

32013R0549

26.6.2013.

SLUŽBENI LIST EUROPSKE UNIJE

L 174/1

UREDBA (EU) br. 549/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA**od 21. svibnja 2013.****o Europskom sustavu nacionalnih i regionalnih računa u Europskoj uniji****(Tekst značajan za EGP)**

EUROPSKI PARLAMENT I VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

izvješća Vijeću o napretku koji su države članice postigle u ispunjavanju svojih obveza koje se odnose na EMU.

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 338. stavak 1.,

- (3) Građani Unije trebaju ekonomske račune kao osnovno sredstvo za analizu gospodarskog stanja u državi članici ili regiji. Radi usporedivosti, takve bi račune trebalo sastavljati na temelju jedinstvene skupine načela koja nisu podložna različitim tumačenjima. Dostavljene informacije trebale bi biti što je više moguće točne, potpune i pravovremene kako bi se osigurala najveća moguća transparentnost za sve sektore.

uzimajući u obzir prijedlog Europske komisije,

nakon prosljeđivanja nacrtu zakonodavnog akta nacionalnim parlamentima,

- (4) Komisija bi trebala koristiti agregate nacionalnih i regionalnih računa za administrativne i, posebno, proračunske izračune.

uzimajući u obzir mišljenje Europske središnje banke ⁽¹⁾,u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom ⁽²⁾,

- (5) Godine 1970. objavljen je administrativni dokument „Europski sustav integriranih ekonomskih računa” (ESA) koji obuhvaća područje uređeno ovom Uredbom. Taj je dokument samostalno i na vlastitu odgovornost sastavio Statistički ured Europskih zajednica i rezultat je višegodišnjeg rada tog ureda u suradnji s nacionalnim zavodima za statistiku država članica, čiji je cilj bio stvoriti sustav nacionalnih računa koji bi ispunjavao zahtjeve ekonomske i socijalne politike Europskih zajednica. On je predstavljao verziju Zajednice Sustava nacionalnih računa Ujedinjenih naroda koji su Zajednice upotrebljavale do tada. U svrhu ažuriranja izvornog teksta, 1979. je objavljeno drugo izdanje tog dokumenta. ⁽³⁾

budući da:

- (1) Oblikovanje politika u Uniji i praćenje gospodarstava država članica i Ekonomske i monetarne unije (EMU) zahtijevaju usporedive, ažurirane i pouzdane podatke o strukturi i razvoju gospodarskog stanja u svakoj državi članici ili regiji.
- (2) Komisija bi trebala sudjelovati u praćenju gospodarstava država članica i EMU-a te, posebno, redovito podnositi

- (6) Uredbom Vijeća (EZ) br. 2223/96 od 25. lipnja 1996. o Europskom sustavu nacionalnih i regionalnih računa u Zajednici ⁽⁴⁾ uspostavljen je sustav nacionalnih računa kako bi se ispunili zahtjevi ekonomske, socijalne i regionalne politike Zajednice. Taj je sustav uvelike bio u skladu s tada novim Sustavom nacionalnih računa koji

⁽¹⁾ SL C 203, 9.7.2011., str. 3.

⁽²⁾ Stajalište Europskog parlamenta od 13. ožujka 2013. (još nije objavljeno u Službenom listu) i odluka Vijeća od 22. travnja 2013.

⁽³⁾ Komisija (Eurostat), Europski sustav integriranih ekonomskih računa (ESA), drugo izdanje, Statistički ured Europskih zajednica, Luxembourg, 1979.

⁽⁴⁾ SL L 310, 30.11.1996., str. 1.

je u veljači 1993. usvojila Statistička komisija Ujedinjenih naroda (SNA 1993.) kako bi se postigla međunarodna usporedivost rezultata iz svih država članica Ujedinjenih naroda.

- (7) SNA 1993. ažurirana je u obliku novog Sustava nacionalnih računa (SNA 2008.) koji je u veljači 2009. usvojila Statistička komisija Ujedinjenih naroda kako bi još više uskladila nacionalne račune s novim gospodarskim okruženjem, napretkom u metodološkom istraživanju i potrebama korisnika.
- (8) Postoji potreba za revidiranjem Europskog sustava računa koji je uspostavljen Uredbom (EZ) br. 2223/96 (ESA 1995.) kako bi se uzeo u obzir razvoj SNA-e tako da revidirani Europski sustav računa, uspostavljen ovom Uredbom, predstavlja verziju SNA 2008. koja je prilagođena strukturama gospodarstava država članica i to tako da su podaci Unije usporedivi s podacima koje su prikupili njezini glavni međunarodni partneri.
- (9) Za potrebe uspostave ekonomskih računa okoliša kao satelitskih računa uz revidirani Europski sustav računa, Uredbom (EU) br. 691/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2011. o europskim ekonomskim računima okoliša⁽¹⁾ uspostavljen je zajednički okvir za prikupljanje, kompilaciju, dostavu i procjenjivanje europskih ekonomskih računa okoliša.
- (10) U slučaju računa okoliša i društvenih računa, trebalo bi u potpunosti uzeti u obzir i Komunikaciju Komisije Vijeću i Europskom parlamentu od 20. kolovoza 2009. pod nazivom „BDP i izvan njega — Mjerenje napretka u svijetu koji se mijenja”. Postoji potreba za intenzivnom provedbom metodoloških studija i ispitivanja podataka, posebno o pitanjima koja se odnose na Komunikaciju „BDP i izvan njega” te strategiju Europa 2020. s ciljem razvoja sveobuhvatnijeg pristupa za mjerenje blagostanja i napretka radi potpore promicanja pametnog, održivog i samoodrživog razvoja. U tom bi kontekstu trebalo rješavati pitanja vanjskih utjecaja u području okoliša i društvenih nejednakosti. Također bi trebalo uzeti u obzir pitanje promjena produktivnosti. To bi trebalo omogućiti da podaci koji dopunjuju agregate BDP-a budu raspoloživi u najkraćem mogućem roku. Komisija bi 2013. godine Europskom parlamentu i Vijeću trebala predstaviti Komunikaciju o praćenju provedbe

dokumenta „BDP i izvan njega” te, prema potrebi, zakonodavne prijedloge u 2014. Podaci o nacionalnim i regionalnim računima trebali bi se smatrati jednim od sredstava postizanja tih ciljeva.

- (11) Trebalo bi istražiti korištenje novih, automatiziranih metoda prikupljanja u stvarnom vremenu.
- (12) Revidirani Europski sustav računa uspostavljen ovom Uredbom (ESA 2010.) uključuje metodologiju te plan dostave koji definira račune i tablice koje trebaju dostaviti sve države članice u skladu s određenim rokovima. Komisija bi te račune i tablice trebala staviti na raspolaganje korisnicima na određene datume i, prema potrebi, u skladu s prethodno najavljenim kalendarom objave, posebno u pogledu praćenja ekonomske konvergencije i postizanja usklađenosti ekonomskih politika država članica.
- (13) Za objavu podataka trebalo bi usvojiti pristup usmjeren na korisnika, osiguravajući tako pristupačne i korisne informacije građanima Unije i drugim dionicima.
- (14) ESA 2010. treba postupno zamijeniti sve ostale sustave kao referentni okvir zajedničkih standarda, definicija, klasifikacija i pravila za izradu računa država članica za potrebe Unije, kako bi se postigli rezultati koji su usporedivi među državama članicama.
- (15) U skladu s Uredbom (EZ) br. 1059/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. o uspostavi zajedničkog razvrstavanja prostornih jedinica za statistiku (NUTS)⁽²⁾, statistički podaci svih država članica koji se šalju Komisiji i koje treba raščlaniti prema prostornim jedinicama trebali bi koristiti razvrstavanje prema NUTS-u. Stoga bi, radi uspostave usporedivih regionalnih statističkih podataka, prostorne jedinice trebalo definirati u skladu s razvrstavanjem prema NUTS-u.
- (16) Dostava podataka od strane država članica, uključujući dostavu povjerljivih podataka, uređena je pravilima određenima u Uredbi (EZ) br. 223/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2009. o europskoj statistici⁽³⁾. Prema tome, mjere poduzete u skladu s ovom Uredbom trebale bi, stoga, također osigurati zaštitu povjerljivih podataka i spriječiti nezakonito objavljivanje ili korištenje europskih statističkih podataka u nestatističke svrhe nakon njihove izrade i objave.

⁽¹⁾ SL L 192, 22.7.2011., str. 1.

⁽²⁾ SL L 154, 21.6.2003., str. 1.

⁽³⁾ SL L 87, 31.3.2009., str. 164.

- (17) Uspostavljena je radna skupina za daljnje ispitivanje pitanja postupanja s uslugama financijskog posredovanja indirektno mjenjenih (UFPIM) u nacionalnim računima, uključujući ispitivanje metode prilagođene riziku koja isključuje rizik iz obračuna UFPIM-a s ciljem da iskaže očekivani budući trošak ostvarenog rizika. Uzimajući u obzir nalaze radne skupine, moglo bi biti potrebno izmijeniti metodologiju izračuna i raspodjele UFPIM-a putem delegiranog akta kako bi se ostvarili poboljšani rezultati.
- (18) Izdaci za istraživanje i razvoj predstavljaju ulaganje i trebali bi se, stoga, bilježiti kao bruto investicije u fiksni kapital. Međutim, potrebno je delegiranim aktom odrediti sadržaj podataka o izdacima za istraživanje i razvoj koje treba bilježiti kao bruto investicije u fiksni kapital kada se postigne dostatna razina uvjerenja u pouzdanost i usporedivost podataka ispitivanjem temeljenim na izradi dodatnih tablica.
- (19) Direktiva Vijeća 2011/85/EU od 8. studenoga 2011. o zahtjevima za proračunske okvire država članica ⁽¹⁾ zahtijeva objavu relevantnih informacija o potencijalnim obvezama s potencijalno velikim učinkom na javne proračune, uključujući državna jamstva, loše kredite i obveze koje proizlaze iz poslovanja javnih poduzeća, uključujući i njihov razmjer. U okviru tih zahtjeva potrebna je dodatna objava uz objavu na temelju ove Uredbe.
- (20) Komisija (Eurostat) je u lipnju 2012. osnovala Radnu skupinu o posljedicama Direktive 2011/85/EU za prikupljanje i objavljivanje fiskalnih podataka koja je bila usmjerena na provedbu zahtjeva povezanih s potencijalnim obvezama i drugim relevantnim informacijama koje ukazuju na potencijalno velike učinke na javne proračune, uključujući državna jamstva, obveze javnih poduzeća, javno-privatna partnerstva (JPP), loše kredite i državne udjele u kapitalu poduzeća. Potpuna provedba rada te Radne skupine doprinijela bi odgovarajućoj analizi osnovnih ekonomskih odnosa u okviru ugovora o JPP-u, uključujući, prema potrebi, rizike u vezi s izgradnjom, raspoloživost i potražnjom te prikaz neizravnih dugova izvanbilančnih JPP-a, potičući tako veću transparentnost i pouzdane statističke podatke o dugovima.
- (21) Odbor za ekonomsku politiku uspostavljen Uredbom Vijeća 74/122/EEZ ⁽²⁾ (EPC) radi na održivosti mirovina i mirovinskih reformi. Rad statističara, s jedne strane, i stručnjaka za starenje stanovništva pod pokroviteljstvom Odbora za ekonomsku politiku, s druge strane, trebalo bi dobro uskladiti na nacionalnoj i na europskoj razini s obzirom na makroekonomske pretpostavke i druge aktuarske parametre kako bi se osigurala konzistentnost i usporedivost rezultata među državama, kao i učinkovito dostavljanje podataka i informacija koji se odnose na mirovine korisnicima i dionicima. Također bi trebalo jasno navesti da prava na mirovine koja su do sada stečena u okviru socijalnog osiguranja nisu sama po sebi mjerilo održivosti javnih financija.
- (22) Podaci i informacije o potencijalnim obvezama država članica dostavljaju se u kontekstu rada povezanog s postupkom multilateralnog nadzora u okviru Pakta o stabilnosti i rastu. Komisija bi do srpnja 2018. trebala objaviti izvješće kojim će procijeniti bi li te podatke trebalo učiniti dostupnima u kontekstu ESA-e 2010.
- (23) Važno je naglasiti važnost regionalnih računa država članica za regionalne, ekonomske i socijalne kohezijske politike Unije, kao i analizu međusobne gospodarske ovisnosti. Nadalje, prepoznata je potreba za povećanjem transparentnosti računa na regionalnoj razini, uključujući račune države. Komisija (Eurostat) bi trebala posebnu pažnju posvetiti fiskalnim podacima regija u slučaju kada države članice imaju autonomne regije ili vlade.
- (24) Kako bi se izmijenio Prilog A ovoj Uredbi s ciljem osiguranja njegovog usklađenog tumačenja ili međunarodne usporedivosti, ovlast za donošenje akata u skladu s člankom 290. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) trebalo bi delegirati Komisiji. Od posebne je važnosti da Komisija u okviru svojih pripremnih radnji održava odgovarajuća savjetovanja, uključujući savjetovanje s Odborom za Europski statistički sustav koji je uspostavljen na temelju Uredbe (EZ) br. 223/2009. Nadalje, u skladu s člankom 127. stavkom 4. i člankom 282. stavkom 5. UFEU-a, važno je da Komisija tijekom svojih pripremnih radnji, prema potrebi, održi savjetovanja s Europskom središnjom bankom u područjima njezine nadležnosti. Prilikom pripreme i sastavljanja delegiranih akata Komisija bi trebala osigurati istovremenu, pravovremenu i odgovarajuću dostavu relevantnih dokumenata Europskom parlamentu i Vijeću.
- (25) Većina statističkih agregata korištenih u okviru gospodarskog upravljanja Unije, a posebno postupci u vezi s prekomjernim deficitom i makroekonomskim neravnotežama, definirana je upućivanjem na ESA-u. Prilikom dostavljanja podataka i izvješća na temelju tih postupaka, Komisija bi trebala dati odgovarajuće informacije o utjecaju metodoloških promjena ESA-e 2010. uvedenih posebnim aktima u skladu s odredbama ove Uredbe na relevantne agregate.

⁽¹⁾ SL L 306, 23.11.2011., str. 41.

⁽²⁾ Odluka Vijeća 74/122/EEZ od 18. veljače 1974. o osnivanju Odbora za ekonomsku politiku (SL L 63, 5.3.1974., str. 21.).

- (26) Komisija će provesti procjenu kako bi utvrdila jesu li podaci o istraživanju i razvoju dosegli višu razinu kvalitete u smislu trenutanih cijena i obujma za potrebe nacionalnih računa prije kraja svibnja 2013., blisko surađujući s državama članicama, s ciljem osiguranja pouzdanosti i usporedivosti podataka o istraživanju i razvoju u okviru ESA-e.
- (27) Budući da će za provedbu ove Uredbe trebati veće prilagodbe nacionalnih statističkih sustava, Komisija će državama članicama odobriti odstupanja. Plan dostave podataka o nacionalnim računima posebno bi trebao uzeti u obzir temeljne političke i statističke promjene koje su se dogodile u nekim državama članicama tijekom referentnih razdoblja plana. Odstupanja koja odobri Komisija trebala bi biti privremena i podložna reviziji. Komisija bi trebala pružiti podršku predmetnim državama članicama u njihovim naporima da osiguraju potrebne prilagodbe svojih statističkih sustava tako da se ta odstupanja mogu ukinuti u najkraćem mogućem roku.
- (28) Smanjenje rokova za dostavu moglo bi znatno povećati pritisak i troškove za davatelje podataka i nacionalne statističke jedinice u Uniji uz rizik proizvodnje podataka lošije kvalitete. Stoga bi trebalo razmotriti prednosti i nedostatke prilikom određivanja rokova za dostavu podataka.
- (29) Kako bi se osigurali jednaki uvjeti za provedbu ove Uredbe, Komisij bi trebalo dodijeliti provedbene ovlasti. Te bi ovlasti trebalo izvršavati u skladu s Uredbom (EU) br.182/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o utvrđivanju pravila i općih načela u vezi s mehanizmima nadzora država članica nad izvršavanjem provedbenih ovlasti Komisije⁽¹⁾.
- (30) S obzirom da cilj ove Uredbe, odnosno uspostavu revidiranog Europskog sustava računa, ne mogu u dostatno ostvariti države članice, nego se on može na bolji način ostvariti na razini Unije, Unija može donijeti mjere u skladu s načelom supsidijarnosti utvrđenim u članku 5. Ugovora o Europskoj uniji. U skladu s načelom proporcionalnosti utvrđenim u tom članku, ova Uredba ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje tog cilja.
- (31) Provedeno je savjetovanje s Odborom za Europski statistički sustav.
- (32) Provedeno je savjetovanje s Odborom za monetarnu, financijsku i platnobilančnu statistiku uspostavljenim

Odlukom Vijeća 2006/856/EZ od 13. studenoga 2006. o osnivanju Odbora za monetarnu, financijsku i platnobilančnu statistiku⁽²⁾ i Odborom za bruto nacionalni dohodak (Odbor za BND) uspostavljenim Uredbom Vijeća (EZ, Euratom) br.1287/2003 od 15. srpnja 2003. o usklađivanju bruto nacionalnog dohotka po tržišnim cijenama (Uredba o BND-u)⁽³⁾,

DONIJELI SU OVU UREDBU:

Članak 1.

Predmet

1. Ovom se Uredbom uspostavlja Europski sustav računa 2010. („ESA 2010.” ili „ESA”).

2. ESA 2010. propisuje:

(a) metodologiju (Prilog A) zajedničkih standarda, definicija, klasifikacija i računovodstvenih pravila koji se koriste pri izradi računa i tablica radi uspoređivanja na razini Unije te rezultate koji se zahtijevaju na temelju uvjeta iz članka 3.;

(b) plan (Prilog B) kojim se određuju rokovi do kojih države članice dostavljaju Komisiji (Eurostatu) račune i tablice koje treba izraditi u skladu s metodologijom iz točke (a).

3. Ne dovodeći u pitanje članke 5. i 10., ova se Uredba primjenjuje na sve akte Unije koji se odnose na ESA-u ili njezine definicije.

4. Ova Uredba ne obvezuje države članice da pri izradi računa za vlastite potrebe koriste ESA-u 2010.

Članak 2.

Metodologija

1. Metodologija ESA-e 2010. iz članka 1. stavka 2. točke (a) određena je u Prilogu A.

2. Komisija je ovlaštena donositi delegirane akte u skladu s člankom 7. o izmjeni metodologije ESA-e 2010. s ciljem pojašnjenja i poboljšanja njezinog sadržaja radi osiguranja harmoniziranog tumačenja ili međunarodne usporedivosti pod uvjetom da se ne mijenjaju osnovni koncepti, ne zahtijevaju dodatna sredstva za proizvođače u okviru Europskog statističkog sustava za njihovu provedbu i ne uzrokuje promjene vlastitih sredstava.

⁽¹⁾ SL L 55, 28.2.2011., str. 13.

⁽²⁾ SL L 332, 30.11.2006., str. 21.

⁽³⁾ SL L 181, 19.7.2003., str. 1.

3. U slučaju sumnje u vezi s ispravnom provedbom računovodstvenih pravila ESA-e 2010., predmetna država članica traži pojašnjenje od Komisije (Eurostata). Komisija (Eurostat) bez odlaganja ispituje zahtjev i dostavlja svoj savjet o zatraženom pojašnjenju predmetnoj državi članici i svim ostalim državama članicama.

4. Države članice provode izračun i alokaciju usluga financijskog posredovanja indirektno mjerenih (UFPIM) u nacionalnim računima u skladu s metodologijom opisanom u Prilogu A. Komisija je ovlaštena do 17. rujna 2013. donijeti delegirane akte u skladu s člankom 7. kojima se utvrđuje revidirana metodologija za izračun i alokaciju UFPIM-a. Prilikom izvršavanja ovlasti prema ovom stavku, Komisija osigurava da se takvim posebnim aktima ne uvodi znatno dodatno administrativno opterećenje za države članice ili jedinice koje daju podatke.

5. Države članice bilježe izdatke za istraživanje i razvoj kao bruto investicije u fiksni kapital. Komisija je ovlaštena donijeti delegirane akte u skladu s člankom 7. kako bi osigurala pouzdanost i usporedivost podataka država članica o istraživanju i razvoju u okviru ESA-e 2010. Prilikom izvršavanja ovlasti u skladu s ovim stavkom, Komisija osigurava da se takvim delegiranim aktima ne uvodi znatno dodatno administrativno opterećenje za države članice ili jedinice koje daju podatke.

Članak 3.

Dostava podataka Komisiji

1. Države članice Komisiji (Eurostatu) dostavljaju račune i tablice određene u Prilogu B u roku koji je naveden za svaku tablicu.

2. Države članice dostavljaju Komisiji podatke i metapodatke koji se traže ovom Uredbom u skladu s posebnim standardom za razmjenu podataka i drugim praktičnim aranžmanima.

Podaci se dostavljaju ili unose u elektroničkom obliku u jedinstveni središnji portal Komisije. Standard za razmjenu podataka i druge praktične aranžmane za dostavu podataka definira Komisija putem provedbenih akata. Ti se provedbeni akti donose u skladu s postupkom ispitivanja iz članka 8. stavka 2.

Članak 4.

Ocjena kvalitete

1. Za potrebe ove Uredbe, kriteriji kvalitete određeni u članku 12. stavku 1. Uredbe (EZ) br. 223/2009 primjenjuju se na podatke koji se dostavljaju u skladu s člankom 3. ove Uredbe.

2. Države članice dostavljaju Komisiji (Eurostatu) izvješće o kvaliteti podataka koji se dostavljaju u skladu s člankom 3.

3. Kada se kriteriji kvalitete iz stavka 1. primjenjuju na podatke obuhvaćene ovom Uredbom, načine, strukturu, periodičnost i ocjenu pokazatelja izvješća o kvaliteti definira Komisija putem provedbenih akata. Ti se provedbeni akti donose u skladu s postupkom ispitivanja iz članka 8. stavka 2.

4. Komisija (Eurostat) ocjenjuje kvalitetu dostavljenih podataka.

Članak 5.

Datum primjene i prve dostave podataka

1. ESA 2010. se prvi put primjenjuje na podatke određene u skladu s Prilogom B koji se dostavljaju od 1. rujna 2014.

2. Podaci se dostavljaju Komisiji (Eurostatu) u skladu s rokovima utvrđenima u Prilogu B.

3. U skladu sa stavkom 1., do prve dostave podataka na temelju ESA-e 2010., države članice nastavljaju Komisiji (Eurostatu) slati račune i tablice utvrđene primjenom ESA-e 95.

4. Ne dovodeći u pitanje članak 19. Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1150/2000 od 22. svibnja 2000. o provedbi Odluke 2007/436/EZ, Euratom o sustavu vlastitih sredstava Zajednica (¹), Komisija i predmetna država članica provjeravaju ispravnost provedbe ove Uredbe i rezultate tih provjera dostavljaju Odboru iz članka 8. stavka 1. ove Uredbe

Članak 6.

Odstupanja

1. U mjeri u kojoj nacionalni statistički sustav zahtijeva veće prilagodbe radi primjene ove Uredbe, Komisija odobrava privremena odstupanja državama članicama putem provedbenih akata. Ta odstupanja prestaju važiti najkasnije 1. siječnja 2020. Ti se provedbeni akti donose u skladu s postupkom ispitivanja iz članka 8. stavka 2.

⁽¹⁾ SL L 130, 31.5.2000., str. 1.

2. Komisija odobrava odstupanje u skladu sa stavkom 1. samo za razdoblje koje je predmetnoj državi članici dostatno za prilagodbu njezinog statističkog sustava. Udio BDP-a države članice u okviru Unije ili euro područja sam po sebi ne predstavlja opravdanje za odobrenje odstupanja. Komisija, prema potrebi, pruža podršku predmetnim državama članicama u njihovim naporima da osiguraju potrebne prilagodbe svojih statističkih sustava.

3. Za potrebe određene u staccima 1. i 2., predmetna država članica dostavlja Komisiji valjano opravdani zahtjev najkasnije 17. listopada 2013.

Nakon savjetovanja s Odborom za Europski statistički sustav, najkasnije do 1. srpnja 2018., Komisija podnosi izvješće Europskom parlamentu i Vijeću o primjeni odobrenih odstupanja, kako bi se provjerilo jesu li ona još uvijek opravdana.

Članak 7.

Izvršavanje delegiranja

1. Ovlast za donošenje delegiranih akata dodjeljuje se Komisiji podložno uvjetima utvrđenima u ovom članku.

2. Ovlast za donošenje delegiranih akata iz članka 2. stavaka 2. i 5. dodjeljuje se Komisiji na razdoblje od pet godina od 16. srpnja 2013. Ovlast za donošenje delegiranih akata iz članka 2. stavka 4. dodjeljuje se Komisiji na razdoblje od dva mjeseca od 16. srpnja 2013. Komisija sastavlja izvješće u pogledu delegiranja ovlasti najkasnije devet mjeseci prije isteka petogodišnjeg razdoblja. Delegiranje ovlasti prešutno se produkuje za razdoblja jednakog trajanja, osim ako se Europski parlament ili Vijeće ne usprotive takvom produženju najkasnije tri mjeseca prije kraja svakog razdoblja.

3. Europski parlament ili Vijeće mogu u bilo kojem trenutku opozvati delegiranje ovlasti iz članka 2. stavaka 2., 4. i 5.

Odlukom o opozivu prestaje delegiranje ovlasti navedeno u toj Odluci. Ona stupa na snagu sljedećeg dana od dana objave odluke u *Službenom listu Europske unije* ili od kasnijeg datuma utvrđenog u Odluci. To ne utječe na valjanost bilo kojih delegiranih akata koji su već na snazi.

4. Čim Komisija donese delegirani akt, ona o njemu istodobno obavješćuje Europski parlament i Vijeće.

5. Delegirani akt donesen u skladu s člankom 2. staccima 2., 4. i 5. stupa na snagu samo ako ni Europski parlament ni Vijeće

ne izraze protivljenje u roku od tri mjeseca od obavijesti Europskom parlamentu ili Vijeću o tom aktu ili ako su, prije isteka navedenog roka, Europski parlament i Vijeće obavijestili Komisiju da neće izraziti protivljenje. Na inicijativu Europskog parlamenta ili Vijeća navedeni se rok produkuje za tri mjeseca.

Članak 8.

Odbor

1. Komisiji pomaže Odbor za Europski statistički sustav uspostavljen Uredbom (EZ) br. 223/2009. Taj odbor je odbor u smislu Uredbe (EU) br. 182/2011.

2. Kod upućivanja na ovaj stavak primjenjuje se članak 5. Uredbe (EU) br. 182/2011.

Članak 9.

Suradnja s drugim odborima

1. O svim pitanjima koja su u nadležnosti Odbora za monetarnu, finansijsku i platnobilančnu statistiku uspostavljenog Odlukom 2006/856/EZ Komisija traži mišljenje tog Odbora u skladu s člankom 2. navedene Odluke.

2. Odboru za bruto nacionalni dohodak („Odbor za BND”) uspostavljenom Uredbom (EZ, Euratom) br. 1287/2003 Komisija dostavlja sve informacije o provedbi ove Uredbe koje su potrebne za obavljanje zadataka Odbor za BND.

Članak 10.

Prijelazne odredbe

1. U svrhu proračuna i vlastitih sredstava, Europski sustav računa iz članka 1. stavka 1. Uredbe (EZ, Euratom) br. 1287/2003 i odnosnih pravnih akata, a posebno Uredbe (EZ, Euratom) br. 1150/2000 i Uredbe Vijeća (EEZ, Euratom) br. 1553/89 od 29. svibnja 1989. o konačnom jedinstvenom režimu ubiranja vlastitih sredstava koja proizlaze iz poreza na dodanu vrijednost⁽¹⁾ i dalje je ESA 95 dok je na snazi Odluka Vijeća 2007/436/EZ, Euratom od 7. lipnja 2007. o sustavu vlastitih sredstava Europskih zajednica⁽²⁾.

2. Za potrebe određivanja vlastitih sredstava na temelju PDV-a i iznimno od stavka 1., države članice mogu koristiti podatke temeljene na sustavu ESA 2010. dok je na snazi Odluka 2007/436/EZ, Euratom u slučaju kada nisu dostupni potrebni detaljni podaci u okviru sustava ESA 95.

⁽¹⁾ SL L 155, 7.6.1989., str. 9.

⁽²⁾ SL L 163, 23.6.2007., str. 17.

Članak 11.**Izvjješćivanje o implicitnim obvezama**

Komisija do 2014. Europskom parlamentu i Vijeću podnosi izvješće koje sadrži postojeće informacije o JPP-ima i drugim implicitnim obvezama, uključujući potencijalne obveze, osim državnih.

Komisija do 2018. podnosi dodatno izvješće Europskom parlamentu i Vijeću kojim procjenjuje opseg u kojem informacije o obvezama koje je Komisija (Eurostat) objavila predstavljaju ukupnost implicitnih obveza, uključujući potencijalne obveze, osim državnih.

Članak 12.**Revizija**

Komisija do 1. srpnja 2018. i svakih pet godina nakon toga podnosi izvješće Europskom parlamentu i Vijeću o primjeni ove Uredbe.

U izvješću se, između ostalog, procjenjuje:

- (a) kvaliteta podataka o nacionalnim i regionalnim računima;
- (b) učinkovitost ove Uredbe i postupka praćenja koji se primjenjuje na sustav ESA 2010.;
- (c) napredak u vezi s podacima o potencijalnim obvezama i raspoloživosti podataka u okviru sustava ESA 2010.

Članak 13.**Stupanje na snagu**

Ova Uredba stupa na snagu dvadesetog dana od dana objave u *Službenom listu Europske unije*.

Ova je Uredba u cijelosti obvezujuća i izravno se primjenjuje u svim državama članicama.

Sastavljeno u Strasbourgu 21. svibnja 2013.

Za Europski parlament
Predsjednik
M. SCHULZ

Za Vijeće
Predsjednica
L. CREIGHTON

PRILOG A.

POGLAVLJE 1. OPĆE ZNAČAJKE I TEMELJNA NAČELA	35
OPĆE ZNAČAJKE	35
Globalizacija	37
UPOTREBA ESA-e 2010.	37
Okvir za analizu i politiku	37
Obilježja koncepata ESA-e 2010.	39
Klasifikacija po sektorima	42
Satelitski računi	43
ESA 2010. i SNA 2008.	45
ESA 2010. i ESA 95	45
TEMELJNA NAČELA ESA-e 2010. KAO SUSTAVA	46
Statističke jedinice i njihovo grupiranje	46
<i>Institucionalne jedinice i sektori</i>	47
<i>Lokalne poslovne jedinice (PJ) i djelatnosti</i>	47
<i>Rezidentne i nerezidentne jedinice; ukupno gospodarstvo i inozemstvo</i>	47
Tokovi i stanja	48
Tokovi	48
<i>Transakcije</i>	48
<i>Svojstva transakcija</i>	48
Interakcije nasuprot transakcijama unutar jedinice	48
Monetarne nasuprot nemonetarnim transakcijama	48
Transakcije sa i bez protustavki	49
Preuređene transakcije	49
Preusmjeravanje	49
Razdjeljivanje	49
Priznavanje glavne strane u transakciji	49
Granični slučajevi	50
<i>Ostale promjene u aktivi</i>	50
Ostale promjene obujma aktive i pasive	50
Vlasnički dobiti i gubici	50
Stanja	50
Sustav računa i agregati	51
Računovodstvena pravila	51
Terminologija za dvije strane računa	51

Dvostruko/četverostruko bilježenje	51
Vrednovanje	51
Posebna vrednovanja proizvoda	52
Vrednovanje po stalnim cijenama	52
Vrijeme bilježenja	52
Konsolidacija i saldiranje	52
Konsolidacija	52
Saldiranje	53
Računi, izravnavajuće stavke i agregati	53
Slijed računa	53
Račun roba i usluga	53
Račun inozemstva	53
Izravnavajuće stavke	54
Agregati	56
BDP: ključni agregat	56
Input-output okvir	56
Tablice ponude i uporabe	57
Simetrične input-output tablice	57
POGLAVLJE 2. JEDINICE I NJIHOVO GRUPIRANJE	58
GRANICE NACIONALNOGA GOSPODARSTVA	58
INSTITUCIONALNE JEDINICE	60
Sjedišta društva i holding društva	61
Grupacije društava	61
Subjekti posebne namjene	62
Zatvorena financijska društva	62
Umjetna društva kćeri	62
Jedinice posebne namjene opće države	63
INSTITUCIONALNI SEKTORI	63
Nefinancijska društva (S.11)	67
Javna nefinancijska društva (S.11001)	68
Nacionalna privatna nefinancijska društva (S.11002)	68
Inozemno kontrolirana nefinancijska društva (S.11003)	68
Financijska društva (S.12)	69
Financijski posrednici	69
Pomoćne financijske institucije	70

<i>Financijska društva koja nisu financijski posrednici i pomoćne financijske institucije</i>	70
<i>Institucionalne jedinice uključene u sektor financijskih društava</i>	70
<i>Podsektori financijskih društava</i>	70
<i>Kombiniranje podsektora financijskih društava</i>	71
<i>Potpodjela podsektora financijskih društava na javna, nacionalna privatna i inozemno kontrolirana financijska društva</i>	71
<i>Središnja banka (S.121)</i>	72
<i>Društva koja primaju depozite osim središnje banke (S.122)</i>	72
<i>NF (S.123)</i>	73
<i>Ne-novčani investicijski fondovi (S.124)</i>	73
<i>Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125)</i>	74
<i>Financijska društva koja obavljaju transakcije sekuritizacije (FVC)</i>	74
<i>Trgovci vrijednosnicama i izvedenicama, financijska društva koja se bave posuđivanjem i specijalizirana financijska društva</i>	74
<i>Pomoćne financijske institucije (S.126)</i>	75
<i>Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci (S.127)</i>	75
<i>Osiguravajuća društva (S.128)</i>	76
<i>Mirovinski fondovi (S.129)</i>	77
<i>Opća država (S.13)</i>	78
<i>Središnja država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1311)</i>	78
<i>Savezna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1312)</i>	78
<i>Lokalna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1313)</i>	79
<i>Fondovi socijalne sigurnosti (S.1314)</i>	79
<i>Kućanstva (S.14)</i>	79
<i>Poslodavci i samozaposlene osobe (S.141 i S.142)</i>	80
<i>Zaposlenici (S.143)</i>	80
<i>Primatelji vlasničkog dohotka (S.1441)</i>	80
<i>Primatelji mirovina (S.1442)</i>	80
<i>Primatelji ostalih transfera (S.1443)</i>	80
<i>Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15)</i>	81
<i>Inozemstvo (S.2)</i>	81
<i>Sektorska klasifikacija jedinica proizvođača prema glavnim standardnim pravnim oblicima vlasništva</i>	82
LOKALNE POSLOVNE JEDINICE I DJELATNOSTI	84
<i>Lokalna poslovna jedinica</i>	84
<i>Djelatnosti</i>	85
<i>Klasifikacija djelatnosti</i>	85

JEDINICE HOMOGENE PROIZVODNJE I HOMOGENE GRANE	85
Jedinica homogene proizvodnje	85
Homogena grana	85
POGLAVLJE 3. TRANSAKCIJE PROIZVODIMA I NEPROIZVEDENOM AKTIVOM	86
TRANSAKCIJE PROIZVODIMA OPĆENITO	86
PROIZVODNJA I OUTPUT	87
Glavne, sporedne i pomoćne aktivnosti	88
Output (P.1)	89
Institucionalne jedinice: razlika između „tržišnih”, „za vlastitu finalnu uporabu” i „netržišnih” jedinica	91
Vrijeme bilježenja i vrednovanja outputa	94
Proizvodi poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (odjeljak A)	95
Proizvodi prerađivačke industrije (odjeljak C); građevinarski radovi (odjeljak F)	95
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (odjeljak G)	95
Prijevoz i skladištenje (odjeljak H)	96
Usluge pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (odjeljak I)	97
Financijske usluge i usluge osiguranja (odjeljak K): output središnje banke	97
Financijske usluge i usluge osiguranja (Odjeljak K): financijske usluge općenito	97
Financijske usluge koje se izravno plaćaju	97
Financijske usluge koje se plaćaju zaračunavanjem kamata	98
Financijske usluge koje se sastoje od stjecanja i otuđenja financijske aktive i pasive na financijskim tržištima	98
Financijske usluge koje se pružaju u osiguravajućim i mirovinskim sustavima, pri čemu se aktivnost financira doprinosima za osiguranje i iz štednih prinosa	98
Usluge poslovanja nekretninama (odjeljak L)	100
Stručne, znanstvene i tehničke usluge (odjeljak M); administrativne i pomoćne usluge (odjeljak N)	100
Usluge javne uprave i obrane; usluge obveznog socijalnog osiguranja (odjeljak O)	101
Usluge obrazovanja (Odjeljak P); usluge zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (odjeljak Q) ...	101
Umjetničke, zabavne i rekreacije usluge (odjeljak R); ostale usluge (odjeljak S)	101
Privatna kućanstva kao poslodavci (odjeljak T)	101
INTERMEDIJARNA POTROŠNJA (P.2)	101
Vrijeme bilježenja i vrednovanje intermedijarne potrošnje	103
FINALNA POTROŠNJA (P.3, P.4)	103
Izdaci za finalnu potrošnju (P.3)	103
Stvarna finalna potrošnja (P.4)	105
Vrijeme bilježenja i vrednovanje izdataka za finalnu potrošnju	107
Vrijeme bilježenja i vrednovanje stvarne finalne potrošnje	108

BRUTO INVESTICIJE (P.5)	108
Bruto investicije u fiksni kapital (P.51g)	108
<i>Vrijeme bilježenja i vrednovanje bruto investicija u fiksni kapital</i>	111
Potrošnja fiksnog kapitala (P.51c)	112
Promjene zaliha (P.52)	112
<i>Vrijeme bilježenja i vrednovanje promjena zaliha</i>	113
Neto povećanje dragocjenosti (P.53)	114
IZVOZ I UVOZ ROBA I USLUGA (P.6 i P.7)	115
Izvoz i uvoz roba (P.61 i P.71)	115
Izvoz i uvoz usluga (P.62 i P.72)	117
TRANSAKCIJE POSTOJEĆIM DOBRIMA	120
NETO NEPROIZVEDENA AKTIVA (NP)	121
POGLAVLJE 4. DISTRIBUTIVNE TRANSAKCIJE	123
NAKNADE ZAPOSLENICIMA (D.1)	123
Nadnice i plaće (D.11)	123
<i>Nadnice i plaće u novcu</i>	123
<i>Nadnice i plaće u naturi</i>	124
Socijalni doprinosi poslodavaca (D.12)	125
<i>Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.121)</i>	125
<i>Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.122)</i>	126
POREZI NA PROIZVODNJU I UVOZ (D.2)	128
Porezi na proizvode (D.21)	128
<i>Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV) (D.211)</i>	128
<i>Porezi i carine na uvoz isključujući PDV (D.212)</i>	129
<i>Porezi na proizvode, isključujući PDV i uvozne poreze (D.214)</i>	129
Ostali porezi na proizvodnju (D.29)	130
Porezi na proizvodnju i uvoz koji se plaćaju institucijama Europske unije	130
Porezi na proizvodnju i uvoz: vrijeme bilježenja i iznosi koji se bilježe	131
SUBVENCije (D.3)	131
Subvencije na proizvode (D.31)	132
<i>Uvozne subvencije (D.311)</i>	132
<i>Ostale subvencije na proizvode (D.319)</i>	132
Ostale subvencije na proizvodnju (D.39)	133
VLASNIČKI DOHODAK (D.4)	134
Kamata (D.41)	135

<i>Kamate na depozite i zajmove</i>	135
<i>Kamata na dužničke instrumente</i>	135
<i>Kamata na mjenice i slične kratkoročne instrumente</i>	135
<i>Kamata na obveznice i zadužnice</i>	135
<i>Ugovori o zamjeni kamatnih stopa i terminski ugovori o kamatnoj stopi</i>	136
<i>Kamata na financijski leasing</i>	136
<i>Ostale kamate</i>	136
<i>Vrijeme bilježenja</i>	136
Raspodijeljeni dohodak društava (D.42)	137
<i>Dividende (D.421)</i>	137
<i>Povlačenja iz dohotka kvazi-društava (D.422)</i>	138
Ponovno uložena zarada od izravnih ulaganja u inozemstvo (D.43)	139
Ostala ulaganja (D.44)	139
<i>Dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja (D.441)</i>	139
<i>Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava (D.442)</i>	140
<i>Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova (D.443)</i>	140
Zakupnine (D.45)	141
<i>Zakupnina zemljišta</i>	141
<i>Zakupnine ispodpovršinske aktive</i>	141
TEKUĆI POREZI NA DOHODAK, BOGATSTVO I SL. (D.5)	141
<i>Porezi na dohodak (D.51)</i>	141
<i>Ostali tekući porezi (D.59)</i>	142
SOCIJALNI DOPRINOSI I NAKNADE (D.6)	143
<i>Neto socijalni doprinosi (D.61)</i>	145
<i>Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.611)</i>	145
<i>Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.612)</i>	146
<i>Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.613)</i>	147
<i>Dodatni socijalni doprinosi kućanstava (D.614)</i>	147
<i>Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi (D.62)</i>	148
<i>Socijalne naknade u novcu (D.621)</i>	148
<i>Ostale naknade socijalnog osiguranja (D.622)</i>	148
<i>Naknade socijalne pomoći u novcu (D.623)</i>	148
<i>Socijalni transferi u naturi (D.63)</i>	149
<i>Socijalne transfere u naturi - netržišna proizvodnja opće države i NPUSK-ova (D.631)</i>	149
<i>Socijalni transferi u naturi — tržišna proizvodnja kupljena od strane opće države i NPUSK-ova (D.632)</i>	149

OSTALI TEKUĆI TRANSFERI (D.7)	150
Neto premije neživotnog osiguranja (D.71)	150
Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja (D.72)	151
Tekući transferi unutar sektora države (D.73)	152
Tekuća međunarodna suradnja (D.74)	152
Razni tekući transferi (D.75)	153
Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) (D.751)	153
Tekući transferi između kućanstava (D.752)	153
Ostali razni tekući transferi (D.759)	153
Novčane kazne i penali	153
Lutrije i igre na sreću	154
Plaćanja odštete	154
Vlastita sredstva EU-a koja se temelje na PDV-u i BND-u (D.76)	155
PRILAGODBE ZA PROMJENE U MIROVINSKIM PRAVIMA (D.8)	155
KAPITALNI TRANSFERI (D.9)	156
Porezi na kapital (D.91)	156
Investicijske potpore (D.92)	157
Ostali kapitalni transferi (D.99)	158
DIONIČKE OPCIJE ZAPOSLENIKA (DOZ-ovi)	159
POGLAVLJE 5. FINACIJSKE TRANSAKCIJE	161
OPĆE ZNAČAJKE FINACIJSKIH TRANSAKCIJA	161
Financijska aktiva, financijska potraživanja i pasiva	161
Uvjetna aktiva i uvjetna pasiva	161
Kategorije financijske aktive i pasive	162
Bilance, financijski račun i ostali tokovi	163
Vrednovanje	163
Neto i bruto bilježenje	164
Konsolidacija	164
Saldiranje	164
Knjigovodstvena pravila za financijske transakcije	165
Financijska transakcija čija je protutransakcija tekući ili kapitalni transfer	165
Financijska transakcija s vlasničkim dohotkom kao protutransakcijom	166
Vrijeme bilježenja	166
Financijski račun po načelu „od koga kome”	167

DETALJNA KLASIFIKACIJA FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA PO KATEGORIJAMA	168
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (F.1)	168
<i>Monetarno zlato (F.11)</i>	<i>168</i>
<i>Posebna prava vučenja (SDR-ovi) (F.12).</i>	<i>169</i>
Gotovina i depoziti (F.2)	170
<i>Gotovina (F.21)</i>	<i>170</i>
<i>Depoziti (F.22 i F.29)</i>	<i>170</i>
<i>Prenosivi depoziti (F.22)</i>	<i>170</i>
<i>Ostali depoziti (F.29).</i>	<i>171</i>
Dužnički instrumenti (F.3)	171
<i>Glavne značajke dužničkih instrumenata</i>	<i>172</i>
<i>Klasifikacija po izvornom dospijeću i valuti</i>	<i>172</i>
<i>Klasifikacija po vrsti kamatne stope</i>	<i>172</i>
<i>Dužnički instrumenti fiksne kamatne stope</i>	<i>173</i>
<i>Dužnički instrumenti promjenjive kamatne stope</i>	<i>173</i>
<i>Dužnički instrumenti mješovite kamatne stope</i>	<i>173</i>
<i>Privatni plasmani</i>	<i>174</i>
<i>Sekuritizacija</i>	<i>174</i>
<i>Pokrivene obveznice</i>	<i>174</i>
Krediti (F.4)	175
<i>Glavne značajke kredita:</i>	<i>175</i>
<i>Klasifikacija kredita po izvornom dospijeću, valuti i namjeni kreditiranja</i>	<i>175</i>
<i>Razlika između transakcija u kreditima i transakcija u depozitima</i>	<i>175</i>
<i>Razlika između transakcija u kreditima i transakcija u dužničkim instrumentima</i>	<i>175</i>
<i>Razlika između transakcija u kreditima, trgovačkih kredita i trgovačkih mjenica</i>	<i>176</i>
<i>Iznajmljivanje vrijednosnica i ugovori o otkupu</i>	<i>176</i>
<i>Financijski leasing</i>	<i>177</i>
<i>Ostale vrste kredita</i>	<i>177</i>
<i>Financijska aktiva isključena iz kategorije kredita</i>	<i>177</i>
Vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (F.5)	178
<i>Ostali vlasnički udjeli (F.51)</i>	<i>178</i>
Depozitne priznanice	178
<i>Dionice koje kotiraju na burzi (F.511)</i>	<i>178</i>
<i>Dionice koje ne kotiraju na burzi (F.512)</i>	<i>178</i>
<i>Prva javna ponuda, uvrštavanje na burzu, skidanje s burze i otkup dionica</i>	<i>179</i>

Financijska aktiva koja nije uključena u vlasničke vrijednosne papire	179
Ostali vlasnički udjeli (F.519)	179
Vrednovanje transakcija vlasničkim udjelima	180
Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (F.52)	180
Udjeli ili jedinice fonda tržišta novca (F.521)	180
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom fonda tržišta novca (F.522)	181
Vrednovanje transakcija u udjelima ili jedinicama u investicijskim fondovima	181
Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (F.6)	181
Tehničke rezerve neživotnog osiguranja (F.61)	181
Životno osiguranje i prava na rentu (F.62)	181
Mirovinska prava (F.63)	182
UvjetnaMoguća mirovinska prava	182
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova (F.64)	182
Prava na nemirovinske koristi (F.65)	183
Rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava (F.66)	183
Standardizirana jamstva i jednokratna jamstva	183
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	184
Financijske izvedenice (F.71)	184
Opcije	184
Terminski ugovori	184
Opcije nasuprot terminskim ugovorima	185
Zamjene	185
Sporazumi o terminskom tečaju (FRA-ovi)	185
Kreditne izvedenice	185
Kreditne izvedenice na osnovi nastanka statusa neispunjavanja obveza	186
Financijski instrumenti koji nisu uključeni u financijske izvedenice	186
Dioničke opcije zaposlenika (F.72)	186
Vrednovanje transakcija u financijskim izvedenicama i dioničkim opcijama zaposlenika	187
Ostali računi potraživanja/obveza (F.8)	187
Trgovački krediti i predujmovi (F.81)	188
Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove	188
PRILOG 5.1. KLASIFIKACIJA FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA	189
Klasifikacija financijskih transakcija po kategorijama	189
Klasifikacija financijskih transakcija po prenosivosti	190
Strukturirane vrijednosnice	191

Klasifikacija financijskih transakcija po vrsti dohotka	191
Klasifikacija financijskih transakcija po vrsti kamate	191
Klasifikacija financijskih transakcija po dospijeću.	192
<i>Kratkoročno i dugoročno dospijeće</i>	192
<i>Izvorno dospijeće i preostalo dospijeće</i>	192
Klasifikacija financijskih transakcija po valuti	192
<i>Mjere novca</i>	192
6. POGLAVLJE OSTALI TOKOVI	193
UVOD	193
OSTALE PROMJENE U AKTIVI I PASIVI	193
Ostale promjene u obujmu aktive i pasive (K.1 do K.6)	193
<i>Ekonomsko nastajanje aktive (K.1)</i>	193
<i>Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive (K.2)</i>	194
<i>Gubici zbog nepogoda (K.3)</i>	194
<i>Nenadoknađene zapljene (K.4)</i>	195
<i>Ostale promjene u obujmu koje nisu drugdje klasificirane (K.5)</i>	195
<i>Promjene u klasifikaciji (K.6)</i>	196
<i>Promjene u klasifikaciji sektora i strukturi institucionalne jedinice (K.61)</i>	196
<i>Promjene u klasifikaciji aktive i pasive (K.62)</i>	196
Nominalni vlasnički dobiti i gubici (K.7)	197
<i>Neutralni vlasnički dobiti i gubici (K.71)</i>	198
<i>Stvarni vlasnički dobiti i gubici (K.72)</i>	198
Vlasnički dobiti i gubici po vrstama financijske aktive i pasive	199
<i>Monetarno zlato i posebna prava vučenja (AF.1)</i>	199
<i>Gotovina i depoziti (AF.2)</i>	199
<i>Dužnički instrumenti (AF.3)</i>	199
<i>Zajmovi (AF.4)</i>	200
<i>Vlasništvo i udjeli u investicijskim fondovima (AF.6)</i>	200
<i>Programi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6)</i>	200
<i>Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7)</i>	200
<i>Ostali računi potraživanja/obveza (AF.8)</i>	200
<i>Aktiva iskazana u stranoj valuti</i>	201
7. POGLAVLJE BILANCE STANJA - 7.01.	202
VRSTE AKTIVE I PASIVE	203
Definicija aktive	203

IZUZEĆA IZ GRANICE AKTIVE I PASIVE	203
KATEGORIJE AKTIVE I PASIVE	203
Proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1)	203
Neproizvedena nefinancijska aktiva (AN.2)	204
Financijska aktiva i pasiva (AF)	204
VREDNOVANJE STAVKI U BILANCI STANJA	207
Opća načela vrednovanja	207
NEFINANCIJSKA AKTIVA (AN)	208
Proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1)	208
Fiksna aktiva (AN.11)	208
Proizvodi intelektualnog vlasništva (AN.117)	208
Troškovi prijenosa vlasništva nad neproizvedenom aktivom (AN.116)	209
Zalihe (AN.12)	209
Dragocjenosti (AN.13)	209
Neproizvedena nefinancijska aktiva (AN.2)	209
Prirodni resursi (AN.21)	209
Zemljište (AN.211)	209
Rezerve ruda i energije (AN.212)	209
Ostali prirodni resursi (AN.213, AN.214 i AN.215)	209
Ugovori, najmovi i licence (AN.22)	210
Kupovine umanjene za goodwill i marketinšku aktivu (AN.23)	210
FINANCIJSKA AKTIVA I PASIVA (AF)	210
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi) (AF.1)	210
Gotovina i depoziti (AF.2)	210
Dužnički instrumenti (AF.3)	210
Zajmovi (AF.4)	211
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli/jedinice u investicijskim fondovima (AF.5)	211
Programi osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6)	212
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7)	212
Ostali računi potraživanja/obveza (AF.8)	212
FINANCIJSKE BILANCE STANJA	212
MEMORANDUMSKE STAVKE	213
Trajna potrošačka dobra (AN.m)	213
Izravna strana ulaganja	213
Nenaplativi zajmovi (AF.m2)	213

Bilježenje nenaplativih zajmova	214
PRILOG 7.1. SAŽETAK SVAKE KATEGORIJE AKTIVE	215
PRILOG 7.2. PRIKAZ STAVKI OD POČETNE BILANCE STANJA DO ZAVRŠNE BILANCE STANJA	224
POGLAVLJE 8. SLIJED RAČUNA	228
UVOD	228
Slijed računa	228
SLIJED RAČUNA	232
Tekući računi	232
Račun proizvodnje (I.)	232
Računi raspodjele i uporabe dohotka (II.)	234
Računi primarne raspodjele dohotka (II.1.)	234
Račun stvaranja dohotka (II.1.1.)	234
Račun raspodjele primarnog dohotka (II.1.2.)	238
Račun poduzetničkog dohotka (II.1.2.1.)	244
Račun alokacije ostalog primarnog dohotka (II.1.2.2.)	244
Račun sekundarne raspodjele dohotka (II.2.)	251
Račun preraspodjele dohotka u naturi (II.3.)	251
Račun uporabe dohotka (II.4.)	258
Račun uporabe raspoloživog dohotka (II.4.1.)	258
Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka (II.4.2.)	258
Računi akumulacije (III.)	261
Kapitalni račun (III.1.)	261
Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera (III.1.1.)	261
Račun stjecanja nefinancijske aktive (III.1.2.)	261
Financijski račun (III.2.)	261
Račun ostalih promjena aktive (III.3.)	270
Račun ostalih promjena obujma aktive (III.3.1.)	270
Račun revalorizacije (III.3.2.)	270
Račun neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.1.)	270
Račun stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.2.)	270
Bilance stanja (IV.)	284
Početna bilanca stanja (IV.1.)	284
Promjene u bilanci stanja (IV.2.)	284
Završna bilanca stanja (IV.3.)	284

RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA (V.)	292
Tekući računi	292
Inozemni račun roba i usluga (V.I.)	292
Inozemni račun primarnih dohodaka i tekućih transfera (V.II.)	292
Inozemni računi akumulacije (V.III.)	292
Kapitalni račun (V.III.1.)	292
Financijski račun (V.III.2.)	293
Račun ostalih promjena aktive (V.III.3.)	293
Bilance stanja (V.IV.)	293
RAČUN ROBA I USLUGA (0)	305
INTEGRIRANI EKONOMSKI RAČUNI	305
AGREGATI	317
Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama (BDP)	317
Poslovni višak ukupnog gospodarstva	317
Mješoviti dohodak ukupnog gospodarstva	317
Poduzetnički dohodak ukupnog gospodarstva	317
Nacionalni dohodak (po tržišnim cijenama)	317
Nacionalni raspoloživi dohodak	317
Štednja	318
Saldo inozemnog tekućeg računa	318
Neto uzajmljivanje (+) ili pozajmljivanje (-) ukupnog gospodarstva	318
Neto vrijednost ukupnog gospodarstva	318
Izdaci i prihodi opće države	318
POGLAVLJE 9. TABLICE PONUDE I UPORABE I INPUT-OUTPUT OKVIR	320
UVOD	320
OPIS	324
STATISTIČKI ALAT	324
ALAT ZA ANALIZU	325
DETALJNIJE O TABLICAMA PONUDE I UPORABE	325
Klasifikacije	325
Načela vrednovanja	327
Trgovačke i transportne marže	328
Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju i uvoz	330
Ostali osnovni koncepti	332
Dodatne informacije	333

IZVORI PODATAKA I USKLAĐIVANJE	333
ALAT ZA ANALIZU I PROŠIRENJA	334
POGLAVLJE 10. MJERE CIJENE I OBUJMA	337
PODRUČJE PRIMJENE INDEKSA CIJENA I OBUJMA U NACIONALNIM RAČUNIMA	338
Integrirani sustav indeksa cijena i obujma	338
Ostali indeksi cijene i obujma	339
OPĆA NAČELA MJERENJA INDEKSA CIJENA I OBUJMA	339
Definicija cijena i obujma tržišnih proizvoda	339
Kvaliteta, cijena i homogeni proizvodi	340
Cijene i obujam	341
Novi proizvodi	342
Načela za netržišne usluge	343
Načela za dodanu vrijednosti i BDP	344
POSEBNI PROBLEMI PRI PRIMJENI NAČELA	345
Porezi i subvencije na proizvode i uvoz	345
Ostali porezi i subvencije na proizvodnju	346
Potrošnja fiksnog kapitala	346
Naknade zaposlenicima	346
Stanje proizvedene fiksne aktive i zaliha	346
MJERE REALNOG DOHOTKA ZA UKUPNO GOSPODARSTVO	347
MEĐUPROSTORNI INDEKSI CIJENA I OBUJMA	348
POGLAVLJE 11. STANOVNIŠTVO I INPUTI RADA	349
UKUPNO STANOVNIŠTVO	349
EKONOMSKI AKTIVNO STANOVNIŠTVO	350
ZAPOSLENOST	350
Zaposlenici	351
Samozaposlene osobe	351
Zaposlenost i rezidentnost	352
NEZAPOSLENOST	353
ZAPOSLENJA	353
Zaposlenja i rezidentnost	354
NEZABILJEŽENE GOSPODARSKE AKTIVNOSTI	354
UKUPNI ODRADENI SATI	354
Utvrđivanje stvarno odrađenih sati	354
EKVIVALENT PUNOG RADNOG VREMENA	356

INPUTI RADA ZAPOSLENIKA PO STALNIM NAKNADAMA	356
MJERE PRODUKTIVNOSTI	356
POGLAVLJE 12. TROMJESEČNI NACIONALNI RAČUNI	357
UVOD	357
POSEBNA OBILJEŽJA TROMJESEČNIH NACIONALNIH RAČUNA	358
Vrijeme bilježenja	358
<i>Proizvodnja u tijeku</i>	358
<i>Aktivnosti koncentrirane u posebnim razdobljima godine</i>	359
<i>Rijetka plaćanja</i>	359
Brze procjene	359
Izravnjanje određivanje mjerila tromjesečnih nacionalnih računa	359
<i>Izravnjanje</i>	360
<i>Dosljednost između tromjesečnih i godišnjih računa – određivanje mjerila (benchmarking)</i>	360
Lančano povezane mjere cijene i promjena obujma	360
Sezonske i kalendarske prilagodbe	361
<i>Slijed sastavljanja sezonski prilagođenih lančano povezanih mjera obujma</i>	362
POGLAVLJE 13. REGIONALNI RAČUNI	363
UVOD	363
REGIONALNO PODRUČJE	364
JEDINICE I REGIONALNI RAČUNI	364
Institucionalne jedinice	364
Lokalne jedinice po vrsti djelatnosti i regionalne proizvodne aktivnosti po djelatnosti	365
METODE REGIONALIZACIJE	365
AGREGATI ZA PROIZVODNE AKTIVNOSTI	367
Bruto dodana vrijednost i bruto domaći proizvod po regiji	367
Alokacija UFPIM-a korisničkim djelatnostima	367
Zaposlenost	367
Naknade zaposlenicima	367
Prijelaz s regionalnog BDV-a na regionalni BDP	367
Stope rasta obujma regionalnog BDV-a	368
REGIONALNI RAČUNI DOHOTKA KUĆANSTAVA	368
POGLAVLJE 14. USLUGE FINANCIJSKOG POSREDOVANJA INDIREKTNO MJERENE (UFPIM)	371
KONCEPT UFPIM-a I UČINAK UPORABNE ALOKACIJE UFPIM-a NA GLAVNE AGREGATE ...	371
IZRAČUN PROIZVODNJE UFPIM-a PO SEKTORIMA S.122 I S.125	372
Potrebni statistički podaci	372

Referentne stope	372
<i>Unutarnja referentna stopa</i>	373
<i>Vanjska referentna stopa</i>	373
Detaljna raspodjela UFPIM-a prema institucionalnim sektorima	373
Raščlamba alociranog UFPIM-a kućanstvima na intermedijarnu i finalnu potrošnju	374
IZRAČUN UVOZA UFPIM-a	375
OBUJAM UFPIM-u VOLUMNIM TERMINIMA	375
IZRAČUN UFPIM-a PO DJELATNOSTI	376
OUTPUT SREDIŠNJE BANKE	376
POGLAVLJE 15. UGOVORI, NAJMOVI I LICENCE	377
UVOD	377
RAZLIKA IZMEĐU OPERATIVNOG LEASINGA, LEASINGA RESURSA I FINANCIJSKOG LEASINGA	377
Operativni <i>leasing</i>	379
Financijski <i>leasing</i>	379
Leasing resursa	380
Dozvole za korištenje prirodnog resursa	381
Dozvole za obavljanje određenih djelatnosti	382
Javno-privatna partnerstva (JPP)	384
Ugovori o koncesiji za usluge	384
Tržišni operativni <i>leasing</i> (AN.221)	384
Isključiva prava na buduću robu i usluge (AN.224)	384
POGLAVLJE 16. OSIGURANJE	385
UVOD	385
Izravno osiguranje	385
Reosiguranje	386
Uključene jedinice	387
OUTPUT IZRAVNOG OSIGURANJA	387
Zarađene premije	387
Dodaci na premiju	388
Prilagođene nastale štete ili dospjele naknade	388
<i>Prilagođene štete nastale s naslova neživotnog osiguranja</i>	388
<i>Dospjele naknade s naslova životnog osiguranja</i>	389
Tehničke pričuve osiguranja	389
Definiranje outputa osiguranja	390
<i>Neživotno osiguranje</i>	390

<i>Životno osiguranje</i>	391
<i>Reosiguranje</i>	391
TRANSAKCIJE POVEZANE S NEŽIVOTNIM OSIGURANJEM	391
Raspodjela outputa osiguranja među korisnicima	391
Usluge osiguranja pružene prema sektoru inozemstva te iz sektora inozemstva	391
Bilježenja	392
TRANSAKCIJE ŽIVOTNOG OSIGURANJA	394
TRANSAKCIJE POVEZANE S REOSIGURANJEM	396
TRANSAKCIJE POVEZANE S POMOĆNIM DJELATNOSTIMA OSIGURANJA	397
RENTE	397
KNJIŽENJE BILJEŽENJE ŠTETA S NASLOVA NEŽIVOTNOG OSIGURANJA	398
Obrada prilagođenih šteta	398
Obrada katastrofalnih gubitaka	398
POGLAVLJE 17. SOCIJALNO OSIGURANJE, UKLJUČUJUĆI MIROVINE	399
UVOD	399
Programi socijalnog osiguranja, socijalna pomoć i individualne police osiguranja	399
Socijalne naknade	400
<i>Socijalne naknade koje osigurava opća država</i>	401
<i>Socijalne naknade koje osiguravaju druge institucionalne jedinice</i>	401
<i>Mirovine i drugi oblici naknada</i>	401
NAKNADE SOCIJALNOG OSIGURANJA KOJE NISU MIROVINE	401
Programi socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi	401
Drugi programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem	402
Bilježenje stanja i tokova po vrsti nemirovinskog programa socijalnog osiguranja	402
<i>Programi socijalnog osiguranja</i>	402
<i>Drugi nemirovinski programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem</i>	402
MIROVINE	403
Vrste mirovinskih programa	403
<i>Mirovinski programi socijalnog osiguranja</i>	404
<i>Drugi mirovinski programi povezani sa zaposlenjem</i>	404
<i>Programi utvrđenih doprinosa</i>	405
<i>Programi s utvrđenim naknadama</i>	405
<i>Indikativni programi utvrđenih doprinosa i kombinirani programi</i>	405
<i>Usporedba programa utvrđenih naknada i programa utvrđenih doprinosa</i>	405
Administrator mirovina, upravitelj mirovinskog fonda, mirovinski fond i mirovinski program više poslodavaca	406

Bilježenje stanja i tokova po vrsti mirovinskog programa u socijalnom osiguranju	407
<i>Transakcije za mirovinske programe socijalne sigurnosti</i>	407
<i>Transakcije za ostale mirovinske programe povezane sa zaposlenjem</i>	408
<i>Transakcije za utvrđene mirovinske doprinose</i>	408
<i>Drugi tokovi povezani s mirovinskim programima utvrđenih doprinosa</i>	410
<i>Transakcije u slučaju utvrđenih naknada mirovinskih programa</i>	411
DODATNA TABLICA ZA OBRAČUNATA MIROVINSKA PRAVA (ACCRUED –TO-DATE) U OKVIRU SOCIJALNOG OSIGURANJA	414
Oblik dodatne tablice	414
Stupci tablice	416
Redci tablice	417
<i>Početne i završne bilance stanja</i>	418
<i>Promjene u mirovinskim pravima zbog transakcija</i>	418
<i>Promjene mirovinskih prava zbog drugih gospodarskih tokova</i>	420
<i>Povezani pokazatelji</i>	421
Aktuarske pretpostavke	422
<i>Do sada akumulirana (Accrued-to-date) prava</i>	422
<i>Diskontna stopa</i>	422
<i>Rast plaća</i>	422
<i>Demografske pretpostavke</i>	423
POGLAVLJE 18. RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA	424
UVOD	424
EKONOMSKO PODRUČJE	425
Rezidentnost	425
INSTITUCIONALNE JEDINICE	425
POSLOVNICE KAO IZRAZ U MEĐUNARODNIM RAČUNIMA BILANCE PLAĆANJA	425
UVJETNO REZIDENTNE JEDINICE	426
PODUZEĆA U VIŠE PODRUČJA	426
ZEMLJOPISNA PODJELA	426
MEĐUNARODNI RAČUNI BILANCE PLAĆANJA	427
IZRAVNAVAJUĆE STAVKE U TEKUĆIM RAČUNIMA MEĐUNARODNIH RAČUNA	427
RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA I NJIHOV ODNOS PREMA MEĐUNARODNIM RAČUNIMA BILANCE PLAĆANJA	428
Vanjski račun roba i usluga	428
Vrednovanje	431
Roba za preradu	431

<i>Preprodaja</i>	432
<i>Roba namijenjena preprodaji</i>	432
<i>Uvoz i izvoz UFPIM-a</i>	433
Vanjski račun primarnog i sekundarnog dohotka	434
<i>Račun primarnog dohotka</i>	435
<i>Dohodak od izravnih ulaganja</i>	435
<i>Račun sekundarnog dohotka (tekući transferi) u BPM6</i>	435
Vanjski kapitalni račun	436
Vanjski financijski račun i stanje međunarodnih ulaganja	437
BILANCA STANJA ZA SEKTOR INOZEMSTVA	439
POGLAVLJE 19. EUROPSKI RAČUNI	441
UVOD	441
OD NACIONALNIH DO EUROPSKIH RAČUNA	441
<i>Pretvorba podataka u različite valute</i>	442
<i>Europske institucije</i>	442
<i>Račun sektora inozemstva</i>	443
<i>Izravnjanje transakcija</i>	444
<i>Mjere cijena i obujma</i>	444
<i>Bilance stanja</i>	444
<i>Matrice „od koga kome“</i>	444
PRILOG 19.1. RAČUNI EUROPSKIH INSTITUCIJA	445
<i>Izvori</i>	445
<i>Uporabe</i>	446
<i>Konsolidacija</i>	446
POGLAVLJE 20. DRŽAVNI RAČUNI	447
UVOD	447
DEFINICIJA SEKTORA OPĆE DRŽAVE	447
<i>Identifikacija jedinica u državi</i>	447
<i>Državne jedinice</i>	447
<i>Neprofitne ustanove klasificirane u sektor opće države</i>	448
<i>Ostale jedinice opće države</i>	448
<i>Javni nadzor</i>	449
<i>Razlikovanje između tržišnog i netržišnog</i>	449
<i>Pojam ekonomski značajnih cijena</i>	449
<i>Kriteriji kupaca za output javnog proizvođača</i>	450

Output se primarno prodaje korporacijama i kućanstvima.	450
Output se prodaje samo državi.	450
Output se prodaje državi i drugima.	450
Test za određivanje tržišnih od netržišnih subjekata	450
Financijsko posredovanje i granica države	451
Granični slučajevi	451
Javna glavna predstavništva (Public Head offices)	451
Mirovinski fondovi	451
Kvazi-društva	451
Agencije za restrukturiranje	452
Agencije za privatizaciju	452
Strukture za kupovinu loše imovine	452
Subjekti posebne namjene	453
Zajednički pothvati (Joint ventures)	453
Agencije za reguliranje tržišta	453
Nadnacionalna tijela	454
Podsektori opće države	454
Središnja država	454
Savezna država	454
Lokalna država	455
Fondovi socijalnog osiguranja	455
PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O JAVNIM FINANCIJAMA	455
Okvir	455
Prihodi	457
Porezi i socijalni doprinosi	457
Prodaja	457
Ostali prihodi	460
Izdaci	460
Naknade zaposlenicima i intermedijarna potrošnja	460
Izdaci za socijalne naknade	461
Kamate	461
Ostali tekući izdaci	461
Kapitalni izdaci	461
Veza s izdacima države za finalnu potrošnju (P.3)	462
Izdaci države prema funkciji (COFOG)	462

Izravnavajuće stavke	463
<i>Neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9)</i>	463
<i>Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera (B.101)</i>	463
Financiranje	463
<i>Transakcije u aktivi</i>	464
<i>Transakcije s obvezama</i>	465
Ostali ekonomski tokovi	465
<i>Račun revalorizacije</i>	465
<i>Račun ostalih promjena obujma aktive</i>	466
Bilance stanja	466
Konsolidacija	467
RAČUNOVODSTVENA PITANJA U VEZI S OPĆOM DRŽAVOM	468
Prihodi od poreza	468
<i>Priroda prihoda od poreza</i>	468
<i>Porezni krediti</i>	469
<i>Iznosi koji se bilježe</i>	469
<i>Nenaplativi iznosi</i>	469
Vrijeme bilježenja	469
<i>Bilježenje dospjeća</i>	469
<i>Bilježenje dospjeća poreza</i>	469
Kamate	470
<i>Diskontirane obveznice i obveznice bez kupona (zero-coupon bonds)</i>	471
<i>Vrijednosnice vezane uz indeks (Index-linked securities)</i>	471
<i>Financijske izvedenice (Financial derivatives)</i>	471
<i>Sudske odluke</i>	471
<i>Izdaci za vojsku (Military expenditure)</i>	471
Odnosi države s javnim poduzećima	472
<i>Ulaganja u dionički kapital u javnim poduzećima i raspodjela zarade</i>	472
<i>Ulaganja u dionički kapital</i>	472
Dokapitalizacija (Capital injections)	472
<i>Subvencije i dokapitalizacija</i>	472
<i>Pravila koja se upotrebljavaju u posebnim okolnostima</i>	473
<i>Fiskalni poslovi</i>	473
Raspodjela dohodaka javnih poduzeća	473
<i>Dividende nasuprot povlačenju vlasničkih udjela</i>	473

Porezi nasuprot povlačenje vlasničkih udjela	474
Privatizacija i nacionalizacija	474
Privatizacija	474
Neizravne privatizacije	474
Nacionalizacija	474
Transakcije sa središnjom bankom	475
Restrukturiranje, spajanja i preklasifikacije	475
Dužnički poslovi	475
Preuzimanje duga, brisanje duga i otpis duga (Debt assumptions, debt cancellation, and debt write-offs)	475
Preuzimanje i brisanje duga	475
Preuzimanje duga koje uključuje transfer nefinancijske aktive	476
Otpisi ili smanjenja dugova	476
Ostalo restrukturiranje dugova	477
Otkup duga po vrijednosti iznad tržišne	477
Otkup loše imovine i sanacija	477
Jamstva za dug	478
Jamstva-izvedenice	478
Standardizirana jamstva	479
Jednokratna jamstva	479
Sekuritizacija (Securitisation)	479
Definicija	479
Kriteriji za priznavanje prodaje	479
Bilježenje tokova	480
Ostala pitanja	480
Mirovinske obveze	480
Plaćanje paušalnih iznosa	480
Javno-privatna partnerstva	481
Opseg JPP-a	481
Ekonomsko vlasništvo i dodjela aktive	481
Računovodstvena pitanja	482
Transakcije s međunarodnim i nadnacionalnim organizacijama	483
Razvojna pomoć	484
JAVNI SEKTOR	485
Nadzor javnog sektora	485
Središnje banke	486

Javna kvazi-društva	487
Subjekti posebne namjene i nerezidenti	487
Zajednički pothvati	487
POGLAVLJE 21. POVEZNICE IZMEĐU POSLOVNIH RAČUNA I NACIONALNIH RAČUNA TE MJERENJE POSLOVNE AKTIVNOSTI	488
NEKA POSEBNA PRAVILA I METODE POSLOVNOG RAČUNOVODSTVA	488
Vrijeme bilježenja	488
Dvostruko i četverostruko bilježenje	488
Vrednovanje	488
Račun dobiti i gubitka i bilanca stanja	489
NACIONALNI RAČUNI I POSLOVNI RAČUNI: PRAKTIČNA PITANJA	489
PRIJELAZ S POSLOVNIH IZVJEŠTAJA NA NACIONALNE RAČUNE: PRIMJER NEFINANCIJSKIH PODUZEĆA	490
Konceptualne prilagodbe	490
Prilagodbe za postizanje usklađenosti s računima drugih sektora	490
Primjeri prilagodba radi iscrpnosti	490
POSEBNA PITANJA	490
Vlasnički dobiti/gubici	490
Globalizacija	491
Spajanja i pripajanja	491
POGLAVLJE 22. SATELITSKI RAČUNI	492
UVOD	492
Funkcionalne klasifikacije	495
GLAVNA OBILJEŽJA SATELITSKIH RAČUNA	498
Funkcionalni satelitski računi	498
Posebni sektorski računi	501
Obuhvaćanje nemonetarnih podataka	505
Dodatne pojedinosti i dopunski koncepti	505
Različiti temeljni koncepti	506
Uporaba modeliranja i uključivanje eksperimentalnih rezultata	506
Planiranje i izrada satelitskih računa	507
DEVET SPECIFIČNIH SATELITSKIH RAČUNA	508
Računi poljoprivrede	509
Računi okoliša	509
Računi zdravstva	520
Računi proizvodnje kućanstava	522

Računi rada i MDR	525
Računi produktivnosti i rasta	527
Računi istraživanja i razvoja	528
Računi socijalne zaštite	530
Satelitski računi turizma	533
POGLAVLJE 23. KLASIFIKACIJE	535
UVOD	535
KLASIFIKACIJA INSTITUCIONALNIH SEKTORA (S)	535
KLASIFIKACIJA TRANSAKCIJA I OSTALIH TOKOVA	537
Transakcije proizvoda (P)	537
Transakcije neproizvedene nefinancijske aktive (oznake NP)	538
Transakcije raspodjele (D)	539
Tekući transferi u novcu i u naturi (D.5-D.8).	540
Transakcije financijske aktive i pasiva (F)	541
Ostale promjene aktive (K)	543
KLASIFIKACIJA IZRAVNAVAJUĆIH STAVKI I NETO VRIJEDNOSTI (B)	543
KLASIFIKACIJE STAVKI BILANCE STANJA (L)	544
KLASIFIKACIJA AKTIVE (A)	544
Nefinancijska aktiva (AN)	544
Financijska aktiva (AF)	546
KLASIFIKACIJA DODATNIH STAVKI	547
Nenaplativi zajmovi	547
Usluge u vezi s kapitalom	548
Tablica mirovina	548
Trajni proizvodi za široku potrošnju	550
Izravna strana ulaganja	550
Potencijalne stavke	550
Gotovina i depoziti	551
Klasifikacija dužničkih vrijednosnih papira u skladu s njihovim dospijećem	551
Dužnički vrijednosni papiri koji kotiraju na burzi i dužnički vrijednosni papiri koji ne kotiraju na burzi	551
Dugoročni zajmovi s dospijećem kraćim od godine dana i dugoročni zajmovi osigurani hipotekom	551
Investicijski udjeli koji kotiraju na burzi i investicijski udjeli koji ne kotiraju na burzi	552
Dospjele neplaćene obveze po kamatama i otplatama	552
Osobne i skupne doznake	552

PREGRUPIRANJE I ŠIFIRANJE DJELATNOSTI (A) I PROIZVODA (P)	552
KLASIFIKACIJA FUNKCIJA DRŽAVE (COFOG)	567
KLASIFIKACIJA OSOBNE POTROŠNJE PREMA NAMJENI (COICOP)	570
KLASIFIKACIJA IZDATAKA NEPROFITNIH USTANOVA KOJE SLUŽE KUĆANSTVIMA (COPNI)	572
KLASIFIKACIJA IZDATAKA PROIZVOĐAČA PREMA NAMJENI (COPP)	573
POGLAVLJE 24. RAČUNI	575
Tablica 24.1. – Račun 0: Račun roba i usluga	575
Tablica 24.2. – Potpun slijed računa ukupnog gospodarstva	575
Tablica 24.3. – Potpuni skup računa za nefinancijska društva	595
Tablica 24.4. – Potpuni slijed računa za financijska društva	609
Tablica 24.5 – Potpuni skup računa za opću državu	624
Tablica 24.6. - Potpuni slijed računa kućanstava	640
Tablica 24.7. – Potpuni slijed računa neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima	656

POGLAVLJE 1.

OPĆE ZNAČAJKE I TEMELJNA NAČELA

OPĆE ZNAČAJKE

- 1.01. Europski sustav računa (dalje u tekstu: „ESA 2010.” ili „ESA”) je međunarodno usklađen računovodstveni okvir za sustavno i detaljno opisivanje ukupnog gospodarstva (regije, države ili skupine država), njegovih sastavnih dijelova i odnosa s ostalim ukupnim gospodarstvima.
- 1.02. Prethodnik ESA-e 2010., Europski sustav računa iz 1995. (ESA 95), objavljen je 1996⁽¹⁾. Metodologija za ESA-u 2010., kako je određena u ovom Prilogu, ima istu strukturu kao ESA 95 publikacija za prvih trinaest poglavlja, ali zatim ima jedanaest novih poglavlja koji opisuju aspekte sustava koji odražavaju razvoje u mjerenju suvremenih gospodarstava ili u korištenju ESA-e 95 u Europskoj uniji (EU).
- 1.03. Struktura ovog priručnika je kako slijedi. Poglavlje 1. opisuje osnovne značajke sustava u pogledu koncepata i određuje načela ESA-e te opisuje temeljne statističke jedinice i njihovo grupiranje. Daje pregled slijeda računa te kratak opis ključnih agregata te uloge tablica ponude i uporabe te *input-output* okvira. Poglavlje 2. opisuje institucionalne jedinice korištene za mjerenje gospodarstva te kako su te jedinice klasificirane u sektore i podsektore radi omogućivanja analize. Poglavlje 3. opisuje sve transakcije u pogledu proizvoda (roba i usluga), kao i neproizvedenih roba, u sustavu. Poglavlje 4. opisuje sve transakcije u gospodarstvu koje raspodjeljuju ili preraspodjeljuju dohodak i bogatstvo u gospodarstvu. Poglavlje 5. opisuje financijske transakcije u gospodarstvu. Poglavlje 6. opisuje promjene vrijednosti aktive koje se mogu dogoditi zbog negospodarskih događaja ili promjena cijena. Poglavlje 7. opisuje bilancu stanja te sustave klasifikacije aktive i pasive. Poglavlje 8. određuje sljedove računa i izravnavajuće stavke povezane sa svakim računom. Poglavlje 9. opisuje tablice ponude i uporabe i njihovu ulogu u usklađivanju veličina dohotka, proizvodnje i potrošnje u gospodarstvu. Također opisuje *input-output* tablice koje se mogu izvesti iz tablica ponude i uporabe. Poglavlje 10. opisuje konceptualnu osnovu za veličine cijena i obujma povezane s nominalnim vrijednostima u računima. Poglavlje 11. opisuje veličine stanovništva i tržišta rada koje se mogu upotrebljavati s veličinama nacionalnih računa u ekonomskoj analizi. Poglavlje 12. daje kratak opis tromjesečnih nacionalnih računa i kako se razlikuju s naglaskom u odnosu na godišnje račune.
- 1.04. Poglavlje 13. opisuje namjene, koncepte i pitanja izračuna pri pripremi niza regionalnih računa. Poglavlje 14. opisuje mjerenje financijskih usluga koje pružaju financijski posrednici i koje se financiraju iz neto prihoda od kamata te su odraz višegodišnjeg istraživanja i razvoja u državama članicama radi dobivanja veličine koja je snažna i usklađena među državama članicama. Poglavlje 15. o ugovorima, najmovima i licencama potrebno je radi opisivanja područja od rastućeg značaja u nacionalnim računima. Poglavlja 16. i 17. o osiguranju, socijalnom osiguranju i mirovinama opisuje kako se s tim programima postupa u nacionalnim računima jer pitanja preraspodjele dobivaju na interesu kako stanovništvo stari. Poglavlje 18. obuhvaća račune sektora inozemstva, koji su nacionalni računi ekvivalentni veličinama u računima sustava bilance plaćanja. Poglavlje 19. o europskim računima također je novo te obuhvaća aspekte nacionalnih računa kada europski institucionalni i trgovinski aranžmani otvaraju pitanja koja zahtijevaju usklađeni pristup. Poglavlje 20. opisuje račune za sektor države – područje od posebnog interesa jer su pitanja fiskalne opreznosti država članica i dalje ključna u vođenju ekonomske politike u EU-u. Poglavlje 21. opisuje veze između poslovnih računa i nacionalnih računa, područje od rastućeg interesa jer multinacionalne korporacije postaju odgovorne za rastući udio u bruto domaćem proizvodu (BDP) u svim zemljama. Poglavlje 22. opisuje odnos između satelitskih računa i glavnih nacionalnih računa. Poglavlja 23. i 24. služe za upućuje na veze; poglavlje 23. određuje klasifikaciju korištenu za sektore, aktivnosti i proizvode u ESA-i 2010., a poglavlje 24. određuje cjelokupni slijed računa za svaki sektor.
- 1.05. Struktura ESA-e 2010. u skladu je sa svjetskim smjernicama o nacionalnom računovodstvu određenim u Sustavu nacionalnih računa iz 2008. (SNA 2008.), osim određenih razlika u prikazu i većem stupnju preciznosti nekih ESA 2010. koncepata koji se koriste za određene potrebe EU-a. Te su smjernice izrađene pod zajedničkom odgovornošću Ujedinjenih naroda (UN), Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Statističkog ureda Europske

⁽¹⁾ Uredba Vijeća (EZ) br. 2223/96 od 25. lipnja 1996. o Europskom sustavu nacionalnih i regionalnih računa u Zajednici (SL L 310, 30.11.1996., str. 1.).

unije (Eurostat), Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) i Svjetske banke. ESA 2010. je usmjerena na okolnosti i potrebe za podacima u EU. Kao SNA 2008., i ESA 2010. je usklađena s konceptima i klasifikacijama korištenima u brojnim drugim društvenim i ekonomskim statistikama (na primjer, statistici o nezaposlenosti, statistici o proizvodnji i statistici o vanjskoj trgovini). ESA 2010. stoga služi kao središnji referentni okvir za društvenu i ekonomsku statistiku EU i njezinih država članica.

- 1.06. Okvir ESA-e sastoji se od dva glavna skupa tablica:
- (a) računi institucionalnih sektora;
 - (b) *input-output* okvir i računi prema djelatnostima.
- 1.07. Sektorski računi pružaju, za svaki institucionalni sektor, sustavan opis različitih faza ekonomskog procesa: proizvodnje, stvaranja dohotka, raspodjele dohotka, preraspodjele dohotka, uporabe dohotka i financijske i nefinancijske akumulacije. Sektorski računi također uključuju bilancu stanja koja prikazuje stanja aktive, pasive i neto vrijednost na početku i na kraju računovodstvenog razdoblja.
- 1.08. *Input-output* okvir, kroz tablice ponude i uporabe, detaljnije određuju proizvodni proces (strukturu troškova, stvaranje dohotka i zaposlenost) i tokove roba i usluga (proizvodnju, uvoz, izvoz, finalnu potrošnju, intermedijarnu potrošnju i investicije po proizvodnim grupama). U tom okviru odražavaju se dvije važne računovodstvene jednakosti: zbroj dohodaka nastalih u djelatnosti jednak je dodanoj vrijednosti koju je proizvela ta djelatnost te, za svaki proizvod ili skupinu proizvoda, ponuda je jednaka potražnji.
- 1.09. ESA 2010. obuhvaća koncepte stanovništva i zaposlenosti. Takvi su koncepti relevantni za sektorske račune, račune po djelatnostima i okvir ponude i uporabe.
- 1.10. ESA 2010. nije ograničena na godišnje nacionalno računovodstvo, nego se također primjenjuje na tromjesečne i kraće ili dulje razdoblje. Također se primjenjuje na regionalne račune.
- 1.11. ESA 2010. postoji usporedno sa SNA-om 2008. zbog uporaba veličina nacionalnih računa u EU-u. Države članice su odgovorne za prikupljanje i iskazivanje svojih nacionalnih računa radi opisivanja svojeg gospodarskog stanja. Države članice također sastavljaju skup računa koji se dostavljaju Komisiji (Eurostatu) kao dio regulatornog plana dostave podataka za ključne namjene socijalne, gospodarske i fiskalne politike u Uniji. Te namjene uključuju određivanje monetarnih doprinosa država članica u proračun EU-a putem „četvrtog izvora”, pomoć regijama EU-a kroz planove strukturnih fondova i nadzor gospodarske uspješnosti država članica u okviru postupka zbog prekomjernog deficita i Pakta o stabilnosti i rastu.
- 1.12. Kako bi se doprinosi i koristi raspodijelili u skladu s veličinama sastavljenim i prikazanim na strogo konzistentan način, ekonomska statistika korištena za te namjene sastavlja se u skladu s istim konceptima i pravilima. ESA 2010. je uredba koja uspostavlja pravila, dogovore, definicije i klasifikacije koje se trebaju primijeniti u izradi nacionalnih računa u državama članicama koje će biti dio plana dostave podataka kako je određeno u Prilogu B ovoj Uredbi.
- 1.13. S obzirom na velike iznose novca uključene u sustavu doprinosa i koristi u EU-u, ključno je da se sustav mjerenja primjenjuje konzistentno u svakoj državni članici. U takvim okolnostima važno je usvojiti oprezan pristup procjenama koje se ne mogu opažati izravno na tržištu, izbjegavajući korištenje jednostavnih postupaka za procjenjivanje veličina u nacionalnim računima.
- 1.14. Koncepti ESA-e 2010. su u nekoliko slučajeva specifičniji i precizniji od onih u SNA 2008. radi osiguranja što je moguće veće konzistentnosti među mjerenjima država članica izvedenih iz nacionalnih računa. Taj prevladavajući zahtjev za snažno konzistentnim procjenama je rezultirao identifikiranjem središnjeg skupa nacionalnih računa u EU-u. Ako razina konzistentnosti mjerenja među državama članicama nije dovoljna, takve procjene se obično uključuju u takozvane „nesredišnje račune” koji obuhvaćaju dodatne tablice i satelitske račune.
- 1.15. Primjer gdje se smatralo potrebnim biti oprezan u oblikovanju ESA-e 2010. je u području mirovinskih obveza. Postoje opravdani razlozi za njihovo mjerenje radi pomoći u ekonomskoj analizi, ali ključni zahtjev u EU-u za izradom računa koji su usklađeni u vremenu i prostoru zahtijevao je oprezan pristup.

Globalizacija

- 1.16. Sve veća globalna priroda ekonomske aktivnosti povećala je međunarodnu trgovinu u svim svojim oblicima te povećala izazove državama u prikazivanju svojih domaćih gospodarstava u nacionalnim računima. Globalizacija je dinamičan i multidimenzionalan proces u kojem nacionalni resursi postaju više međunarodno pokretljiviji, dok nacionalna gospodarstva postaju sve više međusobno ovisna. Obilježje globalizacije koje može uzrokovati najviše problema u mjerenju za nacionalne račune je rastući udio međunarodnih transakcija multinacionalnih trgovačkih društava, u kojem su prekogranične transakcije između matičnih društava, društava kćeri i podružnica. Međutim, postoje i drugi izazovi, a u nastavku je iscrpniji popis pitanja u vezi s podacima:
- (1) transferne cijene između povezanih trgovačkih društava (vrednovanje uvoza i izvoza);
 - (2) povećanje obrade proizvoda, pri čemu se robama trguje preko međunarodnih granica bez promjene vlasništva (robe za obradu) i preprodaja;
 - (3) međunarodna trgovina putem Interneta, kako za trgovačka društva, tako i za kućanstva;
 - (4) trgovina i korištenje intelektualnim vlasništvom na svjetskoj razini;
 - (5) radnici koji rade u inozemstvu i doznaju značajne iznose obitelji u tuzemstvu (doznake radnika, kao dio osobnih transfera);
 - (6) multinacionalne korporacije koje organiziraju svoje poslovanje preko nacionalnih granica, radi povećanja proizvodne učinkovitosti i smanjenja ukupnog poreznog tereta. To može dovesti do umjetnih korporativnih struktura koje ne odražavaju ekonomsku stvarnost;
 - (7) korištenje *off-shore* financijskih posrednika (subjekti posebne namjene i drugi oblici) radi uređenja financiranja globalnih aktivnosti;
 - (8) ponovni izvoz roba i prijevoz u EU roba između država članica nakon ulaska u Uniju (kvazi-prijevoz);
 - (9) povećanje odnosa između izravnih stranih ulaganja te potreba identificiranja i raspodjele tokova izravnih ulaganja.
- 1.17. Svi ovi sve uobičajeniji aspekti globalizacije čine uočavanje i precizno mjerenje prekograničnih tokova rastućim izazovom za nacionalne statističare. Čak i sa sveobuhvatnim i snažnim sustavom prikupljanja i mjerenja za stavke u sektoru inozemstva (i stoga također u međunarodnim računima koji se nalaze u bilanci plaćanja), globalizacija će povećati potrebu za pojačanim naporima za održavanje kvalitete nacionalnih računa za sva gospodarstva i grupacije gospodarstava.

UPOTREBA ESA-e 2010.**Okvir za analizu i politiku**

- 1.18. Okvir ESA-e može se upotrebljavati za analizu i ocjenu:
- (a) strukture ukupnog gospodarstva. Primjeri vrsta korištenih veličina su:
 - (1) dodana vrijednost i zaposlenost prema djelatnostima;
 - (2) dodana vrijednost i zaposlenost prema regiji;
 - (3) raspodjela prihoda prema sektoru;
 - (4) uvoz i izvoz prema skupini proizvoda;
 - (5) izdaci za finalnu potrošnju prema funkciji i skupini proizvoda;
 - (6) investicije u fiksni kapital i stanje fiksnog kapitala prema djelatnostima;
 - (7) struktura stanja i tokova financijske aktive prema vrsti aktive i sektoru;

(b) specifičnih dijelova ili aspekata gospodarstva. Primjeri su:

- (1) bankarstvo i financije u nacionalnom gospodarstvu;
- (2) uloga države i njezin financijski položaj;
- (3) gospodarstvo pojedine regije (u usporedbi s ukupnim nacionalnim gospodarstvom);
- (4) razine štednje i zaduženosti kućanstava;

(c) razvoja gospodarstva tijekom vremena. Primjeri su:

- (1) analiza stopa rasta BDP-a;
- (2) analiza inflacije;
- (3) analiza sezonskih kretanja u potrošnji kućanstava na temelju tromjesečnih računa;
- (4) analiza promjene važnosti određenih vrsta financijskih instrumenata tijekom vremena, npr. povećanje važnosti financijskih izvedenica;
- (5) usporedba industrijske strukture nacionalnog gospodarstva tijekom duljeg razdoblja;

(d) ukupnog gospodarstva u odnosu na ostala gospodarstva. Primjeri su:

- (1) usporedba uloge i veličine države u državama članicama EU-a;
- (2) analiza međuovisnosti između gospodarstava EU-a, uzimajući u obzir države članice i njihove regije;
- (3) analiza sastava i odredišta izvoza EU-a;
- (4) usporedba stopa rasta BDP-a ili raspoloživog dohotka po stanovniku u EU-u i drugim razvijenim gospodarstvima.

1.19. Za EU i njegove države članice, brojke iz ESA okvira imaju važnu ulogu za oblikovanje i praćenje njihovih socijalnih i ekonomskih politika.

Sljedeći primjeri pokazuju uporabe ESA okvira:

- (a) praćenje i usmjeravanje pri određivanju makroekonomske i monetarne politike u europodručju i određivanje kriterija konvergencije za ekonomsku i monetarnu uniju (EMU) u pogledu podataka nacionalnih računa (npr. stope rasta BDP-a);
- (b) određivanje kriterija za postupak zbog prekomjernog deficita: veličine državnog deficita i zaduženosti;
- (c) odobravanje financijske potpore regijama u EU-u: pri dodjeli sredstava regijama koristi se statistika regionalnih računa;
- (d) određivanje vlastitih sredstava proračuna EU-a. Oni ovise o podacima iz nacionalnih računa na tri načina:
 - (1) ukupna sredstva EU-a određuju se kao postotak zbroja bruto nacionalnih dohodaka država članica (BND);
 - (2) treći vlastiti izvor EU-a je vlastiti izvor iz PDV-a. Doprinosi država članica ovome izvoru u velikoj su mjeri određeni podacima iz nacionalnih računa jer se ti podaci koriste za izračunavanje prosječne stope PDV-a;

- (3) relativne veličine doprinosa država članica za četvrti vlastiti izvor EU temelji se na procjenama njihovih bruto nacionalnih dohodaka. Te su procjene temelj za većinu plaćanja država članica.

Obilježja koncepata ESA-e 2010.

- 1.20. Radi uspostave ravnoteže između potrebe za podacima i mogućnosti njihova prikupljanja, koncepti ESA-e 2010. imaju nekoliko važnih obilježja. Obilježja su da su računi:

- (a) usklađeni na međunarodnoj razini;
- (b) usklađeni s drugim sustavima socijalne i ekonomske statistike;
- (c) konzistentni;
- (d) operativni, to jest da se mogu mjeriti u praksi;
- (e) različiti od većine administrativnih koncepata;
- (f) dobro uspostavljeni i utvrđeni za dugo razdoblje;
- (g) usmjereni na opisivanje ekonomskog procesa u monetarnim i lako vidljivim izrazima;
- (h) prikladni za primjenu u različitim situacijama i za različite namjene.

- 1.21. Koncepti ESA-e 2010. usklađeni su na međunarodnoj razini zato što:

- (a) koncepti ESA-e 2010. usklađeni su s onima iz svjetskih smjernica za nacionalno računovodstvo, tj. SNA 2008.;
- (b) državama članicama ESA 2010. predstavlja standard za prikazivanje podataka iz nacionalnih računa svim međunarodnim organizacijama;
- (c) međunarodna usklađenost koncepata ključna je pri usporedbi statistika različitih zemalja.

- 1.22. Koncepti u ESA-i 2010. usklađeni su s onima u drugim društvenim i ekonomskim statistikama jer ESA 2010. primjenjuje koncepte i klasifikacije (npr. statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u Europskoj uniji „NACE rev. 2”⁽¹⁾) koji se koriste za druge društvene i ekonomske statistike država članica, npr. u statistici o proizvodnji, statistici o vanjskoj trgovini i statistici o zaposlenosti; razlike u konceptima zadržane su na najnižoj razini. Nadalje, koncepti i klasifikacije u ESA-i 2010. usklađeni su s onima Ujedinjenih naroda.

To usklađivanje sa društvenim i ekonomskom statistikom pomaže u povezivanju i usporedbi s tim podacima, tako da se može osigurati kvaliteta podataka iz nacionalnih računa. Nadalje, podaci sadržani u tim posebnim statistikama mogu se bolje povezati s općom statistikom o nacionalnom gospodarstvu.

- 1.23. Zajednički koncepti korišteni u nacionalnom računovodstvenom okviru i drugim sustavima društvene i ekonomske statistike omogućuju izvođenje konzistentnih veličina. Na primjer, mogu se izračunati sljedeći omjeri:

- (a) izračunavanje produktivnosti, kao što je dodana vrijednost po satu rada (ovi iznosi zahtijevaju konzistentnost između koncepata dodane vrijednosti i sati rada);
- (b) raspoloživi nacionalni dohodak po stanovniku (ovaj omjer zahtijeva konzistentnost između koncepata raspoloživog nacionalnog dohotka i veličina stanovništva);
- (c) investicije u fiksni kapital kao postotak stanja fiksnog kapitala (ovaj omjer zahtijeva konzistentnost između definicija spomenutih tokova i stanja);

⁽¹⁾ Uredba (EZ) br. 1893/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. prosinca 2006. o utvrđivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revision 2 (SL L 393, 30.12.2006., str. 1.).

- (d) državni deficit i državni dug kao postotak bruto domaćeg proizvoda (ovi iznosi zahtijevaju konzistentnost između pojmova državnog deficita, državnog duga i bruto domaćeg proizvoda).

Unutarnja konzistentnost koncepata dopušta izvođenje određenih procjena iz reziduala, npr. štednja se može procijeniti kao razlika između raspoloživog dohotka i izdataka za finalnu potrošnju.

- 1.24. Koncepti u ESA-i 2010. primjenjuju se imajući na umu skupljanje podataka i mjerenje. Operativno obilježje se očituje na nekoliko načina u smjernicama za izradu računa.
- (a) Aktivnosti ili stavke opisuju se jedino ako su značajne veličine. Na primjer: vlastita proizvodnja roba u kućanstvima, poput tkanja i lončarstva, ne bilježi se kao proizvodnja, jer ona nije značajna za zemlje EU-a.
- (b) Neki su koncepti popraćeni smjernicama za njihovu procjenu. Na primjer, pri određivanju potrošnje fiksnog kapitala, upućuje se na linearnu amortizaciju. Za procjenu stanja fiksnog kapitala treba primjenjivati metodu stalne inventarizacije kada nedostaju izravni podaci o stanju fiksnog kapitala. Drugi primjer je vrednovanje proizvodnje za vlastitu uporabu: ona se, u načelu, vrednuje po bazičnim cijenama, ali se vrednovanje bazičnih cijena, prema potrebi, može procijeniti zbrajanjem različitih troškova proizvodnje.
- (c) Usvojeni su neki dogovori. Na primjer, sve se kolektivne usluge koje osigurava država klasificiraju kao izdaci za finalnu potrošnju.
- 1.25. Međutim, moguće je da se podaci potrebni za statistiku nacionalnih računa ne mogu lako skupiti izravno, jer se temeljni koncepti obično razlikuju od koncepata na kojima se temelje izvori administrativnih podataka. Primjeri administrativnih izvora su poslovni računi, evidencije o različitim vrstama poreza (PDV, porez na dohodak, uvozne pristojbe itd.), podaci o socijalnoj sigurnosti te podaci nadzornih odbora u bankarstvu i osiguranju. Ovi administrativni podaci služe kao ulazne jedinice za izradu nacionalnih računa. Stoga se oni preoblikuju kako bi bili u skladu s ESA-om.

Koncepti ESA-e obično se razlikuju od administrativnih protustavki u tome što:

- (a) administrativni se koncepti razlikuju od države do države. Posljedično, međunarodna usklađenost nije moguća kada se koriste administrativni koncepti;
- (b) administrativni se koncepti s vremenom mijenjaju. Posljedično, usporedbe s vremenskim odmakom nisu moguće korištenjem administrativnih koncepata;
- (c) koncepti na kojima se temelje izvori administrativnih podataka obično nisu usklađeni između različitih administrativnih sustava. Međutim, povezivanje i usporedba podataka, što predstavlja ključni element pri sastavljanju nacionalnih računa, ostvarivi su jedino uz usklađeni skup koncepata.
- (d) administrativni koncepti općenito nisu optimalni za ekonomsku analizu i ocjenu ekonomske politike.
- 1.26. Ipak, izvori administrativnih podataka vrlo dobro zadovoljavaju potrebe za podacima nacionalnih računa i ostalih statistika, budući da:
- (a) koncepti i klasifikacije koji su izvorno namijenjeni u statističke svrhe, također se usvajaju i u administrativne svrhe, npr. klasifikacija državnih izdataka prema vrsti;
- (b) izvori administrativnih podataka izričito uzimaju u obzir (posebne) statističke potrebe za podacima; to se na primjer odnosi na sustav Intrastat za pružanje informacija o isporuci roba između država članica.
- 1.27. Glavni koncepti ESA-e jasno su određeni i utvrđeni za dulje razdoblje, budući da:
- (a) odobreni su kao međunarodni standard već mnogo godina;
- (b) u uzastopnim međunarodnim smjernicama za nacionalno računovodstvo vrlo se malo temeljnih koncepata mijenja.

Ovaj kontinuitet u konceptima smanjuje potrebu za ponovnim izračunom vremenskih serija. Nadalje, smanjuje izloženost koncepata nacionalnim i međunarodnim političkim pritiscima. Iz tih razloga podaci nacionalnih računa mogli su biti nepristrana baza podataka za ekonomsku politiku i analizu.

- 1.28. Naglasak konceptata ESA-e 2010. stavljen je na opisivanje ekonomskog procesa u monetarnim izrazima koji su lako vidljivi. Stanja i tokovi koji nisu lako vidljivi u monetarnom smislu ili koji nemaju jasan monetarni ekvivalent ne bilježe se u ESA-i.

Ovo se načelo nije primjenjivalo striktno, budući da također treba uzeti u obzir zahtjev za konzistentnošću i potrebe korisnika. Na primjer, radi konzistentnosti se vrijednost kolektivnih državnih usluga bilježi kao izlazne jedinice, budući da je isplata naknade zaposlenicima i kupovina svih vrsta roba i usluga koju izvrši država lako vidljiva u monetarnim izrazima. Nadalje, u svrhu ekonomske analize i politike, opisivanje kolektivnih državnih usluga u odnosu na ostatak nacionalnog gospodarstva povećava korisnost nacionalnih računa kao cjeline.

- 1.29. Opseg konceptata ESA-e može se ilustrirati uzimajući u obzir nekoliko važnih graničnih slučajeva.

U granice proizvodnje ESA-e bilježi se sljedeće (vidjeti stavke od 3.07 do 3.09):

- (a) proizvodnja pojedinačnih i kolektivnih državnih usluga;
- (b) proizvodnja usluga stanovanja za vlastiti račun vlasnika-stanara;
- (c) proizvodnja roba za vlastitu finalnu potrošnju, npr. poljoprivrednih proizvoda;
- (d) izgradnja za vlastite potrebe, uključujući i onu koju su izvela kućanstva;
- (e) proizvodnja usluga koje je proizvelo plaćeno kućansko osoblje;
- (f) uzgoj riba u ribnjacima;
- (g) proizvodnja zabranjena zakonom, ako sve jedinice uključene u transakciju u nju ulaze dobrovoljno;
- (h) proizvodnja čiji prihodi nisu u potpunosti prijavljeni poreznim tijelima, npr. skrivena proizvodnja tekstila.

- 1.30. Sljedeće nije uključeno u granice proizvodnje i ne bilježi se u ESA-i:

- (a) kućanske i osobne usluge proizvedene i konzumirane u istom kućanstvu, npr. čišćenje, priprema hrane ili njega bolesnih ili starijih osoba;
- (b) dobrovoljne usluge koje ne vode do proizvodnje roba, npr. čuvanje i čišćenje bez naknade;
- (c) prirodni uzgoj ribe u otvorenom moru.

- 1.31. ESA bilježi sve *outpute* proizvodnje koji se nalaze u granicama definirane proizvodnje. Međutim, *outputi* pomoćnih aktivnosti ne bilježe se. Svi *inputi* upotrebljeni za pomoćnu aktivnost tretiraju se kao *inputi* aktivnosti koju ta aktivnost podupire. Ako je subjekt koji obavlja samo pomoćne aktivnosti statistički vidljiv, u smislu da su odvojeni računi za proizvodnju koju obavlja lako dostupni, ili ako je na zemljopisno različitom području od subjekata koje opslužuje, mora se zabilježiti kao zasebna jedinica i razvrstati u klasifikaciju djelatnosti koja odgovara njegovoj glavnoj aktivnosti, i u nacionalnim i u regionalnim računima. U nedostatku dostupnosti prikladnih osnovnih podataka, *output* pomoćne aktivnosti može se procijeniti zbrajanjem troškova.

- 1.32. Ako se aktivnosti smatraju proizvodnjom i njihov se *output* bilježi, tada se također bilježi i popratni dohodak, zaposlenost, finalna potrošnja i sl. Na primjer, ako se vlastita proizvodnja stambenih usluga od vlasnika-stanara bilježi kao proizvodnja, bilježi se također i dohodak i izdaci za finalnu potrošnju koji nastaju za spomenute stanare-vlasnike. Budući da, po definiciji, nema *inputa* rada pri proizvodnji usluga stanovanja od vlasnika-stanara, ne bilježi se zaposlenost. Time se zadržava konzistentnost sa sustavom statistike rada, u kojoj se ne bilježi zaposlenost za vlasništvo stanova. Obrnuto vrijedi kada se aktivnosti ne bilježe kao proizvodnja: kućanske usluge proizvedene i potrošene u istom kućanstvu ne stvaraju dohodak i izdatke za finalnu potrošnju te nema zaposlenosti.

1.33. ESA također određuje dogovore u pogledu:

- (a) vrednovanje državnog *outputa*;
- (b) vrednovanje *outputa* osiguravajućih usluga i usluga financijskog posredovanja neizravno mjerenih;
- (c) bilježenje državnih kolektivnih usluga kao izdataka za krajnju potrošnju, a ne kao intermedijarne potrošnje;

Klasifikacija po sektorima

1.34. Sektorski računi se stvaraju dodjelom jedinica sektorima i to omogućava prikazivanje transakcija i izravnavajućih stavki računa po sektorima. Prikaz po sektorima otkriva mnoge ključne veličine za potrebe ekonomske i porezne politike. Glavni sektori su kućanstva, država, društva (financijska i nefinancijska), neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) i inozemstvo.

Razlika između tržišne i netržišne aktivnosti je važna. Subjekt koji kontrolira država, za koji se pokazalo da je tržišno društvo, klasificira se u sektoru društava, izvan sektora opće države. Stoga, razine deficita i zaduženosti društva neće biti dio deficita i duga opće države.

1.35. Važno je da se uspostave jasni i postojani kriteriji za dodjeljivanje subjekata sektorima.

Javni sektor sastoji se od svih institucionalnih jedinica rezidentnih u gospodarstvu koje kontrolira država. Privatni sektor sastoji se od svih ostalih rezidentnih jedinica.

U tablici 1.1. određeni su kriteriji za razlikovanje između javnog i privatnog sektora, u javnom sektoru između sektora države i sektora javnih društava te u privatnom sektoru između NPUSK sektora i sektora privatnih društava.

Tablica 1.1.

Kriterij	Državno kontroliran (javni sektor)	Privatno kontroliran (privatni sektor)
Netržišna proizvodnja	Opća država	NPUSK
Tržišna proizvodnja	Javna društva	Privatna društva

1.36. Kontrola se definira kao mogućnost određivanja opće politike ili plana institucionalne jedinice. Dodatni detalji u odnosu na definiciju kontrole nalaze se u stavcima 2.35 do 2.39.

1.37. Pri razlikovanju između tržišnog i netržišnog, te tako, za subjekte javnog sektora, pri njihovom klasificiranju u sektor opće države ili sektor društava, odlučuje se prema sljedećem pravilu:

Aktivnost se smatra tržišnom aktivnosti kada se dotičnim robama i uslugama trguje pod sljedećim uvjetima:

- (1) prodavatelji nastoje dugoročno maksimizirati svoju dobit i čine to slobodno prodajući robe i usluge na tržištu svakome tko je spreman platiti traženu cijenu;
- (2) kupci nastoje maksimizirati korist s obzirom na svoje ograničene resurse, kupujući u skladu s time koji proizvodi najbolje zadovoljavaju njihove potrebe po ponuđenoj cijeni;
- (3) učinkovita tržišta postoje ako prodavatelji i kupci imaju pristup tržištu i informacije o njemu. Učinkovito tržište može djelovati čak i ako ti uvjeti nisu u potpunosti ispunjeni.

1.38. Razina detaljnosti konceptualnog okvira ESA-e ostavlja mogućnost za fleksibilnost: neki koncepti nisu izričito navedeni u ESA-i, ali se mogu lako iz nje izvesti. Primjer je stvaranje novih sektora preraspodjelom podsektora definiranih u ESA-i.

- 1.39. Fleksibilnost također postoji kroz mogućnost uvođenja dodatnih kriterija koji se ne protive logici sustava. Na primjer, ti kriteriji omogućuju sastavljanje podsektorskih računa prema stupnju zaposlenosti za proizvodne jedinice ili veličini dohotka za kućanstva. Za zaposlenost se može uvesti potpodjela prema stupnju obrazovanja, dobi i spolu.

Satelitski računi

- 1.40. Za neke potrebe za podacima treba sastaviti zasebne satelitske račune.

Primjeri su:

- (a) matrice društvenog računovodstva (MDR-ovi);
- (b) uloga turizma u nacionalnom gospodarstvu;
- (c) analiza troškova i financiranja zdravstvene zaštite;
- (d) istraživanje i razvoj priznati kao investicija intelektualnog vlasništva;
- (e) priznavanje ljudskog kapitala kao sredstva u nacionalnom gospodarstvu;
- (f) analiza dohotka i potrošnje kućanstava na temelju mikroekonomskih koncepata dohotka i potrošnje;
- (g) interakcija između okoliša i gospodarstva;
- (h) proizvodnja unutar kućanstava;
- (i) analiza promjena u blagostanju;
- (j) analiza razlika između podataka u nacionalnim računima i poslovnim računima te njihov utjecaj na tržište vrijednosnica;
- (k) procjena poreznih prihoda.

- 1.41. Satelitski računi zadovoljavaju takve potrebe za podacima time što:

- (a) pokazuju više detalja gdje je potrebno i izostavljaju suvišne detalje;
- (b) proširuju opseg računovodstvenog okvira dodavanjem nemonetarnih informacija, npr. o zagađenju i prirodnim dobrima;
- (c) mijenjaju neke osnovne koncepte, npr. proširivanjem koncepta investicija uključujući izdatke za obrazovanje.

- 1.42. Matrica društvenog računovodstva (MDR) je matični prikaz koji opisuje veze između tablica ponude i uporabe i sektorskih računa. MDR pruža dodatne informacije o razini i strukturi zaposlenosti preko potpodjele naknada zaposlenicima prema kategoriji zaposlene osobe. Ova se potpodjela primjenjuje i na uporabu radne snage prema djelatnosti, kao što je prikazano u tablicama uporabe, i na ponudu radne snage prema socioekonomskim podskupinama, kao što je prikazano u računu alokacije primarnog dohotka za podsektore sektora kućanstva. Na taj se način sustavno prikazuje ponuda i uporaba različitih kategorija radne snage.

- 1.43. U satelitskim računima zadržavaju se svi osnovni koncepti i klasifikacije središnjeg okvira ESA-e 2010. Promjene koncepata uvode se samo ako je to namjena satelitskog računa. U tim slučajevima satelitski račun također sadrži tablicu koja pokazuje vezu između glavnih agregata iz satelitskog računa i onih iz standardnog okvira. Na taj se način zadržava referentna uloga središnjeg okvira, a istodobno se udovoljava specifičnijim potrebama.

- 1.44. Općenito, središnji okvir ne uključuje vrijednosti stanja i tokova koji nisu lako vidljivi u monetarnim izrazima (ili su bez jasnog monetarnog ekvivalenta). Analiza tih stanja i tokova je, zbog njihove prirode, obično moguća sastavljanjem statističkih podataka u nemonetarnim izrazima, npr.:
- (a) proizvodnja unutar kućanstava može se opisati na temelju dodijeljenih sati za alternativne izdatke;
 - (b) obrazovanje se može opisati na temelju vrste obrazovanja, broja učenika, prosječnog broja godina obrazovanja potrebnih za stjecanje diplome itd.;
 - (c) učinci onečišćenja mogu se opisati na temelju promjena broja živih vrsta, zdravlja drveća u šumama, obujma otpada, količine ugljičnog monoksida i zračenja itd.
- 1.45. Satelitski računi omogućuju povezivanje takve statistike u nemonetarnim jedinicama s nacionalnim računima u središnjem okviru. Primjenom klasifikacija korištenih u središnjem okviru za takvu nemonetarnu statistiku omogućava se stvaranje veze, npr. klasifikacija prema vrsti kućanstva ili klasifikacija prema djelatnostima. Na taj se način sastavlja dosljedni i prošireni okvir. Taj okvir potom može poslužiti kao baza podataka za analizu i ocjenu interakcija između varijabli iz središnjeg okvira i onih iz proširenog dijela.
- 1.46. Središnji okvir i njegovi glavni agregati ne opisuju promjene u blagostanju. Mogu se sastaviti prošireni računi tako da uključuju i imputirane monetarne vrijednosti, na primjer, sljedećih stavaka:
- (a) kućanskih i osobnih usluga koje su proizvedene i potrošene u istom kućanstvu;
 - (b) promjena u slobodnom vremenu;
 - (c) pogodnosti i nedostataka gradskog života;
 - (d) nejednakosti u raspodjeli dohotka između osoba.
- 1.47. Proširenim računima se također mogu preklasificirati finalni izdaci za nužne potrebe (npr. obrana) u intermedijarnu potrošnju, tj. kao onu koja ne doprinosi blagostanju. Slično tome, šteta zbog poplava i ostalih prirodnih katastrofa može se klasificirati kao intermedijarna potrošnja, tj. kao smanjenje (ukupnog) blagostanja. Na taj se način može dobiti vrlo grub i nepotpun pokazatelj promjena u blagostanju. Blagostanje ima, međutim, više dimenzija, koje se većinom ne mogu najbolje izraziti monetarnim izrazima. Stoga je za mjerenje blagostanja bolje upotrijebiti posebne pokazatelje i posebne mjerne jedinice za svaku dimenziju. Pokazatelji bi mogli biti primjerice: smrtnost dojenčadi, očekivana životna dob, pismenost odraslih i nacionalni dohodak po stanovniku. Ovi bi se pokazatelji mogli inkorporirati u satelitske račune.
- 1.48. Radi dobivanja konzistentnog i međunarodno usporedivog okvira, ESA ne koristi administrativne koncepte. Međutim, iznosi koji se dobiju na temelju administrativnih koncepata mogu biti vrlo korisni za sve vrste nacionalnih namjena. Na primjer, za procjenu poreznih prihoda potrebna je statistika oporezivih dohodaka. Takva se statistika može dobiti nekim promjenama statistike nacionalnih računa.
- 1.49. Sličan bi se pristup mogao koristiti i za koncepte korištene u nacionalnoj ekonomskoj politici, npr. za:
- (a) koncept inflacije koji se koristi za uvećanje mirovina, potpora nezaposlenim osobama ili naknada državnim službenicima;
 - (b) koncepte poreza, socijalnih doprinosa, države i javnog sektora, koji se koriste u raspravi o optimalnoj veličini javnog sektora;
 - (c) koncept „strateških” sektora/djelatnosti, koji se koristi u nacionalnoj ekonomskoj politici ili ekonomskoj politici EU-a;
 - (d) koncept „poslovnih ulaganja” koji se koristi u nacionalnoj ekonomskoj politici;
 - (e) tablicu s potpunim prikazom mirovina.

Satelitski računi ili dodatne tablice mogu zadovoljiti takve potrebe za podacima.

ESA 2010. i SNA 2008.

1.50. ESA 2010. se temelji na konceptima SNA-e 2008., koja svim državama svijeta pruža smjernice za nacionalno računovodstvo. Međutim, postoji nekoliko razlika između ESA-e 2010. i SNA-e 2008.:

(a) Razlike u prikazu:

- (1) ESA 2010. sadrži posebna poglavlja o transakcijama proizvoda, distributivnim transakcijama i financijskim transakcijama. Nasuprot tome, SNA 2008. objašnjava ove transakcije u poglavljima koji su raspoređeni prema računima, npr. u poglavlju o računu proizvodnje, računu primarne raspodjele dohotka, kapitalnom računu i računu sektora inozemstva.
- (2) ESA 2010. opisuje koncept dajući definiciju i popis svega što je uključeno i što je isključeno. SNA 2008. opisuje koncepte uglavnom u općenitijim pojmovima te objašnjava razloge usvajanja pojedinih dogovora.

(b) Koncepti ESA-e 2010. u nekim su slučajevima pobliže određeni i precizniji od onih u SNA-i 2008.:

- (1) SNA 2008. ne sadrži posebne kriterije za razlikovanje prilikom kategorizacije proizvodnje na tržišnu, za vlastitu finalnu uporabu ili netržišnu. ESA je stoga uvela detaljnije smjernice radi osiguranja usklađenog pristupa.
- (2) ESA 2010. smatra da neke vrste kućanske proizvodnje roba, kao što su tkanje odjeće i izrada namještaja, nisu značajne za države članice Europske unije te se stoga ne moraju bilježiti.
- (3) ESA 2010. upućuje na institucionalne dogovore u EU, poput sustava Intrastat za bilježenje tokova roba unutar EU i doprinosa država članica u EU.
- (4) ESA 2010. sadrži posebne klasifikacije za EU, npr. klasifikaciju proizvoda prema djelatnostima (CPA) ⁽¹⁾ za proizvode i NACE Rev. 2 za djelatnosti (obje su usklađene s odgovarajućim klasifikacijama UN-a).
- (5) ESA 2010. sadrži dodatnu klasifikaciju svih vanjskih transakcija: one se dijele na one između rezidenata EU i one s rezidentima izvan EU.
- (6) ESA 2010. sadrži preraspodjelu podsektora SNA-e 2008. za sektor financijskih društava, radi zadovoljenja potreba Europske monetarne unije. ESA 2010. može biti određenija od SNA-e 2008., budući da se ESA 2010. prvenstveno primjenjuje na države članice. ESA također treba biti određenija zbog potreba za podacima u Uniji.

ESA 2010. i ESA 95

1.51. ESA 2010. se od ESA-e 95 razlikuje u opsegu i konceptima. Većina tih razlika odgovara razlikama između SNA 1993. i SNA 2008. Glavne razlike su:

- (a) priznavanje istraživanja i razvoja kao investicije koja stvara aktivu intelektualnog vlasništva. Ta se promjena bilježi u satelitskom računu i uključuje u središnjim računima kada je promatrana veličina dovoljno postojana i harmonizirana među državama članicama.
- (b) izdaci za naoružanje koji ispunjavaju opću definiciju aktive klasificirani su kao investicije u fiksni kapital, umjesto intermedijarne potrošnje;
- (c) analitički koncept usluga u vezi s kapitalom uveden je za tržišnu proizvodnju, tako da se može sastaviti dodatna tablica koja ih prikazuje kao komponente dodane vrijednosti;
- (d) granica financijske aktive proširena je radi uključenja šireg opsega ugovora o financijskim izvedenicama;

⁽¹⁾ Uredba (EZ) br. 451/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o uspostavi nove statističke klasifikacije proizvoda po djelatnostima (KPD) (SL L 145, 4.6.2008., str. 65.).

- (e) nova pravila za bilježenje mirovinskih prava. U računima je uvedena dodatna tablica, radi omogućivanja bilježenja procjena za sva prava u socijalnom osiguranju, bez obzira na to jesu li financirana ili nisu. Puni opseg informacija potrebnih za sveobuhvatnu analizu nalazi se u toj tablici koja prikazuje prava i povezane tokove za sve privatne i javne mirovinske programe, bez obzira na to jesu li financirani ili nisu, uključujući i mirovinske programe socijalnog osiguranja;
 - (f) primjena pravila o promjeni vlasništva roba postala je univerzalna, što ima za posljedicu promjene u bilježenju preprodaje roba i roba poslanih za preradu, kako u inozemstvu, tako i u domaćem gospodarstvu. To ima za posljedicu da se roba poslana na preradu u inozemstvo bilježe na neto osnovi, nasuprot bruto osnovi u SNA-i 1993. i ESA-i 95. Ta promjena ima značajne posljedice za bilježenje takvih aktivnosti u okviru ponude i uporabe;
 - (g) daje se više uputa o financijskim društvima općenito te posebno subjektima posebne namjene (SPN). Postupanje s državno kontroliranim subjektima posebne namjene u inozemstvu je promijenjeno radi osiguravanja da se obveze koje su nastale u subjektima posebne namjene prikazane u računima države.
 - (h) postupanje sa super dividendama koje isplaćuju javna društva razjašnjeno je, tj. s njima se treba postupati kao s izvanrednim isplatama i povlačenjima kapitala.
 - (i) određena su načela za postupanje s javno-privatnim partnerstvima te prošireno postupanje s agencijama za restrukturiranje;
 - (j) razjašnjene su transakcije između državnih i javnih društava, i s instrumentima sekuritizacije, radi poboljšanja bilježenja stavki koje bi mogle znatno utjecati na državni dug;
 - (k) postupanje s jamstvima za zajmove je razjašnjeno te novi način postupanja uveden za standardizirana jamstva za zajmove, poput jamstva za izvozne kredite i jamstva za studentske zajmove. Novi način postupanja je u tome da se, u veličini vjerojatnog zahtjeva za jamstvom, financijska aktiva i pasiva trebaju priznati u računima.
- 1.52. Promjene u ESA-i 2010. u usporedbi s ESA-om 95 nisu ograničene na konceptualne promjene. Postoje velike razlike u području primjene, s novim poglavljima o satelitskim računima, računima države i računima sektora inozemstva. Također postoje značajna proširenja u poglavljima o tromjesečnim računima i regionalnim računima.

TEMELJNA NAČELA ESA-e 2010. KAO SUSTAVA

1.53. Glavne značajke sustava su:

- (a) statističke jedinice i njihovo grupiranje;
- (b) tokovi i stanja;
- (c) sustav računa i agregati;
- (d) *Input-output* okvir.

Statističke jedinice i njihovo grupiranje

- 1.54. ESA 2010. sustav koristi dvije vrste jedinica i dva odgovarajuća načina za podjelu gospodarstva, koji su prilično drugačiji i služe različitim analitičkim ciljevima.
- 1.55. Prvi cilj je opisivanje dohotka, potrošnje i financijskih tokova te bilanci stanja, ostvaruje se grupiranjem institucionalnih jedinica u sektore na temelju njihovih glavnih funkcija, ponašanja i ciljeva.
- 1.56. Drugi cilj je opisivanje proizvodnih procesa i *input-output* analize koje sustav ostvaruje grupiranjem lokalnih poslovnih jedinica (lokalnih PJ-ova) u djelatnosti na temelju njihove aktivnosti. Aktivnost obilježava *input* proizvoda, proizvodni proces i *output* proizvoda.

Institucionalne jedinice i sektori

1.57. Institucionalne jedinice su gospodarski subjekti koji mogu imati vlasništvo nad robom i aktivom, preuzimati obveze i sudjelovati u ekonomskoj aktivnosti i transakcijama s ostalim jedinicama. Za potrebe ESA 2010. sustava, institucionalne jedinice se grupiraju u pet međusobno isključivih domaćih institucionalnih sektora:

- (a) nefinancijska društva;
- (b) financijska društva;
- (c) opća država;
- (d) kućanstva;
- (e) neprofitne ustanove koje služe kućanstvima.

Ovih pet sektora čine ukupno domaće gospodarstvo. Svaki se sektor također dijeli na podsektore. ESA 2010. sustav omogućava izradu potpunog skupa računa tokova i bilanci stanja za svaki sektor i podsektor te za ukupno gospodarstvo. Nerezidentne jedinice mogu međudjelovati s tih pet domaćih sektora, a međudjelovanja su vidljiva između pet domaćih sektora i šestog institucionalnog sektora: sektora inozemstva.

Lokalne poslovne jedinice (PJ) i djelatnosti

1.58. Kada institucionalne jedinice obavljaju više od jedne aktivnosti, dijele se s obzirom na vrstu aktivnosti. Lokalne poslovne jedinice omogućuju takav prikaz.

Lokalna PJ grupira sve dijelove institucionalne jedinice u ulozu proizvođača, koji su smješteni na jednoj ili više obližnjih lokacija, a pridonose izvođenju aktivnosti na razini razreda (četveroimenkasta brojčana oznaka) klasifikacije NACE Rev. 2.

1.59. Lokalne poslovne jedinice su registrirani za svaku sporednu aktivnost; međutim, ako računovodstveni dokumenti potrebni za odvojeno opisivanje takvih aktivnosti nisu dostupni, lokalni PJ će kombinirati nekoliko sporednih aktivnosti. Skup svih lokalnih PJ-ova uključenih u istu ili sličnu vrstu aktivnosti čini djelatnost.

Institucionalna jedinica obuhvaća jedan ili više lokalnih PJ-ova; lokalni PJ pripada jednoj jedinoj institucionalnoj jedinici.

1.60. Za analizu proizvodnog procesa koristi se analitička jedinica proizvodnje. Ta se jedinica može promatrati jedino kada lokalni PJ proizvodi jednu vrstu proizvoda, bez sporednih aktivnosti. Ta je jedinica poznata kao jedinica homogene proizvodnje. Skupovi takvih jedinica predstavljaju homogene grane.

Rezidentne i nerezidentne jedinice; ukupno gospodarstvo i inozemstvo

1.61. Ukupno gospodarstvo se definira u smislu rezidentnih jedinica. Jedinica je rezidentna jedinica neke zemlje ako na ekonomskom području te zemlje ima središte prevladavajućeg ekonomskog interesa — tj. ako na dulje razdoblje (godinu dana ili dulje) obavlja ekonomske aktivnosti na tom području. Institucionalni sektori navedeni u stavku 1.57 su grupe rezidentnih institucionalnih jedinica.

1.62. Rezidentne jedinice obavljaju transakcije s nerezidentnim jedinicama (to jest jedinicama koje su rezidentne u drugim gospodarstvima). Te transakcije su vanjske transakcije gospodarstva, a grupirane su u računu inozemstva. Stoga inozemstvo ima sličnu ulogu kao i institucionalni sektor, iako se nerezidentne jedinice uključuju jedino ako obavljaju transakcije s rezidentnim institucionalnim jedinicama.

1.63. Uvjetno rezidentne jedinice, koje se u ESA 2010. sustavu tretiraju kao institucionalne jedinice, definiraju se kao:

- (a) oni dijelovi nerezidentnih jedinica koji imaju središte prevladavajućeg ekonomskog interesa (obično koji obavljaju ekonomske transakcije godinu dana ili dulje) na ekonomskom području zemlje;
- (b) nerezidentne jedinice u ulozu vlasnika zemljišta ili objekata na ekonomskom području zemlje, ali jedino u pogledu transakcija koje se odnose na spomenuto zemljište ili građevine.

Tokovi i stanja

1.64. Bilježe se dvije osnovne vrste informacija: tokovi i stanja.

Tokovi se odnose na djelovanje i posljedice događaja koji se odvijaju u određenom vremenskom razdoblju, dok se stanja odnose na posjedovanje (aktive i pasive) u određenom trenutku.

Tokovi

1.65. Tokovi odražavaju stvaranje, preobrazbu, razmjenu, prijenos ili gubitak ekonomske vrijednosti. Uključuju promjene u vrijednosti aktive ili pasive institucionalne jedinice. Postoje dvije vrste ekonomskih tokova: transakcije i ostale promjene aktive.

Transakcije se prikazuju u svim računima i tablicama u kojima se pojavljuju tokovi, osim u računu ostalih promjena u obujmu aktive i računu revalorizacije. Ostale promjene aktive bilježe se samo u ta dva računa.

Elementarne transakcije i ostali tokovi grupirani su u relativno mali broj vrsta prema njihovoj prirodi.

Transakcije

1.66. Transakcija je ekonomski tok koji predstavlja interakciju između institucionalnih jedinica na temelju međusobnog sporazuma, ili djelovanje unutar institucionalne jedinice koje je prikladno tretirati kao transakciju, često zbog toga što jedinica posluje u dvjema različitim ulogama. Transakcije se dijele u četiri glavne grupe:

- (a) transakcije proizvodima: opisuju podrijetlo proizvoda (domaća proizvodnja ili uvoz) i uporabu proizvoda (intermedijarna potrošnja, finalna potrošnja, investicije u kapital – uključujući potrošnju fiksnog kapitala – ili izvoz);
- (b) transakcije raspodjele: opisuju način raspodjele dodane vrijednosti, nastale proizvodnjom, na rad, kapital i državu te preraspodjelu dohotka i bogatstva (porezi na dohodak i bogatstvo i ostali transferi);
- (c) financijske transakcije: opisuju neto povećanje financijske aktive ili neto preuzimanje obveza za svaku vrstu financijskog instrumenta. One se pojavljuju i kao protustavka nefinancijskim transakcijama i kao transakcije koje uključuju samo financijske instrumente;
- (d) transakcije koje nisu uključene u gore spomenute tri grupe: neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive.

Svojstva transakcija

Interakcije nasuprot transakcijama unutar jedinice

1.67. Većina transakcija su interakcije između dvije ili više institucionalnih jedinica. Međutim, ESA 2010. sustav bilježi neke aktivnosti unutar institucionalnih jedinica kao transakcije. Te se transakcije unutar jedinice bilježe radi dobivanja analitički korisnije slike proizvodnje, finalnih uporaba i troškova.

1.68. Potrošnja fiksnog kapitala, koju ESA 2010. sustav bilježi kao trošak, transakcija je unutar jedinice. Većina ostalih transakcija unutar jedinice su transakcije proizvodima, koje se obično bilježe kada institucionalne jedinice, u ulozi proizvođača i krajnjih potrošača, troše dio vlastite proizvodnje. To je često slučaj kod kućanstava i opće države.

1.69. Bilježi se cijela vlastita proizvodnja koja se koristi za finalnu uporabu unutar iste institucionalne jedinice. Vlastita proizvodnja za intermedijarnu potrošnju unutar iste institucionalne jedinice bilježi se samo u slučaju kada se proizvodnja i intermedijarna potrošnja odvijaju u različitim lokalnim PJ-ovima unutar iste institucionalne jedinice. Ne bilježi se *output* proizveden i upotrijebljen za intermedijarnu potrošnju unutar istog lokalnog PJ-a.

Monetarne nasuprot nemonetarnim transakcijama

1.70. Transakcije su monetarne transakcije ako uključene jedinice izvršavaju ili primaju uplate, ili preuzimaju pasivu ili primaju aktivu izraženu u novčanim jedinicama.

Transakcije koje ne uključuju razmjenu gotovine ili aktive ili pasive izražene u novčanim jedinicama su nemonetarne transakcije. Transakcije unutar jedinice su nemonetarne transakcije. Do nemonetarnih transakcija koje uključuju više institucionalnih jedinica dolazi kod transakcija proizvodima (razmjene proizvoda), transakcija raspodjele (naknada u naturi, transferi u naturi itd.) i ostalih transakcija (razmjena neproizvedenih nefinancijskih roba). ESA 2010. sustav bilježi sve transakcije u monetarnim izrazima. Vrijednosti koje se bilježe za nemonetarne transakcije moraju se stoga izmjeriti neizravnom metodom ili procijeniti na drugi način.

Transakcije sa i bez protustavki

- 1.71. Dvije su vrste transakcija koje uključuju više od jedne jedinice. One mogu biti „nešto za nešto”, tj. transakcije za naknadu ili mogu biti „nešto za ništa”, tj. transakcije bez naknade. Transakcije za naknadu su razmjene između institucionalnih jedinica, tj. pružanje roba, usluga ili aktive u zamjenu za protustavku, npr. novac. Transakcije bez naknade su plaćanja u gotovini ili naturi između institucionalnih jedinica bez protustavke. Transakcije za naknadu javljaju se u sve četiri grupe transakcija, dok su transakcije bez naknade uglavnom transakcije raspodjele, na primjer, poreza, naknada socijalne pomoći ili darova. Takve transakcije bez naknade zovu se transferi.

Preuređene transakcije

- 1.72. Transakcije se bilježe na jednaki način kako su vidljive u predmetnim institucionalnim jedinicama. Međutim, neke se transakcije mijenjaju kako bi se jasnije vidjele postojeće ekonomske veze. Promjene su moguće na tri načina: preusmjeravanjem, raščlanjivanjem i prepoznavanjem glavne strane u transakciji.

Preusmjeravanje

- 1.73. Transakcija koja je u predmetnim jedinicama vidljiva kao da se odvija izravno između jedinica A i C, može se u računima zabilježiti kao da se odvija posredno preko treće jedinice B. Stoga se jedna transakcija između A i C bilježi kao dvije transakcije: jedna između A i B i jedna između B i C. U tom je slučaju transakcija preusmjerena.
- 1.74. Primjer preusmjeravanja je način na koji se socijalni doprinosi koje poslodavci izravno uplaćuju u fondove socijalnog osiguranja bilježe u računima. Ova plaćanja sustav bilježi kao dvije transakcije: poslodavci plaćaju socijalne doprinose svojim zaposlenicima, a zaposlenici uplaćuju iste doprinose u fondove socijalnog osiguranja. Kao kod svih preusmjeravanja, svrha je iznijeti na vidjelo ekonomski sadržaj u osnovi transakcije, što je u ovom slučaju prikazati socijalne doprinose poslodavaca kao doprinose plaćene u korist zaposlenika.
- 1.75. Druga vrsta preusmjeravanja su transakcije koje se bilježe kao da se odvijaju između dviju ili više institucionalnih jedinica, premda se, što se tiče uključenih strana, uopće ne obavlja nikakva transakcija. Primjer je postupanje s vlasničkim dohotkom iz osiguravajućih fondova, koji zadržavaju osiguravajuća društva. Sustav bilježi ovaj vlasnički dohodak kao da ga je osiguravajuće društvo isplatilo ugovarateljima osiguranja, koji tada isti iznos uplaćuju natrag osiguravajućim društvima kao dodatnu premiju.

Razdjeljivanje

- 1.76. Transakcija se smatra razdjeljenom u slučaju kada se transakcija koja se uključenim stranama prikazuje kao pojedinačna transakcija, bilježi kao dvije ili više različito klasificiranih transakcija. Razdjeljivanje ne podrazumijeva uključivanje dodatnih jedinica u transakcije.
- 1.77. Jedna od tipičnih razdjeljenih transakcija je isplata premija neživotnog osiguranja. Premda ugovaratelji osiguranja i osiguravatelji smatraju ove isplate jednom transakcijom, ESA 2010. sustav ih dijeli na dvije prilično različite transakcije: plaćanje pruženih usluga neživotnog osiguranja i neto premije neživotnog osiguranja. Još jedan primjer razdjeljivanja je bilježenje prodaje proizvoda kao prodaje proizvoda i prodaje trgovačke marže.

Priznavanje glavne strane u transakciji

- 1.78. U slučaju kada jedna jedinica obavlja transakciju u ime druge jedinice (glavne jedinice), a ta ju jedinica financira, ta se transakcija bilježi isključivo u računima glavne jedinice. Ovo načelo se, u pravilu, ne smije prekršiti pokušajem alokacije poreza ili subvencija krajnjim uplatiteljima ili krajnjim korisnicima na temelju pretpostavki.

Primjer je ubiranje poreza od jedne jedinice države u ime druge. Porez se pripisuje jedinici države koja izvršava ovlast nametanja poreza (bilo kao glavna jedinica ili kroz delegiranu ovlast glavne jedinice) te ima konačnu slobodu odluke u određivanju i promjeni porezne stope.

Granični slučajevi

- 1.79. Definicija transakcije podrazumijeva da se interakcija između institucionalnih jedinica temelji na obostranom sporazumu. Kada se transakcija obavlja prema obostranom sporazumu, podrazumijeva se da postoji prethodno poznavanje i prethodni pristanak institucionalnih jedinica. Plaćanje poreza, novčanih kazni i penala temelji se na obostranom sporazumu, u smislu da je platitelj građanin podložan pravu zemlje. Ipak, zapljena aktive bez naknade ne smatra se transakcijom, čak i ako je nametnuta zakonom.

Nezakonite ekonomske aktivnosti smatraju se transakcijama ako sve uključene jedinice stupaju u spomenute aktivnosti na temelju obostranog sporazuma. Stoga se, za razliku od krađe, kupovina, prodaja ili razmjena ilegalnih droga ili ukradene imovine smatraju transakcijama.

Ostale promjene u aktivi

- 1.80. Ostale promjene u aktivi bilježe promjene koje nisu posljedica transakcija. To su:

- (a) ostale promjene obujma aktive i pasive; ili
- (b) vlasnički dobici i gubici.

Ostale promjene obujma aktive i pasive

- 1.81. Ostale promjene obujma aktive i pasive bilježe promjene podijeljene u tri glavne kategorije:

- (a) uobičajen nastanak i nestanak aktive, koji nisu posljedica transakcija;
- (b) promjene aktive i pasive zbog iznimnih i nepredviđenih događaja koji po prirodi nisu ekonomski;
- (c) promjene u klasifikaciji i strukturi.

- 1.82. Primjeri promjena u kategoriji navedenoj u točki (a) stavka 1.81 su otkriće ili iscrpljivanje podzemnih resursa i prirodni rast nekultiviranih bioloških izvora. Primjeri promjena u kategoriji navedenoj u točki (b) stavka 1.81 su gubici aktive zbog prirodnih katastrofa, rata ili ozbiljnih kriminalnih radnji. Jednostrani otpis duga i zapljena sredstava bez naknade potpadaju također pod kategoriju (b). Primjer promjene u kategoriji navedenoj u točki (c) stavka 1.81 je preklasifikacija institucionalne jedinice iz jednog sektora u drugi.

Vlasnički dobici i gubici

- 1.83. Vlasnički dobici i gubici javljaju se kada postoje promjene cijena aktive. Oni se javljaju kod svih vrsta financijske i nefinancijske aktive i pasive. Za vlasnike aktive i pasive vlasnički dobici i gubici nastaju kao rezultat dugotrajnog posjedovanja aktive ili pasive, bez njihove pretvorbe na bilo koji način.
- 1.84. Vlasnički dobici i gubici koji se mjere na temelju tekućih tržišnih cijena zovu se nominalni vlasnički dobici i gubici. Oni se dijele na neutralne vlasničke dobitke i gubitke, koji odražavaju promjene opće razine cijena i realne vlasničke dobitke i gubitke, koji odražavaju promjene cijena aktive veće od promjene opće razine cijena.

Stanja

- 1.85. Stanja su posjedovanja aktive i pasive u određenom trenutku. Stanja se bilježe na početku i na kraju svakog računovodstvenog razdoblja. Računi koji pokazuju stanja zovu se bilance stanja.
- 1.86. Stanja se također bilježe za stanovništvo i zaposlenost. Međutim, ta se stanja izražavaju kao srednje vrijednosti tijekom računovodstvenog razdoblja. Stanja se bilježe za sve aktive unutar granica sustava; tj. za financijsku aktivnu i pasivu i za nefinancijsku aktivnu, kako proizvedenu, tako i neproizvedenu. Ipak, uzimaju se u obzir jedino one aktive koje se koriste u gospodarskoj aktivnosti i koje su predmetom vlasničkih prava.
- 1.87. Iz tog se razloga ne bilježe stanja za aktive kao što su ljudski kapital i prirodni resursi koji nisu predmet vlasništva.

U okviru svojih granica sustav ESA 2010. je iscrpan i u pogledu tokova i u pogledu stanja. To znači da se sve promjene stanja mogu u potpunosti objasniti na temelju zabilježenih tokova.

Sustav računa i agregati

Računovodstvena pravila

- 1.88. Račun bilježi promjene vrijednosti koje nastaju u jedinici ili sektoru u skladu s prirodom ekonomskih tokova prikazanih u računu. To je tablica s dvije kolone. Tekući računi su oni koji prikazuju proizvodnju, nastanak i alokaciju dohotka, raspodjelu i preraspodjelu dohotka te njegovu uporabu. Računi akumulacije su kapitalni i financijski računi te računi drugih promjena u obujmu.

Terminologija za dvije strane računa

- 1.89. Sustav ESA 2010. prikazuje „izvore” na desnoj strani tekućih računa gdje se pojavljuju transakcije koje povećavaju ekonomsku vrijednost jedinice ili sektora. Lijeva strana računa prikazuje „uporabe” – transakcije koje umanjuju ekonomsku vrijednost. Desna strana računa akumulacije prikazuje „promjene pasive i neto vrijednosti”, a lijeva „promjene aktive”. Bilance stanja na desnoj strani prikazuju „pasivu i neto vrijednosti” (razlika između aktive i pasive), a na lijevoj „aktivu”. Usporedba dviju uzastopnih bilanci stanja pokazuje promjene pasive i neto vrijednosti te promjene aktive.
- 1.90. U ESA-i se radi razlika između pravnog vlasništva i ekonomskog vlasništva. Kriterij za bilježenje prijenosa roba s jedne jedinice na drugu je prijenos ekonomskog vlasništva s jedne jedinice na drugu. Zakonski vlasnik je jedinica koja po zakonu ima ovlasti vlasnika. Međutim, zakonski vlasnik može s drugom jedinicom ugovoriti da će ona prihvatiti rizike i koristi uporabe roba u proizvodnji, u zamjenu za ugovorenu naknadu. Priroda je ugovora financijskog *leasinga*, da naknada odražava samo pružateljevo stavljanje aktive na raspolaganje posuditelju. Na primjer, kada je banka zakonski vlasnik nad zrakoplovom, ali sklopi ugovor o financijskom *leasingu* sa aviokompanijom radi korištenja zrakoplova, tada se smatra da je aviokompanija vlasnik zrakoplova u pogledu transakcija u računima. U isto vrijeme kada se aviokompanija prikaže kao kupac zrakoplova, pripisuje se zajam banke aviokompaniji koji odražava iznose koji dospijevaju u budućnosti za uporabu zrakoplova.

Dvostruko/četverostruko bilježenje

- 1.91. Za jedinicu ili sektor, nacionalno računovodstvo se temelji na načelu dvostrukog bilježenja. Svaka se transakcija bilježi dvaput, jednom kao izvor (ili promjena pasive) i jednom kao uporaba (ili promjena aktive). Suma svih transakcija pobilježenih kao izvori ili promjene pasive i suma svih transakcija pobilježenih kao uporabe ili promjene aktive moraju biti jednake, čime se omogućava provjera konzistentnosti računa.
- 1.92. Nacionalni računi — sa svim jedinicama i sektorima – temelje se na načelu četverostrukog bilježenja, budući da većina transakcija uključuje dvije institucionalne jedinice. Svaku transakciju dvije uključene strane bilježi dvaput. Na primjer, socijalna naknada u gotovini koju državna jedinica isplaćuje kućanstvu bilježi se u računima države kao uporaba pod transferi i negativno povećanje aktive pod gotovinom i depozitima; u računima sektora kućanstva ta se transakcija bilježi kao izvor pod transferima i kao povećanje aktive pod gotovinom i depozitima.
- 1.93. Transakcije unutar jedne jedinice (poput potrošnje *outputa* u jedinici koja ga je proizvela) zahtijevaju samo dva bilježi čije se vrijednosti trebaju procijeniti.

Vrednovanje

- 1.94. Uz iznimku nekih varijabli vezanih uz stanovništvo i rad, sustav ESA 2010. pokazuje sve tokove i stanja u monetarnim izrazima. Tokovi i stanja mjere se u skladu s njihovom tečajnom vrijednošću, tj. vrijednošću za koju su tokovi i stanja uistinu, ili bi mogli biti, zamijenjeni za gotovinu. Stoga su tržišne cijene preporuka ESA-e kod vrednovanja.
- 1.95. U slučaju monetarnih transakcija i posjedovanja gotovine i obveza, tražene vrijednosti su izravno dostupne. U većini ostalih slučajeva najbolja metoda vrednovanja je uzimanje u obzir tržišnih cijena sličnih roba, usluga ili aktive. Ova se metoda, na primjer, koristi za razmjenu i usluge stanovanja u stanovima u vlasništvu stanara. Ako tržišne cijene sličnih proizvoda nisu dostupne, npr. u slučaju državnih netržišnih usluga, vrednovanje se izvodi zbrajanjem proizvodnih troškova. Ako nema tržišne cijene kao preporuke, a troškovi nisu dostupni, tokovi i stanja se mogu vrednovati na temelju diskontirane sadašnje vrijednosti očekivanih budućih povrata. Ova posljednja metoda smije se koristiti samo kao posljednja mogućnost.
- 1.96. Stanja se vrednuju po tekućim cijenama na dan na koji se odnosi bilanca stanja, a ne u trenutku proizvodnje ili stjecanja roba ili aktive koji čine stanja. Potrebno je vrednovati stanja prema procijenjenim, zapisanim, tekućim nabavnim vrijednostima ili troškovima proizvodnje.

Posebna vrednovanja proizvoda

- 1.97. Zbog troškova prijevoza, trgovačkih marži i poreza minus subvencija na proizvode, proizvođač i korisnik određenom proizvodu obično pripisuju različitu vrijednost. Kako bi bio što bliži gledištima strana u transakciji, sustav ESA 2010. bilježi sve uporabe u kupovnim cijenama koje uključuju troškove prijevoza, trgovačke marže i poreze minus subvencije na proizvode, dok se *output* bilježi u bazičnim cijenama koji isključuju te elemente.
- 1.98. Uvoz i izvoz proizvoda bilježi se prema vrijednostima na granici. Ukupni uvoz i izvoz vrednuje se na carini izvoznika ili franko brod (FOB). Strani prijevoz i usluge osiguranja između graničnih prijelaza uvoznika i izvoznika ne uključuju se u vrijednost roba, već se bilježe kao usluge. Kako ponekad nije moguće pribaviti FOB vrijednosti radi detaljnog razvrstavanja proizvoda, tablice koje sadrže detalje o inozemnoj trgovini pokazuju uvoz vrednovan na carini uvoznika (CIF vrijednost). Sve usluge prijevoza i osiguranja do graničnog prijelaza uvoznika uključuju se u vrijednost uvezenih roba. U onoj mjeri u kojoj se ove usluge odnose na domaće usluge, u ovom se prikazu provodi globalna prilagodba FOB/CIF.

Vrednovanje po stalnim cijenama

- 1.99. Vrednovanje po stalnim cijenama označava vrednovanje tokova i stanja u jednom računovodstvenom razdoblju po cijenama iz prethodnog razdoblja. Svrha vrednovanja po stalnim cijenama je raščlanjivanje promjena vrijednosti tokova i stanja, koje su se dogodile tijekom vremena, na promjene cijena i promjene obujma. Za tokove i stanja izražene u stalnim cijenama kaže se da su izraženi u obujmu.
- 1.100. Mnogi tokovi i stanja, npr. dohodak, nemaju vlastitu dimenziju cijene i količine. Međutim, kupovna se moć takvih varijabli može odrediti deflacijom tekućih vrijednosti prikladnim indeksom cijene, npr. indeksom cijene za finalnu nacionalnu potrošnju, isključujući promjene zaliha. Za tokove i stanja nakon deflacije također se kaže da su u realnim izrazima. Primjer je realni raspoloživi dohodak.

Vrijeme bilježenja

- 1.101. Stanja se bilježe na obračunskoj osnovi; tj. kada se stvori, pretvori ili izgubi ekonomska vrijednost ili kada se jave, pretvore ili ukinu potraživanja i obveze.
- 1.102. *Output* se bilježi u trenutku proizvodnje, a ne kada ga plati kupac. Prodaja aktive bilježi se u trenutku kada aktiva promijeni vlasnika, a ne kada se izvrši odgovarajuće plaćanje. Kamata se bilježi u obračunskom računovodstvenom razdoblju, po obračunu, bez obzira na njenu isplatu u tom razdoblju. Bilježenje na obračunskoj osnovi primjenjuje se na sve tokove, monetarne i nemonetarne, unutar jedinica i između jedinica.
- 1.103. Može biti potrebno ublažiti ovaj pristup za poreze i ostale tokove vezane uz opću državu, koji se često bilježe u državnim računima na temelju gotovine. Može biti teško provesti preciznu transformaciju takvih tokova s gotovinske osnove na obračunsku osnovu pa se stoga mogu koristiti približne metode.
- 1.104. Kao iznimka od općih pravila o bilježenju poreza i socijalnih doprinosa općoj državi, oni se mogu bilježiti umanjeni za dio koji vjerojatno neće biti naplaćen ili, ako je taj dio uključen, on se neutralizira u istom računovodstvenom razdoblju kapitalnim transferom opće države relevantnim sektorima.
- 1.105. Tokovi se bilježe u istom trenutku za sve uključene institucionalne jedinice i u sve račune. Institucionalne jedinice ne primjenjuju uvijek ista računovodstvena pravila. Čak i kada ih primjenjuju, iz praktičnih se razloga kao što su kašnjenja u komunikaciji pojavljuju razlike u stvarnom bilježenju. Posljedično, uključene strane mogu zabilježiti transakcije u različito vrijeme. Takva se odstupanja uklanjaju prilagodbama.

Konsolidacija i saldiranje

Konsolidacija

- 1.106. Konsolidacija se odnosi na isključivanje, iz uporaba i izvora, transakcija koje se odvijaju između jedinica ako su zajedno grupirane i na isključivanje uzajamnih financijskih aktiva i pasiva. To se obično javlja kada se kombiniraju računi podsektora opće države.
- 1.107. Kao načelo, tokovi i stanja između sastavnih jedinica unutar podsektora ili sektora ne smiju se konsolidirati.
- 1.108. Međutim, konsolidirani se računi mogu sastaviti za dopunske prikaze i analize. Informacije o transakcijama takvih (pod)sektora s drugim sektorima i odgovarajuća „vanjska” financijska pozicija mogu biti značajniji od ukupnih bruto podataka.

- 1.109. Nadalje, računi i tablice koji pokazuju vezu između vjerovnika i dužnika pružaju detaljnu financijsku i ekonomsku sliku te se smatraju vrlo korisnim za razumijevanje kanala kojima se financijski viškovi kreću od krajnjih zajmodavaca do krajnjih zajmoprimaca.

Saldiranje

- 1.110. Pojedine jedinice ili sektori mogu imati istu vrstu transakcije i kao uporabu i kao izvor (npr. obje plaćaju i dobivaju kamatu) i istu vrstu financijskog instrumenta i kao aktivu i kao pasivu. Pristupu u ESA-i je bruto bilježenje, osim u slučaju kada je stupanj saldiranja sastavni dio svrstavanja.
- 1.111. Saldiranje je implicitno u raznim kategorijama transakcija, a najbolji primjer su „promjene u zalihama” gdje se naglašava analitički značajan aspekt ukupnih investicija, umjesto praćenja dnevnih povećanja i smanjenja. Slično tome, uz nekoliko iznimki, financijski račun i računi ostalih promjena aktive bilježe povećanja aktive i pasive na neto osnovi te donose krajnje rezultate ovih vrsta tokova na kraju računovodstvenog razdoblja.

Računi, izravnavajuće stavke i agregati

- 1.112. Za jedinice ili grupe jedinica različiti računi bilježe transakcije povezane s nekim aspektom ekonomskog života (npr. proizvodnjom). Za račun proizvodnje transakcije neće pokazati ravnotežu između uporaba i izvora bez uvođenja izravnavajuće stavke. Slično tome, izravnavajuća stavka (neto vrijednost) mora se uvesti između ukupne aktive i ukupne pasive institucionalne jedinice ili sektora. Izravnavajuće su stavke same po sebi značajne veličine ekonomskog uspjeha. Kad ih se zbroji za ukupno gospodarstvo, predstavljaju značajne agregate.

Slijed računa

- 1.113. Sustav ESA 2010. je izgrađen kao slijed međusobno povezanih računa. Puni slijed računa za institucionalne jedinice i sektore sastoji se od tekućih računa, računa akumulacije i bilanci stanja.
- 1.114. Tekući računi odnose se na proizvodnju, stvaranje, raspodjelu i preraspodjelu dohodaka i uporabu takvog dohotka u obliku finalne potrošnje. Računi akumulacije pokrivaju promjene aktive i pasive i promjene neto vrijednosti (razlika između aktive i pasive svake institucionalne jedinice ili grupe jedinica). Bilanca stanja prikazuje stanja aktive i pasive i neto vrijednost.
- 1.115. Slijed računa za lokalne poslovne jedinice i djelatnosti skraćuje se na prve tekuće račune: račun proizvodnje i račun stvaranja dohotka, čija je izravnavajuća stavka poslovni višak.

Račun roba i usluga

- 1.116. Račun roba i usluga pokazuje, za ukupno gospodarstvo ili grupe proizvoda, ukupne izvore (proizvodnju i uvoz) i uporabe roba i usluga (intermedijarna potrošnja, finalna potrošnja, promjene zaliha, bruto investicije u fiksni kapital, neto povećanje dragocjenosti i izvoz). Taj račun nije račun u istom smislu kao i ostali u slijedu te ne stvara izravnavajuću stavku koja se prenosi na sljedeći račun u slijedu. To je zapravo prikaz u tabličnom obliku računovodstvene jednakosti, u skladu s kojom je ponuda jednaka potražnji za sve proizvode i skupine proizvoda u gospodarstvu.

Račun inozemstva

- 1.117. Račun inozemstva pokriva transakcije između rezidentnih i nerezidentnih institucionalnih jedinica i odgovarajućih stanja aktive i pasive.

Budući da inozemstvo u strukturi računovodstva ima sličnu ulogu kao i institucionalni sektor, račun inozemstva se sastavlja s točke gledišta inozemstva. Izvor za inozemstvo je uporaba za ukupno gospodarstvo i obratno. Ako je izravnavajuća stavka pozitivna, ona označava višak za inozemstvo i deficit ukupnog gospodarstva i obratno ako je izravnavajuća stavka negativna.

Račun inozemstva je drukčiji od računa ostalih sektora po tome što ne pokazuje sve računovodstvene transakcije u inozemstvu, nego samo one koje imaju vrijednosnu protustavku u domaćem gospodarstvu.

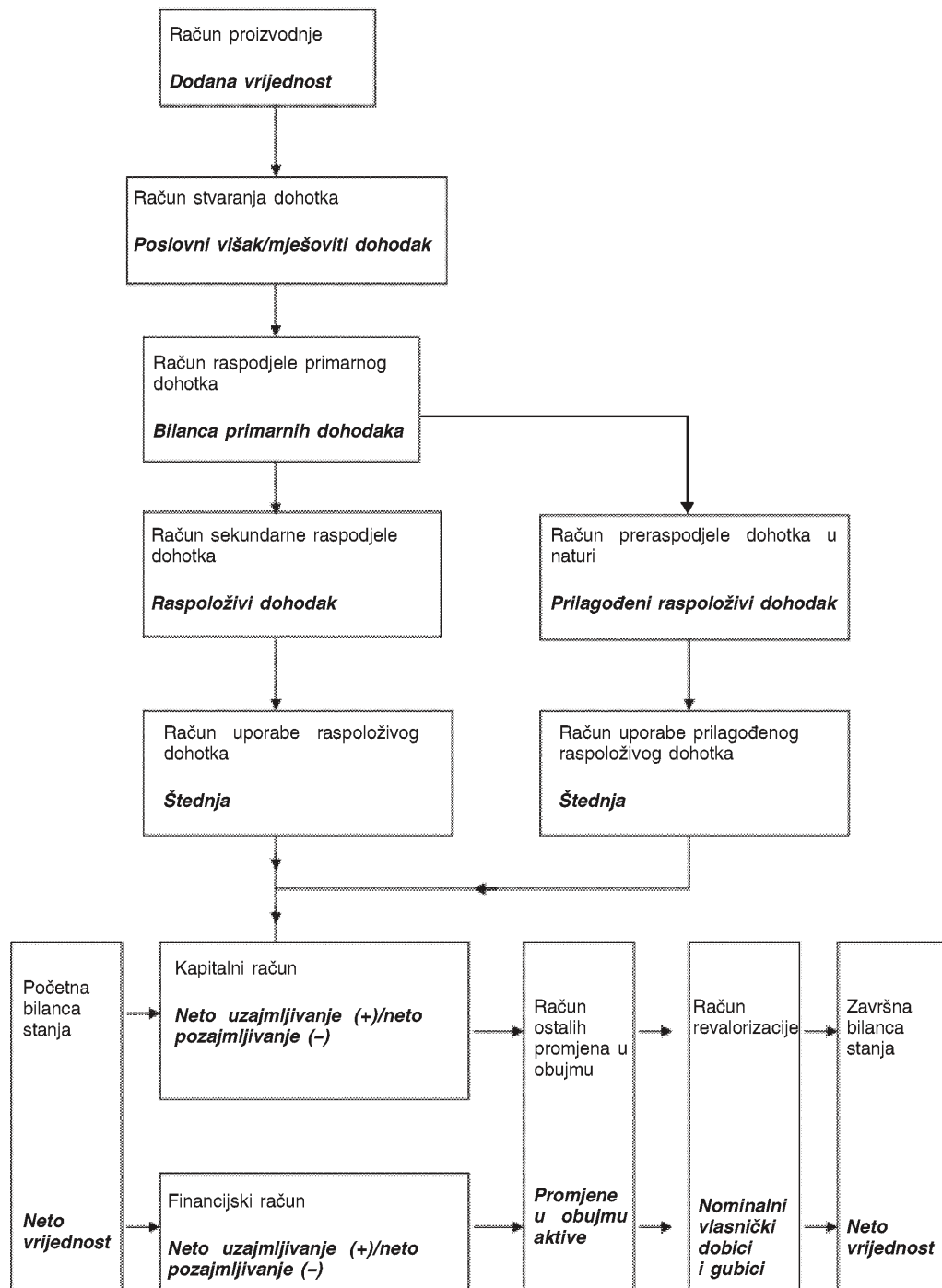
Izravnavajuće stavke

- 1.118. Izravnavajuća stavka se dobiva oduzimanjem ukupnog iznosa stavaka na jednoj strani računa od ukupnog iznosa stavaka na drugoj strani.

Izravnavajuće stavke obuhvaćaju veliki broj podataka i uključuju neke od najvažnijih stavki u računima, što se može vidjeti u sljedećim primjerima izravnavajućih stavki: dodana vrijednost, poslovni višak, raspoloživi dohodak, štednja, neto uzajmljivanje/pozajmljivanje.

Sljedeći dijagram pokazuje slijed računa u obliku toka – svaka izravnavajuća stavka navedena je masnim slovima.

Dijagram slijeda računa

- 1.119. Prvi račun u slijedu je račun proizvodnje, koji bilježi proizvodnju i *inpute* proizvodnog procesa, ostavljajući dodanu vrijednost kao izravnavajuću stavku.
- 1.120. Dodana vrijednost prenosi se dalje na sljedeći račun, tj. račun stvaranja dohotka. Tu se bilježe naknade zaposlenicima u proizvodnom procesu, kao i porezi dužni državi zbog proizvodnje, tako da se poslovni višak (ili mješoviti dohodak samozaposlenih osoba u sektoru kućanstava) može izvesti kao izravnavajuća stavka za svaki sektor. Ovaj korak je nužan kako bi se mogao mjeriti iznos dodane vrijednosti zadržane u sektoru proizvodnje kao poslovni višak ili mješoviti dohodak.
- 1.121. Zatim se dodana vrijednost, razdijeljena na naknade zaposlenicima, poreze i poslovni višak/mješoviti dohodak, prenosi s tom raspodjelom na račun alokacije primarnog dohotka. Raspodjela omogućava alokaciju svakog čimbenika dohotka primajućem sektoru, nasuprot sektoru proizvodnje. Na primjer, sve naknade zaposlenicima raspodjeljuju se između sektora kućanstava i sektora inozemstva, dok poslovni višak ostaje u sektoru društava gdje je nastao. U ovom računu također se bilježe tokovi vlasničkog dohotka u sektor, te oni iz sektora, tako da je izravnavajuća stavka bilanca primarnog dohotka koja utječe u sektor.
- 1.122. Sljedeći račun bilježi preraspodjelu tog dohotka kroz transfere – račun sekundarne raspodjele dohotka. Glavni instrumenti preraspodjele su državni porezi na sektor kućanstva i socijalni primici za taj sektor. Izravnavajuća stavka je raspoloživi dohodak.
- 1.123. Glavni slijed središnjih računa vodi dalje do uporabe računa raspoloživog dohotka; računa relevantnog za sektor kućanstava, jer se ovdje bilježe finalna potrošnja, ostavljajući štednju kućanstava kao izravnavajuću stavku.
- 1.124. U isto vrijeme nastaje usporedni račun, račun preraspodjele dohotka u naturi. Ovaj račun ima posebnu svrhu prikaza socijalnih transfera u naturi kao imputiranog transfera države sektoru kućanstava, tako da se dohodak kućanstava može povećati za vrijednost individualnih državnih usluga. U sljedećem računu (račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka), uporaba raspoloživog dohotka u kućanstvima povećava se za isti iznos, kao da sektor kućanstava kupuje individualne usluge koje pruža država. Te dvije imputirane vrijednosti međusobno se poništavaju, tako da je izravnavajuća stavka štednja, jednaka štednji za ukupno gospodarstvo.
- 1.125. Štednja se prenosi na kapitalni račun, gdje se koristi za financiranje investicija, omogućujući kapitalne transfere u i iz sektora. Premala ili prekomjerna potrošnja pri stjecanju realne aktive rezultira izravnavajućom stavkom neto uzajmljivanje ili pozajmljivanje. Neto uzajmljivanje je davanje viška kao zajma, a neto pozajmljivanje je financiranje deficita.
- 1.126. Na kraju se nalazi financijski račun, gdje se navodi uzajmljivanje i pozajmljivanje svakog sektora tako da je vidljiva izravnavajuća stavka neto uzajmljivanja ili pozajmljivanja. To bi se trebalo točno poklapati s izravnavajućom stavkom neto uzajmljivanja/pozajmljivanja kapitalnog računa, a svaka razlika mora biti raskorak u mjerenju između realnih i financijskih zabilježbi ekonomske aktivnosti.
- 1.127. U posljednjem redu dijagrama, račun s lijeve strane je početna bilanca stanja, koja pokazuje razinu sve aktive i pasive, i realne i financijske, na početku određenog razdoblja. Bogatstvo gospodarstva se mjeri njegovom neto vrijednošću (aktiva minus pasiva) i to je prikazano na dnu bilance stanja.
- 1.128. S lijeve prema desnoj strani od početnih bilanci bilježe se različite promjene aktive i pasive koje se događaju u računovodstvenom razdoblju. Kapitalni račun prikazuje promjene zbog transakcija u realnoj aktivi, a financijski račun u financijskoj aktivi i pasivi. U nedostatku drugih izračuna to bi omogućilo neposredni izračun završne bilance, dodavanjem promjena početnoj bilanci.
- 1.129. Međutim, promjene se mogu dogoditi izvan ekonomskog ciklusa proizvodnje i potrošnje, a takve će promjene utjecati na vrijednosti aktive i pasive u završnom razdoblju. Jedna vrsta promjena je promjena obujma aktive – realne promjene fiksnog kapitala zbog događaja koji nisu dio gospodarstva. Primjer bi bio gubitak zbog katastrofe – veliki potres, kada se značajna količina aktive uništi, ali ne kroz ekonomske transakcije razmjene ili transfera. Taj se gubitak mora zabilježiti u računu drugih promjena u obujmu aktive, kako bi se uzela u obzir niža razina aktive nego što se očekuje gledajući samo ekonomske događaje. Drugi način na koji aktiva (i pasiva) mogu promijeniti vrijednost, osim kao posljedica ekonomske transakcije, je kroz promjenu cijene koja za posljedicu ima vlasničke dobitke i gubitke u stanju aktive. Ta se promjena bilježi u računima revalorizacije. Dopuštanje ta dva dodatna utjecaja na vrijednost stanja aktive i pasive omogućava procjenu završne bilance stanja kao početne pozicije prilagođene za promjene u računima toka u posljednjem redu prikaza.

Agregati

1.130. Agregati su složene vrijednosti koje mjere rezultat aktivnosti ukupnog gospodarstva; na primjer, proizvodnju, dodanu vrijednost, raspoloživi dohodak, finalnu potrošnju, štednju, investicije itd. Premda izračun agregata nije jedina svrha ESA-e, oni su važni kao ukupni pokazatelji za potrebe makroekonomske analize te vremenskih i prostornih usporedbi.

1.131. Razlikuju se dvije vrste agregata:

(a) agregati koji se izravno odnose na transakcije u ESA 2010. sustavu, kao što su proizvodnja roba i usluga, finalna potrošnja, bruto investicije u fiksni kapital, naknade zaposlenicima itd.;

(b) agregati koji predstavljaju izravnavajuće stavke u računima, kao što su BDP po tržišnim cijenama, poslovni višak ukupnog gospodarstva, BND, nacionalni raspoloživi dohodak, štednja, saldo vanjskog tekućeg računa i neto vrijednost ukupnog gospodarstva (nacionalno bogatstvo).

1.132. Postoje važne primjene veličina nacionalnih računa po glavi stanovnika. Za sveobuhvatne agregate kao što je BDP, nacionalni dohodak ili finalna potrošnja kućanstva, kao zajednički nazivnik se upotrebljava ukupno (rezydentno) stanovništvo. Ako su računi ili dijelovi računa iz sektora kućanstva podijeljeni na podsektore, koriste se podaci o broju kućanstava i broju osoba koje pripadaju pojedinom podsektoru.

BDP: ključni agregat

1.133. BDP je jedan od ključnih agregata u ESA-i. BDP je mjera ukupne gospodarske aktivnosti koja se odvija na gospodarskom području, a proizvodnja zadovoljava finalnu potražnju gospodarstva. Tri su načina mjerenja BDP-a po tržišnim cijenama:

(1) proizvodni pristup, kao zbroj dodanih vrijednosti svih aktivnosti koje proizvode robu i usluge, uvećano za poreze i umanjeno za subvencije na proizvode;

(2) pristup po izdacima, kao zbroj svih finalnih izdataka nastalih bilo potrošnjom finalne proizvodnje gospodarstva, bilo povećanjem bogatstva, uvećano za izvoz i umanjeno za uvoz roba i usluga;

(3) dohodovni pristup, kao zbroj svih dohodaka stečenih u procesu proizvodnje roba i usluga, uvećano za poreze na proizvodnju i uvoz i umanjeno za subvencije na proizvodnju.

1.134. Ta tri pristupa mjerenju BDP-a također odražavaju različite načine na koji se BDP može razmatrati u pogledu sastavnica. Dodana vrijednost može se raščlaniti prema institucionalnom sektoru te prema vrsti aktivnosti ili djelatnosti koje doprinose cjelini, npr. poljoprivredi, prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, uslugama itd.

Finalni izdaci mogu se raščlaniti prema vrsti: izdaci kućanstava, finalni izdaci NPUSK-ova, finalni izdaci države, promjene zaliha, investicije u fiksni kapital i izvoz, umanjeno za trošak uvoza.

Ukupni stečeni dohodak može se raščlaniti prema vrsti dohotka – naknada za zaposlenike i poslovni višak.

1.135. Radi dobivanja najbolje procjene BDP-a, dobra je praksa unijeti elemente ta tri pristupa u okvir ponude i uporabe. To omogućava usklađivanje dodane vrijednosti i procjene dohotka, te uravnoteženje ponude i potražnje za proizvodima. Taj integrirani pristup osigurava konzistentnost među komponentama BDP-a te bolju procjenu razine BDP-a nego samo na temelju jednog od ta tri pristupa. Oduzimanjem potrošnje fiksnog kapitala od BDP-a dobiva se neto domaći proizvod po tržišnim cijenama (NDP).

Input-output okvir

1.136. *Input-output* (I-O) okvir navodi zajedničke komponente bruto dodane vrijednosti (BDV), *inpute* i *outpute* djelatnosti, ponudu i potražnju za proizvodom te sastav uporaba i izvora u institucionalnim sektorima za gospodarstvo. Taj okvir raščlanjuje gospodarstvo radi prikazivanja transakcija svih roba i usluga između djelatnosti i finalnih potrošača za jedno razdoblje (na primjer, tromjesečje). Informacije se mogu prikazati na dva načina:

(a) tablice ponude i uporabe;

(b) simetrične *input-output* tablice.

Tablice ponude i uporabe

- 1.137. Tablice ponude i uporabe prikazuju cijelo gospodarstvo po djelatnostima (npr. industrija motornih vozila) i proizvodima (npr. sportska roba). Tablice pokazuju veze između komponenata BDV-a, *inputa* i *outputa* djelatnosti te ponude i potražnje za proizvodima. Tablice ponude i uporabe povezuju različite institucionalne sektore (npr. javna društva) zajedno s podacima o uvozu i izvozu roba i usluga, potrošnji države, potrošnji kućanstava i NPUSK-ova i investicijama.
- 1.138. Izrada tablica ponude i uporabe omogućava ispitivanje konzistentnosti i koherentnosti komponenti nacionalnih računa unutar jedinstvenog detaljnog okvira i, usvajajući komponente triju pristupa mjerenja BDP-a (tj. proizvodnja, dohodak i potrošnja), omogućava određivanje jedinstvene procjene BDP-a.
- 1.139. Kada su uravnotežene na konzistentan način, tablice ponude i uporabe također pružaju koherentnost i konzistentnost u povezivanju komponenti sljedeća tri računa:
- (1) računa roba i usluga;
 - (2) računa proizvodnje (prema djelatnostima i prema institucionalnom sektoru); i
 - (3) računa stvaranja dohotka (prema djelatnostima i prema institucionalnom sektoru).

Simetrične input-output tablice

- 1.140. Simetrične *input-output* tablice izvode se iz podataka u tablicama ponude i uporabe i drugih dodatnih izvora radi oblikovanja teoretske osnove za daljnje analize.
- 1.141. Te tablice sadrže simetrične (proizvod/proizvod ili djelatnost/djelatnost) tablice, Leontief inverzne matrice i druge dijagnostičke analize poput multiplikatora proizvodnje. Te tablice odvojeno prikazuju potrošnju domaće proizvedenih i uvezenih roba i usluga, pružajući teoretski okvir za daljnju strukturalnu analizu gospodarstva, uključujući sastav i učinke promjena finalne potražnje u gospodarstvu.
-

POGLAVLJE 2.

JEDINICE I NJIHOVO GRUPIRANJE

- 2.01. Gospodarstvo zemlje je sustav u kojem institucije i ljudi međusobno djeluju kroz razmjene i transfere roba, usluga i načina plaćanja (npr. novca) za proizvodnju i potrošnju roba i usluga.

U gospodarstvu, jedinice koje međusobno djeluju su gospodarski subjekti koji mogu biti vlasnici aktive, preuzimati obveze i obavljati gospodarske aktivnosti i transakcije s drugim subjektima. Poznate su kao institucionalne jedinice.

Definiranje jedinica korištenih u nacionalnim računima služi različitim potrebama. Prvo, jedinice su bitne sastavnice u određivanju gospodarstava u zemljopisnom smislu, npr. države, regije i skupine država poput monetarnih ili političkih unija. Drugo, one su bitne sastavnice za grupiranje jedinica u institucionalne sektore. Treće, bitne su za određivanje koji tokovi i stanja se bilježe. Transakcije između različitih dijelova iste institucionalne jedinice se, u načelu, ne bilježe u nacionalnim računima.

- 2.02. Jedinice i njihovo grupiranje koje se koristi u nacionalnim računima definira se s obzirom na vrstu ekonomske analize kojoj su namijenjene, a ne na temelju vrsta jedinica koje se obično koriste u statističkim upitnicima. Potonje jedinice (npr. poduzeća, holding društva, poslovne jedinice, lokalne jedinice, državni odjeli, neprofitne ustanove, kućanstva itd.) možebitno ne zadovoljavaju potrebe nacionalnih računa jer se temelje na kriterijima pravne, administrativne ili računovodstvene prirode.

Statističari moraju uvažavati definicije jedinica analize kako su postavljene u ESA-i 2010., kako bi se u istraživanjima kojima se prikupljaju realni podaci postupno uveli svi elementi informacija koji su potrebni za izradu podataka na temelju jedinica analize iz ESA-e.

- 2.03. Značajka sustava ESA 2010. je uporaba vrsta jedinica koje odgovaraju trima načinima potpodjele gospodarstva:

- (1) za analizu tokova i stanja, ključno je odabrati jedinice koje omogućavaju proučavanje veza u ponašanju između ekonomskih subjekata;
- (2) za analizu procesa proizvodnje ključno je odabrati jedinice koje pokazuju tehničko-ekonomske veze ili odražavaju lokalne aktivnosti;
- (3) za omogućivanje regionalne analize, potrebne su jedinice koje odražavaju lokalne aktivnosti.

Institucionalne jedinice su tako definirane da se ispuni prvi od ta tri cilja. Veze u ponašanju, kako su opisane u točki (1), zahtijevaju jedinice koje odražavaju svu svoju institucionalnu gospodarsku aktivnost.

Proizvodni procesi, tehničko-ekonomske veze i regionalne analize navedene u točkama (2) i (3) zahtijevaju jedinice poput lokalnih poslovnih jedinica. Te jedinice opisane su kasnije u ovom poglavlju.

Prije davanja definicija jedinica korištenih u ESA-i 2010., potrebno je definirati granice nacionalnog gospodarstva.

GRANICE NACIONALNOGA GOSPODARSTVA

- 2.04. Jedinice koje čine gospodarstvo neke zemlje i čiji se tokovi i stanja bilježe u ESA-i 2010. su one jedinice koje su rezidentne. Institucionalna jedinica je rezidentna u nekoj zemlji ako ima središte prevladavajućeg ekonomskog interesa na ekonomskom području te zemlje. Takve jedinice poznate su kao rezidentne jedinice, neovisno o državnoj pripadnosti, pravnom obliku ili prisutnosti na ekonomskom području u trenutku kada obavljaju transakciju.

- 2.05. Ekonomsko područje sastoji se od sljedećeg:

- (a) područja (zemljopisnog područja) pod djelotvornom upravom i ekonomskom kontrolom jedne države;

- (b) svih slobodnih zona, uključujući zatvorena skladišta i tvornice pod carinskim nadzorom;
- (c) nacionalnog zračnog prostora, teritorijalnih voda i epikontinentalnog pojasa u međunarodnim vodama, nad kojima zemlja uživa isključiva prava;
- (d) teritorijalnih enklava tj. zemljopisnog područja koje se nalazi u inozemstvu, a koje po međunarodnim ugovorima ili sporazumima između zemalja, koriste državne agencije zemlje (npr. veleposlanstva, konzulati, vojne baze, znanstveni centri itd.);
- (e) nalazišta nafte, prirodnog plina itd. u međunarodnim vodama izvan epikontinentalnog pojasa, na kojima rade jedinice rezidentne na teritoriju koji je definiran u točkama (a) do (d).

Ribarske brodice, ostali brodovi, plutajuće platforme i letjelice tretiraju se u ESA-i kao pokretna oprema, bez obzira na to jesu li u vlasništvu rezidentnih jedinica koje se njima koriste ili su u vlasništvu nerezidenata, a koriste ih rezidentne jedinice. Transakcije vezane uz vlasništvo (bruto investicije u fiksni kapital) i korištenje (najam, osiguranje itd.) pokretne opreme pripisuju se gospodarstvu zemlje u kojoj su vlasnik i/ili korisnik rezidenti. U slučaju financijskog *leasinga*, pretpostavlja se promjena vlasništva.

Ekonomsko područje može biti veće ili manje od onoga kako je definirano gore. Primjer većeg područja je valutna unija poput Europske monetarne unije; primjer manjeg područja je dio zemlje poput regije.

2.06. Ekonomsko područje isključuje ekstrateritorijalne enklave.

Također su isključeni dijelovi vlastitog zemljopisnog područja zemlje koje koriste sljedeće organizacije:

- (a) agencije opće države iz drugih zemalja;
- (b) institucije i tijela Europske unije; i
- (c) međunarodne organizacije na temelju međudržavnih međunarodnih ugovora.

Područja koja koriste institucije i tijela Europske unije i međunarodne organizacije su zasebna ekonomska područja. Značajka takvih područja je da su jedini rezidenti institucije.

2.07. Središte prevladavajućeg ekonomskog interesa označava da postoji lokacija unutar ekonomskog područja zemlje gdje jedinica obavlja ekonomske aktivnosti i transakcije u značajnoj mjeri, bilo na neodređeno vrijeme ili u određenom, ali duljem vremenskom razdoblju (godina dana ili dulje). Vlasništvo nad zemljištem i građevinama unutar ekonomskog područja smatra se dostatnim da vlasnik ima središte prevladavajućeg ekonomskog interesa na tom mjestu.

Poduzeća su gotovo uvijek povezana samo s jednim gospodarstvom. Oporezivanje i drugi pravni zahtjevi obično imaju za posljedicu korištenje posebnog pravnog subjekta za djelovanje u svakom pravnom sustavu. Uz to, posebna institucionalna jedinica se za statističke potrebe identificira ako jedan pravni subjekt ima značajne aktivnosti na dva ili više državnih područja (npr. za poslovne, vlasništvo nad zemljištem i multinacionalna poduzeća). Kao posljedica razdvajanja takvih pravnih subjekata, rezidentnost svakog od naknadno identificiranih poduzeća je jasna. Središte prevladavajućeg ekonomskog interesa ne znači da se subjekti sa značajnim aktivnostima na dva ili više područja ne trebaju razdvojiti.

U nedostatku fizičke dimenzije poduzeća, njegova rezidentnost se utvrđuje prema ekonomskom području po čijem pravu je poduzeće osnovano ili registrirano.

2.08. Jedinice koje se smatraju rezidentnima u nekoj zemlji mogu se dodatno podijeliti na:

- (a) jedinice koje se, s obzirom na sve transakcije izuzev onih vezanih uz vlasništvo nad zemljištem i građevinama, bave proizvodnjom, financijama, osiguranjem ili preraspodjelom;
- (b) jedinice koje, s obzirom na sve transakcije izuzev onih vezanih uz vlasništvo nad zemljištem i građevinama, prvenstveno sudjeluju u potrošnji;
- (c) sve jedinice u ulozi vlasnika zemljišta i građevina, s iznimkom vlasnika izvanteritorijalnih enklava koje su dio ekonomskog područja drugih država ili su neovisne države.

2.09. U slučaju jedinica koje nisu kućanstva, s obzirom na sve transakcije izuzev onih vezanih uz vlasništvo nad zemljištem i građevinama, razlikuju se sljedeća dva slučaja:

- (a) aktivnost se odvija isključivo na ekonomskom području države: jedinice koje izvode tu aktivnost, su rezidentne jedinice te zemlje;
- (b) aktivnost se, u razdoblju od jedne godine ili dulje, odvija na ekonomskim područjima nekoliko zemalja: rezidentnom jedinicom se smatra samo onaj dio jedinice koji na ekonomskom području te zemlje ima središte prevladavajućeg ekonomskog interesa.

Rezidentna institucionalna jedinica može biti uvjetno rezidentna jedinica, u slučaju da u razdoblju od godine dana ili dulje aktivnost obavlja jedinica koja je rezidentna u drugoj državi. Ako se aktivnost obavlja kraće od godine dana, aktivnost ostaje dio aktivnosti proizvodne institucionalne jedinice i ne priznaje se posebna institucionalna jedinica. Ako je aktivnost beznačajna, iako traje dulje od godine dana, i to za montažu opreme u inozemstvu, ne priznaje se posebna jedinica i aktivnosti se bilježe kao one od proizvodne institucionalne jedinice.

2.10. Kućanstva, osim u svojstvu vlasnika nad zemljištem i građevinama, rezidentne su jedinice ekonomskog područja na kojem imaju središte prevladavajućeg ekonomskog interesa. Rezidentna su bez obzira na razdoblja provedena u inozemstvu kraća od godine dana. Ona uključuju posebno:

- (a) pogranične radnike, definirane kao osobe koje svakodnevno prelaze granicu radi posla u susjednoj zemlji;
- (b) sezonske radnike, definirane kao osobe koje napuštaju zemlju na nekoliko mjeseci kada je sezona, ali kraće od godine dana, radi posla u drugoj zemlji;
- (c) turiste, pacijente, studente, dužnosnike u službenom posjetu, poslovne ljude, trgovačke putnike, umjetnike i članove posade, koji putuju u inozemstvo;
- (d) lokalno osoblje koje radi u izvanteritorijalnim enklavama stranih država;
- (e) osoblje institucija Europske unije te civilnih ili vojnih međunarodnih organizacija sa sjedištima u izvanteritorijalnim enklavama;
- (f) službene, civilne ili vojne, predstavnike državne vlasti (zajedno s njihovim obiteljima) sa sjedištem u teritorijalnim enklavama.

Studenti se uvijek tretiraju kao rezidenti, bez obzira na duljinu trajanja njihovog studija u inozemstvu.

2.11. Sve jedinice, u svojstvu vlasnika zemljišta i/ili građevina koji su dio ekonomskog područja, rezidentne su jedinice ili uvjetno rezidentne jedinice zemlje u kojoj se to zemljište ili građevine nalaze.

INSTITUCIONALNE JEDINICE

2.12. *Definicija:* institucionalna jedinica je ekonomska jedinica s obilježjem samostalnosti pri donošenju odluka u obavljanju svoje glavne funkcije. Smatra se da rezidentna jedinica predstavlja institucionalnu jedinicu na ekonomskom području gdje ima središte prevladavajućeg ekonomskog interesa ako ima samostalnost pri odlučivanju i vodi potpuni skup računa ili može sastaviti potpuni skup računa.

Kako bi imao samostalnost pri odlučivanju u odnosu na svoju glavnu funkciju, subjekt mora:

- (a) imati pravo na svoju vlastitu robu i aktivu; može mijenjati vlasništvo nad robom ili aktivom preko transakcija s drugim institucionalnim jedinicama;
- (b) moći donositi ekonomske odluke i obavljati ekonomske aktivnosti za koje je pravno odgovoran;
- (c) moći preuzimati obveze u vlastito ime, preuzimati druge obveze i sklapati ugovore; i
- (d) moći sastaviti potpuni skup računa sastavljen od računovodstvene dokumentacije koja obuhvaća sve transakcije izvršene tijekom računovodstvenog razdoblja, kao i bilancu imovine i obveza.

- 2.13. Sljedeća načela primjenjuju se u slučaju da subjekt ne posjeduje obilježja institucionalne jedinice:
- (a) za kućanstva se smatra da imaju samostalnost pri odlučivanju u pogledu svoje glavne funkcije te su stoga svejedno institucionalne jedinice čak i kada ne vode potpuni skup računa;
 - (b) subjekti koji ne vode potpuni skup računa i ne mogu sastaviti potpuni skup računa ako se to od njih zatraži, nisu institucionalne jedinice;
 - (c) subjekti koji vode potpuni skup računa, ali nemaju samostalnost pri odlučivanju, dio su jedinica koje ih kontroliraju;
 - (d) subjekti ne moraju objaviti račune da bi bili institucionalne jedinice;
 - (e) subjekti koji su dio grupe jedinica koje sudjeluju u proizvodnji i vode potpuni skup računa smatraju se institucionalnim jedinicama čak i ako su središnjem tijelu (sjedištu), nadležnom za opću upravu grupacije prepustili dio svoje samostalnosti u donošenju odluka; sjedište samo za sebe smatra se institucionalnom jedinicom različitom od jedinica koje kontrolira;
 - (f) kvazi-društva su subjekti koji vode potpuni skup računa, ali nemaju pravni status. Njihovo ekonomsko i financijsko ponašanje se razlikuje od ponašanja njihovih vlasnika, a nalikuje ponašanju društava. Smatra se da imaju samostalnost pri odlučivanju i da su posebne institucionalne jedinice.

Sjedišta društva i holding društva

2.14. Sjedišta društva i holding društva su institucionalne jedinice. Postoje dvije vrste:

- (a) Sjedište društva je jedinica koja izvršava upravnu kontrolu nad svojim društvima kćerima. Sjedišta društava dodjeljuju se dominantnom sektoru nefinancijskih društava svojih društava kćeri, osim ako su sve ili većina njihovih društava kćeri financijska društva pa se u tom slučaju tretiraju kao pomoćne financijske institucije (S.126) u sektoru financijskih društava.

Ako postoji mješavina nefinancijskih i financijskih društava kćeri, tada svrstavanje u sektore određuje prevladavajući udio dodane vrijednosti.

Sjedišta društava opisuju se pod međunarodnom standardnom klasifikacijom djelatnosti svih ekonomskih aktivnosti (ISIC Rev. 4), odjeljak M, razred 7010 (NACE Rev. 2, M 70.10) kako slijedi:

Ovaj razred uključuje nadzor i upravljanje drugim jedinicama istog društva ili poduzeća; donošenje strategijskih ili organizacijskih planova i odluka u vezi s društvom ili poduzećem; provođenje operativne kontrole i vođenje svakodnevnih poslova povezanih jedinica.

- (b) Holding društvo koje je vlasnik aktive društava kćeri, ali ne obavlja aktivnosti upravljanja je društvo koje se bavi prijenosom financijskih sredstava (S.127) i svrstava se kao financijsko društvo.

Holding društva opisana su pod ISIC Rev.4, Odjeljak K, razred 6420 (NACE Rev. 2, K 64.20) kako slijedi:

Ovaj razred uključuje aktivnosti holding društava, tj. jedinica koje su vlasnici aktive (vlasnici kontrolnog udjela u vlasničkom kapitalu) grupacije društava kćeri i čija je glavna aktivnost imati vlasništvo nad grupacijom. Holding društva u ovom razredu ne pružaju nikakve druge usluge društvu u kojem se nalazi vlasnički kapital, tj. ona ne upravljaju drugim jedinicama.

Grupacije društava

- 2.15. Velike grupacije društava nastaju kada društvo majka kontrolira nekoliko društava kćeri, koje mogu pored toga kontrolirati i svoja vlastita društva kćeri itd. Svaki član grupacije tretira se kao posebna institucionalna jedinica ako zadovoljava definiciju institucionalne jedinice.
- 2.16. Prednost netretiranja grupacija društava kao jedne institucionalne jedinice je da grupacije nisu uvijek stabilne tijekom vremena, niti lako prepoznatljive u praksi. Može biti teško skupiti podatke o grupacijama čije aktivnosti nisu blisko povezane. Mnoge grupacije su prevelike i heterogene da bi se tretirale kao jedna jedinica, a njihova veličina i sastav mogu se mijenjati tijekom vremena kao posljedica spajanja i preuzimanja.

Subjekti posebne namjene

- 2.17. Subjekt posebne namjene (SPN) ili društvo posebne namjene je obično društvo s ograničenom odgovornošću ili komanditno društvo, osnovano za ispunjavanje parcijalnih, specifičnih ili privremenih ciljeva i za izoliranje financijskog rizika, posebnih poreza ili regulatornog rizika.
- 2.18. Nema uobičajene definicije SPN-a, ali uobičajene su sljedeće značajke:
- (a) nemaju zaposlenike i nefinancijsku aktivnu;
 - (b) malo su fizički prisutni osim natpisa ili znaka koji potvrđuje njihovo mjesto registracije;
 - (c) uvijek su povezani s drugim društvom, često kao društvo kćer;
 - (d) rezidentni su na različitom području od onoga na kojem su povezana društva rezidentna. U nedostatku fizičke prisutnosti, rezidentnost poduzeća se utvrđuje prema ekonomskom području po čijem pravu je poduzeće osnovano ili registrirano;
 - (e) njima upravljaju zaposlenici drugog društva koje može, ali ne mora biti povezano društvo. SPN plaća naknade za usluge koje su mu pružene i zauzvrat svojem društvu majci ili drugom povezanom društvu naplaćuje naknadu radi pokrivanja tih troškova. To je jedina proizvodnja u koju je SPN uključen, iako će često preuzeti obveze u ime svojeg vlasnika i obično primiti prihod od investicija i vlasničke dobitke od aktive nad kojom je vlasnik.
- 2.19. Bez obzira na to ima li jedinica sve ili ni jednu od ovih značajki, te bez obzira na to naziva li se SPN-om ili sličnim nazivom ili ne, tretira se na isti način kao bilo koja druga institucionalna jedinica dodjelom sektoru ili djelatnosti prema svojoj glavnoj aktivnosti, osim ako taj SPN nema neovisna prava postupanja.
- 2.20. Stoga, društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava, umjetna društva kćeri i jedinice posebne namjene opće države bez samostalnosti djelovanja dodjeljuju se sektoru svojih kontrolirajućih tijela. Iznimka se javlja kada su nerezidentna pa se u tom slučaju priznaju odvojeno od svojih kontrolirajućih tijela. Ali u slučaju države, aktivnosti društva kćeri odražavaju se u računima države.

Zatvorena financijska društva

- 2.21. Holding društvo koje ima samo vlasništvo nad društvima kćerima primjer je zatvorenog financijskog društva. Primjeri drugih jedinica koje se također tretiraju kao zatvorena financijska društva su jedinice sa značajkama subjekata posebne namjene kako su opisane gore, uključujući investicijske i mirovinske fondove i jedinice korištene za održavanje i upravljanje bogatstvom za pojedince ili obitelji, izdavanje dužničkih instrumenata u ime povezanih društava (takvo društvo može se zvati posrednik) i izvršavanje drugih financijskih funkcija.
- 2.22. Stupanj neovisnosti od svojeg društva majke može se pokazati vršenjem značajne kontrole nad svojom aktivom i pasivom u mjeri snošenja rizika i koristi povezanih s aktivom i pasivom. Takve se jedinice klasificiraju u sektoru financijskih društava.
- 2.23. Subjekt takve vrste koji ne može djelovati neovisno o svom društvu majci i samo je pasivni vlasnik aktive i pasive (katkad se navodi kao da je na autopilotu) ne tretira se kao posebna institucionalna jedinica, osim ako je rezidentna u gospodarstvu različitom od društva majke. Ako je rezidentan u istom gospodarstvu kao i društvo majka, tretira se kao „umjetno društvo društvo kćer” kako je opisano u nastavku.

Umjetna društva kćeri

- 2.24. Društvo kćer, u potpunosti u vlasništvu društva majke, može biti osnovano radi pružanja usluga društvu majci ili drugom društvu u istoj grupaciji, radi izbjegavanja poreza, minimiziranja obveza u slučaju stečaja ili radi osiguranja drugih tehničkih prednosti prema poreznim propisima ili propisima o društvima na snazi u određenoj zemlji.
- 2.25. Općenito, takve vrste subjekata ne zadovoljavaju definiciju institucionalne jedinice jer im nedostaje mogućnost djelovanja neovisno o društvu majci i mogu biti podložne ograničenjima vlasništva ili transakciji aktive koja se nalazi na njihovoj bilanci stanja. Njihova razina proizvodnje i cijena koju za to dobivaju određuje društvo majka koja je (možebitno s drugim društvima u istoj grupaciji) njihov jedini kupac. One se stoga ne tretiraju kao posebne institucionalne jedinice, nego kao sastavni dio društva majke, a njihovi računi se konsolidiraju s onima društva majke, osim ako su rezidentne na ekonomskom području različitom od onoga gdje je rezidentno društvo majka.

- 2.26. Mora se napraviti razlika između umjetnih društava kćeri kako su prethodno opisana i jedinice koja obavlja samo pomoćne aktivnosti. Pomoćne aktivnosti ograničene su u opsegu na vrstu uslužnih funkcija koje gotovo sva poduzeća trebaju u nekoj mjeri, npr. čišćenje prostorija, vođenje platne liste ili pružanje infrastrukture informacijskih tehnologija za poduzeće (vidjeti Poglavlje 1., stavak 1.31.).

Jedinice posebne namjene opće države

- 2.27. Opća država također može uspostaviti jedinice posebne namjene, sa značajkama i funkcijama sličnim društvima koja se bave prijenosom financijskih sredstava i umjetnim društvima kćerima. Takve jedinice nemaju ovlast djelovati neovisno i ograničene su u opsegu transakcija koje mogu obavljati. Ne snose rizike i koristi povezane s aktivom i pasivom koje imaju. Takve jedinice, ako su rezidentne, tretiraju se kao sastavni dio opće države, a ne kao posebne jedinice. Ako su nerezidentne, tretiraju se kao posebne jedinice. Sve transakcije koje obave u inozemstvu odražavaju se u odgovarajućim transakcijama s državom. Stoga, za jedinicu koja pozajmljuje u inozemstvu smatra se da pozajmljuje isti iznos općoj državi, i to pod istim uvjetima kao i prvotno pozajmljivanje.

- 2.28. Sažeto, računi subjekata posebne namjene bez neovisnih prava postupanja konsolidiraju se s društvom majkom, osim ako su rezidentni u različitom gospodarstvu od onoga u kojem je društvo majka. Postoji jedna iznimka od ovog općeg pravila, a to je kada nerezidentni SPN uspostavi država.

- 2.29. Uvjetno rezidentne jedinice se definiraju kao:

- (a) oni dijelovi nerezidentnih jedinica koji imaju središte prevladavajućeg ekonomskog interesa (u većini slučajeva jedinice koje obavljaju ekonomsku proizvodnju godinu dana ili dulje) na ekonomskom području zemlje;
- (b) nerezidentne jedinice u ulozi vlasnika zemljišta i/ili građevina na ekonomskom području zemlje, ali jedino u pogledu transakcija koje se odnose na spomenuto zemljište ili građevine.

Uvjetno rezidentne jedinice, neovisno o tome vode li samo djelomične račune i neovisno o samostalnosti odlučivanja, tretiraju se kao institucionalne jedinice.

- 2.30. Sljedeće se smatra institucionalnim jedinicama:

- (a) jedinice koje imaju samostalnost odlučivanja i potpuni skup računa poput:

- (1) privatnih i javnih društava;
- (2) zadruga ili partnerstava priznatih kao neovisni pravni subjekti;
- (3) javnih proizvođača koji se prema posebnim zakonima priznaju kao neovisni pravni subjekti;
- (4) neprofitnih ustanova priznatih kao neovisni pravni subjekti; i
- (5) agencija opće države;

- (b) jedinice koje vode potpuni skup računa i za koje se smatra da samostalno odlučuju usprkos tome što nisu osnovane odvojeno od svojeg društva majke: kvazi-društva;

- (c) jedinice koje ne vode nužno potpuni skup računa, ali za koje se smatra da samostalno odlučuju:

- (1) kućanstva;
- (2) uvjetno rezidentne jedinice.

INSTITUCIONALNI SEKTORI

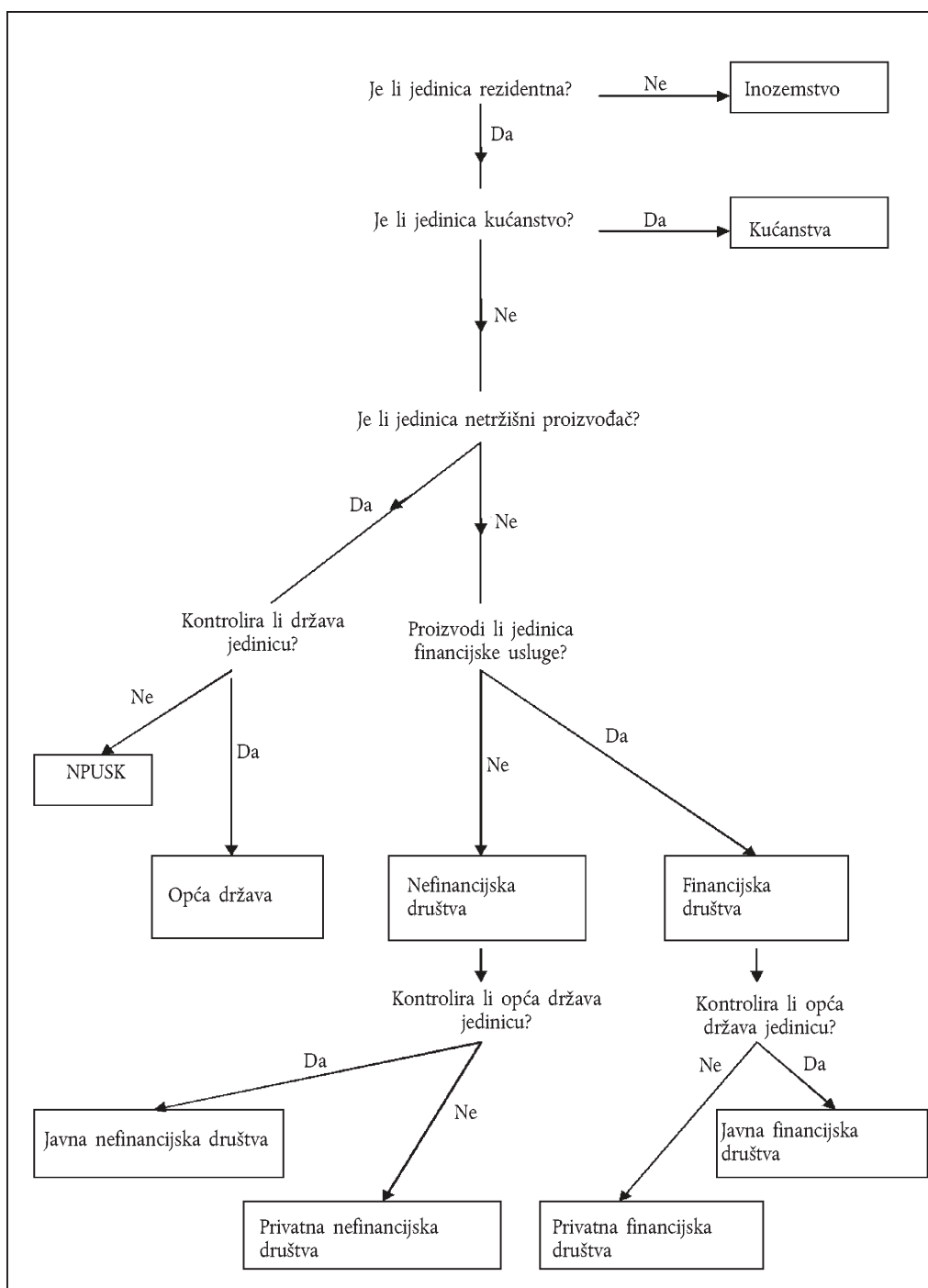
- 2.31. Makroekonomska analiza ne razmatra aktivnosti svake institucionalne jedinice zasebno – razmatra ukupne aktivnosti sličnih institucija. Jedinice se stoga spajaju u grupe koje se nazivaju institucionalni sektori, od kojih se neki dijele na podsektore.

Tablica 2.1. — Sektori i podsektori

Sektori i podsektori			Javni	Domaći privatni	Pod inozemnom kontrolom	
Nefinancijska društva		S.11	S.11001	S.11002	S.11003	
Financijska društva		S.12				
Monetarne financijske institu- cije (MFI)	Središnja banka	S.121				
	Ostale monetarne financijske institu- cije (OMFI)	Društva koja primaju depozite osim središnje banke	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		Novčani fondovi (NF)	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Financijska društva osim monetarnih financijskih institu- cija (MFI) i osigu- ravajućih društava i mirovinskih fondova (ICPF)	Ne-novčani investicijski fondovi (NNIF)	S.124	S.12401	S.12402	S.12403	
	Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova	S.125	S.12501	S.12502	S.12503	
	Pomoćne financijske institucije	S.126	S.12601	S.12602	S.12603	
	Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci	S.127	S.12701	S.12702	S.12703	
Osiguravajuća društva i miro- vinski fondovi (ICPF)	Osiguravajuća društva (IC)	S.128	S.12801	S.12802	S.12803	
	Mirovinski fondovi (PF)	S.129	S.12901	S.12902	S.12903	
Opća država		S.13				
Središnja država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)		S.1311				
Savezna država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)		S.1312				
Lokalna država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)		S.1313				
Fondovi socijalne sigurnosti		S.1314				
Kućanstva		S.14				
Poslodavci i samozaposlene osobe		S.141 + S.142				
Zaposlenici		S.143				
Primatelji vlasničkog i transfernog dohotka		S.144				
Primatelji vlasničkog dohotka		S.1441				
Primatelji mirovina		S.1442				
Primatelji ostalih transfera		S.1443				
Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima		S.15				
Inozemstvo		S.2				
Države članice i institucije i tijela Europske unije		S.21				
Države članice Europske unije		S.211				
Institucije i tijela Europske unije		S.212				
Zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidentne u Europskoj uniji		S.22				

2.32. Svaki sektor i podsektor okuplja institucionalne jedinice sa sličnim ekonomskim ponašanjem.

Dijagram 2.1 – Raspodjela jedinica u sektore

2.33. Institucionalne jedinice se grupiraju u sektore na temelju toga kojoj vrsti proizvođača pripadaju i ovisno o glavnoj aktivnosti i funkciji, koje se smatraju važnim pokazateljima njihovog ekonomskog ponašanja.

2.34. Dijagram 2.1. pokazuje kako se jedinice raspoređuju u glavne sektore. Radi utvrđivanja sektora za jedinicu koja je rezidentna, ali ne kućanstvo, prema dijagramu je potrebno utvrditi kontrolira li ju opća država ili ne te je li tržišni ili netržišni proizvođač.

- 2.35. Nadzor nad financijskim ili nefinancijskim društvom definira se kao pravo određivanja opće politike društva, na primjer odabirom prikladnih upravitelja ako je potrebno.
- 2.36. Pojedina institucionalna jedinica (drugo društvo, kućanstvo, neprofitna institucija ili državna jedinica) osigurava nadzor nad društvom ili kvazi-društvom ako posjeduje više od polovice dionica s pravom glasa ili ako na drugi način kontrolira glasačku moć više od polovice dioničara.
- 2.37. Za nadzor više od polovice dioničarskih glasova nije potrebno da sama institucionalna jedinica bude vlasnik dionica s pravom glasa. Ovisno društvo, društvo C, može biti društvo kćer drugog društva B u kojem treće društvo A posjeduje većinu dionica s pravom glasa. Društvo C je društvo kćer društva B kada društvo B nadzire više od polovice dioničarskih glasova u društvu C ili društvo B posjeduje dionice u C s pravom imenovanja ili smjenjivanja većine upravitelja društva C.
- 2.38. Opća država osigurava kontrolu nad društvom na temelju posebnog zakona, odluke ili uredbe kojom se državi daju ovlasti određivanja politike društva. Sljedeći pokazatelji su glavni čimbenici koje treba razmotriti pri odlučivanju kontrolira li država društvo:
- (a) državno vlasništvo nad većinom glasačkih prava;
 - (b) državna kontrola nad upravom ili upravnim tijelom;
 - (c) državna kontrola nad imenovanjem i razrješenjem ključnog osoblja;
 - (d) državna kontrola nad ključnim odborima u subjektu;
 - (e) država posjeduje zlatnu dionicu;
 - (f) posebni propisi;
 - (g) država kao prevladavajući kupac;
 - (h) pozajmljivanje od države.
- Jedan pokazatelj može biti dovoljan za utvrđivanje kontrole, ali, u drugim slučajevima, više zasebnih pokazatelja mogu zajedno dokazivati kontrolu.
- 2.39. Za neprofitne institucije priznate kao neovisni pravni subjekti, pet pokazatelja koje treba razmotriti su:
- (a) imenovanje odgovornih osoba;
 - (b) mogućnost odobravanja instrumenata;
 - (c) ugovorni sporazumi;
 - (d) stupanj financiranja;
 - (e) stupanj izloženosti države riziku.
- Kao i kod društava, jedan pokazatelj može biti dovoljan za utvrđivanje kontrole u nekim slučajevima, ali, u drugim slučajevima, više zasebnih pokazatelja mogu zajedno dokazivati kontrolu.
- 2.40. Razlikovanje između tržišnog i netržišnog, a za subjekte javnog sektora klasifikacija između sektora opće države i sektora društava, ovisi o kriterijima određenim u stavku 1.37.
- 2.41. Sektor se dijeli na podsektore prema kriterijima relevantnim za taj sektor; na primjer, država se može podijeliti na središnju, saveznu i lokalnu državu i fondove socijalne sigurnosti. Time se omogućava precizniji opis ekonomskog ponašanja jedinica.

Računi za sektore i podsektore bilježe sve glavne i sporedne aktivnosti institucionalnih jedinica obuhvaćenih odgovarajućim sektorom.

Svaka institucionalna jedinica pripada samo jednom sektoru ili podsektoru.

- 2.42. Ako je glavna funkcija institucionalne jedinice proizvodnja robe i usluga, prvo se mora odrediti vrsta proizvođača kako bi se dodijelila sektoru.
- 2.43. Tablica 2.2. prikazuje vrstu proizvođača, glavne aktivnosti i funkcije, koje su karakteristične za pojedine sektore:

Tablica 2.2. — Vrsta proizvođača, glavne aktivnosti i funkcije, razvrstano po sektorima

Vrsta proizvođača	Glavna aktivnost i funkcija	Sektor
Tržišni proizvođač	Proizvodnja tržišnih roba i nefinancijskih usluga	Nefinancijska društva (S.11)
Tržišni proizvođač	Financijsko posredovanje uključujući osiguranje Pomoćne financijske aktivnosti	Financijska društva (S.12)
Javni netržišni proizvođač	Proizvodnja i ponuda netržišne proizvodnje za zajedničku i pojedinačnu potrošnju te izvođenje transakcija čija je namjena preraspodjela nacionalnog dohotka i bogatstva	Opća država (S.13)
Tržišni proizvođač ili privatni proizvođač za vlastitu finalnu uporabu	Potrošnja Proizvodnja tržišne proizvodnje i proizvodnje za vlastitu finalnu uporabu	Kućanstva (S.14) Kao potrošači Kao poduzetnici
Privatni netržišni proizvođač	Proizvodnja i ponuda netržišne proizvodnje za pojedinačnu potrošnju	Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15)

- 2.44. Sektor inozemstva (S.2) odnosi se na tokove i stanja između rezidentnih jedinica i nerezidentnih jedinica – nerezidentne jedinice ne obilježavaju slični ciljevi i vrste ponašanja, nego se prepoznaju kroz tokove i stanja s rezidentnim jedinicama.

Nefinancijska društva (S.11)

- 2.45. *Definicija:* sektor nefinancijskih društava (S.11) sastoji se od institucionalnih jedinica koje su neovisni pravni subjekti i tržišni proizvođači te čija je glavna aktivnost proizvodnja roba i nefinancijskih usluga. Sektor nefinancijskih društava također uključuje i nefinancijska kvazi-društva (vidjeti stavak 2.13. točku (f)).
- 2.46. Uključene su sljedeće institucionalne jedinice:
- (a) privatna i javna društva, koja kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji roba i nefinancijskih usluga;
 - (b) zadruge i partnerstva priznati kao neovisni pravni subjekti, koji kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji roba i nefinancijskih usluga;
 - (c) javni proizvođači priznati kao neovisni pravni subjekti i koji kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji roba i nefinancijskih usluga;
 - (d) neprofitne ustanove ili udruženja koji služe nefinancijskim društvima, koji su priznati kao neovisni pravni subjekti i koji kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji roba i nefinancijskih usluga;
 - (e) sjedišta društava koja kontroliraju grupaciju društava koja su tržišni proizvođači, ako proizvodnja roba i nefinancijskih usluga predstavlja prevladavajuću vrstu aktivnosti cijele grupacije (izmjerena na temelju dodane vrijednosti);

- (f) subjekti posebne namjene čija je glavna aktivnost pružanje roba i nefinancijskih usluga;
- (g) privatna i javna kvazi-društva koja kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji i nefinancijskih usluga.
- 2.47. Nefinancijska kvazi-društva su svi subjekti koji kao tržišni proizvođači prvenstveno sudjeluju u proizvodnji roba i nefinancijskih usluga i koji ispunjavaju uvjete za kvalifikaciju kao kvazi-društva (vidjeti stavak 2.13. točku (f)).
- Nefinancijska kvazi-društva moraju imati dovoljno podataka za sastavljanje potpunog skupa računa te posluju kao da su društva. Faktični odnos s njihovim vlasnikom je odnos društva prema svojim dioničarima.
- Nefinancijska kvazi-društva u vlasništvu kućanstava, državnih jedinica ili neprofitnih ustanova su, zajedno s nefinancijskim društvima, okupljena u sektoru nefinancijskih društava, a ne u sektoru svojeg vlasnika.
- 2.48. Postojanje potpunog skupa računa, uključujući bilance stanja, nije dovoljan uvjet da bi se tržišni proizvođači tretirali kao institucionalne jedinice, kao što su kvazi-društva. Stoga partnerstva i javni proizvođači, osim onih iz stavka 2.46. točaka (a), (b), (c) i (f) i poduzeća s jednim vlasnikom – čak i ako vode potpuni skup računa – općenito ne predstavljaju zasebne institucionalne jedinice, budući da ne donose samostalno odluke, a njihovo upravljanje nadziru kućanstva, neprofitne ustanove ili vlade u čijem su vlasništvu.
- 2.49. Nefinancijska društva uključuju uvjetno rezidentne jedinice koje se tretiraju kao kvazi-društva.
- 2.50. Sektor nefinancijskih društava se dijeli na tri podsektora:
- (a) javna nefinancijska društva (S.11001);
- (b) nacionalna privatna nefinancijska društva (S.11002);
- (c) inozemno kontrolirana nefinancijska društva (S.11003).

Javna nefinancijska društva (S.11001)

- 2.51. *Definicija:* podsektor javnih nefinancijskih društava sastoji se od svih nefinancijskih društava, kvazi-društava i neprofitnih institucija, priznatih kao neovisni pravni subjekti, koji su tržišni proizvođači i pod kontrolom državnih jedinica.
- 2.52. Javna kvazi-društva su kvazi-društva u izravnom vlasništvu državnih jedinica.

Nacionalna privatna nefinancijska društva (S.11002)

- 2.53. *Definicija:* podsektor nacionalnih privatnih nefinancijskih društava sastoji se od svih nefinancijskih društava, kvazi-društava i neprofitnih institucija, priznatih kao neovisni pravni subjekti, koji su tržišni proizvođači i koji nisu pod kontrolom državnih jedinica ili nerezidentnih institucionalnih jedinica.

Ovaj podsektor uključuje društva i kvazi-društva za poslove izravnih stranih ulaganja koja nisu klasificirana u podsektoru inozemno kontroliranih nefinancijskih društava (S.11003).

Inozemno kontrolirana nefinancijska društva (S.11003)

- 2.54. *Definicija:* podsektor inozemno kontroliranih nefinancijskih društava sastoji se od svih nefinancijskih i kvazi-društava koja su pod kontrolom nerezidentnih institucionalnih jedinica.

Ovaj podsektor uključuje:

- (a) sva društva kćeri nerezidentnih društava;
- (b) sva društva koja kontrolira nerezidentna institucionalna jedinica koja sama nije društvo, na primjer, društvo koje kontrolira strana država. Uključena su društva pod kontrolom skupine nerezidentnih jedinica koja djeluju zajednički;

- (c) sve poslovnice ili ostale neinkorporirane agencije nerezidentnih društava ili neinkorporirane proizvođače koji su uvjetno rezidentne jedinice.

Financijska društva (S.12)

- 2.55. *Definicija:* sektor financijskih društava (S.12) sastoji se od institucionalnih jedinica koje su neovisni pravni subjekti i tržišni proizvođači te čija je glavna aktivnost proizvodnja financijskih usluga. Takve institucionalne jedinice obuhvaćaju sva društva i kvazi-društva koja se prvenstveno bave:

- (a) financijskim posredovanjem (financijski posrednici); i/ili
- (b) pomoćnim financijskim aktivnostima (pomoćne financijske institucije).

Također su uključene institucionalne jedinice koje pružaju financijske usluge, ako se većinom njihove aktive ili pasive ne trguje na otvorenim tržištima.

- 2.56. Financijsko posredovanje je aktivnost u kojoj institucionalna jedinica stječe financijsku aktivu i preuzima pasivu za vlastiti račun obavljajući financijske transakcije na tržištu. Aktiva i pasiva financijskih posrednika se preoblikuje ili regrupira s obzirom na, na primjer, dospjelost, opseg, rizik itd. u postupku financijskog posredovanja.

Pomoćne financijske aktivnosti su aktivnosti povezane s financijskim posredovanjem, ali same ne uključuju financijsko posredovanje.

Financijski posrednici

- 2.57. Postupak financijskog posredovanja usmjerava sredstva od trećih strana s viškom prema onima s manjkom sredstava. Financijski posrednik ne djeluje samo kao zastupnik drugih institucionalnih jedinica, već se izlaže riziku stjecanjem financijske aktive i preuzimanjem pasive za vlastiti račun.
- 2.58. U postupak financijskog posredovanja mogu biti uključene sve kategorije pasive, izuzev kategorije pasive ostalih računa potraživanja (AF.8). Financijska aktiva uključena u postupak financijskog posredovanja može se razvrstati u sve kategorije, izuzev kategorije prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6), ali uključujući kategoriju ostalih računa potraživanja. Financijski posrednici mogu uložiti svoja sredstva u nefinancijsku aktivu, uključujući nekretnine. Kako bi se smatralo financijskim posrednikom, društvo treba preuzimati pasivu na tržištu i preoblikovati sredstva. Društva za poslovanje nekretninama nisu financijski posrednici.
- 2.59. Funkcija osiguravajućih društava i mirovinskih fondova je udruživanje rizika. Pasiva takvih institucija su prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6). Protustavka pasive su ulaganja osiguravajućih društava i mirovinskih fondova, djelujući kao financijski posrednici.
- 2.60. Investicijski fondovi, dalje u tekstu novčani fondovi (NF) i ne-novčani fondovi (NNF), prvenstveno preuzimaju obveze izdavanjem udjela ili jedinica u investicijskim fondovima (AF.52). Oni mijenjaju takve fondove stjecanjem financijske aktive i/ili nekretnina. Investicijski fondovi se klasificiraju kao financijski posrednici. Svaka promjena vrijednosti njihove aktive i pasive, osim vlastitih udjela, odražava se na njihova vlastita sredstva (vidjeti stavak 7.07.). S obzirom na to da je iznos vlastitih sredstava jednak vrijednosti udjela ili jedinica investicijskog fonda, svaka promjena vrijednosti aktive i pasive fonda odrazit će se na tržišnu vrijednost takvih udjela ili jedinica. Investicijski fondovi koji ulažu u nekretnine su financijski posrednici.
- 2.61. Financijsko posredovanje je ograničeno na stjecanje aktive i preuzimanje pasive s općom javnošću ili njezinim određenim i prilično velikim podskupinama. Ako je aktivnost ograničena na male skupine osoba ili obitelji, ne radi se o financijskom posredovanju.
- 2.62. Postoje neke iznimke od općeg ograničenja financijskog posredovanja na financijske transakcije na tržištu. Primjeri su lokalne kreditne banke i štedionice koje se oslanjaju na pripadajuću jedinicu lokalne ili regionalne uprave ili društva za financijski leasing koja su ovisna o matičnom društvu za stjecanje sredstava ili ulaganje sredstava. Ona se klasificiraju kao financijski posrednici ako posuđivanje ili primanje štednje ne ovisi o pripadajućoj jedinici lokalne ili regionalne uprave ili matičnom društvu.

Pomoćne financijske institucije

- 2.63. Pomoćne financijske aktivnosti uključuju pomoćne aktivnosti u realizaciji transakcija vezano uz financijsku aktivu i pasivu ili pretvorbu ili preoblikovanje sredstava. Pomoćne financijske institucije se ne izlažu riziku stjecanjem financijske aktive ili preuzimanjem pasive. One olakšavaju financijsko posredovanje. Sjedišta društava, čija su sva ili većina društava kćeri financijska društva, pomoćne su financijske institucije.

Financijska društva koja nisu financijski posrednici i pomoćne financijske institucije

- 2.64. Ostala financijska društva pored financijskih posrednika i pomoćnih financijskih institucija su institucionalne jedinice koje pružaju financijske usluge, ako se većinom njihove aktive ili pasive ne trguje na otvorenim tržištima.

Institucionalne jedinice uključene u sektor financijskih društava

- 2.65. U sektor financijskih društava (S.12) uključene su sljedeće institucionalne jedinice:
- (a) privatna ili javna društva koja prvenstveno obavljaju poslove financijskog posredovanja i/ili pomoćne financijske aktivnosti;
 - (b) zadruge i partnerstva priznata kao neovisni pravni subjekti, koja prvenstveno obavljaju poslove financijskog posredovanja i/ili pomoćne financijske aktivnosti;
 - (c) javni proizvođači priznati kao pravni subjekti, koji prvenstveno obavljaju poslove financijskog posredovanja i/ili pomoćne financijske aktivnosti;
 - (d) neprofitne ustanove koje su priznate kao pravni subjekti i koje prvenstveno obavljaju poslove financijskog posredovanja i/ili pomoćne financijske aktivnosti, ili koja pružaju usluge financijskim društvima;
 - (e) sjedišta društava ako sva ili većina njihovih društava kćeri, kao financijska društva, prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje i/ili pomoćne financijske aktivnosti. Ta se sjedišta društava klasificiraju kao pomoćne financijske institucije (S.126);
 - (f) holding društva, ako je glavna uloga vlasništvo nad aktivom grupacije društava kćeri. Sastav grupacije može biti financijski ili nefinancijski – to ne utječe na klasifikaciju holding društava kao društava koja se bave prijenosom financijskih sredstava (S.127);
 - (g) subjekti posebne namjene čija je glavna aktivnost pružanje financijskih usluga;
 - (h) neinkorporirani investicijski fondovi koji sadrže portfelje ulaganja u vlasništvu skupine sudionika i kojima općenito upravljaju druga financijska društva. Takvi su fondovi institucionalne jedinice odvojene od upravljačkog financijskog društva;
 - (i) za neinkorporirane jedinice koje prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje i koje su podložne uređenju i nadzoru (u većini slučajeva klasificirane kao društva koja primaju depozite osim središnje banke, kao osiguravajuća društva ili kao mirovinski fondovi) smatra se da uživaju samostalnost odlučivanja i da imaju samostalno upravljanje neovisno o svojim vlasnicima; njihovo ekonomsko i financijsko ponašanje je slično financijskim društvima. U tom slučaju se tretiraju kao zasebne institucionalne jedinice. Primjer su poslovne nerezidentnih financijskih društava.

Podsektori financijskih društava

- 2.66. Sektor financijskih društava se dijeli na sljedeće podsektore:
- (a) središnja banka (S.121);
 - (b) društva koja primaju depozite osim središnje banke (S.122);
 - (c) novčani fondovi (NF) (S.123);
 - (d) ne-novčani investicijski fondovi (NNIF) (S.124);
 - (e) ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125);
 - (f) pomoćne financijske institucije (S.126);
 - (g) društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci (S.127);

(h) osiguravajuća društva (S.128); i

(i) mirovinski fondovi (S.129).

Kombiniranje podsektora financijskih društava

- 2.67. Monetarne financijske institucije (MFI) kako ih definira ESB sastoje se od svih institucionalnih jedinica uključenih u podsektore središnje banke (S.121), društava koja primaju depozite osim središnje banke (S.122) i novčanih fondova (S.123).
- 2.68. Ostale monetarne financijske institucije sastoje se od onih financijskih posrednika preko kojih se učinci monetarne politike središnje banke (S.121) prenose na druge subjekte u gospodarstvu. To su društva koja primaju depozite osim središnje banke (S.122) i NF (S.123).
- 2.69. Financijski posrednici koji se bave udruživanjem rizika su osiguravajuća društva i mirovinski fondovi (ICPF). Oni se sastoje od podsektora osiguravajućih društava (S.128) i mirovinskih fondova (S.129).
- 2.70. Financijska društva osim MFI-a i ICPF-a se sastoje od podsektora ne-novčanih investicijskih fondova (S.124), ostalih financijskih posrednika, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125), pomoćnih financijskih institucija (S.126) i društava koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavaca (S.127).

Potpodjela podsektora financijskih društava na javna, nacionalna privatna i inozemno kontrolirana financijska društva

2.71. Osim podsektora S.121., svaki se podsektor dalje dijeli na:

- (a) javna financijska društva;
- (b) nacionalna privatna financijska društva; i
- (c) inozemno kontrolirana financijska društva.

Kriteriji za ovu potpodjelu su isti kao i za nefinancijska društva (vidjeti stavke od 2.51. do 2.54.).

Tablica 2.3 – Sektor financijskih društava i njegovi podsektori

Sektori i podsektori			Javni	Nacionalni privatni	Inozemno kontrolirani	
Financijska društva			S.12			
Monetarne financijske institucije (MFI)	Središnja banka		S.121			
	Ostale monetarne financijske institucije (OMFI)	Društva koja primaju depozite osim središnje banke	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		NF	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Financijska društva osim monetarnih financijskih institucija (MFI) i osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (ICPF)	Ne-novčani investicijski fondovi (NNIF)		S.124	S.12401	S.12402	S.12403
	Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova		S.125	S.12501	S.12502	S.12503
	Pomoćne financijske institucije		S.126	S.12601	S.12602	S.12603
	Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci		S.127	S.12701	S.12702	S.12703
Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi (ICPF)	Osiguravajuća društva (IC)		S.128	S.12801	S.12802	S.12803
	Mirovinski fondovi (PF)		S.129	S.12901	S.12902	S.12903

Središnja banka (S.121)

- 2.72. *Definicija:* podsektor središnja banka (S.121) se sastoji od svih financijskih i kvazi-društava, čija je glavna funkcija emisija primarnog novca, održavanje unutarnje i vanjske valutne vrijednosti i držanje svih dijelova međunarodnih državnih rezervi.
- 2.73. U podsektor S.121 se razvrstavaju sljedeći financijski posrednici:
- (a) nacionalna središnja banka, uključujući kada je dio Europskog sustava središnjih banaka;
 - (b) središnje monetarne agencije uglavnom javne prirode (npr. agencije koje upravljaju deviznim tečajem ili emisijom primarnog novca) koje vode potpuni skup računa i samostalno donose odluke u odnosu na središnju državu. Ako se te aktivnosti obavljaju u okviru središnje države ili središnje banke, ne postoji zasebna institucionalna jedinica.
- 2.74. Podsektor S.121 ne uključuje agencije i tijela, osim središnje banke, koje upravljaju ili nadziru financijska društva ili financijska tržišta. Oni se razvrstavaju u podsektor S.126.

Društva koja primaju depozite osim središnje banke (S.122)

- 2.75. *Definicija:* podsektor društava koja primaju depozite osim središnje banke (S.122) obuhvaća sva financijska i kvazi-društva, osim onih razvrstanih u podsektore središnje banke i novčanih fondova, koje prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje i čije se poslovanje sastoji od primanja depozita i/ili sličnih nadomjestaka za depozite od institucionalnih jedinica, dakle ne samo od monetarnih financijskih institucija, te odobravanja zajmova i/ili ulaganja u vrijednosnice za vlastiti račun.
- 2.76. Društva koja primaju depozite osim središnje banke ne mogu se opisati jednostavno kao „banke” jer mogu obuhvaćati neka financijska društva koja se ne nazivaju banke ili neka financijska društva kojima to nije dopušteno u njihovim zemljama, dok neka financijska društva koja se nazivaju banke ne moraju zapravo biti društva koja primaju depozite. U podsektor S.122 se razvrstavaju sljedeći financijski posrednici:
- (a) poslovne banke, „univerzalne” banke, „svenamjenske” banke;
 - (b) štedionice (uključujući uzajamne štedionice, štedionice i kreditne zadruge);
 - (c) poštanske žiro institucije, poštanske banke i žiro banke;
 - (d) ruralne kreditne banke, poljoprivredne kreditne banke;
 - (e) zadružne kreditne banke, kreditne zadruge;
 - (f) specijalizirane banke (npr. trgovačke banke, kuće koje se bave emisijama, privatne banke); i
 - (g) institucije za elektronički novac koje prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje.
- 2.77. U podsektor S.122 su razvrstani sljedeći financijski posrednici, ako se njihovo poslovanje sastoji od primanja sredstava plaćanja od stanovništva u obliku depozita ili u drugim oblicima kao što su kontinuirano izdavanje dugoročnih dužničkih instrumenata:
- (a) društva koja odobravaju hipotekarne zajmove (uključujući građevinska poduzeća, hipotekarne banke i hipotekarne kreditne ustanove);
 - (b) lokalne kreditne ustanove.
- Inače, financijski posrednici se razvrstavaju u podsektor S.124.
- 2.78. Podsektor S.122 ne obuhvaća:
- (a) sjedišta društava koja nadziru i upravljaju drugim jedinicama grupacije koja se sastoje uglavnom od društava koja primaju depozite osim središnje banke, ali koji nisu društva za primanje depozita. Takva sjedišta društava se razvrstavaju u podsektor S.126;

(b) neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge društvima za primanje depozita, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126; i

(c) institucije za elektronički novac koje ne obavljaju prvenstveno financijsko posredovanje.

NF (S.123)

2.79. *Definicija:* podsektor NF (S.123) sastoji se od svih financijskih društava i kvazi-društava, osim onih razvrstanih u podsektorima središnje banke i kreditnih ustanova, koje prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje. Njihovo poslovanje sastoji se od izdavanja udjela ili jedinica u investicijskim fondovima kao sličnih nadomjestaka za depozite od institucionalnih jedinica te, za vlastiti račun, ulaganje prvenstveno u udjele/jedinice novčanih fondova, kratkoročne dužničke instrumente i/ili depozite.

2.80. Sljedeći financijski posrednici su razvrstani u podsektor S.123: investicijski fondovi uključujući investicijske zaklade, uzajamne investicijske fondove i druge oblike kolektivnog ulaganja čiji su udjeli ili jedinice slični nadomjesci za depozite.

2.81. Podsektor S.123 ne obuhvaća:

(a) sjedišta društava koja nadziru i upravljaju grupacijom koja se sastoji uglavnom od novčanih fondova, ali koji sami nisu novčani fondovi. Ona se razvrstavaju u podsektor S.126;

(b) neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge novčanim fondovima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126.

Ne-novčani investicijski fondovi (S.124)

2.82. *Definicija:* podsektor ne-novčanih investicijskih fondova (S.124) sastoji se od svih oblika kolektivnog ulaganja, osim onih razvrstanih u podsektor NF, a koji prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje. Njihovo poslovanje sastoji se od izdavanja udjela ili jedinica u investicijskim fondovima koji nisu slični nadomjesci za depozite i, za vlastiti račun, ulaganja prvenstveno u financijsku aktivu osim kratkoročne financijske aktive i nefinancijske aktive (obično nekretnine).

2.83. Ne-novčani investicijski fondovi obuhvaćaju investicijske zaklade, uzajamne investicijske fondove i druge oblike kolektivnog ulaganja čiji udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima nisu slični nadomjesci za depozite.

2.84. U podsektor S.124 se razvrstavaju sljedeći financijski posrednici:

(a) otvoreni investicijski fondovi čiji se udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima, na zahtjev vlasnika, ponovno otkupljuju ili isplaćuju izravno ili neizravno iz aktive poduzeća;

(b) zatvoreni investicijski fondovi s fiksnim temeljnim kapitalom, gdje investitori koji ulaze ili napuštaju fond moraju kupiti ili prodati postojeće udjele;

(c) investicijski fondovi za nekretnine;

(d) investicijski fondovi koji ulažu u druge fondove („fondovi fondova“);

(e) hedge fondovi koji obuhvaćaju različite oblike kolektivnog ulaganja, uključujući visoka minimalna ulaganja, jasnu regulaciju i različite strategije ulaganja.

2.85. Podsektor S.124 ne obuhvaća:

(a) mirovinske fondove koji su dio podsektora mirovinskih fondova;

(b) državne fondove posebne namjene, poznate kao fondovi državnog bogatstva. Državni fond posebne namjene razvrstava se u društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava ako je financijsko društvo. Klasifikacija „državnog fonda posebne namjene“ kao dijela sektora opće države ili dijela sektora financijskih društava određuje se prema kriterijima za jedinice posebne namjene opće države određenim u stavku 2.27.;

- (c) sjedišta društava koja nadziru i upravljaju grupacijom sastavljenom uglavnom od ne-novčanih investicijskih fondova, ali koji sami nisu investicijski fondovi. Oni se razvrstavaju u podsektor S.126;
- (d) neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge ne-novčanim investicijskim fondovima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126.

Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125)

- 2.86. *Definicija:* podsektor ostalih financijskih posrednika osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125) sastoji se od svih financijskih društava i kvazi-društva koji prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje preuzimanjem obveza u oblicima koji nisu gotovina, depoziti ili udjeli u investicijskim fondovima ili u vezi sa sustavima osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava od institucionalnih jedinica.
- 2.87. Podsektor S.125 uključuje financijske posrednike koji se pretežno bave dugoročnim financiranjem. U većini slučajeva, ta prevladavajuća dospelost razlikuje taj podsektor od podsektora OMFI-a (S.122 i S.123). Na temelju nepostojanja obveza u obliku udjela u investicijskim fondovima koji nisu slični nadomjesci za depozite ili sustave osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava može se utvrditi granica s podsektorima ne-novčanih investicijskih fondova (S.124), osiguravajućih društava (S.128) i mirovinskih fondova (S.129).
- 2.88. Podsektor ostalih financijskih posrednika, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125) dalje se dijeli na podsektore sastavljene od financijskih društava koja obavljaju transakcije sekuritizacije (FVC), trgovaca vrijednosnicama i izvedenicama, financijskih društava koja se bave uzajmljivanjem i specijaliziranih financijskih društava. To je prikazano u Tablici 2.4.

Tablica 2.4. – Podsektor ostalih financijskih posrednika, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125) i njegova potpodjela

<p><i>Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova</i></p> <p>Financijska društva koja obavljaju transakcije sekuritizacije (FVC);</p> <p>Trgovci vrijednosnicama i izvedenicama;</p> <p>Financijska društva koja se bave uzajmljivanjem; i</p> <p>Specijalizirana financijska društva</p>

- 2.89. Podsektor S.125 ne uključuje neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge drugim financijskim posrednicima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126.

Financijska društva koja obavljaju transakcije sekuritizacije (FVC)

- 2.90. *Definicija:* financijska društva koja obavljaju transakcije sekuritizacije (FVC) su poduzeća koja obavljaju transakcije sekuritizacije. FVC koji zadovoljava kriterije institucionalne jedinice razvrstava se u S.125, inače se tretira kao sastavni dio društva majke.

Trgovci vrijednosnicama i izvedenicama, financijska društva koja se bave posuđivanjem i specijalizirana financijska društva

- 2.91. Trgovci vrijednosnicama i izvedenicama (za vlastiti račun) su financijski posrednici za vlastiti račun.
- 2.92. Financijska društva koja se bave posuđivanjem uključuju na primjer financijske posrednike koji se bave:
 - (a) financijskim *leasingom*;
 - (b) kupoprodajom s obročnom otplatom te osobnim ili komercijalnim financiranjem; ili
 - (c) faktoringom.
- 2.93. Specijalizirana financijska društva su financijski posrednici, na primjer:
 - (a) društva koja osiguravaju rizični i razvojni kapital;
 - (b) društva za financiranje izvoza/uvoza; ili

(c) financijski posrednici koji stječu depozite i/ili slične nadomjestke za depozite ili preuzimaju zajmove samo pri monetarnim financijskim institucijama; ti financijski posrednici obuhvaćaju također klirinške kuće središnje druge ugovorne strane (CCP-ovi) koji provode inter-MFI otkupne ugovorne transakcije.

2.94. Sjedišta društava koja nadziru i upravljaju grupom društava kćeri koja prvenstveno obavljaju financijsko posredovanje i/ili pomoćne financijske aktivnosti razvrstavaju se u podsektor S.126.

Pomoćne financijske institucije (S.126)

2.95. *Definicija:* podsektor pomoćnih financijskih institucija (S.126) sastoji se od svih financijskih i kvazi-društava koja prvenstveno obavljaju djelatnosti usko povezane s financijskim posredovanjem, ali koja sama po sebi nisu financijski posrednici.

2.96. U podsektor S.126 se razvrstavaju sljedeća financijska i kvazi-društva:

(a) posrednici u osiguranju, upravitelji pri spašavanju i havarijama, konzultanti u području osiguranja i mirovina itd.;

(b) posrednici za zajmove i vrijednosnice, savjetnici za ulaganje itd.;

(c) društva koja izdaju vrijednosnice;

(d) društva čija je glavna funkcija davanje jamstava na temelju prijenosa mjenica i sličnih instrumenata;

(e) društva koja posluju izvedenim i zaštitnim instrumentima, kao što su zamjene, opcije i terminski ugovori (bez njihovog izdavanja);

(f) društva koja osiguravaju infrastrukturu za financijska tržišta;

(g) središnja nadzorna tijela financijskih posrednika i financijskih tržišta, ako se radi o odvojenim institucionalnim jedinicama;

(h) upravitelji mirovinskih i uzajamnih fondova itd.;

(i) društva koja se bave burzovnom razmjenom dionica i osiguranja;

(j) neprofitne ustanove priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge financijskim društvima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja (vidjeti stavak 2.46. točku (d));

(k) institucije za plaćanje (olakšavaju plaćanja između kupca i prodavatelja).

2.97. Podsektor S.126 također obuhvaća sjedišta društava čija su društva kćeri sva ili većinom financijska društva.

Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci (S.127)

2.98. *Definicija:* podsektor društava koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavaca (S.127) sastoji se od svih financijskih i kvazi-društava koji se ne bave niti financijskim posredovanjem niti pružanjem pomoćnih financijskih usluga te ako većina njihove aktive ili pasive nije predmet transakcija na otvorenim tržištima.

2.99. U podsektor S.127 se razvrstavaju sljedeća financijska i kvazi-društva:

(a) jedinice kao pravni subjekti poput zaklada, ostavina, računa agencija ili društava koji postoje samo na papiru;

(b) holding društva koja imaju kontrolnu razinu udjela u grupaciji društava kćeri i čija je glavna aktivnost vlasništvo nad grupacijom bez pružanja bilo kakvih daljnjih usluga društvima u kojima su ti vlasnički udjeli, to jest, ne upravljaju drugim jedinicama;

(c) subjekti posebne namjene koji se kvalificiraju kao institucionalne jedinice i skupljaju sredstva na otvorenim tržištima radi njihovog korištenja od strane društva majke;

- (d) jedinice koje različitim klijentima pružaju financijske usluge isključivo vlastitim sredstvima ili sredstvima sponzora i preuzimaju financijski rizik neisplate duga. Primjeri su zajmodavci, društva koja uzajmljuju studentima ili za vanjsku trgovinu iz sredstava dobivenih od sponzora poput državne jedinice ili neprofitne ustanove te zalagaonice koje se većinom bave uzajmljivanjem;
- (e) državni fondovi posebne namjene, poznati kao državni fondovi bogatstva, ako se klasificiraju kao financijska društva.

Osiguravajuća društva (S.128)

2.100. *Definicija:* podsektor osiguravajućih društava (S.128) sastoji se od svih financijskih i kvazi-društava koji se prvenstveno bave financijskim posredovanjem kao posljedica udruživanja rizika uglavnom u obliku izravnog osiguranja ili reosiguranja (vidjeti stavak 2.59.).

2.101. Osiguravajuća društva pružaju usluge:

- (a) životnog i neživotnog osiguranja pojedinačnim jedinicama ili grupama jedinica;
- (b) reosiguranja drugim osiguravajućim društvima.

2.102. Usluge društava za neživotno osiguranje mogu se pružati u obliku:

- (a) osiguranja od požara (npr. poslovna i privatna imovina);
- (b) osiguranja od odgovornosti (nezgode);
- (c) osiguranja motornih vozila (vlastita šteta i odgovornost prema trećima)
- (d) osiguranja u pomorstvu, zračnom prometu i prijevozu (uključujući energetske rizike);
- (e) zdravstvenog osiguranja i osiguranja od ozljeda; ili
- (f) financijskog osiguranja (pružanje jamstava ili garancija).

Društva za financijsko osiguranje ili kreditno osiguranje, također poznati kao garancijske banke, pružaju jamstva ili garancije za osiguranje sekuritizacije i drugih kreditnih proizvoda.

2.103. Osiguravajuća društva su uglavnom inkorporirani ili uzajamni subjekti. Inkorporirani subjekti su u vlasništvu dioničara i mnogi kotiraju na burzi. Uzajamni subjekti su u vlasništvu ugovaratelja osiguranja i vraćaju svoju dobit ugovarateljima osiguranja „s dobiti” ili „sudjelujućim” ugovarateljima osiguranja kroz dividende i bonuse. „Vlastiti” osiguravatelji su obično u vlasništvu nefinancijskih društava i većinom osiguravaju rizike svojih dioničara.

Polje 2.1. – Vrste osiguranja

Vrsta osiguranja		Sektor/podsektor
Izravno osiguranje	Životno osiguranje Ugovaratelj osiguranja redovito ili jednokratno plaća osiguravatelju, a osiguravatelj zauzvrat jamči ugovaratelju osiguranja plaćanje dogovorenog iznosa ili rente na neki datum ili ranije.	Osiguravajuća društva
	Neživotno osiguranje Osiguranje za pokrivanje rizika poput nezgoda, bolesti, požara, kredita itd.	Osiguravajuća društva
Reosiguranje	Osiguranje koje kupuje osiguravatelj radi zaštite od neočekivano velikog broja odštetnih zahtjeva ili iznimno velikih odštetnih zahtjeva.	Osiguravajuća društva

Vrsta osiguranja			Sektor/podsektor
Socijalno osiguranje	Socijalna sigurnost Sudionike opća država obvezuje na osiguranje od određenih socijalnih rizika.	Mirovine socijalne sigurnosti	Fondovi socijalne sigurnosti
		Druga socijalna sigurnost	
	Socijalno osiguranje povezano sa zaposlenošću osim socijalne sigurnosti Poslodavci mogu uvjetovati zaposlenje osiguranjem zaposlenika od određenih socijalnih rizika.	Mirovine povezane sa zaposlenjem	Sektor poslodavaca, osiguravajućih društava i mirovinskih fondova ili neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima
		Drugo socijalno osiguranje povezano za zaposlenošću	

2.104. Podsektor S.128 ne obuhvaća:

- (a) institucionalne jedinice koje zadovoljavaju oba kriterija iz stavka 2.117. One se razvrstavaju u podsektor S.1314;
- (b) sjedišta društava koja nadziru i upravljaju grupacijom koja se sastoji većinom od osiguravajućih društava, ali koja sama nisu osiguravajuća društva. Ona se razvrstavaju u podsektor S.126;
- (c) neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge osiguravajućim društvima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126.

Mirovinski fondovi (S.129)

- 2.105. *Definicija:* podsektor mirovinskih fondova (S.129) sastoji se od svih financijskih i kvazi-društava koja prvenstveno obavljaju poslove financijskog posredovanja kao rezultat udruživanja socijalnih rizika i potreba osiguranika (socijalno osiguranje). Mirovinski fondovi kao oblici socijalnog osiguranja osiguravaju dohodak u mirovini te često mirovine nakon smrti i invalidnosti.
- 2.106. Podsektor S.129 sastoji se samo od onih mirovinskih fondova socijalnog osiguranja koji su institucionalne jedinice odvojene od jedinica koje ih osnivaju. Takvi samostalni fondovi imaju samostalnost u odlučivanju i vode potpuni skup računa. Nesamostalni mirovinski fondovi nisu institucionalne jedinice, nego čine dio institucionalne jedinice koja ih je osnovala.
- 2.107. Primjeri sudionika u mirovinskim fondovima uključuju zaposlenike pojedinačnih poduzeća ili grupacije poduzeća, zaposlenike u istoj gospodarskoj grani ili djelatnosti i osobe iste struke. Primici uključeni u ugovor o osiguranju mogu se:
- (a) isplaćivati nakon smrti osiguranika udovcu/udovici i djeci;
 - (b) isplaćivati nakon umirovljenja; ili
 - (c) isplaćivati nakon nastupa invalidnosti kod osiguranika.
- 2.108. U nekim zemljama sve te vrste rizika mogu osiguravati društva za životno osiguranje, kao i mirovinski fondovi. U drugim zemljama se zahtijeva da se neki od ovih skupina rizika osiguravaju jedino preko društava za životno osiguranje. Za razliku od društava za životno osiguranje, mirovinski fondovi su zakonom ograničeni na određene grupe zaposlenika i samozaposlenih osoba.
- 2.109. Mirovinske fondove mogu organizirati poslodavci ili opća država. Također ih mogu organizirati osiguravajuća društva u ime zaposlenika ili se mogu osnovati posebne institucionalne jedinice za održavanje i upravljanje nad sredstvima za ispunjavanje mirovinskih prava i raspodjelu mirovina.
- 2.110. Podsektor S.129 ne obuhvaća:
- (a) institucionalne jedinice koje zadovoljavaju oba kriterija iz stavka 2.117. One se razvrstavaju u podsektor S.1314;

(b) sjedišta društava koja nadziru i upravljaju grupacijom koja se sastoji pretežno od mirovinskih fondova, ali koji sami nisu mirovinski fondovi. Ona se razvrstavaju u podsektor S.126;

(c) neprofitne ustanove koje su priznate kao neovisni pravni subjekti i koje pružaju usluge mirovinskim fondovima, ali ne obavljaju poslove financijskog posredovanja. One se razvrstavaju u podsektor S.126.

Opća država (S.13)

2.111. *Definicija:* sektor opće države (S.13) sastoji se od institucionalnih jedinica koje su netržišni proizvođači čija je proizvodnja namijenjena individualnoj i zajedničkoj potrošnji, a koje se financiraju obveznim plaćanjima jedinica koje pripadaju drugim sektorima te institucionalnih jedinica koje prvenstveno provode preraspodjelu nacionalnog dohotka i bogatstva.

2.112. U sektoru S.13 uključene su primjerice sljedeće institucionalne jedinice:

(a) jedinice opće države osnovane u pravnom postupku radi sudske nadležnosti nad ostalim jedinicama na ekonomskom području i radi upravljanja i financiranja grupe aktivnosti, prvenstveno osiguravajući netržišna roba i usluge namijenjene za korist zajednice;

(b) društvo ili kvazi-društvo koje je državna jedinica, ako je njegova proizvodnja uglavnom netržišna, a nadzire ga državna jedinica;

(c) neprofitne ustanove priznate kao neovisni pravni subjekti, a netržišni su proizvođači i nadzire ih opća država;

(d) samostalni mirovinski fondovi, ako postoji pravna obveza plaćanja doprinosa i ako opća država upravlja fondovima u pogledu određivanja i odobravanja doprinosa i primitaka.

2.113. Sektor opće države dijeli se na četiri podsektora:

(a) središnja država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1311);

(b) savezna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1312);

(c) lokalna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1313);

(d) fondovi socijalne sigurnosti (S.1314).

Središnja država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1311)

2.114. *Definicija:* ovaj podsektor uključuje sve državne upravne odjele i ostale središnje agencije čija se nadležnost obično prostire na cijelo ekonomsko područje, osim upravljanja fondovima socijalne sigurnosti.

U podsektor S.1311 uključene su neprofitne ustanove koje nadzire središnja država i čija se nadležnost prostire na cijelo ekonomsko područje.

Organizacije za tržišno reguliranje, koje isključivo ili pretežno distribuiraju subvencije, razvrstavaju se u S.1311. Organizacije čija se jedina ili glavna aktivnost sastoji od kupovine, posjedovanja i prodaje poljoprivrednih ili prehrambenih proizvoda razvrstavaju se u S.11.

Savezna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1312)

2.115. *Definicija:* ovaj se podsektor sastoji od onih vrsta javne uprave koje predstavljaju zasebne institucionalne jedinice i izvršavaju određene upravne funkcije na nižoj razini od središnje države, a višoj od upravnih institucionalnih jedinica na lokalnoj razini, osim upravljanja fondovima socijalne sigurnosti.

U podsektor S.1312 su uključene neprofitne ustanove koje nadziru savezne državne uprave i čija je nadležnost ograničena na ekonomsko područje dotičnih država.

Lokalna država (osim fondova socijalne sigurnosti) (S.1313)

2.116. *Definicija:* ovaj podsektor uključuje one vrste javne uprave čija se nadležnost ograničava samo na lokalni dio ekonomskog područja, osim lokalnih agencija fondova socijalne sigurnosti.

U podsektor S.1313 su uključene neprofitne ustanove koje nadziru lokalne uprave i čija je nadležnost ograničena na ekonomsko područje lokalnih uprava.

Fondovi socijalne sigurnosti (S.1314)

2.117. *Definicija:* podsektor fondova socijalne sigurnosti uključuje središnje, savezne i lokalne institucionalne jedinice čija se glavna aktivnost sastoji od pružanja socijalnih naknada i koje zadovoljavaju sljedeća dva kriterija:

- (a) po zakonu ili po propisima su određene skupine stanovništva obvezne sudjelovati u sustavu ili plaćati doprinose; i
- (b) opća država je odgovorna za upravljanje institucijama u pogledu određivanja ili odobravanja doprinosa i naknada, neovisno o svojoj ulozi nadzornog tijela ili poslodavca.

Iznos doprinosa koji plaća određena osoba obično nije izravno povezan s rizikom kojem je ta osoba izložena.

Kućanstva (S.14)

2.118. *Definicija:* sektor kućanstava (S.14) sastoji se od pojedinaca ili grupa pojedinaca kao potrošača i poduzetnika koji proizvode tržišna roba i nefinancijske i financijske usluge (tržišni proizvođači) pod uvjetom da roba i usluge ne proizvode zasebni subjekti koji se tretiraju kao kvazi-društva. Ovaj sektor uključuje i pojedince ili grupe pojedinaca u ulozi proizvođača robe i nefinancijskih usluga za isključivo vlastitu finalnu uporabu.

Kućanstva u ulozi potrošača se definiraju kao male skupine osoba koje dijele isti stambeni smještaj, udružuju svoj dohodak i bogatstvo te zajedno konzumiraju određene vrste robe i usluga, uglavnom stanovanje i hranu.

Glavni izvori kućanstava su sljedeći:

- (a) naknade zaposlenicima;
- (b) vlasnički dohodak;
- (c) transferi iz drugih sektora;
- (d) primanja od prodaje tržišnih proizvoda; i
- (e) imputirana primanja od proizvodnje proizvoda za vlastitu finalnu potrošnju.

2.119. Sektor kućanstava uključuje:

- (a) pojedince ili grupe pojedinaca čija je glavna funkcija potrošnja;
- (b) osobe koje trajno žive u ustanovama i čija je samostalnost djelovanja ili donošenja odluka o ekonomskim pitanjima vrlo ograničena ili nepostojeća (npr. pripadnici crkvenih redova koji žive u samostanima, bolesnici koji se dugo vremena nalaze u bolnicama, zatvorenici koji odslužuju dugotrajne kazne, starije osobe koje trajno stanuju u domovima za starije i nemoćne osobe). Takve se osobe tretiraju kao jedna institucionalna jedinica: jedno kućanstvo;
- (c) pojedince ili grupe pojedinaca čija je glavna funkcija potrošnja i koji proizvode robe i nefinancijske usluge za isključivo vlastitu finalnu uporabu; u sustav su uključene samo dvije kategorije usluga koje se proizvode za vlastitu finalnu potrošnju: usluge stanovanja u stanovima u vlasništvu stanara i kućanske usluge koje proizvode plaćeni zaposlenici;
- (d) poduzeća s jednim vlasnikom i partnerstva koja nemaju pravni status – osim onih koji se tretiraju kao kvazi-poduzeća – i koja su tržišni proizvođači; i

(e) neprofitne ustanove koje služe kućanstvima, koje nisu priznate kao neovisni pravni subjekti ili koje su priznate, ali su manje važnosti.

2.120. U ESA-i 2010. sektor kućanstava se dijeli na sljedeće podsektore:

(a) poslodavci (S.141) i samozaposlene osobe (S.142);

(b) zaposlenici (S.143);

(c) primatelji vlasničkog dohotka (S.1441);

(d) primatelji mirovina (S.1442);

(e) primatelji ostalih transfera (S.1443).

2.121. Kućanstva se razvrstavaju u podsektore prema kategoriji najvećeg dohotka kućanstva kao cjeline (dohodak poslodavca, naknada zaposlenicima itd.). Ako se u jednom kućanstvu ostvaruje više dohodaka dane kategorije, razvrstavanje se temelji na ukupnom dohotku kućanstva unutar svake kategorije.

Poslodavci i samozaposlene osobe (S.141 i S.142)

2.122. *Definicija:* podsektor poslodavaca i samozaposlenih osoba sastoji se od grupe kućanstava čiji se najveći izvor dohotka ukupnog kućanstva sastoji od mješovitih dohodaka (B.3) koje vlasnici kućanskih neinkorporiranih poduzeća ostvaruju iz obavljanja svoje aktivnosti u ulozi proizvođača tržišnih roba i usluga, s plaćenim zaposlenicima ili bez njih, čak i u slučaju kada spomenuti dohodak ne prelazi polovicu ukupnog dohotka kućanstva.

Zaposlenici (S.143)

2.123. *Definicija:* podsektor zaposlenika sastoji se od grupe kućanstava čiji se najveći izvor dohotka ukupnog kućanstva sastoji od naknada zaposlenicima (D.1).

Primatelji vlasničkog dohotka (S.1441)

2.124. *Definicija:* Podsektor primatelja vlasničkog dohotka sastoji se od grupe kućanstava čiji se najveći izvor dohotka ukupnog kućanstva sastoji od vlasničkog dohotka (D.4).

Primatelji mirovina (S.1442)

2.125. *Definicija:* podsektor primatelja mirovina sastoji se od grupe kućanstava čiji se najveći izvor dohotka ukupnog kućanstva sastoji od mirovina.

Kućanstva umirovljenika su kućanstva čiji se najveći izvor dohotka sastoji od starosnih ili ostalih mirovina, uključujući mirovine isplaćene od prethodnih poslodavaca.

Primatelji ostalih transfera (S.1443)

2.126. *Definicija:* podsektor primatelja ostalih transfera sastoji se od grupe kućanstava čiji se najveći izvor dohotka ukupnog kućanstva sastoji od dohotka od ostalih tekućih transfera.

Ostali tekući transferi su svi tekući transferi osim vlasničkog dohotka, mirovina i dohotka osoba koje trajno žive u ustanovama.

2.127. Ako podaci o relativnim doprinosima izvora dohotka ukupnog kućanstva nisu dostupni, za potrebe razvrstavanja koristi se dohodak referentne osobe. Referentna osoba kućanstva je osoba s najvišim dohotkom u kućanstvu. Ako taj podatak nije dostupan, za određivanje podsektora kućanstva koristi se dohodak osobe koja se izjasni kao referentna osoba.

2.128. Mogu se koristiti drugi kriteriji za potpodjelu sektora kućanstava, npr. potpodjela kućanstava kao poduzetnika po aktivnosti: poljoprivredna kućanstva i nepoljoprivredna kućanstva.

Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15)

- 2.129. *Definicija:* sektor neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) (S.15) sastoji se od neprofitnih ustanova koje su zasebni pravni subjekti, koje služe kućanstvima i koje su privatni netržišni proizvođači. Njihovi glavni izvori su dobrovoljni prilozi kućanstava u gotovini ili u naturi u njihovoj ulozi potrošača, uplate sredstava opće države i vlasnički dohodci.
- 2.130. Ako takve ustanove nisu jako značajne, nisu uključene u sektor NPUSK-a, nego u sektor kućanstava (S.14), jer se njihove transakcije ne razlikuju od jedinica u tom sektoru. Netržišni NPUSK-ovi koje kontrolira opća država razvrstavaju se u sektor opće države (S.13).

U sektor NPUSK-a su uključene sljedeće glavne vrste NPUSK-a koje kućanstvima pružaju netržišna roba i usluge:

- (a) sindikati, strukovne ili znanstvene udruge, udruge potrošača, političke stranke, crkve ili vjerske zajednice (uključujući one koje financira, ali ne nadzire država) te društveni, kulturni, rekreacijski i sportski klubovi; i
- (b) dobrotvorna društva, organizacije za pružanje potpore i pomoći financirani dobrovoljnim transferima u novcu ili u naturi ostalih institucionalnih jedinica.

Sektor S.15 uključuje dobrotvorna društva, organizacije za pružanje potpore ili pomoći koje služe nerezidentnim jedinicama, a isključuje organizacije čije članstvo osigurava pravo na unaprijed određeni skup roba i usluga.

Inozemstvo (S.2)

- 2.131. *Definicija:* inozemstvo (S.2) je grupa jedinica bez karakterističnih funkcija i izvora; sastoji se od nerezidentnih jedinica koje obavljaju transakcije s rezidentnim institucionalnim jedinicama ili imaju druge ekonomske veze s rezidentnim jedinicama. Njihovi računi omogućavaju opći pregled ekonomskih veza između nacionalnoga gospodarstva i inozemstva. Ovdje su uključene institucije EU-a i međunarodne organizacije.
- 2.132. Za sektor inozemstva nije obavezno voditi potpuni skup računa, ali je korisno tretirati inozemstvo kao sektor. Sektori se dobivaju raščlambom ukupnog gospodarstva kako bi se dobile homogenije skupine rezidentnih institucionalnih jedinica koje su sličnog ekonomskog ponašanja, ciljeva i funkcija. To nije slučaj sa sektorom inozemstva: u ovom sektoru se bilježe transakcije i ostali tokovi nefinancijskih i financijskih društava, neprofitnih ustanova, kućanstava i opće države s nerezidentnim institucionalnim jedinicama te ostale ekonomske veze između rezidenata i nerezidenata, npr. potraživanja rezidenata prema nerezidentima.
- 2.133. Računi inozemstva uključuju samo transakcije između rezidentnih institucionalnih jedinica i nerezidentnih jedinica, sa sljedećim iznimkama:
- (a) usluge prijevoza (do graničnog prijelaza države izvoznice), koje pružaju rezidentne jedinice u odnosu na uvezenu robu, prikazuju se u računima inozemstva zajedno s uvozom FOB, čak i kada se radi o proizvodima rezidentnih jedinica;
 - (b) transakcije u inozemnoj aktivni između rezidenata koji pripadaju različitim sektorima u domaćem gospodarstvu prikazuju se u detaljnim financijskim računima inozemstva. Te transakcije ne utječu na financijski položaj države u odnosu na inozemstvo; utječu na financijske odnose pojedinih sektora s inozemstvom;
 - (c) transakcije državnom pasivom između nerezidenata iz različitih zemljopisnih područja prikazuju se u zemljopisnoj raščlambi računa inozemstva. Premda ove transakcije ne utječu na ukupne državne obveze u odnosu na inozemstvo, utječu na obveze u odnosu na različite dijelove svijeta.

- 2.134. Sektor inozemstva (S.2) dalje se dijeli na:

- (a) države članice i institucije i tijela Europske unije (S.21):

- (1) države članice Europske unije (S.211);

(2) institucije i tijela Europske unije (S.212);

(b) države nečlanice i međunarodne organizacije nerezidentne u EU (S.22).

Sektorska klasifikacija jedinica proizvođača prema glavnim standardnim pravnim oblicima vlasništva

2.135. Sljedeći opći pregled i stavci od 2.31. do 2.44. sumiraju načela prema kojima se proizvodne jedinice razvrstavaju u sektore, koristeći standardnu terminologiju za opisivanje glavnih vrsta institucija.

2.136. Privatna i javna društva koja su tržišni proizvođači razvrstavaju se kako slijedi:

(a) ona koja se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(b) ona koja se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva).

2.137. Zadruge i partnerstva koji su priznati kao neovisni pravni subjekti i koji su tržišni proizvođači, razvrstavaju se kako slijedi:

(a) oni koji se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(b) oni koji se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva).

2.138. Javni proizvođači koji se prema posebnim zakonima priznaju kao neovisni pravni subjekti i koji su tržišni proizvođači, razvrstavaju se kako slijedi:

(a) oni koji se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(b) oni koji se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva).

2.139. Javni proizvođači koji se ne priznaju kao neovisni pravni subjekti i koji su tržišni proizvođači, razvrstavaju se kako slijedi:

(a) ako su kvazi-društva:

(1) ona koja se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(2) ona koja se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva).

(b) ako nisu kvazi-društva: u sektor S.13 (opća država), budući da su sastavni dio jedinica koje ih nadziru.

2.140. Neprofitne ustanove (udruge i zaklade) priznate kao neovisni pravni subjekti razvrstavaju se kako slijedi:

(a) one koje su tržišni proizvođači i koje se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(b) one koji se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva);

(c) one koje su netržišni proizvođači:

(1) u sektor S.13 (opća država), ako su javni proizvođači koje nadzire opća država;

(2) u sektor S.15 (neprofitne ustanove koje služe kućanstvima), ako su privatni proizvođači.

2.141. Društva s jednim vlasnikom i partnerstva koji nisu priznati kao neovisni pravni subjekti i koji su tržišni proizvođači, razvrstavaju se kako slijedi:

(a) Ako su kvazi-društva:

(1) ona koja se prvenstveno bave proizvodnjom robe i nefinancijskih usluga: u sektor S.11 (nefinancijska društva);

(2) ona koja se prvenstveno bave poslovima financijskog posredovanja i pomoćnim financijskim aktivnostima: u sektor S.12 (financijska društva).

(b) Ako nisu kvazi-društva, razvrstavaju se u sektor S.14 (kućanstva).

2.142. Sjedišta društava razvrstavaju se kako slijedi:

(a) u sektor S.11 (nefinancijska društva), ako se prevladavajuća vrsta aktivnosti ukupne grupacije društava koja su tržišni proizvođači sastoji od proizvodnje robe i nefinancijskih usluga (vidjeti stavak 2.46. točku (e));

(b) u sektor S.12 (financijska društva), ako se prevladavajuća vrsta aktivnosti ukupne grupacije poduzeća sastoji od poslova financijskog posredovanja (vidjeti stavak 2.65. točku (e)).

Holding društva koja su vlasnici aktive grupacije društava kćeri uvijek se tretiraju kao financijska društva. Holding društva su vlasnici aktive grupacije društava, ali ne obavljaju nikakve upravljačke aktivnosti u odnosu na grupaciju.

2.143. Tablica 2.5. prikazuje, u shematskom obliku, različite gore navedene slučajeve.

Tablica 2.5. – Sektorska klasifikacija jedinica proizvođača prema glavnim standardnim pravnim oblicima vlasništva

Vrsta proizvođača Standardni pravni opis	Tržišni proizvođači (roba i nefinancijske usluge)	Tržišni proizvođači (financijsko posredovanje)	Netržišni proizvođači	
			Javni proizvođači	Privatni proizvođači
Privatna i javna društva	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva		
Zadruge i partnerstva priznati kao neovisni pravni subjekti	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva		
Javni proizvođači koji se prema posebnim propisima priznaju kao neovisni pravni subjekti	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva		
Javni proizvođači koji nisu priznati kao neovisni pravni subjekti	Oni s obiljež- jima kvazi- društava	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva	
	Ostali			S.13 opća država
Neprofitne ustanove priznate kao neovisni pravni subjekti	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva	S.13 opća država	S.15 neprofitne ustanove koje služe kućan- stvima

Vrsta proizvođača Standardni pravni opis		Tržišni proizvođači (roba i nefinancijske usluge)	Tržišni proizvođači (financijsko posredovanje)	Netržišni proizvođači	
				Javni proizvođači	Privatni proizvođači
Partnerstva koja nisu priznata kao neovisni pravni subjekti Društva s jednim vlasnikom	Oni s obilježjima kvazi-društava	S.11 nefinancijska društva	S.12 financijska društva		
	Ostali	S.14 kućanstva	S.14 kućanstva		
Sjedišta društava čija grupacija društava koje kontrolira prvenstveno proizvodi:	roba i nefinancijske usluge	S.11 nefinancijska društva			
	financijske usluge		S.12 financijska društva		

LOKALNE POSLOVNE JEDINICE I DJELATNOSTI

- 2.144. Većina institucionalnih jedinica koje proizvode robu i usluge obavljaju kombinaciju aktivnosti u isto vrijeme. One mogu obavljati glavnu aktivnost te nekoliko sporednih i pomoćnih aktivnosti.
- 2.145. Aktivnost se obavlja ako se kombinacijom izvora kao što su oprema, radna snaga, proizvodne tehnike, informatička mreža ili proizvodi stvaraju određenu robu ili usluge. Aktivnost obilježava input proizvoda, proizvodni proces i *output* proizvoda.
- Aktivnosti se određuju upućivanjem na određenu razinu NACE-a rev. 2.
- 2.146. Ako jedinica obavlja više aktivnosti, sve se aktivnosti, osim pomoćnih (vidjeti Poglavlje 3., stavak 3.12.), rangiraju prema bruto dodanoj vrijednosti. Glavna i sporedna aktivnost se razlikuju na temelju prevladavajuće ostvarene bruto dodane vrijednosti.
- 2.147. Radi analize tokova koji se javljaju u proizvodnom procesu te prilikom uporabe robe i usluga, potrebno je odabrati jedinice koje naglašavaju tehničko-ekonomske odnose. To znači da se institucionalne jedinice moraju podijeliti na manje, homogenije jedinice prema vrsti proizvodnje. Ovaj se zahtjev za lokalne poslovne jedinice zadovoljava primjenjujući operativni pristup.

Lokalna poslovna jedinica

- 2.148. *Definicija:* lokalna poslovna jedinica (lokalna PJ) čini dio poslovne jedinice (PJ) koja odgovara lokalnoj jedinici. U SNA-i 2008. i ISIC-u rev. 4. lokalni PJ se naziva pogon. PJ okuplja sve dijelove institucionalne jedinice u ulozi proizvođača, koji pridonosi izvođenju aktivnosti na razini razreda djelatnosti (četveroznamenkasta brojčana oznaka) NACE-a rev. 2. i odgovara jednoj ili većem broju operativnih potpodjela institucionalne jedinice. Informatijski sustav institucionalne jedinice treba za svaku lokalnu PJ osigurati, na temelju procjene ili obračuna, barem podatke o vrijednosti proizvodnje, intermedijarnoj potrošnji, naknadama zaposlenicima, poslovnom višku, zaposlenosti i bruto investicijama u fiksni kapital.

Lokalna jedinica je institucionalna jedinica ili dio institucionalne jedinice koja proizvodi robu i usluge, a nalazi se na zemljopisno određenom mjestu.

Lokalna PJ može odgovarati institucionalnoj jedinici kao proizvođač; s druge strane, nikada ne može pripadati dvjema različitim institucionalnim jedinicama.

- 2.149. Ako institucionalna jedinica koja proizvodi robu i usluge, pored glavne aktivnosti ima jednu ili više sporednih aktivnosti, ona se dijeli na isti broj PJ, a sporedne se aktivnosti klasificiraju pod rubrike različite od glavne aktivnosti. Pomoćne aktivnosti se ne odvajaju od pripadajućih glavnih ili sporednih aktivnosti. Međutim, PJ koje potpadaju pod posebnu rubriku u sustavu klasifikacije, mogu proizvoditi proizvode izvan homogene skupine na račun povezanih sporednih aktivnosti koje se iz dostupnih računovodstvenih podataka ne mogu obračunati odvojeno. Iz tog razloga PJ može obavljati jednu ili više sporednih aktivnosti.

Djelatnosti

2.150. *Definicija:* Djelatnost se sastoji od grupe lokalnih PJ koji obavljaju istu ili sličnu vrstu aktivnosti. Na najdetaljnijoj razini klasifikacije djelatnost se sastoji od svih lokalnih PJ koje potpadaju pod jedan razred (četveroznamenasta brojeva oznaka) NACE-a Rev. 2. i koje stoga obavljaju istu aktivnost prema definiciji NACE-a Rev. 2.

Djelatnosti obuhvaćaju lokalne PJ koje proizvode tržišnu robu i usluge i lokalne PJ koje proizvode netržišnu robu i usluge. Prema definiciji, djelatnost se sastoji od grupe lokalnih PJ koje obavljaju istu vrstu proizvodne aktivnosti, bez obzira na to proizvode li institucionalne jedinice kojima pripadaju tržišna ili netržišna proizvodnja.

2.151. Djelatnosti se razvrstavaju u tri kategorije:

(a) djelatnosti koje proizvode tržišnu robu i usluge (tržišne djelatnosti) te robu i usluge za vlastitu finalnu uporabu. Usluge za vlastitu finalnu uporabu su stambene usluge koje je proizveo vlasnik-stanar te na kućanske usluge koje je proizvelo zaposleno i plaćeno osoblje;

(b) djelatnosti koje proizvode netržišnu robu i usluge opće države: netržišne djelatnosti opće države;

(c) djelatnosti koje proizvode netržišnu robu i usluge neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima: netržišne djelatnosti neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima.

Klasifikacija djelatnosti

2.152. Klasifikacija prema kojoj se lokalne poslovne jedinice grupiraju u djelatnosti je NACE Rev. 2.

JEDINICE HOMOGENE PROIZVODNJE I HOMOGENE GRANE

2.153. Za analizu proizvodnog procesa najprikladnija jedinica je jedinica homogene proizvodnje. Ta jedinica ima jedinstvenu aktivnost određenu svojim inputom, proizvodnim procesom i *outputom*.

Jedinica homogene proizvodnje

2.154. *Definicija:* jedinica homogene proizvodnje obavlja jedinstvenu aktivnost koja se određuje prema njezinom inputu, proizvodnom procesu i *outputu*. Proizvodi koji predstavljaju input i *output* razlikuju se po svojim fizičkim obilježjima, opsegu obrade i korištenoj proizvodnoj tehnici. Mogu se identificirati prema klasifikaciji proizvoda (klasifikacija proizvoda prema djelatnostima – CPA). CPA je klasifikacija proizvoda strukturirana prema kriteriju industrijskog podrijetla definiranom prema NACE Rev. 2.

Homogena grana

2.155. *Definicija:* homogena grana sastoji se od grupe jedinica homogene proizvodnje. Skup aktivnosti homogene grane određuje se s obzirom na klasifikaciju proizvoda. Homogena grana proizvodi samo i isključivo robu i usluge koji su specificirani u klasifikaciji.

2.156. Homogene grane su jedinice namijenjene za ekonomsku analizu. Jedinice homogene proizvodnje obično se ne mogu promatrati izravno; podaci prikupljeni od jedinica koje se koriste u svrhu statističkog ispitivanja moraju se prerasporediti tako da tvore homogene grane.

POGLAVLJE 3.

TRANSAKCIJE PROIZVODIMA I NEPROIZVEDENOM AKTIVOM

TRANSAKCIJE PROIZVODIMA OPĆENITO

3.01. *Definicija:* proizvodi su sva roba i usluge stvoreni unutar granica proizvodnje. Proizvodnja je definirana u stavku 3.07.

3.02. Unutar ESA-e razlikuju se sljedeće glavne kategorije transakcija proizvodima:

Kategorije transakcija	Šifra
Proizvodnja	P.1
Intermedijarna potrošnja	P.2
Izdaci za finalnu potrošnju	P.3
Stvarna finalna potrošnja	P.4
Bruto investicije	P.5
Izvoz roba i usluga	P.6
Uvoz roba i usluga	P.7

3.03. Transakcije proizvodima bilježe se kako slijedi:

- (a) na računu roba i usluga, proizvodnja i uvoz se bilježe kao izvori, a druge transakcije proizvodima bilježe se kao uporabe;
- (b) na računu proizvodnje, proizvodnja se bilježi kao izvor, a intermedijarna potrošnja kao uporaba; bruto dodana vrijednost je izravnavajuća stavka u tim dvjema transakcijama proizvodima;
- (c) na računu uporabe raspoloživog dohotka, izdaci za finalnu potrošnju bilježe se kao uporaba;
- (d) na računu uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka, stvarna finalna potrošnja bilježi se kao uporaba;
- (e) na kapitalnom računu, bruto investicije u fiksni kapital bilježi se kao uporaba (promjena u nefinancijskoj aktivi);
- (f) na računu inozemstva roba i usluga, uvoz roba i usluga bilježi se kao izvor, dok se izvoz roba i usluga bilježi kao uporabe.

Mnoge važne izravnavajuće stavke u računima, poput dodane vrijednosti, bruto domaćeg proizvoda, nacionalnog dohotka i raspoloživog dohotka, definiraju se s obzirom na transakcije proizvodima. Definicija transakcija proizvodima definira te izravnavajuće stavke.

3.04. U tablici ponude (vidjeti stavak 1.136.), proizvodnja i uvoz se bilježe kao ponude. U tablici uporabe, intermedijarna potrošnja, bruto investicije u fiksni kapital, izdaci za finalnu potrošnju i izvoz bilježe se kao uporabe. U simetričnoj *input-output* tablici, proizvodnja i uvoz se bilježe kao ponude, a ostale transakcije proizvodima kao uporabe.

3.05. Ponuda proizvoda se vrednuje po bazičnim cijenama (vidjeti stavak 3.44.). Uporabe proizvoda se vrednuju po kupovnoj cijeni (vidjeti stavak 3.06.). Za neke vrste ponuda i uporaba koriste se određena načela vrednovanja, npr. za uvoz i izvoz roba.

3.06. *Definicija:*

Kupovna cijena je cijena koju kupac plaća za proizvode. Kupovna cijena uključuje sljedeće:

- (a) poreze minus subvencije na proizvode (ali isključujući odbitni dio poreza, kao što je PDV na proizvode);
- (b) troškove prijevoza koje kupac plaća zasebno kako bi preuzeo isporuku u traženo vrijeme i na traženom mjestu;

- (c) odbitke za bilo kakve popuste na kupovinu na veliko, ili za kupovinu u vrijeme slabijeg prometa, u odnosu na standardne cijene i troškove.

Kupovna cijena isključuje sljedeće:

- (a) kamate ili naknade za usluge koje su zaračunate prema kreditnim uvjetima;
- (b) izvanredne troškove nastale kao rezultat zakašnjelog plaćanja, pri čemu zakašnjelo plaćanje znači neplaćanje unutar razdoblja navedenog u vrijeme kada su kupovine izvršene.

Ako se vrijeme uporabe ne podudara s vremenom kupovine, vrše se prilagodbe vrijednosti radi uzimanja u obzir promjena u cijeni nastalih zbog protoka vremena (na način razmjeran promjenama u cijenama zaliha). Takve preinake su važne ako se cijene uključenih proizvoda značajno mijenjaju tijekom godine.

PROIZVODNJA I OUTPUT

- 3.07. *Definicija:* proizvodnja je aktivnost koja se obavlja pod nadzorom, odgovornošću i upravljanjem institucionalne jedinice koja koristi *inpute* rada, kapitala, roba i usluga da bi proizvela *output* roba i usluga.

Proizvodnja ne obuhvaća prirodne procese bez ljudskog uplitanja ili upravljanja, kao što je rast ribljeg fonda u međunarodnim vodama kojim ne upravlja čovjek, ali proizvodnja uključuje uzgoj ribe.

- 3.08. Proizvodnja uključuje:

- (a) proizvodnju svih pojedinačnih ili zajedničkih roba i usluga koje se nude jedinicama koje nisu njihovi proizvođači;
- (b) proizvodnju za vlastiti račun svih roba koje proizvođači zadržavaju za svoju vlastitu finalnu potrošnju ili bruto investicije u fiksni kapital.

Primjeri proizvodnje za vlastiti račun za bruto investicije u fiksni kapital su proizvodnja fiksne aktive kao što su građevine, razvoj računalnih programa i istraživanje ruda za vlastite bruto investicije u fiksni kapital. Koncept bruto investicija u fiksni kapital opisan je u stavcima 3.124.-3.138.

Proizvodnja roba za vlastiti račun kućanstava uglavnom se odnosi na:

- (1) gradnju stambenih objekata za vlastiti račun;
- (2) proizvodnju i skladištenje poljoprivrednih proizvoda;
- (3) preradu poljoprivrednih proizvoda, kao što je proizvodnja brašna mljevenjem, konzerviranje voća sušenjem i punjenjem u boce, proizvodnja mliječnih proizvoda kao što su maslac i sir i proizvodnju piva, vina i žestokih alkoholnih pića;
- (4) proizvodnju drugih primarnih proizvoda kao što su vađenje soli, rezanje treseta i donošenje vode;
- (5) druge vrste obrade kao što je tkanje platna, proizvodnja lončarije i izrada pokućstva;
- (c) usluge stanovanja za vlastiti račun koje proizvedu stanari koji su vlasnici stanova u kojima žive;
- (d) kućanske i osobne usluge proizvedene upošljavanjem plaćenog pomoćnog osoblja;
- (e) dobrovoljne djelatnosti koje rezultiraju robom. Primjeri takvih djelatnosti su izgradnja stambenog objekta, crkve ili druge zgrade. Dobrovoljne djelatnosti koje ne rezultiraju proizvodnjom robe, npr. briga o stambenim objektima i čišćenje bez plaćanja, isključene su.

Aktivnosti navedene gore u točkama (a) do (e) uključene su kao proizvodnja bez obzira na to jesu li nezakonite ili nisu registrirane kod poreznih tijela, tijela socijalne sigurnosti, statističkih ili drugih državnih tijela.

Proizvodnja robe za vlastiti račun u kućanstvima bilježi se ako je ta vrsta proizvodnje značajna, tj. ako je količinski važna u odnosu na ukupnu ponudu tih dobara u zemlji.

Jedina uključena proizvodnja robe u kućanstvima je izgradnja stambenih objekata i proizvodnja, skladištenje i obrada poljoprivrednih proizvoda.

3.09. Proizvodnja isključuje pružanje kućanskih i osobnih usluga koje se proizvedu i konzumiraju unutar istog kućanstva. Primjeri isključenih kućanskih usluga koje proizvedu sama kućanstva su:

- (a) čišćenje, uređivanje i održavanje stambenih objekata ako su takve aktivnosti uobičajene za najmoprimce;
- (b) čišćenje, servisiranje i popravak trajnih dobara u kućanstvu;
- (c) priprema i posluživanje obroka;
- (d) briga o djeci i njihovo odgajanje i podučavanje;
- (e) briga o bolesnim, nemoćnim i starim osobama; i
- (f) prijevoz članova kućanstva ili njihovih roba.

Kućanske i osobne usluge proizvedene upošljavanjem plaćenog pomoćnog osoblja i stambene usluge za vlastite potrebe uključene su u proizvodnju.

Glavne, sporedne i pomoćne aktivnosti

3.10. *Definicija:* glavna aktivnost lokalnog PJ-a je aktivnost čija dodana vrijednost prelazi dodanu vrijednost bilo koje druge aktivnosti koja se obavlja unutar iste jedinice. Klasifikacija glavne djelatnosti je određena pozivanjem na NACE Rev. 2, najprije na najvišoj razini klasifikacije, a potom na detaljnijim razinama.

3.11. *Definicija:* sporedna aktivnost je aktivnost koja se obavlja unutar jednog lokalnog PJ-a kao dodatak glavnoj aktivnosti. *Output* sporedne aktivnosti je sporedni proizvod.

3.12. *Definicija:* pomoćna aktivnost je aktivnost čiji je *output* namijenjen uporabi unutar poduzeća.

Pomoćna aktivnost je aktivnost podrške koja se obavlja unutar poduzeća radi omogućivanja obavljanja glavnih ili sporednih aktivnosti lokalnih PJ-a. Svi *inputi* koje potroši pomoćna aktivnost — materijali, rad, potrošnja fiksnog kapitala itd. — tretiraju se kao *inputi* glavne ili sporedne aktivnosti koju podupiru.

Primjeri pomoćnih aktivnosti su:

- (a) kupnja;
- (b) prodaja;
- (c) marketing;
- (d) računovodstvo;
- (e) obrada podataka;
- (f) prijevoz;
- (g) skladištenje;
- (h) održavanje;
- (i) čišćenje; i
- (j) usluge zaštite.

Poduzeća mogu izabrati da se sama bave pomoćnim aktivnostima ili da kupuju takve usluge na tržištu od posebnih pružatelja usluga.

Kapitalno ulaganje za vlastiti račun nije pomoćna aktivnost.

- 3.13. Pomoćne aktivnosti se ne izvavaju u posebne subjekte niti se odvajaju od glavnih ili sporednih aktivnosti ili subjekata kojima služe. U skladu s tim, jedinice pomoćnih aktivnosti moraju biti integrirane u lokalne PJ kojima služe.

Pomoćne aktivnosti se mogu obavljati na odvojenim lokacijama, smještenim u nekoj drugoj regiji koja nije regija lokalnog PJ-a kojem služe. Stroga primjena pravila navedenog u prvom podstavku za regionalnu raspodjelu pomoćnih aktivnosti rezultirala bi nižom procjenom agregata u regijama u kojima su koncentrirane pomoćne aktivnosti. Stoga se, u skladu s načelom rezidentnosti, pomoćne aktivnosti trebaju dodijeliti regiji u kojoj su smještene; one ostaju u istoj djelatnosti kao i lokalni PJ kojem služe.

Output (P.1)

- 3.14. *Definicija:* *output* su svi proizvodi nastali tijekom računovodstvenog razdoblja.

Primjeri *outputa* uključuju sljedeće:

- (a) roba i usluge koje neki lokalni PJ pruža drugim lokalnim PJ-a koje pripadaju istoj institucionalnoj jedinici;
 - (b) roba koju proizvodi lokalni PJ i koja ostaju na zalihama na kraju razdoblja u kojoj su proizvedena, bez obzira na njihovu naknadnu uporabu. Roba i usluge proizvedeni i potrošeni u istom obračunskom razdoblju i unutar istog lokalnog PJ-a nisu zasebno identificirani. Oni se ne bilježe kao dio *outputa* ili intermedijarne potrošnje tog lokalnog PJ-a.
- 3.15. Kada institucionalna jedinica sadrži više od jednog lokalnog PJ-a, *output* institucionalne jedinice je zbroj *outputa* lokalnih PJ-a koji ju čine, uključujući i *outpute* ostvarene između lokalnih PJ-ova koji ju čine.
- 3.16. Unutar ESA-e 2010. razlikuju se tri vrste *outputa*:

- (a) tržišni *output* (P.11);
- (b) *output* za vlastitu finalnu uporabu (P.12);
- (c) netržišni *output* (P.13).

Ova podjela vrijedi također i za lokalne PJ i institucionalne jedinice:

- (a) tržišni proizvođači;
- (b) proizvođači za vlastitu finalnu uporabu;
- (c) netržišni proizvođači.

Razlika između „tržišnih”, „za vlastitu finalnu uporabu” i „netržišnih” jedinica ključna je zbog sljedećeg:

- (a) utječe na vrednovanje *outputa* i povezanih koncepata, poput dodane vrijednosti, bruto domaćeg proizvoda i izdataka za finalnu potrošnju države i NPUSK-ova;
- (b) utječe na razvrstavanje institucionalnih jedinica po sektorima, npr. koje su jedinice uključene u sektor opće države, a koje nisu.

Razlikovanje određuje načela vrednovanja koja se primjenjuju na *output*. Tržišni *output* i *output* za vlastitu finalnu uporabu vrednuju se u bazičnim cijenama. Ukupni *output* netržišnih proizvođača vrednuje se zbrajanjem troškova proizvodnje. *Output* neke institucionalne jedinice vrednuje se kao zbroj *outputa* njezinih lokalnih PJ-ova i stoga također ovisi o razlikovanju između „tržišnog”, onog „za vlastitu finalnu uporabu” i „netržišnog”.

Razlikovanje se također upotrebljava za razvrstavanje institucionalnih jedinica po sektorima. Netržišni proizvođači se razvrstavaju u sektor opće države ili sektor neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima.

Razlikovanje se definira odozgo prema dolje, tj. najprije se definira za institucionalne jedinice, a potom za lokalne PJ-ove i za njihov *output*.

Na razini proizvoda *output* se klasificira kao tržišni *output*, *output* za vlastitu krajnju uporabu i netržišni *output* prema obilježjima institucionalne jedinice i lokalnog PJ-a koji proizvode taj *output*.

- 3.17. *Definicija:* tržišni *output* se sastoji od *outputa* koji se prodaje na tržištu ili je namijenjen prodaji na tržištu.
- 3.18. Tržišni *output* uključuje:
- (a) proizvode prodane po ekonomski značajnim cijenama;
 - (b) proizvode koji se razmjenjuju za druge proizvode;
 - (c) proizvode koji se koriste za plaćanja u naturi (uključujući plaćanje zaposlenika u naturi i mješoviti dohodak u naturi);
 - (d) proizvode kojima jedan PJ opskrbljuje drugi PJ unutar iste institucionalne jedinice, a koji se koriste kao intermedijarni *inputi* ili za finalne uporabe;
 - (e) proizvode dodane zalihama gotove robe i nedovršenoj proizvodnji, koji su namijenjeni jednoj od gore navedenih uporaba (uključujući prirodan rast životinjskih i biljnih proizvoda i nedovršene objekte gdje je kupac nepoznat).
- 3.19. *Definicija:* ekonomski značajne cijene su cijene koje imaju značajan učinak na količinu proizvoda koju su proizvođači voljni ponuditi i na količinu proizvoda koju kupci žele kupiti. Takve cijene nastaju ako su ispunjena oba sljedeća uvjeta:
- (a) proizvođač ima poticaj za prilagodbu ponude, bilo radi ostvarivanja dobiti na dugi rok, bilo radi barem pokrivanja troškova kapitala i drugih troškova; i
 - (b) potrošači imaju slobodu kupnje ili nekupnje i vrše izbor na temelju zaračunatih cijena.
- Ekonomski neznačajne cijene će se vjerojatno naplatiti radi ostvarivanja nešto prihoda ili ostvarivanja smanjenja prekomjerne ponude koja se može javiti ako se usluge pružaju potpuno besplatno.
- Ekonomski značajna cijena proizvoda definira se u odnosu na institucionalnu jedinicu i lokalni PJ koji je proizveo *output*. Na primjer, sav *output* poduzeća bez pravne osobnosti u vlasništvu kućanstava koji je prodan drugim institucionalnim jedinicama prodan je po ekonomski značajnim cijenama; treba ga stoga smatrati tržišnim *outputom*. Za *output* drugih institucionalnih jedinica, mogućnost obavljanja tržišne aktivnosti po ekonomski značajnim cijenama provjerava se posebno kroz kvantitativni kriterij (kriterij 50 %), korištenjem omjera prodaje i troškova proizvodnje. Da bi bila tržišni proizvođač, jedinica treba pokrivati barem 50 % svojih troškova prodajom tijekom neprekinutog višegodišnjeg razdoblja.
- 3.20. *Definicija:* *output* proizveden za vlastitu finalnu uporabu sastoji se od robe ili usluga koje ista institucionalna jedinica zadrži za vlastitu finalnu potrošnju ili za investicije u kapital.
- 3.21. Proizvode zadržane za vlastitu finalnu potrošnju može proizvoditi samo sektor kućanstava. Primjeri proizvoda zadržanih za vlastitu finalnu potrošnju uključuju:
- (a) poljoprivredne proizvode koje zadržava poljoprivrednik;
 - (b) usluge stanovanja koje proizvode stanari-vlasnici;
 - (c) kućanske usluge nastale zapošljavanjem plaćenog pomoćnog osoblja.
- 3.22. Proizvodi korišteni za vlastite investicije u kapital mogu se proizvesti u bilo kojem sektoru. Primjeri takvih proizvoda su:
- (a) alatni strojevi koje su proizvela poduzeća za strojogradnju;
 - (b) stambeni objekti, ili proširenja stambenih objekata, koje su proizvela kućanstva;
 - (c) gradnja za vlastiti račun, uključujući komunalnu gradnju koju poduzima grupa kućanstava;
 - (d) računalni programi za vlastite potrebe;
 - (e) istraživanje i razvoj za vlastite potrebe. Izdaci za istraživanje i razvoj mogu se bilježiti kao investicije u fiksni kapital samo ako je postignuta visoka razina pouzdanosti i usporedivosti procjena među državama članicama.

- 3.23. *Definicija:* netržišni *output* je *output* koji se daje drugim jedinicama besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne.

Netržišni *output* (P.13) dalje se dijeli na dvije stavke: „Plaćanja za netržišni *output*” (P.131), koja se sastoje od različitih pristojba i naknada, i „Netržišni *output*, ostalo” (P.132), što je *output* koji se daje besplatno.

Netržišni *output* se proizvodi iz sljedećih razloga.

- (a) Može biti tehnički nemoguće pojedincima odrediti plaćanje za kolektivne usluge jer se njihova potrošnja takvih usluga ne može pratiti i nadzirati. Proizvodnju kolektivnih usluga organiziraju državne jedinice i financiraju se iz sredstava koja nisu primici od prodaje, točnije porezima ili drugim državnim dohotkom.
- (b) Državne jedinice i NPUSK-ovi mogu također proizvoditi i nuditi robu ili usluge pojedinim kućanstvima koje bi mogli naplaćivati, ali odabiru ne činiti to kao dio socijalne ili ekonomske politike. Primjeri su pružanje obrazovanja ili zdravstvenih usluga, besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne.
- 3.24. *Definicija:* tržišni proizvođači su lokalni PJ-ovi ili institucionalne jedinice čiji je većinski *output* tržišni *output*.

Ako je lokalni PJ ili institucionalna jedinica tržišni proizvođač, njegov glavni *output* je po definiciji tržišni *output*, jer se pojam tržišnog *outputa* definira nakon što se primjeni distinkcija na „tržišni”, onaj „za vlastitu uporabu” i „netržišni” *output* na lokalni PJ i institucionalnu jedinicu koji su proizveli takav *output*.

- 3.25. *Definicija:* proizvođači za vlastitu finalnu uporabu su lokalne PJ ili institucionalne jedinice čija je većina *outputa* namijenjena vlastitoj finalnoj uporabi unutar iste institucionalne jedinice.
- 3.26. *Definicija:* netržišni proizvođači su lokalne PJ ili institucionalne jedinice čija se većina *outputa* ustupa besplatno ili po ekonomski neznčajnim cijenama.

Institucionalne jedinice: razlika između „tržišnih”, „za vlastitu finalnu uporabu” i „netržišnih” jedinica

- 3.27. Kod institucionalnih jedinica kao proizvođača, razlika između tržišnih, onih za vlastitu finalnu uporabu i netržišnih sažeta je u Tablici 3.1. Također je prikazana klasifikacija po sektorima.

Tablica 3.1. – Razlika između tržišnih proizvođača, proizvođača za vlastitu finalnu uporabu i netržišnih proizvođača za institucionalne jedinice

Vrsta institucionalne jedinice		klasifikacija		
Privatna ili javna?	NPU ili ne?	Tržišni proizvođač?	Vrsta proizvođača	Sektor(i)
1. Privatni proizvođači	1.1 Poduzeća bez pravne osobnosti u vlasništvu kućanstava (isključujući poduzeća s kvazi-pravnom osobnošću u vlasništvu kućanstava)		1.1 = Tržišni ili za vlastitu finalnu uporabu	Kućanstva
			1.2.1.1 Da	1.2.1.1 = Tržišni
	1.2 Ostali privatni proizvođači (uključujući poduzeća s kvazi-pravnom osobnošću u vlasništvu kućanstava)	1.2.1.2 Ne	1.2.1.2 = Netržišni	NPUSK
		1.2.2 Ostali privatni proizvođači koji nisu NPU-ovi	1.2.2 = Tržišni	Društva
2. Javni proizvođači		2.1 Da	2.1 = Tržišni	Društva
		2.2 Ne	2.2 = Netržišni	Opća država

- 3.28. Tablica 3.1. pokazuje da je s ciljem određivanja treba li neka institucionalna jedinica biti klasificirana kao tržišni proizvođač, proizvođač za vlastitu finalnu uporabu ili netržišni proizvođač, potrebno razmotriti nekoliko razlikovanja u nizu. Prvo je razlikovanje između privatnog i javnog proizvođača. Javni proizvođač je onaj kojeg kontrolira opća država, pri čemu je kontrola definirana u stavku 2.38.
- 3.29. Kako prikazuje Tablica 3.1., privatni proizvođači se nalaze u svim sektorima osim sektoru opće države. Nasuprot tome, javni proizvođači se nalaze samo u sektoru nefinancijskih društava, financijskih društava i u sektoru opće države.
- 3.30. Posebna kategorija privatnih proizvođača su poduzeća bez pravne osobnosti u vlasništvu kućanstava. Ona su tržišni proizvođači ili proizvođači za vlastitu finalnu uporabu. Potonje se događa u slučaju proizvodnje usluga u stambenim objektima stanara-vlasnika i proizvodnji robe za vlastiti račun. Sva poduzeća bez pravne osobnosti u vlasništvu kućanstava razvrstavaju se u sektor kućanstava, osim poduzeća s kvazi-pravnom osobnošću u vlasništvu kućanstava. Ona su tržišni proizvođači i razvrstavaju se u sektore nefinancijskih i financijskih društava.
- 3.31. Za ostale privatne proizvođače, postoji razlikovanje između privatnih neprofitnih ustanova i ostalih privatnih proizvođača.

Definicija: privatna neprofitna ustanova se definira kao pravni ili društveni subjekt koji djeluje u svrhu proizvodnje robe i usluga i čiji status im ne dozvoljava da budu izvor dohotka, dobiti ili drugih financijskih dobitaka za jedinice koje ih osnivaju, kontroliraju i financiraju. Ako njihove proizvodne aktivnosti stvaraju viškove, takve viškove ne mogu prisvojiti druge institucionalne jedinice.

Privatni NPU se razvrstava u sektore nefinancijskih i financijskih društava, ako je tržišni proizvođač.

Privatni NPU se razvrstava u sektor NPUSK ako je netržišni proizvođač, osim ako je pod kontrolom države. Ako privatni NPU kontrolira država, razvrstava se u sektor opće države.

Svi ostali privatni proizvođači koji nisu NPU-ovi su tržišni proizvođači. Razvrstavaju se u sektore nefinancijskih i financijskih društava.

- 3.32. Za razlikovanje između tržišnog i netržišnog *outputa* i između tržišnih i netržišnih proizvođača koristi se nekoliko kriterija. Kriterij tržišno-netržišno (vidjeti stavak 3.19. o definiciji ekonomski značajne cijene) nastoji utvrditi postojanje tržišnih okolnosti i dovoljnog tržišnog ponašanja proizvođača. Prema kvantitativnom kriteriju tržišno-netržišno, proizvodi koji se prodaju po ekonomski značajnim cijenama trebaju prodajom pokrivati barem većinu troškova proizvodnje.
- 3.33. U primjeni tog kvantitativnog kriterija tržišno-netržišno, prodaja i troškovi proizvodnje se definiraju kako slijedi.
- (a) Prodaja znači prodaja isključujući poreze na proizvode, ali uključujući sva plaćanja države ili institucija Unije bilo kojoj vrsti proizvođača u toj vrsti aktivnosti, tj. uključena su sva plaćanja povezana s obujmom ili vrijednošću *outputa*, ali su isključena plaćanja za pokriće ukupnog manjka ili namirenje dugova.

Ova definicija prodaje odgovara definiciji *outputa* po bazičnim cijenama osim što se:

- (1) *output* po bazičnim cijenama definira tek nakon što se odlučilo je li takav *output* tržišni ili netržišni: prodaja se koristi samo u vrednovanju tržišnih *outputa*; netržišni *output* se vrednuje prema troškovima;
- (2) plaćanja opće države za pokrivanje sveukupnog manjka javnih društava i kvazi-društava predstavljaju dio ostalih subvencija na proizvode kako su definirane u stavku 4.35. točki (c). Kao posljedica toga, tržišni *output* po bazičnim cijenama uključuje plaćanja opće države za pokrivanje sveukupnog manjka.
- (b) Prodaja isključuje druge izvore prihoda poput vlasničkih dobitaka (premda oni mogu biti uobičajeni i očekivani dio poslovnih prihoda), investicijskih potpora, ostalih kapitalnih transfera (npr. isplata duga) i kupnje vlasničkog kapitala.

- (c) Za potrebe ovog kriterija, troškovi proizvodnje jednaki su zbroju intermedijarne potrošnje, naknada zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala, ostalih poreza na proizvodnju uvećano za troškove kapitala. Ostale subvencije na proizvodnju se ne odbijaju. Radi osiguranja usklađenosti koncepata „prodaja” i „troškovi proizvodnje” u primjeni kvantitativnog kriterija tržišno-netržišno, „troškovi proizvodnje” isključuju sve troškove nastale za investicije u kapital za vlastiti račun. Radi jednostavnosti, troškovi kapitala mogu se općenito procijeniti prema neto stvarnim plaćanjima kamata. Međutim, za proizvođače financijskih usluga, uzimaju se u obzir troškovi kamata, tj. radi se ispravak za usluge financijskog posredovanja indirektno mjerenih (UFPIM).

Kvantitativni kriterij tržišno-netržišno primjenjuje se promatranjem niza godina. Manje oscilacije u opsegu prodaje iz jedne godine u drugu ne zahtijevaju preklasifikaciju institucionalnih jedinica (kao i njezinih lokalnih poslovnih jedinica i *outputa*).

- 3.34. Prodaja se može sastojati od različitih elemenata. Na primjer, u slučaju usluga zdravstvene skrbi koju osiguravaju bolnice, prodaja može odgovarati:
- (a) kupnjama koje ostvare poslodavci koje se bilježe kao dohodak u naturi isplaćen njihovim zaposlenicima i izdatak za finalnu potrošnju tih zaposlenika;
 - (b) kupnjama koje ostvare privatna osiguravajuća društva;
 - (c) kupnjama koje ostvare fondovi socijalne sigurnosti i opća država i koje se razvrstavaju kao socijalne naknade u naturi;
 - (d) kupnje koje ostvare kućanstava bez refundiranja (izdatak za finalnu potrošnju).

Jedino se ostale subvencije na proizvodnju i primljeni darovi (npr. od dobrotvornih ustanova) ne tretiraju kao prodaja.

Slično tome, kao ilustrativni primjer, usluge prijevoza koje su pružila poduzeća mogu odgovarati intermedijarnoj potrošnji proizvođača, dohotku u naturi koji osiguravaju poslodavci, socijalnim naknadama u naturi koje osigurava država i kupnjama koje ostvaruju kućanstva bez refundiranja.

- 3.35. Privatne neprofitne ustanove koje služe poslovnim subjektima poseban su slučaj. Njih obično financiraju iz doprinosa ili pretplata grupe odgovarajućih poslovnih subjekata. Pretplate se ne tretiraju kao transferi već kao plaćanja za pružene usluge, tj. kao prodaja. Ti NPU-ovi su stoga tržišni proizvođači i razvrstavaju se u sektore nefinancijskih i financijskih društava.
- 3.36. Primjena kriterija usporedbe prodaje i troškova proizvodnje privatnih ili javnih NPU-ova tako da se u prodaju uključuje sva plaćanja povezana s obujmom *outputa* može u određenim slučajevima zavarati. To može na primjer biti slučaj kod financiranja privatnih i javnih škola. Plaćanja opće države mogu se povezati s brojem učenika, ali i biti predmet pregovora s općom državom. U takvom slučaju ta plaćanja se ne bilježe kao prodaja, iako mogu imati očitu vezu s mjerama obujma *outputa*, poput broja učenika. To bi značilo da je škola koja se uglavnom financira takvim plaćanjima netržišni proizvođač.
- 3.37. Javni proizvođači mogu biti tržišni proizvođači ili netržišni proizvođači. Tržišni proizvođači se razvrstavaju u sektore nefinancijskih i financijskih društava. Ako je institucionalna jedinica netržišni proizvođač, ona se razvrstava u sektor opće države.
- 3.38. Lokalni PJ-ovi kao tržišni proizvođači i kao proizvođači za vlastitu finalnu uporabu ne mogu ponuditi netržišni *output*. Njihov *output* se stoga može bilježiti samo kao tržišni *output* ili *output* za vlastitu finalnu uporabu te se vrednovati u skladu s time (vidjeti stavke 3.42. do 3.53.).
- 3.39. Lokalni PJ-ovi kao netržišni proizvođači mogu kao sporedni *output* ponuditi tržišni *output* i *output* za vlastitu finalnu uporabu. *Output* za vlastitu finalnu uporabu sastoji se od investicija u kapital za vlastiti račun. Pojava tržišnih *outputa* treba u načelu biti određena primjenom kvalitativnog i kvantitativnog kriterija tržišno-netržišno na pojedinačne proizvode. Takav sporedni tržišni *output* netržišnih proizvođača bi mogao biti slučaj kada državne bolnice zaračunavaju ekonomski značajne cijene za neke od svojih usluga.
- 3.40. Ostali primjeri su reprodukcije koje prodaju državni muzeji i vremenske prognoze koje prodaju meteorološki zavodi.

- 3.41. Netržišni proizvođači također mogu ostvarivati ​​prihode od prodaje svog netržišnog *outputa* po cijenama koje nisu ekonomski značajne, npr. prihodi koje muzeji ostvaruju od ulaznica. Ti prihodi se odnose na netržišni *output*. Međutim, ako se te dvije vrste prihoda (prihodi od ulaznica i oni od prodaje postera i razglednica) teško razlikuju, može ih se tretirati ili kao prihode za tržišne *outpute* ili kao prihode od netržišnih *outputa*. Izbor između ovih dvaju alternativnih bilježenja treba ovisiti o pretpostavljenoj relativnoj važnosti obje vrste prihoda (od ulaznica naspram onog od prodaje postera i razglednica).

Vrijeme bilježenja i vrednovanja *outputa*

- 3.42. *Output* se bilježi i vrednuje onda kada je stvoren nekim proizvodnim procesom.
- 3.43. Svi *outputi* se vrednuju po bazičnim cijenama, ali posebni dogovori vrijede za:
- (a) vrednovanje netržišnih *outputa*;
 - (b) vrednovanje ukupnog *outputa* netržišnog proizvođača (lokalnog PJ-a);
 - (c) vrednovanje ukupnog *outputa* institucionalne jedinice čiji je lokalni PJ netržišni proizvođač.
- 3.44. *Definicija*: bazična cijena je cijena koju proizvođač prima od kupca za jedinicu proizvedene robe ili usluge kao *outputa*, umanjena za bilo kakav porez plativ za tu jedinicu kao posljedica njene proizvodnje ili prodaje (tj. porezi na proizvode), uvećana za bilo kakvu subvenciju primljenu za tu jedinicu kao posljedica njene proizvodnje ili prodaje (tj. subvencije za proizvode). Isključeni su bilo kakvi troškovi prijevoza, za koje proizvođač izdaje poseban račun. Također su isključeni vlasnički dobiti i gubici na financijsku i nefinancijsku aktivu.
- 3.45. *Output* za vlastitu finalnu uporabu (P.12) se vrednuje po bazičnim cijenama za slične proizvode koji se prodaju na tržištu. To za takav *output* stvara neto poslovni višak ili mješoviti dohodak. Primjer je stambena usluga vlasnika-stanara koja stvara neto poslovni višak. Ako bazične cijene sličnih proizvoda nisu dostupne, *output* za vlastitu krajnju uporabu treba vrednovati prema troškovima proizvodnje, uvećano (osim za netržišne proizvođače) za neto poslovni višak ili mješoviti dohodak.
- 3.46. Povećanje nedovršene proizvodnje vrednuje se prema tekućoj bazičnoj cijeni gotovog proizvoda.
- 3.47. Radi procjene *outputa* tretiranog kao nedovršena proizvodnja, vrijednost se temelji na stvarno nastalim troškovima, uvećano (osim za netržišne proizvođače) za procijenjeni poslovni višak ili mješoviti dohodak. Privremene procjene naknadno se zamjenjuju onima dobivenim raspodjelom stvarne vrijednosti gotovih proizvoda (kada postane poznata), tijekom razdoblja nedovršene proizvodnje.
- Vrijednost *outputa* gotovih proizvoda je zbroj vrijednosti:
- (a) gotovih prodanih proizvoda ili onih razmijenjenih za druge proizvode;
 - (b) stavki gotovih proizvoda u zalihama, umanjeno za povlačenja sa zaliha;
 - (c) gotovih proizvoda za vlastitu finalnu uporabu.
- 3.48. Za zgrade i građevine stečene u nedovršenom stanju, vrijednost se procjenjuje na temelju dotadašnjih troškova, uključujući uvećanje za poslovni višak ili mješoviti dohodak. Takvo uvećanje proizlazi kada se vrijednost može procijeniti na temelju cijena sličnih zgrada ili građevina. Iznosi plaćanja po fazama mogu se koristiti radi određivanja približnih vrijednosti bruto investicija u fiksni kapital koje kupac poduzima u svakoj fazi, pod pretpostavkom da nema plaćanja unaprijed ili zaostataka.

Ako se gradnja građevine za vlastiti račun ne dovrši unutar jednog računovodstvenog razdoblja, vrijednost *outputa* se procjenjuje sljedećom metodom. Izračunava se omjer troškova nastalih u trenutnom razdoblju i ukupnih troškova tijekom cjelokupnog vremena gradnje. Taj se omjer primjenjuje pri procjeni ukupnog *outputa* po trenutanim bazičnim cijenama. Ako nije moguće procijeniti vrijednost dovršene građevine po trenutnim bazičnim cijenama, ona se vrednuje prema ukupnim troškovima proizvodnje, uvećano (osim za netržišne proizvođače) za neto poslovni višak ili mješoviti dohodak. Ako je radna snaga u cijelosti ili djelomično besplatna, što može biti slučaj s komunalnom izgradnjom kućanstava, troškovi plaćene radne snage, uključeni u procijenjene ukupne troškove proizvodnje, procjenjuju se koristeći prosječne nadnice za sličan *input* rada.

3.49. Ukupni *output* netržišnog proizvođača (lokalni PJ) vrednuje se po ukupnim troškovima proizvodnje, tj. zbroju sljedećeg:

- (a) intermedijarne potrošnje (P.2);
- (b) naknade zaposlenicima (D.1);
- (c) potrošnje fiksnog kapitala (P.51c);
- (d) ostalih poreza na proizvodnju (D.29), umanjeno za ostale subvencije na proizvodnju (D.39).

Plaćanja kamata (osim UFPM-a) nisu uključena kao troškovi netržišne proizvodnje. Troškovi netržišne proizvodnje također ne uključuju imputirane vrijednosti za neto povrat kapitala, niti imputirane vrijednosti za najam nestambenih zgrada u vlasništvu koje se koriste u netržišnoj proizvodnji.

3.50. Ukupni *output* institucionalne jedinice je zbroj ukupnih *outputa* lokalnih PJ-ova koji ju čine. To se također primjenjuje i na institucionalne jedinice koje su netržišni proizvođači.

3.51. U nedostatku sporednih tržišnih *outputa* netržišnih proizvođača, netržišni *output* se vrednuje prema troškovima proizvodnje. U slučaju sporednog tržišnog *outputa* netržišnih proizvođača, netržišni *output* se vrednuje kao rezidualna stavka, tj. kao razlika između ukupnih troškova proizvodnje i njihovih prihoda od tržišnog *outputa*.

3.52. Tržišni *output* netržišnih proizvođača vrednuje se po bazičnim cijenama. Ukupni *output* netržišnog lokalnog PJ-a koji obuhvaća tržišni, netržišni i *output* za vlastitu finalnu uporabu vrednuje se prema zbroju troškova proizvodnje. Vrijednost njegovog tržišnog *outputa* određuje se prema njegovim prihodima od prodaje tržišnih proizvoda, a vrijednost njegovog netržišnog *outputa* se određuje rezidualno, kao razlika između vrijednosti njegovog ukupnog *outputa* i zbroja njegovog tržišnog *outputa* i *outputa* za vlastitu finalnu uporabu. Vrijednost njegovih prihoda od prodaje netržišnih roba ili usluga po cijenama koje nisu ekonomski značajne ne iskazuje se u ovim izračunima – ona je dio vrijednosti njegovog netržišnog *outputa*.

3.53. U nastavku je popis iznimaka i objašnjenja o trenucima bilježenja i vrednovanju *outputa*, prema redoslijedu odjeljaka KPD-a.

Proizvodi poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (odjeljak A)

3.54. *Output* poljoprivrednih proizvoda bilježi se kako se proizvodi, kontinuirano tijekom cijelog razdoblja proizvodnje (a ne samo u vrijeme žetve ili klanja životinja).

Uzgoj poljoprivrednih kultura, neposječenu drvenu masu i riblji fond ili životinje koje se uzgajaju u prehrambene svrhe tretiraju se tijekom procesa kao zalihe nedovršene proizvodnje, a nakon završetka procesa treba ih pretvoriti u zalihe gotovih proizvoda.

Output isključuje sve izmjene nekultiviranih bioloških resursa, npr. rast životinja, ptica, riba u divljini ili nekultivirani rast šuma.

Proizvodi prerađivačke industrije (odjeljak C); građevinarski radovi (odjeljak F)

3.55. U slučaju gradnje zgrade ili druge građevine koja se proteže kroz nekoliko računovodstvenih razdoblja, *output* proizveden u svakom razdoblju se tretira kao da je prodan kupcu na kraju razdoblja, tj. bilježi se kao investicija kupca u fiksni kapital, a ne kao nedovršena proizvodnja u građevinskoj industriji. *Output* se tretira kao da se prodaje kupcu obročno. Kada se ugovorom zahtijeva obročno plaćanje, vrijednost *outputa* se može približno odrediti prema vrijednosti obročnih uplata u svakom razdoblju. Ako se konačni kupac ne zna pouzdano, nedovršeni *output* proizveden u svakom razdoblju bilježi se kao nedovršena proizvodnja.

Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (odjeljak G)

3.56. *Output* usluga trgovine na veliko i malo se mjeri trgovačkim maržama ostvarenim na robi koja se kupuje za preprodaju.

Definicija: trgovačka marža je razlika između stvarne ili imputirane prodajne cijene ostvarene na robi kupljenoj za preprodaju i cijene koju bi distributer morao platiti u zamjenu za tu robu u vrijeme kada ju proda ili ju na drugi način otuđi.

Trgovačke marže ostvarene na određenoj robi mogu biti negativne ako su njihove prodajne cijene snižene. Trgovačke marže su negativne na robi koja se ne prodaje, nego se baca ili je ukradena. Trgovačke marže na robi koja se daje zaposlenicima kao naknada u naturi ili je vlasnici zadržavaju za finalnu potrošnju jednake su nuli.

Vlasnički dobici i gubici nisu uključeni u trgovačku maržu.

Output trgovca na veliko ili na malo računa se prema sljedećoj formuli:

vrijednost *outputa* =

vrijednost prodaje

uvećano za vrijednost robe kupljene za preprodaju i korištene za intermedijarnu potrošnju, naknadu zaposlenicima u naturi ili mješoviti dohodak u naturi,

umanjeno za vrijednost robe kupljene za preprodaju,

uvećano za vrijednost povećanja zaliha robe za preprodaju,

umanjeno za vrijednost robe povučene sa zaliha robe za preprodaju,

umanjeno za vrijednost stalnih gubitaka zbog uobičajene stope bacanja, krađe ili slučajne štete.

Prijevoz i skladištenje (odjeljak H)

- 3.57. *Output* usluga prijevoza se mjeri vrijednošću iznosa primljenih za prijevoz roba ili osoba. Prijevoz za vlastitu uporabu unutar lokalnog PJ-a smatra se pomoćnom aktivnošću i ne označava se posebno niti bilježi.
- 3.58. *Output* usluga skladištenja mjeri se kao vrijednost povećanja nedovršene proizvodnje. Povećanja cijena roba dok je u zalihama ne može se smatrati nedovršenom proizvodnjom i proizvodnjom, nego vlasničkim dobitcima. Ako povećanje vrijednosti odražava povećanje cijene bez promjene kvalitete, onda tijekom razdoblja nema daljnje proizvodnje osim troškova skladištenja ili očite kupnje usluge skladištenja. Međutim, u tri slučaja povećanje vrijednosti se smatra proizvodnjom:
- (a) kvaliteta dobara može se poboljšati protekom vremena, npr. u slučaju vina; samo u slučajevima u kojima je dozrijevanje dio uobičajenog proizvodnog procesa povećanje se kvalitete dobara smatra proizvodnjom;
 - (b) sezonski čimbenici koji utječu na ponudu ili potražnju za određenom robom koji imaju za posljedicu redovite i predvidljive promjene cijena tijekom godine, iako se njezina fizička kvaliteta ne mora promijeniti;
 - (c) proizvodni proces je dovoljno dug da se koriste diskontni čimbenici za poslove koji se obavljaju znatno dulje prije isporuke.
- 3.59. Većina promjena cijena roba dok su na zalihama nisu uvećanja nedovršene proizvodnje. Radi procjene povećanja vrijednosti roba iznad troškova skladištenja, može se koristiti očekivano povećanje vrijednosti iznad opće stope inflacije kroz unaprijed određeno razdoblje. Svaki dobitak koji se pojavi izvan unaprijed određenog razdoblja nastavlja se bilježiti kao vlasnički dobitak ili gubitak.
- Usluge skladištenja ne uključuju bilo kakvu promjenu cijene zbog vlasništva nad financijskom aktivom, dragocjenostima ili drugom nefinancijskom aktivom poput zemljišta i građevina.
- 3.60. *Output* usluga putničkih agencija mjeri se kao vrijednost naplate usluga agencija (troškovi naknada ili provizija), a ne prema ukupnim izdacima koje putnici imaju prema putničkoj agenciji, uključujući naknade za prijevoz preko trećih osoba.
- 3.61. *Output* usluga organizatora turističkih putovanja mjeri se punim izdacima koje putnici imaju prema organizatoru turističkih putovanja.
- 3.62. Usluge putničkih agencija i usluge organizatora turističkih putovanja razlikuju se po tome što usluge putničkih agencija obuhvaćaju samo posredovanje u ime putnika, dok usluge organizatora turističkih putovanja stvaraju novi proizvod zvan turističko putovanje, koje ima različite komponente prijevoza, smještaja i razonode.

Usluge pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (odjeljak I)

3.63. Vrijednost *outputa* usluga hotela, restorana i kavana uključuje vrijednost potrošene hrane, pića itd.

Financijske usluge i usluge osiguranja (odjeljak K): output središnje banke

Središnja banka pruža sljedeće usluge:

- (a) usluge monetarne politike;
- (b) usluge financijskog posredovanja;
- (c) usluge nadzora financijskih društava.

Output središnje banke mjeri se kao zbroj njezinih troškova.

Financijske usluge i usluge osiguranja (Odjeljak K): financijske usluge općenito

Financijske usluge sastoje se od sljedećih usluga:

- (a) financijskog posredovanja (uključujući usluge osiguranja i mirovina);
 - (b) usluga pomoćnih financijskih institucija; i
 - (c) drugih financijskih usluga.
- 3.64. Financijsko posredovanje je upravljanje financijskih rizikom i transformacija likvidnosti. Društva koja se bave tim aktivnostima stječu sredstva primjerice primanjem depozita te izdavanjem mjenica, obveznica i drugih vrijednosnica. Društva koriste ta sredstva, kao i vlastita sredstva, za stjecanje financijske aktive davanjem zajmova drugima i kupnjom mjenica, obveznica i drugih vrijednosnica. Financijsko posredovanje uključuje usluge osiguranja i mirovinskog osiguranja.
- 3.65. Pomoćne financijske aktivnosti olakšavaju upravljanje rizikom i transformaciju likvidnosti. Pomoćne financijske institucije postupaju u ime drugih jedinica i ne dovode se same u rizik preuzimanjem financijske pasive ili stjecanjem financijske aktive kao dio usluga posredovanja.
- 3.66. Ostale financijske usluge uključuju usluge praćenja poput praćenja dioničkih i obvezničkih tržišta, usluge zaštite poput čuvanja dragocjenog nakita i važnih dokumenata te usluge trgovanja poput trgovanja devizama i vrijednosnicama.
- 3.67. Financijske usluge proizvode gotovo isključivo financijske institucije zbog strogog nadzora tih usluga. Na primjer, ako trgovac na malo želi ponuditi kreditne usluge svojem kupcu, kreditne usluge obično nudi financijsko društvo koje je društvo kćer trgovca na malo ili druga specijalizirana financijska institucija.
- 3.68. Financijske usluge mogu se plaćati izravno ili neizravno. Neke transakcije financijske aktive mogu uključivati i izravne i neizravne troškove. Financijske usluge se pružaju i naplaćuju na četiri glavna načina:
- (a) financijske usluge koje se izravno plaćaju;
 - (b) financijske usluge koje se plaćaju zaračunavanjem kamata;
 - (c) financijske usluge stjecanja i otuđenja financijske aktive i pasive na financijskim tržištima;
 - (d) financijske usluge koje se pružaju u osiguravajućim i mirovinskim sustavima, pri čemu se aktivnost financira doprinosima za osiguranje i iz štednih prinosa.

Financijske usluge koje se izravno plaćaju

- 3.69. Te se financijske usluge izravno plaćaju, a obuhvaćaju široki raspon usluga koje mogu pružati različite vrste financijskih institucija. Sljedeći primjeri slikovito prikazuju prirodu usluga koje se izravno plaćaju:
- (a) banke kućanstvima naplaćuju uspostavu hipoteke, upravljanje investicijskim portfeljem i upravljanje imovinom;
 - (b) specijalizirane institucije nefinancijskim društvima naplaćuju provedbu preuzimanja ili upravljanje restrukturiranjem grupacije društava;

- (c) društva za kreditne kartice jedinicama koje primaju kreditne kartice obično naplaćuju postotak od svake prodaje;
- (d) imatelju kartice se naplaćuje izravna naknada, obično svake godine, za korištenje kartice.

Financijske usluge koje se plaćaju zaračunavanjem kamata

- 3.70 Na primjer, u financijskom posredovanju, financijska institucija poput banke prima depozite od jedinica koje žele dobivati kamate na sredstva koja jedinica neće odmah upotrijebiti i posuđuje ih drugim jedinicama čija su sredstva nedovoljna za zadovoljenje potreba. Banka stoga omogućava mehanizam kojim prva jedinica može posuditi drugoj. Svaka od dviju stranaka plaća banci naknadu za pružene usluge: jedinica koja posuđuje plaća prihvaćanjem kamatne stope niže od „referentne” kamatne stope, a jedinica koja pozajmljuje plaća prihvaćanjem kamatne stope više od „referentne” kamatne stope. Razlika između kamatne stope koju bankama plaća zajmo-primac i kamatne stope koja se stvarno plaća depozitarima je naknada za UFPIIM.
- 3.71 Rijetko je slučaj da je iznos sredstava koji financijska institucija posuđuje jednak iznosu koji je kod nje položen. Nešto novca može biti položeno, ali ne još i pozajmljeno. Neki se zajmovi mogu financirati iz vlastitih sredstava banke, a ne iz pozajmljenih sredstava. Neovisno o izvoru financiranja, usluga se pruža za ponuđene zajmove i depozite. UFPIIM se pripisuje svim zajmovima i depozitima. Ti neizravni troškovi odnose se samo na zajmove i depozite koje pruža financijska institucija ili koji su kod nje položeni.
- 3.72. Referentna stopa se nalazi između kamatnih stopa banke na depozite i zajmove. Ona se ne poklapa s aritmetičkim prosjekom stopa na zajmove ili depozite. Stopa koja prevladava za pozajmljivanje i posuđivanje među bankama je prikladan izbor. Međutim, potrebne su različite referentne stope za svaku valutu u kojima su zajmovi i depoziti iskazani, posebno kada je uključena nerezidentna financijska institucija.

UFPIIM je detaljnije opisan u poglavlju 14.

Financijske usluge koje se sastoje od stjecanja i otuđenja financijske aktive i pasive na financijskim tržištima

- 3.73. Kada financijska institucija nudi vrijednosnicu (npr. mjenicu ili obveznicu) na prodaju, naplaćuje se naknada za uslugu. Kupovna cijena (cijena potražnje) jednaka je procijenjenoj tržišnoj vrijednosti vrijednosnice uvećano za maržu. Još jedna naknada se naplaćuje pri prodaji vrijednosnice, pri čemu je cijena ponuđena ponuđaču (cijena ponude) jednaka tržišnoj vrijednosti umanjeno za maržu. Marže između kupovnih i prodajnih cijena odnose se također na vlasnički kapital, udjele u investicijskim fondovima i strane valute. Te marže su naknade za pruženu financijsku uslugu.

Financijske usluge koje se pružaju u osiguravajućim i mirovinskim sustavima, pri čemu se aktivnost financira doprinosima za osiguranje i iz štednih prinosa

- 3.74. Ovdje su obuhvaćene sljedeće financijske usluge. Svaka od njih ima za posljedicu preraspodjelu sredstava.
- (a) Neživotno osiguranje. Na temelju police neživotnog osiguranja osiguravajuće društvo dobiva premiju od klijenta i zadržava je dok se ne postavi odštetni zahtjev ili isteče osiguravajuće razdoblje. Osiguravajuće društvo ulaže premiju i rezultirajući vlasnički dohodak je dodatni izvor sredstava. Vlasnički dohodak predstavlja dohodak kojeg se klijent odriče i tretira se kao implicitni dodatak stvarnoj premiji. Osiguravajuće društvo određuje razinu realnih premija tako da kod zbroja premija, uvećano za vlasnički dohodak koji se na njima ostvari, umanjeno za očekivane odštetne zahtjeve, ostane marža koju osiguravajuće društvo zadržava kao *output* osiguravajućeg društva.

Output neživotnog osiguranja se izračunava kao:

ukupno zarađene premije

uvećano za implicitne dodatke na premije (što je jednako vlasničkom dohotku zarađenom na tehničkim rezervama)

umanjeno za nastale prilagođene odštetne zahtjeve.

Osiguravajuće društvo na raspolaganju ima rezerve koje se sastoje od nezarađenih premija (realnih premija koje se odnose na sljedeće računovodstveno razdoblje) i predstojećih odštetnih zahtjeva. Predstojeći odštetni zahtjev obuhvaćaju zahtjeve koji još nisu postavljeni, one koji su postavljeni, ali još nisu riješeni ili one koji su postavljeni i riješeni, ali nisu još isplaćeni. Te se rezerve zovu tehničke rezerve i koriste se za stvaranje dohotka od ulaganja. Vlasnički dobiti i gubici nisu dohodak od ulaganja tehničkih rezervi osiguranja. Tehničke rezerve osiguranja mogu se ulagati u sporedne aktivnosti osiguravajućeg društva, npr. u iznajmljivanje stambenih objekata ili uređa. Neto poslovni višak tih sporednih aktivnosti je dohodak od ulaganja tehničkih rezervi osiguranja.

Odgovarajuća razina odštetnih zahtjeva korištena u izračunu *outputa* zove se „prilagođeni odštetni zahtjevi” i oni se mogu utvrditi na dva načina. Metoda očekivanja procjenjuje razinu prilagođenih odštetnih zahtjeva iz modela temeljenog na prošlom obrascu zahtjeva koje treba platiti društvo. Druga metoda koristi računovodstvene podatke: prilagođeni odštetni zahtjevi izvode se naknadno, kao stvarno nastali odštetni zahtjevi, uvećano za promjenu izravnavajućih rezervi, tj. sredstava rezerviranih za isplatu neočekivano velikih zahtjeva. Ako su izravnavajuće rezerve nedovoljne za dovođenje prilagođenih odštetnih zahtjeva na uobičajenu razinu, doprinosi iz vlastitih sredstava se dodaju mjeri prilagođenih zahtjeva. Glavna značajka obje metode je da neočekivano veliki odštetni zahtjevi ne dovode do promjenjivih i negativnih procjena *outputa*.

Promjene tehničkih rezervi i izravnavajućih rezervi kao posljedica promjena financijskih propisa bilježe se kao ostale promjene veličine aktive; one nisu važne za izračun *outputa*. Ako zbog nedostatka podataka obje metode za procjenu prilagođenih odštetnih zahtjeva nisu moguće, može biti umjesto toga potrebno procijeniti *output* zbrajanjem troškova, uključujući dodatak za uobičajenu dobit.

U slučaju osiguranja sa sudjelovanjem u dobiti, promjena rezervi za osiguranje sa sudjelovanjem u dobiti se odbija za izračun *outputa*.

- (b) Polica životnog osiguranja je vrsta štednje. Kroz više godina ugovaratelj osiguranja plaća premije osiguravajućem društvu u zamjenu za povlastice na neki budući datum. Te se povlastice mogu izraziti u obliku formule povezane s plaćenim premijama ili mogu biti ovisne o razini uspjeha koju osiguravajuće društvo ima pri ulaganju sredstava. Metoda izračuna *outputa* za životno osiguranje slijedi ista opća načela kao i za neživotno osiguranje. Međutim, zbog vremenskih intervala između trenutka kada se premije dobivaju i kada se povlastice isplaćuju moraju se izvršiti posebna uvećanja za promjene tehničkih rezervi. *Output* životnog osiguranja se izračunava kao:

zarađene premije

uvećano za dodatke na premije, *umanjeno* za dospjele povlastice

umanjeno za povećanja (uvećano za smanjenja) tehničkih rezervi životnog osiguranja.

Premije se na potpuno isti način definiraju za životno osiguranje kako i za neživotno osiguranje. Dodaci na premije su značajniji za životno osiguranje nego za neživotno osiguranje. Povlastice se bilježe kako se dodjeljuju ili isplaćuju. U životnom osiguranju nema potrebe za izvođenjem prilagođene procjene povlastica jer nema jednake neočekivane promjene plaćanja u životnom osiguranju. Tehničke rezerve životnog osiguranja povećavaju se svake godine zbog novih plaćenih premija i novog dohotka od ulaganja dodijeljenog ugovarateljima osiguranja (ali kojeg oni ne uzimaju) i smanjuju zbog plaćenih povlastica. Stoga je razinu *outputa* životnog osiguranja moguće izraziti kao razliku između ukupnog dohotka od ulaganja zarađenog na tehničkim rezervama životnog osiguranja, *umanjeno* za dio tog dohotka od ulaganja koji se stvarno dodjeljuje ugovarateljima osiguranja i dodaje tehničkim rezervama osiguranja.

Ako ta metoda zbog podatkovnih razloga nije izvediva ili ne daje smislene rezultate, *output* životnog osiguranja se također izračunava kao zbroj troškova proizvodnje, uvećano za dodatak za „uobičajenu dobit”.

- (c) *Output* za reosiguranje određuje se na potpuno isti način kao i za neživotno osiguranje, bez obzira na to reosiguravaju li se životne ili neživotne police.
- (d) *Output* upravljanja programom socijalnog osiguranja ovisi o načinu na koji je organiziran. Slijede primjeri o tome kako su ti sustavi organizirani.
- (1) Programi socijalne sigurnosti su programi socijalnog osiguranja koji obuhvaćaju cijelu zajednicu i koje uspostavlja i kontrolira država. Njihova svrha je pružanje povlastica građanima radi zadovoljavanja potreba zbog starosti, invalidnosti ili smrti, bolesti, ozljede na radu, nezaposlenosti, obiteljske i zdravstvene skrbi itd. Ako se razlikuju zasebne jedinice, njihov se *output* utvrđuje na isti način kao sav netržišni *output* – kao zbroj troškova. Ako se ne razlikuju zasebne jedinice, *output* socijalne sigurnosti je obuhvaćen *outputom* razine države na kojoj djeluje.
- (2) Ako poslodavac upravlja vlastitim programom socijalnog osiguranja, vrijednost *outputa* je određena kao zbroj troškova, uključujući procjenu povrata fiksnog kapitala korištenog u djelovanju sustava. Vrijednost *outputa* se mjeri na isti način ako poslodavac uspostavlja zaseban mirovinski fond za upravljanje programom.

- (3) Ako poslodavac koristi osiguravajuće društvo za upravljanje programom u svoje ime, vrijednost *outputa* je naknada koju naplaćuje osiguravajuće društvo.
- (4) Za sustave s više poslodavaca, vrijednost *outputa* se mjeri kao za police životnog osiguranja: to je dohodak programa od ulaganja, umanjeno za iznos dodan u rezerve.
- (e) Mjerenje *outputa* standardiziranih jamstvenih sustava za zajmove ovisi o vrsti uključenog proizvođača. Ako standardizirani jamstveni program za zajmove djeluje kao tržišni proizvođač, vrijednost *outputa* se izračunava na isti način kao za neživotno osiguranje. Ako program djeluje kao netržišni proizvođač, vrijednost *outputa* se izračunava kao zbroj troškova.

Usluge poslovanja nekretninama (odjeljak L)

- 3.75. *Output* usluga stambenih objekata u vlasništvu stanara vrednuju se prema procijenjenoj vrijednosti najamnine koju bi najmoprimac platio za isti smještaj, uzevši u obzir čimbenike kao što su lokacija, pogodnosti susjedstva itd., kao i veličinu i kakvoću samog stambenog objekta. Za garaže koje su smještene odvojeno od stambenih objekata, a koje vlasnik koristi za vlastitu finalnu potrošnju u vezi sa stambenim objektima, izvodi se slična imputacija. Vrijednost najma stambenih objekata u vlasništvu stanara u inozemstvu, npr. vikendica, ne može se bilježiti kao dio domaće proizvodnje, već kao uvoz usluga, a odgovarajući neto poslovni višak kao primarni dohodak primljen iz inozemstva. Za stambene objekte u vlasništvu stanara koji su nerezidenti obavljaju se analogna bilježenja. U slučaju stanova koji su predmetom ugovora o pravu na vremenski ograničenu uporabu nekretnine (*time-share*), bilježi se razmjerni dio troška usluge.
- 3.76. Za procjenu vrijednosti usluga stambenih objekata u vlasništvu stanara koristi se metoda stratifikacije. Stambeni fond se stratificira prema lokaciji, naravi stambenog prostora i drugim čimbenicima koji utječu na najamninu. Podaci o stvarnim najamninama za iznajmljene stambene prostore koriste se za procjenu vrijednosti najamnine cijelog stambenog fonda. Prosječna stvarna najamnina po stratumu primjenjuje se na sve stambene objekte u tom konkretnom stratumu. Ako se podaci o najamninama izvode iz ispitivanja uzorka, izračun cjelokupne vrijednosti najamnina stambenog fonda odnosi se i na dio iznajmljenih i na sve stambene objekte u vlasništvu stanara. Detaljni postupak za utvrđivanje najamnine po stratumu provodi se za baznu godinu i potom ekstrapolira na kasnija razdoblja.
- 3.77. Najamnina koja se treba primijeniti na stambene objekte u vlasništvu stanara u metodi stratifikacije definira se kao najamnina na privatnom tržištu za pravo korištenja nenamještenog stambenog objekta. Najmnine za nenamještene stambene objekte iz svih ugovora na privatnom tržištu koriste se za utvrđivanje imputiranih najamnina. Najmnine na privatnom tržištu koje su na niskoj razini zbog državnih propisa su uključene. Ako je izvor podataka najmoprimac, promatrana najamnina se ispravlja dodavanjem eventualnog posebnog dodatka najamnine, koji se plaća izravno najmodavcu. Ako veličina uzorka za promatrane najmnine kako je opisano gore nije dovoljno velika, promatrane najmnine za namještene stambene objekte mogu se koristiti za potrebe imputacije, pod uvjetom da su prilagođene za element namještaja. Iznimno, mogu se također koristiti povećane najmnine za stambene objekte u državnom vlasništvu. Niske najmnine za stambene objekte koji se iznajmljuju rođacima ili zaposlenicima ne mogu se koristiti.
- 3.78. Metoda stratifikacije se koristi za izračun svih najamnina stambenih objekata. Prosječna najamnina za imputaciju kako je opisano gore možda nije prikladna za određene dijelove tržišta iznajmljivanja. Na primjer, smanjene najmnine za namještene stambene objekte ili povećane javne najmnine nisu prikladne za stvarno iznajmljivane stambene objekte. U tom slučaju su potrebni zasebni stratumi za stvarno iznajmljivane namještene ili socijalne stambene objekte u kombinaciji s prikladnim prosječnim najamninama.
- 3.79. U nedostatku dovoljno velikog tržišta iznajmljivanja, na kojem su reprezentativni stambeni objekti u vlasništvu stanara, metoda troškova korisnika se primjenjuje na stambene objekte u vlasništvu stanara.
- Prema metodi troškova korisnika, *output* usluga stanovanja je zbroj intermedijarne potrošnje, potrošnje fiksnog kapitala, ostalih poreza, umanjeno za subvencije na proizvode i neto poslovni višak.
- Neto poslovni višak se mjeri primjenom stalne stvarne godišnje stope povrata na neto vrijednost fonda stambenih objekata u vlasništvu stanara po tekućim cijenama (troškovi zamjene).
- 3.80. *Output* usluga u vezi s iznajmljivanjem nestambenih zgrada mjeri se prema vrijednosti dospjelih najamnina.

Stručne, znanstvene i tehničke usluge (odjeljak M); administrativne i pomoćne usluge (odjeljak N)

- 3.81. *Output* usluga operativnog *leasinga*, poput iznajmljivanja strojeva ili opreme, mjeri se prema vrijednosti plaćene najamnine. Operativni *leasing* razlikuje se od financijskog *leasinga*: financijski *leasing* je financiranje nabave fiksne aktive, davanjem zajma davatelja *leasinga* primatelju *leasinga*. Plaćanja u financijskom *leasingu* sastoje se od plaćanja glavnice i kamata, s malom naknadom za izravno pružene usluge (vidjeti poglavlje 15.: Ugovori, najam i licence).

- 3.82. Istraživanje i razvoj (IR) je kreativni rad koji se sustavno obavlja radi povećanja znanja te korištenja tog znanja u svrhu otkrivanja ili razvoja novih proizvoda, uključujući unapređenje inačica ili kvalitete postojećih proizvoda, ili otkrivanje i razvoj novih ili učinkovitijih proizvodnih procesa. Relativno značajna veličina IR u odnosu na glavnu aktivnost bilježi se kao sporedna aktivnost lokalnog PJ-a. Ako je moguće, za IR se uspostavlja zaseban PJ.
- 3.83. *Output* IR usluga mjeri se kako slijedi:
- (a) IR specijaliziranih komercijalnih istraživačkih laboratorija ili instituta vrednuje se po prihodima od prodaje, ugovora, provizija, naknada itd., na uobičajeni način;
 - (b) *output* IR-a za uporabu unutar istog poduzeća vrednuje se na temelju procijenjenih bazičnih cijena koje bi bile plaćene da je istraživanje bilo podugovoreno. U nedostatku tržišta za podugovaranje IR-a sličnih svojstava, vrednuje se kao zbroj troškova proizvodnje, uvećano za dodatak (osim za netržišne proizvođače) za neto poslovni višak ili mješoviti dohodak;
 - (c) IR državnih jedinica, sveučilišta i neprofitnih istraživačkih ustanova vrednuje se kao zbroj troškova proizvodnje. Prihodi od prodaje usluga IR-a netržišnih proizvođača IR-a bilježe se kao prihodi od sporednog tržišnog *outputa*.

Izdatak za IR razlikuje se od izdatka za obrazovanje i osposobljavanje. Izdatak za IR ne uključuje troškove razvoja računalnih programa kao glavne ili sporedne aktivnosti.

Usluge javne uprave i obrane; usluge obveznog socijalnog osiguranja (odjeljak O)

- 3.84. Javna uprava, usluge obrane i usluge obveznog socijalnog osiguranja pružaju se kao netržišne usluge te u skladu s tim vrednuju.

Usluge obrazovanja (Odjeljak P); usluge zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (odjeljak Q)

- 3.85. Za usluge obrazovanja i zdravstvene usluge vrši se precizno razlikovanje između tržišnih i netržišnih proizvođača i između njihovog tržišnog i netržišnog *outputa*. Na primjer, za neke vrste obrazovanja i liječenja nominalne naknade mogu naplaćivati državne ustanove (ili ostale ustanove zbog posebnih subvencija), ali se za ostalo obrazovanje i posebno liječenje mogu naplaćivati tržišne cijene. Još jedan primjer je da istu vrstu usluge (npr. visoko obrazovanje) pružaju, s jedne strane, država, i s druge strane, komercijalni instituti.

Obrazovne i zdravstvene usluge ne uključuju IR aktivnosti; zdravstvene usluge ne uključuju obrazovanje o zdravstvenoj zaštiti, npr. u sveučilišnim bolnicama.

Umjetničke, zabavne i rekreacijske usluge (odjeljak R); ostale usluge (odjeljak S)

- 3.86. Proizvodnja knjiga, snimaka, filmova, računalnih programa, vrpce, diskova itd. dvofazni je proces i mjeri se u skladu s time:
- (1) *output* proizvodnje izvornika – proizvoda intelektualnog vlasništva – mjeri se prema plaćenju ako je prodan, ili, ako nije prodan, prema bazičnoj cijeni plaćenju za slične izvornike, po njegovim troškovima proizvodnje (uključujući uvećanje za neto poslovni višak) ili po diskontiranoj vrijednosti budućih prihoda od njegovog korištenja u proizvodnji;
 - (2) vlasnik ove imovine može je koristiti izravno ili proizvesti kopije u razdobljima koja slijede. Ako je vlasnik ovlastio druge proizvođače da koriste izvorni primjerak u proizvodnji, naknade, provizije, tantijeme itd. primljene od takvih licenci predstavljaju *output* usluga. Međutim, prodaja izvornika je negativna investicija u fiksni kapital.

Privatna kućanstva kao poslodavci (odjeljak T)

- 3.87. *Output* kućanskih usluga proizvedenih zapošljavanjem plaćenog osoblja vrednuje se prema plaćenim naknadama zaposlenicima, što uključuje bilo kakvu naknadu u naturi kao što je hrana ili smještaj.

INTERMEDIJARNA POTROŠNJA (P.2)

- 3.88. *Definicija*: intermedijarna potrošnja se sastoji od roba i usluga kao *inputa* potrošenih u procesu proizvodnje, isključujući fiksnu aktivnu čija se potrošnja bilježi kao potrošnja fiksnog kapitala. Robe i usluge se u proizvodnom procesu ili mijenjaju ili iskorištavaju.

3.89. Intermedijarna potrošnja uključuje sljedeće slučajeve:

- (a) robe i usluge korištene kao *input* u pomoćnim aktivnostima. Uobičajeni primjeri su kupnja, prodaja, marketing, računovodstvo, obrada podataka, prijevoz, skladištenje, održavanje, zaštita itd. Takve robe i usluge se ne razlikuju od onih koje se troše u glavnim (ili sporednim) aktivnostima lokalnog PJ-a;
- (b) robe i usluge koje se dobivaju od drugog lokalnog PJ-a iste institucionalne jedinice;
- (c) iznajmljivanje fiksne aktive, npr. operativni *leasing* strojeva, automobila, računalnih programa i izvornika zabavnih djela;
- (d) naknade za kratkoročne ugovore, najmove i licence ubilježene kao neproizvedena aktiva; to uključuje izravnu kupnju takve neproizvedene aktive;
- (e) pretplate, doprinose ili članarine plaćene neprofitnim poslovnim udruženjima (vidjeti stavak 3.35.);
- (f) stavke koje se ne tretiraju kao bruto investicije u kapital, kao što su:
 - (1) alat koji nije skup i koristi se za učestale poslove, kao što su pile, lopate, noževi, sjekire, čekići, odvijači, ključevi za matice, francuski ključevi i drugi ručni alati; male naprave, kao što su džepni kalkulatori. Svi izdaci za takva trajna dobra bilježe se kao intermedijarna potrošnja;
 - (2) redovno održavanje i popravak fiksne aktive korištene u proizvodnji;
 - (3) usluge osposobljavanje osoblja, istraživanje tržišta i slične aktivnosti kupljene od vanjske agencije ili koje pruža zasebni lokalni PJ iste institucionalne jedinice;
 - (4) izdaci za IR tretiraju se kao ulaganje u fiksni kapital ako je postignuta dovoljno visoka razina pouzdanosti i usporedivosti procjena država članica;
- (g) izdatke zaposlenika koje refundira poslodavac za artikle neophodne za proizvodnju, kao u slučaju ugovorne obveze da kupuju alat ili zaštitnu odjeću za vlastiti račun;
- (h) izdatke poslodavaca koji služe za dobrobit njih samih kao i njihovih zaposlenika, zato što su neophodni za proizvodnju. Primjeri su:
 - (1) refundiranje zaposlenicima za putovanja, odvojeni život, selidbu i troškove reprezentacije nastale tijekom njihovih dužnosti;
 - (2) osiguravanje pogodnosti na radnom mjestu.Popis relevantnih izdataka prikazan je u stavicama o naknadama zaposlenicima (D.1) (vidjeti stavak 4.07.);
- (i) naknade za uslugu neživotnog osiguranja koje plaćaju lokalne PJ (vidjeti poglavlje 16.: Osiguranje). Za bilježenje samo naknade za uslugu kao intermedijarne potrošnje, plaćene premije se diskontiraju za, npr. isplaćene tražbine i neto promjenu u aktuarskim pričuvama. Neto promjena u aktuarskim pričuvama dodjeljuje se lokalnim PJ kao udio plaćenih premija;
- (j) UFPIIM koje kupuju rezidentni proizvođači;
- (k) netržišni *output* središnje banke treba biti u cijelosti raspoređen u intermedijarnu potrošnju ostalih financijskih posrednika.

3.90. Intermedijarna potrošnja isključuje:

- (a) stavke koje se tretiraju kao bruto investicije u kapital, kao što su:
 - (1) dragocjenosti;
 - (2) istraživanje ruda;

- (3) značajna poboljšanja iznad onih potrebnih za održavanje fiksne aktive u dobrom stanju. Primjeri su renovacija, rekonstrukcija ili proširenje.
- (4) računalni programi izravno kupljeni ili proizvedeni za vlastiti račun;
- (5) vojna oružja i njihova logistika;
- (b) izdatke koji se tretiraju kao kupnja neproizvedene aktive. Primjeri su dugoročni ugovori, najmovi i licence (vidjeti poglavlje 15.);
- (c) izdatke poslodavaca koji se tretiraju kao nadnice i plaće u naturi;
- (d) uporabu kolektivnih usluga koje pružaju državne jedinice, od strane tržišnih ili proizvođača za vlastiti račun (te se usluge tretiraju kao izdatak države za kolektivnu potrošnju);
- (e) robe i usluge proizvedene i potrošene unutar istog računovodstvenog razdoblja i unutar istog lokalnog PJ-a (one se također ne bilježe kao *output*);
- (f) plaćanja za državne licence i naknade koje se tretiraju kao ostali porezi na proizvodnju;
- (g) plaćanja za licence za korištenje prirodnih resursa (npr. zemljište) koji se tretiraju kao najmovi, tj. kao plaćanje vlasničkog dohotka.

Vrijeme bilježenja i vrednovanje intermedijarne potrošnje

- 3.91. Proizvodi korišteni za intermedijarnu potrošnju bilježe se i vrednuju u vrijeme kada ulaze u proces proizvodnje. Vrednuju se prema kupovnim cijenama koje u vrijeme korištenja vrijede za slične robe ili usluge.
- 3.92. Proizvođačke jedinice ne bilježe izravno uporabu roba u proizvodnji. One bilježe kupnje namijenjene uporabi kao *inputi*, umanjeno za povećanje količine takvih roba u zalihama.

FINALNA POTROŠNJA (P.3, P.4)

- 3.93. Koriste se dva koncepta finalne potrošnje:

- (a) izdaci za finalnu potrošnju (P.3);
- (b) stvarna finalna potrošnja (P.4).

Izdaci za finalnu potrošnju su izdaci na robu i usluge koju koriste kućanstva, NPUSK-ovi i država za zadovoljenje pojedinačnih i kolektivnih potreba. Suprotno tome, stvarna finalna potrošnja se odnosi na stjecanje potrošnih roba i usluga. Razlika između ovih koncepata leži u tretmanu određenih roba i usluga koje financira država ili NPUSK-ovi, koje se daju kućanstvima kao socijalni transferi u naturi.

Izdaci za finalnu potrošnju (P.3)

- 3.94. *Definicija:* Izdaci za finalnu potrošnju sastoje se od izdataka rezidentnih institucionalnih jedinica za robe i usluge koje se koriste za izravno zadovoljenje pojedinačnih potreba ili želja ili zajedničkih potreba članova zajednice.
- 3.95. Izdaci za finalnu potrošnju kućanstva uključuju sljedeće primjere:
 - (a) usluge stanovanja u stambenim objektima u vlasništvu stanara;
 - (b) dohodak u naturi, poput:
 - (1) robe i usluge koje zaposlenici primaju kao dohodak u naturi;
 - (2) robe ili usluge proizvedeni kao *outputi* poduzeća bez pravne osobnosti u vlasništvu kućanstava koje članovi kućanstva zadržavaju za svoju potrošnju. Primjeri su hrana i druga poljoprivredna roba, usluge stanovanja stanara-vlasnika te kućanske usluge proizvedene zapošljavanjem plaćenog osoblja (sluga, kuhara, vrtlara, vozača itd.);

- (c) stavke koje se ne tretiraju kao intermedijarna potrošnja, kao što su:
- (1) materijali za manje popravke i unutarnje uređenje stambenih objekata, koje obavljaju najmoprimci i vlasnici;
 - (2) materijali za popravke i održavanje trajnih potrošnih dobara, uključujući vozila;
- (d) stavke koje se ne smatraju stvaranjem kapitala, posebno trajna potrošna dobra, koje se koriste kroz nekoliko obračunskih razdoblja; to uključuje prijenos vlasništva nekih trajnih dobara s poduzeća na kućanstvo;
- (e) financijske usluge koje se izravno naplaćuju i dio UFPIM-a korišten u svrhu finalne potrošnje kućanstava;
- (f) usluge osiguranja prema iznosu implicitnog troška usluge;
- (g) usluge mirovinskih fondova za vrijednost implicitno zaračunate usluge;
- (h) plaćanja kućanstava za licence, dozvole itd. koja se smatraju kupnjom usluga (vidjeti stavke 4.79 i 4.80.);
- (i) kupnju *outputa* po ekonomski zanemarivim cijenama, npr. ulaznice u muzej.
- 3.96 Izdaci za finalnu potrošnju kućanstva isključuju:
- (a) socijalne transfere u naturi, kao što su izdaci koji su prvotno nastali u kućanstvima, ali ih je naknadno refundirala socijalna sigurnost, npr. neki troškovi liječenja;
 - (b) stavke tretirane kao intermedijarna potrošnja ili bruto investicije, kao što su:
 - (1) izdaci kućanstava, koja su vlasnici poduzeća bez pravne osobnosti, ako su nastali u poslovne svrhe – npr. za trajne robe kao što su vozila, namještaj ili električni aparati (bruto investicije u fiksni kapital) i također za potrošne robe kao što je gorivo (što se tretira kao intermedijarna potrošnja);
 - (2) izdaci stanara-vlasnika za uređenje, održavanje i popravak stambenog objekta, koje obično najmoprimci ne obavljaju (tretira se kao intermedijarna potrošnja u proizvodnji usluga stanovanja);
 - (3) kupnja stambenih objekata (tretira se kao bruto investicija u fiksni kapital);
 - (4) izdatak za dragocjenosti (tretira se kao bruto investicija);
 - (c) stavke tretirane kao stjecanje neproizvedene aktive, posebno kupovina zemljišta;
 - (d) sva plaćanja kućanstava koja se trebaju smatrati porezima (vidjeti stavak 4.79. i 4.80);
 - (e) pretplate, doprinosi ili članarine koje kućanstava plaćaju NPUSK-ovima, kao što su sindikati, profesionalna društva, udruženja potrošača, crkve i društveni, kulturni, rekreativni i sportski klubovi;
 - (f) dobrovoljni prilozima ili gotovini ili naturi kućanstava karitativnim i humanitarnim organizacijama.
- 3.97. Izdatak NPUSK-ova za finalnu potrošnju uključuje dvije odvojene kategorije:
- (a) vrijednost roba i usluga koje proizvedu NPUSK-ovi, a koja se ne odnosi na investicije za vlastiti račun i izdataka kućanstava i ostalih jedinica;

(b) izdaci NPUSK-ova za robu i usluge koje su proizveli tržišni proizvođači, a koje se dostavljaju – bez ikakvih izmjena – kućanstvima za njihovu potrošnju kao socijalni transferi u naturi.

3.98. Izdaci države za finalnu potrošnju (P.3) uključuju dvije kategorije izdataka sličnih onima kod NPUSK-ova:

(a) vrijednost roba i usluga koje proizvodi sama opća država (P.1), osim investicija iz vlastite proizvodnje (što odgovara P.12), tržišnog *outputa* (P.11) i plaćanja za netržišni *output*.

(b) izdatke države za nabavu roba i usluga koje proizvode tržišni proizvođači, a koje se isporučuju kućanstvima, bez ikakvog pretvaranja, kao socijalni transferi u naturi (D.632). Opća država plaća za tu robu i usluge koju prodavatelji isporučuju kućanstvima.

3.99. Društva nemaju izdatke za finalnu potrošnju. Njihove kupnje roba i usluga koje kućanstva koriste za finalnu uporabu koriste se ili za intermedijarnu potrošnju ili se isporučuju zaposlenicima kao naknada zaposlenicima u naturi, tj. imputirani izdaci kućanstava za finalnu potrošnju.

Stvarna finalna potrošnja (P.4)

3.100. *Definicija:* stvarna finalna potrošnja sastoji se od roba ili usluga koje pribavljaju rezidentne institucionalne jedinice za izravno zadovoljenje ljudskih potreba, bilo pojedinačnih ili zajedničkih.

3.101. *Definicija:* robe i usluge za individualnu potrošnju („individualna roba i usluge”) su robe i usluge koje kućanstvo nabavlja i koristi za zadovoljenje potreba i želja članova tog kućanstva. Individualna roba i usluge imaju sljedeće značajke:

(a) moguće je promatrati i zabilježiti stjecanje roba i usluga svakog pojedinog kućanstva ili njegova člana, kao i vrijeme kad je to stjecanje izvršeno;

(b) kućanstvo je pristalo na pružanje roba i usluga i poduzima mjere potrebne za potrošnju roba i usluga, na primjer, pohađanjem škole ili klinike;

(c) robe i usluge su takvi da ako ih stekne jedno kućanstvo ili osoba, ili grupa osoba, to isključuje mogućnost da ih steknu druga kućanstva ili osobe.

3.102. *Definicija:* kolektivne usluge su usluge za kolektivnu potrošnju koje se istodobno pružaju svim članovima zajednice ili svim članovima posebnog dijela zajednice, kao što su kućanstva koja žive u određenoj regiji. Zajedničke usluge imaju sljedeća svojstva:

(a) mogu se istodobno isporučiti svakom članu zajednice ili posebnim dijelovima zajednice, kao što su oni na određenoj regiji ili lokaciji;

(b) korištenje takvih usluga je obično pasivno i ne zahtijeva dogovor ili aktivno sudjelovanje svih pojedinaca na koje se one odnose;

(c) pružanje kolektivne usluge pojedincu ne smanjuje količinu dostupnu drugome u istoj zajednici ili dijelu zajednice.

3.103. Svi izdaci za finalnu potrošnju kućanstava su individualni. Sva roba i usluge koje pružaju NPUSK-ovi smatraju se individualnima.

3.104. Za robu i usluge koje pružaju državne jedinice, granica između roba i usluga za individualnu i zajedničku potrošnju određena je na temelju Klasifikacije funkcija države (COFOG).

Svi izdaci države za finalnu potrošnju pod svakom od sljedećih naziva tretiraju se kao izdaci za individualnu potrošnju:

(a) 7.1. Medicinski proizvodi, aparati i oprema

7.2. Usluge za vanjske pacijente

- 7.3. Bolničke usluge
 - 7.4. Usluge javnog zdravstva;
 - (b) 8.1. Rekreativne i sportske usluge
 - 8.2. Kulturne usluge;
 - (c) 9.1. Predškolsko i osnovno obrazovanje
 - 9.2. Srednjoškolsko obrazovanje
 - 9.3. Obrazovanje nakon srednjoškolskog, ali koje nije više ni visoko
 - 9.4. Visoko obrazovanje
 - 9.5. Obrazovanje bez definiranog stupnja
 - 9.6. Pomoćne usluge u obrazovanju;
 - (d) 10.1. Bolest i invalidnost
 - 10.2. Starost
 - 10.3. Nadživjele osobe
 - 10.4. Obitelj i djeca
 - 10.5. Nezaposlenost
 - 10.6. Stanovanje
 - 10.7. Socijalna isključenost koja nije drugdje obuhvaćena.
- 3.105. Alternativno, izdaci opće države za individualnu potrošnju odgovaraju odjeljku 14. klasifikacije individualne potrošnje po namjeni (COICOP), što uključuje sljedeće grupe:
- 14.1. Stanovanje (odgovara grupi 10.6. COFOG)
 - 14.2. Zdravstvo (odgovara grupama 7.1. do 7.4. COFOG)
 - 14.3. Rekreacija i kultura (odgovara grupama 8.1. do 8.2. COFOG)
 - 14.4. Obrazovanje (odgovara grupama 9.1. do 9.6. COFOG)
 - 14.5. Socijalna zaštita (odgovara grupama 10.1. do 10.5. i grupi 10.7. COFOG)
- 3.106. Izdaci za kolektivnu potrošnju su ostatak izdataka države za finalnu potrošnju.
- Sastoje se od sljedećih COFOG grupa:
- (a) opće javne usluge (odjeljak 1.);
 - (b) obrana (odjeljak 2.);
 - (c) javni red i sigurnost (odjeljak 3.);
 - (d) ekonomski poslovi (odjeljak 4.);
 - (e) zaštita okoliša (odjeljak 5.);
 - (f) unapređenje stanovanja i zajednica (odjeljak 6.);

(g) opća uprava, regulacija i pružanje općih informacija i statističkih podataka (svi odjeljci);

(h) istraživanje i razvoj (svi odjeljci).

3.107. Veze između različitih upotrijebljenih koncepata potrošnje mogu se prikazati u Tablici 3.2.:

Tablica 3.2. – Sektor u kojem nastaje izdatak

	Država	NPUSK-ovi	Kućanstva	Ukupna nabava
Individualna potrošnja	X (= Socijalni transferi u naturi)	X (= Socijalni transferi u naturi)	X	Stvarna individualna finalna potrošnja kućanstava
Zajednička potrošnja	X	0	0	Stvarna zajednička finalna potrošnja države
Ukupno	Izdaci za finalnu potrošnju države	Izdaci za finalnu potrošnju NPUSK-ova	Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju	Stvarna finalna potrošnja = ukupni izdaci za finalnu potrošnju

X: primjenjivo
0: nije primjenjivo

3.108. Izdaci za finalnu potrošnju NPUSK-a su u cijelosti individualni. Ukupna stvarna finalna potrošnja jednaka je zbroju stvarne finalne potrošnje kućanstava i stvarne finalne potrošnje opće države.

3.109. Ne postoje socijalni transferi u naturi s inozemstvom (iako takvi transferi postoje u monetarnom smislu). Ukupna stvarna finalna potrošnja jednaka je ukupnim izdacima za finalnu potrošnju.

Vrijeme bilježenja i vrednovanje izdataka za finalnu potrošnju

3.110. Izdatak za robu bilježi se u trenutku promjene vlasništva; izdatak za uslugu bilježi se kada je isporuka usluge završena.

3.111. Izdatak za robu nabavljenu kupnjom s obročnom otplatom ili sličnim kreditnim ugovorima, te također na temelju financijskog *leasinga*, bilježi se u trenutku isporuke robe čak i ako nema promjene vlasništva u tom trenutku.

3.112. Potrošnja za vlastiti račun bilježi se onda kada je *output* zadržan za vlastitu finalnu potrošnju proizveden.

3.113. Izdaci za finalnu potrošnju kućanstava bilježe se po kupovnim cijenama. To je cijena koju kupac stvarno plaća za proizvode u vrijeme kupnje. Detaljnija definicija je u stavku 3.06.

3.114. Roba i usluge dani kao naknada u naturi zaposlenicima vrednuju se po bazičnim cijenama ako ih proizvodi poslodavac, a po kupovnim cijenama poslodavca ako ih poslodavac kupuje.

3.115. Zadržana roba i usluge za vlastitu potrošnju vrednuju se prema bazičnim cijenama.

3.116. Izdaci za finalnu potrošnju opće države ili NPUSK-ova za proizvode koje sami proizvode bilježe se u vrijeme kada su takvi proizvodi proizvedeni, što je istodobno i trenutak isporuke državnih usluga ili usluga NPUSK-ova. Za izdatke za finalnu potrošnju za robu i usluge koji se isporučuju preko tržišnih proizvođača, vrijeme isporuke je vrijeme bilježenja.

3.117. Izdaci za finalnu potrošnju (P.3) opće države ili NPUSK-ova jednaki su zbroju njihovog *outputa* (P.1), uvećano za izdatke za proizvode isporučene kućanstvima preko tržišnih proizvođača, što je dio socijalnih transfera u naturi (D.632), umanjeno za plaćanja drugih jedinica – tržišni *output* (P.11) i plaćanja za netržišni *output* (P.131), umanjeno za investicije za vlastiti račun (P.12).

Vrijeme bilježenja i vrednovanje stvarne finalne potrošnje

- 3.118. Institucionalne jedinice stječu robu i usluge kad postanu novi vlasnici tih roba i kada im je završena isporuka usluga.
- 3.119. Nabave (stvarna finalna potrošnja) se vrednuju po kupovnim cijenama za jedinice koje snose izdatke.
- 3.120. Transferi u naturi, osim socijalnih transfera u naturi države ili NPUSK-ova, tretiraju se kao da su transferi u novcu. U skladu s tim, vrijednosti roba ili usluga se bilježe kao izdaci institucionalnih jedinica ili sektora koji ih stječu.
- 3.121. Vrijednosti obaju agregata, izdatka za finalnu potrošnju i stvarne finalne potrošnje, jednake su. Roba i usluge koje rezidentna kućanstva stječu putem socijalnih transfera u naturi vrednuju se po istim cijenama po kojima se vrednuju u agregatima izdataka.

BRUTO INVESTICIJE (P.5)

- 3.122. Bruto investicije sastoje se od:
- (a) bruto investicija u fiksni kapital (P.51g):
 - (1) potrošnje fiksnog kapitala (P.51c);
 - (2) neto investicija u fiksni kapital (P.51n);
 - (b) promjene zaliha (P.52);
 - (c) neto povećanja dragocjenosti (P.53).
- 3.123. Bruto investicije se mjere kao bruto potrošnja fiksnog kapitala. Neto investicije se izračunavaju oduzimanjem potrošnje fiksnog kapitala od bruto investicija.

Bruto investicije u fiksni kapital (P.51g)

- 3.124. *Definicija:* bruto investicije u fiksni kapital (P.51) se sastoje od neto povećanja fiksne aktive rezidentnih proizvođača tijekom određenog razdoblja, uvećano za određene dodatke vrijednosti neproizvedene aktive ostvarene proizvodnom djelatnošću proizvođača ili institucionalne jedinice. Fiksna aktiva je proizvedena aktiva korištena u proizvodnji dulje od jedne godine.
- 3.125. Bruto investicije u fiksni kapital sastoje se i od pozitivnih i od negativnih vrijednosti:
- (a) pozitivne vrijednosti:
 - (1) kupnja nove ili postojeće fiksne aktive;
 - (2) fiksna aktiva proizvedena i zadržana za proizvođačevu vlastitu uporabu (uključujući proizvodnju fiksne aktive za vlastiti račun koja još nije završena ili potpuno razvijena);
 - (3) nova ili postojeća fiksna aktiva stečena razmjenom;
 - (4) nova ili postojeća fiksna aktiva primljena kao kapitalni transfer u naturi;
 - (5) nova ili postojeća fiksna aktiva koju je korisnik stekao na temelju financijskog *leasinga*;
 - (6) značajna poboljšanja fiksne aktive i postojećih povijesnih spomenika;
 - (7) prirodni rast onih prirodnih sredstava koja daju višekratne proizvode;
 - (b) negativne vrijednosti, tj. otuđenja fiksne aktive zabilježene kao negativno povećanje:
 - (1) prodaja postojeće fiksne aktive;

- (2) postojeća fiksna aktiva ustupljena u razmjeni;
- (3) postojeća fiksna aktiva ustupljena kao kapitalni transfer u naturi.

3.126. Sastavni elementi otuđenja fiksne aktive isključuju:

- (a) potrošnju fiksnog kapitala (koja uključuje očekivano uobičajeno slučajno oštećenje);
- (b) izvanredne gubitke, kao što su oni uzrokovani sušom ili drugim prirodnim katastrofama, koji se bilježe kao ostale promjene obujma aktive.

3.127. Razlikuju se sljedeće vrste bruto investicija u fiksni kapital:

- (1) stambene zgrade;
- (2) druge građevine i strukture; to uključuje značajna poboljšanja zemljišta;
- (3) strojevi i oprema, poput brodova, automobila i računala;
- (4) naoružanje;
- (5) uzgojeni biološki resursi, npr. drveće i životinje;
- (6) troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive, poput zemljišta, ugovora, najмова i licenci;
- (7) IR, uključujući proizvodnju slobodno dostupnog IR-a. Izdaci za IR tretiraju se kao ulaganje u fiksni kapital samo ako je postignuta visoka razina pouzdanosti i usporedivosti procjena država članica;
- (8) istraživanje i procjena ruda;
- (9) računalni programi i baze podataka;
- (10) zabavni, književni ili umjetnički originali;
- (11) ostala prava intelektualnog vlasništva.

3.128. Značajna poboljšanja zemljišta uključuju:

- (a) isušivanje zemljišta od mora gradnjom nasipa, morskih pregrada ili brana u tu svrhu;
- (b) krčenje šuma, stijena itd., kako bi se omogućila uporaba zemljišta u proizvodnji po prvi put;
- (c) isušivanje močvara ili navodnjavanje pustinja gradnjom nasipa, jaraka i kanala za navodnjavanje; sprečavanje poplava ili erozije izazvane morem ili rijekama gradnjom lukobrana, morskih pregrada ili prepreka za poplavu.

Te aktivnosti mogu dovesti do nastanka značajnih novih struktura poput morskih pregrada, prepreka za poplavu i brana, ali te se strukture ne koriste za proizvodnju drugih roba i usluga, nego za dobivanje većeg i boljeg zemljišta, a zemljište je to koje se, kao neproizvedena aktiva, koristi u proizvodnji. Na primjer, brana izgrađena za proizvodnju električne energije služi različitoj svrsi nego ona izgrađena za zaštitu od mora. Samo se potonja vrsta brane razvrstava kao poboljšanje zemljišta.

3.129. Bruto investicije u fiksni kapital uključuju sljedeće granične slučajeve:

- (a) stjecanje plovila za stanovanje, teglenica, stambenih prikolica i kamp kućica koje se koriste kao stanovi za kućanstva te bilo kojih s njima povezanih građevina, kao što su garaže;
- (b) strukture i oprema koje koristi vojska;
- (c) lako oružje i blindirana vozila, koje koriste nevojne jedinice;

- (d) promjene u stočnom fondu koji se koristi u proizvodnji godinu za godinom, kao što je stoka za rasplod, mliječna goveda, ovce koje se uzgajaju radi vune i tegleće životinje;
- (e) promjene u stablima koja se uzgajaju godinu za godinom, kao što su vočke, vinova loza, kaučukovci, palme itd.;
- (f) poboljšanja postojeće fiksne aktive koja nadilaze redovno održavanje i popravke;
- (g) stjecanje fiksne aktive putem financijskog *leasinga*;
- (h) terminalni troškovi, tj. veliki troškovi povezani s otuđenjem, npr. troškovi stavljanja izvan pogona nuklearne elektrane ili troškovi čišćenja odlagališta otpada.

3.130. Bruto investicije u fiksni kapital isključuju:

- (a) transakcije uključene u intermedijarnu potrošnju, kao što su:
 - (1) kupnja sitnog alata za potrebe proizvodnje;
 - (2) redovno održavanje i popravci;
 - (3) sjecanje fiksne aktive za korištenje prema ugovoru o operativnom *leasingu* (vidjeti također poglavlje 15.: Ugovori, najam i licence). Za poduzeće koje koristi fiksnu aktivu, najamnine se tretiraju kao intermedijarna potrošnja. Za vlasnika aktive, trošak stjecanja se bilježi kao bruto investicija u fiksni kapital;
- (b) transakcije koje se bilježe kao promjene zaliha:
 - (1) životinje uzgojene za klanje, uključujući perad;
 - (2) stabla uzgojena za drvenu građu (nedovršena proizvodnja);
- (c) strojeve i opremu, koju su kućanstva stekla za potrebe finalne potrošnje;
- (d) vlasničke dobitke i gubitke nad fiksnom aktivom;
- (e) gubitke na fiksnoj aktivni, npr. uništenje uzgojene aktive i stočnog fonda izbijanjem bolesti koje obično nije pokriveno osiguranjem ili šteta zbog neuobičajene poplave te štete uzrokovane vjetrovom ili šumskim požarom;
- (f) sredstva koja su zadržana ili stavljena u rezervu bez bilo kakve obveze stvarne nabave ili izgradnje određenog kapitalne robe, npr. državni fond za infrastrukturu.

3.131. Bruto investicije u fiksni kapital u obliku poboljšanja postojeće fiksne aktive bilježe se kao povećanje nove fiksne aktive iste vrste.

3.132. Proizvodi intelektualnog vlasništva su rezultat istraživanja i razvoja, ispitivanja ili inovacije koji stvaraju znanje, a čije je korištenje ograničeno zakonom ili drugim mjerama zaštite.

Primjeri aktive intelektualnog vlasništva su:

- (a) rezultati IR-a;
- (b) rezultati istraživanja ruda, mjereno kao troškovi stvarnog probnog bušenja, zračnog ili drugog snimanja, prijevoza itd.;
- (c) računalni programi i velike baze podataka za uporabu u proizvodnji dulje od jedne godine;
- (d) zabavni, književni ili umjetnički izvornici rukopisa, prijevoda, modela, filmova, zvučnih snimki itd.

3.133. I u slučaju fiksne aktive i neproizvedene nefinancijske aktive, troškovi prijenosa vlasništva, koje snosi novi vlasnik, sastoje se od:

- (a) troškova nastalih pri preuzimanju isporuke aktive (nove ili postojeće) na traženom mjestu i u traženo vrijeme, kao što su troškovi prijevoza, troškovi montaže, troškovi postavljanja itd.;
- (b) nastalih profesionalnih troškova ili provizija, kao što su naknade plaćene istraživačima, inženjerima, pravnicima, procjeniteljima itd. i provizije plaćene posrednicima pri prodaji nekretnina, voditeljima dražbi itd.;
- (c) poreza koje trebaju platiti novi vlasnici pri prijenosu vlasništva nad aktivom. Ti porezi su porezi na usluge posrednika i svi porezi na prijenos vlasništva, ali ne i porezi na kupljenu aktivu.

Svi se ovi troškovi bilježe kao bruto investicije novog vlasnika u fiksni kapital.

Vrijeme bilježenja i vrednovanje bruto investicija u fiksni kapital

3.134. Bruto investicija u fiksni kapital se bilježi kada se vlasništvo nad fiksnom aktivom prenese na institucionalnu jedinicu koja ju namjerava koristiti u proizvodnji.

Pravilo se mijenja za:

- (a) financijski *leasing*, kada se imputira promjena vlasništva s davatelja na primatelja *leasinga*;
- (b) bruto investicija u fiksni kapital za vlastiti račun, koja se bilježi kada se proizvede.

3.135. Bruto investicije u fiksni kapital se vrednuju u kupovnim cijenama, uključujući troškove montaže i druge troškove prijenosa vlasništva. Kada se proizvede za vlastiti račun, vrednuje se po bazičnim cijenama slične fiksne aktive, a ako takve cijene nisu dostupne, po troškovima proizvodnje, uvećano za dodatak (osim za netržišne proizvođače) za neto poslovni višak ili mješoviti dohodak.

3.136. Stjecanja proizvoda intelektualnog vlasništva se vrednuju na različite načine:

- (a) za istraživanje ruda: prema troškovima stvarnih probnih bušenja i bušotina te troškovima nastalim kako bi se omogućilo provođenje testova, kao što su zračna i druga snimanja;
- (b) za računalne programe: po kupovnim cijenama kada se kupuju na tržištu, ili po procijenjenoj bazičnoj cijeni ili, ako bazična cijena nije dostupna, po troškovima proizvodnje, uvećano za dodatak za neto poslovni višak (osim za netržišne proizvođače), ako su samostalno razvijeni;
- (c) za zabavne, književne ili umjetničke izvornike: vrednuju se po cijeni koju kupac plaća kada se prodaje, ili ako se ne prodaje, prihvatljive su sljedeće metode procjene:
 - i. po bazičnoj cijeni plaćenju za slične izvornike;
 - ii. zbroj troškova proizvodnje, uvećano za povećanje cijene (osim za netržišne proizvođače) za neto poslovni višak; ili
 - iii. diskontirana vrijednost očekivanih prihoda.

3.137. Prodaja postojeće fiksne aktive vrednuje se po bazičnim cijenama nakon oduzimanja bilo kakvih troškova prijenosa vlasništva koje snosi prodavatelj.

3.138. Troškovi prijenosa vlasništva mogu se odnositi i na proizvedenu aktivu, uključujući fiksnu aktivu, i neproizvedenu aktivu kao što je zemljište.

Ako se radi o proizvedenoj aktivni, ovi su troškovi uključeni u kupovne cijene. Oni su odvojeni od same kupnje i prodaje ako se radi o zemljištu i drugoj neproizvedenoj aktivni i bilježe se u posebnoj rubrici u klasifikaciji bruto investicija u fiksni kapital.

Potrošnja fiksnog kapitala (P.51c)

- 3.139. *Definicija:* potrošnja fiksnog kapitala (P.51c) je smanjenje vrijednosti fiksne aktive u vlasništvu, kao posljedica uobičajenog trošenja i zastarjelosti. Procjena smanjenja vrijednosti uključuje rezervirana sredstva za gubitke fiksne aktive kao posljedica slučajne štete protiv koje se može osigurati. Potrošnja fiksnog kapitala obuhvaća očekivane terminalne troškove, poput troškova stavljanja izvan pogona nuklearne elektrane ili naftnih platformi ili troškova čišćenja odlagališta otpada. Takvi terminalni troškovi se bilježe kao potrošnja fiksnog kapitala na kraju vijeka trajanja, kada se terminalni troškovi bilježe kao bruto investicija u fiksni kapital.
- 3.140. Potrošnja fiksnog kapitala se izračunava za svu fiksnu aktive (osim životinja), uključujući prava intelektualnog vlasništva, značajna poboljšanja zemljišta i troškove prijenosa vlasništva povezanog s neproizvedenom aktivom.
- 3.141. Potrošnja fiksnog kapitala je različita od amortizacije dopuštene u porezne svrhe ili amortizacije prikazane u poslovnim knjigama. Potrošnja fiksnog kapitala procjenjuje se na temelju stanja fiksne aktive i očekivanog prosječnog ekonomskog vijeka trajanja različitih kategorija tih roba. Za izračunavanje stanja fiksne aktive primjenjuje se metoda stalne inventarizacije (PIM) kad god nedostaju izravni podaci o stanju fiksne aktive. Stanje fiksne aktive vrednuje se prema kupovnim cijenama tekućeg razdoblja.
- 3.142. Gubici fiksne aktive koji nastaju kao rezultat slučajne štete protiv koje se može osigurati uzimaju se u obzir pri izračunu prosječnog vijeka trajanja roba. Za gospodarstvo u cjelini može se očekivati da će slučajne štete u danom računovodstvenom razdoblju biti jednake ili približne prosjeku. Za pojedinačne jedinice i skupine jedinica, stvarna uobičajena i prosječna slučajna šteta mogu se razlikovati. U tom se slučaju, za pojedine sektore, svaka razlika bilježi kao ostale promjene obujma fiksne aktive.
- 3.143. Potrošnja fiksnog kapitala izračunava se prema „proporcionalnoj” metodi, prema kojoj se vrijednost fiksne aktive otpisuje po konstantnoj stopi tijekom čitavog vijeka trajanja robe.
- 3.144. U nekim se slučajevima koristi metoda geometrijske amortizacije, ako to zahtijeva obrazac smanjenja učinkovitosti fiksne aktive.
- 3.145. U sustavu računa, potrošnja fiksnog kapitala se bilježi ispod svake izravnavajuće stavke, koja je iskazana bruto i neto. Bilježenje u „bruto” iznosu znači da nema oduzimanja potrošnje fiksnog kapitala, dok bilježenje u „neto” iznosu znači nakon oduzimanja potrošnje fiksnog kapitala.

Promjene zaliha (P.52)

- 3.146. *Definicija:* promjene zaliha se mjere prema vrijednosti ulaza na zalihe umanjenom za vrijednost povlačenja sa zaliha i vrijednost svih tekućih gubitaka robe koje se drže na zalihama.
- 3.147. Zbog fizičkog propadanja, ili slučajne štete ili potkradanja, ciklički gubici mogu nastati kod svih vrsta roba na zalihama, kao što su:
- (a) gubici materijala i sirovina;
 - (b) gubici u slučaju nedovršene proizvodnje;
 - (c) gubici gotovih roba;
 - (d) gubici roba za preprodaju (npr. krađe robe u trgovini).
- 3.148. Zalihe se sastoje od sljedećih kategorija:
- (a) materijali i sirovine:

materijali i sirovine se sastoje od svih proizvoda koji se drže na zalihama s namjerom da se upotrijebe kao intermedijarni *inputi* u proizvodnji; to uključuje proizvode koje na zalihama drži država. Predmeti kao što su zlato, dijamanti itd. uključeni su kada su namijenjeni za industrijsku uporabu ili drugu proizvodnju;
 - (b) nedovršena proizvodnja:

nedovršena proizvodnja se sastoji od proizvedenog, ali još nezavršenog *outputa*. Bilježi se u zalihama njezinog proizvođača. Primjeri različitih mogućih oblika su sljedeći:

 - (1) rastući usjevi;

- (2) dozrijevajuća stabla i stočni fond u razvoju;
- (3) nedovršene građevine (osim onih proizvedenih prema unaprijed sklopljenom prodajnom ugovoru ili za vlastite potrebe; oba ova primjera se tretiraju kao investicije u fiksni kapital);
- (4) nedovršena ostala fiksna aktiva, npr. brodovi i naftne platforme;
- (5) djelomično dovršeno istraživanje za pravni ili konzultantski dosje;
- (6) djelomično završene filmske produkcije;
- (7) djelomično dovršeni računalni programi.

Nedovršena proizvodnja se bilježiti za bilo koji proizvodni proces koji nije završen do kraja određenog razdoblja. Ovo je važno u tromjesečnim računima, a primjer su poljoprivredne kulture koje nisu završile s rastom unutar jednog tromjesečja.

Smanjenja nedovršene proizvodnje nastaju kada je proizvodni proces dovršen. U tom trenutku se sva nedovršena proizvodnja pretvara u gotove proizvode;

- (c) gotova roba:

gotova roba kao dio zaliha sastoje se od *outputa* kojeg njihov proizvođač ne namjerava dalje obrađivati prije njihove isporuke drugim institucionalnim jedinicama;

- (d) roba za preprodaju:

roba za preprodaju je roba stečena u svrhu njene preprodaje u nepromijenjenom obliku.

Vrijeme bilježenja i vrednovanje promjena zaliha

- 3.149. Vrijeme bilježenja i vrednovanje promjena zaliha su u skladu s onim kod ostalih transakcija proizvodima. To se posebno odnosi na intermedijarnu potrošnju (npr. za materijale i sirovine), *output* (npr. nedovršenu proizvodnju i *output* od skladištenja poljoprivrednih proizvoda) i bruto investicije u fiksni kapital (npr. nedovršena proizvodnja). Ako se roba prerađuje u inozemstvu uz promjenu ekonomskog vlasništva, treba je uključiti u izvoz (i kasnije u uvoz). Izvoz se odražava u istovremenom smanjenju zaliha, a odgovarajući kasniji uvoz se bilježi kao povećanje zaliha, pod uvjetom da se odmah ne prodaje ili koristi.
- 3.150. Pri mjerenju promjena zaliha roba koja ulaze na zalihe mjere se u trenutku ulaska, a roba koja se povlači mjeri se u trenutku povlačenja.
- 3.151. Cijene korištene za vrednovanje roba u promjenama zaliha su sljedeće:
- (a) *output* gotove robe koji se stavlja na zalihe proizvođača vrednuje se kao da je u tom trenutku prodan po tekućim bazičnim cijenama;
 - (b) povećanje nedovršene proizvodnje vrednuje se u omjeru s procijenjenom tekućom bazičnim cijenom gotovog proizvoda.
 - (c) smanjenja nedovršene proizvodnje koja je zbog posla povučena sa zaliha kada je proizvodnja dovršena, vrednuju po tekućim bazičnim cijenama nedovršenog proizvoda;
 - (d) roba povučena sa zaliha radi prodaje vrednuju se po bazičnim cijenama;
 - (e) robe za preprodaju koje ulaze na zalihe trgovaca na veliko ili malo itd. vrednuju se po stvarnim ili procijenjenim kupovnim cijenama trgovca;
 - (f) robe za preprodaju povučene sa zaliha vrednuju se po kupovnim cijenama po kojima se mogu zamijeniti u vrijeme kada su povučene, a ne po cijeni kada su nabavljene.

- 3.152. Gubici kao rezultat fizičkog propadanja, slučajnih šteta protiv kojih se može osigurati, ili potkradanja, bilježe se i vrednuju kako slijedi:
- (a) za materijale i sirovine: kao materijali i sirovine koji su stvarno povučeni sa zaliha da bi se upotrijebili u proizvodnji (intermedijarna potrošnja);
 - (b) za nedovršenu proizvodnju: vrednuju se kao odbitak od povećanja koje proizlazi iz proizvodnje koja se odvija u istom razdoblju;
 - (c) za gotovu robu i robu za preprodaju: tretiraju se kao povlačenja po tekućoj cijeni robe kod koje nije došlo do propadanja.
- 3.153. Ako podaci nedostaju, koriste se sljedeće metode za približnu procjenu promjena zaliha:
- (a) ako su promjene obujma zaliha redovne, prihvatljiva metoda približne procjene je množenje promjene obujma zaliha s prosječnim cijenama za to razdoblje. Kupovne cijene se koriste za zalihe koje drže korisnici ili trgovci na veliko ili malo; bazične cijene se koriste za zalihe koje drže njihovi proizvođači;
 - (b) ako cijene predmetnih roba ostaju stabilne, promjene obujma zaliha ne narušavaju približnu procjenu promjene zaliha množenjem promjene obujma s prosječnom cijenom;
 - (c) ako se i obujam i cijene zaliha značajno promijene unutar računovodstvenog razdoblja, potrebne su sofisticiranije metode procjene. Na primjer, tromjesečno vrednovanje promjena zaliha ili uporaba podataka o rasporedu promjena unutar računovodstvenog razdoblja (promjene mogu biti najveće na kraju kalendarske godine, tijekom žetve itd.);
 - (d) ako su dostupni podaci o vrijednostima na početku i na kraju razdoblja (npr. u slučaju trgovine na veliko i malo kod kojih se zalihe često sastoje od puno različitih proizvoda), ali ne i posebni podaci o cijenama i obujmu, promjene obujma između početka i kraja razdoblja se procjenjuju. Jedan način procjene promjena zaliha je procjena stalnih stopa prometa prema vrsti proizvoda.

Sezonske promjene cijena mogu odražavati promjenu kvalitete, npr. cijene kod potpunih rasprodaja ili cijene voća i povrća izvan sezone. Ove promjene u kvaliteti tretiraju se kao promjene obujma.

Neto povećanje dragocjenosti (P.53)

- 3.154. *Definicija:* dragocjenosti su nefinancijska roba koja se ne koristi prvenstveno za proizvodnju ili potrošnju, ne propadaju (fizički) tijekom vremena u uobičajenim uvjetima, a stječu se i čuvaju prvenstveno zbog očuvanja vrijednosti.
- 3.155. Dragocjenosti uključuju sljedeće vrste roba:
- (a) drago kamenje i plemenite metale, kao što su dijamanti, nemonetarno zlato, platina, srebro itd.;
 - (b) antikvite i druge umjetničke predmete kao što su slike, skulpture itd.;
 - (c) druge dragocjenosti kao što je nakit izrađen od dragog kamenja i plemenitih metala te raritete.
- 3.156. Takve vrste roba bilježe se kao povećanje odnosno smanjenje dragocjenosti u sljedećim primjerima:
- (a) povećanje ili smanjenje nemonetarnog zlata, srebra itd. od središnje banke i drugih financijskih posrednika;
 - (b) povećanja ili smanjenja predmetnih roba od strane poduzeća čija glavna ili sporedna aktivnost ne uključuje proizvodnju ili trgovinu takvim vrstama robe. Takvo se povećanje ili smanjenje ne uključuje u intermedijarnu potrošnju ili investicije u fiksni kapital takvih poduzeća;
 - (c) povećanja ili smanjenja takvih roba od strane kućanstava. Takvo se povećanje ne uključuje u izdatke za finalnu potrošnju kućanstava.

U ESA-i se prema dogovoru i sljedeći slučajevi bilježe kao povećanje ili smanjenje dragocjenosti:

- (a) povećanja ili smanjenja predmetnih roba od strane draguljara i trgovaca umjetninama (prema općoj definiciji dragocjenosti, predmetna roba koje stječu draguljari i trgovci umjetninama treba bilježiti kao promjenu zaliha);
- (b) povećanja ili smanjenja predmetnih roba od strane muzeja (prema općoj definiciji dragocjenosti, predmetna roba koje stječu muzeji treba bilježiti kao investicije u fiksni kapital).

Ovim se dogovorom izbjegava česta reklasifikacija između triju glavnih vrsta investicija u kapital, tj. između neto povećanja dragocjenosti, investicija u fiksni kapital i promjene zaliha, npr. u slučaju transakcija takvim robama između kućanstava i trgovaca umjetninama.

- 3.157. Proizvodnja dragocjenosti se vrednuje po bazičnim cijenama. Sva ostala povećanja dragocjenosti se vrednuju po kupovnim cijenama koje su za njih plaćene, uključujući bilo kakve naknade ili provizije agenata. Kada se kupuju od posrednika, uključuju trgovačke marže. Smanjenje dragocjenosti se vrednuje po cijenama koje primaju prodavači, nakon oduzimanja bilo kakvih naknada ili provizija plaćenih agentima ili drugim posrednicima. Neto povećanje dragocjenosti između rezidentnih sektora se poništava, osim marži agenata i posrednika.

IZVOZ I UVOZ ROBA I USLUGA (P.6 i P.7)

- 3.158. *Definicija:* izvoz roba i usluga sastoji se od transakcija robom i uslugama (prodaja, razmjena i darovi) od rezidenata nerezidentima.

- 3.159. *Definicija:* uvoz roba i usluga sastoji se od transakcija robom i uslugama (kupovina, razmjena i darovi) od nerezidenata rezidentima.

- 3.160. Uvoz i izvoz roba i usluga ne uključuje:

- (a) trgovinu između podružnica, tj.:
 - (1) isporuke nerezidentima koje su realizirale nerezidentne podružnice rezidentnih poduzeća, npr. kada strane podružnice multinacionalnih kompanija koje su u vlasništvu ili koje kontroliraju rezidenti obavljaju prodaju u inozemstvu;
 - (2) isporuke koje su rezidentima osigurale podružnice nerezidentnih poduzeća, npr. prodaja koju obavljaju domaće podružnice strane multinacionalne kompanije;
- (b) tokove primarnog dohotka prema ili od inozemstva, kao što su naknade zaposlenicima, kamate i prihod od izravnih ulaganja. Prihodi od izravnog ulaganja mogu uključivati nerazlučiv dio različitih usluga, npr. osposobljavanje zaposlenika, usluge rukovođenja i uporaba patenata i žigova;
- (c) prekogranična prodaja ili kupnja financijske aktive ili neproizvedene aktive, poput zemljišta.

- 3.161. Uvoz i izvoz roba i usluga dijele se na:

- (a) isporuke unutar EU;
- (b) uvoz i izvoz izvan EU.

Obje vrste se nazivaju uvoz i izvoz.

Izvoz i uvoz roba (P.61 i P.71)

- 3.162. Uvoz i izvoz roba se događa kada se ekonomsko vlasništvo roba mijenja između rezidenata i nerezidenata. To vrijedi neovisno o odgovarajućem fizičkom premještanju roba preko granica.

- 3.163. Za isporuke između podružnica (poslovnice ili društva kćeri, ili strane podružnice): promjena ekonomskog vlasništva se pripisuje kad god se roba isporuči između povezanih poduzeća. To vrijedi jedino ako subjekt koji dobiva robu preuzima odgovornost za odlučivanje o razinama ponude i cijenama po kojima se njegov *output* isporučuje na tržište.

3.164 Izvoz roba se odvija bez prelaska robe preko granica zemlje u sljedećim primjerima:

- (a) robe koje su proizvele rezidentne jedinice koje posluju u međunarodnim vodama i prodane izravno nerezidentima u inozemstvu. Primjeri takvih roba su nafta, prirodni plin, proizvodi ribarstva, objekti spašavanja na moru;
- (b) oprema za prijevoz ili druga pokretna oprema koja nije vezana za fiksno mjesto;
- (c) robe nakon promjene vlasništva, koja se izgube ili unište prije nego li su prešla granicu države izvoznice;
- (d) preprodaja, tj. kupnja robe rezidenta od nerezidenta i naknadna preprodaja robe drugom nerezidentu, bez ulaska robe u ekonomsko područje preprodavatelja.

Analogni slučajevi javljaju se za uvoz roba.

3.165. Uvoz i izvoz roba uključuje transakcije sljedećim stavkama između rezidenata i nerezidenata:

- (a) nemonetarnim zlatom;
- (b) srebrnim polugama, dijamantima i drugim plemenitim metalima i dragim kamenjem;
- (c) papirnatim i metalnim novcem koji nije u opticaju te neemitiranim vrijednosnicama (vrednovanim kao roba, ne po nominalnoj vrijednosti);
- (d) električnom energijom, plinom i vodom;
- (e) stočnim fondom koji se prevozi preko granice;
- (f) poštanskim paketima;
- (g) državnim izvozom uključujući robu financiranu potporama i zajmovima;
- (h) robom prenesenom u ili iz vlasništva organizacije za robne rezerve;
- (i) robom koja rezidentno poduzeće isporučuje svojim nerezidentnim podružnicama, osim roba za preradu;
- (j) robom koja rezidentno poduzeće prima od svojih nerezidentnih podružnica; osim roba za preradu;
- (k) prokrijumčarenom robom ili proizvodima koji nisu prijavljeni za poreze poput uvoznih carina i PDV-a;
- (l) drugim nezabilježenim pošiljkama, kao što su darovi i pošiljke čija je vrijednost ispod određene minimalne vrijednosti.

3.166. Uvoz i izvoz roba isključuju sljedeće robe koje unatoč tome mogu prijeći nacionalnu granicu:

- (a) roba u tranzitu kroz zemlju;
- (b) roba poslana u ili iz veleposlanstava zemlje, vojnih baza ili drugih enklava neke zemlje unutar nacionalnih granica druge zemlje;
- (c) prijevoznu opremu ili druge pokretne vrste opreme, koje zemlju napuštaju privremeno, bez promjene ekonomskog vlasništva, npr. građevinska oprema u svrhe montaže ili gradnje u inozemstvu;
- (d) opremu i druge robe koja se šalju u inozemstvo radi prerade, održavanja, servisiranja ili popravka; to vrijedi i za robe prerađene u inozemstvu po narudžbi ako je uključena značajna fizička promjena u robama;
- (e) ostale robe koje privremeno napuste zemlju, a općenito se vrate u državu iz koje potječu unutar jedne godine bez promjene ekonomskog vlasništva.

Primjeri su roba koja se šalju u inozemstvo za izložbe i u zabavne svrhe, robe pod operativnim *leasingom*, uključujući *leasinge* na nekoliko godina i robe vraćene bez da su prodana nerezidentu.

- (f) robe u pošiljci koje su izgubljene ili uništene nakon prelaska granice, prije nego li je nastala promjena vlasništva.

3.167. Uvoz i izvoz roba bilježi se kada se prenese vlasništvo nad robom. Smatra se da promjena vlasništva nastaje u trenutku kada strane u transakciji to zabilježe u svojim knjigama ili računima. To se ne mora podudarati s različitim fazama ugovornog procesa kao što su:

- (a) vrijeme sklapanja ugovora (datum ugovora);
- (b) vrijeme isporuke roba i usluga i nastanak zahtjeva za plaćanjem (datum prijensa);
- (c) vrijeme namirenja tog zahtjeva (datum plaćanja).

3.168. Uvoz i izvoz roba se vrednuje po cijeni franko brod na granici države izvoznice (FOB). Ta vrijednost je:

- (a) vrijednost roba po bazičnim cijenama;
- (b) uvećano za pripadajući prijevoz i distributivne usluge do te točke granice, uključujući trošak utovara na prijevozno sredstvo za daljnji prijevoz;
- (c) uvećano za sve poreze, umanjeno za subvencije na izvezenu robu; za isporuke unutar EU to uključuje PDV i druge poreze na robu plaćenu u zemlji izvoznici.

U tablicama ponude i uporabe te simetričnim *input-output* tablicama, uvoz roba za pojedine grupe proizvoda vrednuje se po cijeni troškovi-osiguranje-prijevoz (CIF) na granici zemlje uvoznice.

3.169. *Definicija:* CIF cijena je cijena roba isporučena na granici države uvoznice ili cijena usluge pružene rezidentu, prije plaćanja bilo kojih uvoznih carina ili drugih poreza na uvoz ili trgovinskih i prijevoznčkih marži unutar države.

3.170 U određenim okolnostima mogu biti potrebne nadomjesne ili zamjenske vrijednosti za FOB vrijednost, kao što su:

- (a) razmjena roba se vrednuje po bazičnim cijenama koje bi bile dobivene da su robe bile prodane za gotovinu;
- (b) transakcije između povezanih poduzeća: u pravilu se koriste stvarne vrijednosti transfera. Međutim, ako se razlikuju od tržišnih cijena, zamjenjuju se procijenjenim ekvivalentom tržišne cijene;
- (c) robe prenesene na temelju financijskog *leasinga*: robe se vrednuju na temelju kupovne cijene koju plaća davatelj *leasinga*, a ne po ukupnoj vrijednosti plaćene najamnine;
- (d) uvoz roba koji se procjenjuje na temelju carinskih podataka (za trgovinu izvan EU) ili podataka Intrastata (za trgovinu unutar EU). Oba izvora podataka ne primjenjuju FOB vrednovanje, oni koriste CIF vrijednost na granici EU i CIF vrijednosti na državnim granicama. Kako se FOB vrijednosti koriste samo na najagregiranijoj razini, a CIF vrijednosti se koriste na razini grupe proizvoda, ove preinake se mogu primijeniti samo na najagregiranijoj razini, a preinaka je poznata kao CIF/FOB prilagodba;
- (e) uvoz i izvoz roba koji se procjenjuju na temelju podataka iz istraživanja ili različitih vrsta ad hoc podataka. U takvim se slučajevima dobiva ukupna vrijednost prodaje podijeljene po proizvodima. Procjena se temelji na kupovnim cijenama, a ne na FOB vrijednostima.

Izvoz i uvoz usluga (P.62 i P.72)

3.171. *Definicija:* izvoz usluga se sastoji od svih usluga koje rezidenti pružaju nerezidentima.

3.172. *Definicija:* uvoz usluga se sastoji od svih usluga koje nerezidenti pružaju rezidentima.

3.173. Izvoz usluga uključuje sljedeće slučajeve:

- (a) prijevoz izvezenih roba nakon što su napustili granicu države izvoznice, kada tu uslugu pruža prijevoznik rezident (slučajevi 2 i 3 u Tablici 3.3.);

- (b) prijevoz uvezenih roba koji obavlja prijevoznik rezident:
 - (1) do granice zemlje izvoznice kada se roba vrednuje FOB radi prijeboja vrijednosti prijevoza koja je uključena u FOB vrijednost (slučaj 3 u Tablici 3.4.);
 - (2) do granice zemlje uvoznice kada se roba vrednuje CIF radi prijeboja vrijednosti prijevoza koja je uključena u CIF vrijednost (slučajevi 3 i 2 CIF u Tablici 3.4.);
- (c) prijevoz roba koji rezidenti obavljaju za nerezidente, koji ne uključuje uvoz ili izvoz roba (npr. prijevoz roba koje ne napuštaju zemlju kao izvoz ili prijevoz roba izvan domaćeg državnog područja);
- (d) prijevoz putnika koji u ime nerezidenata obavljaju prijevoznici rezidenti;
- (e) aktivnosti obrade i popravaka u ime nerezidenata; te se aktivnosti bilježe neto, tj. kao izvoz usluga isključujući vrijednost obrađenih ili popravljenih roba;
- (f) instalacija opreme u inozemstvu kada je projekt po svojoj prirodi ograničenog trajanja;
- (g) financijske usluge koje rezidenti pružaju nerezidentima, uključujući i eksplicitne i implicitne troškove usluge, poput UFPIM-a;
- (h) usluge osiguranja koje rezidenti pružaju nerezidentima prema iznosu implicitnog troška usluge;
- (i) izdatak turista nerezidenata i osoba na poslovnim putovanjima. Izdaci se razvrstavaju kao usluge; za potrebe tablica ponude i uporabe i simetričnih *input-output* tablica, potrebna je raščlamba prema komponentama proizvoda;
- (j) izdaci nerezidenata za zdravstvene i obrazovne usluge koje pružaju rezidenti; to uključuje pružanje tih usluga na domaćem državnom području, kao i u inozemstvu;
- (k) usluge u vezi s kućama ili stanovima za odmor u vlasništvu stanara nerezidenata (vidjeti stavak 3.77.);
- (l) tantijeme i naknade za licence, čiji se primici povezuju s ovlaštenom uporabom prava intelektualnog vlasništva, kao što su patenti, autorska prava, žigovi, industrijski procesi, franšize itd. te s uporabom proizvedenih izvornika ili prototipova kao što su rukopisi, slike itd. na temelju ugovora o licenci, koje nerezidenti plaćaju rezidentima.

3.174. Postoji ekvivalentni uvoz usluge kao zrcalni odraz popisa izvoza usluga u stavku 3.173., i samo uvoz sljedećih usluga zahtijeva dodatni opis.

3.175. Uvoz prijevoznih usluga uključuje sljedeće slučajeve:

- (a) prijevoz izvezenih roba do granice države izvoznice kad ga obavlja prijevoznik nerezident radi prijeboja vrijednosti prijevoza koja je uključena u FOB vrijednost izvezenih roba (slučaj 4 u Tablici 3.3.);
- (b) prijevoz uvezenih roba koji obavlja prijevoznik nerezident:
 - (1) od granice zemlje izvoznice kao posebna usluga prijevoza kada se uvezena roba vrednuje po FOB vrijednosti (slučajevi 4 i 5 FOB u Tablici 3.4.);
 - (2) od granice zemlje uvoznice kao posebna usluga prijevoza kada se uvezena roba vrednuje po CIF vrijednosti (u tom slučaju vrijednost usluge prijevoza između granica zemlje izvoznice i zemlje uvoznice je već uključena u CIF vrijednost roba; slučaj 4 u Tablici 3.4.);

(c) prijevoz roba koji nerezidenti obavljaju za rezidente, koji ne uključuje uvoz ili izvoz roba (npr. prijevoz roba u tranzitu ili prijevoz izvan domaćeg državnog područja);

(d) međunarodni ili domaći prijevoz putnika koji za rezidente obavljaju prijevoznici nerezidenti.

Uvoz usluga prijevoza ne uključuje prijevoz izvezenih roba nakon što ona napuste granicu zemlje izvoznice, kada te usluge obavlja prijevoznik nerezident (slučajevi 5 i 6 u Tablici 3.3.). Izvoz roba se vrednuje po FOB vrijednosti i stoga se sve takve usluge prijevoza moraju smatrati transakcijama između nerezidenata, tj. između prijevoznika nerezidenta i uvoznika nerezidenta. To vrijedi i kada takve usluge prijevoza plaća izvoznik na temelju izvoznih CIF ugovora.

3.176. Uvoz u vezi s izravnim kupnjama rezidenta u inozemstvu obuhvaća svu kupnju roba i usluga koje rezidenti obave na inozemnim putovanjima, poslovno ili privatno. Potrebno je razlikovati dvije kategorije zbog toga što one zahtijevaju različiti tretman:

(a) svi izdaci osoba na poslovnim putovanjima povezani s poslom su intermedijarna potrošnja;

(b) svi ostali izdaci, bilo putnika na poslovnim putovanjima ili drugih putnika, su izdaci kućanstva za finalnu potrošnju.

3.177. Uvoz i izvoz usluga bilježe se u trenutku kada su obavljani. Taj se trenutak poklapa s trenutkom u kojem se usluge proizvode. Uvoz usluga se vrednuje po kupovnim cijenama, a izvoz usluga po bazičnim cijenama.

Tablica 3.3. — Tretman prijevoza izvezenih roba

	Domaće područje	Međupodručje	Područje zemlje uvoznice
1.	prijevoznik rezident ⇒	2. prijevoznik rezident ⇒	3. prijevoznik rezident ⇒
4.	prijevoznik nerezident ⇒	5. prijevoznik nerezident ⇒	6. prijevoznik nerezident ⇒

	Izvoz roba (FOB)	Izvoz usluga	Uvoz roba (CIF/FOB)	Uvoz usluga
1.	x	—	—	—
2.	—	x	—	—
3.	—	x	—	—
4.	x	—	—	x
5.	—	—	—	—
6.	—	—	—	—

3.178. Objašnjenje za tumačenje ove tablice: prvi dio ove tablice pokazuje da postoji šest mogućnosti prijevoza izvezenih roba, ovisno o tome je li prijevoznik rezident ili ne i ovisno o tome gdje se odvija prijevoz: od nekog mjesta na domaćem državnim području do državne granice, od državne granice do granice zemlje uvoznice, ili od granice zemlje uvoznice do nekog mjesta unutar zemlje uvoznice. U drugom dijelu tablice je za svaku od šest mogućnosti naznačeno bilježe li se troškovi prijevoza kao izvoz roba, izvoz usluga, uvoz roba ili uvoz usluga.

Tablica 3.4. — Tretman prijevoza uvezenih roba

	Domaće područje	Međupodručje	Područje zemlje izvoznice
1.	prijevoznik rezident ⇐	2. prijevoznik rezident ⇐	3. prijevoznik rezident ⇐
4.	prijevoznik nerezident ⇐	5. prijevoznik nerezident ⇐	6. prijevoznik nerezident ⇐

	Vrednovanje uvezenih roba	Uvoz roba	Uvoz usluga	Izvoz roba (FOB)	Izvoz usluga
1.	CIF/FOB	—	—	—	—
2.	FOB	—	—	—	—
	CIF	x	—	—	x
3.	CIF/FOB	x	—	—	x
4.	CIF/FOB	—	x	—	—
5.	FOB	—	x	—	—
	CIF	x	—	—	—
6.	CIF/FOB	x	—	—	—

3.179. Objašnjenje za tumačenje ove tablice: prvi dio ove tablice pokazuje da postoji šest mogućnosti prijevoza uvezenih roba, ovisno o tome je li prijevoznik rezident ili ne i ovisno o tome gdje se prijevoz obavlja: od nekog mjesta u zemlji izvoznici do granice te zemlje izvoznice, od granice zemlje izvoznice do granice zemlje uvoznice i od državne granice zemlje uvoznice do nekog mjesta na domaćem području. U drugom dijelu tablice je za svaku od šest mogućnosti naznačeno bilježe li se troškovi prijevoza kao uvoz roba, uvoz usluga, izvoz roba ili izvoz usluga. U nekim slučajevima (slučajevi 2 i 5) ovo bilježenje ovisi o načelu vrednovanja koje se primjenjuje za uvezenih roba. Treba primijetiti da se prijelaz s vrednovanja uvezenih roba po CIF-u na FOB sastoji od:

(a) CIF/FOB prilagodbe, tj. od 2 CIF do 2 FOB (snižava ukupan uvoz i izvoz);

(b) CIF/FOB preklasifikacije, tj. od 5 CIF do 5 FOB (ostavlja ukupan uvoz i izvoz nepromijenjenima).

TRANSAKCIJE POSTOJEĆIM DOBRIMA

3.180. *Definicija:* postojeća dobra su dobra koja su već imala korisnika (osim zaliha).

3.181. Postojeća dobra uključuju:

(a) zgrade i ostali fiksni kapital koje su proizvodne jedinice prodale drugim jedinicama:

(1) da se ponovno uporabe kao takva;

(2) da bi se srušila ili rastavila, pri čemu dobiveni proizvodi postaju sirovine (npr. staro željezo) koje se koriste u proizvodnji novih dobara (npr. čelika);

(b) dragocjenosti koje jedna jedinica prodaje drugoj;

(c) trajna potrošačka dobra koja su kućanstva prodala drugim jedinicama:

(1) da bi se ponovno uporabila kao takva;

(2) da bi se rastavila i pretvorila u otpadni materijal;

(d) potrošna dobra (npr. stari papir, krpe, stara odjeća, stare boce itd.) koja je prodala bilo koja jedinica, bilo da bi se opet upotrijebila ili da bi postala sirovina za izradu novih dobara.

Prijenos postojećih dobara se bilježi kao negativni izdatak (stjecanje) kod prodavatelja i kao pozitivni izdatak (stjecanje) za kupca.

3.182. Ta definicija postojećih dobara ima sljedeće posljedice:

(a) kada se prodaja postojeće fiksne aktiva ili dragocjenosti dogodi između dva proizvođača rezidenta, pozitivne i negativne vrijednosti bilježene kao bruto investicije u fiksni kapital se poništavaju na razini gospodarstva kao cjeline, osim troškova prijenosa vlasništva;

- (b) kada se postojeća nepokretna fiksna aktiva (npr. zgrada) prodaje nerezidentu, potonji se tretira kao da je kupio financijsku aktiva, tj. kao dionički kapital uvjetno rezidentne jedinice. Smatra se da takva uvjetno rezidentna jedinica kupuje fiksnu aktivu. Prodaja i kupnja fiksne aktive događaju se između rezidentnih jedinica;
- (c) kad je postojeća pokretna fiksna aktiva izvezena, kao što je brod ili zrakoplov, ne bilježi se pozitivna bruto investicija u fiksni kapital u gospodarstvu radi prijeboja prodavateljeve negativne bruto investicije u fiksni kapital;
- (d) trajna dobra, kao što su vozila, mogu se razvrstati pod fiksnu aktivu ili kao potrošačka trajna dobra, ovisno o vlasniku i svrsi za koju se koriste. Ako se vlasništvo nad takvim dobrima prenosi s poduzeća na kućanstvo kako bi se koristilo za finalnu potrošnju, negativne bruto investicije se bilježe za poduzeće, a pozitivni izdaci za potrošnju kućanstva. Kada se vlasništvo nad takvim dobrima prenosi s kućanstva na poduzeće, za kućanstvo se bilježi negativni izdatak za finalnu potrošnju, a za poduzeće pozitivna vrijednost bruto investicija u fiksni kapital;
- (e) transakcije postojećim dragocjenostima bilježe se kao povećanje dragocjenosti (pozitivne bruto investicije) kod kupca, a kao smanjenje dragocjenosti (negativne bruto investicije) kod prodavatelja. U slučaju transakcije sa sektorom inozemstva, uvoz ili izvoz dobra se mora bilježiti. Dragocjenosti koje su prodala kućanstva ne bilježi se kao negativni izdatak za finalnu potrošnju;
- (f) kada država prodaje postojeća trajna vojna dobra u inozemstvo, to se bilježi kao izvoz dobara i kao negativna investicija države u fiksni kapital.

3.183. Transakcije postojećim dobrima bilježe se u trenutku promjene vlasništva. Primjenjuju se načela vrednovanja prikladna za vrstu transakcije uključenim proizvodima.

NETO NEPROIZVEDENA AKTIVA (NP)

3.184. *Definicija:* neproizvedena aktiva sastoji se od aktive koja nije proizvedena u granicama proizvodnje, a koja se može uporabiti u proizvodnji roba i usluga.

3.185. Razlikuju se tri kategorije neto neproizvedene aktive:

- (a) neto stjecanje prirodnih resursa (NP.1);
- (b) neto stjecanje ugovora, najmova i licenci (NP.2);
- (c) neto kupnja *goodwill* i prodajne aktive (NP.3).

3.186. Prirodni resursi obuhvaćaju sljedeće kategorije:

- (a) zemljište;
- (b) rezerve ruda i energije;
- (c) nekultivirani biološki resursi;
- (d) vodeni resursi,
- (e) pojas radiofrekvencija;
- (f) ostali prirodni resursi.

Prirodni resursi isključuju proizvedenu aktivu kultiviranih bioloških resursa. Kupnja ili prodaja kultiviranih bioloških resursa ne bilježi se kao neto stjecanje prirodnih izvora; bilježi se kao investicija u fiksni kapital. Također, plaćanja za privremeno korištenje prirodnih resursa ne bilježe se kao stjecanje prirodnih resursa; bilježe se kao najam, tj. kao vlasnički dohodak (vidjeti Poglavlje 15.: Ugovori, najam i licence).

3.187. Zemljište se definira kao sama zemlja, uključujući tlo koje je pokriva i pridružene površinske vode. Pridružene površinske vode uključuju sve unutarnje vode (rezervoare, jezera, rijeke itd.) nad kojima se mogu izvršavati vlasnička prava.

3.188. U rubriku zemljište nisu uključene sljedeće stavke:

- (a) građevine ili drugi objekti koji se nalaze na zemljištu ili preko njega prolaze (na primjer ceste i tuneli);
- (b) vinogradi, voćnjaci ili drugi nasadi stabala i svih usjeva koji se uzgajaju itd.;
- (c) ispodpovršinska aktiva;
- (d) nekultivirani biološki resursi;
- (e) podzemni izvori vode.

Stavke (a) i (b) su proizvedena fiksna aktiva, dok su stavke (c), (d) i (e) vrste neproizvedene aktive.

3.189. Povećanje i smanjenje zemljišta i drugih prirodnih resursa vrednuju se po tekućim tržišnim cijenama koje prevladavaju u vrijeme nastanka povećanja/smanjenja. Transakcije prirodnim resursima bilježe se u istoj vrijednosti u računima kupca i u računima prodavatelja. Ta vrijednost isključuje troškove prijenosa vlasništva prirodnih resursa. Ti troškovi se tretiraju kao bruto investicije u fiksni kapital.

3.190. Ugovori, najmovi i licence kao neproizvedena aktiva sastoje se od sljedećih razreda:

- (a) prenosivi operativni *leasing*;
- (b) dozvole za korištenje prirodnih resursa, npr. ribarske kvote;
- (c) dozvole za obavljanje posebnih aktivnosti, npr. dozvole za emisije i licence za ograničeni broj kasina ili djelovanje taksi službe na određenom području;
- (d) prava na buduću robu i usluge na isključivoj osnovi, npr. ugovori nogometaša i isključivo pravo nakladnika za objavu novih djela određenog autora.

3.191. Ugovori, najmovi i licence kao kategorija neproizvedene aktive isključuju operativni *leasing* kao takvu aktivu; plaćanja za operativni *leasing* se bilježe kao intermedijarna potrošnja.

Vrijednost povećanja i smanjenja ugovora, najмова i licenci isključuje s njima povezane troškove prijenosa vlasništva. Troškovi prijenosa vlasništva su sastavni dio bruto investicija u fiksni kapital.

3.192. *Definicija:* vrijednost *goodwill* i prodajne aktive je razlika između vrijednosti plaćene za poduzeće kao aktivnog poduzeća i njegove ukupne neto aktive. Radi izračuna ukupne vrijednosti neto aktive svaka pojedina aktiva i pasiva se posebno utvrđuje i vrednuje.

3.193. *Goodwill* se bilježi jedino ako njegovu vrijednost pokazuje tržišna transakcija, na primjer prodajom cijelog društva. Ako se utvrđena prodajna aktiva prodaje pojedinačno i odvojeno od cijelog društva, takva se prodaja bilježi pod tom stavkom.

3.194. Neto stjecanje neproizvedene aktive bilježi se u kapitalnom računu sektora, računu ukupnog gospodarstva i računu inozemstva.

POGLAVLJE 4.

DISTRIBUTIVNE TRANSAKCIJE

- 4.01. *Definicija:* distributivne transakcije su transakcije kojima se dodana vrijednost koja se ostvaruje proizvodnjom raspodjeljuje radu, kapitalu i državi i transakcije kojima se preraspodjeljuju dohodak i bogatstvo.

Razlikuju se tekući i kapitalni transferi, pri čemu se kapitalnim transferima preraspodjeljuje štednja ili bogatstvo, a ne dohodak.

NAKNADE ZAPOSLENICIMA (D.1)

- 4.02. *Definicija:* naknade zaposlenicima (D.1) tumače se kao ukupni primici, u novcu ili u naturi, koje poslodavac plaća zaposleniku za posao koji je potonji obavio u obračunskom razdoblju.

Naknade zaposlenicima sastoje se od sljedećih elemenata:

- (a) nadnica i plaća (D.11):

— nadnica i plaća u novcu,

— nadnica i plaća u naturi;

- (b) socijalnih doprinosa poslodavaca (D.12):

— stvarnih socijalnih doprinosa poslodavaca (D.121),

— stvarnih mirovinskih doprinosa poslodavaca (D.1211),

— stvarnih nemirovinskih doprinosa poslodavaca (D.1212),

— imputiranih socijalnih doprinosa poslodavaca (D.122),

— imputiranih mirovinskih doprinosa poslodavaca (D.1221),

— imputiranih nemirovinskih doprinosa poslodavaca (D.1222).

Nadnice i plaće (D.11)

Nadnice i plaće u novcu

- 4.03. Nadnicama i plaćama u novcu obuhvaćeni su socijalni doprinosi, porezi na dohodak i ostali iznosi koje plaća zaposlenik, uključujući one koje obustavlja poslodavac i u ime zaposlenika uplaćuje izravno u programe socijalnog osiguranja, poreznim tijelima i sl.:

U nadnice i plaće u novcu uključene su sljedeće vrste primitaka:

- (a) osnovne nadnice i plaće koje se isplaćuju u redovnim vremenskim razmacima;

- (b) dodatne isplate kao što su isplate za prekovremeni rad, rad noću, rad vikendom, rad u neugodnim ili opasnim uvjetima;

- (c) dodaci za troškove života, lokalni dodaci i dodaci za život u inozemstvu;

- (d) bonusi ili druga izvanredna plaćanja, povezani s ukupnim rezultatom društva i isplaćeni na temelju programa nagrađivanja; bonusi na temelju proizvodnosti ili dobiti, božićnice bez socijalnih doprinosa zaposlenika (vidjeti točku (c) stavka 4.07.); „trinaesta i četrnaesta plaća” poznata i kao dodatna godišnja plaća;

- (e) dodaci za prijevoz na posao i s posla, izuzev dodataka ili nadoknada troškova zaposlenicima za putovanja, odvojeni život, selidbu i troškove reprezentacije koje su snosili za vrijeme obnašanja svojih dužnosti (vidjeti točku (a) stavka 4.07.);

- (f) naknada za praznike ili godišnje odmore;
- (g) provizije, napojnice, kotacije i direktorske naknade isplaćene zaposlenicima;
- (h) isplate poslodavaca zaposlenicima s naslova programa štednje;
- (i) izvanredne isplate zaposlenicima koji napuštaju tvrtku, koje nisu vezane za kolektivni ugovor;
- (j) dodaci za stanovanje koje poslodavci isplaćuju zaposlenicima u novcu.

Nadnice i plaće u naturi

- 4.04. *Definicija:* nadnice i plaće u naturi sastoje se od roba i usluga ili drugih nenovčanih pogodnosti koje poslodavci daju bez naknade ili po smanjenim cijenama i koje zaposlenici mogu koristiti u svoje vrijeme i prema svojoj diskrecijskoj odluci za svoje potrebe ili želje, ili potrebe ili želje drugih članova njihovih kućanstava.
- 4.05. Primjeri nadnica i plaća u naturi su:
- (a) hrana i piće, uključujući ono konzumirano za vrijeme službenog puta, ali uz izuzetak posebne hrane i pića koje zahtijevaju izvanredni radni uvjeti. Smanjene cijene dobivene u besplatnim ili subvencioniranim kantinama ili na temelju bonova za ručak, uključene su u nadnice i plaće u naturi;
 - (b) vlastiti i kupljeni stambeni prostor ili usluge smještaja koje mogu koristiti svi članovi kućanstva kojem zaposlenik pripada;
 - (c) uniforme ili druge vrste posebne odjeće koju zaposlenici odabirom često odijevaju izvan radnog mjesta i na radnom mjestu;
 - (d) servisi vozila ili druga trajna dobra za osobnu uporabu zaposlenika;
 - (e) roba i usluge proizvedene kao *output* zaposlenikovih vlastitih proizvodnih procesa, kao što su besplatni prijevoz željeznicom ili zrakoplovom za zaposlenike, besplatan ugljen za rudare, besplatna hrana za zaposlene u poljoprivredi;
 - (f) davanje zaposlenicima i njihovim obiteljima sportskih objekata, rekreacijskih objekata ili objekata za godišnji odmor na korištenje;
 - (g) prijevoz na posao i s posla, osim ako je organiziran tijekom radnog vremena; parkiralište za osobno vozilo kad bi ga u suprotnom trebalo platiti;
 - (h) čuvanje djece zaposlenika;
 - (i) plaćanja poslodavaca u korist zaposlenika, koje poslodavci plaćaju radnim vijećima ili sličnim tijelima;
 - (j) bonusne dionice podijeljene zaposlenicima;
 - (k) zajmovi zaposlenicima po smanjenim kamatnim stopama. Vrijednost ove pogodnosti procjenjuje se kao iznos koji bi zaposlenik morao platiti da dođe do primjene kamate po tržišnim uvjetima, umanjen za iznos stvarno plaćene kamate. Pogodnost se bilježi pod nadnice i plaće u računu stvaranja dohotka, a odnosno imputirano plaćanje kamate poslodavca zaposleniku bilježi se u računu primarne raspodjele dohotka;
 - (l) dioničke opcije, kad poslodavac daje zaposleniku opciju kupovine dionica po određenoj cijeni na budući datum (vidjeti stavke od 4.168. do 4.178.);
 - (m) dohodak ostvaren od djelatnosti u korporacijskim sektorima koje nisu uzete u obzir i koji je preneseni zaposlenicima koji su sudjelovali u tim djelatnostima za vlastite potrebe.
- 4.06. Roba i usluge dani zaposlenicima kao nadnice i plaće u naturi vrednuju se po bazičnim cijenama kad ih poslodavac proizvodi, a po kupovnim cijenama kad ih poslodavac kupuje. Kad se daju besplatno, ukupna vrijednost nadnica i plaća izračunava se prema bazičnim cijenama (ili kupovnim cijenama poslodavca kad ih poslodavac kupuje) dotičnih roba i usluga. Ova se vrijednost umanjuje za iznos koji plaća zaposlenik kad se roba i usluge ne daju besplatno, već po nižim cijenama.

4.07. Nadnicama i plaćama nije obuhvaćeno sljedeće:

(a) izdaci poslodavaca potrebni za njihov proizvodni proces. Primjeri su sljedeći:

- (1) dodaci ili nadoknade zaposlenicima putnih troškova, troškova za odvojeni život, selidbu i troškova reprezentacije koje su imali pri obavljanju svojih dužnosti;
- (2) izdaci za pružanje dodatnih sadržaja na radnom mjestu, za obvezne liječničke preglede zbog naravi posla i za nabavu radne odjeće koja se odijeva za rad;
- (3) usluge smještaja na radnom mjestu koje ne mogu koristiti kućanstva kojima zaposlenici pripadaju, kao što su, primjerice, kabine, spavaonice, radnički hosteli i kolibe;
- (4) posebna hrana ili piće koje zahtijevaju izvanredni radni uvjeti;
- (5) dodaci koji se plaćaju zaposlenicima za kupovinu alata, opreme ili posebne odjeće potrebne za njihov rad, ili određeni dio njihovih nadnica ili plaća koji su prema svojem ugovoru o radu dužni odvojiti za navedene kupovine. U mjeri u kojoj se zaposlenicima od kojih ugovor o radu zahtijeva kupovinu alata, opreme, posebne odjeće i sl., u potpunosti ne nadoknade ti troškovi, ostali troškovi koje snose odbijaju se od iznosa koje primaju s osnove nadnica i plaća, a intermedijarna potrošnja poslodavaca se na odgovarajući način povećava.

Izdaci za robu i usluge koje su poslodavci dužni pružiti svojim zaposlenicima kako bi potonji mogli obavljati svoj posao, smatraju se intermedijarnom potrošnjom poslodavaca;

- (b) Iznosi nadnica i plaća koje poslodavci privremeno isplaćuju svojim zaposlenicima u slučaju bolesti, porodičnog dopusta, povrede na radu, invaliditeta itd. Ta plaćanja smatraju se ostalim nemirovinskim naknadama socijalnog osiguranja (D.6222), a isti se iznosi bilježe pod imputirane nemirovinske socijalne doprinose poslodavaca (D.1222);
- (c) ostale naknade socijalnog osiguranja povezane s radom u obliku dodataka za djecu, bračnog druga, obitelj, školovanje ili drugih dodataka za uzdržavanike te u obliku pružanja besplatnih medicinskih usluga (osim onih koje zahtjeva narav posla) zaposlenicima ili njihovim obiteljima;
- (d) porezi koje plaća poslodavac na račun nadnica i plaća - na primjer, porez na plaću. Ovi porezi koje plaćaju poduzeća procjenjuju se kao dio isplaćenih nadnica i plaća ili kao fiksni iznos po zaposlenoj osobi. Smatraju se ostalim porezima na proizvodnju;
- (e) plaćanja vanjskim suradnicima za obavljeno djelo. Kad je dohodak koji su primili vanjski suradnici funkcija vrijednosti *outputa* određenog proizvodnog procesa za koji je odgovorna dotična osoba, bez obzira koliko je rada u to utrošeno, ova naknada podrazumijeva da je radnik samozaposlen.

Socijalni doprinosi poslodavaca (D.12)

4.08. *Definicija:* socijalni doprinosi poslodavaca socijalni su doprinosi koje uplaćuju poslodavci u programe socijalne sigurnosti ili druge programe socijalnog osiguranja povezane s radom kako bi osigurali socijalne naknade za svoje zaposlenike.

Iznos jednak vrijednosti socijalnih doprinosa koje snose poslodavci kako bi svojim zaposlenicima osigurali pravo na socijalne naknade, bilježi se pod naknade zaposlenicima. Socijalni doprinosi poslodavaca mogu biti stvarni ili imputirani.

Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.121)

4.09. *Definicija:* stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D121) sastoje se od plaćanja poslodavaca osiguravateljima u korist svojih zaposlenika (socijalna sigurnost i drugi programi socijalnog osiguranja povezani s radom). Ta plaćanja pokrivaju zakonske, konvencionalne, ugovorne i dobrovoljne doprinose za osiguranje od socijalnih rizika ili potreba.

Iako ih poslodavci izravno plaćaju osiguravateljima, ti doprinosi poslodavaca smatraju se elementom naknada zaposlenicima. Zaposlenici se tada bilježe kao da plaćaju doprinose osiguravateljima.

Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca razvrstani su u dvije skupine: doprinosi povezani s mirovinama i doprinosi za druge pogodnosti, a bilježe se odvojeno pod sljedeće naslove:

- (a) Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca (D.1211);
- (b) Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca (D.1212).

Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca odgovaraju doprinosima povezanim sa socijalnim rizicima i potrebama osim mirovina, kao što su bolovanje, porodiljni dopust, ozljeda na radu, invaliditet njihovih zaposlenika, tehnološki višak itd.

Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.122)

4.10. *Definicija:* imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.122) predstavljaju protustavku drugim naknadama socijalnog osiguranja (D.622) (manje budućih socijalnih doprinosa zaposlenika) i plaćaju ih poslodavci izravno zaposlenicima ili bivšim zaposlenicima i drugim prihvatljivim osobama bez sudjelovanja osiguravajućih društava ili samostalnih mirovinskih fondova te bez osnivanja posebnog fonda ili formiranja odvojene pričuve u tu svrhu.

Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca razvrstani su u dvije skupine:

- (a) Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca (D.1221)

Programi socijalnog osiguranja u odnosu na mirovine dijele se na određene sustave doprinosa ili određene sustave naknada.

Određeni sustav doprinosa jest sustav u kojem se naknade utvrđuju prema doprinosima uplaćenima u sustav i prema povratu od ulaganja sredstava. U trenutku umirovljenja, zaposlenik je taj koji preuzima sve rizike povezane s plativim naknadama. Kod tih sustava nema imputiranih doprinosa, osim ako poslodavac sam upravlja sustavom. U tom slučaju, troškovi upravljanja sustavom smatraju se imputiranim doprinosom koji se plaća zaposleniku kao dio naknada zaposlenicima. Ovaj se iznos bilježi i kao izdatak za finalnu potrošnju kućanstva za financijske usluge.

Određeni sustav naknada jest sustav u kojem se naknade plative članovima utvrđuju prema pravilima sustava, to jest, uporabom formule za utvrđivanje plaćanja ili minimalnog plaćanja. U tipičnom određenom sustavu naknada, kako poslodavac tako i zaposlenik uplaćuju doprinose, pri čemu je doprinos zaposlenika obvezan i postotak je trenutčne plaće. Troškovi navedenih naknada odgovornost su poslodavca. Poslodavac je taj koji preuzima rizik za pružanje naknada.

U okviru određenog sustava naknada postoji imputirani doprinos poslodavca koji se izračunava na sljedeći način:

Imputirani doprinos poslodavca jednak je

povećanju naknade zbog trenutnog razdoblja rada

umanjeno za broj stvarnog doprinosa poslodavca,

umanjeno za broj doprinosa zaposlenika,

uvećano za troškove upravljanja sustavom.

Neki se sustavi mogu iskazati kao sustavi bez doprinosa, jer ni poslodavac niti zaposlenik ne uplaćuju stvarne doprinose. Međutim, imputirani doprinos poslodavca izračunava se i imputira kako je upravo opisano.

Kad se mirovinska prava iz sustava za državne zaposlenike ne bilježe u središnje račune, imputirani mirovinski doprinosi državnih poslodavaca moraju se procijeniti na temelju aktuarskih izračuna. Kad se aktuarskim izračunima ne može dobiti dovoljna razina pouzdanosti, samo u tim slučajevima moguća su dva druga pristupa za procjenu imputiranih mirovinskih doprinosa državnih poslodavaca kako slijedi:

- (1) na temelju razumnog postotka nadnica i plaća koje se isplaćuju postojećim zaposlenicima; ili

(2) kao razlika između plativih postojećih naknada i stvarnih doprinosa (kako od strane zaposlenika tako i od strane države kao poslodavca).

(b) Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca (D.1222)

Činjenica da neke socijalne naknade poslodavci plaćaju izravno, a ne putem fondova socijalne sigurnosti ili drugih osiguravatelja, ne utječe na njihovo bilježenje kao socijalne naknade. Budući da čine dio troškova rada poslodavaca, troškovi tih naknada uključeni su i u naknade zaposlenicima. Primici tih zaposlenika se, stoga, imputiraju u vrijednosti istovjetnoj iznosu socijalnih doprinosa potrebnih za osiguranje prava na socijalne naknade koje prikupe. Ti iznosi uzimaju u obzir sve stvarne doprinose koje je uplatio poslodavac ili zaposlenik i ovise ne samo o razinama trenutno plativih naknada, već i o načinima na koji će se u budućnosti vjerojatno razvijati obveze poslodavaca iz tih sustava kao posljedica čimbenika, kao što su očekivane promjene u brojevima, starosna podjela i očekivani životni vijek njihovih sadašnjih i bivših zaposlenika. Vrijednosti imputirane doprinosima temelje se na istim aktuarskim izračunima kojima se utvrđuju razine premija koje naplaćuju osiguravajuća društva.

U praksi, međutim, može biti teško točno izračunati iznose tih imputiranih doprinosa. Poslodavac može sam sebe procijeniti, možda na temelju doprinosa uplaćenih u slične sustave fondova, kako bi izračunao svoje vjerojatne buduće obveze, a takve se procijene mogu koristiti kad su dostupne. Druga prihvatljiva metoda je koristiti razumni postotak nadnica i plaća koje se isplaćuju postojećim zaposlenicima. U suprotnom, jedina praktična alternativa je koristiti nemirovinske naknade, bez formiranja pričuva, koje poslodavac isplaćuje tijekom istog obračunskog razdoblja kao procjenu primitaka koji bi bili potrebni za pokrivanje imputiranih doprinosa. Stvarno plaćenim naknadama u tekućem razdoblju pruža se prihvatljiva procjena doprinosa i povezanih imputiranih naknada.

4.11. U sektorskim računima, trošak izravnih socijalnih naknada pojavljuje se prvo u uporabama u računu stvaranja dohotka kao element naknada zaposlenicima, a potom u uporabama u računu sekundarne raspodjele dohotka kao socijalne naknade. Kako bi se potonji račun poravnao, pretpostavlja se da kućanstva zaposlenika vraćaju sektorima poslodavaca imputirane socijalne doprinose poslodavaca, kojima se financiraju, uz eventualne socijalne doprinose zaposlenika, izravne socijalne naknade koje im isplaćuju ti isti poslodavci. Taj idejni krug sličan je onom stvarnih socijalnih doprinosa poslodavaca, koji prolaze kroz račune kućanstava te se nakon toga smatra da su ih kućanstva platila osiguravateljima.

4.12. Vrijeme bilježenja naknada zaposlenicima:

(a) nadnice i plaće (D.11) bilježe se u razdoblju u kojem je obavljen rad. Međutim, *ad hoc* bonusi ili druga izvanredna plaćanja, kao što su 13. plaće, bilježe se o dospijecu. Vrijeme bilježenja dioničkih opcija proteže se kroz razdoblje od datuma dodijele do datuma opcijskog prava. Ako podaci nisu odgovarajući, vrijednost opcije bilježi se na datum opcijskog prava;

(b) stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.121) bilježe se u razdoblju u kojem je posao obavljen;

(c) imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.122) bilježe se prema sljedećim skupinama:

(1) oni koji predstavljaju protustavku obveznim izravnim socijalnim naknadama bilježe se u razdoblje u kojem je posao obavljen;

(2) oni koji predstavljaju protustavku dobrovoljnim izravnim socijalnim naknadama bilježe se u vrijeme pružanja tih naknada.

4.13. Naknade zaposlenicima sastoje se od sljedećih elemenata:

(a) naknade rezidentnim zaposlenicima od rezidentnih poslodavaca;

(b) naknade rezidentnim zaposlenicima od nerezidentnih poslodavaca;

(c) naknade nerezidentnim zaposlenicima od rezidentnih poslodavaca;

Stavke navedene u točkama od (a) do (c) bilježe se kako slijedi:

(1) naknade skupinama rezidentnih i nerezidentnih zaposlenika od rezidentnih poslodavaca, uz stavke navedene u točkama (a) i (c), bilježe se kao uporabe u račun stvaranja dohotka sektora i djelatnosti kojima poslodavci pripadaju;

- (2) naknade rezidentnim zaposlenicima od skupina rezidentnih i nerezidentnih poslodavaca, uz stavke navedene u točkama (a) i (b), bilježe se kao izvori u računu alokacije primarnog dohotka kućanstava;
- (3) za stavku navedenu u točki (b), naknade rezidentnim zaposlenicima od nerezidentnih poslodavaca bilježe se kao uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere;
- (4) za stavku navedenu u točki (c), naknade nerezidentnim zaposlenicima od rezidentnih poslodavaca bilježe se kao izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere;

POREZI NA PROIZVODNJU I UVOZ (D.2)

4.14. *Definicija:* porezi na proizvodnju i uvoz (D.2) sastoje se od obveznih, nepovratnih plaćanja, u novcu ili u naturi, koje naplaćuje opća država ili institucije Europske unije u odnosu na proizvodnju i uvoz roba i usluga, zapošljavanje radne snage, vlasništvo ili uporabu zemljišta, zgrada ili druge aktive koja se koristi u proizvodnji. Ti se porezi plaćaju neovisno o ostvarenoj dobiti.

4.15. Porezi na proizvodnju i uvoz sastoje se od sljedećih elemenata:

- (a) poreza na proizvode (D.21):
 - (1) poreza tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV) (D.211);
 - (2) poreza i carina na uvoz isključujući PDV (D.212);
 - uvoznih carina (D.2121),
 - poreza na uvoz isključujući PDV i carinu (D.2122);
 - (3) poreza na proizvode isključujući PDV i uvozne poreze (D.214);
- (b) ostalih poreza na proizvodnju (D.29).

Porezi na proizvode (D.21)

4.16. *Definicija:* porezi na proizvode (D.21) su porezi koji se plaćaju po jedinici dotične robe ili usluge koja je proizvedena ili s kojom se obavila transakcija. Porez može biti određeni iznos novca po jedinici količine roba ili usluge, ili se može izračunati kao utvrđeni postotak cijene po jedinici ili vrijednosti roba i usluga koje su proizvedene ili s kojima se obavila transakcija. Procijenjeni porezi na proizvod, neovisno o institucionalnoj jedinici koja plaća porez, uključeni su u poreze na proizvode, osim ako su namjerno razvrstani u drugi naslov.

Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV) (D.211)

4.17. *Definicija:* porez tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV) na robu ili usluge koji po fazama naplaćuju poduzeća i koji se na kraju u potpunosti naplaćuje krajnjem kupcu.

Ovim naslovom obuhvaćen je porez na dodanu vrijednost koji ubire opća država i koji se primjenjuje na domaće i uvozne proizvode, te drugi porezi koji se odbijaju i primjenjuju prema sličnim pravilima koja uređuju PDV. Svi porezi tipa poreza na dodanu vrijednost su dalje u tekstu: PDV. Zajednička značajka PDV-a jest da su proizvođači obvezni platiti državi samo razliku između PDV-a na njihovu prodaju i PDV-a na njihovu kupovinu za intermedijarnu potrošnju i bruto investicije u fiksni kapital.

PDV se bilježi u neto iznosu u smislu da:

- (a) se *output* roba i usluga te uvoza vrednuje bez fakturiranog PDV-a;
- (b) se kupovine roba i usluga bilježe uključujući PDV koji se ne odbija. PDV se bilježi kao da ga snose kupci, ne prodavatelji, i to samo oni kupci koji ga ne mogu odbiti. Veći dio PDV-a se bilježi kao da je plaćen na finalne uporabe, posebno na potrošnju kućanstava.

Za ukupno gospodarstvo, PDV je jednak razlici između ukupno fakturiranog PDV-a i ukupnog PDV-a koji se može odbiti (vidjeti stavak 4.27.).

Porezi i carine na uvoz isključujući PDV (D.212)

4.18. *Definicija:* porezi i carine na izvoz isključujući PDV (D.212) sastoje se od obveznih iznosa koje naplaćuje opća država ili institucije Europske unije na uvoznu robu, isključujući PDV, kako bi je pustili u slobodan optjecaj na ekonomskom području te na usluge koje nerezidentne jedinice pružaju rezidentnim jedinicama.

U obvezna plaćanja uključeni su:

- (a) uvozne carine (D.2121): one se sastoje od carina ili drugih uvoznih nameta koji se plaćaju u skladu s dodacima carinskim tarifama na robe posebne vrste kad ta roba ulazi za uporabu na ekonomsko područje zemlje korištenja;
- (b) porezi na uvoz isključujući PDV i uvoznu carinu (D.2122).

U ovaj naslov uključeni su:

- (1) nameti na uvozne poljoprivredne proizvode;
- (2) novčani kompenzacijski iznosi koji se plaćaju na uvoz;
- (3) trošarine i posebni porezi na određene uvozne proizvode, pod uvjetom da te carine i poreze na slične proizvode domaćeg podrijetla plaća sama podružnica proizvođača;
- (4) opći porezi na prodaju koji se plaćaju na uvoz roba i usluga;
- (5) porezi na posebne usluge koje pružaju nerezidentna poduzeća rezidentnim jedinicama na ekonomskom području;
- (6) dobit državnih poduzeća koja imaju monopol nad uvozom nekih roba ili usluga, koja se prenosi državi.

Neto porezi i carine na uvoz isključujući PDV izračunavaju se odbitkom uvoznih subvencija (D.311) od poreza i carina na uvoz isključujući PDV (D.212).

Porezi na proizvode, isključujući PDV i uvozne poreze (D.214)

4.19. *Definicija:* porezi na proizvode, isključujući PDV i uvozne poreze (D.214) sastoje se od poreza na robe i usluge koji postaju plativi kao posljedica proizvodnje, izvoza, prodaje, prijenosa, *leasinga* ili isporuke tih roba ili usluga, ili kao posljedica njihovog korištenja za vlastitu potrošnju ili investiranja u vlastiti kapital.

4.20. Ovim naslovom posebno su obuhvaćeni:

- (a) trošarine i porezi na potrošnju (osim onih uključenih u poreze i carine na uvoz);
- (b) biljezi na prodaju određenih proizvoda, kao što su alkoholna pića ili duhan te na pravne dokumente ili čekove;
- (c) porezi na financijske i kapitalne transakcije, plative kod kupovine ili prodaje nefinancijske i financijske aktive, uključujući mjenjačke poslove. Oni postaju plativima kad dođe do promjene vlasništva nad zemljištem ili drugom aktivom, osim kad je to posljedica kapitalnih transfera (uglavnom nasljedstva i darova). Smatraju se porezima na usluge posrednika;
- (d) porezi na registraciju osobnih vozila;
- (e) porezi na zabavu;
- (f) porezi na lutrije, igre na sreću i klađenje, osim onih na dobitke;
- (g) porezi na premije osiguranja;
- (h) drugi porezi na posebne usluge: hotelske usluge ili usluge smještaja, usluge stanovanja, restorana, prijevoza, komunikacija, oglašavanja;

- (i) porezi na promet (isključujući poreze tipa PDV-a): ovi obuhvaćaju poreze na veleprodaju i maloprodaju, poreze na kupovinu, poreze na promet;
- (j) dobit ili fiskalni monopoli koji se prenose državi, osim onih koji imaju monopol na uvoz određene robe ili usluge (uključeno u D.2122). Fiskalni monopoli državna su poduzeća kojima je odobren zakonski monopol na proizvodnju ili distribuciju određene vrste roba ili usluge u svrhu ostvarivanja prihoda, a ne interesa politike javnog gospodarstva ili socijalne politike. Kad se državnom poduzeću dodjele monopolske ovlasti na temelju namjerne gospodarske ili socijalne politike zbog posebne naravi roba ili usluge ili proizvodne tehnologije - primjerice, komunalije, pošta i telekomunikacije, željeznice i tako dalje - to se ne smatra fiskalnim monopolom;
- (k) izvozne carine i novčani kompenzacijski iznosi koji se naplaćuju na izvoz.

4.21. Neto porezi na proizvode dobivaju se odbijanjem subvencija na proizvode (D.31) od poreza na proizvode (D.21).

Ostali porezi na proizvodnju (D.29)

4.22. *Definicija:* ostali porezi na proizvodnju (D.29) sastoje se od svih poreza koje poduzeća snose kao posljedicu obavljanja proizvodnje, neovisno o količini proizvedenih ili prodanih roba i usluga.

Ostali porezi na proizvodnju mogu se plaćati na zemljište, fiksnu aktivu ili radnu snagu zaposlenu u proizvodnom procesu ili na određene djelatnosti ili transakcije.

4.23. U ostale poreze na proizvodnju (D.29) uključeno je sljedeće:

- (a) porezi na vlasništvo ili korištenje zemljišta, zgrada ili drugih objekata koje poduzeća koriste za proizvodnju (uključujući vlasnike-stanare stanova);
- (b) porezi na korištenje fiksne aktive (na primjer vozila, strojeva i opreme) za potrebe proizvodnje, neovisno o tome je li aktiva u vlasništvu ili u zakupu;
- (c) porezi na ukupni iznos nadnice i porezi na plaće;
- (d) porezi na međunarodne transakcije (na primjer putovanja u inozemstvo, doznake u inozemstvo ili slične transakcije s nerezidentima) za potrebe proizvodnje;
- (e) porezi koje poduzeća plaćaju za dozvole za rad i stručne dozvole ako se te dozvole daju automatski po plaćanju dugovanih iznosa. U ovom slučaju vjerojatno je da se radi jednostavno o sredstvu za ostvarivanje prihoda, iako država može dati certifikat ili odobrenje zauzvrat. Međutim, ako država koristi izdavanje dozvola kako bi obavljala neku odgovarajuću regulatornu funkciju, kao na primjer kad država provjerava primjerenost ili sigurnost poslovnog prostora, pouzdanost ili sigurnost korištene opreme, stručnost zaposlenog osoblja, kvalitetu ili normu proizvedenih roba ili usluga kao uvjet za davanje dotične dozvole, plaćanja se smatraju kupovinom pruženih usluga, osim ako su iznosi naplaćeni za dozvole u potpunosti nerazmjerni troškovima provjera koje je obavila država;
- (f) porezi na onečišćenje od proizvodnih djelatnosti. Sastoje se od poreza na emisiju ili ispuštanje u okoliš otrovnih plinova, tekućina ili drugih štetnih tvari. Njima nisu obuhvaćena plaćanja s osnove sakupljanja i odlaganja otpada ili otrovnih tvari od strane tijela javnih vlasti, koja čine intermedijarnu potrošnju poduzeća;
- (g) nedovoljno plaćanje PDV-a kao posljedica paušalnog sustava, što je često slučaj u poljoprivredi.

4.24. Iz ostalih porezi na proizvodnju isključeni su porezi na osobno korištenje vozila i drugog od strane kućanstava, koji se bilježe pod tekuće poreze na dohodak, bogatstvo i sl.

Porezi na proizvodnju i uvoz koji se plaćaju institucijama Europske unije

4.25. U poreze na proizvodnju i uvoz koji se plaćaju institucijama Europske unije uključeni su sljedeći porezi koje naplaćuju nacionalne vlade u ime institucija Europske unije: primici od zajedničke poljoprivredne politike: nameti na uvozne poljoprivredne proizvode, novčani kompenzacijski iznosi koji se plaćaju na izvoz i uvoz, nameti na proizvodnju šećera i porez na izoglukozu, porez na suodgovornost na mlijeko i žitarice; primici od trgovine s trećim zemljama: carine uvedene na temelju Integrirane tarife Europske zajednice (TARIC).

Porezima na proizvodnju i uvoz koji se plaćaju institucijama Europske unije nisu obuhvaćena treća vlastita sredstva koja se temelje na PDV-u koja je uključena u druge tekuće transfere pod naslovom „Vlastita sredstva EU-a koja se temelje na PDV-u i BND-u” (D.76) (vidjeti stavak 4.140.).

Porezi na proizvodnju i uvoz: vrijeme bilježenja i iznosi koji se bilježe

- 4.26. Bilježenje poreza na proizvodnju i uvoz: porezi na proizvodnju i uvoz bilježe se kad se obave aktivnosti, transakcije ili nastupe drugi događaji koji stvaraju obveze plaćanja poreza.
- 4.27. Neke gospodarske aktivnosti, transakcije ili događaji koji stvaraju obvezu plaćanja poreza izmiču pažnji poreznih tijela. Iz tih aktivnosti, transakcija ili događaja ne proizlazi financijska aktiva ili pasiva u obliku dugovanja ili potraživanja. Bilježeni iznosi su oni koji su utvrđeni poreznim obračunima, prijavama ili drugim dokumentima kojima se stvaraju obveze u obliku obveze plaćanja za porezne obveznike. Nema imputiranja poreza koji nisu utvrđeni poreznim obračunima.

Porezi koji se bilježe u računima dolaze iz dva izvora: iznosa utvrđenih obračunima i prijavama ili na temelju gotovinskih primitaka.

- (a) Ako se koriste obračuni i prijave, iznosi se ispravljaju za koeficijent koji odražava obračunane i prijavljene, a nikad naplaćene iznose. Alternativno postupanje je da se kapitalni transfer (D.995) relevantnim sektorima, kako je opisan u točki (j) stavka 4.165., bilježi kao jednak tom ispravku. Koeficijenti se procjenjuju na temelju prethodnog iskustva i sadašnjih očekivanja u odnosu na obračunane i prijavljene, a nikad naplaćene iznose. Oni se određuju prema različitim vrstama poreza.
- (b) Ako se koriste gotovinski primici, oni moraju biti vremenski usklađeni tako da se novac pripiše u vrijeme obavljanja aktivnosti kako bi se stvorila porezna obveza. Ovo se usklađivanje temelji na prosječnoj vremenskoj razlici između aktivnosti i poreznog primitka u gotovini.
- 4.28. Ukupna vrijednost bilježenih poreza uključuje pripisanu, dospjelu zateznu kamatu na poreze i novčane kazne koje su odredila porezna tijela kad se te kamate i novčane kazne ne mogu utvrditi zasebno. Ukupnom vrijednošću poreza obuhvaćena su davanja uvedena u pogledu naplate ili povrata dugovanih poreza. Ukupna vrijednost umanjuje se za iznos svih smanjenja poreza koja je provela opća država u okviru ekonomske politike i svih povrata poreza proizašlih iz preplaćenog poreza.
- 4.29. U sustavima računa porezi na proizvodnju i uvoz (D.2) bilježe se kako slijedi:
- (a) na strani uporaba, u računu stvaranja dohotka ukupnog gospodarstva;
- (b) na strani izvora, u računu alokacije primarnog dohotka sektora opće države i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Porezi na proizvode bilježe se kao izvori u račun roba i usluga ukupnog gospodarstva. Ovo omogućava da se izvori roba i usluga - vrednovani bez poreza na proizvode - uravnoteže s uporabama koje se vrednuju s tim porezima.

Ostali porezi na proizvodnju (D.29) bilježe se kao uporabe u računu stvaranja dohotka djelatnosti ili sektora koji ih plaćaju.

SUBVENCIJE (D.3)

- 4.30. *Definicija:* subvencije (D.3) su tekući nepovratni iznosi koje isplaćuje opća država ili institucije Europske unije rezidentnim proizvođačima.

Sljedeći su primjeri ciljeva davanja subvencija:

- (a) utjecanje na razine proizvodnje;
- (b) utjecanje na cijene proizvoda; ili
- (c) utjecanje na primitke od proizvodnih faktora.

Netržišni proizvođači mogu dobiti ostale subvencije za proizvodnju samo ako ta plaćanja ovise o općim propisima primjenjivima kako na tržišne tako i na netržišne proizvođače.

Subvencije na proizvode ne bilježe se u netržišni *output* (P.13).

4.31. Subvencije koje dodjeljuju institucije Europske unije pokrivaju samo tekuće transfere koje navedene institucije izravno obave prema jedinicama rezidentnih proizvođača.

4.32. Subvencije se dijele na:

(a) subvencije na proizvode (D.31):

(1) uvozne subvencije (D.311);

(2) ostale subvencije na proizvode (D.319);

(b) ostale subvencije na proizvodnju (D.39).

Subvencije na proizvode (D.31)

4.33. *Definicija:* subvencije na proizvode (D.31) subvencije su koje se plaćaju po jedinici proizvedene ili uvezene robe ili usluge.

Iznos subvencija na proizvode može se iskazati na sljedeće načine:

(a) kao određen iznos novca po jedinici količine roba ili usluge;

(b) kao određeni postotak cijene po jedinici;

(c) kao razlika između određene ciljne cijene i tržišne cijene koju plaća kupac.

Subvencija na proizvod obično postaje plativa kad se roba proizvede, proda ili uveze, ali može biti plativa i u drugim okolnostima, kao na primjer, kad se roba prenese, iznajmi, isporuči ili iskoristi za vlastitu potrošnju ili investiranje u vlastiti kapital.

Subvencije na proizvode primjenjuju se samo na tržišne *outpute* (P.11) ili na *outpute* za vlastitu krajnju uporabu (P.12).

Uvozne subvencije (D.311)

4.34. *Definicija:* uvozne subvencije (D.311) sastoje se od subvencija na robu i usluge koje postaju plative kad roba prijeđe državnu granicu radi uporabe na ekonomskom području ili kad se usluge isporuče rezidentnim institucionalnim jedinicama.

U uvozne subvencije uključeni su gubici nastali zbog namjerne državne politike državnih trgovinskih organizacija čija je funkcija kupovati proizvode od nerezidenata pa ih zatim prodavati rezidentima po nižim cijenama.

Ostale subvencije na proizvode (D.319)

4.35. Ostalim subvencijama na proizvode (D.319) obuhvaćeno je sljedeće:

(a) subvencije na proizvode kućne uporabe: one se sastoje od subvencija koje se plaćaju rezidentnim proizvođačima u pogledu njihove proizvodnje koja se koristi ili troši na ekonomskom području;

(b) gubici državnih trgovinskih organizacija čija je funkcija kupovati proizvode rezidentnih proizvođača pa ih zatim prodavati rezidentima ili nerezidentima po nižim cijenama, kad ti gubici nastanu zbog namjerne državne gospodarske ili socijalne politike;

(c) subvencije javnim društvima ili kvazi-društvima za podmirenje neprestanih gubitaka od proizvodnih djelatnosti koje ona snose kao posljedicu naplatnih cijena nižih od njihovih prosječnih troškova proizvodnje zbog namjerne državne ili europske gospodarske i socijalne politike;

(d) izravne subvencije na izvoz koje se plaćaju izravno rezidentnim proizvođačima kad roba napusti ekonomsko područje ili kad se usluge pružaju nerezidentima - osim povrata na carinskoj granici prethodno plaćenih poreza na proizvode i odricanja od poreza koji bi se dugovali da se roba prodaje ili koristi na ekonomskom području;

Ostale subvencije na proizvodnju (D.39)

4.36. *Definicija:* ostale subvencije na proizvodnju (D.39) sastoje se od subvencija osim subvencija na proizvode, koje jedinice rezidentnog proizvođača mogu dobiti kao posljedicu obavljanja proizvodnje.

Netržišni proizvođači mogu dobiti ostale subvencije za proizvodnju za svoj netržišni *output* samo ako ta plaćanja opće države ovise o općim propisima primjenjivima kako na tržišne tako i na netržišne proizvođače.

4.37. U ostale subvencije na proizvodnju (D.39) uključeni su sljedeći primjeri:

- (a) subvencije za plaće ili radnu snagu, to jest, subvencije koje se plaćaju za ukupni račun nadnice ili plaće ili ukupnu radnu snagu ili za zapošljavanje određenih kategorija ljudi, kao što su osobe s tjelesnim oštećenjem ili osobe koje su nezaposlene dulje vrijeme ili za troškove plana obuke koje organiziraju ili financiraju poduzeća;
- (b) subvencije za smanjenje zagađenja: sastoje se od tekućih subvencija namijenjenih pokrivanju dijela ili svih troškova dodatne prerade u svrhu smanjenja ili suzbijanja ispuštanja onečišćujućih tvari u okoliš;
- (c) potpore za oslobođenje od plaćanja kamata koje se daju jedinicama rezidentnih proizvođača i kad su namijenjene poticanju ili investiranju u kapital. Kad potpora ima dvostruku namjenu kako financiranja otplate duga tako plaćanja kamate na njega i kad je nije moguće podijeliti na ta dva elementa, cijela se potpora smatra investicijskom potporom. Poticaji za oslobođenje od plaćanja kamate tekući su transferi osmišljeni kako bi proizvođačima olakšali poslovne troškove. U računima se smatraju subvencijama proizvođačima koji imaju koristi od njih i kad razliku u kamati plaća država izravno kreditnoj instituciji koja je odobrila kredit;
- (d) prekomjerno plaćanje PDV-a kao posljedica paušalnog sustava, što je često slučaj u poljoprivredi.

4.38. Sljedeće se ne smatra subvencijama (D.3):

- (a) tekući transferi opće države kućanstvima u njihovom svojstvu potrošača. Smatraju se socijalnim naknadama (D.62 ili D.63) ili raznim tekućim transferima (D.75);
- (b) tekući transferi između različitih dijelova opće države u njihovom svojstvu proizvođača netržišnih roba i usluga, osim ostalih subvencija na proizvodnju (D.39). Tekući transferi bilježe se kao tekući transferi unutar opće države (D.73);
- (c) investicijske potpore (D.92);
- (d) izvanredne uplate u fondove socijalnog osiguranja u mjeri u kojoj su te uplate namijenjene povećanju aktuarskih rezervi tih fondova. Te se uplate bilježe kao ostali kapitalni transferi (D.99);
- (e) transferi opće države nefinancijskim društvima i kvazi-društvima za potrebe pokrivanja gubitaka akumuliranih tijekom nekoliko financijskih godina ili posebnih gubitaka zbog čimbenika izvan kontrole poduzeća, koji se bilježe kao ostali kapitalni transferi (D.99);
- (f) otpis dugova koje su jedinice proizvođača imale prema državi (kao posljedica, primjerice, kredita koje je državna agencija odobrila nefinancijskom poduzeću koje je akumuliralo poslovne gubitke tijekom nekoliko financijskih godina). Te se transakcije u računima smatraju ostalim kapitalnim transferima (D.99);
- (g) plaćanja opće države ili inozemstva za štete na kapitalnoj robi ili gubitke kapitalnih roba zbog ratnih djelovanja, drugih političkih događaja ili nacionalnih katastrofa. Bilježe se kao ostali kapitalni transferi (D.99);
- (h) dionice i drugi vlasnički vrijednosni papiri u trgovačkim društvima koje je kupila opća država, koji su iskazani pod naslovom vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima (AF.5);
- (i) plaćanja agenciji opće države koja je preuzela odgovornost za prekomjerna mirovinska davanja koja utječu na javno poduzeće. Ta se plaćanja bilježe kao razni tekući transferi (D.75);

- (j) plaćanja opće države tržišnim proizvođačima za potpuno ili djelomično plaćanje roba i usluga koje ti tržišni proizvođači izravno i samostalno pružaju kućanstvima u kontekstu socijalnih rizika ili potreba (vidjeti stavak 4.84.) i na koja kućanstva imaju pravo. Ta su plaćanja uključena u izdatak za individualnu potrošnju opće države (P.31) i naknadno u socijalne transfere u naturi - tržišnu proizvodnju koju kupuju država i NPUSK-ovi (D.632) i stvarnu individualnu potrošnju kućanstava (P.41).
- 4.39. Vrijeme bilježenja: subvencije (D.3) se bilježe kad nastane transakcija ili događaj (proizvodnja, prodaja, uvoz itd.) koji dovodi do subvencije.
- Posebni slučajevi su sljedeći:
- (a) subvencije u obliku razlike između kupovne cijene i prodajne cijene koju naplaćuje državna trgovinska agencija bilježe se u trenutku u kojem agencija kupi robu;
- (b) subvencije čija je namjena pokriti gubitak koji je nastao za proizvođača bilježe se u trenutku u kojem agencija opće države odluči pokriti gubitak.
- 4.40. Subvencije (D.3) bilježe se kao:
- (a) negativne uporabe u računu stvaranja dohotka ukupnog gospodarstva;
- (b) negativni izvori u računu alokacije primarnog dohotka sektora opće države i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Subvencije na proizvode bilježe se kao negativni izvori u računu roba i usluga ukupnog gospodarstva.

Ostale subvencije na proizvodnju (D.39) se bilježe kao izvori u računu stvaranja dohotka djelatnosti ili sektora koji ih plaćaju.

Posljedice sustava višestrukih deviznih tečajeva po poreze na proizvodnju i uvoz te po subvencije: višestruki devizni tečajevi trenutačno nisu primjenjivi među državama članicama. U takvom sustavu:

- (a) implicitni porezi na uvoz smatraju se porezima na uvoz isključujući PDV i carinu (D.2122);
- (b) implicitni porezi na izvoz smatraju se porezima na proizvode, isključujući PDV i uvozne poreze (D.214);
- (c) implicitne subvencije na proizvode smatraju se uvoznim subvencijama (D.311);
- (d) implicitne subvencije na izvoz smatraju se ostalim subvencijama na proizvode (D.319);

VLASNIČKI DOHODAK (D.4)

- 4.41. *Definicija:* vlasnički dohodak (D.4.) stvara se kad vlasnici financijske aktive i prirodnih resursa stave financijsku aktivu i prirodne resurse na raspolaganje drugim institucionalnim jedinicama. Dohodak koji se plaća za uporabu financijske aktive naziva se investicijskim dohotkom, dok se dohodak koji se plaća za uporabu prirodnih resursa naziva zakupninom. Vlasnički je dohodak zbroj investicijskog dohotka i zakupnine.

Vlasnički dohodci se razvrstavaju kako slijedi:

- (a) kamata (D.41);
- (b) raspodijeljeni dohodak društava (D.42);
- (1) dividende (D.421);
- (2) povlačenje iz dohotka kvazi-društava (D.422);
- (c) ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja (D.43);
- (d) ostala ulaganja (D.44);
- (1) dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja (D.441);

(2) dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava (D.442);

(3) dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova (D.443);

(e) zakupnine (D.45).

Kamata (D.41)

4.42. *Definicija:* kamata (D.41) je vlasnički dohodak koji primaju vlasnici financijske aktive za stavljanje na raspolaganje te financijske aktive drugoj institucionalnoj jedinici. Primjenjuje se na sljedeću financijsku aktivu:

(a) depozite (AF.2);

(b) dužničke instrumente (AF.3);

(c) zajmove (AF.4);

(d) ostala potraživanja (AF.8).

Dohodak od držanja i alokacija posebnih prava vučenja (SDR) i od nealociranih računa zlata smatra se kamatom. Financijska aktiva koja za posljedicu ima kamatu čini potraživanja vjerovnika od dužnika. Vjerovnici pozajmljuju financijska sredstva dužnicima što dovodi do stvaranja jednog od gore navedenih financijskih instrumenata.

Kamate na depozite i zajmove

4.43. Iznosima kamata koje na depozite daju i koje na zajmove naplaćuju financijske institucije obuhvaćen je ispravak za maržu koji predstavlja implicitno plaćanje za pružene usluge financijskih institucija pri davanju zajmova i prihvaćanja depozita. Plaćanje ili primici podijeljeni su na dio naknada za usluge i dio koncepta kamata nacionalnih računa. Stvarna plaćanja financijskim institucijama ili primici financijskih institucija, opisani kao bankovna kamata koju treba podijeliti tako da se koncept kamata nacionalnih računa i naknade za usluge mogu bilježiti zasebno. Iznosi kamata nacionalnih računa, koje zajmoprimci plaćaju financijskim institucijama manji su od bankovne kamate za procijenjene vrijednosti plativih naknada dok su iznosi kamata nacionalnih računa koje potražuju depozitari veći od bankovne kamate za iznos plative naknade za uslugu. Vrijednosti naknada bilježi se kao prodaja usluga u proizvodne račune financijskih institucija i kao uporabe u račune njihovih klijenata.

Kamata na dužničke instrumente

4.44. Kamata na dužničke instrumente obuhvaća kamatu na mjenice i slične kratkoročne instrumente te kamatu na obveznice i zadužnice.

Kamata na mjenice i slične kratkoročne instrumente

4.45. Razlika između nominalne vrijednosti i plaćene cijene u trenutku izdanja (odnosno diskonta) je mjera kamate koja se plaća tijekom životnog vijeka mjenice. Povećanje vrijednosti mjenice zbog akumulirane pripisane kamate ne predstavlja vlasničku dobit jer je prouzročena povećanjem neplaćene glavnice, a ne promjenom cijene aktive. Ostale promjene vrijednosti mjenice smatraju se vlasničkim dobitcima/gubicima.

Kamata na obveznice i zadužnice

4.46. Obveznice i zadužnice dugoročne su vrijednosnice koje vlasniku daju bezuvjetno pravo na fiksni ili ugovorno utvrđeni varijabilni prihod novca u obliku isplata kuponskih kamata ili na određeni fiksni iznos na određeni datum ili datume kad vrijednosnica postaje iskupivom, ili oba navedena prava.

(a) obveznice bez kupona: nema isplata kuponskih kamata. Kamata koja se temelji na razlici između cijene iskupa i cijene izdanja mora se raspodijeliti po godinama do datuma dospijeca obveznice. Vlasnik obveznice ponovno ulaže kamatu koja se pripisuje svake godine tako da se protustavke koje odgovaraju vrijednosti pripisane kamate bilježe u financijski račun kao vlasnikovo stjecanje dodatnih obveznica i kao dodatno izdanje dodatnih obveznica od strane izdavatelja ili dužnika (to jest kao rast „obujma” prvobitne obveznice);

(b) druge obveznice, uključujući obveznice s velikim diskontom. Kamata se sastoji od dva elementa:

(1) iznos novčanog dohotka od kuponskih kamata koji se dobiva u svakom razdoblju;

(2) iznos obračunane kamate u svakom razdoblju koja se pripisuje razlici između cijene iskupa i cijene izdanja, izračunano kao i za obveznice bez kupona;

(c) vrijednosnice vezane uz indeks:

(1) iznosi kuponski kamata i/ili neplaćene glavnice vezani su za opći indeks cijena. Promjena vrijednosti neplaćene glavnice između početka i kraja određenog obračunskog razdoblja zbog kretanja odnosnog indeksa smatra se kamatom pripisanom u tom razdoblju uz sve kamate dospjele na plaćanje u tom razdoblju;

(2) iznosi koji se plaćaju o dospjeću vezani su za parcijalni indeks kojim je obuhvaćen element vlasničkog dobitka. Pripisivanje kamata utvrđuje se određivanjem stope prirasta u trenutku izdanja. Prema tome, kamata je razlika između cijene izdanja i tržišnog očekivanja na početku svih iznosa koje će dužnik morati platiti; taj iznos bilježi se kao kamata pripisiva tijekom životnog vijeka instrumenta. Ovaj se pristup bilježi kao dohodak s osnove prinosa od dospjeća pri izdavanju, što obuhvaća rezultate indeksacije predviđene u trenutku stvaranja instrumenta. Odstupanje od temeljnog indeksa od prvobitno očekivanog dovodi do vlasničkih dobitaka ili gubitaka koji obično neće nestati tijekom životnog vijeka instrumenta.

Kamata koja se pripisuje kao posljedica indeksacije zapravo se ponovno ulaže u vrijednosnicu i mora se bilježiti u financijske račune vlasnika i izdavatelja.

Ugovori o zamjeni kamatnih stopa i terminski ugovori o kamatnoj stopi

4.47. Plaćanje koje proizlazi iz aranžmana o zamjeni bilježi se u financijski račun kao transakcija s financijskim izvedenicama, a ne kao kamata bilježena kao vlasnički dohodak. Transakcije iz terminskih ugovora o kamatnoj stopi bilježe se u financijski račun kao transakcije s financijskim izvedenicama, a ne kao vlasnički dohodak.

Kamata na financijski leasing

4.48. Financijski leasing metoda je financiranja, primjerice, kupovine strojeva i opreme. Davatelj leasinga kupuje opremu, a primatelj leasinga ugovara plaćanje najamnina koje omogućuju davatelju leasinga, tijekom razdoblja trajanja ugovora, povrat njegovih troškova, uključujući kamate plaćene na novac koji je korišten za kupovinu opreme.

Smatra se da davatelj leasinga daje primatelju zajam u iznosu istovjetnom iznosu cijene koju je kupac platio za aktivu, a taj se zajam otplaćuje tijekom razdoblja trajanja leasinga. Smatra se, stoga, da najamninu koju plaća primatelj leasinga u svakom razdoblju čine dva elementa: otplata glavnice i plaćanje kamate. Kamatna stopa na pripisani zajam utvrđuje se prema ukupnom iznosu plaćenih najamnina tijekom trajanja leasinga u odnosu na kupovnu cijenu aktive. Dio najamnine koji čini kamatu opada tijekom trajanja leasinga kako se otplaćuje glavnica. Prvobitni najam primatelja leasinga, s naknadnim otplatama glavnice, bilježi se u financijski račun davatelja leasinga i primatelja leasinga. Plaćanje kamate bilježi se kao kamata u računu primarne raspodjele dohotka.

Ostale kamate

4.49. Ostalim kamatama obuhvaćeno je sljedeće:

(a) kamata na minus na bankovnom računu;

(b) dodatna kamata koja se plaća na depozite koji stoje dulje od prvobitno ugovorenog; i

(c) plaćanja kamata vlasnicima obveznica dodijeljenih na temelju nagradnog izvlačenja.

Vrijeme bilježenja

4.50. Kamata se bilježi na obračunskoj osnovi, to jest, kamata se bilježi kako se vjerovniku neprestano pripisuje tijekom vremena na iznos neotplaćene glavnice. Kamata koja se pripisuje u svakom obračunskom razdoblju mora se bilježiti, bez obzira je li stvarno plaćena ili pripisana neotplaćenoj glavnici. Kad nije plaćena, povećanje glavnice bilježi se u financijski račun kao stjecanje financijske aktive od strane vjerovnika i kao istovijetno preuzimanje obveze od strane dužnika.

4.51. Kamata se bilježi prije odbitka poreza na nju. Primljena i plaćena kamata bilježi se s odobrenim oslobođenjima od kamate, neovisno o tome plaćaju li se ta odobrenja izravno financijskim institucijama ili korisnicima (vidjeti stavak 4.37.).

Vrijednost usluga koje pružaju financijski posrednici koje su raspoređene na različite klijente, stvarna plaćanja kamate prema financijskim posrednicima ili primitke kamata od njih usklađuju se kako bi se uklonile marže koje predstavljaju implicitne naknade koje učine financijski posrednici. Iznos kamate koji korisnici kredita plaćaju financijskim posrednicima potrebno je umanjiti za procijenjene vrijednosti dugovanih naknada, dok je iznos kamate koji potražuju ulagači potrebno povećati. Vrijednosti naknada smatraju se plaćanjima usluga koje pružaju financijski posrednici svojim klijentima, a ne plaćanjima kamate.

4.52. Kamata se u sustavu računa bilježi kao:

- (a) izvori i uporabe u računu alokacije primarnog dohotka sektora;
- (b) izvori i uporabe u računu sektora inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Raspodijeljeni dohodak društava (D.42)

Dividende (D.421)

4.53. *Definicija:* dividende (D.421) su oblik vlasničkog dohotka na koji vlasnici dionica (AF.5) stječu pravo kao posljedicu, primjerice, stavljanja financijskih sredstava na raspolaganje društvima.

Prikupljanje vlasničkog kapitala izdavanjem dionica je način prikupljanja novčanih sredstava. Za razliku od kreditnog kapitala, vlasnički kapital ne prouzrokuje obvezu određenu u novčanom smislu i ne daje vlasnicima dionica društva pravo na fiksni ili unaprijed određeni prihod. Dividende su sve raspodjele dobiti koje dioničari ili vlasnici društva prime od društva.

4.54. Dividendama su obuhvaćeni i:

- (a) dionice izdane dioničarima kao isplata dividende za financijsku godinu. Izdanja bonusnih dionica koja predstavljaju kapitalizaciju vlastitih sredstava u obliku pričuva i neraspodijeljene dobiti te stvaraju nove dionice za dioničara razmjerno njihovim udjelima, nisu uključena;
- (b) dohodak koji javna poduzeća priznata kao neovisne pravne osobe koje nisu osnovane kao trgovačka društva plaćaju općoj državi;
- (c) dohodak ostvaren od aktivnosti koje nisu uzete u promatranje i koji je prenesen vlasnicima društava koji sudjeluju u tim aktivnostima za vlastite potrebe.

4.55. Iz dividendi (D.421) su isključene superdividende.

Superdividende su dividende koje su velike u odnosu na nedavnu razinu dividendi i zarade. Kako bi se procijenilo jesu li dividende velike, koristi se pojam raspodjeljivog dohotka. Raspodjeljivi dohodak društva jednak je poduzetničkom dohotku, uvećano za sva potraživanja s naslova tekućih transfera i umanjeno za sve dugovane tekuće transfere te umanjeno za ispravak za promjene u mirovinskim pravima. Omjer dividendi i raspodjeljivog dohotka odnedavno se koristi za procjenu vjerodostojnosti tekuće razine dividendi. Ako se razina dividendi proglašiti prekomjernom, dividende koje prouzrokuju višak smatraju se financijskim transakcijama i kategoriziraju se kao „superdividende”. Te se superdividende smatraju povlačenjem vlasničkog kapitala iz društva (F.5). Taj se tretman primjenjuje na društva, bilo da su pravne osobe, bilo da su kvazi-društva i bilo da podliježu inozemnoj, bilo domaćoj privatnoj kontroli.

4.56. U slučaju javnih društava superdividende su velika i neredovna plaćanja ili plaćanja koja prelaze poduzetnički dohodak u odnosnom obračunskom razdoblju, koja se financiraju iz akumuliranih pričuva ili prodaje aktive. Superdividende javnih društava moraju se bilježiti kao povlačenja vlasničkih udjela (F.5) za iznos razlike između plaćanja i poduzetničkog dohotka u odnosnom obračunskom razdoblju (vidjeti stavak 20.206.).

Predujmovi dividendi opisani su u stavku 20.207.

4.57. Vrijeme bilježenja: Premda predstavljaju dio dohotka ostvarenog tijekom određenog razdoblja, dividende se ne bilježe na obračunskoj osnovi. Kratko, nakon što se dividenda prijavi, ali prije no što uistinu postane plativom, dionice se mogu prodati „bez dividende”, što znači da se dividenda još uvijek mora isplatiti vlasniku na datum na koji je prijavljena, a ne na datum dospelja. Dionica prodana „bez dividende” stoga vrijedi manje od one prodane bez ovog ograničenja. Vrijeme bilježenja dividendi je trenutak u kojem cijena dionice počinje kotirati bez dividende, a ne po cijeni u koju je dividenda uključena.

Dividende se bilježe kao:

- (a) uporabe u računu alokacije primarnog dohotka sektora u koje su razvrstana društva;
- (b) izvori u računu alokacije primarnog dohotka sektora u koje su razvrstani dioničari;
- (c) uporabe i izvori u računu sektora inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Povlačenja iz dohotka kvazi-društava (D.422)

- 4.58. *Definicija:* povlačenja iz dohotka kvazi-društava (D.4222) iznosi su koje poduzetnici povlače za vlastite potrebe iz dobiti koju su ostvarila kvazi-društva koja im pripadaju.

Ta povlačenja bilježe se prije odbitka tekućih poreza na dohodak, bogatstvo i sl. za koje se smatra da ih uvijek plaćaju vlasnici tvrtki.

Kad kvazi-društvo ostvari poslovnu dobit, jedinica u čijem je vlasništvu može ostaviti dio ili cijelu dobit u tvrtki, posebno za potrebe investiranja. Dohodak koji ostane u tvrtki prikazuje se kao štednja kvazi-društva, a samo dobit koju vlasnici jedinice povuku bilježi se u račune pod naslov povlačenja iz dohotka kvazi-društava.

- 4.59. Kad dobit u sektoru inozemstva ostvare poslovnice, filijale i sl. rezidentnih poduzeća, pod uvjetom da se te poslovnice i sl. smatraju nerezidentnim jedinicama, zadržana dobit iskazuje se kao ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja. Samo se dohodak stvarno prenesen matičnom poduzeću u računima smatra povlačenjima iz dohotka kvazi-društava primljenog iz inozemstva. Ista se načela primjenjuju na odnose između poslovnica, filijala i sl. koje posluju na ekonomskom području i nerezidentnog matičnog poduzeća kojem pripadaju.

- 4.60. Povlačenjima iz dohotka kvazi-društava obuhvaćen je neto poslovni višak koji su primili rezidenti kao vlasnici zemljišta i zgrada u inozemstvu ili nerezidenti kao vlasnici zemljišta i zgrada na dotičnom ekonomskom području. U pogledu transakcija zemljištem i zgradama koje obavljaju nerezidentne jedinice na ekonomskom području određene zemlje, stvaraju se domaće rezidentne jedinice u kojima nerezidentni vlasnici posjeduju vlasničke udjele.

Vrijednost zakupnine stanova u inozemstvu u kojima stanuju vlasnici bilježi se kao uvoz usluga, a odnosni neto poslovni višak kao primarni dohodak koji se plaća inozemstvu.

Povlačenjima iz dohotka kvazi-društava obuhvaćen je dohodak ostvaren od aktivnosti kvazi-društava koje nisu uzete u promatranje, koji se prenosi vlasnicima društava koji sudjeluju u tim djelatnostima za vlastite potrebe.

- 4.61. U povlačenja iz dohotka kvazi-društava nisu uključeni iznosi koje njihovi vlasnici prime od:

- (a) prodaje postojećih kapitalnih roba angažiranih u fiksnoj aktivi;
- (b) prodaje zemljišta i ostale neproizvedene aktive;
- (c) povlačenja vlasničkih udjela.

Ti se iznosi u financijskom računu smatraju povlačenjima iz vlasničkih udjela, jer su jednaki iznosu djelomične ili ukupne likvidacije vlasničkih udjela u kvazi-društvima. Ako je kvazi-društvo u vlasništvu države i ako neprestano posluje s manjkom zbog namjerne državne gospodarske i socijalne politike, redovni transferi financijskih sredstava države poduzeću za potrebe pokrivanja njegovih gubitaka smatraju se subvencijama.

- 4.62. Vrijeme bilježenja: povlačenja iz dohotka kvazi-društava bilježe se kad ih provedu vlasnici.

- 4.63. Povlačenja iz dohotka kvazi-društava u sustavu računa pojavljuju se kao:

- (a) uporabe u računu alokacije primarnog dohotka sektora u koje su kvazi-društva razvrstana;

(b) izvori u računu alokacije primarnog dohotka sektora u koje su vlasnici razvrstani;

(c) uporabe i izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Ponovno uložena zarada od izravnih ulaganja u inozemstvo (D.43)

4.64. *Definicija:* ponovno uložena zarada od izravnih ulaganja u inozemstvo (D.43) jednaka je poslovnom višku poduzeća za izravna ulaganja u inozemstvo

uvećano za vlasnički dohodak ili tekuće transfere koji se potražuju,

umanjeno za vlasnički dohodak ili tekuće transfere koji se duguju, uključujući stvarne doznake izravnim inozemnim investitorima i tekuće poreze koje treba platiti na dohodak, bogatstvo i sl. poduzeća za izravna ulaganja u inozemstvo.

4.65. Poduzeće za izravna ulaganja u inozemstvo može biti pravna osoba ili subjekt koji nije pravna osoba, u kojem investitor koji je rezidentan u drugom gospodarstvu drži 10 % ili više redovnih dionica ili prava glasa, kada je riječ o u pravnoj osobi ili njihovog ekvivalenta, kada je riječ o subjektu koji nije pravna osoba. Poduzećima za izravna ulaganja u inozemstvo obuhvaćeni su subjekti koji su utvrđeni kao društva-kćeri, povezana društva i poslovnice. Društvo kćer je društvo u više od 50 %-tnom vlasništvu investitora, povezano društvo je društvo u 50 %-tnom ili manjem vlasništvu investitora, a poslovnica je subjekt u potpunom ili zajedničkom vlasništvu subjekta koji nije pravna osoba. Odnos izravnog ulaganja u inozemstvo može biti izravan ili neizravan, ovisno o vlasničkom lancu. „Poduzeća za izravna ulaganja u inozemstvo” širi su pojam od „društava pod inozemnom kontrolom”.

4.66. Stvarne raspodjele mogu se obaviti iz poduzetničkog dohotka poduzeća za izravna ulaganja u inozemstvo u obliku dividendi ili povlačenja dohotka iz kvazi-društava. Usto, zadržana dobit smatra se kao da je raspodijeljena i doznačena inozemnim izravnim ulagačima razmjerno njihovom vlasništvu nad vlasničkim udjelima poduzeća i kao da su je oni zatim ponovno uložili povećanjem vlasničkih udjela u financijskom računu. Ponovno uložena zarada od izravnih ulaganja u inozemstvo može biti pozitivna ili negativna.

4.67. Vrijeme bilježenja: ponovno uložena zarada od izravnih ulaganja u inozemstvo bilježi se kad je ostvarena.

U sustavu računa, ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja bilježi se kao:

(a) uporabe i izvori u računu alokacije primarnog dohotka sektora;

(b) uporabe i izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Ostala ulaganja (D.44)

Dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja (D.441)

4.68. *Definicija:* Dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja odgovara ukupnom primljenom primarnom dohotku od ulaganja tehničkih pričuva osiguranja. Pričuve su kad osiguravajuće društvo prizna odnosnu obvezu ugovarateljima osiguranja.

Osiguravajuća društva ulažu tehničke pričuve osiguranja u financijsku aktivu ili zemljište (od kojih se dobiva neto vlasnički dohodak, to jest, nakon odbitka svih plaćenih kamata) ili zgrade (kojima se ostvaruju neto poslovni viškovi).

Dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja bilježi se zasebno po ugovarateljima neživotnih osiguranja i ugovarateljima životnih osiguranja.

Obveze po policama neživotnog osiguranja osiguravajućeg društva prema ugovaratelju osiguranja su iznos premije uplaćene, ali još nezarađene, vrijednost dospjelih, a neplaćenih odštetnih zahtjeva i pričuve za još neprijavljene štete ili štete koje su prijavljene, ali nisu još isplaćene. Osiguravajuće društvo ima tehničke pričuve za pokriće ove obveze. Dohodak od ulaganja u ove pričuve smatra se dohotkom koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja pa se zatim raspodjeljuje ugovarateljima osiguranja u računu alokacije primarnog dohotka te se vraća osiguravajućem društvu kao dodatak premiji u računu sekundarne raspodjele dohotka.

Za institucionalnu jedinicu koja upravlja planom standardiziranih kreditnih osiguranja za naknade, može postojati i dohodak od ulaganja ostvaren od pričuva naknada, no on se mora i prikazati kao da je raspodijeljen jedinicama koje plaćaju naknade (koje ne moraju biti jedinice koje ostvaruju korist od osiguranja) te se smatra dodatnim naknadama u računu sekundarne raspodjele dohotka.

Za police životnog osiguranja i anuitete, osiguravajuća društva imaju obveze prema ugovarateljima osiguranja i rentijerima u iznosu jednakom sadašnjoj vrijednosti očekivanih šteta. Za pokriće tih obveza osiguravajuća društva imaju financijska sredstva koja pripadaju ugovarateljima osiguranja i koja se sastoje od pripisanih bonusa od osiguranja sa sudjelovanjem u dobiti i pričuva za plaćanje budućih bonusa i drugih potraživanja kako ugovaratelja osiguranja tako i rentijera. Ta se financijska sredstva ulažu u financijsku i nefinancijsku aktivu.

Bonusi pripisivi ugovarateljima polica životnog osiguranja bilježe se kao dobit od ulaganja koju primaju ugovaratelji osiguranja i smatraju se dodacima na premiju koje ugovaratelji osiguranja plaćaju osiguravajućim društvima.

Dohodak od ulaganja koji se pripisuje ugovarateljima životnog osiguranja bilježi se u računu alokacije primarnog dohotka kao dugovanje osiguravajućeg društva i potraživanje kućanstava. Za razliku od neživotnih osiguranja ili mirovina, iznos se prenosi u štednju pa se zatim bilježi kao financijska transakcija, točnije kao povećanje obveza osiguravajućih društava, uvećano za nove premije i umanjeno za naknade za uslugu te za osiguranja koja se isplaćuju.

Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava (D.442)

- 4.69. Mirovinska prava proizlaze iz jedne od dvije različite vrste mirovinskih sustava. To su određeni sustavi doprinosa i određeni sustavi naknada (za mirovinu).

Određeni sustav naknada je sustav u koji se doprinosi kako poslodavaca tako i zaposlenika ulažu u ime zaposlenika kao budućih umirovljenika. Nije raspoloživ ni jedan drugi izvor financiranja mirovina niti se sredstva koriste za drugo. Dohodak od ulaganja koji se plaća na određena prava na doprinose jednak je dohotku od ulaganja na financijska sredstva uvećanom za dohodak ostvaren davanjem u zakup zemljišta i zgrada u vlasništvu fonda.

Značajka određenog sustava naknada je da se za utvrđivanje razine iznosa koji se trebaju isplatiti umirovljenicima koristi formula. Ova značajka omogućava utvrđivanje razine prava kao sadašnje vrijednosti svih budućih plaćanja, izračunane primjenom aktuarskih pretpostavki duljine životnog vijeka te gospodarskih pretpostavki o kamatama ili diskontnoj stopi. Sadašnja vrijednost prava na početku godine povećava se jer je datum dospjeća prava bliži za godinu dana. Ovo se povećanje smatra dohotkom od ulaganja koji se pripisuje primateljima mirovine u slučaju određenog sustava naknada. Na iznos povećanja ne utječe činjenica ima li mirovinski program uistinu dovoljno financijskih sredstava za ispunjenje svih obveza ili ne, niti vrsta povećanja financijskih sredstava, na primjer, radi li se o dohotku od ulaganja ili vlasničkoj dobiti.

Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova (D.443)

- 4.70. Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova, uključujući uzajamne fondove (eng. *mutual funds*) i otvorene fondove (eng. *unit trusts*), sastoji se od sljedećih zasebnih elemenata:

— dividendi koje se pripisuju dioničarima zajedničkih investicijskih fondova (D.4431),

— zadržane dobiti koja se pripisuje dioničarima zajedničkih investicijskih fondova (D.4432).

Komponenta dividende bilježi se na isti način kao dividende pojedinih trgovačkih društava kako je opisano gore. Komponenta zadržane dobiti bilježi se primjenom istih načela kao onih opisanih za poduzeća za izravna ulaganja u inozemstvo, ali se obračunava bez ponovno uložene zarade od izravnih ulaganja u inozemstvo. Preostala zadržana odbit pripisuje se dioničarima investicijskog fonda koji napuštaju fond bez štednje, a dioničari investicijskog fonda je ponovo unašaju u fond transakcijom koja se bilježi u financijski račun.

Vlasnički dohodak koji prime uzajamni fondovi bilježi se kao vlasnički dohodak dioničara i ako nije raspodijeljen već ponovno uloženi u njihovo ime.

Dioničara neizravno isplaćuju svoj udio u fondu upravljačkim društvima za upravljanje njihovim ulaganjima. Naknada za ovu uslugu je izdatak dioničara, ne fondova.

Vrijeme bilježenja: Ostala ulaganja bilježe se kad se obračunaju.

- 4.71. Ostala ulaganja se u sustavu računa bilježe kao:

(a) izvori u računu alokacije primarnog dohotka ugovaratelja osiguranja i imatelja udjela u investicijskom fondu;

- (b) uporabe u računu alokacije primarnog dohotka osiguravatelja, mirovinskih fondova i investicijskih fondova;
- (c) izvori i uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Zakupnine (D.45)

- 4.72. *Definicija:* zakupnine su vlasnički dohodak koji prima vlasnik prirodnih resursa za stavljanje na raspolaganje prirodnog resursa drugoj institucionalnoj jedinici.

Postoje dvije različite vrste resursnih zakupnina: zakupnina zemljišta i zakupnina ispodpovršinskih resursa. Resursne zakupnine drugih prirodnih resursa, kao što je radijski spektar, slijede isti primjer.

Razlika između zakupnina i najamnina je da su zakupnine oblik vlasničkog dohotka, a najmnine plaćanja za usluge. Najmnine su iznosi koji se plaćaju na temelju operativnog *leasinga* za uporabu fiksne aktive koja pripada drugoj jedinici. Zakupnine su iznosi koji se plaćaju na temelju zakupa resursa za pristup prirodnom resursu.

Zakupnina zemljišta

Zakupnina koju prima vlasnik zemljišta od zakupca čini oblik vlasničkog dohotka. Zakupninama zemljišta obuhvaćene su i zakupnine koje se plaćaju vlasnicima unutarnjih voda i rijeka za pravo korištenja tih voda u rekreacijske ili druge svrhe, uključujući ribarenje.

Vlasnik zemljišta plaća zemljišne poreze i snosi troškove održavanja s osnove vlasništva nad zemljištem. Ti porezi i troškovi smatraju se plativima od osobe koja ima pravo korištenja zemljišta, za koju se smatra da ih odbija od zakupnine koju bi u suprotnom bila dužna platiti vlasniku zemljišta. Zakupnina umanjena na taj način za poreze i druge troškove koji su obveza vlasnika zemljišta naziva se „zakupnina nakon oporezivanja”.

- 4.73. Zakupninama zemljišta nisu obuhvaćene najmnine zgrada i stanova koji se nalaze na zemljištu; te najmnine smatraju se plaćanjem tržišne usluge koju pruža vlasnik najmoprimcu zgrade ili stana i bilježe se u račune kao intermedijarna ili finalna potrošnja najmoprimca. Ako ne postoji objektivna osnova za podjelu plaćanja na zakupninu zemljišta i najmninu zgrada koje se na njemu nalaze, ukupan se iznos smatra zakupninom kada se procjeni da vrijednost zemljišta prelazi vrijednost zgrade na zemljištu, dok se u suprotnom smatra najmninom.

Zakupnine ispodpovršinske aktive

- 4.74. Ovim su naslovom obuhvaćeni tantijemi koje ostvaruju vlasnici ležišta minerala ili fosilnih goriva (ugljen, nafta ili prirodni plin), bilo da su oni privatne ili državne jedinice, koji drugim institucionalnim jedinicama daju u zakup ta ležišta dozvoljavajući im njihovo istraživanje ili vađenje iz njih tijekom određenog razdoblja.
- 4.75. Vrijeme bilježenja zakupnina: zakupnine se bilježe u razdoblju u kojem postanu plative.
- 4.76. Zakupnine se u sustavu računa bilježe:

- (b) pod izvore i uporabe u računu alokacije primarnog dohotka sektora;
- (b) pod izvore i uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

TEKUĆI POREZI NA DOHODAK, BOGATSTVO I SL. (D.5)

- 4.77. *Definicija:* tekućim porezima na dohodak, bogatstvo i sl. (D.5) pokrivaju se sva obvezna, nepovratna plaćanja u novcu ili naturi koje povremeno uvode opća država i inozemni sektor na dohodak i bogatstvo institucionalnih jedinica te neke povremene poreze koji se ne utvrđuju na taj dohodak niti na to bogatstvo.

Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl. dijele se na:

- (a) poreze na dohodak (D.51);
- (b) ostale tekuće poreze (D.59).

Porezi na dohodak (D.51)

- 4.78. *Definicija:* porezi na dohodak (D.51) sastoje se od poreza na dohodak, dobit i kapitalnu dobit. Utvrđuju se na temelju stvarnog ili pretpostavljenog dohotka pojedinaca, kućanstava, društava ili neprofitnih institucija (NPU-ovi). Uključuju poreze utvrđene na udjele u vlasništvu, zemlji ili nekretninama kada se ti udjeli koriste kao osnovica za procjenu dohotka njihovih vlasnika.

Porezima na dohodak obuhvaćeni su:

- (a) porezi na dohodak pojedinaca ili kućanstava, primjer kojeg je dohodak od rada, vlasništva, poduzetništva, mirovina itd., isključujući poreze koje odbijaju poslodavci, kao što su na primjer porezi po odbitku. U ovo su uključeni porezi na dohodak vlasnika subjekata koji nisu pravne osobe;
- (b) porezi na dohodak ili dobit trgovačkih društava;
- (c) porezi na vlasničke dobitke;
- (d) porezi na dobitke od lutrije ili igara klađenja koji se plaćaju na iznose koje prime dobitnici, a koji su drugačiji od poreza na promet priređivača igara klađenja ili lutrije koji se smatraju porezima na proizvode.

Ostali tekući porezi (D.59)

4.79. Ostalim tekućim porezima (D.59) obuhvaćeni su:

- (a) tekući porezi na kapital koji se sastoje od poreza na vlasništvo ili korištenje zemljišta ili zgrada, koje plaćaju vlasnici i tekućih poreza na neto bogatstvo i drugu aktivu, na primjer nakit - osim poreza navedenih pod D.29 (koje plaćaju poduzeća kao posljedicu obavljanja djelatnosti proizvodnje) i onih pod D.51 (porezi na dohodak);
- (b) glavarine koje se naplaćuju po odrasloj osobi ili kućanstvu, neovisno o dohotku ili bogatstvu;
- (c) porezi na rashode koji se plaćaju na ukupne rashode osoba ili kućanstava;
- (d) plaćanja kućanstava za dozvole za posjedovanje ili za uporabu u neposlovne svrhe, vozila, plovila ili letjelica ili za dozvole za rekreacijski lov, streljaštvo ili ribolov itd. Razlika između poreza i kupovine usluga od države određuje se u skladu s istim kriterijima koji se koriste u slučaju iznosa koje plaćaju poduzeća, odnosno ako izdavanje dozvola podrazumijeva malo rada ili nikakav rad države ili ako se dozvole daju automatski po plaćanju dugovanih iznosa, vjerojatno je da su oni jednostavno sredstvo ostvarivanja prihoda, iako država može zauzvrat dati neku vrstu potvrde ili odobrenja; u tim slučajevima njihovo plaćanje smatra se porezima. Ako, međutim, država koristi izdavanje dozvola kako bi uspostavila neku odgovarajuću regulatornu funkciju (kao što je provjera nadležnosti ili kvalifikacija dotične osobe), obavljena plaćanja smatraju se kupovinom usluga od države, a ne plaćanja poreza, osim ako su jasno nerazmjerna trošku pružanja usluga;
- (e) porezi na međunarodne transakcije, primjerice putovanje u inozemstvo, inozemne doznake, inozemna ulaganja i sl., osim onih koje plaćaju proizvođači i osim uvoznih carina koje plaćaju kućanstva.

4.80. U tekuće poreze na dohodak, bogatstvo i sl. nisu uključeni:

- (a) porezi na ostavinu ili porezi na darove između živih osoba, za koje se smatra da se naplaćuju na kapital korisnika i koji se iskazuju pod naslovom porezi na kapital (D.91);
- (b) povremeni ili izvanredni nameti na kapital ili bogatstvo koji se bilježe kao porezi na kapital (D.91);
- (c) porezi na zemljišta, zgrade ili drugu aktivu u vlasništvu ili zakupu poduzeća koje poduzeća koriste za proizvodnju, a ti se porezi smatraju ostalim porezima na proizvodnju (D.29);
- (d) plaćanja od strane kućanstava za dozvole osim dozvola za uporabu vozila, plovila ili letjelica ili dozvola za rekreacijski lov, streljaštvo ili ribolov: vozačke ili pilotske dozvole, oružni listovi i naknade državi, kao što su članarine za muzeje ili knjižnice, naknade za odlaganje otpada, pristojbe za izdavanje putovnica, naknade zračnih luka, sudske pristojbe i sl., koje se, u većini slučajeva, smatraju kupovinom usluga koje pruža država, ako zadovoljavaju kriterije bilježenja kao usluga određene točkom (d) stavka 4.79.

4.81. U ukupnu vrijednosti poreza uključene su zatezne kamate na dospjele poreze i novčane kazne koje određuju porezna tijela ako nema podataka za zasebnu procjenu tih kamata i novčanih kazni; uključene su naknade koje se naplaćuju u vezi s vraćanjem i procjenom nepodmirenih poreza, umanjene za iznos smanjenja koja primjenjuje opća država u okviru ekonomske politike te za povrate preplaćenih iznosa.

Subvencije i socijalne naknade koje su dostupne putem poreznog sustava u obliku poreznih kredita i učinak sustava povezanih plaćanja na sustav naplate poreza povećava se. Porezni krediti čine poreznu olakšicu kojom se smanjuje porezna obveza korisnika.

Ako sustav poreznog kredita ima za posljedicu primanje od strane korisnika viška kada je olakšica veća od obveze, sustav poreznog kredita je sustav plativog poreznog kredita. U sustavu plativog poreznog kredita, plaćanja se mogu dodijeliti i osobama koje nisu i koje jesu porezni obveznici. U sustavu plativog poreznog kredita cijeli iznos poreznih kredita bilježi se kao državni rashod, a ne kao smanjenje prihoda od poreza.

Za razliku od navedenog, neki sustavi poreznog kredita nisu sustavi plativog poreznog kredita i u njima su porezni krediti ograničeni na visinu porezne obveze. U sustavima neplativog poreznog kredita svi porezni krediti ugrađeni su u porezni sustav i smanjuju državne prihode od poreza.

- 4.82. Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl. bilježe se kada se obave aktivnosti, transakcije ili nastupe drugi događaji kojima se stvaraju obveze plaćanja poreza.

Međutim, neke gospodarske aktivnosti, transakcije ili događaji, koji bi na temelju poreznog zakonodavstva trebali obvezati dotične jedinice na plaćanje poreza, neprestano izmiču pažnji poreznih tijela. Bilo bi nerealno pretpostaviti da iz tih aktivnosti, transakcija ili događaja proizlazi financijska aktiva ili pasiva u obliku dugovanja ili potraživanja. Iznosi koji se bilježe određuju se na temelju dugovanih iznosa samo kada su utvrđeni poreznim obračunima, prijavama ili drugim dokumentima na temelju kojih se stvaraju obveze u obliku jasnih obveza plaćanja od strane poreznih obveznika. Porezi koji nedostaju ne pripisuju se ako nisu utvrđeni poreznim obračunima.

Porezi koji se bilježe u račune dolaze iz dva izvora: iz iznosa utvrđenih obračunom i prijava te na temelju gotovinskih primitaka.

- (a) Ako se koriste obračuni i prijave, iznosi se ispravljaju za koeficijent kojim se odražavaju obračunani i prijavljeni, a nikad naplaćeni iznosi. Alternativna metoda je bilježenje kapitalnih transfera odgovarajućim sektorima u iznosu jednakom iznosu ispravka. Koeficijenti se procjenjuju na temelju prethodnog iskustva i sadašnjih očekivanja u odnosu na obračunane i prijavljene, a nikada naplaćene iznose. Određuju se prema različitim vrstama poreza.
- (b) Ako se koriste gotovinski primici, oni moraju biti vremenski usklađeni tako da se novac pripiše u vrijeme obavljanja aktivnosti, transakcija ili u vrijeme nastanka drugih događaja kako bi se stvorila porezna obveza (ili kada je iznos poreza određen, u slučaju nekih poreza na dohodak). To se usklađivanje zasniva na prosječnoj vremenskoj razlici između aktivnosti, transakcija ili drugih događaja (ili određivanja iznosa poreza) i poreznih primitaka u gotovini.

Kada ih poslodavac obustavi na izvoru, tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl. uključeni su u nadnice i plaće i ako ih poslodavac nije prenio općoj državi. Sektor kućanstava prikazuje se kao da plaća puni iznos sektoru opće države. Stvarno neplaćeni iznosi neutraliziraju se pod D.995 kao kapitalni transferi opće države sektorima poslodavaca.

U nekim slučajevima obveza plaćanja poreza na dohodak može se utvrditi samo u kasnijem obračunskom razdoblju u odnosu na razdoblje u kojem je dohodak obračunan. Potrebna je, stoga, određena fleksibilnost u pogledu trenutka u vremenu u kojem se ti porezi bilježe. Porezi na dohodak koji se obustavljaju na izvoru, kao što su porezi PKZ (plativo kad je zarađeno) i redovni predujmovi poreza na dohodak, mogu se bilježiti u razdobljima u kojima su plaćeni, a sve konačne porezne obveze na dohodak mogu se bilježiti u razdoblju utvrđivanja obveze.

Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl. bilježe se kao:

- (b) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora u koje su porezni obveznici razvrstani;
- (b) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka opće države;
- (b) uporabe i izvori u račun inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

SOCIJALNI DOPRINOSI I NAKNADE (D.6)

- 4.83. *Definicija:* socijalne su naknade transferi kućanstvima, u novcu ili naturi, namijenjeni pomaganju kućanstava od financijskog tereta određenog broja rizika ili potreba, koje putem zajednički uređenih sustava ili izvan njih isplaćuju državne jedinice i NPUSK-ovi; one uključuju plaćanja od opće države proizvođačima koja individualno koriste kućanstva i koja se izvršavaju u kontekstu socijalnih rizika ili potreba.

- 4.84. Popis rizika ili potreba koje mogu dovesti do socijalnih naknada je kako slijedi:

- (a) bolest;
- (b) invaliditet;

- (c) nezgoda na radu ili profesionalna bolest;
- (d) starost
- (e) nadživjele osobe;
- (f) porodiljni dopust;
- (g) obitelj;
- (h) unaprjeđenje rada;
- (i) nezaposlenost;
- (j) stanovanje;
- (k) obrazovanje;
- (l) opća potrebitost.

U slučaju stanovanja, iznosi koje tijela javne vlasti plaćaju stanarima kako bi smanjila njihove stanarine socijalne su naknade, izuzev posebnih naknada koje plaćaju tijela javne vlasti kao poslodavci.

4.85. U socijalne naknade uključeni su:

- (a) tekući i paušalni transferi iz programa koji primaju doprinose, pokrivaju cijelu zajednicu ili velike dijelove zajednice i koje uvode i kontroliraju državne jedinice (programi socijalne sigurnosti);
- (b) tekući i paušalni transferi iz programa koje su uspostavili poslodavci u ime svojih zaposlenika, bivših zaposlenika ili uzdržanih osoba (ostali programi socijalnog osiguranja povezani s radom). Doprinose mogu plaćati zaposlenici i/ili poslodavci, a mogu ih plaćati i samozaposlene osobe;
- (c) tekući transferi od državnih jedinica i NPUSK-ova, koji ne ovise o prethodnom plaćanju doprinosa i koji su općenito povezani s procjenom raspoloživog dohotka. Ti su transferi opće poznati kao socijalna pomoć.

4.86. U socijalne naknade nisu uključene:

- (a) odštete iz osiguranja na temelju polica ugovorenih samo na vlastitu inicijativu osiguranika, neovisno o poslodavcu ili državi;
- (b) odštete iz osiguranja na temelju polica ugovorenih samo s ciljem pribavljanja popusta pa i ako te police proizlaze iz kolektivnog ugovora

4.87. Kako bi se pojedina polica smatrala dijelom programa socijalnog osiguranja, događaji ili okolnosti od koji su sudionici osigurani odgovaraju rizicima ili potrebama navedenima u stavku 4.84., pri čemu mora biti zadovoljen i jedan od sljedećih uvjeta:

- (a) sudjelovanje u programu obvezno je na temelju zakona ili uvjeta rada zaposlenika ili skupine zaposlenika;
- (b) program je zajednički i njime se upravlja u korist određene skupine radnika, bilo da su oni zaposlenici, samozaposleni ili da nisu zaposlenici, a sudjelovanje se ograničava na članove te skupine;
- (c) poslodavac daje doprinos (stvaran ili imputiran) programu u korist zaposlenika, bez obzira daje li i zaposlenik doprinos ili ne.

4.88. *Definicija:* programi socijalnog osiguranja su programi u kojima su sudionici dužni ugovoriti ili ih potiču njihovi poslodavci ili opća država da ugovore osiguranja od određenih događaja ili okolnosti koje mogu negativno utjecati na njihovu dobrobit ili na dobrobit uzdržanih osoba. U te programe zaposlenici ili drugi ili poslodavci u korist svojih zaposlenika uplaćuju socijalne doprinose kako bi osigurali pravo na naknade socijalnog osiguranja, u tekucem ili sljedećim razdobljima, za zaposlenike ili druge uplatitelje doprinosa, osobe koje uzdržavaju ili nadživjele osobe.

Programi socijalnog osiguranja uspostavljaju se za skupine radnika ili su dostupni na temelju zakona svim radnicima ili određenim kategorijama radnika, uključujući osobe koje nisu zaposlenici i zaposlenike. Kreću se od privatnih programa uređenih za odabrane skupine radnika zaposlenih od strane jednog poslodavca do programa socijalne sigurnosti kojim se pokriva čitava radna snaga jedne zemlje. Sudjelovanje u tim programima može biti dobrovoljno za dotične radnike, ali uobičajenije je da je obvezno. Na primjer, sudjelovanje u programima koje su uspostavili pojedini poslodavci može biti obvezno na temelju uvjeta rada koje su zajednički ugovorili poslodavci i njihovi zaposlenici.

4.89 Možemo razlikovati dvije vrste programa socijalnog osiguranja:

- (a) Prvi se sastoji od programa socijalne sigurnosti kojim se pokriva cijela zajednica ili veliki dijelovi zajednice, koje uvode, kontroliraju i financiraju državne jedinice. Mirovine koje se isplaćuju na temelju tih programa mogu ili ne moraju biti povezane s razinom plaća korisnika ili s radnom poviješću. Nemirovinske naknade nisu tako često povezane s razinom plaća;
- (b) Drugi se dio sastoji od ostalih programa povezanih s radom. Ti programi proizlaze iz odnosa poslodavca i zaposlenika s osnove davanja prava na mirovinu i moguće drugih prava koja su dio uvjeta rada i gdje odgovornost za davanje naknada ne leži na općoj državi u okviru socijalnog osiguranja.

4.90. Programi socijalnog osiguranja koje uspostavljaju državne jedinice za svoje vlastite zaposlenike, a ne za radnike općenito, ne razvrstavaju se kao programi socijalne sigurnosti, već kao ostali programi povezani s radom.

Neto socijalni doprinosi (D.61)

4.91. *Definicija:* neto socijalni doprinosi stvarni su ili imputirani doprinosi koje kućanstva uplaćuju u programe socijalnog osiguranja kako bi stvorili pričuve za socijalne naknade koje će se isplatiti. Neto socijalni doprinosi (D.61) sastoje se od:

stvarnih socijalnih doprinosa poslodavaca (D.611)

uvećano za imputirane socijalne doprinose poslodavaca (D.612),

uvećano za stvarne socijalne doprinose kućanstava (D.613),

uvećano za dodatne socijalne doprinose kućanstava (D.614),

umanjeno za naknade za usluge programa socijalnog osiguranja (D.61SC).

Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja naknade su za uslugu koje naplaćuju jedinice koje vode programe. Pojavljuju se kao dio obračuna neto socijalnih doprinosa (D.61); one nisu ponovo distributivne transakcije, već dio *outputa* i izdataka za potrošnju.

Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.611)

4.92. Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.611) odgovaraju toku D.121.

Socijalni doprinosi poslodavaca su socijalni doprinosi koje uplaćuju poslodavci u programe socijalne sigurnosti i druge programe socijalnog osiguranja povezane s radom kako bi osigurali socijalne pogodnosti za svoje zaposlenike.

Budući da se stvarni socijalni doprinosi poslodavaca uplaćuju u korist njihovih zaposlenika njihova vrijednost bilježi se kao jedna od komponenata naknade zaposlenicima s nadnicama i plaćama u novcu i u naturi. Socijalni doprinosi tada se bilježe kao da su ih uplatili zaposlenici poslodavaca kao tekuće transfere u programe socijalne sigurnosti i druge programe socijalnog osiguranja povezane s radom.

Ovaj je naslov podijeljen na dvije kategorije:

(a) Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.6111) koji odgovaraju toku D.1211;

(b) Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca (D.6112) koji odgovaraju toku D.1212.

4.93. Plaćanja stvarnih socijalnih doprinosa mogu biti obvezna u skladu sa zakonom ili uredbom ili se mogu plaćati kao posljedica kolektivnih ugovora u određenoj djelatnosti ili ugovora između poslodavca i zaposlenika u određenom poduzeću ili jer su navedeni u samom ugovoru u radu. U nekim slučajevima doprinosi mogu biti dobrovoljni.

Tim su dobrovoljnim doprinosima pokriveni:

- (a) socijalni doprinosi koje osobe koje nisu pravno obvezne to činiti uplaćuju u fond socijalnog osiguranja;
 - (b) socijalni doprinosi koji se uplaćuju osiguravajućim društvima (ili u mirovinske fondove koji su razvrstani u isti sektor) kao dio programa dodatnog osiguranja koje vode poduzeća u korist njihovih zaposlenika i kojima potonji dobrovoljno pristupaju;
 - (c) doprinosi programima mirovinskog osiguranja s članstvom otvorenim zaposlenicima ili samozaposlenim radnicima
- 4.94. Vrijeme bilježenja: stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.611) bilježe se u trenutku obavljanja posla koji prouzrokuje obvezu plaćanja doprinosa.
- 4.95. Socijalni doprinosi koji se plaćaju sektoru opće države bilježeni u račune dolaze iz dva izvora: iznosa utvrđenih obračunima i prijavama ili na temelju gotovinskih primitaka.

- (a) Ako se koriste obračuni i prijave, iznosi se usklađuju koeficijentom kojim se odražavaju obračunani i prijavljeni, a nikad naplaćeni iznosi. Alternativna metoda je da bi se kapitalni transfer odgovarajućim sektorima mogao bilježiti u iznosu jednakom iznosu usklađivanja. Koeficijenti se procjenjuju na temelju prethodnog iskustva i trenutnih očekivanja u odnosu na obračunane i prijavljene, a nikada naplaćene iznose. Određuju se prema različitim vrstama socijalnih doprinosa.
- (b) Ako se koriste gotovinski primici, oni moraju biti vremenski usklađeni tako da se novac pripíše u vrijeme obavljanja aktivnosti kako bi se stvorila obveza plaćanja socijalnih doprinosa (ili kada je obveza stvorena). Ovo se usklađivanje može temeljiti na prosječnoj vremenskoj razlici između aktivnosti (ili stvaranja obveze) i gotovinskog primitka.

Kada ih poslodavac obustavlja na izvoru, socijalni doprinosi koji se plaćaju sektoru opće države uključeni su u nadnice i plaće neovisno o tome je li ih poslodavac prenio općoj državi. Sektor kućanstava iskazuje se tada kao da plaća puni iznos sektoru opće države. Stvarno neplaćeni iznosi neutraliziraju se pod D.995 kao kapitalni transferi opće države sektorima poslodavaca.

4.96. Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca bilježe se kao:

- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava;
- (b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih kućanstava);
- (c) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka rezidentnih osiguravatelja ili poslodavaca;
- (d) izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih osiguravatelja ili poslodavaca).

Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.612)

4.97. *Definicija:* imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.612) predstavljaju protustavku socijalnim naknadama (umanjenima za moguće socijalne doprinose zaposlenika), koje plaćaju poslodavci (to jest, nisu povezani sa stvarnim doprinosima poslodavaca) svojim zaposlenicima ili bivšim zaposlenicima i drugim prihvatljivim osobama.

Oni odgovaraju toku D.122 kako je opisano pod naknadama zaposlenicima. Njihova vrijednost mora se temeljiti na aktuarskim razmatranjima ili na razumnom postotku nadnica i plaća koje se trenutačno plaćaju zaposlenicima ili kao jednaka nemirovinskim naknadama bez pričuva, koje plaća poduzeće tijekom istog obračunskog razdoblja.

Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.612) svrstavaju se u dvije kategorije:

- (a) imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (D.6121). Oni odgovaraju toku D.1221;

- (b) imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca (D.6122). Oni odgovaraju toku D.1222.
- 4.98. Vrijeme bilježenja: imputirani socijalni doprinosi poslodavaca koji predstavljaju protustavku obveznim izravnim socijalnim naknadama bilježe se u razdoblje u kojem je posao obavljen. Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca koji predstavljaju protustavku dobrovoljnim izravnim socijalnim naknadama bilježe se u vrijeme pružanja tih naknada.
- 4.99. Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca bilježe se kao:
- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere;
- (b) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora kojima pripadaju poslodavci ili rezidentni osiguravatelji i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.613)

- 4.100. *Definicija:* Stvarni socijalni doprinosi kućanstava su socijalni doprinosi koje uplaćuju sami zaposlenici, samozaposlene osobe ili osobe koje nisu zaposlene u programe socijalnih osiguranja.

Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.613) su podijeljeni na dvije kategorije:

- (a) stvarni mirovinski doprinosi kućanstava (D.6131);
- (b) stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava (D.6132).

Vrijeme bilježenja: stvarni socijalni doprinosi kućanstava bilježe se na obračunskoj osnovi. Za one koji rade, to je trenutak obavljanja posla koji prouzrokuje obvezu plaćanja doprinosa. Za osobe koje nisu zaposlene, to je trenutak kada se doprinosi moraju uplatiti.

Stvarni socijalni doprinosi kućanstava bilježe se u sustav računa:

- (a) pod uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere;
- (b) pod izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora kojima pripadaju poslodavci i u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Dodatni socijalni doprinosi kućanstava (D.614)

- 4.101. *Definicija:* dodatni socijalni doprinosi kućanstava sastoje se od vlasničkog dohotka ostvarenog tijekom obračunskog razdoblja od skupa mirovinskih i nemirovinskih prava.

Ovaj je naslov podijeljen na dvije kategorije:

- (a) dodatni mirovinski doprinosi kućanstava (D.6141);
- (b) dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava (D.6142). Naslov D.6142 odgovara dodatnim doprinosima kućanstava povezanim sa socijalnim rizicima i potrebama, osim mirovina, kao što su bolovanje, porodiljni dopust, ozljeda na radu, invaliditet, tehnološki višak, i sl.

Dodatni socijalni doprinosi kućanstava obuhvaćeni su vlasničkim dohodkom koji plaćaju upravitelji mirovinskih fondova kućanstvima u računu alokacije primarnog dohotka (dohodak od ulaganja koji se plaća na mirovinska prava D.442).

Budući da taj dohodak u praksi zadržavaju upravitelji mirovinskih fondova, on se u računu sekundarne raspodjele dohotka smatra kao da su ga kućanstava vratila mirovinskim fondovima u obliku dodatnih socijalnih doprinosa kućanstava.

Vrijeme bilježenja: Dodatni socijalni doprinosi kućanstava bilježe se o dospjeću.

Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi (D.62)

4.102. Naslov D.62 sačinjavaju tri podnaslova:

Socijalne naknade u novcu (D.621):

Ostale naknade socijalnog osiguranja (D.622);

Naknade socijalne pomoći u novcu (D.623).

Socijalne naknade u novcu (D.621)

4.103. *Definicija:* socijalne naknade u novcu su naknade socijalnog osiguranja koje fondovi socijalne sigurnosti plaćaju kućanstvima u novcu. Povrati su isključeni i smatraju se socijalnim transferima u naturi (D.632).

Te pogodnosti pružaju se u okviru programa socijalne sigurnosti.

Oni se mogu podijeliti na:

- mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu (D.6211),
- nemirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu (D.6212).

Ostale naknade socijalnog osiguranja (D.622)

4.104. *Definicija:* ostale naknade socijalnog osiguranja odgovaraju naknadama koje plaćaju poslodavci u kontekstu ostalih programa socijalnog osiguranja povezanih s radom. Ostale naknade socijalnog osiguranja povezane s radom su socijalne naknade (u novcu ili naturi) koje plaćaju programi socijalnog osiguranja osim socijalne sigurnosti uplatiteljima doprinosa u programe, osobama koje uzdržavaju ili nadživjelim osobama.

Njima je obično obuhvaćeno:

- (a) stalno plaćanje uobičajenih ili smanjenih nadnica tijekom razdoblja odsustva s posla zbog bolesti, nezgode, porodičnog dopusta i sl.;
- (b) plaćanje obiteljskih doplata, doplata za školovanje ili drugih doplata u pogledu uzdržavanih osoba;
- (c) plaćanje mirovina nakon završetka radnog vijeka bivšim zaposlenicima ili mirovina za nadživjele osobe njihovim nadživjelim osobama i plaćanje otpremnina radnicima ili njihovim nadživjelim osobama u slučaju otkaza zbog tehničkog viška, nesposobnosti, smrti uslijed nesreće i sl. (ako je povezano s kolektivnim ugovorima);
- (d) opće medicinske usluge koje nisu povezane s radom zaposlenika;
- (e) lječilišta i domovi za umirovljenike.

Ostale naknade socijalnog osiguranja (D.622) mogu se podijeliti na:

- ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja (D.6221),
- ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja (D.6222).

Naknade socijalne pomoći u novcu (D.623)

4.105. *Definicija:* naknade socijalne pomoći u novcu su tekući transferi koje kućanstvima plaćaju državne jedinice ili NPUSK-ovi kako bi zadovoljile iste potrebe kao naknade socijalnog osiguranja, ali koje se ne plaćaju na temelju programa socijalnog osiguranja za koje se zahtjeva sudjelovanje obično putem socijalnih doprinosa.

Iz njih su stoga isključene sve naknade koje se isplaćuju iz fondova socijalne sigurnosti. Naknade socijalnog osiguranja mogu se plaćati u sljedećim okolnostima:

- (a) ne postoji program socijalnog osiguranja koji pokriva dotične okolnosti;
- (b) premda može postojati program socijalnog osiguranja ili mogu postojati programi socijalnog osiguranja, dotična kućanstva ne sudjeluju u naknadama socijalnih osiguranja niti su prihvatljiva za naknade socijalnog osiguranja;

(c) smatra se da naknade socijalnog nisu odgovarajuće da bi pokrile dotične potrebe pa se dodatno plaćaju naknade socijalne pomoći;

(d) zbog opće socijalne politike.

U te naknade nisu uključeni tekući transferi koji se plaćaju kao odgovor na događaje ili okolnosti koje nisu obično pokrivene programima socijalnog osiguranja (to jest, transferi koji se obavljaju kao odgovor na prirodne katastrofe i koji se bilježe pod ostale tekuće transfere ili ostale kapitalne transfere).

4.106. Vrijeme bilježenja socijalnih naknada osim socijalnih transfera u naturi (D.62):

(a) u novcu koje se bilježe u trenutku utvrđivanja tražbina s osnove naknada;

(b) u naturi koje se bilježe u trenutku pružanja usluga ili u trenutku promjene vlasništva nad robom koju netržišni proizvođači pružaju izravno kućanstvima.

4.107. Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi (D.62) bilježe se kao:

(a) uporabe u račun sekundarne raspodjele dohotka sektora koji odobravaju naknade;

(b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju naknada koje se odobravaju u inozemstvu);

(c) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava;

(d) izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju naknada odobrenih nerezidentnim kućanstvima).

Socijalni transferi u naturi (D.63)

4.108. *Definicija:* socijalni transferi u naturi (D.63) sastoje se od pojedinačnih roba i usluga koje državne jedinice ili NPUSK-ovi nude pojedinačnim kućanstvima besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne, bilo da su kupljeni na tržištu ili proizvedeni kao netržišni *output* od strane državnih jedinica ili NPUSK-ova. Oni se financiraju iz poreza, ostalih državnih prihoda ili doprinosa za socijalnu sigurnost ili iz donacija i vlasničkog dohotka u slučaju NPUSK-ova.

Usluge koje se kućanstvima pružaju besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne, opisane su kao individualne usluge kako bi ih se razlikovalo od kolektivnih usluga koje se pružaju zajednici kao cjelini, ili velikim dijelovima zajednice, kao što su obrana i ulična rasvjeta. Individualne usluge uglavnom se sastoje od obrazovnih i zdravstvenih usluga, iako se često pružaju i druge vrste usluga kao što su usluge stanovanja, kulturne i rekreacijske usluge.

4.109. Socijalni transferi u naturi (D.63) podijeljeni su na:

Socijalne transfere u naturi — netržišna proizvodnja opće države i NPUSK-ova (D.631)

Definicija: socijalni transferi u naturi - netržišna proizvodnja opće države i NPUSK-ova (D.631) su pojedinačna roba i usluge koje korisnicima izravno pružaju netržišni proizvođači. Sva plaćanja koja obavljaju sama kućanstva trebala bi se odbiti.

Socijalni transferi u naturi — tržišna proizvodnja kupljena od strane opće države i NPUSK-ova (D.632)

Definicija: Socijalni transferi u naturi — tržišna proizvodnja kupljena od strane opće države i NPUSK-ova (D.632) su pojedinačna roba i usluge

(a) u obliku povrata od strane fondova socijalne sigurnosti odobrenih troškova kućanstava za određenu robu i usluge; ili

(b) koje korisnicima izravno pružaju tržišni proizvođači od kojih opća država kupuje odnosnu robu i usluge.

Sva plaćanja koja obavljaju sama kućanstva moraju se odbiti.

Kada kućanstvo kupi robu ili uslugu za koje naknado od fonda socijalne sigurnosti dobiva povrat dijela ili cijelog iznosa, za kućanstvo se može smatrati kao da je nastupalo u ime fonda socijalne sigurnosti. Naime, kućanstvo daje fondu socijalne sigurnosti kratkoročni kredit koji se otplaćuje čim kućanstvo dobije povrat.

Iznos vraćenog troška bilježiti se kao da ga je izravno snosio fond socijalne sigurnosti u trenutku u kojem je kućanstvo obavilo kupovinu, dok je jedini trošak koji se bilježi za kućanstvo razlika, ako postoji, između plaćene kupovne cijene i vraćenog iznosa. Iznos troška se, stoga, ne smatra tekućim transferom u novcu kućanstvima od fondova socijalne sigurnosti.

- 4.110. Primjeri socijalnih transfera u naturi (D.63) su liječnička ili stomatološka liječenja, operacija, bolnički smještaj, naočale ili kontaktne leće, medicinski uređaji ili oprema i slična roba i usluge kojima se zadovoljavaju socijalni rizici ili potrebe.

Ostali primjeri koji nisu pokriveni programima socijalnog osiguranja su socijalni stanovi, dodaci za stanovanje, patronaža, stručno osposobljavanje, smanjenja cijena prijevoza (pod uvjetom da postoji socijalna svrha) i slična roba i usluge u kontekstu socijalnih rizika ili potreba. Izvan područja socijalnih rizika i potreba, kada država pojedinačnim kućanstvima pruža robu i usluge kao što su rekreacijske, kulturne ili sportske usluge, besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne, one se smatraju socijalnim transferima u naturi - netržišnom proizvodnjom države i NPUSK-ova (D631).

- 4.111. Vrijeme bilježenja: Socijalni transferi u naturi (D.63) se bilježe u trenutku pružanja usluga ili u trenutku promjene vlasništva nad robom koju proizvođači izravno pružaju kućanstvima.

Socijalni transferi u naturi (D.63) bilježe se:

- (a) pod uporabe u računu preraspodjele dohotka u naturi sektora koji odobravaju naknade;
- (b) pod izvore u računu preraspodjele dohotka u naturi kućanstava.

Potrošnja prenesenih roba i usluga bilježi se u račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka.

Nema socijalnih transfera u naturi s inozemstvom (oni se bilježe pod D.62 socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi).

OSTALI TEKUĆI TRANSFERI (D.7)

Neto premije neživotnog osiguranja (D.71)

- 4.112. *Definicija:* neto premije neživotnog osiguranja (D.71) su premije koje se plaćaju na temelju polica koje ugovore institucionalne jedinice. Police koje ugovore pojedina kućanstva su one zaključene na njihovu inicijativu i u njihovu korist, neovisno od njihovih poslodavaca ili države i izvan svih programa socijalnog osiguranja. Neto premijama neživotnog osiguranja obuhvaćene su stvarne premije koje plaćaju ugovaratelji osiguranja kako bi dobili osiguravajuće pokriće tijekom obračunskog razdoblja (zarađene premije) i dodatke na premiju koji se isplaćuju iz vlasničkog dohotka pripisanog ugovarateljima osiguranja, nakon odbitka naknada za uslugu osiguravajućih društava koja organiziraju osiguranje.

Neto premije neživotnog osiguranja raspoloživi su iznosi za pružanje pokrića od raznih događaja ili nezgoda koji prouzrokuju štetu na robi ili vlasništvu ili po ljude kao posljedica prirodnih ili ljudskih uzroka kao što su, primjerice, požari, poplave, padovi, sudari, krađa, nasilje, nezgode, bolest itd. ili od financijskih gubitaka prouzročenih događajima kao što su bolest, nezaposlenost, nezgode itd.

Neto premije od neživotnog osiguranja podijeljene su na dvije kategorije:

- (a) neto premije izravnog neživotnog osiguranja (D.711);
- (b) neto premije neživotnog reosiguranja (D.712).

- 4.113. Vrijeme bilježenja: neto premije neživotnog osiguranja bilježe se kad se zarade.

Premije osiguranja od kojih se odbijaju naknade za uslugu su dijelovi ukupnih premija plaćenih u tekućem razdoblju ili prethodnim razdobljima, koje pokrivaju nepodmirene rizike u tekućem razdoblju.

Zarađene premije u tekućem razdoblju moraju se razlikovati od premija koje dopijevaju na plaćanje u tekućem razdoblju, kojima će se vjerojatno pokriti rizici kako u budućim razdobljima tako i u tekućem razdoblju.

Neto premije od neživotnog osiguranja bilježe se kao:

- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka rezidentnih ugovaratelja osiguranja;
- (b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih ugovaratelja osiguranja);
- (c) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka rezidentnih osiguravajućih društava;
- (d) izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih osiguravajućih društava).

Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja (D.72)

4.114. *Definicija:* odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja (D.72) su odštetni zahtjevi koji se duguju na temelju ugovora o neživotnom osiguranju, to jest, iznosi koji su osiguravajuća društva dužna platiti kako bi namirila povrede ili štete nanosene osobama ili robi (uključujući kapitalna roba angažirana u dugotrajnoj aktivni).

Ovaj je naslov podijeljen na dvije kategorije:

- (a) izravni odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja (D.721);
- (b) odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja (D.722).

4.115. Odštetnim zahtjevima s naslova neživotnog osiguranja nisu obuhvaćena plaćanja koja čine socijalne naknade.

Plaćanje odštetnog zahtjeva s naslova neživotnog osiguranja smatra se transferom davatelju zahtjeva. Ta se plaćanja smatraju tekućim transferima i kad su u pitanju veći iznosi zbog slučajnog uništenja fiksne aktive ili teške povrede, koje je pretrpjela osoba.

Iznimno visoki odštetni zahtjevi, na primjer zbog katastrofe, mogu se ne smatrati kapitalnim transferima umjesto tekućim transferima (vidjeti točku (k) stavka 4.165.).

Iznosi koje prime davatelji zahtjeva obično nisu namijenjeni određenoj svrsi, a oštećena ili uništena roba i aktiva ne moraju se nužno popraviti ili zamijeniti.

Odštetni zahtjevi pojavljuju se zbog štete ili povreda koje je ugovaratelj osiguranja prouzročio aktivni ili osobama trećih strana. U takvim slučajevima, valjani se zahtjevi bilježe kao da ih izravno plaćaju osiguravajuća društva oštećenima, a ne neizravno preko ugovaratelja osiguranja.

4.116. Neto premije od reosiguranja i odštetni zahtjevi izračunavaju se na isti način kao premije i odštetnih zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja. Budući da su poslovi reosiguranja koncentrirani samo u nekoliko zemalja, većina polica reosiguranja sklapa se s nerezidentnim jedinicama.

Neke jedinice, posebno državne jedinice, mogu pružiti jamstvo za ispunjenje obveza dužnika kada imaju iste značajke kao neživotno osiguranje. Ovo se događa kada se izda mnogo jamstava iste vrste pa je moguće dati realnu procjenu ukupne razine neispunjavanja obveza. U tim slučajevima naknade koje se plaćaju (i vlasnički dohodak ostvaren od njih) smatraju se istovjetnima premijama neživotnog osiguranja, a pozivi na plaćanje na temelju standardiziranih kreditnih jamstava smatraju se istovjetnima odštetnim zahtjevima s naslova neživotnog osiguranja.

4.117. *Vrijeme bilježenja:* odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja bilježe se u trenutku nastupanja nezgode ili drugog osiguranog slučaja.

Bilježe se kao:

- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka rezidentnih osiguravajućih društava;
- (b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih osiguravajućih društava);

- (c) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora korisnika osiguranja;
- (d) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih korisnika osiguranja).

Tekući transferi unutar sektora države (D.73)

- 4.118. *Definicija:* tekućim transferima unutar sektora države (D.73) obuhvaćeni su transferi između različitih podsektora sektora države (središnja država, savezna država, lokalna država i fondovi socijalne sigurnosti), izuzev poreza, subvencija, investicijskih potpora i ostalih kapitalnih transfera.

Tekućim transferima unutar sektora države (D.73) nisu obuhvaćene transakcije u ime druge jedinice; one se bilježe samo jednom u račune, u izvore jedinice korisnika u čije je ime obavljena transakcija (vidjeti stavak 1.78.). Ova situacija nastaje posebno kad neka državna agencija (na primjer odjel središnje države) naplaćuje poreze koji se automatski prenose, djelomično ili u cijelosti, drugoj državnoj agenciji (npr. lokalnom tijelu): U tim slučajevima, porezni prihodi namijenjeni drugoj državnoj agenciji iskazuju se kao da ih je izravno naplatila ta agencija, a ne kao tekući transferi unutar sektora države. Ovo se rješenje primjenjuje posebno u slučaju poreza namijenjenih drugoj državnoj agenciji, koji poprimaju oblik dodatnih poreznih stopa uvedenih na poreze koje naplaćuje sektor države. Zakašnjenja u doznačavanju poreza od strane prve drugoj državnoj jedinici prouzrokuju bilježenja pod „ostala potraživanja/dugovanja” u financijskom računu.

Transferi poreznih prihoda koji čine dio skupnog transfera središnje države drugoj državnoj agenciji uključeni su u tekuće transfere unutar sektora države. Ti transferi ne odgovaraju posebnim kategorijama poreza i ne obavljaju se automatski, već posebno putem određenih fondova (fondovi saveznih i lokalnih tijela) u skladu s mjerilima raspodjele koje je utvrdila središnja država.

- 4.119. Vrijeme bilježenja: tekući transferi unutar sektora države bilježe se kada se važećim propisima odredi da se moraju provesti.
- 4.120. Tekući transferi unutar sektora države bilježe se kao uporabe i izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka podsektora opće države. Tekući transferi unutar sektora države interni su tokovi opće države i ne pojavljuju se u konsolidiranom računu sektora kao cjeline.

Tekuća međunarodna suradnja (D.74)

- 4.121. *Definicija:* tekućom međunarodnom suradnjom (D.74) obuhvaćeni su svi transferi u novcu ili u naturi između sektora države i država ili međunarodnih organizacija u inozemstvu, osim investicijskih potpora i ostalih kapitalnih transfera.

- 4.122. Naslovom D.74 obuhvaćeni su:

- (a) doprinosi države međunarodnim organizacijama (izuzev poreza koje plaćaju države nadnacionalnim organizacijama čije su članice);
- (b) tekući transferi koje opća država prima od institucija ili organizacija iz točke (a). Tekući transferi koje institucije Europske unije obavljaju izravno rezidentnim tržišnim proizvođačima bilježe se kao subvencije koje plaća inozemstvo.
- (c) tekući transferi između država, bilo u novcu (npr. plaćanja namijenjena financiranju proračunskih deficita drugih zemalja ili prekomorskih područja) bilo u naturi (npr. protustavka darovima hrane, vojne opreme, pomoći u nuždi nakon prirodnih katastrofa u obliku hrane, odjeće, lijekova itd.);
- (d) nadnice i plaće koje plaća država, institucija Europske unije ili međunarodna organizacija savjetnicima ili stručnjacima za tehničku pomoć koji su na raspolaganju zemljama u razvoju.

U tekuću međunarodnu suradnju uključeni su transferi između opće države i međunarodnih organizacija koje se nalaze u zemlji, budući da se međunarodne organizacije ne smatraju rezidentnim institucionalnim jedinicama zemalja u kojima se nalaze.

- 4.123. Vrijeme bilježenja: vrijeme koje je utvrđeno propisima na snazi za provedbu transfera u slučaju obveznih transfera ili vrijeme provođenja transfera u slučaju dobrovoljnih transfera.

4.124. Tekuća međunarodna suradnja bilježi se kao:

- (a) uporabe i izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora opće države;
- (b) uporabe i izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Razni tekući transferi (D.75)

Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) (D.751)

4.125. *Definicija:* tekućim transferima neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima obuhvaćeni su svi dobrovoljni doprinosi (osim ostavina), članstva i financijska pomoć koju NPUSK-ovi primaju od kućanstava (uključujući nerezidentna kućanstva) i, u manjoj mjeri, od drugih jedinica.

4.126. Tekućim transferima NPUSK-ovima obuhvaćeno je sljedeće:

- (a) redovne članarine koje kućanstva plaćaju sindikatima i političkim, sportskim, kulturnim, vjerskim i sličnim organizacijama razvrstane u sektor NPUSK-ova;
- (b) dobrovoljni prilozi (osim ostavina) NPUSK-ovima od strane kućanstava, trgovačkih društava i inozemstva, uključujući transfere u naturi u obliku darova u hrani, odjeći, pokrivačima, lijekovima itd. humanitarnim organizacijama u svrhu podjele rezidentnim ili nerezidentnim kućanstvima. Taj se tretman primjenjuje na potrošnju roba, budući da se transferi velikih darova (dragocjenosti koje se smatraju nefinancijskom aktivom) bilježe u ostale kapitalne transfere (D.99) (vidjeti točku (e) stavka 4.165.).

Darovi neželjenih ili rabljenih artikala kućanstava ne bilježe se kao transferi;
- (c) pomoć i poticaji opće države, osim transfera u određenu svrhu financiranja kapitalnih izdataka, koji su iskazani pod investicijskim potporama.

Iz tekućih transfera NPUSK-ovima isključena su plaćanja članarina ili preplata neprofitnim ustanovama koje služe tvrtkama, kao što su trgovačke komore ili strukovne udruge, koja se smatraju plaćanjima za pružene usluge.

4.127. Vrijeme bilježenja: tekući transferi NPUSK-ovima bilježe se u trenutku njihovog obavljanja.

4.128. Tekućim transferima NPUSK-ovima bilježe se kao:

- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora koji doprinose;
- (b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere;
- (c) izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka sektora NPUSK-ova.

Tekući transferi između kućanstava (D.752)

4.129. *Definicija:* tekući transferi između kućanstava (D.752) sastoje se od svih tekućih transfera u novcu ili naturi koje su obavila rezidentna kućanstva prema drugim rezidentnim ili nerezidentnim kućanstvima ili koje su od njih primila. Njima su posebno obuhvaćene doznake emigranata ili radnika trajno nastanjenih u inozemstvu (ili koji rade u inozemstvu godinu dana ili dulje) članovima njihovih obitelji koji žive u njihovoj matičnoj zemlji ili doznake roditelja djece koja se nalaze na drugom mjestu.

4.130. Vrijeme bilježenja: tekući transferi između kućanstava bilježe se u vrijeme izvršenja transfera.

4.131. Tekućim transferima između kućanstava bilježe se kao:

- (a) uporabe i izvori u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava;
- (b) uporabe i izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Ostali razni tekući transferi (D.759)

Novčane kazne i penali

4.132. *Definicija:* novčane kazne i penali koje institucionalnim jedinicama odrede sudovi ili kvazi-sudska tijela smatraju se drugim raznim tekućim transferima (D.759).

4.133. Sljedeće nije uključeno u ostale razne tekuće transfere (D.759):

- (a) novčane kazne i penali određeni od poreznih tijela zbog izbjegavanja plaćanja ili zakašnjelog plaćanja poreza koje se ne mogu razlikovati od samih poreza i ostaju kategorizirani kao porezi;
- (b) plaćanja naknada za pribavljanje dozvola, budući da su ta plaćanja porezi ili plaćanja za usluge pružene od strane državnih jedinica.

4.134. Vrijeme bilježenja: novčane kazne i penali bilježe se u vrijeme nastanka obveza.

Lutrije i igre na sreću

4.135. *Definicija:* iznosi plaćeni za lutrijske listiće ili uplaćeni kao ulogi sastoje se od dva elementa: plaćanja naknade za uslugu jedinici koja priređuje lutriju ili igre na sreću i preostali tekući transfer koji se isplaćuje dobitnicima.

Naknada za uslugu može biti značajna i pokrivati poreze na pružanje usluga igara na sreću. Transferi se u sustavu smatraju kao da se odvijaju izravno između sudionika u lutriji ili igrama na sreću, to jest, između kućanstava. Kada sudjeluju nerezidentna kućanstva, mogu se stvoriti značajni neto transferi između sektora kućanstva i inozemstva.

Vrijeme bilježenja: preostali tekući transferi bilježe se u trenutku njihove provedbe.

Plaćanja odštete

4.136. *Definicija:* plaćanja odštete sastoji se od tekućih transfera koje institucionalne jedinice plaćaju drugim institucionalnim jedinicama s naslove odštete za povredu osoba ili štetu na aktivi, izuzev plaćanja odštetnih zahtjeva s naslova neživotnog osiguranja. Plaćanja odštete obvezna su plaćanja koje je dosudio sud ili dobrovoljna plaćanja dogovorena izvan suda. Ovim naslovom pokrivena su dobrovoljna plaćanja držanih jedinica ili NPUSK-ova s naslova odštete za povrede ili štetu prouzrokovanu prirodnim katastrofama osim onih koji su kategorizirani kao kapitalni transferi.

4.137. Vrijeme bilježenja: plaćanja odšteta bilježe se kada se obave (dobrovoljna plaćanja) ili kada dospiju (obvezna plaćanja).

4.138. Drugi oblici ostalih raznih tekućih transfera:

- (a) tekući transferi NPUSK-ova općoj državi koji nisu porezi;
- (b) plaćanja opće države javnim poduzećima kategoriziranim kao nefinancijska trgovačka društva i kvazi-društva, namijenjena pokrivanju prekomjernih mirovinskih troškova;
- (c) stipendije u inozemstvu i nagrade koje opća država ili NPUSK-ovi plaćaju rezidentnim ili nerezidentnim kućanstvima;
- (d) bonusi na štednju koje opća država povremeno dodjeljuje kućanstvima kako bi ih nagradila za njihovu štednju tijekom razdoblja;
- (e) povrat od strane kućanstava izdataka koje su socijalne organizacije snosile u njihovo ime;
- (f) tekući transferi NPUSK-ova prema inozemstvu;
- (g) sponzoriranje od strane trgovačkih društava ako se ta plaćanja ne mogu smatrati kupovinama usluga oglašavanja ili drugih usluga (na primjer, dobrotvorni transferi ili stipendije);
- (h) tekući transferi opće države kućanstvima u njihovom svojstvu potrošača, ako se ne bilježe kao socijalne naknade;
- (i) protutransfer središnje banke monetarnim financijskim institucijama (S.122 i S.125) za pokrivanje intermedijarne potrošnje neizravno alociranog dijela *outputa* središnje banke (vidjeti Poglavlje 14.: UFPIM)

4.139. Vrijeme bilježenja: transferi navedeni u 4.138. bilježe se kada se obave, osim onih od opće države ili prema općoj državi koji se bilježe o dospelju.

Ostali razni tekući transferi pojavljuju se kao:

- (a) izvori i uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka svih sektora;

(b) izvori i uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

Vlastita sredstva EU-a koja se temelje na PDV-u i BND-u (D.76)

4.140. *Definicija:* treća i četvrta vlastita sredstva EU-a koja se temelje na PDV-u i BND-u (D.76) tekući su transferi koje plaća opća država svake države članice institucijama Europske unije.

Treća vlastita sredstva EU-a koja se temelje na PDV-u (D.761) i četvrta vlastita sredstva EU-a koja se temelje na BND-u (D-762) doprinosi su proračunu institucija Unije. Razina doprinosa svake države članice zasniva se na razini njihove osnovice PDV-a i njihovog BDN-a.

U naslov D.76 uključeni su razni neporezni doprinosi države institucijama Europske unije (D.763).

Vrijeme bilježenja: Treća i četvrta vlastita sredstva koja se temelje na PDV-u i BDN-u bilježe se kad dospiju na plaćanje.

Treća i četvrta vlastita sredstva koja se temelje na PDV-u i BDN-u bilježe se kao:

- (a) uporabe u računu sekundarne raspodjele dohotka opće države;
- (b) izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere.

PRILAGODBE ZA PROMJENE U MIROVINSKIM PRAVIMA (D.8)

4.141. *Definicija:* prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima (D.8) čine prilagodbe potrebne da bi se promjena u mirovinskim pravima kućanstava pojavila u štednji kućanstava. Promjena u mirovinskim pravima proizlazi iz doprinosa i pogodnosti bilježenih u računu sekundarne raspodjele dohotka.

4.142. Budući da se u financijskim računima i bilancama stanja sustava smatra da kućanstva duguju mirovinska prava, potrebna je stavka prilagodbe kako bi se osiguralo da ni jedan višak mirovinskih doprinosa u odnosu na mirovinske prihode ne utječe na štednju kućanstva.

Kako bi se taj učinak neutralizirao, prilagodba je jednaka:

ukupnoj vrijednosti stvarnih imputiranih socijalnih doprinosa za mirovine koji se uplaćuju u mirovinske programe na koje kućanstva imaju pravo

uvećano za ukupnu vrijednost dodatnih doprinosa koji se plaćaju od vlasničkog dohotka imputiranog korisnicima mirovinskih programa

umanjeno za vrijednost povezanih naknada za usluge

umanjeno za ukupnu vrijednost mirovina koje su mirovinskim programima isplatili kao naknade socijalnog osiguranja

dodaje se raspoloživom dohotku ili prilagođenom raspoloživom dohotku kućanstava u računima uporabe dohotka prije no što se dođe do štednje.

Na taj način, štednja kućanstava ista je kao što bi bila da mirovinski doprinosi i mirovinski prihodi nisu bili bilježeni kao tekući transferi u računu sekundarne raspodjele dohotka. Ova prilagodba potrebna je kako bi se štednja kućanstava uskladila s promjenom u njihovim mirovinskim pravima bilježenim u financijskom računu sustava. Potrebno je, naravno, obaviti obrnutu prilagodbu u uporabe na računima dohotka jedinica odgovornih za plaćanje mirovina.

4.143. Vrijeme bilježenja: prilagodba se bilježi prema vremenu tokova koji ju čine.

4.144. Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima bilježe se kao:

- (a) uporabe u računima uporabe dohotka sektora u koje su razvrstane jedinice odgovorne za plaćanje mirovina.
- (b) uporabe u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih institucija);

- (c) izvori u računima uporabe dohotka sektora kućanstava.
- (d) izvori u računu inozemstva za primarne dohotke i tekuće transfere (u slučaju nerezidentnih kućanstava).

KAPITALNI TRANSFERI (D.9)

- 4.145. *Definicija:* kapitalni transferi obuhvaćaju stjecanje aktive ili raspolaganje aktivom od strane barem jedne strane u transakciji. Bez obzira jesu li u novcu ili naturi, za sobom povlače proporcionalnu promjenu u financijskoj i nefinancijskog aktivu iskazanoj u bilancama stanja jedne ili objiju strana u transakciji.
- 4.146. Kapitalni transfer u naturi sastoji se od prijenosa vlasništva nad aktivom (osim zaliha i novca) ili otpisa obveze od strane vjerovnika, pri čemu zauzvrat nema protubilježenja.

Kapitalni transfer u novcu sastoji se od transfera novca koji prva strana povećava smanjenjem njezine aktive (osim zaliha) ili za koji se od druge strane očekuje ili zahtjeva da ga iskoristi za stjecanje imovine ili aktive (osim zaliha). Druga strana, primatelj, dužna je iskoristiti novac za stjecanje imovine ili aktive kao uvjeta pod kojim se transfer obavlja.

Vrijednost transfera nefinancijske aktive vrednuje se u skladu s procijenjenom cijenom po kojoj se aktiva, bilo nova ili rabljena, može prodati na tržištu, uvećano za troškove prijevoza, montaže ili druge troškove prijenosa vlasništva koje je imao prenositelj, ali isključujući troškove primatelja. Transferi financijske aktive vrednuju se isto kao ostala stjecanja financijske aktive ili pasive ili raspolaganja financijskom aktivom ili pasivom.

- 4.147. Kapitalnim transferima obuhvaćeni su porezi na kapital (D.91), investicijske potpore (D.92) i ostali kapitalni transferi (D.99).

Porezi na kapital (D.91)

- 4.148. *Definicija:* porezi na kapital (D.91) sastoje se od poreza koji se naplaćuju u neredovnim i vrlo neučestalim razdobljima na vrijednosti aktive ili neto vrijednost u vlasništvu institucionalnih jedinica ili vrijednosti aktive prenesene između institucionalnih jedinica kao posljedica ostavina, darova između osoba ili drugih transfera.
- 4.149 Porezima na kapital (D.91) obuhvaćeni su:

- (a) porezi na kapitalne transfere: porezi na nasljedstvo i porezi na darove između osoba koji se naplaćuju na kapital korisnika. Porezi na prodaju aktive nisu uključeni;
- (b) porezi na kapital: povremeni i izvanredni nameti na aktivu ili neto vrijednost u vlasništvu institucionalnih jedinica. Njima su obuhvaćeni nameti za poboljšanje aktive, to jest porezi na povećanje vrijednosti poljoprivrednog zemljišta zbog planske dozvole za prenamjenu zemljišta za poslovne ili stambene potrebe.

Porezi na kapitalnu dobit ne bilježe se kao porezi na kapital već kao tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.

- 4.150. Porezi koji se bilježe u račune dolaze iz dva izvora: iznosa utvrđenih obračunima i prijavama ili na temelju gotovinskih primitaka.
- (a) Ako se koriste obračuni i prijave, iznosi se ispravljaju s koeficijentom kojim se odražavaju obračunani i prijavljeni, a nikad naplaćeni iznosi. Alternativna metoda jest bilježenje kapitalnih transfera odgovarajućim sektorima u iznosu jednakom iznosu ispravka. Koeficijenti se procjenjuju na temelju prethodnog iskustva i trenutnih očekivanja u odnosu na obračunane i prijavljene, a nikada naplaćene iznose. Određuju se prema različitim vrstama poreza;
 - (b) Ako se koriste gotovinski primici, oni su vremenski usklađeni tako da se novac pripíše u vrijeme obavljanja aktivnosti kako bi se stvorila porezna obveza ili, ako to nije poznato, kada je utvrđen iznos poreza. Ovo se usklađivanje zasniva na prosječnoj vremenskoj razlici između aktivnosti (ili utvrđivanju iznosa poreza) i poreznih primitaka u gotovini.

- 4.151. Porezi na kapital bilježe se kao:

- (a) promjene pasive i neto vrijednosti (–) u kapitalni račun sektora u koje su razvrstani porezni obveznici;
- (b) promjene pasive i neto vrijednosti (+) u kapitalnom računu opće države;

(c) promjene pasive i neto vrijednosti u kapitalnom računu inozemstva.

Investicijske potpore (D.92)

4.152. *Definicija:* investicijske potpore (D.92) sastoje se od kapitalnih transfera u novcu i naturi koje su države ili inozemstvo proveli prema drugim rezidentnim i nerezidentnim institucionalnom jedinicama za financiranje svih ili djela njihovih troškova stjecanja dugotrajne aktive.

Investicijskim potporama inozemstva obuhvaćene su investicijske potpore plaćene izravno od strane institucija Europske unije (npr. transferi Europskom fondu za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj (EPFRR)).

4.153. Investicijske potpore u naturi sastoje se od transfera prijevozne opreme, strojeva i druge opreme od strane države drugim rezidentnim ili nerezidentnim jedinicama te izravnog davanja zgrada ili drugih objekata za rezidentne i nerezidentne jedinice.

4.154. Vrijednost kapitala koji je opća država investirala u korist drugih sektora gospodarstva bilježi se kao investicijske potpore uvijek kad se korisnik može utvrditi i kad postane vlasnikom kapitala. U tim slučajevima investicija u kapital bilježi se kao promjene u aktivi u kapitalnom računu korisnika i financira se iz investicijske potpore koja se bilježi u istom računu kao promjene pasive i neto vrijednosti.

4.155. Investicijskim potporama (D.92) obuhvaćena su paušalna plaćanja osmišljena za financiranje kapitala investiranog u istom razdoblju i obročna plaćanja povezana s kapitalom investiranim u ranijem razdoblju. Ti dijelovi godišnjih plaćanja poduzećima od strane opće države, koji predstavljaju otplatu dugova poduzeća koje su ona preuzela za potrebe državnih projekata investiranja u kapital, smatraju se investicijskim potporama.

4.156. Potpore za oslobođenje od plaćanja kamata, koje daje opća država isključene su iz investicijskih potpora. Preuzimanje od strane tijela javne vlasti dijela kamatnih troškova jest tekuća distributivna transakcija. Međutim, kad potpora ima dvojni svrhu financiranja otplate ugovorenog duga i plaćanja kamate na pozajmljenu glavnica i kad nije moguće odvojiti ova dva elementa, cijela se potpora u računima smatra investicijskom potporom.

4.157. Investicijskim potporama nefinancijskim društvima i kvazi-društvima osim potpora privatnim poduzećima, obuhvaćene su kapitalne potpore javnim poduzećima priznatima kao institucionalne jedinice, pod uvjetom da državno tijelo koje daje potporu ne zadrži potraživanje prema javnom poduzeću.

4.158. Investicijskim potporama sektoru kućanstava obuhvaćene su potpore za opremu i modernizaciju koje se daju poduzetnicima izuzev korporacijskih društava ili kvazi-korporacijskih društava i donacije kućanstvima za gradnju, kupnju i poboljšanje stanova.

4.159. Investicijskim potporama općoj državi obuhvaćena su plaćanja (osim potpora za oslobođenje od plaćanja kamata) sektorima opće države za potrebe financiranja investicija u kapital. Investicijske potpore unutar sektora države interni su tokovi sektora opće države i ne pojavljuju se u konsolidiranom računu sektora kao cjeline. Primjeri investicijskih potpora unutar opće države transferi su središnje države lokalnim upravama za specifične potrebe financiranja njihovih bruto investicija u fiksni kapital. Transferi namijenjeni raznim neodređenim potrebama bilježe se kao tekući transferi unutar opće države, iako se koriste za pokrivanje izdataka investiranja u kapital.

4.160. Investicijske potpore neprofitnim institucijama od strane opće države i inozemstva razlikuju se od tekućih transfera neprofitnim institucijama korištenjem kriterija određenih stavkom 4.159.

4.161. Investicijske potpore inozemstvu ograničene su na transfere sa specifičnim ciljem financiranja investicija u kapital od strane nerezidentnih jedinica. U njih su uključeni, primjerice, nepovratni transferi za izgradnju mostova, cesta, tvornica, bolnica ili škola u zemljama u razvoju ili za izgradnju zgrada za međunarodne organizacije. Njima mogu biti obuhvaćena obročna plaćanja tijekom određenog razdoblja, kao i jednokratna plaćanja. Ovim je obuhvaćena nabava kapitalnih roba angažiranih u dugotrajnoj aktivi bez naknade ili po smanjenoj vrijednosti.

4.162. Vrijeme bilježenja: investicijske potpore u novcu bilježe se o dospjeću plaćanja. Investicijske potpore u naturi bilježe se kada se prenese vlasništvo nad aktivom.

4.163. Investicijske potpore bilježe se kao:

(a) promjene pasive i neto vrijednosti (-) u kapitalnom račun opće države;

(b) promjene pasive i neto vrijednosti (+) u kapitalnom račun sektora koji primaju potpore;

(c) promjene pasive i neto vrijednosti u kapitalnom račun inozemstva.

Ostali kapitalni transferi (D.99)

4.164. *Definicija:* ostali kapitalni transferi (D.99) pokrivaju transfere osim investicijskih potpora i poreza na kapital, kojima se ne preraspodjeljuje dohodak već štednja ili bogatstvo među različitim sektorima ili podsektorima gospodarstva ili inozemstva. Mogu biti u novcu ili naturi (slučajevi preuzimanja ili otpisa duga) i odgovaraju dobrovoljnim transferima bogatstva.

4.165. Ostalim kapitalnim transferima (D.99) obuhvaćene su sljedeće transakcije;

(a) plaćanja opće države ili inozemstva vlasnicima kapitalnih roba uništenih ili oštećenih zbog ratnih djelovanja, drugih političkih događaja ili prirodnih katastrofa (poplave i sl.);

(b) transferi opće države nefinancijskim društvima i kvazi-društvima kapitala za potrebe pokrivanja gubitaka akumuliranih tijekom nekoliko finansijskih godina ili posebnih gubitaka zbog čimbenika izvan kontrole poduzeća (pa i u slučaju dokapitalizacije);

(c) transferi između podsektora opće države osmišljeni za pokrivanje nepredviđenih izdataka ili akumuliranih manjkova. Ti transferi između podsektora opće države interni su tokovi sektora opće države i ne pojavljuju se u konsolidiranom računu sektora kao cjeline.

(d) jednokratni bonusi na štednju koje isplaćuje opća država kućanstvima kako bi ih nagradila za njihovu štednju tijekom razdoblja od više godina;

(e) ostavine, pozamašni darovi između osoba i donacije između jedinica koje pripadaju različitim sektorima, uključujući ostavine ili pozamašne darove neprofitnim institucijama (NPU-ovi). Primjeri darova NPU-ovima su darovi sveučilištima za pokrivanje izgradnje novih kampusa, knjižnica, laboratorija i sl.;

(f) obrnuta transakcija otpisa dugova na temelju dogovora između institucionalnih jedinica koje pripadaju različitim sektorima ili podsektorima (na primjer otpisa od strane države duga strane zemlje prema državi; plaćanja s naslova ispunjavanja jamstava kojima se dužnici koji su prekršili obveze oslobađaju od obveza - osim posebnog slučaja poreza i socijalnih doprinosa koji se plaćaju sektoru opće države (vidjeti točku (j)). Ti otpisi na temelju međusobnog dogovora smatraju se kapitalnim transferom vjerovnika dužniku, koji je istovjetan vrijednosti neplaćenog duga u vrijeme otpisa. Isto tako, obrnuta transakcija preuzimanju duga i ostalih sličnih transakcija (aktivacija jamstava povezanih s nestandardiziranim planom jamstava ili reprogramiranje duga pri čemu se dio duga otpisuje ili prenosi) još je jedan kapitalni transfer. Sljedeće je, međutim, isključeno:

(1) otpis finansijskih potraživanja i preuzimanje obveza kvazi-društava od strane vlasnika kvazi-društava. Ovaj se slučaj smatra transakcijom s vlasničkim vrijednosnim papirima i udjelima u investicijskim fondovima (F.5);

(2) otpis duga i preuzimanje duga javnog društva koje nestaje kao institucionalna jedinica iz sustava od strane države. Ovaj se slučaj bilježi u račun ostalih promjena u obujmu aktive (K.5);

(3) otpis duga i preuzimanje duga javnog društva od strane države kao dio postupka privatizacije koji je u tijeku i koji se mora završiti u kratkom razdoblju. Ovaj se slučaj smatra transakcijom s vlasničkim vrijednosnim papirima i udjelima u investicijskim fondovima (F.5).

Otpis duga nije transakcija između institucionalnih jedinica pa se, stoga, ne bilježi ni u kapitalni, niti u finansijski račun. Ako se vjerovnik odluči na taj otpis, on se bilježi u račune ostalih promjena u obujmu aktive vjerovnika i dužnika. Pričuve za loša dugovanja smatraju se internim knjigovodstvenim unosima institucionalne jedinice proizvođača i ne bilježe se osim u slučaju očekivanih gubitaka s naslova nenaplativih kredita, koji se bilježe u bilance stanja kao podsjetne stavke. Jednostrano osporavanje duga od strane dužnika također nije transakcije i ne bilježi se;

(g) dio ostvarene kapitalne dobiti (ili gubitka) koji se preraspodjeljuje drugom sektoru kao što je, primjerice, kapitalna dobit koju osiguravajuća društva preraspodjeljuju kućanstvima. Međutim, obrnute transakcije neizravnim transferima općoj državi primitaka od privatizacije (putem holding društva, na primjer), bilježe se kao finansijske transakcije s vlasničkim vrijednosnim papirima i udjelima u investicijske fondove (F.5) i nemaju utjecaja na razinu neto kreditiranja/neto uzajmljivanja opće države;

- (h) velike odštete za štete ili povrede koje nisu pokrivena policama osiguranja (osim plaćanja od strane opće države ili inozemstva opisana u točki (a)). Plaćanja dosuđuju sudovi ili se ona namiruju izvan suda. Primjeri plaćanja su odštete za štete prouzročene velikim eksplozijama, izljevima nafte, nuspojavama lijekova itd.;
- (i) izvanredne uplate u fondove socijalnog osiguranja od strane poslodavaca (uključujući državi) ili od strane države (kao dio njezine socijalne funkcija), u mjeri u kojoj su te uplate namijenjene povećanju aktuarskih rezervi tih fondova. Prateći ispravak fondova socijalnog osiguranja u kućanstva isto se bilježi kao ostali kapitalni transferi (D.99);
- (j) kad se porezi i socijalni doprinosi koji se plaćaju sektoru opće države bilježe na temelju obračuna i prijava, dio koji se vjerojatno neće naplatiti neutralizira se u istom obračunskom razdoblju. Ovo se radi bilježenjem „ostalog kapitalnog transfera” (D.99) kao unosa u D.995 između opće države i relevantnih sektora. Tok D.995 podijeljen je prema oznakama različitih dotičnih poreza i socijalnih doprinosa;
- (k) isplate osiguranja zbog katastrofe; nakon katastrofe, ukupna vrijednost odštetnih zahtjeva povezanih s katastrofom, kako su dobiveni iz podataka djelatnosti osiguranja, bilježi se kao kapitalni transfer ugovarateljima osiguranja od strane osiguravajućih društava. Kad djelatnost osiguranja ne može pružiti podatke o odštetnim zahtjevima povezanim s katastrofom, ti se odštetni zahtjevi procjenjuju kao razlika između stvarnih odštetnih zahtjeva i usklađenih odštetnih zahtjeva u razdoblju katastrofe;
- (l) imovina koju je izgradila zajednica za čije održavanje odgovornost tada preuzima država.

4.166. Vrijeme bilježenja utvrđuje se kako slijedi:

- (a) ostali kapitalni transferi u novcu bilježe se o dospjeću plaćanja;
- (b) ostali kapitalni transferi u naturi bilježe se u trenutku prijenosa vlasništva nad aktivom ili otpis pasive od strane vjerovnika.

4.167. Ostali kapitalni transferi iskazuju se u promjenama pasive i neto bogatstva u kapitalnom računu sektora i inozemstva.

DIONIČKE OPCIJE ZAPOSLENIKA (DOZ-ovi)

- 4.168. Poseban oblik dohotka u naturi je praksa poslodavca da zaposleniku daje opciju kupnje dionica po određenoj cijeni na neki budući datum. DOZ je sličan financijskoj izvedenici, a zaposlenik može odabrati da ne ostvari pravo opcije jer je cijena dionice sada niža od cijene po kojoj može ostvariti opciju ili jer više nije zaposlen kod tog poslodavca pa gubi svoje opcijsko pravo.
- 4.169. Poslodavac obično obavještuje svoje zaposlenike o odluci stavljanja na raspolaganje dioničke opcije po određenoj cijeni (fiksna cijena ili izvršna cijena) nakon određenog vremena i pod određenim uvjetima (na primjer, da je zaposlenik još u radnom odnosu i poduzeću ili ovisno o rezultatima poduzeća). Vrijeme bilježenja dioničke opcije zaposlenika u nacionalne račune mora biti pažljivo određeno. „Datum dodjele” je datum na koji je opcija dana zaposleniku, „datum opcijskog prava” je najraniji datum na koji se opcija može ostvariti, a „datum ostvarenja opcije” je datum na koji se opcija uistinu ostvari (ili gubi).
- 4.170. Računovodstvene preporuke Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) su da poduzeće utvrdi nominalnu vrijednost opcija na datum dodjele uzimajući fiksnu cijenu dionica u tom trenutku pomnoženu za broj opcija za koje se očekuje da će biti ostvarive na datum opcijskog prava i podijeljeno s brojem godina službe do datuma opcijskog prava.
- 4.171. U ESA-i ako nema vidljive tržišne cijene niti procjene društva u skladu s upravu danim preporukama, vrednovanje opcije može se procijeniti korištenjem modela određivanja cijena dioničkih opcija. Cilj tih modela jest utvrditi dva učinka iz vrijednosti opcije. Prvi učinak je predviđanje iznosa za koji će tržišna cijena dotičnih dionica prijeći fiksnu cijenu na datum opcijskog prava. Drugim se učinkom omogućava očekivanje da će cijena dalje rasti između datuma opcijskog prava i datuma ostvarenja opcije.
- 4.172. Prije ostvarivanja opcije, aranžman između poslodavca i zaposlenika ima narav financijske izvedenice i kao takav se iskazuje u financijskim računima objiju strana.
- 4.173. Procjena vrijednosti DOZ-a obavlja se na datum dodjele. Ovaj se iznos mora uključiti u naknade zaposlenicima kao njihov dio, u razdoblju od datuma dodjele do datuma opcijskog prava, ako je moguće. Ako ovo nije moguće, vrijednost opcije bilježi se na datum opcijskog prava.

- 4.174. Troškove vođenja dioničkih opcija zaposlenika snosi poslodavac, a smatraju se dijelom intermedijarne potrošnje kao i ostale funkcije vođenja povezane s naknadama zaposlenicima.
- 4.175. Iako se vrijednost dioničke opcije smatra dohotkom, nema dohotka od ulaganja povezanog s dioničkim opcijama zaposlenika.
- 4.176. U financijskom računu, stjecanjem dioničkih opcija zaposlenika od strane kućanstava odgovarajući dio naknada zaposlenicima podudara se s odgovarajućom obvezom poslodavca.
- 4.177. U načelu, promjene vrijednosti između datuma dodjele i datuma opcijskog prava moraju se smatrati dijelom naknada zaposlenicima, dok se promjene vrijednosti između datuma opcijskog prava i datuma ostvarenja opcije ne smatraju naknadama zaposlenicima, već vlasničkim dobitkom ili gubitkom. U praksi, malo je vjerojatno da se troškovi poslodavaca s naslova dioničkih opcija zaposlenika revidiraju između datuma dodjele i datuma ostvarenja opcije. Iz pragmatičnih se razloga, stoga, cjelokupno povećanje između datuma dodjele i datuma ostvarenja opcije smatra vlasničkim dobitkom ili gubitkom. Povećanje vrijednosti cijene dionice iznad fiksne cijene je vlasnički dobitak za zaposlenika, a vlasnički gubitak za poslodavca i obrnuto.
- 4.178. Kada se DOZ ostvari, unos u bilancu stanja nestaje i zamjenjuje se vrijednošću kupljenih dionica. Ova promjena u razvrstavanju nastaje transakcijama u financijskom računu, a ne u računu ostalih promjena u obujmu aktive.
-

POGLAVLJE 5.

FINANCIJSKE TRANSAKCIJE

- 5.01. *Definicija:* financijske transakcije (F) su transakcije financijske aktive (AF) i pasive između rezidentnih institucionalnih jedinica te između njih i nerezidentnih institucionalnih jedinica.
- 5.02. Financijska transakcija između institucionalnih jedinica istodobno je stvaranje ili smanjenje financijske aktive i protustavke pasive, ili promjena vlasništva financijske aktive ili preuzimanje pasive.

OPĆE ZNAČAJKE FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA**Financijska aktiva, financijska potraživanja i pasiva**

- 5.03. *Definicija:* Financijska aktiva sastoji se od svih financijskih potraživanja, vlasničkih udjela i komponente monetarnog zlata u zlatnim polugama.
- 5.04. Financijska aktiva je pričuva vrijednosti koja predstavlja naknadu ili niz naknada koje se akumuliraju ekonomskom vlasniku koji tijekom određenog vremenskog razdoblja aktivu ima u vlasništvu ili je koristi. Sredstvo je prijenosa vrijednosti iz jednog računovodstvenog razdoblja u drugo. Naknade se namiruju uplatama koje su uobičajeno u gotovini (AF.21) i prenosivim depozitima (AF.22).
- 5.05. *Definicija.* financijsko potraživanje je pravo vjerovnika da primi uplatu ili seriju uplata od dužnika.

Financijska su potraživanja financijska aktiva s odgovarajućom pasivom. Vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima tretiraju se kao financijska aktiva s odgovarajućom pasivom čak i ako potraživanje vjerovnika prema društvu nije fiksni iznos.

- 5.06. *Definicija.* pasiva se utvrđuje kad je dužnik dužan izvršiti uplatu ili niz uplata vjerovniku.
- 5.07. Komponenta monetarnog zlata u zlatnim polugama, koja je u posjedu monetarne vlasti kao sredstva rezerve, tretira se kao financijska aktiva čak i ako vlasnik nema potraživanja na drugim određenim jedinicama. Za zlatne poluge ne postoji odgovarajuća pasiva.

Uvjetna aktiva i uvjetna pasiva

- 5.08. *Definicija:* uvjetna aktiva i uvjetna pasiva sporazumi su kojima se jedna stranka obvezuje izvršiti uplatu ili niz uplata drugoj jedinici samo kada prevladaju određeni uvjeti.

S obzirom na to da ne dovode do bezuvjetnih obveza, uvjetna aktiva i uvjetna pasiva ne smatraju se financijskom aktivom i pasivom.

- 5.09. Uvjetna aktiva i uvjetna pasiva uključuju:
- (a) jednokratna jamstva plaćanja od strane trećih stranaka s obzirom na to da je plaćanje obvezno samo ako obveznik ne ispuni obveze;
 - (b) kreditne obveze koje pružaju jamstvo da će sredstva biti dostupna iako financijska aktiva ne postoji dok se sredstva ne steknu;
 - (c) akreditivi koji čine obećanja uplata koje ovise o dostavljanju određenih isprava specificiranih ugovorom;
 - (d) kreditnih linija koje su obećanja davanja kredita određenom klijentu do određene granice;
 - (e) sindicirani kreditni sporazumi (NIF) koji pružaju jamstvo da će potencijalni obveznik moći prodati kratkoročne dužničke instrumente, znane kao obveznice, i da će banka koja izdaje kredit preuzeti sve obveznice koje ne budu prodane na tržištu ili da će dati ekvivalentne predujmove; i
 - (f) mirovinska prava u sklopu nefinanciranih definiranih mirovinskih programa zaposlenika ili mirovinskih fondova socijalne sigurnosti. Ta se mirovinska prava bilježe u dodatnoj tablici mirovinskih prava akumuliranih do određenog datuma u socijalnom osiguranju, a ne u temeljnom obračunu.

- 5.10. Uvjetna aktiva i uvjetna pasiva ne uključuju:
- (a) osiguravajuće pričuve, mirovinske pričuve i pričuve standardiziranih jamstava (AF.6);
 - (b) financijske izvedenice (AF.7) u kojima sami ugovori imaju tržišnu vrijednost zbog toga što se njima može trgovati ili se njihova vrijednost može utvrditi na tržištu.
- 5.11. Iako se uvjetna aktiva i uvjetna pasiva ne bilježe u računima, važni su za politiku i analizu te se podatke o njima valja prikupiti i predstaviti kao dodatne podatke. Čak i ako nema plaćanja dospjelih za uvjetnu aktivu i uvjetnu pasivu, visoka razina nepredvidivih izdataka može ukazivati na neželjenu razinu rizika na strani onih jedinica koje ih nude.

Polje 5.1. – Postupanje s jamstvima u sustavu

- B5.1.1. *Definicija:* jamstva su ugovori kojima se jamac obvezuje vjerovniku nadoknaditi gubitak koji bi vjerovnik pretrpio da posuđivač ne ispuni svoje obveze.

Naknada se često može naplatiti za pružanje jamstva.

- B5.1.2. Razlikuju se tri različite vrste jamstava. Primjenjuju se samo na jamstva pružena u slučaju financijske aktive. Za jamstva u obliku proizvođačevih jamstava ili drugih oblika jamstava ne predlaže se poseban postupak. Tri vrste jamstva su:

- (a) jamstva pružena sredstvima financijske izvedenice, kao što je kupoprodaja rizika nekog izdavatelja za određenu premiju. Takve se izvedenice temelje na riziku neispunjenja obveze u pogledu referentne financijske aktive i nisu povezani s pojedinačnim kreditima ili dužničkim instrumentima;
- (b) standardizirana se jamstva izdaju u velikim količinama, obično za prilično niske iznose. Primjeri uključuju kreditna jamstva za izvoz ili jamstva za studentski kredit. Čak i ako je neizvjesna mogućnost da će se bilo koje standardizirano jamstvo opozvati, činjenica da postoje mnoga slična jamstva znači da se može procijeniti pouzdan broj opoziva pod jamstvom. Smatra se da standardizirana jamstva dovode do financijske aktive, a ne uvjetne aktive;
- (c) jednokratna jamstva u kojima se pridruženi rizik ne može točno izračunati zbog nedostatka usporedivih slučajeva. Dodjela jednokratnog jamstva smatra se uvjetnom aktivom ili uvjetnom pasivom te se ne bilježi kao financijska aktiva ili pasiva.

Kategorije financijske aktive i pasive

- 5.12. Razlikuje se osam kategorija financijske aktive:

AF.1 Monetarno zlato i posebna prava vučenja;

AF.2 Gotovina i depoziti;

AF.3 Dužnički instrumenti;

AF.4 Krediti;

AF.5 Vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima

AF.6 Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava

AF.7 Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika

AF.8 Ostali računi potraživanja/obveza

- 5.13. Svaka stavka financijske aktive ima protustavku u pasivi, s iznimkom komponente zlatnih poluga monetarnog zlata koje su u vlasništvu monetarnih tijela kao pričuvna aktiva klasificirana u kategoriji monetarnog zlata i posebnih prava vučenja (F.1). Postoji šest različitih kategorija pasive koje odgovaraju kategorijama protustavki u financijskoj aktivu. Uz ovu iznimku, postoji osam kategorija pasive koje odgovaraju kategorijama protustavki u financijskoj aktivu.

- 5.14. Klasifikacija financijskih transakcija odgovara klasifikaciji financijske aktive i pasive. Razlikuje se osam kategorija financijskih transakcija povezanih s:
- F.1 monetarnim zlatom i posebnim pravima vučenja;
 - F.2 gotovinom i depozitima;
 - F.3 dužničkim instrumentima;
 - F.4 kreditima;
 - F.5 vlasničkim udjelima i udjelima ili jedinicama u investicijskim fondovima;
 - F.6 prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava;
 - F.7 financijskim izvedenicama i dioničkim opcijama zaposlenika;
 - F.8 ostalim računima potraživanja/obveza.
- 5.15. Imajući u vidu simetriju financijske aktive i pasive, pojam „instrument” koristi se za povezivanje i aspekta aktive i aspekta pasive financijskih transakcija. Njegovo korištenje ne implicira proširenje pokriva financijske aktive i pasive uključujući izvanbilančne stavke koje se ponekad opisuju kao financijski instrumenti u monetarnim i financijskim statistikama.

Bilance, financijski račun i ostali tokovi

- 5.16. U bilancu stanja bilježi se financijska aktiva koja se drži i nepodmirene obveze u određenom trenutku. Posljedice financijskih transakcija su promjene u početnim i završnim bilancama stanja. Međutim, promjene između početne i završne bilance stanja mogu biti i posljedicom ostalih tokova, koji nisu interakcije između institucionalnih jedinica na temelju međusobnog sporazuma. Ostali tokovi povezani s financijskom aktivom i pasivom raščlanjeni su na revalorizacije financijske aktive i pasive te na promjene obujma financijske aktive i pasive koje ne nastaju zbog financijskih transakcija. Revalorizacije se bilježe u računu revalorizacije, a promjene obujma u računu ostale promjene obujma aktive.
- 5.17. Financijski račun je završni račun u ukupnom poretku računa u kojem se bilježe transakcije. Financijski račun nema izravnavajuću stavku koja se prenosi u drugi račun. Izravnavajuća stavka financijskog računa, neto povećanje financijske aktive umanjeno za neto povećanje pasive jest neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) (B.9F).
- 5.18. Izravnavajuća stavka financijskog računa konceptualno je istovjetna izravnavajućoj stavci kapitalnog računa. U praksi obično dolazi do razlike između njih zbog toga što se one izračunavaju na temelju različitih statističkih podataka.

Vrednovanje

- 5.19. Financijske transakcije bilježe se u transakcijskim vrijednostima, to jest vrijednostima u nacionalnoj valuti u kojima se predmetna financijska aktiva i/ili pasiva stvara, likvidira, zamjenjuje ili preuzima među institucionalnim jedinicama, a na temelju komercijalnih kriterija
- 5.20. Financijske transakcije i njihove financijske i nefinancijske protutransakcije bilježe se u istoj transakcijskoj vrijednosti. Tri su mogućnosti:
- (a) financijska transakcija dovodi do plaćanja u nacionalnoj valuti: transakcijska vrijednost jednaka je razmijenjenom iznosu;
 - (b) financijska transakcija jest transakcija u stranoj valuti, a protutransakcija nije transakcija u nacionalnoj valuti: transakcijska vrijednost jednaka je iznosu u nacionalnoj valuti po tržišnom tečaju koji je važeći u trenutku plaćanja; i
 - (c) ni financijska transakcija ni njezina protutransakcija nisu transakcije u novcu ili drugom sredstvu plaćanja: transakcijska vrijednost tekuća je tržišna vrijednost uključene financijske aktive i/ili pasive.

- 5.21. Transakcijska vrijednost odnosi se na određenu financijsku transakciju i njezinu protutransakciju. Načelno, transakcijsku vrijednost treba jasno razlikovati od vrijednosti koja se temelji na cijeni koja kotira na tržištu, objektivnoj tržišnoj cijeni ili bilo kojoj cijeni koja je namijenjena izražavanju općenitosti cijena za skup slične financijske aktive i/ili pasive. Međutim, u slučajevima kada je protutransakcija financijske transakcije, na primjer, transfer ta se financijska transakcija stoga obavlja iz drugih razloga, a ne isključivo tržišnih, transakcijska se vrijednost označava tekućom tržišnom vrijednošću uključene financijske aktive i/ili pasive
- 5.22. Transakcijska vrijednost ne uključuje troškove usluge, pristojbe, provizije ili slična plaćanja za usluge koje se pružaju pri obavljanju transakcija; to se bilježi kao plaćanja za usluge. Porezi na financijske transakcije također su isključeni i tretiraju se kao porezi na usluge u okviru poreza na proizvode. Kada financijska transakcija podrazumijeva novi nastanak obveza, transakcijska vrijednost jednaka je iznosu nastale obveze bez eventualnog plaćenog predujma kamata. Jednako tako, kada obveza prestaje, transakcijska vrijednost i za vjerovnika i za dužnika mora odgovarati umanjenju obveze.

Neto i bruto bilježenje

- 5.23. *Definicija.* neto bilježenje financijskih transakcija znači da je povećanje financijske aktive prikazano kao neto smanjenje financijske aktive te da je neto povećanje pasive prikazano kao neto otplata pasive.

Financijske transakcije mogu biti predstavljene kao neto financijska aktiva različitih svojstava i različitih obveznika i vjerovnika, uz uvjet da se nalaze unutar iste kategorije ili potkategorije.

- 5.24. *Definicija:* bruto bilježenje financijskih transakcija znači da se povećanja i smanjenja financijske aktive prikazuju zasebno, kao i smanjenje i otplata pasive.

Bruto bilježenje financijskih transakcija prikazuje jednak iznos neto uzajmljivanja i neto pozajmljivanja jer su financijske transakcije bile bilježene u neto iznosu.

Financijske se transakcije bilježe u bruto iznosu u slučajevima detaljnih analiza financijskog tržišta.

Konsolidacija

- 5.25. *Definicija:* konsolidacija na financijskom računu odnosi se na proces prijetoja transakcija u financijskom računu za danu skupinu institucionalnih jedinica nasuprot protutransakcijama u pasivi za istu skupinu institucionalnih jedinica.

Konsolidacija se može provoditi na razini ukupnoga gospodarstva, institucionalnih sektora ili podsektora. Financijska aktiva financijskog računa inozemstva konsolidira se po definiciji jer se bilježe samo transakcije nerezidentnih institucionalnih jedinica s rezidentnim institucionalnim jedinicama.

- 5.26. Različite razine konsolidacije prikladne su za različite vrste analize. Na primjer, konsolidacija financijskog računa za ukupno gospodarstvo naglašava ekonomske financijske transakcije s nerezidentnih institucionalnih jedinica s obzirom na to da su sve financijske transakcije između rezidentnih institucionalnih jedinica iskazane u neto vrijednosti u konsolidaciji. Konsolidacija za sektore dopušta praćenje ukupnih financijskih transakcija među sektorima s neto uzajmljivanjem i onima s neto pozajmljivanjem. Konsolidacija na podsektorskoj razini za financijska društva može pružiti mnogo više detalja o financijskom posredovanju i, na primjer, dopustiti identifikaciju transakcija monetarnih financijskih institucija s ostalim financijskim društvima, kao i s ostalim rezidentnim sektorima i nerezidentnim institucionalnim jedinicama. Drugo područje na kojem konsolidacija može biti uputna na podsektorskoj razini jest unutar sektora države jer se transakcije među različitim podsektorima države ne eliminiraju.
- 5.27. U pravilu, knjigovodstveni unosi u sustav ESA 2010. nisu konsolidirani jer konsolidirani financijski račun zahtijeva podatke o protustavci grupiranja institucionalnih jedinica. To zahtijeva podatke o financijskim transakcijama po načelu „od koga kome”. Na primjer, sastavljanje konsolidirane pasive opće države od vlasnika pasive opće države zahtijeva razlikovanje između opće države i ostalih institucionalnih jedinica.

Saldiranje

- 5.28. *Definicija:* saldiranje je konsolidacija na razini pojedinačne institucionalne jedinice, pri čemu se knjigovodstveni unosi na obje strane računa za istu stavku transakcije međusobno prebijaju. Saldiranje valja izbjegavati ako nedostaju podaci o izvoru.

- 5.29. Različiti stupnjevi saldiranja mogu se razlikovati jer se transakcije u pasivi oduzimaju od transakcija u financijskoj aktivi za jednaku kategoriju ili potkategoriju financijske aktive.
- 5.30. Kada odjel institucionalne jedinice kupi obveznice koje izda drugi odjel iste institucionalne jedinice, financijski račun jedinice ne bilježi transakciju kao stjecanje aktive jednog odjela od drugog. Transakcija se bilježi kao otkup pasive, a ne kao stjecanje konsolidirane aktive. Takvi se financijski instrumenti smatraju saldiranima. Saldiranje valja izbjegavati ako je nužno bilježiti financijski instrument i na strani aktive i na strani pasive kako bi se slijedila zakonska preporuka.
- 5.31. Saldiranje se možda neće moći izbjeći kod transakcija institucionalnih jedinica u financijskim izvedenicama, gdje zasebni podaci o transakcijama u aktivi i pasivi najčešće nisu dostupni. Prikladno je saldirati te transakcije jer se predznak vrijednosti položaja financijskih izvedenica može promijeniti, tj. mogu prijeći iz aktive u pasivu, kako se vrijednost instrumenta na kojem se temelji ugovor o izvedenicama mijenja u odnosu na cijenu u ugovoru.

Knjigovodstvena pravila za financijske transakcije

- 5.32. Četverostruko bilježenje knjigovodstvena je praksa u kojoj se svaka transakcija koja uključuje dvije institucionalne jedinice bilježi dvaput od strane svake jedinice. Na primjer, društva koja razmjenjuju robu za gotovinu unose bilježe i u računu proizvodnje i u financijskom računu za svaku jedinicu. Knjigovodstvo na načelu četverostrukog bilježenja osigurava simetriju izvještavanja uključenih institucionalnih jedinica, kao i konzistentnost računa.
- 5.33. Financijska transakcija uvijek ima protutransakciju. Protutransakcija može biti druga financijska transakcija ili nefinancijska transakcija.
- 5.34. Kada su i transakcija i protutransakcija financijske transakcije, mijenjaju portfelj financijske aktive i pasive te mogu promijeniti ukupne iznose i financijske aktive i pasive institucionalnih jedinica, ali ne mijenjaju neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje ili neto vrijednost.
- 5.35. Protutransakcija financijskoj transakciji može biti nefinancijska transakcija kao što je transakcija proizvodima, transakcija raspodjele ili transakcija nefinancijskom neproizvedenom aktivom. Kada protutransakcija financijske transakcije nije financijska transakcija, mijenja se neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje institucionalnih jedinica.

Financijska transakcija čija je protutransakcija tekući ili kapitalni transfer

- 5.36. Protutransakcija financijskoj transakciji može biti transfer. U tom slučaju, financijska transakcija uključuje promjenu vlasništva nad financijskom aktivom ili preuzimanje pasive kao dužnik, što se naziva preuzimanjem duga, ili istodobnu likvidaciju financijske aktive i protustavke u pasivi, što se naziva otpisom duga ili oprostom duga. Preuzimanje duga i otpis duga kapitalni su transferi (D.9) te se bilježe u kapitalnom računu.
- 5.37. Ako vlasnik nekog kvazi-društva preuzme obveze od tog kvazi-društva ili odustane od financijskih potraživanja prema tom kvazi-društvu, protutransakcija preuzimanju duga ili otpisu duga jest transakcija drugim vlasničkim udjelima (F.51). Međutim ako je namjena toga pokriveni akumulirane gubitke ili iznimno veliki gubitak, ili ako se to čini u kontekstu trajnih gubitaka, tada se ta radnja klasificira kao nefinancijska transakcija – kapitalni transfer ili tekući transfer.
- 5.38. Ako država otpiše ili preuzme dug od nekog javnog društva koje nestaje kao institucionalna jedinica u sustavu, u kapitalnom računu ili financijskom računu ne bilježi se nikakva transakcija. U tom se slučaju bilježi tok u računu ostalih promjena u obujmu aktive.
- 5.39. Ako država otpiše ili preuzme dug od nekog javnog društva u sklopu procesa privatizacije koji je u tijeku i ubrzo će biti završen, protutransakcija je transakcija drugim vlasničkim udjelima (F.51) do ukupnog iznosa privatizacijskih primitaka. Drugim riječima, smatra se da vlada otpisom ili preuzimanjem duga javnog društva privremeno povećava svoj vlasnički udio u tom društvu. Privatizacija znači odustajanje od utjecaja nad tim javnim društvom prodajom vlasničkih udjela. Takav otpis ili preuzimanje duga vodi povećanju vlastitih sredstava javnog društva, čak i ako vlasnički udjeli nisu izdani.

- 5.40. Cjelokupni ili djelomični otpis loših dugova od strane vjerovnika, kao i unilateralni otkaz obveze od strane dužnika, znano kao odbijanje plaćanja, ne svrstava se u kategoriju transakcija jer ne podrazumijeva interakcije između institucionalnih jedinica na temelju međusobnog sporazuma. Cjelokupni ili djelomični otpis loših dugova od strane vjerovnika bilježi se u računu ostalih promjena u obujmu aktive.

Financijska transakcija s vlasničkim dohotkom kao protutransakcijom

- 5.41. Protutransakcija financijskoj transakciji može biti vlasnički dohodak.
- 5.42. Kamate (D.41) su primanja vjerovnika, i plaćanja dužnika u odnosu na određene vrste financijskih potraživanja koja su svrstana u kategorije monetarno zlato i posebna prava vučenja (AF.1), gotovina i depoziti (AF.2), dužnički instrumenti (AF.3), krediti (AF.4) i ostali računi potraživanja/obveza (AF.8).
- 5.43. Kamata se bilježi kao kamata koja se tijekom vremena neprestano akumulira u korist vjerovnika na iznos neplaćene glavnice. Protutransakcija stavci kamata (D.41) uvijek je financijska transakcija koja stvara financijsko potraživanje vjerovnika prema dužniku. Akumuliranje kamate bilježi se u financijski račun s financijskim instrumentom na koji se odnosi. Učinak je ove financijske transakcije reinvestiranje kamate. Stvarno plaćanje kamata ne bilježi se na kamatu(D.41), nego kao transakcija u gotovini i depozitima (F.2) kojoj se pridružuje ekvivalentna otplata relevantne aktive kojom se smanjuje vjerovnikovo neto financijsko potraživanje od dužnika.
- 5.44. Ako se akumulirana kamata ne plati na dan dospijeca, nastaju dospjele neplaćene obveze po kamatama. Budući da je akumulirana kamata već bilježena, dospjele neplaćene obveze po kamatama ne mijenjaju ukupnu financijsku aktivu ili pasivu.
- 5.45. Dohodak društava obuhvaća dividende (D.421), povlačenja dohotka iz kvazi-društava (D.422), ponovno uloženu zaradu od izravnih stranih ulaganja (D.43) i zadržanu zaradu domaćih poduzeća. Učinak financijske protutransakcije u slučaju ponovno uložene zarade jest u tome što se vlasnički dohodak ponovno ulaže u poduzeće u koje se vrši izravno ulaganje.
- 5.46. Dividende se bilježe kao ostali dohodak od ulaganja u trenutku kada se dionice počnu navoditi bez prava na dividendu. To se primjenjuje i na povlačenja dohotka iz kvazi-društava. Drugačije se bilježe posebno velike dividende ili povlačenja koja odstupaju od nedavnih iskustva s iznosom dohotka koji je dostupan za distribuciju vlasnicima društva. Takav višak u distribuciji bilježi se kao povlačenje iz vlasničkih udjela u financijskom računu, a ne kao dohodak od ulaganja.
- 5.47. Vlasnički dohodak koji potražuju investicijski fondovi, umanjeno za troškove poslovanja i raspoređeno dioničarima, čak i ako se ne vrši raspodjela, bilježi se u vlasnički dohodak i ima protustavku u financijskom računu pod kategorijom udjela ili jedinica u investicijskim fondovima. Učinak je da se dohodak dodjeli dioničarima, ali da se kao nedodijeljen tretira kao reinvestiran u fond.
- 5.48. Dohodak od ulaganja dodjeljuje se ugovarateljima osiguranja (D.44), nosiocima prava na mirovinu i vlasnicima udjela u investicijskom fondu. Neovisno o iznosu koji osiguravajuće društvo, mirovinski fond ili investicijski fond zaista raspodijele, ukupni iznos dohotka od ulaganja koje primi osiguravajuće društvo ili fond bilježi se kao raspodijeljeno ugovarateljima osiguranja ili vlasnicima udjela. Iznos koji nije zapravo raspodijeljen bilježi se u financijskom računu kao reinvesticija.

Vrijeme bilježenja

- 5.49. Financijske transakcije i njihove protutransakcije bilježe se istodobno.
- 5.50. Kada je protutransakcija financijskoj transakciji nefinancijska transakcija, obje se bilježe u trenutku kada se obavlja nefinancijska transakcija. Na primjer, kada se za prodaju roba ili usluga uzima trgovački kredit, ovu financijsku transakciju valja bilježiti kada se izvršavaju bilježenja na odgovarajućem nefinancijskom računu, kada se prenosi vlasništvo nad robom ili kada se pruža usluga.
- 5.51. Kada je protutransakcija financijskoj transakciji financijska transakcija, postoje tri mogućnosti:
- (a) obje financijske transakcije su transakcije u gotovini ili drugom sredstvu plaćanja: bilježe se u trenutku prvog plaćanja;
 - (b) samo je jedna od dvije financijske transakcije transakcija u gotovini ili drugom sredstvu plaćanja: bilježe se u trenutku plaćanja; i

- (c) nijedna od dviju financijskih transakcija nije transakcija u gotovini ili drugom sredstvu plaćanja: bilježe se u trenutku prve financijske transakcije.

Financijski račun po načelu „od koga kome”

- 5.52. Financijski račun po načelu „od koga kome” ili financijski račun po dužniku/vjerovniku proširenje je nekonolidiranog financijskog računa. Riječ je o trodimenzionalnom predočavanju financijskih transakcija u kojima su prikazane obje stranke u transakciji, kao i vrsta financijskog instrumenta u transakciji.

Takvo predočavanje pruža informacije o vezama dužnika i vjerovnika te je u skladu s financijskom bilancom stanja koja počiva na načelu „od koga kome”. Nisu navedene informacije o institucionalnim jedinicama kojima je financijska aktiva prodana ili od kojih je financijska aktiva kupljena. To se odnosi i na odgovarajuće transakcije obveza. Financijski račun po načelu „od koga kome” poznat je i kao matrica novčanih tokova.

- 5.53. Temeljen na načelu četverostrukog bilježenja, financijski račun na načelu „od koga kome” ima tri dimenzije: kategoriju financijskog instrumenta, sektor dužnika i sektor vjerovnika. Za financijski račun na načelu „od koga kome” potrebne su tablice triju dimenzija koje obuhvaćaju razvrstavanje po financijskom instrumentu, dužniku i vjerovniku. Takve tablice prikazuju unakrsnu klasifikaciju financijskih transakcija po sektoru dužnika i sektoru vjerovnika, kako je prikazano u Tablici 5.1.
- 5.54. Tablica za kategoriju dužničkih instrumenata financijskog instrumenta pokazuje da, kao rezultat transakcija u referentnom razdoblju, stečeni dužnički instrumenti, neto smanjeni po kućanstvu i po neprofitnim institucijama koje služe kućanstvima (275), predstavljaju potraživanja prema nefinancijskim društvima (65), financijskim društvima (43), općoj državi (124) i inozemstvu (43). Tablica pokazuje da su nefinancijska društva, kao rezultat transakcija u referentnom razdoblju, preuzela obveza, umanjениh za otkup, u obliku ukupno 147 dužničkih instrumenata; njihove su se obveze u tom obliku prema ostalim nefinancijskim društvima povećale za 30, prema financijskim društvima za 23, prema općoj državi za 5, prema kućanstvima i neprofitnim institucijama koje služe kućanstvima za 65 i prema inozemstvu za 24. Kućanstva i neprofitne institucije koje služe kućanstvima nisu izdale dužničke instrumente. Zbog konsolidiranog prikaza inozemstva, nisu prikazane transakcije između nerezidentnih institucionalnih jedinica. Slične se tablice mogu sastaviti za sve kategorije financijskih instrumenata.

Tablica 5.1. – Financijski račun po načelu „od koga kome” za dužničke instrumente

Sektor dužnika / Sektor vjerovnika		Neto povećanje dužničkih instrumenata po						Ukupno
		nefinancijskim društvima	financijskim društvima	općoj državi	kućanstvima i neprofitnim institucijama koje služe kućanstvima	nacionalnom gospodarstvu	inozemstvu	
Neto stjecanje dužničkih instrumenata po	nefinancijskim društvima	30	11	67		108	34	142
	financijskim društvima	23	22	25		70	12	82
	općoj državi	5	2	6		13	19	32
	kućanstvima i neprofitnim institucijama koje služe kućanstvima	65	43	124		232	43	275
	nacionalnom gospodarstvu	123	78	222		423	108	531
	inozemstvu	24	28	54		106		106
	Ukupno	147	106	276		529	108	637

- 5.55. Financijski račun po načelu „od koga kome” omogućava analizu tko financira koga, u kolikom iznosu i po kojoj financijskoj aktivni. Time pruža odgovore na pitanja poput:
- (a) Koji su sektori nasuprot neto stečenoj financijskoj aktivni ili neto povećanim obvezama institucionalnog sektora?
 - (b) U kojim društvima sudjeluje sektor opće države?
 - (c) Koliko dužničkih instrumenata stječu rezidentni sektori i inozemstvo (neto smanjeni), a koje je izdala (umanjeno za otkup) opća država, financijska ili nefinancijska društva i inozemstvo?

DETALJNA KLASIFIKACIJA FINACIJSKIH TRANSAKCIJA PO KATEGORIJAMA

Slijede definicije i opisi financijskih instrumenata. Kada se transakcija bilježi, koristi se kod F. Kada se bilježi razina osnovnih zaliha ili položaj aktive ili pasive, kod je AF.

Monetarno zlato i posebna prava vučenja (F.1)

- 5.56. Kategorija monetarnog zlata i posebnih prava vučenja (SDR-ovi) (F.1) sastoji se od dviju potkategorija:
- (a) monetarnog zlata (F.11); i
 - (b) posebnih prava vučenja (SDR-ova) (F.12).

Monetarno zlato (F.11)

- 5.57. *Definicija:* monetarno zlato je zlato na koje monetarne vlasti imaju pravo i koje se drži u sredstvima rezerve.
- Uključuje zlatne poluge i neraspoređene račune za zlato kod nerezidenata koji daju pravo na potraživanje dostave zlata.
- 5.58. Monetarne vlasti obuhvaćaju središnju banku i institucije središnje države koje obavljaju poslove koji se obično pripisuju središnjoj banci. Takvi poslovi uključuju izdavanje valute, održavanje i upravljanje rezervama te upravljanje deviznim stabilizacijskim fondovima.
- 5.59. Biti podložan učinkovitoj kontroli monetarnih vlasti znači:
- (a) da rezidentne jedinice mogu obavljati transakcije u tim potraživanjima od nerezidenata samo pod uvjetima koje odrede monetarne vlasti ili s njihovim izričitim odobrenjem;
 - (b) da monetarne vlasti, na zahtjev, imaju pristup tim potraživanjima od nerezidenata kako bi se udovoljilo financijskim potrebama bilance plaćanja i ostalim povezanim svrhama, i
 - (c) da postoji prethodni zakon ili drugi obvezujući sporazum koji potvrđuje točke (a) i (b).
- 5.60. Sve monetarno zlato pohranjeno je u sredstvima rezerve ili u međunarodnim financijskim organizacijama. Njegove su sastavnice.
- (a) zlatne poluge (uključujući monetarno zlato pohranjeno u raspoređenim računima za zlato), i
 - (b) neraspoređeni računi za zlato kod nerezidenata.
- 5.61. Zlatne poluge uključene u monetarno zlato jedina su financijska aktiva za koju ne postoji protustavka u pasivi. Obično je u obliku novčića, šipki ili poluga čistoće najmanje 995 dijelova na 1 000. Zlatne poluge koje se ne čuvaju u rezervi nefinancijska su aktiva te su uključene u nemonetarno zlato.
- 5.62. Raspoređeni računi za zlato omogućuju vlasništvo nad određenim dijelom zlata. Vlasništvo nad zlatom zadržava subjekt koji ga pohrani u iznajmljenom sefu. Ovi računi obično osiguravaju instrumente za kupnju, pohranu i prodaju. Ako se čuvaju kao rezerva, raspoređeni računi zlata klasificiraju se kao monetarno zlato, a stoga i kao financijska aktiva. Ako se ne čuvaju kao rezerva, raspoređeni računi zlata predstavljaju vlasništvo nad robom, tj. nemonetarno zlato.

- 5.63. Za razliku od raspoređenih računa zlata, neraspoređeni računi zlata predstavljaju potraživanje od upravitelja računom za dostavom zlata. Ako se čuvaju kao rezerva, neraspoređeni računi zlata klasificiraju se kao monetarno zlato, a stoga i kao financijska aktiva. Neraspoređeni računi zlata koji se ne čuvaju kao rezerva klasificiraju se kao depoziti.
- 5.64. Transakcije monetarnim zlatom sastoje se uglavnom od prodaja i kupnji monetarnog zlata među monetarnim vlastima ili određenim međunarodnim financijskim organizacijama. Osim tih, ne postoje druge transakcije u monetarnom zlatu koje uključuju institucionalne jedinice. Kupnje monetarnog zlata bilježe se u financijskim računima monetarnih vlasti kao povećanja financijske aktive, dok se prodaje bilježe kao smanjenje financijske aktive. Protustavke se pojedinačno bilježe kao smanjenje u financijskoj aktivi ili kao povećanje financijske aktive inozemstva.
- 5.65. Ako monetarne vlasti dodaju nemonetarno zlato svojim udjelima u monetarnom zlatu (na primjer, kupnjom zlata na tržištu) ili otpuste monetarno zlato iz svojih udjela radi nemonetarnih razloga (na primjer, prodajom na tržištu), smatra se da su monetizirali, odnosno demonetizirali, zlato. Monetizacija i demonetizacija zlata ne bilježe se u financijskim računima, nego se bilježe na računu ostalih promjena u obujmu aktive kao promjena u klasifikaciji aktive i pasive, tj. ponovna klasifikacija zlata iz dragocjenosti (AN.13) u monetarno zlato (AF.11) (stavci 6.22.–6.24.). Demonetizacija zlata jest ponovna klasifikacija monetarnog zlata u dragocjenost.
- 5.66. Depoziti, krediti i vrijednosnice iskazani u zlatu tretiraju se kao financijska aktiva koja ne uključuje monetarno zlato i klasificira se zajedno sa sličnom financijskom aktivom u stranoj valuti u odgovarajućoj kategoriji. Zamjene zlata oblici su sporazuma o povratnoj kupnji vrijednosnica (repo) koji uključuju ili monetarno ili nemonetarno zlato. Impliciraju zamjenu zlata za depozit, uz sporazum da će se obratna transakcija dogoditi na određeni datum u budućnosti i po dogovorenoj cijeni zlata. U skladu s općom praksom bilježenja obratnih transakcija, preuzimatelj zlata u svojoj bilanci stanja neće bilježiti zlato, a davatelj zlata iz svoje bilance stanja neće izbrisati zlato. Obje stranke zamjene zlata bilježe kao založne kredite, pri čemu je zalog zlato. Zamjene monetarnog zlata provode se između monetarnih vlasti ili između monetarnih vlasti i drugih stranaka, dok su zamjene nemonetarnog zlata slične transakcije koje ne uključuju monetarnu vlast.
- 5.67. Krediti u zlatu uključuju isporuku zlata tijekom određenog vremenskog razdoblja. Kad je riječ o ostalim obratnim transakcijama, prenosi se pravno vlasništvo nad zlatom, ali rizici i koristi promjena u cijeni zlata ostaju na vjerovniku. Posuđivači zlata ove transakcije često koriste u razdobljima manjka zlata kako bi prikriji prodaje trećim strankama. Naknada, koja se određuje na temelju vrijednosti osnovne aktive i trajanja obratne transakcije, plaća se izvornom vlasniku za korištenje zlata.
- 5.68. Monetarno zlato financijska je aktiva; sukladno tome, naknade za kredite u zlatu plaćanja su za stavljanje financijske aktive na raspolaganje drugoj institucionalnoj jedinici. Naknade povezane sa kreditima u monetarnom zlatu tretiraju se kao kamate. To se primjenjuje kao pojednostavljeni sporazum za naknade koje se plaćaju za kredite u nemonetarnom zlatu.

Posebna prava vučenja (SDR-ovi) (F.12).

- 5.69. *Definicija:* Posebna prava vučenja (SDR) su sredstva međunarodne rezerve koje stvara Međunarodni monetarni fond (MMF) i alokira ih svojim članovima radi dopune postojećih sredstava rezerve.
- 5.70. Odjel SDR-a pri MMF-u upravlja sredstvima rezerve alocirajući posebna prava vučenja među državama članicama MMF-a i određenim međunarodnim agencijama, a koji se zajedno nazivaju sudionicima.
- 5.71. Stvaranje posebnih prava vučenja kroz alokaciju i otkazivanje poništavanjem naziva se transakcijama. Alociranja posebnih prava vučenja bilježe se bruto kao stjecanje aktive u financijskim računima monetarne vlasti pojedinačnog sudionika te kao povećanje pasive inozemstva.
- 5.72. Posebna prava vučenja su u isključivom vlasništvu službeni vlasnika, a to su središnje banke i određene međunarodne agencije, te se mogu prenositi među sudionicima i ostalim službenim vlasnicima. Vlasništva nad SDR-om predstavljaju osigurano i bezuvjetno pravo svakog vlasnika da od ostalih članica MMF-a pribavi ostala sredstva pričuve, posebno stranu valutu.
- 5.73. Posebna prava vučenja su aktiva s odgovarajućom pasivom, no aktiva predstavlja potraživanja od sudionika kolektivno, a ne od MMF-a. Sudionik može prodati neka ili sva posebna prava vučenja u vlasništvu drugome sudioniku te zauzvrat primiti druga sredstva pričuve, posebno stranu valutu.

Gotovina i depoziti (F.2)

- 5.74. *Definicija:* Kategorija gotovine i depozita obuhvaća gotovinu u opticaju i depozitima, u nacionalnoj i u stranoj valuti.
- 5.75. Postoje tri potkategorije financijskih transakcija koje se odnose na gotovinu i depozite:
- (a) gotovina (F.21);
 - (b) prenosivi depoziti (F.22); i
 - (c) ostali depoziti (F.29).

Gotovina (F.21)

- 5.76. *Definicija:* gotovina su novčanice i kovanice koje su izdale ili autorizirale monetarne vlasti.
- 5.77. Gotovina uključuje:
- (a) novčanice i kovanice koje su rezidentne monetarne vlasti izdale kao nacionalnu valutu u opticaju i koje posjeduju rezidenti i nerezidenti; i
 - (b) novčanice i kovanice koje su nerezidentne monetarne vlasti izdale kao stranu valutu u opticaju i koje posjeduju rezidenti.
- 5.78. Gotovina ne uključuje:
- (a) novčanice i kovanice koje nisu u opticaju, na primjer, zalihi vlastitih novčanica središnje banke ili nagomilane rezerve novčanica za hitne slučajeve; i
 - (b) prigodne kovanice koje se obično ne koriste za plaćanja. One su klasificirane kao dragocjenosti.

Okvir 5.2 – Gotovina koju izdaje Eurosustav

- B5.2.1. Novčanice eura i kovanice koje izdaje Eurosustav domaća su valuta država članica eurozone. Iako se tretira kao domaća valuta, posjedovanje eurovalute od strane rezidenata svake države članice predstavlja pasivu nacionalne središnje banke rezidenta samo u mjeri njezina zamišljenog udjela u ukupnom izdavanju, na temelju njezina udjela u kapitalu Europske središnje banke. Posljedično, u eurozoni, s nacionalnoga gledišta, dio domaće valute u posjedu rezidenata može biti financijsko potraživanje od nerezidenata.
- B5.2.2. Valuta koju izdaje Eurosustav obuhvaća novčanice i kovanice. Novčanice izdaje Eurosustav; kovanice izdaju središnje vlasti u eurozoni iako se one konvencionalno tretiraju kao pasiva nacionalnih središnjih banaka čija je protustavka uvjetno potraživanje od središnje vlasti. Europske novčanice i kovanice mogu posjedovati rezidenti ili nerezidenti eurozone.

Depoziti (F.22 i F.29)

- 5.79. *Definicija:* depoziti su standardizirani neprenosivi sporazumi koje široj javnosti nude društva koja uzimaju depozite i, u nekim slučajevima, središnje vlasti kao obveznici te koji vjerovniku dopušta plasiranje i kasnije povlačenje iznosa glavnice. Depoziti obično uključuju obveznika koji ulagatelju vraća puni iznos glavnice.

Prenosivi depoziti (F.22)

- 5.80. *Definicija:* prenosivi depoziti su depoziti koji se mogu mijenjati za gotovinu na zahtjev, po nominalnoj vrijednosti, i koji se mogu izravno koristiti za plaćanja čekom, mjenicama, žiro računom, izravno debitnom/kreditnom karticom ili ostalim instrumentima izravna plaćanja, bez dodatnih troškova ili ograničenja.
- 5.81. Prenosivi depoziti uglavnom predstavljaju pasivu rezidentnih društava koje uzimaju depozit, u nekim slučajevima središnje vlasti, i nerezidentnih institucionalnih jedinica. Prenosivi depoziti uključuju sve u nastavku:
- (a) međubankovne pozicije među monetarnim financijskim institucijama;
 - (b) depozite koje u središnjoj banci čuvaju društva koja primaju depozite kao višak od iznosa rezervi koji su dužni imati te koji mogu koristiti bez prethodne najave ili ograničenja;

- (c) depozite koje su ostale financijske institucije preuzele vis-à-vis središnje banke u obliku neraspoređenih računa zlata koje nije monetarno zlato, kao i odgovarajuće depozite u obliku računa dragocjenih metala;
 - (d) depozite strane valute u sklopu sporazuma o zamjeni;
 - (e) rezervnu poziciju pri MMF-u koja čini „rezervne tranše“, tj. SDR ili iznose u stranoj valuti koje država članica može povući iz MMF-a u kratkom roku, kao i ostala potraživanja od MMF-a koja su dostupna državi članici, uključujući kreditiranje MMF-a od strane izvještajne države na temelju Općih uvjeta posuđivanja (OUP) ili na temelju novih sporazuma o posuđivanju (NSP).
- 5.82. Na računu prenosivog depozita dopušteno je prekoračenje. Ako je iznos na računu prekoračen, povlačenje do nule jest povlačenje depozita, a iznos prekoračenja smatra se odobravanjem kredita.
- 5.83. Svi rezidentni sektori i inozemstvo mogu imati prenosive depozite.
- 5.84. Prenosivi depoziti mogu biti podijeljeni u prenosive depozite iskazane u domaćoj valuti i u one iskazane u stranim valutama.

Ostali depoziti (F.29).

- 5.85. *Definicija.* ostali depoziti su svi depoziti osim prenosivih. Ostali depoziti ne mogu se koristiti za plaćanja, osim po dospijeću ili nakon dogovorenog otkaznog roka, te se ne mogu mijenjati za valutu ili prenosive depozite bez značajnih ograničenja ili kazne.
- 5.86. Ostali depoziti uključuju:
- (a) oročene depozite, što su depoziti koji trenutno nisu raspoloživi, no raspoloživi su po dogovorenom dospijeću. Njihova je dostupnost podložna određenom roku ili su iskupivi uz otkazni rok. Također uključuju depozite pri središnjoj banci u vlasništvu društava koja primaju depozite kao oblik obveznih rezervi u onoj mjeri u kojoj ih deponenti ne mogu koristiti bez najave ili ograničenja.
 - (b) štedne depozite, štedne knjižice, neprenosive štedne potvrde ili neprenosive potvrde o depozitu;
 - (c) depozite koji su posljedica plana štednje ili ugovora. Ti depoziti obično uključuju obvezu deponenta na redovite uplate tijekom određenog razdoblja, a uplaćena glavnica i akumulirana kamata postaju raspoloživi tek nakon proteka određenog roka. Ti se depoziti ponekad kombiniraju s odobravanjem, na kraju razdoblja štednje, kredita koji su razmjerni akumuliranoj štednji, a u svrhu kupnje ili gradnje stana;
 - (d) dokaze o depozitu koje izdaju štedne i kreditne udruge, građevinska društva, kreditne unije i slične ustanove, koji se ponekad nazivaju udjelima, a koji se mogu otkupiti na zahtjev ili u relativno kratkom roku, ali koji nisu prenosivi;
 - (e) Otplativa plaćanja po margini koja se odnose na financijske izvedenice koja su pasiva monetarnih financijskih institucija;
 - (f) kratkoročne ugovore o reotkupu (repo) koji su pasiva monetarnih financijskih institucija; i
 - (g) pasive prema MMF-u koje su sastavnice međunarodnih rezervi i nisu evidentirane kreditima; sastoje se od uporabe zajmova Fonda u okviru MMF-ova Računa općih rezervi. Ovom se stavkom mjeri iznos valute članice u MMF-u kojeg je članica obvezna ponovno otkupiti.
- 5.87. Ostali depoziti ne uključuju prenosive potvrde o depozitu i prenosive potvrde o štednji. Oni se razvrstavaju u kategoriju dužničkih instrumenata (AF.3)
- 5.88. Ostali se depoziti mogu valutom podijeliti u ostale depozite iskazane u domaćoj valuti i u one iskazane u stranim valutama.

Dužnički instrumenti (F.3)

- 5.89. *Definicija:* dužnički instrumenti prenosivi su financijski instrumenti koji služe kao dokaz o dugu.

Glavne značajke dužničkih instrumenata

- 5.90. Dužnički instrumenti imaju sljedeće karakteristike:
- (a) datum izdavanja dužničkog instrumenta;
 - (b) cijenu izdavanja po kojoj ulagači kupuju dužničke instrumente prilikom prvog izdavanja;
 - (c) iskupa ili datum dospijea kada dospijeva završni ugovorni raspored otplate glavnice
 - (d) iskupnu cijenu ili osnovnu cijenu, što je iznos koji izdavatelj treba platiti vlasniku po dospijecu;
 - (e) izvorno dospijee, što je razdoblje od datuma izdavanja do posljednjeg ugovorno dogovorenog plaćanja;
 - (f) preostalo dospijee, što je razdoblje od referentnog datuma do posljednjeg ugovorno dogovorenog plaćanja;
 - (g) kuponsku stopu koju izdavatelj plaća vlasniku dužničkog instrumenta, kupon može biti stalan tijekom trajanja dužničkog instrumenta ili može varirati, ovisno o inflaciji, kamatnim stopama ili cijenama imovine. Mjenice i bezkuponski dužnički instrumenti ne nude kuponsku kamatu;
 - (h) datume plaćanja kupona kada izdavatelj plaća kupon vlasniku dužničkog instrumenta;
 - (i) cijenu izdavanja, cijenu iskupa i kuponsku stopu koji se mogu iskazati (ili namiriti) u nacionalnoj ili stranoj valuti; i
 - (j) kreditno ocjenjivanje dužničkih instrumenata kojim se procjenjuje kreditna sposobnost izdanja pojedinačnog dužničkog instrumenta. Kategorije rangiranja dodjeljuju priznate agencije.

Kad je riječ o točki (c) prvog podstavka, datum dospijea može se podudarati sa zamjenom dužničkog instrumenta udjelom. U tom kontekstu, zamjena znači da imatelj dužnički instrument može zamijeniti za zajednički vlasnički udio izdavatelja. Zamjenjivost znači da imatelj može zamijeniti dužnički instrument za udjele u društvu koje nije izdavatelj. Instrumenti bez dospijea, tj. oni bez navedenog datuma dospijea, klasificiraju se kao dužnički instrumenti.

- 5.91. Dužnički instrumenti uključuju financijsku aktivnu i pasivnu koje se mogu opisati po različitim klasifikacijama – po dospijecu, sektoru i podsektoru vlasnika i izdavatelja, valuti i vrsti kamatne stope,

Klasifikacija po izvornom dospijecu i valuti

- 5.92. Transakcije dužničkim instrumentima po izvornom se dospijecu dijele u dvije potkategorije:
- (a) kratkoročne dužničke instrumente (F.31); i
 - (b) dugoročne dužničke instrumente (F.32).
- 5.93. Dužnički instrumenti mogu biti iskazani u nacionalnoj ili stranoj valuti. Daljnje podjele dužničkih instrumenata iskazanih u različitim stranim valutama može biti svrsishodno te će ovisiti o relativnoj važnosti pojedinačne strane valute za gospodarstvo.
- 5.91. Dužnički instrumenti kojima su i glavnica i kupon iskazani u stranoj valuti klasificiraju se kao iskazani u toj stranoj valuti.

Klasifikacija po vrsti kamatne stope

- 5.95. Dužnički instrumenti mogu se klasificirati po vrsti kamatne stope. Razlikuju se tri skupine dužničkih instrumenata:
- (a) dužnički instrumenti fiksne kamatne stope;
 - (b) dužnički instrumenti promjenjive kamatne stope; i
 - (a) dužnički instrumenti mješovite kamatne stope,

Dužnički instrumenti fiksne kamatne stope

- 5.96. Dužnički instrumenti fiksne kamatne stope obuhvaćaju:
- (a) jednostavne dužničke instrumente koji su izdani i otkupljeni po nominalnoj vrijednosti;
 - (b) dužničke instrumente koji su izdani s popustom ili uz premiju na nominalnu vrijednost. Primjeri uključuju trezorske zapise, komercijalne zapise, zadužnice, mjenice odobrenja, mjenice depozita i potvrde depozita,
 - (c) obveznice s vrlo velikim popustom koje uključuju plaćanja niskih kamata uz značajan popust na nominalnu vrijednost;
 - (d) obveznice bez kupona, što su dužnički instrumenti koji se plaćaju jednom i koji ne uključuju kuponsko plaćanje. Obveznica se prodaje uz popust na nominalnu vrijednost, a glavnica se otplaćuje po dospelosti ili se ponekad iskupljuje u tranšama. Obveznice bez kupona mogu nastati iz dužničkog instrumenta fiksne stope odvajanjem kupona, odnosno razdvajanjem kupona od konačne isplate glavnice obveznice i nezavisnim trgovanjem njima;
 - (e) odvojeno trgovanje registriranom kamatom i glavnicom vrijednosnica (STRIPS), ili ogoljeni dužnički instrumenti, što su vrijednosnice čija su plaćanja kamate i glavnice podijeljena ili „ogoljena” te se mogu prodavati zasebno;
 - (f) perpetvalne, opozive i dužničke instrumente koji se mogu prodati te dužničke instrumente s amortizacijskim fondovima;
 - (g) konvertibilne obveznice koje se, na zahtjev vlasnika, mogu konvertirati u vlasnički udio izdavatelja, u trenutku čega se klasificiraju kao udjeli; i
 - (h) zamjenjive obveznice, koje uključuju mogućnost zamjene vrijednosnice za udio u društvu osim onog koje je izdavatelj, najčešće u društvu kćeri ili društvu u kojem izdavatelj posjeduje udio u nekom budućem datumu i pod dogovorenim uvjetima.
- 5.97. Dužnički instrumenti fiksne kamatne stope također uključuju ostale dužničke instrumente poput udjela jamstvenih obveznica, podređene obveznice, preferencijalne dionice bez prava učešća koje nose fiksni dohodak, ali ne osiguravaju sudjelovanje u raspodjeli preostale vrijednosti društva u trenutku prestanka rada tog društva i neodvojive instrumente.

Dužnički instrumenti promjenjive kamatne stope

- 5.98. Plaćanja kamate i/ili glavnice dužničkih instrumenata promjenjive kamatne stope povezano je s:
- (a) općim indeksom cijena za robe i usluge (kao što je indeks potrošačkih cijena);
 - (b) kamatnom stopom; ili
 - (c) cijenom imovine.
- 5.99. Dužnički instrumenti promjenjive kamatne stope obično se klasificiraju kao dugoročni dužnički instrumenti, osim ako im je izvorno dospeljeće jedna godina ili manje.
- 5.100. Dužnički instrumenti vezani s inflacijom i oni povezani s cijenom aktive uključuju dužničke instrumente koji su izdani kao obveznice vezane s inflacijom i one povezane s robnim indeksom. Kuponi i/ili otkupna vrijednost obveznica povezanih s robnim indeksom povezani su s cijenom robe. Dužnički instrumenti, čije su kamate povezane s kreditnim rejtingom drugog posuđivača, klasificiraju se kao dužnički instrumenti vezani uz indeks jer se kreditni rejting ne mijenjaju kontinuirano kao odgovor na tržišne uvjete.
- 5.101. Za dužničke se instrumente povezane sa stopom kamate ugovorna nominalna kamata i/ili cijena otkupa mogu razlikovati u okviru nacionalne valute. Izdavatelj na dan izdavanja ne može znati vrijednost plaćanja kamate i glavnice.

Dužnički instrumenti mješovite kamatne stope

- 5.102. Dužnički instrumenti mješovite kamatne stope imaju i fiksnu i promjenjivu kuponsku stopu tijekom vijeka trajanja, a klasificiraju se kao dužnički instrumenti promjenjive kamatne stope. Obuhvaćaju dužničke instrumente koji imaju:
- (a) istovremeni fiksni i promjenjivi kupon;
 - (b) fiksni ili promjenjivi kupon do referentne točke, a potom varijabilni ili fiksni kupon od te referentne točke do datuma dospeljeća, ili

- (c) kuponska plaćanja koja su prethodno utvrđena tijekom vijeka trajanja dužničkih instrumenata, ali nisu konstanta tijekom vremena. Nazivaju se dužničkim instrumentima u koracima.

Privatni plasmani

- 5.103. Dužnički instrumenti uključuju i privatne plasmane. Privatni plasmani odnose se na izdavatelja koji dužničke instrumente prodaje izravno malom broju investitora. Kreditnu sposobnost izdavatelja ovih dužničkih instrumenata obično ne procjenjuju kreditne agencije, a instrumenti se najčešće ne prodaju i ne procjenjuju ponovno pa je sekundarno tržište slabo aktivno. Međutim, većina privatnih plasmana udovoljava kriteriju prenosivosti te se klasificiraju kao dužnički instrumenti.

Sekuritizacija

- 5.104. *Definicija:* sekuritizacija je izdavanje dužničkih instrumenata čija su plaćanja kupona ili glavnice osigurani određenom aktivom ili budućim priljevima dohotka. Sekuritizirati se može niz aktiva ili budućih priljeva dohodaka, uključujući, među ostalim, rezidencijalne i komercijalne hipotekarne kredite; korisničke kredite; korporativne kredite, državne kredite, ugovore o osiguranju; kreditne izvedenice; i buduće prilhode.
- 5.105. Sekuritizacija aktive ili budućih priljeva dohotka važna je financijska inovacija koja je dovela do stvaranja i široke upotrebe novih financijskih društava kako bi se olakšalo stvaranje, marketing i izdavanje dužničkih instrumenata. Sekuritizaciju potiču različiti razlozi. Za društva, ti razlozi uključuju: financiranje koje je jeftinije od onoga koje je dostupno preko bankovnih institucija; smanjenje regulatornih kapitalnih zahtjeva; transfer različitih vrsta rizika poput kreditnog rizika ili osiguravateljskog rizika; te diversifikaciju izvora financiranja.
- 5.106. Sustavi sekuritizacije razlikuju se unutar tržišta dužničkim instrumentima i među njima. Ti se sustavi mogu razvrstati u dvije šire vrste.
- (a) financijsko društvo angažirano u sekuritizaciju aktive i transfer aktive, pružajući zalog od izvornog vlasnika, znano kao prava prodaja; i
- (b) sustavi sekuritizacije koji uključuju financijsko društvo angažirano u sekuritizaciju aktive i transfer samo kreditnog rizika kupoprodajom rizika (CDS) – izvorni vlasnik zadržava aktivu, ali prenosi kreditni rizik. To je poznato pod nazivom sintetička sekuritizacija.
- 5.107. Kad je riječ o sustavu navedenom u točki (a) stavka 5.106., društvo za sekuritizaciju otvara se kako bi držalo sekuritiziranu aktivu ili ostalu aktivu koju je izvorni vlasnik sekuritizirao te izdavalo dužničke instrumente kolateralizirane tom aktivom.
- 5.108. Ključno je posebno utvrditi upravlja li financijsko društvo angažirano u sekuritizaciju aktive aktivno svojim portfeljem izdavanjem dužničkih instrumenata umjesto da samo djeluje kao nadzornik koji pasivno upravlja aktivom ili drži dužničke instrumente. Kada je financijsko društvo zakonski vlasnik portfelja aktive, ono izdaje dužničke instrumente koji predstavljaju kamatu na portfelj, ima potpun skup računa, djeluje kao financijski posrednik klasificiran u ostalim financijskim posrednicima. Financijska društva angažirana u sekuritizaciju aktive razlikuju se od tijela stvorenih samo da bi držala specifične portfelje financijske aktive i pasive. Ta se tijela kombiniraju s matičnim društvom ako su rezidentna u istoj zemlji kao i matično društvo. Međutim, kao nerezidentna društva ona se tretiraju kao zasebne institucionalne jedinice te se klasificiraju kao društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava.
- 5.109. U slučaju sustava sekuritizacije navedenoga u točki (b) stavka 5.106., izvorni vlasnik aktive ili primatelj kreditne zaštite kupoprodajom rizika (CDS) prenosi kreditni rizik povezan sa zajamčenom preinačenom referentnom aktivom društvu za sekuritizaciju, ali sam zadržava aktivu. Primici od izdavanja dužničkih instrumenata pohranjuju se u depozit ili drugu sigurnu investiciju, poput obveznica s rejtingom AAA, a kamata akumulirana u depozit, zajedno s premijom od kupoprodaje rizika (CDS), financira kamatu na izdane dužničke instrumente. Dođe li do neispunjenja obveze, reducira se glavnica u vlasništvu vlasnika vrijednosnice temeljene na aktivu (ABS) – pritom su nove tranše prve na udaru itd. Kuponska i plaćanja glavnice mogu biti preusmjereni s investitora u dužnički instrument izvornom založnom vlasniku da bi se prekrili gubici zbog neispunjenja obveza.
- 5.110. Vrijednosnica temeljene na aktivu (ABS) dužnički je instrument čija se glavnica i/ili kamata može platiti samo iz novčanih tokova koje proizvedu specifične skupine financijske ili nefinancijske aktive.

Pokrivene obveznice

- 5.111. *Definicija:* pokrivene obveznice dužnički su instrument koji izdaje financijsko društvo ili za koji potpuno jamči financijsko društvo. U slučaju neizvršenja obveza financijskog društva izdavatelja ili jamca, vlasnici obveznica imaju prioritet u potraživanjima prema pokrivenim skupinama, kao dodatak njihovim običnim potraživanjima od financijskog društva.

Kreditni (F.4)

5.112. *Definicija:* krediti nastaju kada vjerovnici posude sredstva dužnicima.

Glavne značajke kredita:

5.113. Kredite karakteriziraju sljedeće značajke:

- (a) uvjete nekog kredita fiksno određuje financijsko društvo koje odobrava kredit ili o njima pregovaraju vjerovnik i dužnik, izravno ili preko brokera;
- (b) inicijativa dobivanja kredita obično potječe od zajmoprimca;
- (c) kredit je bezuvjetni dug vjerovniku koji se mora otplatiti na dan dospijeca i na koji se obračunava kamata.

5.114. Krediti mogu biti financijska aktiva ili pasiva svih rezidentnih sektora i sektora inozemstva. Društva koja uzimaju depozite obično kao depozite bilježe kratkoročnu pasivu umjesto kredita.

Klasifikacija kredita po izvornom dospijecu, valuti i namjeni kreditiranja

5.115. Transakcije u kreditima kategoriziraju se u jednu od dviju vrsta izvornog dospijeca:

- (a) kratkoročne kredite (F.41) s kratkoročnim izvornim dospijecom, uključujući kredite plative na zahtjev; i
- (b) dugoročne kredite (F.42) s dugoročnim izvornim dospijecom.

5.116. U analitičke svrhe, krediti se mogu dodatno kategorizirati kako slijedi:

- (a) krediti iskazani u nacionalnoj valuti; i
- (b) krediti iskazani u stranoj valuti.

Za kućanstva je korisna sljedeća potkategorizacija:

- (a) krediti za potrošnju;
- (b) krediti za kupnju kuće; i
- (c) ostali krediti.

Razlika između transakcija u kreditima i transakcija u depozitima

5.117. Razlika između transakcija u kreditima (F.4) i transakcija u depozitima (F.22) je u tome što u slučaju kredita, ali ne i depozita, vjerovnik nudi standardizirani neprenosivi ugovor.

5.118. Kratkoročni krediti dodijeljeni društvima koja uzimaju depozit klasificiraju se kao prenosivi depoziti ili ostali depoziti, a kratkoročni krediti koje prihvaćaju institucionalne jedinice osim društava koja preuzimaju depozit klasificiraju se kao kratkoročni krediti.

5.119. Plasman sredstava između društava koja uzimaju depozit uvijek se knjiže kao depoziti.

Razlika između transakcija u kreditima i transakcija u dužničkim instrumentima

5.120. Razlika između transakcija u kreditima (F.4) i transakcija u dužničkim instrumentima (F.3) jest u tome što su krediti neprenosivi financijski instrumenti dok su dužnički instrumenti prenosivi financijski instrumenti.

5.121. U većini slučajeva, krediti se dokazuju jednim dokumentom, a kreditne se transakcije provode između jednog vjerovnika i jednog dužnika. Nasuprot tome, izdavanje dužničkog instrumenta sastoji se od velikog broja istovjetnih dokumenata, od kojih svaki pokazuje zaokruženi iznos, a zajedno tvore ukupni pozajmljeni iznos

5.122. Postoji sekundarna trgovina kreditima. U slučajevima kada krediti postanu prenosivi na organiziranom tržištu, ponovno ih treba klasificirati iz kredita u dužničke instrumente, uz uvjet da postoji dokaz o trgovanju na sekundarnom tržištu, uključujući postojanje tržišnih posrednika i čestim navođenjem cijene financijske aktive, kako je navedeno u razlici između ponuđene i tražene cijene. Obično se radi o izričitoj zamjeni originalnog kredita.

- 5.123. Standardne kredite u većini slučajeva nude financijska društva i oni se obično odobravaju kućanstvima. Financijska društva određuju uvjete, a kućanstva mogu samo birati hoće li ih prihvatiti. Uvjeti nestandardiziranih kredita obično su rezultat pregovora između vjerovnika i dužnika. To je važan kriterij koji olakšava razlikovanje između nestandardiziranih kredita i dužničkih instrumenata. U slučaju javnih emisija vrijednosnica, uvjete emisije određuje zajmoprimac, eventualno nakon savjetovanja s bankom, odnosno glavnim upraviteljem banke. Međutim, u slučaju privatnih emisija vrijednosnica, vjerovnik i dužnik pregovaraju o uvjetima emisije.

Razlika između transakcija u kreditima, trgovačkih kredita i trgovačkih mjenica

- 5.124. Trgovački kredit je kredit koji dobavljači roba i usluga izravno daju svojim kupcima. Trgovački kredit ugovara se kada se plaćanje za robu i usluge ne vrši istodobno s promjenom u vlasništvu robe ili pružanju usluge.
- 5.125. Trgovački se kredit razlikuje od kredita za financiranje trgovine, koji su klasificirani kao krediti. Trgovačke mjenice koje dobavljač roba i usluga izda kupcu, a koje potom dobavljač diskontira s financijskim društvom, postaju potraživanje treće stranke prema kupcu.

Iznajmljivanje vrijednosnica i ugovori o otkupu

- 5.126. *Definicija:* iznajmljivanje vrijednosnica privremeni je transfer vrijednosnica sa zajmodavca na zajmoprimca. Od zajmoprimca vrijednosnica može se zahtijevati da kao zalog zajmodavcu vrijednosnica ponudi aktivu u obliku gotovine ili vrijednosnica. Pravni naslov prelazi na obje strane transakcije tako da posuđene vrijednosnice i zalog mogu biti prodani ili iznajmljeni.
- 5.127. *Definicija:* ugovor o otkupu vrijednosnica sporazum je koji uključuje opskrbu vrijednosnica poput dužničkih instrumenata ili udjela u zamjenu za gotovinu ili ostala sredstva plaćanja, uz obveze otkupa istih ili sličnih vrijednosnica po fiksnoj cijeni. Obveza otkupa može dospijevati na specifičan datum u budućnosti ili može imati „otvoreno” dospijevanje.
- 5.128. zalogom i ugovorom o otkupu (repo) različiti su pojmovi za financijske sporazume jednakih ekonomskih učinaka, točnije onih osiguranog kredita jer oboje obuhvaćaju pružanje vrijednosnica kao zaloga za kredit ili depozit, pri čemu društvo koje uzima depozit prodaje vrijednosnice u skladu s tim financijskim ugovorom. Različite značajke dvaju aranžmana prikazane su u Tablici 5.2.

Tablica 5.2. – Glavne značajke ugovora o iznajmljivanju i otkupu vrijednosnica

Značajka	Iznajmljivanje vrijednosnica		Ugovori o otkupu	
	Gotovinski zalog	Bez gotovinskog zaloga	Specifične vrijednosnice	Opći zalog
Formalni način razmjene	Iznajmljivanje vrijednosnica s ugovorom kojim se zajmoprimac obvezuje vratiti ih zajmodavcu.		Prodaja vrijednosnica i obveza njihova otkupa u skladu s uvjetima glavnog sporazuma	
Oblik zamjene	Vrijednosnice nasuprot gotovini	Vrijednosnice nasuprot drugom zalogu (ako postoji)	Vrijednosnice nasuprot gotovini	Gotovina nasuprot vrijednosnicama
Prinos se plaća dobavljaču	Gotovinski zalog (zajmoprimac vrijednosnica)	Vrijednosnice (nezaložive vrijednosnice) (zajmodavac vrijednosnica)	Gotovina	Gotovina
Povrat plativ kao	Naknada	Naknada	Repo stopa	Repo stopa

- 5.129. Vrijednosnice izdane u sklopu iznajmljivanja vrijednosnica ili ugovora o otkupu tretiraju se kao da nisu promijenile ekonomsko vlasništvo jer je zajmodavac i dalje korisnik dohotka od vrijednosnica te podložan rizicima ili prednostima bilo kakve promjene u cijeni vrijednosnice,
- 5.130. Ni davanje ni primanje sredstava u sklopu ugovora o otkupu vrijednosnica, kao ni iznajmljivanje vrijednosnica s gotovinskim zalogom, ne uključuje novo izdavanje dužničkih instrumenata. Takvo se pružanje sredstava institucionalnim jedinicama koje nisu monetarne financijske ustanove tretira kao kredit; ako je riječ o društvima koja primaju depozit, tretira se kao depozit.

- 5.131. Ako iznajmljivanje vrijednosnica ne uključuje davanje gotovine, to jest, ako dođe do zamjene jedne vrijednosnice za drugu ili ako jedna stranka dostavi vrijednosnicu bez kolaterala, nema transakcije u kreditima, depozitima ili vrijednosnicama.
- 5.132. Granične opcije u gotovini u sklopu repa klasificiraju se kao krediti.
- 5.133. Zamjene zlata slične su ugovorima o otkupu vrijednosnica, samo što zalog nije zlato. Uključuju zamjenu zlata za depozite u stranoj valuti, uz sporazum da će se povratna transakcija dogoditi na određeni datum u budućnosti i po dogovorenoj cijeni zlata. Transakcija se knjiži kao založni kredit ili depozit.

Financijski leasing

- 5.134. *Definicija:* financijski *leasing* je ugovor kojim zajmodavac kao zakonski vlasnik aktive na zajmoprimca prenosi rizike i koristi vlasništva nad aktivom. Kad je riječ o financijskom *leasingu*, smatra se da zajmodavac zajmoprimcu daje kredit kojim najmoprimac stječe aktivu. Stoga se aktiva dana u zajam prikazuje u bilanci stanja zajmoprimca, a ne zajmodavca; odgovarajući kredit prikazuje se kao aktiva zajmodavca i pasiva zajmoprimca
- 5.135. Financijski *leasing* može se razlikovati od ostalih vrsta zajmova jer se rizik i nagrade od vlasništva prenose sa zakonskog vlasnika robe na korisnika robe. Ostale vrste kredita su i. operativni *leasing* te ii. *leasing* izvora. Ugovori, krediti i licence, kako su opisani u 15. poglavlju, mogu se također smatrati *leasingom*.

Ostale vrste kredita

- 5.136. Kategorija kredita uključuje sljedeće
- (a) prekoračenja na prenosivim depozitnim računima pri čemu se iznos prekoračenja ne tretira kao negativni prenosivi depozit;
 - (b) prekoračenja na ostalim tekućim računima, na primjer, interna salda unutar grupe između nefinancijskih društava i njihovih društava kćeri, ali isključujući salda koja predstavljaju obveze monetarnih financijskih institucija koja su razvrstana u potkategorije depozita;
 - (c) financijska potraživanja zaposlenika zbog sudjelovanja u dobiti društva;
 - (d) plaćanja graničnih opcija u vezi s financijskim izvedenicama, koja su obveze institucionalnih jedinica s iznimkom monetarnih financijskih institucija;
 - (e) kredite koji su protustavke bankarskim akceptima;
 - (f) hipotekarne kredite;
 - (g) potrošački kredit;
 - (h) *revolving* kredite;
 - (i) obročne kredite;
 - (j) kredite plaćene kao jamstvo za ispunjenje određenih obveza;
 - (k) jamstva depozita kao financijskih potraživanja reosiguravajućih društava od društava koja ustupaju osiguranje;
 - (l) financijska potraživanja od MMF-a evidentirana kreditima na Računu općih rezervi, uključujući iznajmljivanje u skladu s Općim uvjetima posuđivanja (OUP) ili Novim sporazumima o posuđivanju (NSPI); i
 - (m) obveze prema MMF-u evidentirane kreditom MMF-a ili kreditima Programa za smanjenje siromaštva i olakšavanje rasta (PRGF).
- 5.137. U poglavlju 7. obrađen je poseban slučaj nenaplativih kredita.

Financijska aktiva isključena iz kategorije kredita

- 5.138. Kategorija kredita ne uključuje:
- (a) ostale račune potraživanja/obveza (AF.8), uključujući trgovačke kredite i predujmove (AF.81); i

(b) financijsku aktivu ili pasivu koje proizlaze iz vlasništva nerezidenata nad nepokretnom imovinom, poput zemljišta i građevinskih objekata. Oni se razvrstavaju kao ostali vlasnički udjeli (AF.519).

Vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (F.5)

5.139. *Definicija:* vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima preostala su potraživanja prema aktivni institucionalnih jedinica koje su izdale udjele ili jedinice.

5.140. Vlasnički udjeli i udjeli u investicijskim fondovima dijele su u dvije potkategorije:

(a) vlasničke udjele (F.51); i

(b) udjele ili jedinice u investicijskim fondovima (F.52).

Ostali vlasnički udjeli (F.51)

5.141. *Definicija:* vlasnički je udio financijska aktiva koja se potražuje na preostalu vrijednost društva nakon što su plaćena sva potraživanja.

5.142. Vlasnički udio u pravnim subjektima obično se evidentira udjelima, dionicama, depozitnim priznanicama, sudjelovanjem ili sličnim dokumentima. Udjeli i dionice imaju isto značenje.

Depozitne priznanice

5.143. *Definicija:* depozitne priznanice predstavljaju vlasništvo nad vrijednosnicama navedenim u drugim ekonomijama; vlasništvo nad depozitnim priznanicama tretira se kao izravno vlasništvo nad osnovnim vrijednosnicama. Depozitorij izdaje priznanice koje kotiraju na jednoj burzi koje predstavljaju vlasništvo nad vrijednosnicama koje kotiraju na nekoj drugoj burzi. Depozitne priznanice olakšavaju transakcije vrijednosnicama u inozemnim ekonomijama. Osnovne vrijednosnice mogu biti udjeli ili dužnički instrumenti.

5.144. Vlasnički udio podijeljen je u sljedeće potkategorije:

(a) dionice koje kotiraju na burzi (F.511);

(b) dionice koje ne kotiraju na burzi (F.512); i

(c) ostale vlasničke udjele (F.519).

5.145. Prenosive su i dionice koje kotiraju na burzi i one koje ne kotiraju na burzi, a opisane su kao vlasnički vrijednosni papiri.

Dionice koje kotiraju na burzi (F.511)

5.146. *Definicija:* dionice koje kotiraju na burzi vlasnički su vrijednosni papiri uvršteni na burzu. Može se raditi o priznatoj burzi ili o bilo kakvom drugom obliku sekundarnog tržišta. Dionice koje kotiraju na burzi također se nazivaju i dionicama koje kotiraju na burzi. Postojanje kotiranih cijena dionica uvrštenih na burzu obično znači da su trenutne tržišne cijene odmah dostupne.

Dionice koje ne kotiraju na burzi (F.512)

5.147. *Definicija:* dionice koje ne kotiraju na burzi vlasnički su vrijednosni papiri koji nisu uvršteni na burzu.

5.148. Vlasnički vrijednosni papiri uključuju dionice koje su izdala društva s ograničenom odgovornošću koja ne kotiraju na burzi kako slijedi:

(a) kapitalne dionice vlasnicima daju status suvlasnika i pravo na udio u raspodjeli ukupne dobiti, kao i na udio u neto aktivu u slučaju likvidacije;

(b) otkupljene dionice čija je glavica oplaćena, ali koje su zadržali njihovi vlasnici koji su i dalje suvlasnici i imaju pravo na udio u dobiti koja preostane nakon isplate dividendi na preostali upisani kapital, kao i na udio u eventualnom višku koji preostane nakon likvidacije, tj. u neto aktivu umanjenom za preostali upisani kapital

(c) dionice koje nose dividendu, koje se nazivaju i dionicama utemeljitelja, udjeli u dobiti i dionice koje nose dividendu koje nisu dijelom upisanog kapitala. Dionice koje nose dividendu vlasnicima ne daju status suvlasnika – vlasnici, stoga, nemaju pravo na udio u otplati upisanog kapitala, pravo na prinos od tog kapitala, pravo na glasovanje na skupštinama dioničara itd. Međutim, one vlasnicima daju pravo na udio u dobiti koja preostane nakon isplate dividendi na upisani kapital te na dio eventualnog viška koji preostane nakon likvidacije;

- (d) Participativne povlaštene dionice ili udjele koje vlasnicima omogućavaju sudjelovanje u raspodjeli preostale vrijednosti nakon prestanka postojanja društva. Vlasnici također imaju pravo sudjelovati u ili primati dodatne dividende iznad fiksnog postotka dividende. Dodatne se dividende obično isplaćuju u omjeru bilo kakvih običnih prijavljenih dividendi. U slučaju likvidacije, participativni povlašteni dioničari imaju pravo na udio u svim preostalim primicima koje obično primaju dioničari te im se vraća ono što su platili za svoje dionice.

Prva javna ponuda, uvrštavanje na burzu, skidanje s burze i otkup dionica

- 5.149. Prva javna ponuda (IPO), koja se naziva i samo „ponudom” ili „izdavanjem”, odnosi se na prvo javno izdavanje vlasničkih vrijednosnih papira društva u javnosti. Takve vlasničke vrijednosne papire obično izdaju manja, mlađa društva zbog financijskih razloga ili velika poduzeća kako bi se njima javno trgovalo. Prilikom prve javne ponude izdavatelju može pomoći tijelo koje preuzima prodaju vrijednosnih papira, koje mu pomaže u određivanju vrste vlasničkih vrijednosnih papira koji se izdaju, najbolju ponuđenu cijenu i vrijeme stavljanja na tržište.
- 5.150. Uvrštavanje na burzu odnosi se na uvrštavanje dionica društva na popis dionica kojima se službeno trguje na burzi. Uobičajeno, za uvrštavanje se prijavljuje društvo izdavatelj, no u nekim se državama na burzu može uvrstiti društvo zato jer se, na primjer, njegovim dionicama već aktivno trguje neformalnim kanalima. Zahtjevi početnog uvrštavanja obično uključuju financijska izvješća za posljednjih nekoliko godina; dovoljno velik iznos plasiran općoj javnosti, i u apsolutnom iznosu i kao postotak ukupno izdanih dionica te odobreni prospekt koji obično uključuje mišljenja nezavisnih procjenitelja. Skidanje s burze odnosi se na praksu uklanjanja dionica društva s burze. Do toga dolazi kada društvo prestane s radom, objavi bankrot, više ne udovoljava burzovnim pravilima uvrštavanja ili ako je postalo kvazi-društvo ili obrt, često kao rezultat spajanja i preuzimanja. Uvrštavanje na burzu bilježi se kao izdavanje dionica koje kotiraju na burzi i kao otkup dionica koje ne kotiraju na burzi, dok se skidanje s burze bilježi kao otkup dionica koje kotiraju na burzi i izdavanje dionica koje ne kotiraju na burzi, gdje je to prikladno.
- 5.151. Društva mogu otkupiti vlastiti vlasnički udio otkupom udjela koji je poznat i kao otkup dionica. Otkup dionica bilježi se kao financijska transakcija kojom se postojećim dioničarima daje gotovina u zamjenu za dio u izdanim vlasničkim udjelima društva. Drugim riječima, gotovina se mijenja za smanjenje u broju izdanih dionica. Društvo ili povlači udjele ili ih zadržava kao „vlastite dionice” dostupne za ponovno izdavanje.

Financijska aktiva koja nije uključena u vlasničke vrijednosne papire

- 5.152. Vlasnički vrijednosni papiri ne uključuju:
- (a) dionice koje su ponuđene na prodaju, ali nisu preuzete prilikom izdavanja. One se ne bilježe.
 - (b) zadužnice i obveznice koje se mogu zamijeniti za dionice. One se razvrstavaju kao dužnički instrumenti (AF.3) do trenutka kada se zamijene;
 - (c) vlasničke udjele partnera s neograničenom odgovornošću u inkorporiranim partnerstvima. Oni se razvrstavaju kao ostali vlasnički udjeli;
 - (d) državna ulaganja u kapital međunarodnih organizacija koje su pravno konstituirane kao društva s dioničkim kapitalom. Ona se razvrstavaju kao ostali vlasnički udjeli;
 - (e) izdavanja bonusnih dionica, tj. izdavanje bez plaćanja novih dionica dioničarima razmjerno njihovim udjelima. Takvo izdavanje, kojim se ne mijenja ni obveza društva prema dioničarima ni udio aktive koji svaki dioničar ima u društvu, ne predstavlja financijsku transakciju. Izdavanja dijeljenih dionica ne knjiže se.

Ostali vlasnički udjeli (F.519)

- 5.153. *Definicija:* ostali vlasnički udjeli obuhvaćaju sve oblike vlasničkih udjela, osim onih koji su razvrstani u potkategorije dionica koje kotiraju na burzi (F.511) i dionica koje ne kotiraju na burzi (F.512).
- 5.154. Ostali vlasnički udjeli uključuju:
- (a) sve oblike vlasničkih udjela u društvima koji nisu dionice, uključujući sljedeće:
 - (1) vlasničke udjele u inkorporiranim partnerstvima koje su upisali partneri s neograničenom odgovornošću;
 - (2) vlasničke udjele u društvima s ograničenom odgovornošću čiji su vlasnici partneri, a ne dioničari;

- (3) kapital uložen u obična ili ograničena partnerstva koja se priznaju kao nezavisni pravni subjekti;
- (4) kapital uložen u zadruge koje se priznaju kao nezavisni pravni subjekti;
- (b) ulaganja opće države u kapital javnih društava čiji kapital nije podijeljen u dionice i koja se, na temelju posebnog zakonodavstva, priznaju kao nezavisni pravni subjekti;
- (c) ulaganja opće države u kapital središnje banke;
- (d) ulaganja opće države u kapital međunarodnih i nadnacionalnih organizacija, s izuzetkom MMF-a, čak i ako su one pravno konstituirane kao društva s dioničkim kapitalom (npr. Europska investicijska banka);
- (e) financijska sredstva ECB-e koja se osiguravaju iz doprinosa nacionalnih središnjih banaka;
- (f) kapital uložen u financijska i nefinancijska kvazi-društva. Iznos takvih ulaganja odgovara novim ulaganjima u novcu ili u naturi umanjenim za povlačenja kapitala;
- (g) financijska potraživanja nerezidentnih jedinica od uvjetno rezidentnih jedinica i obrnuto.

Vrednovanje transakcija vlasničkim udjelima

- 5.155. Nove dionice bilježe se u vrijednosti izdavanja, što je nominalna vrijednost uvećana za premiju izdavanja.
- 5.156. Transakcije dionicama u optjecaju bilježe se u iznosu vrijednosti transakcije. Kada vrijednost transakcije nije poznata, može se približno izračunati pomoću burzovne kotacije ili tržišne cijene za dionice koje kotiraju na burzi i pomoću ekvivalenta tržišne vrijednosti dionica koje ne kotiraju na burzi.
- 5.157. Sitne dividendne dionice vrednuju se po cijeni navedenoj u prijedlogu izdavatelja o visini dividende.
- 5.158. Izdavanja bonusnih dionica se ne bilježe. Međutim, u slučajevima kada izdavanje bonusnih dionica uključuje promjene ukupne tržišne vrijednosti dionica nekog društva, te se promjene moraju bilježiti u računu revalorizacije.
- 5.159. Transakcijska vrijednost ostalih vlasničkih udjela iznos je sredstava koji su vlasnici prenijeli na društva ili kvazi-društva. U nekim se slučajevima sredstva mogu prenijeti preuzimanjem obveza tog društva ili kvazi-društva.

Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (F.52)

- 5.160. *Definicija:* Udjeli u investicijskim fondovima udjeli su investicijskog fonda ako je fond strukturiran kao društvo. Ako je fond strukturiran kao kartel, udjeli se nazivaju jedinicama. Investicijski fondovi su zajednička ulaganja kojima investitori prikupljaju sredstva za ulaganje u financijsku i/ili nefinancijsku imovinu.
- 5.161. Investicijski se fondovi nazivaju i uzajamnim fondovima, investicijskim uzajamnim fondovima na udjele, investicijskim trustom i organizacijama za kolektivno ulaganje u vrijednosne papire (UCITS); mogu biti otvoreni, poluotvoreni ili zatvoreni.
- 5.162. Udjeli u investicijskim fondovima mogu kotirati ili ne kotirati na burzi. Kada ne kotiraju na burzi, obično su plativi na zahtjev po vrijednosti koja odgovara njihovu udjelu u vlastitim fondovima financijskih društava. Ti se vlastiti fondovi redovito revaloriziraju na temelju tržišnih cijena njihovih različitih sastavnica.
- 5.163. Udjeli u investicijskim fondovima dodatno se dijele na:
 - udjele ili jedinice fonda tržišta novca (NF) (F.521); i
 - udjele/jedinice koji nisu dijelom fonda tržišta novca (NF) (F.522).

Udjeli ili jedinice fonda tržišta novca (F.521)

- 5.164. *Definicija:* Udjeli ili jedinice fonda tržišta novca dionice su koje izdaju fondovi tržišta novca. Udjeli ili jedinice fonda tržišta novca mogu se prenositi i često se smatraju bliskom zamjenom za depozite.

Udjeli/jedinice koji nisu dijelom fonda tržišta novca (F.522)

- 5.165. *Definicija:* ostali udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima, s izuzetkom udjela ili jedinica fonda tržišta novca, predstavljaju potraživanje na udio vrijednosti investicijskog fonda osim fonda tržišta novca. Te vrste udjela i jedinica izdaju investicijski fondovi.
- 5.166. Ostali udjeli ili dionice u investicijskim fondovima koji ne kotiraju na burzi, osim udjela ili dionica fonda tržišta novcem, obično su plativi na zahtjev po vrijednosti koja odgovara njihovu udjelu u vlastitim fondovima financijskog društva. Ti se vlastiti fondovi redovito revaloriziraju na temelju tržišnih cijena njihovih različitih sastavnica.

Vrednovanje transakcija u udjelima ili jedinicama u investicijskim fondovima

- 5.167. Transakcije u udjelima ili jedinicama u investicijskim fondovima uključuju vrijednost neto doprinosa u fond.

Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (F.6)

- 5.168. Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava dijele se u šest potkategorija:
- (a) tehničke rezerve neživotnog osiguranja (F.61);
 - (b) životno osiguranje i prava na rentu (F.62);
 - (c) mirovinska prava (F.63);
 - (d) potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova (F.64);
 - (e) prava na nemirovinske fondove (F.65); i
 - (f) rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava (F.66).

Tehničke rezerve neživotnog osiguranja (F.61)

- 5.169. *Definicija:* tehničke rezerve neživotnog osiguranja financijska su potraživanja koja ugovaratelji neživotnog osiguranja imaju od društava koja prodaju neživotna osiguranja u pogledu nezarađenih premija i nastalih potraživanja.
- 5.170. Transakcije u tehničkim pričuvama neživotnog osiguranja za nezarađene premije i nastala potraživanja odnose se na rizike poput nesreća, bolesti ili požara, kao i na reosiguranje.
- 5.171. Nezarađene premije su premije koje su plaćene, ali još nisu zarađene. Premije se obično plaćaju na početku razdoblja na koje se polica odnosi. Prema obračunskom načelu, premije se zarađuju tijekom trajanja police, stoga inicijalno plaćanje uključuje i pretplatu ili predumam.
- 5.172. Nastala potraživanja su dospjela potraživanja koja još nisu podmirena, uključujući slučajeve kada je iznos sporan ili kada se događaj koji je doveo do potraživanja dogodio, ali još nije prijavljen. Dospjela potraživanja koja još nisu podmirena odgovaraju pričuvama za nepodmirena potraživanja od osiguranja, što su iznosi koje određuju osiguravajuća društva za pokrivanje plaćanja iznosa za događaje koji su se dogodili, ali čija potraživanja još nisu podmirena.
- 5.173. rezerve, poput rezerve za niveliranje šteta. Međutim, one se priznaju kao pasiva i odgovarajuća aktiva samo u slučaju koji uzrokuje pasivu. Inače su rezerve za niveliranje šteta interni knjigovodstveni unosi osiguravatelja koji predstavljaju uštedevinu za pokrivanje neredovitih događaja te ne predstavljaju postojeće potraživanje od ugovaratelja osiguranja.

Životno osiguranje i prava na rentu (F.62)

- 5.174. *Definicija:* životno osiguranje i prava na rentu sastoje se od financijskih potraživanja ugovaratelja životnog osiguranja i korisnika rente od društava koja pružaju životno osiguranje.
- 5.175. Životno osiguranje i prava na rentu koriste se kako bi ugovaratelji osiguranja po isteku police dobili naknade ili kako bi se korisnicima isplatila kompenzacija nakon smrti nositelja osiguranja te se stoga čuvaju zasebno od sredstava dioničara. Pričuve u obliku rente temelje se na aktuarskom obračunu sadašnje vrijednosti obveza plaćanja budućeg dohotka do smrti korisnika.
- 5.176. Transakcije se u životnom osiguranju i pravima na rentu sastoje od dodavanja umanjenih za smanjenja.

- 5.177. Dodavanje se u okviru financijskih transakcija sastoji od:
- (a) stvarnih premija zarađenih tijekom tekućeg knjigovodstvenog razdoblja, i
 - (b) premijskih dodataka koji odgovaraju dohotku od ulaganja prava koja se pripisuju ugovarateljima osiguranja nakon odbitka servisnih troškova.
- 5.178. Smanjenja se sastoje od:
- (a) iznosa dospjelih ugovarateljima polica životnog osiguranja preko zaklade i sličnih osiguravajućih polica; i
 - (b) plaćanja dospjelih za police koje su otkupljene prije dospijeća.
- 5.179. U slučaju grupnog osiguranja društva u ime njegovih zaposlenika, korisnici osiguranja su zaposlenici, ali ne i poslodavac, jer se oni smatraju ugovarateljima osiguranja.

Mirovinska prava (F.63)

- 5.180. *Definicija:* mirovinska prava obuhvaćaju financijska potraživanja trenutačnih i bivših zaposlenika od:
- (a) njihovih poslodavaca;
 - (b) sustava koji je kreirao poslodavac za plaćanje mirovina kao dijela ugovora o kompenzaciji sklopljenog između poslodavca i zaposlenika; ili
 - (c) osiguravatelja.
- 5.181. Transakcije u mirovinskim pravima sastoje se od dodavanja umanjenih za smanjenja, što valja razlikovati od nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka sredstava koja uloži mirovinski fond.
- 5.182. Dodavanje se u okviru financijskih transakcija sastoji od:
- (a) stvarnih doprinosa u mirovinskim sustavima koje plaćaju zaposlenici, poslodavci, samozaposlene osobe ili ostale institucionalne jedinice u ime pojedinaca ili kućanstava koja mogu potraživati od sustava, a koji su zarađeni tijekom tekućeg knjigovodstvenog razdoblja; i
 - (b) dodataka doprinosu koji odgovaraju dohotku zarađenom od ulaganja mirovinskih prava iz mirovinskog sustava koji se pripisuje uključenim kućanstvima umanjenih za troškove usluge upravljanja sustavom tijekom razdoblja.
- 5.183. Smanjenja se sastoje od:
- (a) socijalnih naknada koje su jednake iznosima koji se plaćaju umirovljenim osobama ili osobama koje one uzdržavaju u obliku redovitih isplata ili drugih naknada; i
 - (b) socijalnih naknada koje obuhvaćaju sve paušale koji se plaćaju osobama kada odu u mirovinu.

Uvjetna Moguća mirovinska prava

- 5.184. Kategorija mirovinskih prava ne uključuje moguća mirovinska prava koja utvrđuju institucionalne jedinice, a koja se raspoređuju kao mirovinska prava u sklopu nefinanciranih definiranih mirovinskih programa zaposlenika ili mirovinskih fondova socijalne sigurnosti. Njihove se transakcije ne knjiže u potpunosti i njihovi se ostali tokovi i dionice ne bilježe u temeljnim računima, već u dodatnoj tablici mirovinskih prava akumuliranih do određenog datuma u socijalnom osiguranju. Moguća mirovinska prava nisu obveza središnje vlasti, državne vlasti, lokalne vlasti ili podsektora fondova socijalnih osiguranja te nisu financijska aktiva potencijalnih korisnika.

Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova (F.64)

- 5.185. Poslodavac može s trećom stranom sklopiti ugovor o upravljanju mirovinskim fondovima svojih zaposlenika. Ako poslodavac nastavi određivati uvjete mirovinskih sustava i zadrži odgovornost za svaki manjak u financiranju, kao i pravo zadržavanja svakog viška u financiranju, on se smatra upraviteljem mirovinskih fondom, a jedinica koja djeluje po uputama upravitelja mirovinskih fondom opisuje se administratorom mirovinskog fonda. Ako ugovorom između poslodavca i treće stranke poslodavac rizike i odgovornosti za sve manjkove u fondu prebacuje na treću stranku u zamjenu za prava treće stranke da zadrži sve viškove, treća stranka postaje i upraviteljem i administratorom mirovinskog fonda.

- 5.186. Kada je upravitelj mirovinskog fonda jedinica koja nije administrator i kada je iznos akumuliran u mirovinskom fondu manji od povećanja u pravima, bilježi se potraživanje mirovinskog fonda od upravitelja mirovinskim fondom. Kada je iznos akumuliran u mirovinskom fondu veći od povećanja u pravima, mirovinski fond uplaćuje određeni iznos upravitelju mirovinskim fondom.

Prava na nemirovinske koristi (F.65)

- 5.187. Višak neto doprinosa nad naknadama predstavlja povećanje u pasivi sustava osiguranja prema korisnicima. Ova se stavka prikazuje kao prilagodba u uporabi dohotka. Budući da se radi o povećanju u pasivi, prikazuje se i u financijskom računu. Ova se stavka rijetko pojavljuje te se, iz pragmatičnih razloga, promjene u takvim nemirovinskim naknadama mogu uključiti u one mirovinske.

Rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava (F.66)

- 5.188. *Definicija:* rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava financijska su potraživanja vlasnika standardiziranih jamstava od institucionalnih jedinica koje ih pružaju.
- 5.189. Rezerve koje se odnose na opoziv u okviru standardiziranih jamstava su predumovi neto naknada i rezervi kako bi se podmirio nepodmireni opoziv u okviru standardiziranih jamstava. Kao i rezerve za pretplaćene premije osiguranja, rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava uključuju nezarađene naknade (premije) i opozive (potraživanja) koje još nisu podmirene.
- 5.190. Standardizirana jamstva su jamstva koja se izdaju u velikim količinama, obično na vrlo male iznose i uz identičan tekst. Takvi dogovori uključuju tri stranke: zajmoprimca, zajmodavca i jamca. Ili Zajmoprimac ili zajmodavac mogu s jamcem sklopiti ugovor kojim on plaća zajmodavcu ako zajmoprimac ne plati. Primjeri uključuju kreditna jamstva za izvoz i jamstva za studentski kredit.
- 5.191. Iako nije moguće utvrditi vjerojatnost bilo kakva zajmoprimčeva neplaćanja, obično se procjenjuje koliko zajmoprimaca iz skupine sličnih neće platiti. Vrlo slično osiguravatelju neživotnih osiguranja, jamac koji radi na komercijalnim linijama očekivat će plaćanje svih naknada uvećane za vlasnički dohodak zarađen na naknadama i svim pričuvama kako bi se pokrila očekivana neplaćanja i pridruženi troškovi i ostvario profit. U skladu s time, takva se jamstva, opisana kao standardizirana jamstva, tretiraju slično kao kod neživotnih osiguranja.
- 5.192. Standardizirana jamstva obuhvaćaju jamstva na različite financijske instrumente, poput depozita, dužničkih instrumenata, kredita i trgovačkih kredita. Obično ih pruža financijsko društvo, što uključuje, ali nije ograničeno na osiguravajuća društva, ali i opća država.
- 5.193. Kada standardizirano jamstvo nudi institucionalna jedinica, ona naplaćuje naknade i obračunava obveze kako bi podmirila troškove opoziva jamstva. Vrijednost pasive u računima jamca jednaka je tekućoj vrijednosti očekivanih opoziva u sklopu postojećih jamstava umanjena za sve povrate koje jamac očekuje primiti od zajmoprimaca koji ne izvršavaju obveze. Pasiva se naziva rezervacijom za opoziv u okviru standardiziranih jamstava.
- 5.194. Jamstvo može obuhvaćati razdoblje od nekoliko godina. Naknada se može plaćati godišnje ili unaprijed. Načelno, naknada predstavlja troškove zarađene u svakoj godini koja je obuhvaćena jamstvom, s time da se obveze smanjuju kako razdoblje postaje kraće (uz pretpostavku da zajmoprimac otplaćuje u ratama). Stoga knjiženje prati anuitete pri čemu se plaćena naknada smanjuje u skladu sa smanjenjem buduće obveze.
- 5.195. U sustavu standardiziranog jamstva postoje mnogobrojna jamstva iste vrste iako se sva ne odnose na isto vremensko razdoblje niti sva počinju i završavaju istih datuma.
- 5.196. Neto naknade obračunavaju se kao naknade koje se potražuju uvećane za dodatke naknade (jednaki su vlasničkom dohotku koji se pripisuje jedinici koja plaća naknadu za jamstvo) i umanjene za administrativne i slične troškove. Takve neto naknade može platiti bilo koji gospodarski sektor, a primiti ih može sektor u koji je razvrstan jamac. Rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava može platiti jamac, a primiti ih može zajmodavac financijskog instrumenta pod jamstvom, neovisno o tome je li naknadu platio zajmoprimac ili zajmodavac. Financijske transakcije odnose se na razliku između plaćanja naknada za nova jamstva i opoziva provedenih pod postojećim jamstvima.

Standardizirana jamstva i jednokratna jamstva

- 5.197. Standardizirana jamstva razlikuju se od jednokratnih jamstava prema dva kriterija:
- (a) karakteristika je standardiziranih jamstava često ponavljanje transakcija sličnih značajki i grupiranje rizika; i
 - (b) jamci mogu procijeniti prosječan gubitak na temelju dostupnih statistika.

Jednokratna su jamstva pojedinačna i jamci ne mogu pouzdano procijeniti rizik opoziva. Dodjeljivanje jednokratnog jamstva spada u nepredvidiv izdatak, te se ne bilježi. Iznimke su određena jamstva koja pruža vlada i koja su opisana u 20. poglavlju.

Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika

5.198. Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika dijele su u dvije potkategorije:

- (a) financijske izvedenice (F.71); i
- (b) dioničke opcije zaposlenika (F.72).

Financijske izvedenice (F.71)

5.199. *Definicija:* financijske izvedenice su financijski instrumenti povezani sa specificiranim financijskim instrumentom, pokazateljem ili robom preko kojih se na financijskim tržištima može trgovati specifičnim financijskim rizicima. Financijske izvedenice udovoljavaju sljedećim uvjetima:

- (a) povezane su s financijskom ili nefinancijskom imovinom, skupinom imovine ili indeksom;
- (b) ili su prenosive ili se na tržištu mogu lako prebiti; i
- (c) glavnici ne treba unaprijed otplatiti.

5.200. Financijske izvedenice se koriste u brojne svrhe, uključujući upravljanje rizikom, zaštitu od rizika, arbitražu među tržištima, špekulaciju i kompenzaciju zaposlenika. Financijske izvedenice strankama omogućuju trgovanje specifičnim financijskim rizicima, kao što su kamatni rizik, valutni rizik, rizik cijene vlasničkih udjela i robe te kreditni rizik, s drugim subjektima koji su voljni preuzeti te rizike, obično bez trgovanja primarnom aktivom. U skladu s time, financijske se izvedenice nazivaju sekundarnom aktivom.

5.201. Vrijednost financijske izvedenice izvodi se iz cijene osnovne aktive: referentna cijena. Referentna se cijena može odnositi na financijsku aktivu ili pasivu, kamatnu stopu, tečaj, drugu izvedenicu ili razliku između dviju cijena. Ugovor o izvedenici također se može odnositi na indeks, košaricu cijena ili drugim stavkama, poput trgovanja emisijama ili vremenskih uvjeta.

5.202. Financijske izvedenice mogu se kategorizirati po instrumentu kao opcije, terminski ugovori i kreditne izvedenice ili po tržišnom riziku kao zamjena valute, zamjena kamatne stope itd.

Opcije

5.203. *Definicija:* opcije su ugovori koji vlasniku opcije daje pravo, ali ne nameće obvezu, na kupnju od izdavatelja opcije ili prodaju izdavatelju opcije imovine po unaprijed određenoj cijeni unutar određenog vremenskog razdoblja ili na određeni datum.

Pravo na kupnju naziva se opcija kupnje, a pravo na prodaju opcija prodaje.

5.204. Kupac opcije plaća premiju (cijenu opcije) za obvezu sastavljača opcije da proda ili kupi navedeni iznos osnovne imovine po dogovorenoj cijeni. Premija je financijska aktiva vlasnika opcije i pasiva izdavatelja opcije. Načelno se može smatrati da premija uključuje troškove za uslugu, što se zasebno bilježi. Međutim, u nedostatku detaljnih podataka, valja što je moguće više izbjegavati pretpostavke prilikom identificiranja elementa usluge.

5.205. Jamstva su oblik opcija. Vlasniku daju pravo, ali ne nameću obvezu, na kupnju određenog broja dionica ili obveznica od izdavatelja jamstva prema navedenim uvjetima za određeno vremensko razdoblje. Postoje i valutna jamstva koja se temelje na iznosu jedne valute koji je potreban za kupnju druge valute i međuvalutna jamstva vezana uz treće valute, kao i jamstva za indeks, košaricu i robu.

5.206. Jamstvo može biti odvojivo i njime se može trgovati zasebno od dužničkog instrumenta. Posljedično, dva se zasebna financijska instrumenta bilježe u glavnici, jamstvo kao financijska izvedenica i obveznica kao dužnički instrument. Jamstva s uključenim izvedenicama klasificiraju se u skladu s njihovim primarnim karakteristikama.

Terminski ugovori

5.207. *Definicija:* terminski ugovori su financijski ugovori u sklopu kojih dvije stranke dogovaraju razmjenu navedene količine osnovne aktive po dogovorenoj cijeni (izvršnoj cijeni) na navedeni datum.

- 5.208. Budućnosnice su terminski ugovori kojima se trguje na organiziranim burzama. Budućnosnice i ostali terminski ugovori obično se, ali ne i uvijek, namiruju gotovinskim plaćanjem ili pružanjem neke druge financijske aktive umjesto isporukom osnovne aktive te se, stoga, vrednuju i njima se trguje zasebno od osnovne stavke. Često ugovori terminskog tipa uključuju zamjene i sporazume o terminskom tečaju (FRA-ove).

Opcije nasuprot terminskim ugovorima

- 5.209. Opcije se mogu usporediti s terminskim ugovorima po sljedećim karakteristikama:
- (a) na početku, terminski ugovor obično ne zahtijeva plaćanje unaprijed i ugovor iz izvedenici počinje bez vrijednosti; u slučaju opcije, premija se plaća po isteku ugovora, a ugovor je na početku valoriziran iznosom premije;
 - (b) kako se tržišne cijene, kamatne stope ili tečaj mijenjaju tijekom trajanja terminskog ugovora, ugovor može imati pozitivnu vrijednost za jednu stranku (kao aktiva) i odgovarajuću negativnu vrijednost (kao pasiva) za drugu stranku. Ti se položaju mogu mijenjati među strankama, ovisno o tržišnom razvoju u osnovnoj aktivni u odnosu na izvršnu cijenu u ugovoru. Zbog te karakteristike nije praktično identificirati transakcije u aktivni zasebno od transakcija u pasivi. Za razliku od ostalih financijskih instrumenata, transakcije se u terminskim ugovorima uobičajeno knjiže neto aktivni i pasivi. U slučaju opcije, kupac je uvijek i vjerovnik, a pisac je uvijek i dužnik.
 - (c) po isteku, otkup je bezuvjetan za terminski ugovor, dok ga za opciju odabiru određuje kupac opcije. Neke se opcije automatski otkupljuju kada su po isteku pozitivne.

Zamjene

- 5.210. *Definicija:* zamjene su ugovorni odnosi između dviju stranaka koje su se dogovorile o razmjeni platnih tokova, tijekom vremena i prema unaprijed određenim pravilima, na dogovoreni fiktivni iznos glavnice. Najčešće vrste zamjena uključuju zamjene kamatnih stopa, devizne zamjene i valutne zamjene. Valutna zamjena uključuje razmjenu određenih iznosa dviju različitih valuta s kasnijim otplatama, koje uključuju i tokove kamata i tokove otplata tijekom vremena prema unaprijed određenim pravilima
- 5.211. Zamjene kamatnih stopa uključuju razmjenu plaćanja kamata različitog karaktera na fiktivni iznos glavnice koji se nikada ne mijenja. Primjeri vrsta razmjene kamatne stope uključuju fiksnu kamatnu stopu, promjenjivu kamatnu stopu i stope iskazane u valuti. Namirena se često vrše plaćanjima gotovinom u neto vrijednosti u iznosu trenutne razlike između dviju kamatnih stopa koje su navedene u ugovoru i koje se primjenjuju na dogovorenu fiktivnu glavnice.
- 5.212. Devizne su zamjene transakcije u stranoj valuti po tečajnoj stopi navedenoj u ugovoru.
- 5.213. Valutne zamjene uključuju razmjenu novčanih tokova povezanih s plaćanjima kamata i razmjenu iznosa glavnice po dogovorenoj tečajnoj stopi na kraju ugovora.

Sporazumi o terminskom tečaju (FRA-ovi)

- 5.214. *Definicija:* Sporazumi o terminskom tečaju (FRA-ovi) su ugovorni odnosi u kojima su dvije strane, da bi se zaštitile od promjena kamatnih stopa, dogovorile iznos kamata koji će biti plaćen na navedeni datum namire i obračunat na fiktivni iznos glavnice koji se nikada ne razmjenjuje. Sporazumi o terminskom tečaju (FRA-ovi) namiruju se gotovinskim neto plaćanjima, slično kao i kod zamjena kamatne stope. Plaćanja se odnose na razliku između dogovorene stope iz sporazuma o terminskom tečaju i kamatne stope koja je uobičajena na tržištu u trenutku namire.

Kreditne izvedenice

- 5.215. *Definicija:* kreditne su izvedenice financijske izvedenice čija je primarna svrha trgovanje kreditnim rizikom.
- Kreditne su izvedenice stvorene za trgovanje rizikom neizvršavanja obveza u kreditima i vrijednosnicama. Kreditne izvedenice mogu imati oblik terminskog ili opcijskog ugovora te se, kao i ostale financijske izvedenice, često sastavljaju u skladu sa standardnim pravnim ugovorima, što olakšava tržišno vrednovanje. Kreditni se rizik prenosi s prodavatelja rizika, koji kupuje zaštitu, na kupca rizika, koji prodaje zaštitu u zamjenu za premiju.
- 5.216. Kupac rizika prodavatelju rizika plaća gotovinom u slučaju neizvršavanja obveza. Kreditna se izvedenica može namiriti i isporukom dužničkih instrumenata preko jedinice koja nije izvršila obveze.
- 5.217. Vrste kreditnih izvedenica su opcije zbog neispunjenja kreditnih obveza, kreditne izvedenice na osnovi nastanka statusa neispunjavanja obveza (CDS) i zamjena ukupnog povrata. Indeks CDS-a, kao indeks kreditne izvedenice kojom se trguje, odražava razvoj premija CDS-a.

Kreditne izvedenice na osnovi nastanka statusa neispunjavanja obveza

- 5.218. *Definicija:* kreditne izvedenice na osnovi nastanka statusa neispunjavanja obveza ugovori su kreditnog osiguranja. Namjena im je pokriti gubitke vjerovnika (kupca CDS-a) u slučaju:
- (a) događaja povezanog s referentnom jedinicom umjesto da je pridružen određenom dužničkom instrumentu ili kreditu. Kreditni događaj koji utječe na predmetnu referentnu jedinicu može biti neizvršenje obveza, ali i neizvršavanje uplate bilo koje (kvalificirajuće) obveze koja je dospjela, kao u slučajevima poput restrukturiranja duga, kršenja klauzula i slično;
 - (b) da se određeni dužnički instrument, obično dužnički instrument ili kredit, ne izvrši. Kao i kad je riječ o ugovorima o zamjenama, kupac CDS-a (prodavatelj rizika) vrši niz plaćanja premije prodavatelju CDS-a (kupac rizika).
- 5.219. Ako nema neizvršenja obveza u pridruženoj jedinici ili na dužničkom instrumentu, prodavatelj rizika nastavlja uplaćivati premije sve do kraja ugovora. Dođe li do neizvršenja obveza, kupac rizika nadoknađuje gubitak prodavatelju rizika te prodavatelj rizika prestaje plaćati premije.

Financijski instrumenti koji nisu uključeni u financijske izvedenice

- 5.220. Financijske izvedenice ne uključuju:
- (a) osnovni instrument na kojem se temelji financijska izvedenica;
 - (b) strukturirane dužničke instrumente koji dužnički instrument ili košaricu dužničkih instrumenata kombiniraju s financijskom izvedenicom ili košaricom financijskih izvedenica, pri čemu su izvedenice neodvojive od dužničkog instrumenta, a početno uložena glavnica je velika u usporedbi s perspektivnim povratima od uključenih financijskih izvedenica. Financijski instrumenti u kojima su niski iznosi glavnice uloženi ovisno o perspektivnom povratu i koji su potpuno podložni riziku klasificiraju se kao financijske izvedenice. Financijski instrumenti u kojima su sastavnica dužničkog instrumenta i sastavnica financijske izvedenice zasebni klasificiraju se u skladu s time;
 - (c) plaćanja graničnih nadoknada povezane s financijskim izvedenicama klasificiraju se u ostale depozite ili kredite, ovisno o tome koja je institucionalna jedinica uključena. Međutim, nenaplative granične nadoknade, koje smanjuju ili eliminiraju položaje aktive/pasive koji mogu nastati tijekom trajanja ugovora, tretiraju se kao namirenja u sklopu ugovora, a klasificiraju kao transakcije u financijskim izvedenicama;
 - (d) sekundarne instrumente koji nisu prenosivi i ne mogu se prebijati na tržištu; i
 - (e) Zamjene zlata koji su jednaki ugovorima o otkupu vrijednosnica.

Dioničke opcije zaposlenika (F.72)

- 5.221. *Definicija:* dioničke opcije zaposlenika ugovori su sklopljeni na određeni datum u sklopu kojih zaposlenik ima pravo po navedenoj cijeni kupiti određeni broj udjela u poslodavčevim dionicama ili u navedeno vrijeme ili unutar razdoblja koje slijedi odmah nakon datuma stjecanja prava.

Koristi se sljedeća terminologija:

datum ugovora je „datum odobrenja“;

dogovorena kupoprodajna cijena je „izvršna cijena“;

dogovoreni prvi dan kupnje je „datum stjecanja prava“;

razdoblje nakon datuma stjecanja prava tijekom kojeg se može obaviti kupovina je „izvršno razdoblje“.

- 5.222. Transakcije u dioničkim opcijama zaposlenika knjiže se u financijski račun kao protustavka elementu kompenzacije zaposlenika koju predstavlja vrijednost dioničke opcije. Vrijednost opcije se proteže tijekom razdoblja između datuma odobrenja i datuma stjecanja prava; ako nedostaju detaljni podaci, knjiže se na datum stjecanja prava. Stoga, transakcije se knjiže na datum izvršenja ili, ako se njima može trgovati ili se njima stvarno trguje, između datuma stjecanja prava i kraja izvršnog razdoblja.

Vrednovanje transakcija u financijskim izvedenicama i dioničkim opcijama zaposlenika

- 5.223. Sekundarno trgovanje opcijama i zatvaranje opcija prije isporuke uključuju financijske transakcije. Ako opcija dođe do isporuke, možda će biti izvršena, a možda neće. U slučajevima kada se opcija izvršava, može postojati plaćanje od izdatelja opcije do vlasnika opcije koje je jednako razlici između prevladavajuće tržišne cijene osnovne aktive i izvršne cijene ili, alternativno, može postojati stjecanje ili prodaja osnovne financijske ili nefinancijske aktive knjižene po prevladavajućoj tržišnoj cijeni i protustavke plaćanja između vlasnika opcije i izdatelja opcije koja je jednaka izvršnoj cijeni. Razlika između prevladavajuće tržišne cijene osnovne aktive i izvršne cijene u oba je slučaja jednaka likvidacijskoj vrijednosti opcije, odnosno cijeni opcije na dan završetka. U slučajevima u kojima se opcija ne izvršava nema transakcije. Međutim, izdatelj opcije u račun revalorizacije bilježi vlasnički dobitak, a vlasnik opcije vlasnički gubitak (u oba je slučaja iznos jednak premiji plaćenju po isteku ugovora).
- 5.224. Transakcije bilježene za financijske izvedenice uključuju svako trgovanje ugovorima, kao i neto vrijednost postignutih nagodbi. Može postojati i potreba za bilježenjem transakcija povezanih s formiranjem ugovora o izvedenicama. Međutim, dvije će stranke u mnogim slučajevima sklopiti ugovor o izvedenici bez da jedna stranka plaća drugoj; u takvim je slučajevima vrijednost transakcije kojom se sklapa ugovor nula i u financijske se račune ne knjiži ništa.
- 5.225. Svaka izričita provizija plaćena brokerima ili posrednicima ili dobivena od brokera ili posrednika za ugovaranje opcija, budućnosnica, zamjena i ostalih ugovora o izvedenicama tretira se kao plaćanje za usluge u odgovarajućim računima. Ne smatra se da stranke zamjene jedna drugoj pružaju usluge, ali se plaćanje trećoj stranki za dogovaranje zamjene tretira kao plaćanje usluge. U skladu s ugovorom o zamjeni, kada se iznosi glavnice razmjenjuju, odgovarajući se tokovi bilježe kao transakcije u osnovnom instrumentu; tokovi ostalih plaćanja bilježe se pod kategorijom financijskih izvedenica i dioničkih opcija zaposlenika (F.7). Dok se za premiju koja se plaća prodavatelju opcije može načelno smatrati da uključuje trošak usluge, u praksi najčešće nije moguće razlikovati element usluge. Stoga, puna se cijena knjiži kao kupčevo stjecanje financijske aktive i kao nastanak prodavateljeve pasive.
- 5.226. Kada ugovori ne uključuju izmjenu glavnice, na početku se ne knjiži transakcija. U oba se slučaja, implicitno, u tom trenutku stvara financijska izvedenica s nulom kao početnom vrijednosti. Posljedično, vrijednost zamjene bit će jednaka nečemu od sljedećega:
- (a) za iznose glavnice, trenutnoj tržišnoj vrijednosti razlike između očekivanih budućih tržišnih vrijednosti iznosa koji će se ponovno izmijeniti te iznosa navedenih u ugovoru; i
- (b) za ostala plaćanja, trenutnoj tržišnoj vrijednosti budućih tokova navedenih u ugovoru.
- 5.227. Promjene u vrijednosti financijske izvedenice tijekom vremena se bilježe u račun revalorizacije.
- 5.228. Sljedeće ponovne izmjene glavnice bit će u skladu s uvjetima i odredbama ugovora o zamjeni mogu implicirati da se financijska aktiva zamjenjuje za cijenu koja se razlikuje od prevladavajuće tržišne vrijednosti te aktive. Protuplaćanje između stranaka ugovoru o zamjeni bit će ono navedeno u ugovoru. Razlika između tržišne vrijednosti i ugovorne cijene tada je jednaka likvidacijskoj vrijednosti aktive/pasive jer se primjenjuje na datum dospijanja te se knjiži kao transakcija u financijskim izvedenicama i dioničkim opcijama zaposlenika (F.7). Sveukupno, transakcije u financijskim izvedenicama i dioničkim opcijama zaposlenika moraju biti jednake ukupnom dobitku ili gubitku revalorizacije tijekom trajanja ugovora o zamjeni. Ovaj je tretman sličan onome navedenom u pogledu opcija, s čijom se isporukom nastavlja.
- 5.229. Za institucionalnu jedinicu, zamjena ili sporazum o terminskom tečaju bilježi se pod stavku financijskih izvedenica i dioničkih opcija zaposlenika na stranu aktive, gdje ima neto vrijednost aktive. Kada zamjena ima neto vrijednost pasive, to se također bilježi na stranu imovine kako bi se izbjeglo prebacivanje s aktive na pasivu. U skladu s time, negativna neto plaćanja povećavaju neto vrijednost.

Ostali računi potraživanja/obveza (F.8)

- 5.230. *Definicija:* ostali računi potraživanja/obveza financijska su aktiva i pasiva stvorena kao protustavka transakcijama u kojima postoji vremenska razlika između tih transakcija i odgovarajućih uplata.
- 5.231. Ostali računi potraživanja/obveza uključuju transakcije u financijskim potraživanjima koja potječu od ranog ili kasnog plaćanja za transakcije robom ili uslugama, transakcije raspodjele ili financijske transakcije na sekundarnom tržištu.

5.232. Financijske transakcije na ostalim računima potraživanja/obveza uključuju:

- (a) trgovačke kredite i predujmove (F.81); i
- (b) ostale račune potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove

Trgovački krediti i predujmovi (F.81)

- 5.233. *Definicija:* trgovački krediti i predujmovi financijska su potraživanja koja proizlaze iz direktne kreditne ekspanzije od dobavljača robom i uslugama njihovim kupcima te predujmovi za radove koji su u tijeku ili će se pokrenuti, a koji su u obliku pretplaćanja kupaca za robe i usluge koje još nisu pružene.
- 5.234. Trgovački kredit i predujmovi ugovaraju se kada se plaćanje za robu i usluge ne vrši istodobno s promjenom u vlasništvu robe ili pružanju usluge. Ako se plaćanje vrši prije promjene vlasništva, postoji predujam.
- 5.235. Akumulirane usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM) koje još nisu plaćene uključene su u odgovarajući financijski instrument, obično kamatu, a pretplaćanje premija osiguranja uvršteno je u tehničke pričuve osiguranja (F.61.); ni u jednom slučaju nema unosa u trgovačke kredite ili predujmove.
- 5.236. Potkategorija trgovačkih kredita i predujmova uključuje:
- (a) financijska potraživanja koja se odnose na isporuku robe ili usluga gdje plaćanje još nije izvršeno;
 - (b) trgovačke kredite koje je preuzelo faktoring društvo, osim u slučaju kada se smatraju kreditom;
 - (c) najamninu za građevinske objekte koja se akumulira tijekom vremena; i
 - (d) dospjele neplaćene obveze za robe i usluge, kada se one ne iskazuju kreditom.
- 5.237. Trgovačke kredite treba razlikovati od trgovačkih financija u obliku trgovačkih mjenica i kredita kojima treće stranke financiraju trgovanje.
- 5.238. Trgovački krediti i predujmovi ne uključuju zajmove za financiranje trgovačkih kredita. Oni su klasificirani kao zajmovi.
- 5.239. Trgovački krediti i predujmovi mogu se podijeliti po izvornom dospjeću na kratkoročne i dugoročne trgovačke kredite i predujmove.

Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove

- 5.240. *Definicija:* ostali računi potraživanja/obveza financijska su potraživanja koja nastaju zbog vremenskih razlika između transakcija raspodjele ili financijskih transakcija na sekundarnom tržištu i odgovarajućih plaćanja.
- 5.241. Ostali računi potraživanja/obveza uključuju financijska potraživanja nastala kao rezultat vremenskih razlika između akumuliranih transakcija i plaćanja koja su, na primjer, izvršena za:
- (a) nadnice i plaće;
 - (b) poreze i socijalne doprinose;
 - (c) dividende;
 - (d) zakupnine, i
 - (e) kupnju i prodaju vrijednosnica.
- 5.242. Akumulirana kamata i dospjele neplaćene obveze knjiže se s financijskom aktivom ili pasivom na kojoj se akumuliraju, a ne kao ostali računi potraživanja/obveza. Ako akumulirana kamata nije bilježena kao da se ponovno ulaže u financijsku imovinu, klasificira se u ostalim računima potraživanja/obveza.
- 5.243. Za iznajmljivanje vrijednosnica i naknada za kredite u zlatu, koje se tretiraju kao kamate, odgovarajući se unosi uvrstavaju pod ostale račune potraživanja/obveza umjesto da se unose s instrumentom na koji se odnose.

5.244. Ostali računi potraživanja/obveza ne uključuju:

- (a) statistička odstupanja, osim vremenskih razlika između transakcija robom i uslugama, transakcija raspodjele ili financijskih transakcija i odgovarajućih plaćanja;
- (b) prijevremena ili zakašnjela plaćanja u slučaju nastanka financijske aktive ili iskupa pasive, osim onih razvrstanih u ostale račune potraživanja/obveza. Ta se prijevremena ili zakašnjela plaćanja razvrstavaju u kategoriju relevantnog instrumenta;
- (c) u iznosima poreza i socijalnih doprinosa koji se plaćaju općoj državi, a koji se uključuju pod ostale račune potraživanja/obveza, izostavlja se onaj dio tih poreza i socijalnih doprinosa koji se vjerojatno neće prikupiti i koji, stoga, predstavlja potraživanje opće države bez ikakve vrijednosti.

PRILOG 5.1.

KLASIFIKACIJA FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA

5.A1.01. Financijske se transakcije mogu klasificirati u skladu s različitim kriterijima, vrsti financijskog instrumenta, prenosivosti, vrsti dohotka, dospelosti, valuti i vrsti kamate.

Klasifikacija financijskih transakcija po kategorijama

5.A1.02. Financijske se transakcije klasificiraju u kategorije i potkategorije, kako je prikazano u Tablici 5.3. Ta klasifikacija transakcija u financijskoj aktivi i pasivi odgovara klasifikaciji financijske aktive i pasive.

Tablica 5.3. – Klasifikacija financijskih transakcija

Kategorija	Kod		
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	F.1		
Monetarno zlato		F.11	
Posebna prava vučenja (SDR-ovi)		F.12	
Gotovina i depoziti	F.2		
Valuta		F.21	
Prenosivi depoziti		F.22	
Ostali depoziti		F.29	
Dužnički instrumenti	F.3		
Kratkoročni		F.31	
Dugoročni		F.32	
Kredit	F.4		
Kratkoročni		F.41	
Dugoročni		F.42	
Vlasnički udjeli i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima	F.5		
Vlasnički udjeli		F.51	
Dionice koje kotiraju na burzi			F.511
Dionice koje ne kotiraju na burzi			F.512
Ostali vlasnički udjeli			F.519
Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima		F.52	

Kategorija	Kod		
Udjeli ili jedinice novčanih fondova (NF)			F.521
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanih fondova			F.522
Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	F.6		
Tehničke rezerve neživotnog osiguranja		F.61	
Životno osiguranje i prava na rentu		F.62	
Mirovinska prava		F.63	
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova		F.64	
Prava na nemirovinske koristi		F.65	
Rezervacije za opoziv u okviru standardiziranih jamstava		F.66	
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	F.7		
Financijske izvedenice osim dioničkih opcija zaposlenika		F.71	
Dioničke opcije zaposlenika		F.72	
Ostali računi potraživanja/obveza	F.8		
Trgovački krediti i predujmovi		F.81	
Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove		F.89	

5.A1.03. Klasifikacija financijskih transakcija i financijske aktive i pasive primarno se temelji na likvidnosti, prenosivosti i pravnim karakteristikama financijskih instrumenata. Definicije kategorija općenito su neovisne o klasifikaciji institucionalnih jedinica. Klasifikacija financijske aktive i pasive može se dodatno raščlaniti na detalje unakrsnom klasifikacijom koju provodi institucionalna jedinica. Primjer je unakrsna klasifikacija prenosivih depozita među društvima koja primaju depozit, a da nisu središnja banka, kao međubankarske položaje.

Klasifikacija financijskih transakcija po prenosivosti

5.A1.04. Financijska se potraživanja mogu razlikovati po tome jesu li prenosiva. Potraživanje je prijelazno ako se njegovo vlasništvo odmah može prenijeti s jedne jedinice na drugu dostavljanjem, odobrenjem ili prijebomem u slučaju financijskih izvedenica. Dok se svakim financijskim instrumentom potencijalno može trgovati, prenosivi su instrumenti kreirani da bi se njima trgovalo na organiziranoj burzi ili izvan burze, iako samo trgovanje nije nužno uvjet prenosivosti. Potrebni uvjeti prenosivosti uključuju:

- (a) prenosivost ili sposobnost prijeboma u slučaju financijskih izvedenica;
- (b) standardizaciju o kojoj često svjedoče zamjenjivost i kvalificiranost ISIN koda; i
- (c) vlasnika imovine koji ne zadržava pravo naknade od prethodnih vlasnika.

5.A1.05. Vrijednosnice, financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7) prenosiva su financijska potraživanja. Vrijednosnice uključuju dužničke instrumente (AF.3), dionice koje kotiraju na burzi (AF.511.), dionice koje ne kotiraju na burzi (AF.512) i udjele u investicijskim fondovima (AF.52.). Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika ne klasificiraju se kao vrijednosnice, čak i ako su prenosivi financijski instrumenti. Povezane su s specifičnom financijskom ili nefinancijskom aktivom ili pokazateljima preko kojih se može trgovati financijskim rizicima na financijskim tržištima u svoje ime.

5.A1.06. Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi) (AF.1), gotovina i depoziti (AF.2), krediti (AF.4), ostali vlasnički udjeli (AF.519), sustavi osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6) i ostali računi potraživanja/obveza nisu prenosivi.

Strukturirane vrijednosnice

5.A1.07. Strukturirane vrijednosnice obično kombiniraju vrijednosnicu ili košaricu vrijednosnica s financijskom izvedenicom ili košaricom financijskih izvedenica. Financijski instrumenti koji nisu strukturirane vrijednosnice su, na primjer, strukturirani depoziti koji kombiniraju karakteristike depozita i financijskih izvedenica. Dok dužnički instrumenti obično uključuju početnu uplatu glavnice koja će se vratiti, to nije slučaj s financijskim izvedenicama.

Klasifikacija financijskih transakcija po vrsti dohotka

5.A1.08. Financijske se transakcije razvrstavaju po vrsti dohotka koji stvaraju: Povezivanje dohotka s odgovarajućom financijskom aktivom i pasivom olakšava izračun stopa povrata. Tablica 5.4. prikazuje detaljnu klasifikaciju po vrsti transakcije i dohotka. Dok monetarno zlato i posebna prava vučenja, depoziti, dužnički instrumenti, krediti i ostali računi potraživanja/obveza akumuliraju kamate, vlasnički udio uglavnom isplaćuje dividende, ponovno uloženu zaradu ili povlačenja dohotka kvazi-društava. Dohodak od ulaganja pripisuje se vlasnicima udjela u investicijskom fondu i tehničkim pričuvama osiguranja. Naknada povezana sa sudjelovanjem u financijskoj izvedenici ne knjiži se kao dohodak jer nema iznosa glavnice.

Tablica 5.4. – Klasifikacija financijskih transakcija po vrsti dohotka

Financijske transakcije	Kod	Vrsta dohotka	Kod
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	F.1	Kamata	D.41
Valuta	F.21	Ne postoji	
Prenosivi depoziti	F.22	Kamata	D.41
Ostali depoziti	F.29	Kamata	D.41
Dužnički instrumenti	F.3	Kamata	D.41
Krediti	F.4	Kamata	D.41
Vlasnički udjeli	F.51	Raspodijeljeni dohodak društava	D.42
		Ponovno uložena zarada	D.43
Dionice koje kotiraju i ne kotiraju na burzi	F.511	Dividende	D.421
	F.512	Ponovno uložena zarada	D.43
Ostali vlasnički udjeli	F.519	Povlačenje dohotka iz kvazi-društava	D.422
		Ponovno uložena zarada	D.43
		Dividende	D.421
Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima	F.52	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima investicijskih fondova	D.443
Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	F.6	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	D.441
		Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	D.442
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	F.7	Ne postoji	
Ostali računi potraživanja/obveza	F.8	Kamata	D.41

Klasifikacija financijskih transakcija po vrsti kamate

5.A1.09. Financijska aktive i pasiva koje akumuliraju kamatu mogu se podijeliti po vrsti kamatne stope, odnosno po fiksnim, promjenjivim ili mješovitim kamatnim stopama.

- 5.A1.10. Plaćanja ugovorne nominalne kamate za financijske instrumente s fiksnom kamatnom stopom fiksna su u pogledu valute apoena tijekom trajanja financijskog instrumenta ili određenog broja godina. S gledišta dužnika, na datum početka poznati su vrijeme i vrijednost plaćanja kamate i otplate glavnice.
- 5.A1.11. Kamata i plaćanje glavnice za financijske instrumente s promjenjivom kamatnom stopom povezani su s kamatnom stopom, općim indeksom cijena za robe i usluge ili cijenom aktive. Referentna vrijednost varira ovisno o tržišnim uvjetima.
- 5.A1.12. Financijski instrumenti mješovite kamatne stope imaju i fiksnu i promjenjivu kamatnu stopu tijekom vijeka trajanja, a klasificiraju se kao financijski instrumenti promjenjive kamatne stope.

Klasifikacija financijskih transakcija po dospijeću.

- 5.A1.13. Za analizu kamatnih stopa, prinose od aktive, likvidnost ili sposobnost otplaćivanja duga može biti potrebna podjela financijske aktive i pasive po rasponu dospijeća.

Kratkoročno i dugoročno dospijeće

- 5.A1.14. *Definicija:* financijska aktiva ili pasiva s kratkoročnim dospijećem plaća se na zahtjev vjerovnika tijekom jedne godine ili kraće. Financijska aktiva ili pasiva s dugoročnim dospijećem plaća se na datum nakon jedne godine ili dospijeće nije navedeno.

Izvorno dospijeće i preostalo dospijeće

- 5.A1.15. *Definicija:* izvorno dospijeće financijske aktive ili pasive definira se kao razdoblje od datuma izdavanja do datuma zakazanog zaključnog plaćanja. Preostalo dospijeće financijske aktive ili pasive definira se kao razdoblje od referentnog datuma do datuma zakazanog zaključnog plaćanja.
- 5.A1.16. Pojam izvornog dospijeća pomaže razumjeti aktivnost izdavanja duga. Stoga se dužnički instrumenti i krediti, prema izvornom dospijeću, dijele na kratkoročne i dugoročne dužničke instrumente i kredite.
- 5.A1.17. Preostalo dospijeće važnije je za analizu položaja duga i sposobnosti otplate duga.

Klasifikacija financijskih transakcija po valuti

- 5.A1.18. Mnoge se kategorije, potkategorije i podstavke financijske aktive i pasive mogu podijeliti po valuti u kojoj su iskazani.
- 5.A1.19. Financijska aktiva ili pasiva u stranoj valuti uključuje financijsku aktivu ili pasivu iskazanu u košarici valuta, na primjer posebna prava vučenja (SDR-ovi) i financijska aktiva i pasiva iskazani u zlatu. Razlikovanje nacionalne i strane valute posebno je korisno za gotovinu i depozite (AF.2), dužničke instrumente (AF.3) ili kredite (AF.4).
- 5.A1.20. Valuta namirenja može se razlikovati od valute iskaza. Valuta namirenja odnosi se na valutu u koju se konvertira vrijednost položaja i tokova financijskih instrumenata poput vrijednosnica prilikom svake namire.

Mjere novca

- 5.A1.21. Analiza monetarne politike može zahtijevati da se u financijskom računu identificiraju mjere novca, kao što su M1, M2 i M3. Sustav ESA 2010. ne definira mjere novcem.

POGLAVLJE 6.

OSTALI TOKOVI

UVOD

- 6.01. Ostali tokovi promjene su u vrijednosti aktive i pasive koje nisu rezultat transakcija. Razlog zašto ti tokovi nisu transakcije povezan je s činjenicom da ne udovoljavaju jednoj karakteristici ili više karakteristika transakcija; primjerice, uključene institucionalne jedinice možda ne djeluju u skladu s međusobnim sporazumom, kao u slučaju zapljene aktive bez naknade, ili je razlog promjene prirodni događaj poput potresa, a ne isključivo ekonomski fenomen. Kao alternativa ovome, vrijednost aktive izražena u stranoj valuti može se promijeniti zbog promjene tečaja.

OSTALE PROMJENE U AKTIVI I PASIVI

- 6.02. Definicija: ostale promjene u aktivi i pasivi ekonomski su tokovi, uz one do kojih dolazi transakcijama bilježenim u kapitalnim i financijskim računima, koji mijenjaju vrijednost aktive i pasive.

Razlikuju se dvije vrste ostalih promjena. Prva se sastoji od promjena u obujmu aktive i pasive. Druga se očituje kroz nominalne vlasničke dobitke i gubitke.

Ostale promjene u obujmu aktive i pasive (K.1 do K.6)

- 6.03. U kapitalnom računu, proizvedena i neproizvedena aktiva može ulaziti u sektor i izlaziti iz sektora stjecanjem i prodajom aktive, potrošnjom fiksnog kapitala ili dodavanjima u zalihe, povlačenjima sa zaliha i cikličkim gubicima iz zaliha. U financijskom računu, financijska aktiva i pasiva ulaze u sustav kada obveznik prihvati buduću obvezu plaćanja vjerovniku te izlazi iz sustava kada se ta obveza izvrši.
- 6.04. Ostale promjene u obujmu aktive i pasive uključuju tokove koji aktivi i pasivi dopuštaju ulazak u račune ili izlazak iz računa na drugi način osim transakcijama – primjerice, ulasci i izlasci otkrivanja, trošenja i propadanja prirodne aktive.

Ostale promjene u obujmu aktive i pasive također uključuju učinak izvanrednih, neočekivanih vanjskih događaja koji nisu ekonomske prirode, kao i promjene koje su rezultat ponovne klasifikacije ili restrukturiranja institucionalnih jedinica ili aktive i pasive.

- 6.05. Ostale promjene u obujmu aktive i pasive obuhvaćaju šest kategorija:

- (a) ekonomsko nastajanje aktive (K.1);
- (b) ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive (K.2);
- (c) gubitke zbog nepogoda (K.3);
- (d) nenadoknađene zapljene (K.4);
- (e) ostale promjene u obujmu koje nisu drugdje klasificirane (K.5); i
- (f) promjene u klasifikaciji (K.6).

Ekonomsko nastajanje aktive (K.1)

- 6.06. Ekonomsko nastajanje aktive jest povećanje u obujmu proizvedene i neproizvedene aktive koje nije rezultat proizvodnje. Uključuje:
- (a) povijesne spomenike, tj. strukture ili mjesta posebna arheološkog, povijesnog ili kulturnog značaja, kada se njihova vrijednost prvi put iskazuje u bilanci stanja;
 - (b) dragocjenosti, poput dragog kamenja, antiknih i umjetničkih predmeta, kada se prvi put iskazuje visoka vrijednost ili umjetnički značaj predmeta koji nije već bilježen u bilanci stanja;
 - (c) otkrića iskoristivih podzemnih resursa, poput dokazanih rezervi ugljena, nafte, prirodnog plina, kovinskih ruda ili nekovinskih ruda. To obuhvaća i više ponovne procjene vrijednosti rezervi kad iskorištavanje postane ekonomski održivo kao rezultat tehnološkog napretka ili promjena relativnih cijena;

- (d) prirodni rast neobrađenih bioloških resursa, poput prirodnih šuma i ribljeg fonda, gdje rast takve ekonomske aktive nije pod izravnom kontrolom, odgovornosti i upravljanjem institucionalne jedinice te se, stoga, ne tretira kao proizvodnja;
- (e) transferi ostalih prirodnih resursa u ekonomsku aktivnost: prirodni resursi koji mijenjaju status kako bi se kvalificirali kao ekonomska aktiva. Primjeri uključuju početno iskorištavanje prašuma, prijenos zemljišta s divljeg ili zapuštenog stanja na zemljište koje se može staviti u gospodarsku uporabu, isušivanje tla i inicijalno naplaćivanje za izvlačenje vode. Prirodni resursi vrijednost mogu steći i zbog ekonomske aktivnosti u blizini; na primjer, zemljište se može prepoznati kao vrijedno zbog okolnog razvoja ili izgradnje pristupne ceste. Trošak poboljšanja zemljišta knjiži se kao bruto investicije u fiksni kapital, ali svaki se višak u povećanju vrijednosti zemljišta nad vrijednosti poboljšanja zemljišta bilježi kao ekonomsko nastajanje;
- (f) kvalitativne promjene prirodne imovine zbog promjena u ekonomskim uporabama. Promjene kvalitete bilježe se kao promjene obujma. Ovdje bilježene kvalitativne promjene javljaju se kao protuvrijednost promjena u ekonomskoj uporabi koje su prikazane kao promjene klasifikacije (vidjeti stavak 6.21.). Na primjer, ponovna klasifikacija obrađenog zemljišta u građevinsko zemljište može rezultirati rastom vrijednosti, kao i promjenom klasifikacije. U ovom je slučaju aktiva već u sklopu granice aktive te se promjena kvalitete aktive zbog promjene ekonomske uporabe smatra nastajanjem aktive. Drugi je primjer povećanje vrijednosti mliječnih goveda kada odlaze na klanje ranije od očekivanog;
- (g) početno nastajanje vrijednosti od dodjeljivanja prenosivih ugovora, najma, licenci ili dozvola. Vrijednost u tim ugovorima, najmovima, licencama ili dozvolama predstavlja aktivu kad vrijednost prava koje oni daju prelazi naknade koje treba platiti, što vlasnik može realizirati transferirajući ih na ostale; i
- (h) promjene vrijednosti *goodwill* i marketinške aktive, koje se materijaliziraju kada se institucijske jedinice prodaju po cijenama koje premašuju njihove vlastite fondove (vidjeti stavak 7.07.); višak kupovne cijene iznad neto vrijednosti je kupljeni *goodwill* i marketinška aktiva. *Goodwill* koji nije evidentiran prodajom/kupnjom ne smatra se ekonomskom aktivom.

Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive (K.2)

6.07. Ekonomsko nestajanje neproizvedene nefinancijske aktive uključuje:

- (a) iscrpljivanje prirodnih resursa, što obuhvaća smanjivanje vrijednosti naslaga podzemne imovine i iscrpljivanje nekultiviranih bioloških resursa obuhvaćenih granicama aktive (vidjeti točku (e) stavka 6.06.) kao rezultat žetve, sječe šuma ili upotrebe iznad održivih razina izvlačenja. Mnoge od ovih mogućih stavaka suprotne su stavkama opisanim od točke (c) do točke (f) stavka 6.06;
- (b) ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive, koje obuhvaća:
- i. djelomični otpis vrijednosti kupljenoga *goodwill* i marketinške aktive; i
 - ii. istjecanje prednosti koje daju prenosivi ugovori, najmovi, licence i dozvole.

Gubici zbog nepogoda (K.3)

6.08. Gubici zbog nepogoda koji su bilježeni kao ostale promjene u obujmu rezultat su velikih, diskretnih i prepoznatljivih događaja koji uništavaju ekonomsku aktivu.

6.09. Takvi događaji uključuju veće potrese, erupcije vulkana, plimne valove, izuzetno snažne uragane, sušu i ostale prirodne katastrofe; rat, pobune i ostale političke događaje te tehnološke nesreće poput velikih toksičnih izljeva ili oslobađanja radioaktivnih čestica u zrak. Primjeri su takvih događaja:

- (a) pogoršanje kvalitete zemljišta uzrokovano neuobičajenim poplavljanjem ili oštećenjima zbog djelovanja vjetrova;
- (b) uništenje kultiviranih sredstava zbog suše ili izbivanja bolesti;
- (c) uništenje zgrada, opreme ili dragocjenosti u šumskim požarima ili potresima; i
- (d) slučajno uništenje valute ili vrijednosnica na donositelja kao posljedica prirodnih katastrofa ili političkih događaja, ili uništavanje dokaza vlasništva.

Nenadoknađene zapljene (K.4)

- 6.10. Nenadoknađene zapljene javljaju se kada država ili neka druga institucionalna jedinica oduzme aktivu drugoj institucionalnoj jedinici, uključujući nerezidentne jedinice, bez potpune nadoknade, zbog razloga koji ne uključuju plaćanje poreza, novčanih kazni ili sličnih nameta. Zapljenjena vlasništva koje je povezano s kriminalnom aktivnosti smatra se novčanom kaznom. Nenadoknađeni dio takvih jednostranih zapljena knjiži se kao ostala promjena u volumenu.
- 6.11. Ovrhe i ponovno preuzimanje aktive od strane vjerovnika ne bilježe se kao nenadoknađene zapljene jer, ili eksplicitno ili zajedničkim sporazumom, ugovor između stranaka omogućuje taj prijenos potraživanja.

Ostale promjene u obujmu koje nisu drugdje klasificirane (K.5)

- 6.12. Ostale promjene u obujmu koje nisu drugdje klasificirane (K.5) učinci su neočekivanih događaja na ekonomsku vrijednost aktive.
- 6.13. Primjeri ostalih promjena u obujmu koje nisu drugdje klasificirane nefinancijske aktive uključuju:
- (a) nepredviđeno zastarijevanje. Pretpostavke korištene u dobivanju potrošnje fiksnog kapitala neće pokriti nepredviđeno zastarijevanje fiksne imovine. Iznos uključen u njihovo očekivano zastarijevanje može biti manji od stvarnog zastarijevanja. Stavke stoga moraju biti ispravljene za smanjenje vrijednosti fiksne imovine zbog, primjerice, uvođenja naprednije tehnologije;
 - (b) razlike između naknada uključenih u potrošnju fiksnog kapitala za uobičajenu štetu i stvarne gubitke. Potrošnja fiksnog kapitala ne obuhvaća nepredvidivu štetu, a iznos procijenjen za uobičajenu očekivanu štetu može biti manji ili veći od stvarne štete. Stoga je potrebno izvršiti korekciju za nepredvidiva smanjenja ili povećanja vrijednosti fiksne aktive zbog navedenih događaja. Tako korigirani gubici nisu dostatno veliki da bi se smatrali katastrofalnim;
 - (c) propadanje fiksne aktive koja nije uključena u potrošnju fiksnog kapitala. Ovo obuhvaća smanjenje vrijednosti fiksne aktive od, primjerice, nepredvidivih utjecaja kiselosti zraka i kiselih kiša na pročelja zgrada i karoserije vozila
 - (d) napuštanja proizvodnih objekata prije njihova završetka ili stavljanja u ekonomsku uporabu
 - (e) izvanredne gubitke zaliha (primjerice, zbog šteta zbog požara, pljački, zaraženosti žitnih zaliha insektima) koji se ne smatraju katastrofalnim gubicima.
- 6.14. Primjeri ostalih promjena u obujmu koje nisu drugdje klasificirane, a koje se odnose na financijsku aktivu i pasivu, uključuju:
- (a) gubitke valute ili vrijednosnica na donositelja zbog razloga (kao što je šteta zbog požara ili krađe) koji se ne smatraju katastrofalnim te valute koja je povučena iz opticaja i koja se više ne može mijenjati, isključujući iznose kada dođe do promjene u klasifikaciji iz valute u dragocjenosti;
 - (b) promjene u financijskim potraživanjima koje su rezultat otpisivanja. One su isključene iz financijskog računa jer među strankama nema međusobnog sporazuma. Točnije, vjerovnik može odlučiti da se financijsko potraživanje više ne može naplatiti, primjerice, zbog bankrota ili likvidacije, te uklanja potraživanje iz bilance stanja. Vjerovnikovo priznavanje da se potraživanje ne može naplatiti bilježi se kao ostale promjene u obujmu aktive. Odgovarajuća pasiva mora se također ukloniti iz bilance stanja obveznika kako bi se održala bilanca računa ukupnoga gospodarstva. Iznimka od ovog općenitog načela čini se za poreze i socijalne doprinose koji se plaćaju općoj državi (vidjeti točku (d) stavka 6.15.);
 - (c) promjene životnog osiguranja, prava na rentu i mirovinskih prava zbog promjena u demografskim pretpostavkama;
 - (d) rezervacije za obveze u sustavima standardiziranih jamstava kada očekivane rezervacije premašuju očekivane primitke i povrate.
- 6.15. Ostale promjene u obujmu koje nisu drugdje klasificirane isključuju:
- (a) promjene u financijskim potraživanjima koje su rezultat djelomična otpisa koje odražavaju stvarne tržišne vrijednosti utrživih financijskih potraživanja: uključuju se u račun revalorizacije;

- (b) otpis duga uzajamnim sporazumom između dužnika i vjerovnika (otpis ili oprost duga): bilježi se kao transakcija između vjerovnika i dužnika (vidjeti točku (f) stavka 4.165.);
- (c) nepriznavanje duga: jednostrani se otkaz obveze dužnika ne bilježi;
- (d) porezi i socijalni doprinosi koji se plaćaju općoj državi za koje opća država jednostrano priznaje da nije vjerojatno da će biti naplaćeni (vidjeti stavke 1.57., 4.27. i 4.82.).

Promjene u klasifikaciji (K.6)

- 6.16. Promjene u klasifikaciji sastoje se od promjena u klasifikaciji sektora i strukturi institucionalne jedinice te od promjena u klasifikaciji aktive i pasive.

Promjene u klasifikaciji sektora i strukturi institucionalne jedinice (K.61)

- 6.17. Preklasifikacijom institucionalne jedinice iz jednog sektora u drugi prenosi se cijela njezina bilanca stanja, primjerice ako institucionalna jedinica koja je klasificirana u sektoru kućanstava postane financijski zasebna od vlasnika, može se kvalificirati kao kvazi-društvo koje se mora prerazvrstati u korporativni sektor.
- 6.18. Promjene u klasifikaciji sektora prenose cjelokupnu bilancu stanja iz jednog sektora ili podsektora u drugi. Transfer može rezultirati konsolidacijom ili dekonsolidacijom aktive i pasive, što je također uključeno u ovu kategoriju.
- 6.19. Promjene u strukturi institucionalnih jedinica obuhvaćaju pojavu i nestanak određene financijske aktive i pasive koje proizlaze iz korporativnog restrukturiranja. Kada jedno društvo nestane kao neovisni pravni subjekt zbog toga što ga je preuzelo jedno ili više društava, sva financijska aktiva i pasiva, uključujući dionice i ostale vlasničke udjele koji su postojali između tog društva i onoga koje ga je preuzelo, nestaje iz sustava. Međutim, kupovina dionica i ostalih vlasničkih udjela nekog društva u sklopu spajanja društava, bilježi se kao financijska transakcija između društva koje ih je kupilo i prethodnog vlasnika. Zamjena postojećih dionica dionicama u društvu koje je izvršilo preuzimanje ili u novom društvu mora se knjižiti kao otkup dionica koje prati izdavanje novih dionica. Financijska aktiva i pasiva koje su postojale između preuzetog društva i trećih osoba ostaju nepromijenjene i prelaze na društvo ili društva koja su izvršila preuzimanje
- 6.20. Sukladno tome, kada je neko društvo pravno podijeljeno na dvije institucionalne jedinice ili više institucionalnih jedinica, nastanak financijske aktive i pasive knjiži se kao promjena u klasifikaciji i strukturi sektora.

Promjene u klasifikaciji aktive i pasive (K.62)

- 6.21. Promjene u klasifikaciji aktive i pasive javljaju se kad se aktiva i pasiva pojavljuju u jednoj kategoriji u početnoj bilanci stanja, a u drugoj u završnoj bilanci stanja. Primjeri uključuju promjene uporabe zemljišta ili pretvorbe stambenih u poslovno korištenje ili obratno. U slučaju zemljišta, obje stavke (negativna stavka za staru kategoriju, pozitivna stavka za novu kategoriju) moraju imati iste vrijednosti. Svaka promjena vrijednosti zemljišta koja je posljedica promjene uporabe bilježi se kao promjena u obujmu umjesto revalorizacije te, stoga, kao ekonomsko nastajanje aktive ili ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive.
- 6.22. Nastajanje ili nestajanje monetarnog zlata čuvanog u obliku zlatnih poluga ne može se stvoriti financijskom transakcijom, no ulazi u sustav ili izlazi iz sustava preko drugih promjena u obujmu aktive.
- 6.23. Poseban slučaj promjene u klasifikaciji događa se sa zlatnim polugama. Zlatne poluge mogu biti financijska aktiva poznata kao monetarno zlato ili dragocjenost poznata kao nemonetarno zlato, ovisno o vlasniku i motivaciji vlasništva. Monetizacija je promjena u klasifikaciji zlatnih poluga iz nemonetarnih u monetarne. Demonetizacija je promjena u klasifikaciji zlatnih poluga iz monetarnih u nemonetarne.
- 6.24. Radnje povezane sa zlatnim polugama knjiže se kako slijedi.
- (a) Kada monetarno tijelo prodaje zlatne poluge koje su sredstva pričuve nerezidentne institucionalne jedinice, koja nije monetarna vlast, ili rezidentne institucionalne jedinice, knjiži se transakcija u nemonetarnom zlatu. Demonetizacija zlata kao promjena u klasifikaciji zlatnih poluga iz monetarnih u nemonetarne događa se neposredno prije transakcije te se bilježi kao ostale promjene u obujmu aktive monetarnog tijela.

- (b) Kada monetarna vlast kupi zlatne poluge od nerezidentne ili rezidentne institucionalne jedinice za svoja sredstva pričuve, a to zlato već nije sredstvo pričuve, bilježi se transakcija u nemonetarnom zlatu. Monetizacija zlata kao promjena u klasifikaciji zlatnih poluga iz nemonetarnih u monetarne događa se neposredno nakon transakcije te se bilježi kao ostale promjene u obujmu aktive monetarne vlasti.
- (c) Kada su kupac i prodavatelj monetarne vlasti iz različitih gospodarstava i kada oboje imaju zlatne poluge kao dio svojih sredstava pričuve, dolazi do transakcije u zlatnim polugama koja se bilježi u financijskom računu.
- (d) U ostalim su slučajevima zlatne poluge nemonetarne u svakom trenutku i bilježe se transakcije u nemonetarnom zlatu.

Prethodno navedeni slučajevi koji se odnose na monetarnu vlast također se primjenjuju na međunarodne financijske organizacije.

- 6.25. Promjene u klasifikaciji aktive i pasive ne uključuju konverziju dužničkih instrumenata u dionice, što se knjiži kao dvije financijske transakcije.

Nominalni vlasnički dobitci i gubici (K.7)

- 6.26. U računu revalorizacije bilježe se nominalni vlasnički dobitci i gubici koji se tijekom računovodstvenog razdoblja obračunavaju vlasnicima aktive i pasive, odražavajući promjene u razini i strukturi njihovih cijena. Nominalni vlasnički dobitci i gubici (K.7) obuhvaćaju neutralne vlasničke dobitke i odbitke (K.71) i stvarne vlasničke dobitke i odbitke (K.72).
- 6.27. *Definicija:* nominalni vlasnički dobitci i gubici (K.7) koji se odnose na aktivu povećanja su smanjenja u vrijednosti aktive koja se obračunavaju ekonomskom vlasniku kao rezultat povećanja ili smanjenja njezine cijene. Nominalni vlasnički dobitci i gubici koji se odnose na financijsku pasivu smanjenja su ili povećanja u vrednovanju pasive, što je rezultat smanjenja ili povećanja njezine cijene.
- 6.28. Vlasnički dobitak nastaje povećanjem vrijednosti aktive ili smanjenjem vrijednosti pasive. Vlasnički gubitak nastaje smanjenjem vrijednosti aktive ili povećanjem vrijednosti pasive.
- 6.29. Nominalni vlasnički dobitci i gubici bilježeni u računu revalorizacije obračunati su na aktivu i pasivi, neovisno o tome jesu li realizirani. Za vlasnički dobitak se kaže da je realiziran kada je predmetna aktiva prodana, otkupljena, iskorištena ili drukčije upotrijebljena, ili kad je pasiva isplaćena. Neostvareni se dobitak obračunava na aktivu koja je još uvijek u vlasništvu ili pasivu koja na kraju računovodstvenog razdoblja još uvijek nije plaćena. Obično se pod realiziranim dobitkom podrazumijeva dobitak realiziran tijekom cjelokupnog razdoblja u kojem se posjeduje aktiva ili je nepodmirena pasiva, bez obzira na to poklapa li se to razdoblje s računovodstvenim razdobljem. Međutim, budući da se vlasnički dobitci bilježe na obračunskom načelu, razlika između realiziranih i nerealiziranih dobitaka, iako je korisna za neke potrebe, ne pojavljuje se u klasifikacijama i računima.
- 6.30. Vlasnički dobitci i gubici podrazumijevaju dobitke i gubitke na sve vrste nefinancijske aktive, financijske aktive i pasive. Zato su ovom stavkom obuhvaćeni i vlasnički dobitci i gubici na zalihe proizvođača svih vrsta, uključujući nedovršenu proizvodnju.
- 6.31. Nominalni vlasnički dobitci se mogu obračunati na aktivu ili nastalu pasivu bez obzira na duljinu vremena tijekom računovodstvenog razdoblja u kojem se pojavljuje ta aktiva, a ne samo na aktivu ili pasivu koje se pojavljuju u početnim i/ili završnim bilancama stanja. Nominalni vlasnički dobitci i gubici koji se obračunavaju vlasniku određene aktive ili pasive, ili dane količine posebne vrste aktive ili pasive između dvaju vremenskih trenutaka definira se kao „tekuća vrijednost te aktive ili pasive u kasnijem trenutku minus tekuća vrijednost te aktive ili pasive u ranijem trenutku”, pretpostavljajući da se aktiva ili pasiva u međuvremenu ne mijenja, kvalitativno ni kvantitativno.
- 6.32. Nominalni vlasnički dobitak (G) obračunat u određenoj količini q neke imovine između vremena o i t može se izraziti kako slijedi: $G = (p_t - p_o) \times q$,

gdje su p_o i p_t cijene aktive u vremenu o i t. Za financijsku aktivu i pasivu s fiksnim tekućim vrijednostima u nacionalnoj valuti za koje su p_o i p_t jedinične vrijednosti po definiciji, nominalni vlasnički dobitci uvijek su nula.

- 6.33. Da bi se izračunali nominalni vlasnički dobitci i gubici, povećanje i smanjenje aktive moraju se procijeniti na isti način na koji su bilježeni u kapitalnim i financijskim računima te stanja aktive moraju biti procijenjena na isti način na koji su knjižena u bilanci stanja. U slučaju fiksne aktive, vrijednost povećanja iznos je koji je kupac platio proizvođaču ili prodavatelju uvećan za pridružene troškove prijenosa vlasništva koje snosi kupac. Vrijednost prodaje postojeće fiksne aktive je iznos koji je prodavatelj primio od kupca umanjeno za troškove prijenosa vlasništva koje snosi prodavatelj.

- 6.34. Iznimka u slučaju opisanom u stavku 6.33. javlja se kada se plaćena cijena razlikuje od tržišne vrijednosti aktive. U tom se slučaju kapitalnom transferu pripisuje razlika između plaćene cijene i tržišne vrijednosti te se povećanje bilježi kao tržišna vrijednost. To se posebno događa u transakcijama koje uključuju netržišne sektore.
- 6.35. Razlikuju se četiri različite situacije u kojima nastaju nominalni vlasnički dobitci i gubici:
- (a) aktiva koja se drži tijekom cijelog računovodstvenog razdoblja: nominalni vlasnički dobitak obračunat tijekom računovodstvenog razdoblja jednak je vrijednosti u završnoj bilanci umanjenoj za vrijednost u početnoj bilanci i umanjenoj za svako trošenje fiksnog kapitala tijekom računovodstvenog razdoblja. Te su vrijednosti procijenjene vrijednosti aktive u trenutku kada se izrađuje bilanca stanja. Nominalni je dobitak nerealiziran;
 - (b) aktiva koja se drži na početku razdoblja i potom se proda tijekom razdoblja: obračunati nominalni vlasnički dobitak koji nastaje jednak je vrijednosti prilikom prodaje umanjenoj za vrijednost u početnoj bilanci i umanjenoj za svako trošenje fiksnog kapitala tijekom računovodstvenog razdoblja prije prodaje. Nominalni je dobitak realiziran;
 - (c) aktiva kupljena tijekom razdoblja i na kraju razdoblja je još uvijek u vlasništvu: obračunati nominalni vlasnički dobitak koji nastaje jednak je vrijednosti u završnoj bilanci umanjenoj za nabavnu vrijednost i umanjenoj za svako trošenje fiksnog kapitala tijekom računovodstvenog razdoblja. Nominalni je dobitak nerealiziran; i
 - (d) aktiva kupljena i prodana tijekom računovodstvenog razdoblja: obračunati nominalni vlasnički dobitak koji nastaje jednak je prodajnoj vrijednosti umanjenoj za nabavnu vrijednost i umanjenoj za svako trošenje fiksnog kapitala tijekom računovodstvenog razdoblja između nabave i prodaje. Nominalni je dobitak realiziran.
- 6.36. Uključeni nominalni vlasnički dobitci obračunati su dobitci na aktivu i pasivu, bez obzira na to jesu li realizirani. Knjiže se na računu revalorizacije uključenih sektora, ukupnoga gospodarstva i inozemstva.

Neutralni vlasnički dobitci i gubici (K.71)

- 6.37. *Definicija:* neutralni vlasnički dobitci i gubici (K.71) odnose se na aktivu i pasivu i čine vrijednost vlasničkih dobitaka i gubitaka koja se obračunava ako se cijena aktive ili pasive mijenja tijekom vremena u istom omjeru kao i opća cijena.
- 6.38. Neutralni se vlasnički dobitci i gubici identificiraju zbog lakšeg izvođenja realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka koji preraspodjeljuju realnu kupovnu moć među sektorima.
- 6.39. Ako se opći indeks cijene označi s r . Neutralni vlasnički dobitak (NG) od dane količine q imovine između vremena o i t iskazuje se kako slijedi: $NG = p_o \times q (r_t/r_o - 1)$,

gdje je $p_o \times q$ tekuća vrijednost aktive u vremenu o , a r_t/r_o faktor promjene općeg indeksa cijena između vremena o i t . Isti izraz r_t/r_o primjenjuje se na svu aktivu i pasivu.

- 6.40. Opći indeks cijena koji se primjenjuje za izračunavanje neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka je indeks cijena za konačnu potrošnju.
- 6.41. Neutralni vlasnički dobitci i gubici bilježe se na računu neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka, koji je podračun računa revalorizacije sektora, ukupnoga gospodarstva i inozemstva.

Stvarni vlasnički dobitci i gubici (K.72)

- 6.42. *Definicija:* stvarni vlasnički dobitci i gubici (K.72) odnose se na aktivu ili pasivu te definiraju kao razlika između nominalnih i neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka na toj aktivi.
- 6.43. Stvarni vlasnički dobitak (RG) za danu količinu q neke aktive između vremena o i t određen je izrazom:

$$RG = G - NG$$

$$\text{ili } RG = (p_t/p_o - r_t/r_o) \times p_o \times q.$$

- 6.44. Vrijednosti stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka na aktivu i pasivu stoga ovise o prosječnim kretanjima njihovih cijena tijekom promatranog razdoblja u odnosu na prosječna kretanja drugih cijena, mjereno općim indeksom cijena.
- 6.45. Stvarni vlasnički dobitci i gubici knjiže se u računu stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka, koji je podračun računa revalorizacije.

Vlasnički dobitci i gubici po vrstama financijske aktive i pasive

Monetarno zlato i posebna prava vučenja (AF.1)

- 6.46. S obzirom na to da se cijena monetarnog zlata uobičajeno izražava u američkim dolarima, vrijednost je monetarnog zlata podložna nominalnim vlasničkim dobitcima i gubicima promjenama u deviznom tečaju, kao i cijenom samog zlata.
- 6.47. S obzirom na to da posebna prava vučenja predstavljaju skup valuta, njihova vrijednost izražena u nacionalnoj valuti, a time i vrijednost vlasničkih dobitaka i gubitaka, razlikuje se ovisno o deviznom tečaju valuta u košarici u odnosu na nacionalnu valutu.

Gotovina i depoziti (AF.2)

- 6.48. Tekuće vrijednosti gotovine i depozita izražene u nacionalnoj valuti ostaju konstantne tijekom vremena. „Cijena” takve aktive uvijek je jedinična vrijednost, dok je količina određena brojem jedinica valute u kojoj su iskazane. Nominalni vlasnički dobitci i gubici na takvu aktivu uvijek iznose nula. Iz tog razloga, razlika između vrijednosti početnih i zaključnih stanja te aktive uračunata u vrijednost transakcija tom aktivom jest, s iznimkom ostalih promjena u obujmu, u potpunosti uračunata u vrijednosti transakcija tom aktivom. Ovo je rijedak slučaj u kojem je obično moguće izvesti te transakcije iz podataka u bilanci stanja.
- 6.49. Kamata koja se obračunava na depozite bilježi se u financijski račun kao da se simultano ponovno ulaže kao depozit.
- 6.50. Vlasnici stranih valuta i depozita denominiranih u ostalim valutama registrirat će nominalne vlasničke dobitke i gubitke zbog promjena u tečajnim stopama.
- 6.51. Kako bi se izračunali neutralni i realni vlasnički dobitci od aktive koja ima fiksnu tekuću vrijednost, potrebni su podaci o vremenima i vrijednostima transakcija, kao i o vrijednostima u početnoj i završnoj bilanci stanja. Pretpostavimo, na primjer, da je depozit uložen i povučen unutar računovodstvenog razdoblja u kojem opća razina cijena raste. Neutralni dobitak od depozita pozitivan je, a realni je dobitak negativan, s tim da iznos ovisi o dužini trajanja depozita i stopi inflacije. Nemoguće je bilježiti realne gubitke bez podataka o vrijednosti transakcija tijekom računovodstvenog razdoblja i podataka o vremenu kada su odobrene.
- 6.52. Općenito, može se zaključiti da ako je ukupna apsolutna vrijednost pozitivnih i negativnih transakcija velika u odnosu na iznose u početnoj i završnoj bilanci, približne procjene neutralnih i realnih vlasničkih dobitaka od financijske aktive i pasive s fiksnim tekućim vrijednostima, koje su izvedene samo iz podataka u bilanci stanja, mogu biti nezadovoljavajuće. Čak i bilježenje vrijednosti financijskih transakcija na bruto osnovi, tj. odvojeno bilježenje odobrenih i otplaćenih depozita za razliku od ukupne vrijednosti depozita umanjениh za povlačenja, može biti nezadovoljavajuće bez podataka o vremenu kada su odobreni, odnosno otplaćeni.

Dužnički instrumenti (AF.3)

- 6.53. Kada se dugoročni dužnički instrument, poput obveznice, emitira uz premiju ili popust, uključujući obveznice s velikim popustom i obveznice bez kupona, razlika između njezine cijene emisije i njezine nominalne ili otkupne vrijednosti u trenutku dospelja predstavlja kamatu koju je izdavatelj obavezan platiti tijekom roka valjanosti dužničkog instrumenta. Ta se kamata bilježi kao prihod od sredstava koji plaća izdavatelj dugoročnog dužničkog instrumenta, a prima vlasnik dužničkog instrumenta, pored kuponske kamate koju stvarno plaća izdavatelj u određenim vremenskim razmacima tijekom roka valjanosti dužničkog instrumenta.
- 6.54. Kamata koja se akumulira bilježi se u financijskom računu, kao da ju je vlasnik dužničkog instrumenta istodobno reinvestirao u dužnički instrument. Stoga se ona bilježi u financijskom računu kao stjecanje aktive koja se dodaje postojećoj aktivu. Prema tome, postupno povećanje tržišne vrijednosti dugoročnog dužničkog instrumenta, koje se može pripisati akumulaciji nastalih i reinvestiranih kamata, odražava rast neotplaćene glavnice – to jest, veličine aktive. To je u suštini povećanje količine ili obujma, a ne povećanje cijene. Ono ne stvara nikakav vlasnički dobitak za vlasnika dugoročnog dužničkog instrumenta ili vlasnički gubitak za izdavatelja. Dužnički instrumenti mijenjaju se kvalitativno tijekom vremena kako im se približava dospelje i bitno je prepoznati da povećanja njihove vrijednosti zbog akumulacije nastale kamate ne predstavlja promjene cijene i ne stvara vlasničke dobitke.

6.55. Cijene dugoročnih dužničkih instrumenata s fiksnom kamatom također se mijenjaju kada se mijenjaju tržišne kamatne stope, s tim da se njihove cijene mijenjaju obrnuto proporcionalno kretanjima kamatnih stopa. Utjecaj promjene određene kamatne stope na cijenu pojedinačnog dugoročnog dužničkog instrumenta manji je što je bliže dospijeće instrumenta. Promjene u cijenama dugoročnih dužničkih instrumenata koje se mogu pripisati promjenama tržišnih kamatnih stopa predstavljaju promjene cijene, a ne količine. One, stoga, stvaraju nominalne vlasničke dobitke i gubitke i za izdavatelje i za vlasnike dužničkih instrumenata. Povećanje kamatnih stopa stvara nominalni vlasnički dobitak za izdavatelja dužničkog instrumenta i jednak nominalni vlasnički gubitak za vlasnika i obrnuto u slučaju pada kamatnih stopa.

6.56. Kupon ili glavna plaćanja dužničkih instrumenata s varijabilnom kamatnom stopom povezani su s općim indeksom cijena za robe i usluge, kao što je indeks potrošačkih cijena, kamatna stopa kao što je Euribor, Libor ili prinos obveznice, ili cijena aktive.

Kada su iznosi kuponskih plaćanja i/ili neotplaćene glavnice povezani s općim ili indeksom širih cijena, promjena u vrijednosti neotplaćene glavnice između početka i kraja određenog računovodstvenog razdoblja zbog kretanja u relevantnom indeksu koje se tretira kao akumuliranje kamate u tom razdoblju, uz dodatak bilo kakve kamate dospjele na plaćanje u tom razdoblju.

Kada indeksacija iznosa koji se moraju platiti po dospijeću uključuje motiv vlasničkog dobitka, uobičajeno indeksaciju koja se temelji na jednoj, usko definiranoj, stavci, svaka devijacija temeljnog indeksa od izvorno očekivana puta vodi do vlasničkih dobitaka ili gubitaka koji će se tijekom trajanja instrumenta normalno poništiti.

6.57. Nominalni vlasnički dobitci i gubici mogu se obračunati na kratkoročne dužničke instrumente na jednak način kao i na dugoročne dužničke instrumente. Međutim, s obzirom na to da kratkoročni dužnički instrumenti dospijevaju mnogo brže, vlasnički dobitci generirani promjenama u kamatnoj stopi općenito su mnogo manji od dugoročnih dužničkih instrumenata s jednakim osnovnim vrijednostima.

Zajmovi (AF.4)

6.58. Ista situacija kao za gotovinu i depozite primjenjuje se na zajmove kojima se ne trguje. Međutim, kada se postojeći zajam proda drugoj institucionalnoj jedinici, otpis zajma, koji predstavlja razliku između otkupne vrijednosti i transakcijske vrijednosti, bilježi se na računu revalorizacije prodavatelja i kupca u trenutku transakcije.

Vlasništvo i udjeli u investicijskim fondovima (AF.6)

6.59. Bonusne dionice povećavaju broj dionica i nominalnu vrijednost emitiranih dionica, ali same po sebi ne mijenjaju tržišnu vrijednost ukupnog broja dionica. Ovo se također primjenjuje na dividendu u obliku dionica koja se odnosi na proporcionalnu distribuciju dodatnih dionica korporacijske zalihe vlasnicima običnih dionica. Dodatne dionice i dividende u obliku dionica uopće ne ulaze u račune. Međutim, te su emisije namijenjene poboljšanju likvidnosti dionica na tržištu i stoga se kao posljedica može povećati ukupna tržišna vrijednost emitiranih dionica: svaka takva promjena bilježi se kao nominalni vlasnički dobitak.

Programi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6)

6.60. Kada su rezerve i prava na sustave osiguranja, mirovinsko osiguranje i standardizirana jamstva iskazane u nacionalnoj valuti, nema nominalnih vlasničkih dobitaka ili gubitaka, kao što ih nema ni za valutu ili depozite i kredite. Aktiva koju financijske institucije koriste da bi udovoljile obvezama podložna je vlasničkim dobitcima i gubicima.

6.61. Obveze nositelja police i korisnika mijenjaju se kao rezultat transakcija, ostalih promjena u obujmu i revalorizaciji. Revalorizacije nastaju zbog promjena u ključnim pretpostavkama modela u aktuarskim obračunima. Te su pretpostavke diskontna stopa, iznos plaća i stopa inflacije.

Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7)

6.62. Vrijednost financijskih izvedenica može se promijeniti kao rezultat promjena u vrijednosti osnovnog instrumenta, promjena u nestalnosti cijene osnovnog instrumenta ili zbog skorašnjeg datuma izvršenja ili dospijeća. Sve takve promjene u vrijednosti financijskih izvedenica i dioničkih opcija zaposlenika valja smatrati promjenama u cijeni i bilježiti kao revalorizaciju.

Ostali računi potraživanja/obveza (AF.8)

6.63. Jednaka situacija kao za domaću valutu, depozite i kredite primjenjuje se za ostale račune potraživanja/obveza kojima se ne trguje. Međutim, kada se postojeći trgovački kredit proda drugoj institucionalnoj jedinici, razlika između otkupne i transakcijske cijene bilježi se kao revalorizacija u vrijeme transakcije. Ipak, s obzirom na to da je trgovački kredit po prirodi općenito kratkoročan, prodaja trgovačkog kredita može implicirati kreiranje novog financijskog instrumenta.

Aktiva iskazana u stranoj valuti

- 6.64. Vrijednost aktive i pasive iskazane u stranoj valuti mjeri se prema njihovoj tekućoj tržišnoj vrijednosti u stranoj valuti pretvorenoj u nacionalnu valutu prema tekućem valutnom tečaju. Nominalni vlasnički dobitci i gubici mogu stoga nastati i zbog promjena u cijeni aktive i valutnog tečaja. Ukupna vrijednost nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka obračunatih tijekom računovodstvenog razdoblja izračunava se oduzimanjem vrijednosti transakcija i ostalih promjena u obujmu od razlike između vrijednosti u početnoj bilanci stanja i vrijednosti u završnoj bilanci stanja. Za ove potrebe, transakcije u aktivi i pasivi iskazane u stranoj valuti pretvaraju se u nacionalnu valutu pomoću valutnih tečajeva u trenutku obavljanja transakcija, dok se vrijednosti u početnoj i završnoj bilanci pretvaraju pomoću valutnog tečaja važećeg na dane na koje se bilance stanja odnose. Ovime se podrazumijeva da je ukupna vrijednost transakcija kao neto stjecanja – stjecanja umanjenja za prodaje – izražena u stranoj valuti zapravo pretvorena pomoću ponderiranog prosječnog valutnog tečaja u kojem su ponderi određeni vrijednostima transakcija obavljenih na različite datume.
-

POGLAVLJE 7.

BILANCE STANJA

- 7.01. *Definicija:* bilanca stanja je izvještaj, sastavljen za određeni vremenski trenutak, o ekonomskim vrijednostima aktive i pasive u vlasništvu institucionalne jedinice ili skupine jedinica.
- 7.02. Izravnavajuća stavka naziva se neto vrijednost. Stanja aktive i pasive koja se bilježi u bilanci stanja vrednuju se po primjerenim cijenama, uobičajeno tržišnim cijenama na dan bilance, ali neke se kategorije vrednuju po svojim nominalnim vrijednostima. Bilanca stanja sastavlja se za rezidentne institucionalne sektore i podsektore, ukupno nacionalno gospodarstvo i inozemstvo.
- 7.03. Bilanca stanja je slijed računa, a prikazuje učinke bilježenja unosa u računima proizvodnje, raspodjele i uporabe dohotka te na računima akumulacije na stanje ekonomskog bogatstva.
- 7.04. Neto vrijednost je izravnavajuća stavka bilance stanja za institucionalne sektore.
- 7.05. Izravnavajuća stavka za ukupno nacionalno gospodarstvo često se naziva nacionalnim bogatstvom – ukupnom vrijednosti nefinancijske aktive i neto financijske aktive u odnosu na inozemstvo.
- 7.06. Bilanca stanja za sektor inozemstva sastavlja se na isti način kao i bilance stanja za institucionalne sektore i podsektore. U potpunosti se sastoji od stanja financijske aktive i pasive nerezidenata nasuprot rezidenata. U priručniku BPM6, odgovarajuća bilanca stanja koja je sastavljena s gledišta rezidenata nasuprot nerezidenata naziva se stanje međunarodnih ulaganja (IIP).
- 7.07. Vlastita sredstva su zbroj neto vrijednosti (B.90) i vrijednosti vlasničkih udjela i emitiranih dionica i udjela u investicijskim fondovima (AF.) kao pasive u bilanci stanja.
- 7.08. Vlastita su sredstva analitički značajan pokazatelj, sličan neto vrijednosti, za sektore i podsektore nefinancijskih i financijskih društava.
- 7.09. Neto vrijednost društava obično će se razlikovati od vrijednosti njihovih udjela i ostalih izdanih vlasničkih udjela. Neto vrijednost kvazi-društava iznosi nula jer se pretpostavlja da je vrijednost vlasničkog udjela njihovog vlasnika jednaka njihovoj aktivi umanjenoj za pasivu koja ne proizlazi iz vlasničkog udjela. Neto vrijednost rezidentnih izravnih investicijskih poduzeća, koja su poslovnice nerezidentnih poduzeća i zbog toga se tretiraju kao kvazi-društva, stoga je također jednaka nuli.
- 7.10. Izravnavajuća stavka financijske aktive i pasive naziva se financijska neto vrijednost. (BF.90).
- 7.11. U bilanci stanja navodi se vrijednost aktive i pasive u određenom vremenskom trenutku. Bilance stanja se moraju sastavljati na početku knjigovodstvenog razdoblja; početna bilanca stanja na početku razdoblja jednaka je završnoj bilanci stanja knjiženoj na kraju prethodnog razdoblja.
- 7.12. Osnovna računovodstvena jednadžba povezuje vrijednost stanja određene vrste aktive u početnoj bilanci stanja i u završnoj bilanci stanja kako slijedi:

vrijednost stanja određene vrste aktive u početnoj bilanci stanja

<i>plus</i>	transakcije	ukupna vrijednost te aktive stečene u transakcijama obavljenim u računovodstvenom razdoblju
<i>minus</i>		ukupna vrijednost te aktive otuđene u transakcijama obavljenim u računovodstvenom razdoblju
<i>minus</i>		potrošnja fiksnog kapitala (ako je to primjenjivo)
<i>plus</i>	ostale promjene obujma aktive	vrijednost ostalih pozitivnih promjena u obujmu koje utječu na aktivu
<i>minus</i>		vrijednost ostalih negativnih promjena u obujmu koje utječu na aktivu

<i>plus</i>	revalorizacije	vrijednost nominalnih vlasničkih dobitaka koji su akumulirani tijekom razdoblja, a posljedica su promjena cijene aktive
<i>minus</i>		vrijednost nominalnih vlasničkih gubitaka koji su akumulirani tijekom razdoblja, a posljedica su promjena cijene aktive

jednako je vrijednosti stanja aktive u završnoj bilanci stanja.

Može se sastaviti i tablica koja povezuje vrijednost stanja određene vrste pasive u početnoj bilanci stanja i završnoj bilanci stanja.

- 7.13. Knjigovodstvene veze između početnih i završnih bilanci stanja preko transakcija, ostalih promjena u opsegu aktive i pasive te vlasničkih dobitaka i gubitaka prikazane su shematski u Prilogu 7.2.

VRSTE AKTIVE I PASIVE

Definicija aktive

- 7.14. Aktiva knjžena u bilancama stanja ekonomska je aktiva.
- 7.15. *Definicija:* ekonomska aktiva pričuva je vrijednosti koja predstavlja koristi koje se akumuliraju ekonomskom vlasniku koji je tijekom određenog vremenskog razdoblja ima u vlasništvu ili je koristi. Sredstvo je prijenosa vrijednosti iz jednog računovodstvenog razdoblja u drugo.
- 7.16. Ekonomske koristi sastoje se od primarnih dohodaka, kao što su operativni viškovi, kada ekonomski vlasnik koristi aktivu, ili vlasničkog dohotka, kada ekonomski vlasnik dopušta drugima da koriste aktivu. Koristi se sastoje od korištenja aktive i vrijednosti, uključujući vlasničke dobitke/gubitke, koji se realiziraju otuđenjem aktive ili prestankom korištenja.
- 7.17. Ekonomski vlasnik aktive nije nužno i zakonski vlasnik. Ekonomski je vlasnik institucionalna jedinica koja ima pravo potraživati koristi povezane s korištenjem aktive zbog prihvatanja povezanih rizika.
- 7.18. Pregled klasifikacije i pokrića ekonomske aktive dan je u Tablici 7.1. Detaljna definicija svake kategorije aktive dana je u Prilogu 7.1.

IZUZEĆA IZ GRANICE AKTIVE I PASIVE

- 7.19. Iz granice aktive izuzeti su:
- (a) ljudski kapital;
 - (b) prirodna imovina koja se ne smatra ekonomskom aktivom (npr. zrak, riječna voda);
 - (c) trajna potrošačka dobra; i
 - (d) potencijalna aktiva i pasiva koje nisu financijska aktiva i pasiva (vidjeti stavak 7.31.).

KATEGORIJE AKTIVE I PASIVE

- 7.20. Razlikuju se dvije glavne kategorije unosa u bilanci stanja: nefinancijska aktiva (označena kao AN) i financijska aktiva i pasiva (označene kao AF).
- 7.21. Nefinancijska aktiva dijeli se u proizvedenu nefinancijsku aktivu (označenu kao AN.1) i neproizvedenu nefinancijsku aktivu (označenu kao AN.2).

Proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1)

- 7.22. *Definicija:* proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1) obuhvaća rezultate proizvodnih procesa.
- 7.23. Klasifikacija proizvedene nefinancijske aktive (AN.1) omogućava razlikovanje aktive na temelju njezine uloge u proizvodnji. Sastoji se od: fiksne aktive koja se koristi više puta ili kontinuirano u proizvodnji duže od jedne godine; zaliha koje se koriste u proizvodnji kao intermedijarna potrošnja koja se prodaje ili se na neki drugi način otuđuje, te dragocjenosti. Dragocjenosti se primarno ne upotrebljavaju za proizvodnju ili potrošnju, nego se stječu i drže primarno kao pričuva vrijednosti.

Neproizvedena nefinancijska aktiva (AN.2)

- 7.24. *Definicija:* neproizvedena nefinancijska aktiva ekonomska je aktiva koja je nastala kao rezultat procesa koji nisu dio proizvodnog procesa. Sastoji se od prirodne imovine, ugovora, najma, licenci, dozvola te *goodwill* i marketinške aktive.
- 7.25. Klasifikacija neproizvedene aktive omogućava razlikovanje aktive na temelju načina nastanka. Neke od njih postoje prirodno, dok druge, koje su znane kao društveni konstrukti, nastaju pravnim ili računovodstvenim radnjama.
- 7.26. Izbor prirodne aktive koja će biti uključena u bilancu stanja, u skladu s općom definicijom ekonomske aktive, ovisi o tome je li aktiva podložna stvarnom ekonomskom vlasništvu i može li ona donijeti ekonomske koristi svojim vlasnicima uz postojeću tehnologiju, znanje, ekonomske mogućnosti, raspoložive resurse i skup relativnih cijena. Isključena je prirodna imovina nad kojom nisu utvrđena vlasnička prava, poput otvorenog mora ili zraka.
- 7.27. Ugovori, najam, licence i dozvole smatraju se nefinancijskom aktivom samo kada pravni ugovor vlasniku dodjeljuje ekonomske koristi viška iznosa plativog u skladu s ugovorom, a vlasnik može pravno i praktično realizirati te koristi prenoseći ih na druge.

Financijska aktiva i pasiva (AF)

- 7.28. *Definicija:* Financijsku aktivu (AF) čini ekonomska aktiva, koja se sastoji od svih financijskih potraživanja, vlasničkih udjela i komponente monetarnog zlata u zlatnim polugama (stavak 5.03.). Pasiva se utvrđuje kad su obveznici dužni izvršiti uplatu ili niz uplata vjerovnicima (stavak 5.06.).
- 7.29. Financijska aktiva pričuva je vrijednosti koja predstavlja naknadu ili niz naknada koje se akumuliraju ekonomskom vlasniku koji tijekom određenog vremenskog razdoblja aktivu ima u vlasništvu ili je koristi. Sredstvo je prijenosa vrijednosti iz jednog računovodstvenog razdoblja u drugo. Koristi se izmjenjuju plaćanjima (stavak 5.04.).
- 7.30. Svaka stavka financijske aktive ima protustavku u pasivi, s iznimkom komponente zlatnih poluga monetarnog zlata koja se klasificira u kategoriji monetarnog zlata i posebnih prava vučenja (AF.1).
- 7.31. Uvjetna aktiva i uvjetna pasiva sporazumi su kojima se jedna stranka obvezuje izvršiti uplatu ili niz uplata drugoj jedinici samo ako prevladaju određeni uvjeti (stavak 5.08.). Riječ je o financijskoj aktivni i pasivi.
- 7.32. Klasifikacija financijske aktive i pasive odgovara klasifikaciji financijskih transakcija (stavak 5.14.). Definicije kategorija i podkategorija financijske aktive i pasive te dodatna objašnjenja nalaze se u 5. poglavlju i ovdje se ne ponavljaju, no Prilog 7.1. sadržava sažetak sve aktive i pasive definirane u sustavu.

Tablica 7.1. – Klasifikacija aktive

AN.	NEFINANCIJSKA AKTIVA (AN.1 + AN.2)
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
AN.11	Fiksna aktiva ⁽¹⁾
AN.111	Stanovi
AN.112	Ostale zgrade i građevinski objekti
AN.1121	Nestambene zgrade
AN.1122	Ostali građevinski objekti
AN.1123	Poboljšanja zemljišta
AN.113	Strojevi i oprema
AN.1131	Oprema za prijevoz

AN.	NEFINANCIJSKA AKTIVA (AN.1 + AN.2)
AN.1132	IT oprema
AN.1139	Ostali strojevi i oprema
AN.114	Sustavi naoružanja
AN.115	Kultivirani biološki resursi
AN.1151	Životinjski resursi koji opetovano daju proizvod
AN.1152	Resursi drveća, usjeva i biljaka koji opetovano daju proizvod
AN.117	Proizvodi intelektualnog vlasništva
AN.1171	Istraživanje i razvoj
AN.1172	Istraživanje i ispitivanje ruda
AN.1173	Računalni programi i baze podataka
AN.11731	Računalni programi
AN.11732	Baze podataka
AN.1174	Zabavni, književni ili umjetnički originali
AN.1179	Ostali proizvodi intelektualnog vlasništva
AN.12	Zalihe
AN.121	Materijali i inventar
AN.122	Nedovršena proizvodnja
AN.1221	Proizvodnja kultivirane biološke imovine u tijeku
AN.1222	Ostala nedovršena proizvodnja
AN.123	Gotovi proizvodi
AN.124	Vojne zalihe
AN.125	Roba za daljnju prodaju
AN.13	Dragocjenosti
AN.131	Plemeniti metali i drago kamenje
AN.132	Antikviteti i ostali umjetnički predmeti
AN.133	Ostale dragocjenosti
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
AN.21	Prirodni resursi
AN.211	Zemljište
AN.2111	Zemljište na kojem leže zgrade i građevinski objekti
AN.2112	Obradivo zemljište
AN.2113	Zemljište za rekreaciju i pripadajuće površinske vode
AN.2119	Ostalo zemljište i pripadajuće površinske vode

AN.	NEFINANCIJSKA AKTIVA (AN.1 + AN.2)
AN.212	Rezerve ruda i energije
AN.213	Nekultivirani biološki resursi
AN.214	Vodni resursi
AN.215	Ostali prirodni resursi
AN.2151	Radijski spektri
AN.2159	Ostalo
AN.22	Ugovori, najam i licence
AN.221	Operativni <i>leasing</i> koji je utrživ
AN.222	Dozvole za korištenje prirodnih resursa
AN.223	Dozvole za izvođenje određenih aktivnosti
AN.224	Ekskluzivno pravo na buduću robu i usluge
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu

(¹) Memorandumski stavak AN.m: trajna potrošačka dobra

AF	FINANCIJSKA AKTIVA (¹) (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)
AF.11	Monetarno zlato
AF.12	Posebna prava vučenja (SDR-ovi)
AF.2	Gotovina i depoziti
AF.21	Valuta
AF.22	Prenosivi depoziti
AF.29	Ostali depoziti
AF.3	Dužnički instrumenti
AF.31	Kratkoročni
AF.32	Dugoročni
AF.4	Zajmovi
AF.41	Kratkoročni
AF.42	Dugoročni
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i Vlasništvo i udjeli u investicijskim fondovima
AF.51	Vlasnički vrijednosni papiri
AF.511	Dionice koje kotiraju na burzi
AF.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi
AF.519	Ostali vlasnički vrijednosni papiri

AF	FINANCIJSKA AKTIVA ⁽¹⁾ (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.52	Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima
AF.521	Udjeli/jedinice novčanog fonda
AF.522	Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanog fonda
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
AF.61	Tehničke rezerve neživotnog osiguranja
AF.62	Životno osiguranje i prava na rentu
AF.63	Mirovinska prava
AF.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova
AF.65	Prava na nemirovinske koristi
AF.66	Pričuve za opoziv u okviru standardiziranih jamstava
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
AF.71	Financijske izvedenice
AF.72	Dioničke opcije zaposlenika
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza
AF.81	Trgovački krediti i predujmovi
AF.89	Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovački kredit i predujmove

(¹) Memorandumski stavak AF.m1: izravno strano ulaganje; AF.m2: nenaplativi krediti

VREDNOVANJE STAVKI U BILANCI STANJA

Opća načela vrednovanja

- 7.33. Svaka stavka u bilanci stanja vrednuje se kao da je stečena na dan na koji se odnosi bilanca stanja. Aktiva i pasiva vrednuju se po tržišnim cijenama na dan na koji se odnosi bilanca stanja.
- 7.34. Bilježene vrijednosti trebale bi odražavati cijene koje se mogu pratiti na tržištu na dan na koji se odnosi bilanca stanja. Kada na tržištu nema cijena koje se mogu pratiti, što može biti slučaj ako tržište postoji, ali na njemu nedavno nije prodana aktiva, valja procijeniti kolike bi bile cijene ako bi se aktiva stjecala na tržištu na dan na koji se bilanca stanja odnosi.
- 7.35. Tržišne cijene obično su dostupne za većinu financijske aktive i pasive, postojeće nekretnine (zgrade i ostale građevinske objekte plus zemljište na kojemu se nalaze), postojeću opremu za prijevoz, usjeve i stoku, kao i za novoproduzvenu fiksnu aktivu i zalihe.
- 7.36. Nefinancijsku aktivu proizvedenu za vlastitu upotrebu valja vrednovati po bazičnim cijenama ili, ako bazične cijene nisu dostupne, po bazičnim cijenama slične robe ili, ako to nije moguće, po trošku.
- 7.37. Osim cijena koje su promatrane na tržištu, procijenjenih cijena na temelju promatranih cijena ili nastalih troškova, vrijednosti nefinancijske aktive mogu se približno odrediti pomoću:
- revalorizacije i akumulacije stjecanja umanjenog za otuđenja tijekom vijeka trajanja aktive; ili
 - sadašnje, tj. diskontirane vrijednosti budućih ekonomskih koristi.

- 7.38. Vrednovanje tržišta ključno je načelo vrednovanja položaja (i transakcija) u financijskim instrumentima. Financijski su instrumenti identični financijskim potraživanjima. Riječ je o financijskoj aktivi s odgovarajućom pasivom. Tržišna je vrijednost ona po kojoj se financijska aktiva stječe ili otuđuje između zainteresiranih strana samo na osnovi komercijalnih procjena, isključujući provizije, naknade i poreze. Prilikom utvrđivanja tržišnih vrijednosti, stranke koje trguju u obzir uzimaju i akumuliranu kamatu.
- 7.39. Nominalno vrednovanje odražava iznos unaprijed plaćenih sredstava uvećan za sve sljedeće predujmove, umanjnjen za sve otplate i uvećan za svu akumuliranu kamatu. Nominalna vrijednost nije jednaka osnovnoj cijeni.
- (a) Nominalna vrijednost izražena u domaćoj valuti financijskoga instrumenta iskazanog u stranoj valuti uključuje vlasničke dobitke i gubitke koji su rezultat kretanja u valutnoj stopi.
- Vrijednost financijskih instrumenata iskazanih u stranoj valuti treba pretvoriti u nacionalnu valutu po tržišnoj tečajnoj stopi koja prevladava na dan na koji se odnosi bilanca stanja. Ta stopa treba biti srednja vrijednost između kupovne i prodajne stope za valutne transakcije.
- (b) Nominalna vrijednost za financijske instrumente, poput dužničkih instrumenata povezanih s užitim indeksom, može uključiti i vlasničke dobitke i gubitke koji su rezultat kretanja u indeksu.
- (c) U bilo kojem specifičnom trenutku, tržišna vrijednost financijskog instrumenta može odstupati od njegove nominalne vrijednosti zbog revalorizacija koje su rezultat promjena tržišnih cijena. Do kretanja tržišnih cijena dolazi zbog općih tržišnih uvjeta, kao što su promjene u kamatnoj stopi tržišta, određene okolnosti, poput promjena u opaženoj kreditnoj sposobnosti izdavatelja dužničkog instrumenta, i promjene u općoj tržišnoj likvidnosti i tržišnoj likvidnosti specifičnoj takvom dužničkom instrumentu.
- (d) Stoga, na pozicije se primjenjuje sljedeća osnovna jednadžba:
- $$\text{tržišna vrijednost} = \text{nominalna vrijednost} + \text{revalorizacije koje su rezultat promjena tržišnih cijena.}$$
- 7.40. Za neku se nefinancijsku aktivu revalorizirana početna nabavna cijena smanjuje do nule tijekom očekivanog vijeka trajanja aktive. Vrijednost takve aktive u bilo kojem određenom trenutku njezina trajanja određena je njezinom tekućom nabavnom cijenom umanjnom za akumuliranu vrijednost takvih smanjenja.
- 7.41. Većina fiksne aktive može se bilježiti u bilancama stanja po tekućim kupovnim cijenama čija je vrijednost umanjena za iznos akumulirane potrošnje fiksnog kapitala; ovo je poznato kao ispravak vrijednosti troška zamjene. Iznos smanjene vrijednosti fiksne imovine koja je još uvijek u upotrebi opisuje se kao neto kapital. Bruto kapital uključuje vrijednosti akumulirane potrošnje fiksnog kapitala.

NEFINANCIJSKA AKTIVA (AN)

Proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1)

Fiksna aktiva (AN.11)

- 7.42. Fiksna aktiva bilježi se, ako je to moguće, u tržišnim cijenama (ili bazičnim cijenama u slučaju proizvodnje nove aktive za vlastiti račun), a ako to nije moguće, tada se bilježi po kupčevim nabavnim cijenama umanjnim za iznos akumulirane potrošnje fiksnog kapitala. U vrijednost bilance stanja uključeni su troškovi prijenosa vlasništva fiksne imovine, prikladno umanjni za potrošnju fiksnog kapitala tijekom razdoblja za koje kupac smatra da će u vlasništvu imati ekonomsku aktivu.

Proizvodi intelektualnog vlasništva (AN.117)

- 7.43. Istraživanje i ispitivanje ruda (kategorija AN.1172) vrednuje se na temelju akumuliranih iznosa plaćenih drugim institucionalnim jedinicama koje traže i procjenjuju rude ili na temelju troškova koji su nastali istraživanjem poduzetim za vlastiti račun. Onaj dio istraživanja koji je poduzet u prošlosti i još nije u potpunosti otpisan treba se revalorizirati po cijenama i troškovima tekućeg razdoblja.
- 7.44. Originale intelektualnog vlasništva, poput računalnih programa i zabavnih, književnih ili umjetničkih originala, treba vrednovati po kupovnoj cijeni prilikom trgovanja na tržištu. Početna se cijena procjenjuje zbrajanjem njihovih troškova proizvodnje, primjereno revaloriziranih do cijena u tekućem razdoblju. Ako pomoću ove metode nije moguće utvrditi vrijednost, procjenjuje se tekuća vrijednost očekivanih budućih primitaka od uporabe aktive.

Troškovi prijenosa vlasništva nad neproizvedenom aktivom (AN.116)

- 7.45. Troškovi prijenosa vlasništva nad neproizvedenom aktivom, osim zemljišta, u kapitalnom se računu prikazuju zasebno te ih se tretira kao bruto investicijama u fiksni kapital, no takvi su troškovi u bilancama stanja uključeni u vrijednost aktive na koju se odnose, bez obzira na to što je aktiva neproizvedena. Stoga, troškovi prijenosa vlasništva ne prikazuju se zasebno u bilanci stanja. Troškovi prijenosa vlasništva na financijsku aktivu tretiraju se kao intermedijarna potrošnja ako aktivu stječu društva ili država, finalna potrošnja ako aktivu stječu kućanstva i izvozi usluga ako aktivu stječu nerezidenti.

Zalihe (AN.12)

- 7.46. Zalihe treba vrednovati po cijenama koje prevladavaju na dan na koji se odnosi bilanca stanja, a ne po cijenama po kojima su proizvođači bili vrednovani kada su ušli u zalihe.
- 7.47. Zalihe materijala i inventara vrednuju se po kupovnim cijenama, a zalihe gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje vrednuju se po bazičnim cijenama. Zalihe robe namijenjene preprodaji koju distributeri dalje ne procesuiraju vrednuju se po cijenama koje prevladavaju na dan na koji se odnosi bilanca stanja, isključujući sve troškove prijevoza za koje su odgovorni trgovci na veliko ili trgovci na malo. Za zalihe nedovršene proizvodnje vrijednost u završnoj bilanci stanja procjenjuje se primjenom dijela ukupnih troškova proizvodnje nastalih do kraja razdoblja na bazičnu cijenu sličnoga gotovog proizvoda na dan na koji se odnosi bilanca stanja. Ako bazična cijena gotovih proizvoda nije raspoloživa, procjenjuje se pomoću vrijednosti troškova proizvodnje uz povišenje cijene za očekivani neto poslovni višak ili procijenjeni neto mješoviti dohodak.
- 7.48. Uzgoj usjeva za jednokratnu uporabu (osim građevnog drveta) pod kultivacijom i stoke za klanje može se vrednovati pomoću referenca na cijene takvih proizvoda na tržištima. Neposječeno građevno drvo vrednuje se smanjivanjem budućih prihoda od prodaje građevnog drveta po tekućim cijenama nakon odbitka troškova uzgoja građevnog drveta do zrenja, sječe itd.

Dragocjenosti (AN.13)

- 7.49. Dragocjenosti, poput umjetničkih djela, antikviteta, nakita, dragog kamenja, nemonetarnog zlata i ostalih kovina vrednuju se po tekućim cijenama. U onoj mjeri u kojoj za takvu aktivu postoje organizirana tržišta, ona se treba vrednovati po stvarnim ili procijenjenim cijenama koje bi ostvarila kada bi bila kupljena, isključujući naknade i provizije posrednika, ako se na tržištu proda na dan na koji se odnosi bilanca stanja. U protivnom, treba se vrednovati po nabavnim cijenama revaloriziranim na razinu tekućih cijena.

Neproizvedena nefinancijska aktiva (AN.2)**Prirodni resursi (AN.21)***Zemljište (AN.211)*

- 7.50. Zemljište se u bilanci stanja vrednuje po svojoj tekućoj tržišnoj cijeni. Svi troškovi ulaganja u poboljšanje zemljišta bilježe se kao bruto investicije u fiksni kapital, a dodatna vrijednost koju ono pruža isključuje se iz vrijednosti zemljišta prikazane u bilanci stanja; umjesto toga, prikazuje se u zasebnoj kategoriji aktive za poboljšanje zemljišta (AN.1123).
- 7.51. Zemljište se vrednuje po procijenjenoj cijeni koja bi se postigla prodajom na tržištu, isključujući troškove uključene u prijenos vlasništva za daljnju prodaju. Kada dođe do transfera, on se konvencionalno bilježi kao bruto investicija u fiksni kapital, a troškovi se isključuju iz kategorije AN.211, vrijednost zemljišta bilježena u bilanci stanja, te se, umjesto toga bilježi kao kategorija AN.1123. aktive. Smanjuje se do nule potrošnjom fiksnog kapitala tijekom razdoblja u kojem novi vlasnik očekuje koristiti zemljište.
- 7.52. Ako se vrijednost zemljišta ne može odvojiti od vrijednosti zgrada ili drugih objekata smještenih na njemu, kombinirana se aktiva zajedno klasificirati u kategoriji aktive veće vrijednosti.

Rezerve ruda i energije (AN.212)

- 7.53. Rezerve naslaga ruda na površini zemlje ili ispod nje, koje su ekonomski iskoristive s obzirom na trenutačnu tehnologiju i relativne cijene, vrednuju se sadašnjim vrijednostima očekivanih neto prinosa koji proizlaze iz komercijalnog iskorištavanja ove imovine.

Ostali prirodni resursi (AN.213, AN.214 i AN.215)

- 7.54. S obzirom na to da dostupnost promatranih tržišnih cijena nekultiviranih bioloških resursa (AN.123), vodnih resursa (AN.214) i ostalih prirodnih resursa (AN.215) vjerojatno nije dostupna, oni se obično vrednuju po sadašnjoj vrijednosti budućih prinosa koji se od nje očekuju.

Ugovori, najmovi i licence (AN.22)

7.55. *Definicija:* ugovori, najmovi i licence bilježe se kao aktiva kada su zadovoljeni sljedeći uvjeti:

(a) odredbe ugovora, najma ili licence određuju cijenu za upotrebu aktive ili pružanje usluge koja se razlikuje od cijene koja prevladava na tržištu; i

(b) jedna ugovorna strana može realizirati razliku.

Ugovori, najmovi i licence mogu se vrednovati pomoću tržišnih podataka iz transfera instrumenata kojima se dodjeljuju prava ili procjenjivati kao sadašnja vrijednost budućih prinosa na dan bilance stanja u usporedbi sa stanjem u vrijeme kada počne teći pravni sporazum.

7.56. Kategorija obuhvaća aktivu koja može nastati iz operativnog *leasinga* koji je utrživ, licence za uporabu prirodnih resursa, dopuštenja za poduzimanje određenih aktivnosti i ekskluzivna prava na buduću robu i usluge.

7.57. Vrijednost aktive jednaka je neto sadašnjoj vrijednosti viška cijene koja prevladava nad fiksnom u ugovoru. S obzirom da je ostalo jednako, ovo će se smanjivati kako ugovorno razdoblje bude istjecalo. Promjene u vrijednosti aktive zbog promjena u cijeni koja prevladava bilježi se kao nominalni vlasnički dobiti i gubici.

7.58. Aktiva operativnog *leasinga* koji je utrživ bilježi se kao aktiva kada najmoprimac iskoristi svoje pravo realiziranja cjenovne razlike.

Kupovine umanjene za goodwill i marketinšku aktivu (AN.23)

7.59. Vrijednost bilance stanja *goodwill* i marketinške aktive višak je cijene plaćene u trenutku kada je institucionalna jedinica prodana nad vrijednošću bilježenom za vlastita sredstva, revaloriziran za svako sljedeće smanjenje s obzirom na to da je početna vrijednost upisana kao ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive (K.2). Stopa nestajanja u skladu je s komercijalnim računovodstvenim standardima.

7.60. Marketinška aktiva sastoji se od stavaka kao što su nazivi marki, štamparski znakovi, trgovački znakovi, logotipovi i nazivi domena.

FINANCIJSKA AKTIVA I PASIVA (AF)

7.61. Financijska aktiva i pasiva kao prenosivi financijski instrumenti, poput dužničkih instrumenata, vlasničkih vrijednosnih papira, udjela ili jedinica u investicijskim fondovima i financijskih izvedenica, vrednuju se po tržišnoj vrijednosti. Financijski instrumenti koji nisu prenosivi vrednuju se po nominalnoj vrijednosti (vidjeti stavke 7.38. i 7.39.). Protustavke financijske aktive i pasive jednakih su vrijednosti u bilanci stanja. Vrijednosti trebaju isključivati provizije, naknade i poreze. Provizije, naknade i porezi knjiže se kao usluge pružene tijekom provođenja transakcija

Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi) (AF.1)

7.62. Monetarno zlato (AF.11) vrednuje se po cijeni utvrđenoj na organiziranim tržištima zlata.

7.63. Vrijednost posebnih prava vučenja (AF.12) svakodnevno određuje MMF, a stope u odnosu na domaće valute mogu se dobiti na deviznim tržištima.

Gotovina i depoziti (AF.2)

7.64. Gotovina (novčanice i kovanice – AF.21) se vrednuje po nominalnoj vrijednosti valute.

7.65. Vrijednost depozita (AF.22, AF.29) bilježena u bilanci stanja nominalna je vrijednost

7.66. Gotovina i depoziti u stranoj valuti konvertiraju se u domaću valutu po srednjoj vrijednosti promptnog tečaja ponuđene i tražene cijene koja prevladava na dan bilance stanja.

Dužnički instrumenti (AF.3)

7.67. Dužnički instrumenti bilježe se po tržišnoj vrijednosti.

7.68. Kratkoročni dužnički instrumenti (AF.31) bilježe se po tržišnoj vrijednosti. Ako tržišne vrijednosti nisu dostupne, tada se tržišna vrijednost, uz uvjet da nema uvjeta visoke inflacije ili visokih nominalnih kamatnih stopa, može približno odrediti po nominalnoj vrijednosti za:

- (a) kratkoročne dužničke instrumente izdane po nominalnoj vrijednosti; i
- (b) kratkoročne dužničke instrumente na popustu.

7.69. Dugoročni dužnički instrumenti (AF.32) vrednuju se po tržišnoj vrijednosti, neovisno o tome radi li se o obveznicama na koje se redovno plaća kamata ili o obveznicama s vrlo velikim popustom ili obveznicama bez kupona na koje se plaća mala kamata ili se kamata uopće ne plaća.

Zajmovi (AF.4)

7.70. Vrijednosti koje se bilježe u bilancama stanja vjerovnika i dužnika nominalne su vrijednosti neovisno o tome jesu li zajmovi naplativi ili nenaplativi.

Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli/jedinice u investicijskim fondovima (AF.5)

7.71. Kotirane dionice (AF.511) vrednuju se po svojim tržišnim vrijednostima. Ista je vrijednost usvojena i za aktivu i za pasivu iako dionice i drugi vlasnički udjeli nisu, pravno, obveza izdavatelja, nego je to pravo vlasništva nad udjelom u likvidacijskoj vrijednosti društva, pri čemu vrijednost likvidacije nije unaprijed poznata.

7.72. Dionice koje kotiraju na burzi vrednuju se po reprezentativnoj srednjoj tržišnoj cijeni na burzi ili drugim organiziranim financijskim tržištima.

7.73. Vrijednosti dionica koje ne kotiraju na burzi (AF.512), kojima se ne trguje na organiziranim tržištima, treba procijeniti u odnosu na jedno od sljedećega:

- (a) vrijednosti dionica koje kotiraju na burzi, kada je to prikladno;
- (b) vrijednost vlastitih sredstava; ili
- (c) diskontiranih predviđenih profita primjenom prikladnog omjera tržišne cijene i zarada na ujednačenu nedavnu dobit institucionalne jedinice.

Međutim, u tim će se procjenama uzeti u obzir razlike između dionica koje kotiraju na burzi i onih koje ne kotiraju, posebno njihove likvidnosti, te će se razmotriti neto vrijednost akumulirana tijekom postojanja društava i njegovih djelatnosti.

7.74. Primijenjena metoda procjene ovisi o raspoloživim osnovnim statističkim podacima. Na primjer, u obzir može uzeti podatke o aktivnostima spajanja društava koje uključuju dionice koje ne kotiraju na burzi. Vrijednost bilance stanja može se izračunati omjerom ako se vrijednosti vlastitih sredstava društava koja ne kotiraju na burzi, u prosjeku i razmjerno njihovu nominalnom kapitalu, kreću kao kod sličnih društava s dionicama koje kotiraju na burzi. Omjer uspoređuje vrijednost vlastitih sredstava društava koja kotiraju na burzi s onima društva koja ne kotiraju:

vrijednost dionica koje ne kotiraju na burzi = tržišna cijena sličnih dionica koje kotiraju na burzi × (vlastita sredstva društava koja ne kotiraju na burzi)/(vlastita sredstva sličnih društava koja kotiraju na burzi).

7.75. Omjer cijene udjela i vlastitih sredstava može odstupati ovisno o grani djelatnosti. Preporučuje se izračunati tekuću cijenu dionica koje ne kotiraju na burzi za svaku djelatnost posebno. Moguće su i druge razlike između društava koja kotiraju i onih koja ne kotiraju na burzi koje mogu utjecati na metodu procjene.

7.76. Ostali vlasnički udjeli (F.519) vlasnički su udjeli koji nisu u obliku vrijednosnica. Mogu uključivati vlasničke udjele u kvazi-društvima (kao što su poslovnice, karteli, partnerstva ograničene odgovornosti ili druga partnerstva), javnim društvima, obrtničkim sredstvima i zamišljenim jedinicama (uključujući zamišljene rezidentne jedinice osmišljene tako da odražavaju nerezidentno vlasništvo nad nekretninom i prirodnim resursima). Vlasništvo međunarodnih organizacija koje nije u obliku udjela klasificira se kao ostali vlasnički udjeli.

7.77. Ostali vlasnički udjeli kvazi-društava vrednuju se u skladu s njihovim vlastitim sredstvima jer je njihova neto vrijednost jednaka nuli. Za druge se jedinice valja primijeniti najprikladnija metoda vrednovanja od metoda korištenih za dionice koje ne kotiraju na burzi.

- 7.78. Društva koja izdaju udjele ili jedinice dodatno mogu imati ostale vlasničke udjele.
- 7.79. Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (F.52) vrednuju se po tržišnoj cijeni ako kotiraju na burzi. Ako ne kotiraju, tržišna se vrijednost može procijeniti na način opisan za dionice koje ne kotiraju na burzi. Ako ih može otkupiti sam fond, vrednuju se po otkupnoj cijeni.

Programi osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6)

- 7.80. Iznosi bilježeni za tehničke rezerve neživotnog osiguranja (AF.61) obuhvaćaju premije koje su plaćene, ali nisu zarađene, plus iznose spremljene za podmirenje nepodmirenih potraživanja. Potonje predstavlja trenutnu vrijednost iznosa za koje se očekuje da će biti plaćeni prilikom podmirenja potraživanja, uključujući sporna potraživanja i naknadu za potraživanja za pokrivanje nezgoda koje su se dogodile, ali još nisu prijavljene.
- 7.81. Iznosi koji su bilježeni za životno osiguranje i prava na rentu (AF.62) predstavljaju pričuve potrebne za podmirenje svih očekivanih budućih potraživanja.
- 7.82. Iznosi bilježeni za mirovinska prava (AF.63) ovise o vrsti mirovinskog sustava.
- 7.83. U sustavu definiranih mirovinskih naknada zajamčena visina mirovinskih naknada koja je obećana zaposlenicima koji sudjeluju u fondu određuje se po unaprijed dogovorenoj formuli. Pasiva sustava definiranih mirovinskih naknada jednaka je trenutnoj vrijednosti obećanih naknada.
- 7.84. U sustavu definiranih naknada, plaćene naknade ovise o uspješnosti aktive koju je stekao mirovinski sustav. Pasiva sustava definiranih naknada trenutna je tržišna vrijednost aktive fonda. Neto vrijednost fondova uvijek je nula.
- 7.85. Vrijednost bilježena za rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava (F.66) očekivana je razina potraživanja umanjena za vrijednost svih očekivanih povrata.

Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7)

- 7.86. Financijske izvedenice (AF.7) treba uključiti u bilancu stanja po njihovoj tržišnoj vrijednosti. Ako podaci o tržišnoj cijeni nisu dostupni, na primjer, u slučaju izvanburzovnih opcija, treba ih vrednovati po iznosu potrebnom da bi se ugovor otkupio ili prebio ili po iznosu premije koji se potražuje.
- 7.87. Kad je riječ o opcijama, smatra se da je sastavljač obveze na sebe preuzeo protustavku pasive koja predstavlja trošak otkupa prava od vlasnika opcije.
- 7.88. Tržišna vrijednost opcija i terminskih ugovora može se mijenjati između pozitivnih (aktiva) i negativnih (pasiva) stavki, ovisno o kretanjima cijene u osnovnim stavkama, stoga se mogu mijenjati između aktive i pasive za sastavljače i vlasnike. Neke opcije i terminski ugovori funkcioniraju na osnovi graničnih plaćanja, pri čemu se dobit ili gubici podmiruju svakodnevno; u tim će slučajevima vrijednost bilance stanja biti nula.
- 7.89. Dioničke opcije zaposlenika (AF.72) vrednuju se upućivanjem na pravičnu vrijednost dodijeljenih vlasničkih udjela. Njihova se pravična vrijednost mjeri na dan dodjeljivanja uporabom tržišne vrijednosti jednakovrijednih opcija kojima se trguje ili, ako to nije dostupno, prema modelu određivanja cijene opcijama.

Ostali računi potraživanja/obveza (AF.8)

- 7.90. Trgovački krediti i predujmovi (AF.81) i ostali računi potraživanja/obveza isključujući trgovačke kredite i predujmove (AF.89), koji nastaju zbog vremenskih razlika između transakcija alokacije, kao što su porezi, socijalni doprinosi, dividende, zakupnine, nadnice i plaće te financijske transakcije, vrednuju se po nominalnoj vrijednosti i za vjerovnike i za dužnike. Svi iznosi poreza i socijalnih doprinosa u sklopu kategorije AF.89 trebaju isključivati iznose koji se vjerojatno neće prikupiti jer predstavljaju vladino potraživanje bez vrijednosti.

FINANCIJSKE BILANCE STANJA

- 7.91. Financijska bilanca stanja prikazuje na svojoj lijevoj strani financijsku aktivnu, a na desnoj strani pasivu. Izravnavajuća stavka financijske bilance stanja naziva se financijska neto vrijednost (BF.90).

- 7.92. Financijska bilanca stanja rezidentnog sektora ili podsektora može biti konsolidirana ili nekonsolidirana. Nekonsolidirana financijska bilanca stanja pokazuje svu financijsku aktivu i pasivu institucionalnih jedinica razvrstanih u sektor ili podsektor, uključujući one u kojima se odgovarajuća aktiva ili pasiva drži unutar sektora ili podsektora. Konsolidirana financijska bilanca stanja isključuje financijsku aktivu i pasivu koje imaju protustavke u istom sektoru ili podsektoru. Financijska bilanca stanja inozemstva konsolidirana je po definiciji. Kao pravilo, knjigovodstveni unosi u sustavu nisu konsolidirani. Stoga, financijska bilanca stanja rezidentnog sektora ili podsektora predstavlja se na nekonsolidiranoj osnovi.
- 7.93. Financijska bilanca stanja po načelu od koga kome (bilanca stanja po dužniku/vjerovniku) proširenje je financijske bilance stanja kojim se dodatno daje pregled financijske aktive po sektorima dužnika i pregled pasive po sektorima vjerovnika. Stoga, pruža podatke o odnosima dužnika i vjerovnika i u skladu je s financijskim računom po dužnicima/vjerovnicima.

MEMORANDUMSKE STAVKE

- 7.94. Da bi se prikazale stavke koje su od posebnog analitičkog interesa za određene sektore, bilance stanja sadrže tri vrste memorandumskih stavki kao pomoćne stavke:
- (a) trajna potrošačka dobra (AN.m);
 - (b) izravna strana ulaganja (AF.m1);
 - (c) nenaplative zajmove (AF.m2).

Trajna potrošačka dobra (AN.m)

- 7.95. *Definicija:* trajna potrošačka dobra su trajna dobra koja kućanstva upotrebljavaju više puta tijekom razdoblja dužeg od jedne godine za krajnju potrošnju. Ona se uključuju u bilance stanja kao memorandumske stavke. Isključuju se iz glavne bilance stanja jer se bilježe kao uporabe u računu dohodaka sektora kućanstva upotrijebljene tijekom računovodstvenog razdoblja koje se postupno ne troše.
- 7.96. Zalihe trajnih potrošačkih roba koje drže kućanstva kao krajnji potrošači – opremu za prijevoz (AN.1131) i druge strojeve i opremu (AN.1139) – treba u memorandumskoj stavci vrednovati po tržišnim cijenama, neto u odnosu na ekvivalentne akumulirane troškove potrošnje fiksnog kapitala. Potpun popis podskupina i stavaka trajne potrošačke robe dan je u 23. poglavlju.
- 7.97. Trajna roba, poput automobila, klasificira se ili kao fiksna aktiva ili kao trajna potrošačka roba, ovisno o klasifikaciji sektora vlasnika i svrsi upotrebe. Na primjer, automobil djelomično može upotrebljavati kvazi-društvo za proizvodnju i djelomično kućanstvo za finalnu potrošnju. Vrijednosti prikazane u bilanci stanja za sektor nefinancijskih društava (S.11) trebale bi odražavati udio upotrebe koji se može pripisati kvazi-društvu. Postoji i sličan primjer s podsektorom zaposlenika (uključujući i one koji rade za vlastiti račun) (S.141 + S.142). Udio koji se može pripisati sektoru kućanstva (S.14) kao krajnjim korisnicima treba se knjižiti u memorandumsku stavku, umanjena za ekvivalentne akumulirane troškove za potrošnju fiksnog kapitala.

Izravna strana ulaganja

- 7.98. Financijska aktiva i pasiva koje čine izravno ulaganje knjiže se, u skladu s prirodom ulaganja, u kategorije zajmova (AF.4), vlasničkih vrijednosnih papira i udjela/jedinica u investicijskim fondovima (AF.5) ili ostalih računa potraživanja/obveza (AF.8). Iznos izravnog ulaganja uključenog u svaku od ovih kategorija knjiži se kao zasebna memorandumska stavka.

Nenaplativi zajmovi (AF.m2)

- 7.99. Zajmovi se u bilancu stanja bilježe po nominalnoj vrijednosti.
- 7.100. Određeni zajmovi koji dulje vrijeme nisu bili servisirani uključeni su kao memorandumska stavka u bilancu stanja vjerovnika. Takvi se zajmovi nazivaju nenaplativim zajmovima.
- 7.101. *Definicija:* zajam je nenaplativ kada: (a) plaćanja kamata ili glavnice kasne 90 dana od dospijeca ili više; (b) kamate platve nakon 90 dana ili više ugovorom su kapitalizirane, refinancirane ili kasne; ili (c) plaćanja kasne manje od 90 dana, ali postoje drugi osnovani razlozi (kao što je dužnikovo podnošenje zahtjeva za likvidaciju) za sumnju da plaćanja neće biti izvršena u potpunosti.
- 7.102. Ova se definicija nenaplativog zajma valja tumačiti uzimajući u obzir nacionalne konvencije o tome kada se zajam smatra nenaplativim. Jednom kad je zajam klasificiran kao nenaplativ, on (ili bilo koji zamjenski zajam) treba ostati nenaplativim sve dok se ne prime sva plaćanja ili dok se glavnica ovog ili sljedećeg zajma koji zamjenjuje original ne otpiše.

7.13. Nenaplativi zajmovi udovoljavaju dvjema memorandumskim stavkama:

- (a) nominalnoj vrijednosti takvih zajmova, kako je zabilježeno u glavnoj bilanci stanja; I
- (b) ekvivalentnoj tržišnoj vrijednosti takvih zajmova.

7.104. Najbliža aproksimacija ekvivalentu tržišne cijene jest pravična cijena, odnosno „vrijednost koja približno odgovara vrijednosti koja bi se ostvarila tržišnom transakcijom među dvjema strankama”. Pravična vrijednost može se utvrditi pomoću transakcija u usporedivim instrumentima ili pomoću diskontirane tržišne cijene novčanih tokova, što može biti dostupno iz bilance stanja vjerovnika. U nedostatku podataka o pravičnoj vrijednosti, memorandumska stavka morat će se koristiti drugim najboljim pristupom te prikazati nominalnu vrijednost umanjenju za očekivane gubitke zajma.

Bilježenje nenaplativih zajmova

- 7.105. Nenaplativi zajmovi opće države i financijskih društava moraju se bilježiti kao memorandumske stavke, uz ostale sektore koje imaju značajne iznose. Ako su značajni, kao memorandumske stavke knjiže se i zajmovi inozemstvu ili iz inozemstva.
- 7.106. Sljedeća tablica opisuje položaje i tokove koji se bilježe za nenaplative zajmove kako bi se prikazala potpunija slika o udjelima, transakcijama, reklasifikacijama i otpisima.
- 7.107. Primjer prikazuje nenaplaćen iznos zajma pri nominalnoj vrijednosti od 1 000 pri t-1, pri čemu ih je 500 naplativih i 500 nenaplativih. Većina nenaplativih zajmova, njih 400, obuhvaćena je rezervacijama za gubitke po zajmovima, dok ih 100 nije time obuhvaćeno. Drugi dio tablice pruža detaljne dodatne informacije o ekvivalentnoj tržišnoj vrijednosti nenaplativih zajmova. Izvodi se kao razlika između nominalne vrijednosti i rezervacije za gubitke po zajmovima. Pri t.1, pretpostavlja se da iznosi 375. Tijekom razdoblja od t-1 do t, dijelovi zajma ponovno se klasificiraju iz naplativih ili još ne pokrivenih u nenaplative i obrnuto, ili se otpisuju. Tokovi su prikazani u pripadajućim stupcima tablice. Za rezervacije za gubitke po zajmovima predstavljene su nominalne vrijednosti i tržišno ekvivalentne vrijednosti.
- 7.108. Procjene rezervacija za gubitke po zajmovima moraju se napraviti u okviru računovodstvenih standarda, pravnog statusa i pravila oporezivanja koja su primjenjiva na jedinice, a što može rezultirati vrlo heterogenim rezultatima u pogledu iznosa i trajanja rezervacija za gubitke po zajmovima. To otežava bilježenje nenaplativih zajmova u glavnim računima te dovodi do njihova knjiženja kao memorandumske stavke. Umjesto toga, najbolje bi bilo navesti ekvivalentne tržišne cijene kao memorandumske stavke, kao dodatak nominalnoj vrijednosti zajmova, naplativih i nenaplativih.

Bilježenje nenaplativih zajmova

Stavke	Udjeli	Transakcija	Reklasifikacija	Otpis	Udjeli
	t-1	razdoblje t-1 do t			t
Nominalna vrijednost					
<i>Zajmovi</i>	1 000	200	0	- 90	1 110
<i>Naplativi zajmovi</i>	500	200	- 50		650
<i>Nenaplativi zajmovi</i>	500		50	- 90	460
<i>Pokriveni rezervacijama za gubitke po zajmovima</i>	400		70	- 90	380
<i>Još nepokriveni rezervacijama za gubitke po zajmovima</i>	100		- 20		80
Ekvivalentna tržišna cijena					
Nenaplativi zajmovi	375		24	- 51	348
= Nominalna vrijednost	500		50	- 90	460
- rezervacije za gubitke po zajmovima	125		26	- 39	112
još nije obuhvaćen	100		- 20		80

PRILOG 7.1.

SAŽETAK SVAKE KATEGORIJE AKTIVE

Klasifikacija aktive	Sažetak
Nefinancijska aktiva (AN)	Nefinancijske stavke na kojima institucionalne jedinice ostvaruju prava vlasništva, individualno ili zajednički, i iz kojih njihovi vlasnici mogu izvući ekonomsku korist njihovim posjedovanjem, korištenjem ili dopuštanjem drugima da ih koriste tijekom određenog razdoblja. Sastoji se od fiksne aktive, zaliha, dragocjenosti, tvorevina društva i proizvoda intelektualnog vlasništva.
Proizvedena nefinancijska aktiva (AN.1)	Nefinancijska aktiva koja je rezultat proizvodnih procesa. Proizvedena nefinancijska aktiva sastoji se od fiksne aktive, zaliha i dragocjenosti, kako je definirano u nastavku.
Fiksna aktiva (AN.11)	Proizvedena nefinancijska aktiva koja se opetovano ili kontinuirano koristi u proizvodnim procesima dulje od jedne godine. Fiksna aktiva sastoji se od stanova, drugih zgrada i građevinskih objekata, strojeva i opreme, sustava naoružanja, kultiviranih bioloških resursa i proizvoda intelektualnog vlasništva, kako je definirano u nastavku.
Stanovi (AN.111)	Zgrade koje se potpuno ili primarno koriste kao mjesta stanovanja, uključujući sve pripadajuće građevinske objekte, kao što su garaže, te sve stalne instalacije koje su obično postavljene u stambenim objektima. Tu se ubrajaju i splav-kućice, teglenice, stambene prikolice i kamp-kućice koje se koriste kao glavno mjesto stanovanja kućanstava, kao i javni spomenici (vidjeti AN.1121) koji su identificirani prvenstveno kao stanovi. Troškovi čišćenja i pripreme gradilišta također su uključeni. Primjeri uključuju stambene zgrade, kao što su zgrade s jednim stanom i dvama stanovima te ostale stambene zgrade namijenjene dugotrajnom stanovanju. Nedovršeni stanovi uključeni su u mjeri u kojoj se smatra da je krajnji korisnik preuzeo vlasništvo zbog toga što ga gradi za vlastite potrebe ili se vlasništvo dokazuje postojećim kupoprodajnim ugovorom. Stanovi stečeni za vojno osoblje uključeni su jer se oni koriste, kao i stanovi koje kupuju civilne jedinice, za pružanje usluga stanovanja. Vrijednost stanova jest neto vrijednost građevinskog zemljišta na kojem leže stanovi (AN.211) u slučaju da je ono zasebno klasificirano.
Ostale zgrade i građevinski objekti (AN.112)	Ostale zgrade i građevinske objekte čine nestambene zgrade, ostali građevinski objekti i poboljšanje zemljišta, kako je definirano u nastavku. Nedovršene zgrade i građevinski objekti uključeni su u mjeri u kojoj se smatra da je krajnji korisnik preuzeo vlasništvo zbog toga što je ta građevina namijenjena za njegovo osobno korištenje ili se vlasništvo dokazuje postojećim kupoprodajnim ugovorom. Uključene su zgrade i građevinski objekti kupljeni u vojne svrhe. Vrijednost ostalih zgrada i građevinskih objekata jest neto vrijednost građevinskog zemljišta koje je uključeno u zemljište (AN.211) u slučaju da je ono zasebno klasificirano.
Nestambene zgrade (AN.1121)	Nestambene zgrade, uključujući instalacije, uređaje i opremu koji su sastavni dijelovi pripadajućih građevinskih objekata te troškovi čišćenja i pripreme gradilišta. Također su uključeni javni spomenici (vidjeti AN.1122) identificirani prvenstveno kao nestambene zgrade. Javni spomenici prepoznatljivi su zbog posebnog povijesnog, nacionalnog, regionalnog, lokalnog, vjerskog ili simboličnog značaja. Nazivaju se javnima jer su dostupni javnosti, a ne zbog toga što su u vlasništvu javnog sektora. Posjetiteljima se često naplaćuje pristup takvim spomenicima. Potrošnja fiksnog kapitala na nove spomenike ili na znatna poboljšanja postojećih spomenika računa se na temelju pretpostavke o odgovarajućoj duljini vijeka trajanja. Ostali primjeri nestambenih zgrada uključuju skladišta i industrijske zgrade, poslovne zgrade, zgrade za kulturno-umjetničku djelatnost, hotele, restorane, obrazovne zgrade, zdravstvene objekte.

Klasifikacija aktive	Sažetak
Ostali građevinski objekti (AN.1122)	<p>Građevinski objekti osim stambenih građevinskih objekata, uključujući troškove ulica, kanalizacije te čišćenja i pripreme gradilišta. Tu su uključeni i javni spomenici koji nisu klasificirani kao stanovi ili nestambene zgrade; rudarska okna, tuneli i ostali građevinski objekti povezani s vađenjem mineralnih i energetske rezerve te građenje obalnih zidova, nasipa i brana koji su namijenjeni poboljšanju okolnog zemljišta, ali koji ne čine njihov sastavni dio.</p> <p>Primjeri uključuju autoceste, ulice, prometnice, tračnice i zrakoplovne piste; mostove, nadvožnjake, tunele i pothodnike; plovne kanale, luke, brane i ostale vodne objekte; magistralne cjevovode, komunikacijske i energetske vodove; lokalne cjevovode i kabele, prateće strukture; strukture za rudarenje i proizvodnju te strukture za sport i rekreaciju.</p>
Poboljšanje zemljišta (AN.1123)	<p>Vrijednost postupaka koji vode do znatnih poboljšanja kvantitete, kvalitete ili produktivnosti zemljišta ili koji sprečavanju njegovo propadanje.</p> <p>Primjeri uključuju povećanje vrijednosti aktive koje proizlazi iz čišćenja zemljišta, određivanja oblika zemljišta, izrade zdenaca i jama za navodnjavanje.</p> <p>Također uključuje troškove transfera vlasništva nad zemljištem koji tek trebaju biti otpisani.</p>
Strojevi i oprema (AN.113)	<p>Oprema za prijevoz, oprema informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) te ostali strojevi i oprema, kako je definirano u nastavku, osim onih koje su kućanstva stekla radi krajnje potrošnje.</p> <p>Alat koji je relativno jeftin i kupljen po relativno stabilnoj cijeni, kao što je ručni alat, može se izostaviti. Također su izostavljeni strojevi i oprema koji čine sastavni dio zgrada, a koji su uključeni u stanove i nestambene zgrade.</p> <p>Izostavljeni su nedovršeni strojevi i oprema, osim ako su proizvedeni za vlastitu uporabu, jer se smatra da krajnji korisnik preuzima vlasništvo tek po isporuci te aktive. Uključeni su strojevi i oprema kupljeni u vojne svrhe, osim sustava naoružanja.</p> <p>Strojevi i oprema poput vozila, namještaja, kuhinjske opreme, računala, komunikacijske opreme itd. koje kućanstva stječu radi krajnjeg korištenja ne smatraju se aktivom. Oni su uključeni u memorandumsku stavku trajnih potrošačkih dobara u bilanci stanja za kućanstva. Splav-kućice, teglenice, stambene prikolice i kamp-kućice koje kućanstva koriste kao mjesto stanovanja uključene su u stanove.</p>
Oprema za prijevoz (AN.1131)	<p>Oprema za prijevoz osoba i stvari. Primjeri uključuju proizvode osim dijelova navedenih u Klasifikaciji proizvoda po djelatnostima 2008. (CPA 2008.) odjeljak 29: Motorna vozila, prikolice i poluprikolice te odjeljak 30: Ostala prijevozna sredstva.</p>
Oprema informacijske i komunikacijske tehnologije (AN.1132)	<p>Oprema informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT): uređaji koji se služe elektroničkim kontrolama i elektroničkim dijelovima korištenima u uređajima. Primjeri su proizvodi unutar skupine 261: Elektroničke komponente i ploče i skupine 262: Računala i periferna oprema, koje pripadaju klasifikaciji CPA 2008.</p>
Ostali strojevi i oprema (AN.1139)	<p>Drugdje neklasificirani strojevi i oprema. Primjeri uključuju proizvode osim dijelova, usluga instalacije, popravka i održavanja navedenih u odjeljku 26 klasifikacije CPA 2008: Računala, elektronički i optički proizvodi (osim skupina 261 i 262), odjeljku 27: Električna oprema, odjeljku 28: Strojevi i oprema d. n., odjeljku 31: Namještaj i odjeljku 32: Ostala prerađivačka industrija.</p>
Sustavi naoružanja (AN.114)	<p>Vozila i ostala oprema, kao što su ratni brodovi, podmornice, vojni zrakoplovi, tenkovi, raketni nosači i bacači itd. Većina jednokratnog oružja koje navedeni sustavi koriste knjiži se kao vojne zalihe (vidjeti AN.124), no ostalo oružje, kao što su balistički projektili iznimno destruktivne snage, za koje se smatra da pružaju trenutačnu zaštitu od agresora, klasificirano je kao fiksna aktiva.</p>

Klasifikacija aktive	Sažetak
Kultivirani biološki resursi (AN.115)	<p>Stoka za uzgoj, mljekarstvo, vuču itd. i vinogradi, voćnjaci i ostali nasadi stabala koji donose višegodišnje plodove i koji su pod izravnim nadzorom, odgovornošću i upravom institucionalnih jedinica, kako je definirano u nastavku.</p> <p>Nezrela kultivirana aktiva je isključena, osim ako se proizvodi za vlastitu uporabu.</p>
Životinjski resursi koji donose višegodišnje proizvode (AN.1151)	<p>Životinje čiji su prirodni rast i obnova pod izravnim nadzorom, odgovornošću i upravom institucionalnih jedinica. Uključuju rasplodnu stoku (uključujući ribu i perad), mliječnu stoku, tegleće životinje, ovce ili druge životinje koje se koriste za proizvodnju vune te životinje koje se koriste za prijevoz, utrkivanje ili rasonodu.</p>
Stabla, usjevi i biljke koji daju višegodišnje proizvode (AN.1152)	<p>Stabla (uključujući vinovu lozu i grmlje) koja se uzgajaju radi proizvoda koje daju svake godine, uključujući ona koja se uzgajaju radi voća i orašastih plodova, radi biljnih sokova i smole te radi proizvoda od kore i lišća, čiji su prirodni rast i obnova pod izravnim nadzorom, odgovornošću i upravom institucionalnih jedinica.</p>
Proizvodi intelektualnog vlasništva (AN.117)	<p>Fiksna aktiva koja se sastoji od rezultata istraživanja i razvoja, istraživanja i ispitivanja mineralnih sirovina, računalnih programa i baza podataka, zabavnih, književnih ili umjetničkih originala i ostalih proizvoda intelektualnog vlasništva, kako je definirano u nastavku, koji se namjeravaju koristiti dulje od jedne godine.</p>
Istraživanje i razvoj (AN.1171)	<p>Sastoji se od vrijednosti izdataka za kreativnu djelatnost koja se sustavno poduzima radi povećanja opsega znanja, uključujući znanje o čovjeku, kulturi i društvu te korištenje tog opsega znanja pri osmišljavanju novih primjena.</p> <p>Vrijednost se utvrđuje na temelju ekonomske koristi koja se očekuje u budućnosti. Osim u slučaju kada vrijednost može biti razumno procijenjena, ona se u pravilu računa kao zbroj troškova, uključujući troškove neuspješnog istraživanja i razvoja. Istraživanje i razvoj koji vlasniku ne donose korist ne klasificiraju se kao aktiva te se umjesto toga knjiže kao prijelazna potrošnja.</p>
Istraživanje i ispitivanje ruda (AN.1172)	<p>Vrijednost izdataka za istraživanje nafte i zemnog plina te nenaftnih ležišta, kao i naknadna ispitivanja dobivenih otkrića. Taj izdatak uključuje troškove prije ishođenja licence, troškove licence i stjecanja, troškove procjene i troškove stvarnog probnog bušenja i svrdlanja, kao i troškove zračnog i drugih snimanja, troškove prijevoza itd. nastale kako bi bilo moguće provesti ispitivanja.</p>
Računalni programi (AN.11731)	<p>Računalni programi, opisi programa i prateći materijal za programe za sustave i aplikacije. Uključeni su početni razvoj i dodatna proširenja programa, kao i stjecanje kopija koje su klasificirane kao aktiva AN.11731.</p>
Baze podataka (AN.11732)	<p>Datoteke podataka koje su organizirane tako da omogućuju pristup i korištenje podataka uz učinkovito korištenje resursa. Vrijednost baza podataka koje su izrađene isključivo za vlastitu uporabu procjenjuje se na temelju troškova, koji ne bi trebali sadržavati troškove sustava za upravljanje bazom podataka i stjecanje podataka.</p>
Zabavni, književni ili umjetnički originali (AN.1174)	<p>Originalni filmovi, zvučni zapisi, rukopisi, vrpce, uzorci itd. na kojima su snimljene ili sadržane dramske izvedbe, radijski i televizijski programi, glazbene priredbe, sportski događaji, književna i umjetnička djela itd. Uključena su djela koja su proizvedena za vlastite potrebe. U nekim slučajevima, kao što su filmovi, može postojati više originala.</p>
Ostali proizvodi intelektualnog vlasništva (AN.1179)	<p>Novе informacije, specijalizirano znanje itd. koje nije drugdje klasificirano, a čije je korištenje u proizvodnji ograničeno na jedinice koje ostvaruju prava vlasništva nad njima ili na druge jedinice koje su navedene jedinice ovlastile.</p>

Klasifikacija aktive	Sažetak
Zalihe (AN.12)	<p>Proizvedena aktiva koja se sastoji od robe i usluga koje su nastale u tekućem razdoblju ili ranijem razdoblju, a drži se radi prodaje, uporabe u proizvodnji ili neke druge kasnije uporabe. Sastoje se od materijala i sirovina, nedovršenih radova, dovršene robe i robe za preprodaju, kako je definirano u nastavku.</p> <p>Uključene su sve zalihe koje su u vlasništvu države uključujući, ali ne isključivo, zalihe strateškog materijala, žitarica i druge robe od posebne važnosti za državu.</p>
Materijal i inventar (AN.121)	<p>Roba koju njezini vlasnici namjeravaju upotrijebiti kao posrednu sirovinu u vlastitim proizvodnim procesima, a ne za preprodaju.</p>
Nedovršeni radovi (AN.122)	<p>Roba i usluge koje su djelomično dovršene, no obično se ne predaju drugim jedinicama bez daljnje obrade ili koje nisu zrele te čiji će proizvodni proces nastaviti isti proizvođač u kasnijem razdoblju. Isključeni su djelomično dovršeni građevinski objekti za čijeg se krajnjeg vlasnika smatra da je preuzeo vlasništvo, zbog toga što je proizvodnja za njegovu vlastitu uporabu ili zbog toga što se vlasništvo može dokazati postojećim kupoprodajnim ugovorom.</p> <p>Kategorija AN.122 sastoji se od nedovršenih radova na kultiviranoj aktivni i ostalih nedovršenih radova, kako je definirano u nastavku.</p>
Nedovršeni radovi na kultiviranoj biološkoj aktivni (AN.1221)	<p>Životinje koje se uzgajaju radi proizvoda koji se dobivaju tek po klanju, poput peradi i ribe uzgojenih u komercijalne svrhe, stabla i ostalo raslinje koje daje proizvode samo jednom po uništenju i nezrela kultivirana aktiva koja daje višegodišnje proizvode.</p>
Ostali nedovršeni radovi (AN.1222)	<p>Roba osim kultivirane aktive i usluga koju je proizvođač djelomično obradio, izradio ili sastavio, a koja se obično ne prodaje, otprema niti predaje drugima bez daljnje obrade.</p>
Gotovi proizvodi (AN.123)	<p>Proizvodi koji su spremni za prodaju ili otpremu proizvođača.</p>
Vojne zalihe (AN.124)	<p>Streljivo, projektili, rakete, bombe i ostale jednokratne vojne stavke koje se koriste u naoružanju ili sustavima naoružanja. Isključene su određene vrste projektila iznimno destruktivne snage (vidjeti AN.114).</p>
Roba za preprodaju (AN.125)	<p>Roba koju je steklo poduzeće, poput trgovaca na veliko i malo, radi preprodaje bez daljnje obrade (odnosno, koja nije promijenjena ni na koji način osim što se predstavlja kupcima na privlačan način).</p>
Dragocjenosti (AN.13)	<p>Proizvedena aktiva koja se ne upotrebljava primarno za proizvodnju ili potrošnju, kod koje se očekuje povećanje vrijednosti ili se barem ne očekuje pad realne vrijednosti ili da pod normalnim okolnostima neće izgubiti na kakvoći i koja je stečena i drži se ponajprije kao pričuva vrijednosti. Dragocjenosti se sastoje od plemenitih kovina i dragog kamenja, starina i drugih umjetničkih predmeta te ostalih dragocjenosti, kako je definirano u nastavku.</p>
Plemenite kovine i drago kamenje (AN.131)	<p>Plemenite kovine i drago kamenje koje poduzeća ne drže za uporabu u svojstvu sirovine u proizvodnim procesima.</p>
Antikviteti i ostali umjetnički predmeti (AN.132)	<p>Slike, skulpture itd. prepoznate kao umjetnička djela i antikviteti.</p>
Ostale dragocjenosti (AN.133)	<p>Dragocjenosti koje nisu drugdje klasificirane, poput zbirki i nakita iznimne vrijednosti koji je oblikovan od dragog kamenja i plemenitih kovina.</p>
Neproizvedena nefinancijska aktiva (AN.2)	<p>Nefinancijska aktiva koja nije nastala proizvodnim procesima. Neproizvedena aktiva sastoji se od prirodnih resursa, ugovora, <i>leasinga</i> i licencija te <i>goodwill</i> i marketinške aktive, kako je definirano u nastavku.</p>

Klasifikacija aktive	Sažetak
Prirodni resursi (AN.21)	Neproizvedena aktiva koja se prirodno pojavljuje i nad kojom se vlasništvo može ostvariti i prenosi. Prirodna imovina nad kojom prava vlasništva nisu ili ne mogu biti ostvarena, kao što je otvoreno more ili zrak, isključena je. Sastoji se od zemljišta, mineralnih i energetske rezervi, nekultiviranih bioloških resursa, vodnih resursa i ostalih prirodnih resursa, kako je definirano u nastavku.
Zemljište (AN.211)	Tlo, uključujući zemlju koja ga prekriva i sve pripadajuće površinske vode, na kojemu je ostvareno pravo vlasništva. Isključene su sve zgrade ili drugi građevinski objekti koji su smješteni na njemu ili prolaze kroz njega, kultivirani usjevi, stabla i životinje; podzemna imovina; nekultivirani biološki resursi i vodni resursi ispod površine zemlje.
Rezerve ruda i energije (AN.212)	Dokazane rezerve mineralnih ležišta smještene na ili ispod površine zemlje koje su ekonomski iskoristive, s obzirom na trenutačnu tehnologiju i relativne cijene. Prava vlasništva na podzemnu imovinu obično su odvojiva od prava na samo zemljište. Kategorija AN.212 sastoji se od poznatih rezervi ugljena, nafte, plina ili ostalih goriva, metalnih ruda i nemetalnih minerala.
Nekultivirani biološki resursi (AN.213)	Životinje, stabla, usjevi i biljke koje daju jednogodišnje i višegodišnje plodove na kojima su ostvarena prava vlasništva, ali čiji prirodni rast i/ili obnova nisu pod izravnim nadzorom, odgovornošću i upravom institucionalnih jedinica. Primjeri su prašume i ribarska lovišta na državnom području. Treba uključiti samo one resurse koji se trenutačno mogu koristiti u ekonomske svrhe ili će to biti moguće u skorijoj budućnosti.
Vodni resursi (AN.214)	Vodonosni slojevi i ostali resursi podzemnih voda u onoj mjeri u kojoj njihova oskudnost dovodi do ostvarivanja prava vlasništva i/ili uporabnih prava, tržišnog vrednovanja i određene mjere gospodarskog nadzora.
Ostali prirodni resursi (AN.215)	Ta kategorija pokriva elektromagnetski radijski spektar (AN.2151) i ostale prirodne resurse (AN.2159) koji nisu drugdje klasificirani.
Radijski spektri (AN.2151)	Elektromagnetski spektar. Najmovi ili licence za korištenje spektra klasificirani su drugdje (AN.222) ako ispunjavaju uvjete za definiciju aktive.
Ostalo (AN.2159)	Ostali prirodni resursi koji nisu drugdje klasificirani.
Ugovori, najam i licence (AN.22)	<p>Ugovorni sporazumi o poduzimanju aktivnosti pri čemu sporazum vlasniku donosi ekonomsku korist iznad obveznih naknada, a vlasnik može ostvariti tu korist zakonski i u praksi.</p> <p>Aktiva navedena u kategoriji AN.22 predstavlja ostvarivu potencijalnu vrijednost vlasničke dobiti kada tržišna cijena za korištenje aktive ili pružanje usluge premašuje cijenu koja postoji u ugovoru, najmu ili licenci ili cijenu koja bi bila postignuta da ugovor, najam ili licenca ne postoji. Ugovor, najam i licence sastoje se od aktive koja može proizlaziti iz utrživog operativnog <i>leasinga</i>, dozvola za korištenje prirodnih resursa, dozvola za poduzimanje specifičnih aktivnosti i ekskluzivnih prava na buduću robu i usluge.</p>
Utrživi operativni <i>leasing</i> (AN.221)	<p>Prava vlasništva trećih osoba koja se odnose na nefinancijsku aktivu osim prirodnih resursa, pri čemu vlasnik najmom ostvaruje ekonomsku korist iznad obveznih naknada, a tu korist može ostvariti zakonski i u praksi njihovim prijenosom.</p> <p>Aktiva navedena u kategoriji AN.221 jest vrijednost prijenosa prava na korištenje predmetne imovine koju ostvaruje vlasnik, odnosno višak transferne cijene koji se može ostvariti iznad iznosa koji se plaća izdavaču dozvole.</p> <p>Primjeri uključuju slučaj kada stanar u zgradi ima fiksnu stanarinu, a tržišna cijena stanarine je viša od toga. Ako stanar može ostvariti cjenovnu razliku podnajmom, tada prava na ostvarivanje vrijednosti predstavljaju aktivu utrživog operativnog <i>leasinga</i>.</p>

Klasifikacija aktive	Sažetak
Dozvole za korištenje prirodnih resursa (AN.222)	<p>Licence, dozvole i najam za korištenje prirodnih resursa na ograničeno razdoblje koje ne iskorištava potpuno ekonomsku vrijednost aktive, pri čemu se sporazumom vlasniku dodjeljuje ekonomska korist koja premašuje obvezne naknade, a vlasnik može ostvariti tu korist zakonski i u praksi, na primjer njihovim prijenosom.</p> <p>Prirodni resurs se i dalje bilježi u bilanci stanja vlasnika, a zasebna aktiva, koja predstavlja vrijednost prijenosa prava na korištenje resursa koju ostvaruje vlasnik, priznaje se kao dozvola za korištenje prirodnih resursa. Navedena je aktiva vrijednost prijenosa prava na korištenje koju ostvaruje vlasnik, odnosno ostatak transferne cijene iznad iznosa koji se plaća izdavaču dozvole.</p> <p>Primjeri uključuju slučaj kada zakupac zemljišta ima fiksnu najamninu, a tržišna cijena najamnine je viša od toga. Ako zakupac može ostvariti cjenovnu razliku podnajmom, tada prava na ostvarivanje vrijednosti predstavljaju aktivu.</p>
Dozvole za poduzimanje specifičnih aktivnosti (AN.223)	<p>Prenosive dozvole, osim za korištenje prirodnih resursa ili aktive koja pripada izdavaču dozvole, koje ograničavaju broj jedinica koje sudjeluju u aktivnosti i omogućuju vlasnicima ostvarivanje gotovo monopolističke dobiti.</p> <p>Navedena je aktiva vrijednost prijenosa prava na korištenje koju ostvaruje vlasnik, odnosno ostatak transferne cijene iznad iznosa koji se plaća izdavaču dozvole. Vlasnik dozvole mora zakonski i u praksi moći prenijeti prava na dozvolu trećoj osobi.</p>
Ekskluzivno pravo na buduću robu i usluge (AN.224)	<p>Prenosiva ugovorna prava na ekskluzivno korištenje robe ili usluga.</p> <p>Jedna ugovorna strana ima ugovor za kupnju robe ili usluga po fiksnoj cijeni od druge ugovorne strane te, zakonski i u praksi, može prenijeti obvezu druge strane na treću osobu.</p> <p>Primjeri uključuju prenosivu vrijednost nogometnog igrača pod ugovorom koju ostvaruje nogometni klub i prenosivu vrijednost ekskluzivnih prava na objavljivanje književnih djela ili glazbenih izvedbi.</p> <p>Aktiva navedena u AN.224 jest vrijednost prijenosa prava koju ostvaruje vlasnik.</p>
Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu (AN.23)	<p>Razlika između vrijednosti plaćene za institucionalnu jedinicu kao društvo neograničenog poslovanja i zbroja njezine aktive, umanjeno za zbroj njezine pasive, za svaku stavku koja je zasebno identificirana i vrednovana. Vrijednost <i>goodwill</i>a, dakle, uključuje sve što podrazumijeva dugoročnu korist koja nije zasebno identificirana kao aktiva, kao i vrijednost činjenice da se skupina aktive koristi zajedno te se ne radi samo o skupu zasebnih aktiva. Kategorija AN.23 također sadrži identificiranu marketinšku aktivu, kao što su nazivi marki, štamparski znakovi, trgovački znakovi, logotipovi i nazivi domena, kada se prodaju zasebno i odvojeno od cijele korporacije.</p>
Financijska aktiva i pasiva (AF)	<p>Financijska aktiva sastoji se od ekonomske aktive uključujući financijska potraživanja, vlasničke vrijednosne papire i komponente monetarnog zlata u zlatnim polugama. Financijska aktiva su pričuve vrijednosti koje predstavljaju naknade koje se obračunavaju ekonomskom vlasniku njihovim posjedovanjem u određenom razdoblju. Sredstvo je prijenosa vrijednosti iz jednog računovodstvenog razdoblja u drugo.</p> <p>Naknade ili nizovi naknada razmjenjuju se plaćanjem. Načini plaćanja sastoje se od monetarnog zlata, posebnih prava vučenja, gotovine i prenosivih depozita.</p> <p>Financijska potraživanja, poznata i pod nazivom financijski instrumenti, financijska su aktiva s odgovarajućom pasivom.</p> <p>Pasiva nastaje kada obveznici moraju izvršiti plaćanje ili niz plaćanja vjerovnicima.</p>

Klasifikacija aktive	Sažetak
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (AF.1)	Financijska aktiva koja se nalazi u ovoj kategoriji u sustavu ima protustavku u pasivi, osim komponente monetarnog zlata u zlatnim polugama.
Monetarno zlato (AF.11)	Zlato na koje monetarne vlasti ili ostali koji su podložni trenutnom nadzoru monetarnih vlasti imaju pravo i koje se čuva kao sredstvo rezerve. Uključuje zlatne poluge (uključujući monetarno zlato koje se čuva u raspoređenim računima zlata) i neraspoređene račune zlata otvorene kod nerezidencijalnih koji dodjeljuju pravo na potraživanje isporuke zlata.
Posebna prava vučenja (SDR-ovi) (AF.12)	Međunarodna sredstva pričuve koje stvara Međunarodni monetarni fond (MMF) i dodjeljuje je svojim članovima radi dopune postojećih sredstava pričuve.
Gotovina i depoziti (AF.2)	Gotovina u optjecaju i depoziti, u državnim i stranim valutama.
Gotovina (AF.21)	Gotovinu čine novčanice i kovanice koje izdaju ili odobravaju monetarne vlasti.
Prenosivi depoziti (AF.22)	Depoziti koji se na zahtjev mogu zamijeniti za gotovinu po nominalnoj vrijednosti ili koji se mogu neposredno koristiti za plaćanje čekom, mjenicom, bankovnim nalogom, izravnim terećenjem/uplatom ili nekim drugim načinom izravnog plaćanja, bez kazne ili ograničenja.
Međubankovne pozicije (AF.221)	Depoziti prenosivi među bankama.
Ostali prenosivi depoziti (AF.229)	Prenosivi depoziti osim međubankovnih pozicija.
Ostali depoziti (AF.29)	Ostali depoziti su depoziti osim prenosivih depozita. Ostali se depoziti ne mogu koristiti za plaćanje osim po dospelju ili nakon dogovorenog otkaznog roka te se ne mogu zamijeniti za gotovinu ili prenosive depozite bez znatnog ograničenja ili kazne.
Dužnički instrumenti (AF.3)	Prenosivi financijski instrumenti koji služe kao dokaz o dugu. Prenosivost se odnosi na činjenicu da se zakonsko vlasništvo lako može prenosi s jednog vlasnika na drugog prijenosom vlasništva ili indosamentom. Da bi se smatrali prenosivima, dužnički vrijednosni papiri moraju biti pogodni za potencijalno trgovanje na organiziranoj burzi ili izvanburzovnom tržištu, no dokazivanje stvarnog trgovanja nije potrebno.
Kratkoročni dužnički instrumenti (AF.31)	Dužnički instrumenti čije izvorno dospelje iznosi jednu godinu ili manje te dužnički instrumenti koji se moraju otplatiti na zahtjev vjerovnika.
Dugoročni dužnički instrumenti (AF.32)	Dužnički instrumenti čije izvorno dospelje iznosi više od jedne godine ili dospelje nije navedeno.
Zajmovi (AF.4)	Financijska aktiva koja nastaje kada vjerovnici pozajmljuju sredstva obveznicima, izravno ili preko posrednika, a to se dokazuje neprenosivim ispravama ili se ne dokazuje ispravama.
Kratkoročni zajmovi (AF.41)	Zajmovi čije izvorno dospelje iznosi jednu godinu ili manje te zajmovi koji se moraju otplatiti na zahtjev vjerovnika.
Dugoročni zajmovi (AF.42)	Zajmovi čije izvorno dospelje iznosi više od jedne godine ili dospelje nije navedeno.
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima (AF.5)	Financijska aktiva koja predstavlja prava vlasništva na društva ili kvazi-društva. Takva financijska aktiva uglavnom daje vlasnicima pravo na udio u dobiti društva ili kvazi-društva i na udio u njihovoj neto aktivni u slučaju likvidacije.
Vlasnički udjeli (AF.51)	Financijska aktiva koja priznaje potraživanja preostale vrijednosti društva ili kvazi-društva nakon što su ispunjena potraživanja vjerovnika.

Klasifikacija aktive	Sažetak
Dionice koje kotiraju na burzi (AF.511)	Vlasnički vrijednosni papiri koji kotiraju na burzi. Takva burza može biti priznata burza ili bilo koji drugi oblik sekundarnog tržišta. Dionice koje kotiraju na burzi nazivaju se i dionicama uvrštenima na burzu. Postojanje navedenih cijena dionica koje kotiraju na burzi znači da su trenutne tržišne cijene obično dostupne.
Dionice koje ne kotiraju na burzi (AF.512)	Vlasnički vrijednosni papiri s cijenama koje nisu uvrštene na priznatu burzu ili neki drugi oblik sekundarnog tržišta.
Ostali vlasnički udjeli (AF.519)	Svi oblici vlasničkih udjela osim onih navedenih u potkategorijama AF.511 i AF.512.
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima (AF.52)	nička investicijska poduzeća kroz koja investitori udružuju sredstva za ulaganje u financijsku i/ili nefinancijsku aktivu.
Udjeli/jedinice u novčanim fondovima (AF.521)	Udjele ili jedinice u novčanim fondovima izdaju novčani fondovi, a oni su investicijski fondovi koji ulažu samo ili prvenstveno u kratkoročne dužničke instrumente kao što su trezorski zapisi, potvrde o depozitu i komercijalni papiri te također u dugoročne dužničke instrumente s preostalim kratkoročnim dospeljem. Udjeli ili jedinice u novčanim fondovima mogu biti prenosivi te se često smatraju zamjenama za depozite.
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima osim novčanih fondova (AF. 522)	Udjeli ili jedinice u investicijskim fondovima osim fondova ili jedinica tržišta novca predstavljaju potraživanje dijela vrijednosti investicijskog fonda osim novčanog fonda. Udjele ili jedinice u investicijskim fondovima osim udjela ili jedinica u novčanim fondovima izdaju investicijski fondovi koji ulažu u niz aktiva uključujući dužničke instrumente, vlasničke udjele, ulaganja vezana uz robu, nekretnine, udjele u drugim investicijskim fondovima i strukturiranu aktivu.
Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava (AF.6)	Financijska aktiva ugovaratelja ili korisnika osiguranja i pasiva osiguravatelja, mirovinski fondovi ili izdavatelji standardiziranih jamstava.
Tehničke rezerve neživotnog osiguranja (AF.61)	Financijska aktiva koja predstavlja potraživanja ugovaratelja osiguranja od osiguravajućih društava za neživotno osiguranje u obliku isplate nezarađene premije ili nastalih potraživanja.
Životno osiguranje i prava na rentu (AF.62)	Financijska aktiva koja predstavlja potraživanja ugovaratelja osiguranja i ugovaratelja rente iz tehničkih pričuva društava koja pružaju usluge životnog osiguranja.
Mirovinska prava (AF.63)	Financijska aktiva koju postojeći i budući umirovljenici posjeduju s obzirom na svojeg upravitelja mirovinskog fonda, odnosno svojeg poslodavca, na program koji je poslodavac namijenio za isplatu mirovina kao dio sporazuma o naknadi između poslodavca i zaposlenika ili na životnog (ili neživotnog) osiguravatelja.
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova (AF.64)	Financijska aktiva koja predstavlja potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova za svaki manjak i financijska aktiva koja predstavlja potraživanja upravitelja mirovinskih fondova od mirovinskih fondova za svaki višak, odnosno kada dohodak od ulaganja premašuje povećanje prava, a razlika se isplaćuje upravitelju mirovinskog fonda.
Prava na nemirovinske koristi (AF.65)	Višak neto doprinosa iznad razine naknada kao povećanje pasive programa osiguranja prema korisnicima.
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava (AF.66)	Financijska aktiva koju ugovaratelji standardiziranih jamstava imaju s obzirom na društva koja pružaju usluge standardiziranih jamstava.
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika (AF.7)	Financijska aktiva povezana s određenom financijskom aktivom, nefinancijskom aktivom ili indeksom, pomoću koje se može trgovati specifičnim financijskim rizicima samima za sebe na financijskim tržištima.

Klasifikacija aktive	Sažetak
Financijske izvedenice (AF.71)	<p>Financijska aktiva kao što su opcije, terminski ugovori i kreditne izvedenice.</p> <p>Opcije (AF.711), one kojima se može trgovati i one s neslužbenog tržišta (OTC), ugovori su koji daju vlasniku opcije pravo, ali ne nameću obvezu, kupnje od (call-opcija) ili prodaje (put-opcija) izdavatelju opcije (sastavljaču opcije) financijske ili nefinancijske aktive (osnovni instrument) po unaprijed određenog cijeni (izvršna cijena) u zadanom razdoblju (američka opcija) ili na zadani datum (europska opcija). Na temelju tih osnovnih strategija razvijene su brojne kombinirane strategije kao što su medvjedi rasponi kupnje/prodaje, bikovski rasponi kupnje/prodaje i leptirovi rasponi opcija. Od navedenih vrsta opcija izvedene su razne opcije s kompleksnom strukturom plaćanja.</p> <p>Terminski ugovori (AF.712) su bezuvjetni financijski ugovori prema kojima dvije ugovorne strane pristaju razmijeniti određenu količinu osnovne aktive (financijske ili nefinancijske) po dogovorenoj ugovornoj cijeni (izvršna cijena) na točno određeni datum.</p> <p>Kreditne su izvedenice u obliku ugovora terminskog ili opcijskog tipa čija je osnovna svrha prijenos kreditnog rizika. Namijenjene su prijenosu rizika od neizvršavanja obveza kredita ili vrijednosnih papira. Kao i ostale financijske izvedenice, često se sastavljaju prema standardnim okvirnim sporazumima te podrazumijevaju založni i granični postupak, koji omogućavaju izvršavanje tržišnog vrednovanja. Prijenos kreditnog rizika odvija se između prodavatelja rizika (preuzimatelj vrijednosnih papira) i kupca rizika (prodavatelj vrijednosnih papira) na temelju premije. U slučaju neispunjenja kreditne obveze kupac rizika isplaćuje gotovinu prodavatelju rizika.</p>
Dioničke opcije zaposlenika (AF.72)	<p>Financijska aktiva u obliku sporazuma sklopljenog na određeni datum (datum odobrenja) prema kojemu zaposlenik može kupiti određeni broj udjela poslodavčevih dionica po zadanoj cijeni („izvršna” cijena) ili u navedeno vrijeme (datum „opcijskog prava”) ili unutar određenog razdoblja (razdoblje „izvršenja”) koje slijedi neposredno nakon datuma opcijskog prava.</p>
Ostali računi potraživanja/obveza (AF.8)	<p>Financijska aktiva koja nastaje kao protustavka financijske ili nefinancijske transakcije u slučajevima kada postoji vremenska razlika između te transakcije i pripadajućeg plaćanja.</p>
Trgovački krediti i predujmovi (AF.81)	<p>Financijska aktiva koja proizlazi iz izravnog produženja kredita dobavljača robe i usluga svojim kupcima i predujmovima za rad koji je u tijeku ili tek treba biti započet te u obliku prijevremene isplate kupaca za dobra i usluge koji još nisu pruženi.</p>
Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmovi (AF.89)	<p>Financijska aktiva koja proizlazi iz vremenskih razlika između distributivnih transakcija ili financijskih transakcija na sekundarnom tržištu i odgovarajućeg plaćanja.</p>
Memorandumske stavke	<p>Sustav sadrži tri memorandumske stavke koje prikazuju aktivu koja nije zasebno identificirana u središnjem okviru, a koja je od više profiliranog analitičkog značaja.</p>
Trajna potrošačka dobra (AN.m)	<p>Trajna dobra koju kućanstva stječu radi krajnje potrošnje (odnosno, stavke koje kućanstva ne koriste kao pričuve vrijednosti ili koje subjekti koji nisu pravne osobe, a kućanstva ih posjeduju ne koriste u svrhu proizvodnje).</p>
Izravna strana ulaganja (AF.m1)	<p>Izravna strana ulaganja uključuju dugoročan odnos koji odražava trajan interes rezidentne institucionalne jedinice jednog gospodarstva („izravni investitor”) za institucionalnu jedinicu koja se nalazi u drugom gospodarstvu. Svrha izravnog investitora jest izvršiti značajan stupanj utjecaja na upravljanje jedinicom u koju je izvršio ulaganje.</p>
Nenaplativi zajmovi (AF.m2)	<p>Zajam je nenaplativ kada je isplata kamate ili glavnice najmanje 90 dana zakašnjela ili su isplate kamate koje iznose 90 dana ili više kapitalizirane, refinancirane ili odgođene sporazumom ili su plaćanja zakašnjela manje od 90 dana, ali postoje drugi opravdani razlozi (kao što je obveznikovo proglašenje stečaja) za sumnju da plaćanja neće biti u potpunosti izvršena.</p>

PRILOG 7.2.

PRIKAZ STAVKI OD POČETNE BILANCE STANJA DO ZAVRŠNE BILANCE STANJA

Prilog 7.2. sadržava prikaz od početne bilance stanja do završne bilance stanja koji sadrži podatke o svakoj kategoriji aktive s obzirom na različite načine na koje se vrijednost bilance stanja mijenja: transakcijama ili drugim promjenama obujma aktive i vlasničkih dobitaka i gubitaka.

Klasifikacija aktive, pasive i neto vrijednosti	IV. Početna bilanca stanja	III.1 i III.2 Transakcije	III.3.1 Ostale promjene obujma	III.3.2 Vlasnički dobitci i gubici		IV.3 Završna bilanca stanja
				III.3.2.1 Neutralni vlasnički dobitci i gubici	III.3.2.2 Stvarni vlasnički dobitci i gubici	
Nefinancijska aktiva	AN	P.5, NP	K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN
Proizvedena nefinancijska aktiva	AN.1	P.5	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.1
Fiksna aktiva ⁽¹⁾	AN.11	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.11
Stanovi	AN.111	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.111
Ostale zgrade i građevinski objekti	AN.112	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.112
Strojevi i oprema	AN.113	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.113
Sustavi naoružanja	AN.114	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.114
Kultivirani biološki resursi	AN.115	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.115
Proizvodi intelektualnog vlasništva	AN.117	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.117
Zalihe prema vrsti zaliha	AN.12	P.52	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.12
Dragocjenosti	AN.13	P.53	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.13
Neproizvedena nefinancijska aktiva	AN.2	NP	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2
Prirodni resursi	AN.21	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.21
Zemljište	AN.211	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.211
Rezerve ruda i energije	AN.212	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.212

Klasifikacija aktive, pasive i neto vrijednosti	IV. Početna bilanca stanja	III.1 i III.2 Transakcije	III.3.1 Ostale promjene obujma	III.3.2 Vlasnički dobiti i gubici		IV.3 Završna bilanca stanja
				III.3.2.1 Neutralni vlasnički dobiti i gubici	III.3.2.2 Stvarni vlasnički dobiti i gubici	
Nekultivirani biološki resursi	AN.213	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.213
Vodni resursi	AN.214	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.214
Ostali prirodni resursi	AN.215	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.215
Radijski spektri	AN.2151	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2151
Ostalo	AN.2159	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2159
Ugovori, najam i licence	AN.22	NP.2	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.22
Kupovine umanjene za goodwill i marketinšku aktivu	AN.23	NP.3	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.23
Financijska aktiva/pasiva ⁽²⁾	AF	F	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF
Monetarno zlato i posebna prava vučenja	AF.1	F.1	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.1
Gotovina i depoziti	AF.2	F.2	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.2
Dužnički instrumenti	AF.3	F.3	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.3
Zajmovi	AF.4	F.4	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.4
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	AF.5	F.5	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.5
Programi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	AF.6	F.6	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.6
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	AF.7	F.7	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.7
Ostali računi potraživanja/obveza	AF.8	F.8	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.8
Neto vrijednost	B.90	B.101	B.102	B.1031	B.1032	B.90

(1) Memorandumska stavka: AN.m: trajna potrošačka dobra.

(2) Memorandumske stavke: AF.m1: izravno strano ulaganje; AF.m2: nenaplativi krediti.

Izravnavajuće stavke

B.10	Promjene neto vrijednosti
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera
B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive
B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka
B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka
B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka
B.90	Neto vrijednost

Transakcije financijske aktive i pasive

F	Transakcije financijske aktive i pasive
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
F.2	Gotovina i depoziti
F.3	Dužnički instrumenti
F.4	Zajmovi
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli/jedinice u investicijskim fondovima
F.6	Osiguranje, mirovinsko osiguranje i standardizirana jamstva
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
F.8	Ostali računi potraživanja/obveza

Transakcije robe i usluga

P.5	Bruto investicije
P.51g	Bruto investicije u fiksni kapital
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala (-)
P.511	Stjecanje umanjeno za otuđenje fiksne aktive
P.5111	Stjecanje nove fiksne aktive
P.5112	Stjecanje postojeće fiksne aktive
P.5113	Otuđenje postojeće fiksne aktive
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva na neproizvedenoj aktivi
P.52	Promjene zaliha
P.53	Neto povećanje dragocjenosti

Ostale stavke akumulacije	
NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive
NP.1	Stjecanje umanjeno za otuđenje prirodnih resursa
NP.2	Stjecanje umanjeno za otuđenje ugovora, najma i licenci
NP.3	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive
K.21	Iscrpljivanje prirodnih resursa
K.22	Ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive
K.3	Gubici zbog nepogoda
K.4	Nenadoknađene zapljene
K.5	Ostale promjene obujma d. n.
K.6	Promjene u klasifikaciji
K.61	Promjene u klasifikaciji i strukturi sektora
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive
K.7	Nominalni vlasnički dobiti i gubici
K.71	Neutralni vlasnički dobiti i gubici
K.72	Stvarni vlasnički dobiti i gubici

POGLAVLJE 8.
SLIJED RAČUNA

UVOD

8.01. U ovom su poglavlju izneseni detalji računa i bilanci stanja u slijedu računa nacionalnih računa. Također su navedene interakcije domaćeg gospodarstva s inozemstvom u istom slijedu. Račun roba i usluga također je opisan i odražava računovodstveni identitet predmetne ponude i uporabe roba i usluga. Naposljetku predstavljen je integrirani skup ekonomskih računa pri čemu je svaki sektor prikazan u istom računu s agregiranim oblikom unosa računa.

Slijed računa

8.02. ESA bilježi tokove i stanja u uređenom skupu računa, koji opisuju kružni tok ekonomske aktivnosti od proizvodnje i stvaranja dohotka, preko njegove raspodjele i preraspodjele i uporabe za finalnu potrošnju. Na kraju, ESA bilježi uporabu onoga što je preostalo u obliku štednje za akumulaciju aktive, financijske i nefinancijske.

8.03. Svaki od računa prikazuje izvore i uporabe koji se izravnavaju uvođenjem izravnavajuće stavke, obično na strani uporaba računa. Izravnavajuća stavka se prenosi u sljedeći račun kao prvi unos na strani izvora.

Strukturirano bilježenje transakcija prema logičkoj analizi ekonomskog života daje agregate koji su potrebni za proučavanje institucionalnog sektora ili podsektora, ili ukupnog gospodarstva. Raščlamba računa osmišljena je tako da se prikažu najznačajniji ekonomski podaci, a izravnavajuća stavka svakog računa je ključni element otkrivenih podataka.

8.04. Računi su grupirani u tri kategorije:

(a) tekući računi se odnose na proizvodnju i povezano stvaranje dohotka, raspodjelu i preraspodjelu dohotka te njegovu uporabu u obliku finalne potrošnje.

Dohodak koji se ne koristi izravno za finalnu potrošnju prikazuje se u izravnavajućoj stavki štednje, koja se prenosi na račune akumulacije kao prvi unos na strani izvora kapitalnog računa;

(b) računi akumulacije analiziraju različite elemente promjena aktive i pasive različitih jedinica i omogućavaju bilježenje promjena neto vrijednosti (razlika između aktive i pasive);

(c) bilance stanja prikazuju ukupnu aktivu i pasivu na početku i na kraju računovodstvenog razdoblja, zajedno s njihovom neto vrijednošću. Tokovi za svaku stavku aktive i pasive koja se bilježi u računima akumulacije ponovno se vide u računu promjena bilanca stanja.

8.05. Slijed računa primjenjuje se na institucionalne jedinice, institucionalne sektore i podsektore te ukupnog gospodarstvo.

8.06. Izravnavajuće stavke iskazuju se i u bruto i u neto iznosu. Bruto izraz nastaje kad se od izravnavajućih stavki ne oduzme potrošnja fiksnog kapitala, a neto kad se od izravnavajućih stavki oduzme potrošnja fiksnog kapitala. Izravnavajuće stavke dohotka je važnije iskazati na neto osnovi, jer je potrošnja kapitala obaveza na raspoloživi dohodak koji mora biti ispunjen da bi se zadržalo stanje kapitala gospodarstva.

8.07. Računi se prikazuju na dva načina:

(a) u obliku integriranih ekonomskih računa koji pokazuju račune za sve institucionalne sektore, ukupno gospodarstvo i sektor inozemstva u jednoj tablici;

(b) u obliku slijeda računa koji pružaju iscrpnije podatke. Tablice koje prikazuju svaki račun dane su u dijelu ovog poglavlja pod naslovom „Slijed računa“.

8.08. Tablica 8.1. daje sinoptički prikaz računa, izravnavajućih stavki i glavnih agregata: šifra za glavne agregate nije prikazana u tablici, ali jednaka je šifri za izravnavajuće stavke, uz dodatak zvjezdice nakon broja. Na primjer, za bilancu primarnog dohotka, šifra je B.5g, a jednakovrijedna šifra glavnog agregata bruto nacionalnog dohotka je B.5g*.

8.09. Izravnavajuće su stavke prikazane u tablici u bruto obliku što je naznačeno uporabom slova „g“ u šifri. Za svaku takvu šifru postoji neto oblik, kod kojeg je oduzeta procjena za kapitalnu potrošnju. Na primjer, bruto dodana vrijednost ima oznaku B.1g, a ekvivalent neto oblika (neto dodana vrijednost) kod koje je oduzeta kapitalna potrošnja, ima oznaku B.1n.

Tablica 8.1. — Sinoptički prikaz računa, izravnavajućih stavki i glavnih agregata

Računi								Izravnavajuće stavke		Glavni agregati		
Potpuni slijed računa za institucionalne sektore												
Tekući računi	I.	Račun proizvodnje	I.	Račun proizvodnje					B.1g	Dodana vrijednost, bruto	Bruto domaći proizvod (BDP)	
	II.	Računi raspodjele i uporabe dohotka	II.1.	Računi primarne raspodjele dohotka	II.1.1.	Račun stvaranja dohotka			B.2g B.3g	Poslovni višak, bruto Mješoviti dohodak, bruto		
					II.1.2.	Račun raspodjele primarnog dohotka	II.1.2.1.	Račun poduzetničkog dohotka	B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto		
							II.1.2.2.	Račun alokacije ostalog primarnog dohotka	B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto	Bruto nacionalni dohodak (BND)	
				II.2.	Račun sekundarne raspodjele dohotka				B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	Bruto nacionalni raspoloživi dohodak	
				II.3.	Račun preraspodjele dohotka u naturi				B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto		
				II.4.	Račun uporabe dohotka	II.4.1.	Račun uporabe raspoloživog dohotka			B.8g	Štednja, bruto	Bruto nacionalna štednja
						II.4.2.	Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka					
Računi akumulacije	III.	Računi akumulacije	III.1.	Kapitalni račun	III.1.1.	Račun promjena neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera		
					III.1.2.	Račun stjecanja nefinancijske aktive			B.9	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje		
			III.2.	Financijski račun					B.9	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje		

Računi								Izravnavajuće stavke		Glavni agregati
			III.3.	Račun ostalih promjena aktive	III.3.1.	Račun ostalih promjena obujma aktive		B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena u obujmu aktive	
					III.3.2.	Računi revalorizacije		B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	
						III.3.2.1.	Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	
						III.3.2.2.	Račun stvarnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	
Bilance stanja	IV.	Bilance stanja	IV.1.	Početna bilanca stanja				B.90	Neto vrijednost	Nacionalna vrijednost
			IV.2.	Promjene u bilanci stanja				B.10	Promjene neto vrijednosti, ukupne	Promjene nacionalne vrijednosti
			IV.3.	Završna bilanca stanja				B.90	Neto vrijednost	Nacionalna vrijednost

Tablica 8.1. — Sinoptički prikaz računa, izravnavajućih stavki i glavnih agregata (nastavak)

Računi								Izravnavajuće stavke		Glavni agregati
Računi transakcija										
	0.	Račun roba i usluga								
Račun sektora inozemstva (inozemni račun transakcija)										
Tekući račun	V.	Račun sektora inozemstva	V.I.	Inozemni račun roba i usluga				B.11	Saldo inozemnog računa za roba i usluge	Saldo inozemnog računa za roba i usluge
			V.II.	Inozemni račun primarnog dohotka i tekućih transfera				B.12	Saldo inozemnog tekućeg računa	Saldo inozemnog tekućeg računa
Računi akumulacije			V.III.	Inozemni računi akumulacije	V.III.1.	Kapitalni račun	V.III.1.1.	Promjene neto vrijednosti zbog salda inozemnog tekućeg računa i kapitalnih transfera	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog salda inozemnog tekućeg računa i kapitalnih transfera

Računi							Izravnavajuće stavke		Glavni agregati	
						V.III.1.2.	Račun stjecanja nefinancijske aktive	B.9	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje	
				V.III.2.	Financijski račun			B.9	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje
				V.III.3.	Račun ostalih promjena aktive	V.III.3.1.	Račun ostalih promjena obujma aktive	B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	
						V.III.3.2.	Računi revalorizacije	B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	
Bilance stanja			V.IV.	Vanjski račun aktive i pasive	V.IV.1.	Početna bilanca stanja		B.90	Neto vrijednost	Neto vanjska financijska pozicija
					V.IV.2.	Promjene u bilanci stanja		B.10	Promjene neto vrijednosti	
					V.IV.3.	Završna bilanca stanja		B.90	Neto vrijednost	Neto vanjska financijska pozicija

SLIJED RAČUNA**Tekući računi****Račun proizvodnje (I.)**

- 8.10. Račun proizvodnje (I.) prikazuje transakcije koje se odnose na proces proizvodnje. On se sastavlja za institucionalne sektore i za djelatnosti. Izvori na tom računu uključuju proizvodnju, a uporabe uključuju intermedijarnu potrošnju.
- 8.11. Račun proizvodnje može se koristiti za dobivanje jedne od najvažnijih izravnavajućih stavki u sustavu – dodane vrijednosti, ili vrijednosti koju stvori jedinica koja je uključena u proizvodnu aktivnost – i važnog agregata: bruto domaćeg proizvoda. Dodana vrijednost je s gospodarskog stajališta značajan agregat i za institucionalne sektore i za djelatnosti.
- 8.12. Dodana vrijednost (izravnavajuća stavka računa) može se izračunati prije ili nakon odbitka potrošnje fiksnog kapitala, tj. bruto ili neto. S obzirom na to da se proizvodnja vrednuje po bazičnim cijenama, a intermedijarna potrošnja po kupovnim cijenama, dodana vrijednost ne uključuje poreze umanjene za subvencije na proizvode.
- 8.13. Račun proizvodnje na razini ukupnoga gospodarstva uključuje na strani izvora, osim proizvodnje roba i usluga, poreze umanjene za subvencije na proizvode. Tako se omogućava dobivanje bruto domaćeg proizvoda (po tržišnim cijenama) kao izravnavajuće stavke. Šifra ove ključne agregatne izravnavajuće stavke, dodane vrijednosti na razini cijelog gospodarstva, prilagođene tržišnim cijenama, je B.1*g, što je BDP po tržišnim cijenama. Šifra neto domaćeg proizvoda (NDP) je B.1*n.
- 8.14. Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPI) dodijeljene su korisnicima kao troškovi. Zato dio plaćanja kamata financijskim posrednicima treba ponovno klasificirati kao plaćanja za usluge, i razvrstati kao proizvodnju financijskih posrednika. protuvrijednost je identificirana kao potrošnja korisnika. Na vrijednost BDP-a utječe iznos UFPI-a dodijeljen finalnoj potrošnji, izvozu i uvozu.

Tablica 8.2. — Račun I: račun proizvodnje

Uporabe										
		Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
3 604	3 604								P.1	OutputProizvodnja
3 077	3 077								P.11	Tržišna proizvodnja
147	147								P.12	Output za vlastitu finalnu uporabu
380	380								P.13	Netržišna proizvodnja
1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Intermedijarna potrošnja
133	133								D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode
1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g/B.1*g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod
222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala
1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n/B.1*n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
Transakcije i izravnavajuće stavke		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
P.1	Proizvodnja	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604
P.11	Tržišna proizvodnja	2 808	146	0	123	0	3 077			3 077
P.12	Output za vlastitu finalnu uporabu	0	0	0	147	0	147			147
P.13	Netržišna proizvodnja			348		32	380			380
P.2	Intermedijarna potrošnja								1 883	1 883
D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode						133			133
B.1g/B.1*g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod									
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala									
B.1n/B.1*n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod									

Računi raspodjele i uporabe dohotka (II.)

- 8.15. Raspodjela i uporaba dohotka analizira se u četiri faze: primarna raspodjela, sekundarna raspodjela, preraspodjela u naturi i uporaba dohotka.

Prva faza se odnosi na stvaranje dohotka koji proizlazi izravno iz procesa proizvodnje i njegovu raspodjelu između proizvodnih čimbenika (rad, kapital) i opće države (putem poreza na proizvodnju i uvoz, i subvencija). Prva faza omogućava utvrđivanje poslovnog viška (ili mješovitog dohotka u slučaju kućanstava) i primarnog dohotka.

Druga faza prati preraspodjelu dohotka putem transfera, osim socijalnih transfera u naturi i kapitalnih transfera. Rezultat je raspoloživi dohodak kao izravnavajuća stavka.

U trećoj se fazi individualne usluge koje društvu pružaju država i NPUSK-ovi tretiraju kao dio finalne potrošnje kućanstva i odgovarajući dohodak imputiran kućanstvima. To se postiže kroz dva računa s prilagođenim stavkama. Uvedeni se račun naziva računom preraspodjele dohotka u naturi koji u izvorima pokazuje imputirani dodatni dohodak za kućanstva, i odgovarajuću uporabu za državu i NPUSK-ove kao imputirani transfer iz tih sektora. To daje izravnavajuću stavku koja se naziva prilagođeni raspoloživi dohodak, jednaku raspoloživom dohotku na razini cjelokupnog gospodarstva, ali različitu za sektore kućanstava, države i NPUSK-ova.

U četvrtoj se fazi raspoloživi dohodak prenosi na sljedeći račun, uporabu računa raspoloživog dohotka, i to pokazuje kako se dohodak troši, pri čemu štednja ostaje izravnavajuća stavka. Kad se individualne usluge prepoznaju kao potrošnja kućanstava kroz račun preraspodjele dohotka u naturi, račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka pokazuje kako tu mjeru prilagođenog raspoloživog dohotka troše kućanstva na socijalne transfere u naturi primljene od države i NPUSK-ova, dodajući vrijednost socijalnih transfera u naturi finalnoj potrošnji kućanstva da bi se dobila mjera koja se naziva stvarna finalna potrošnja. Potrošnja države i NPUSK-ova smanjuje se za jednak i suprotan iznos tako da kad se izračuna štednja za sektore države, NPUSK-ova i kućanstava, rezultat prilagodbe bude jednaka izravnavajuća stavka štednje za svaki sektor kao pri uobičajenom postupku.

Računi primarne raspodjele dohotka (II.1.)**Račun stvaranja dohotka (II.1.1.)**

Prikaz računa stvaranja dohotka po institucionalnom sektoru dan je u tablici 8.3.

- 8.16. Račun stvaranja dohotka također je prikazan po djelatnostima u stupcima tablica ponude i uporabe.
- 8.17. Račun stvaranja dohotka predstavlja transakcije primarnog dohotka sa stajališta sektora izvora, a ne sektora odredišta.
- 8.18. Prikazuje kako dodana vrijednost pokriva naknade zaposlenicima i ostale poreze (umanjenje za subvencije) na proizvodnju. Izravnavajuća stavka je poslovni višak, koji je višak (ili manjak) od proizvodnih djelatnosti prije nego što se uračunaju kamate, najamnina ili troškovi koje proizvodna jedinica:
- (a) mora platiti na financijsku aktivu ili na prirodne resurse — koje je pozajmila ili unajmila;
 - (b) mora primiti na financijsku aktivu ili na prirodne resurse čiji je vlasnik.
- 8.19. U slučaju poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačka društva u sektoru kućanstava, izravnavajuća stavka računa stvaranja dohotka implicitno sadrži element koji odgovara naknadi za rad koji obavlja vlasnik ili članovi njegove obitelji. Taj dohodak od samozaposlenosti ima značajke nadnice i plaća te značajke dobiti posla koji je obavio poduzetnik. Taj se dohodak, ne samo nadnice ni plaće, naziva „mješovitim dohotkom”.
- 8.20. U slučaju proizvodnje usluga smještaja za vlastite potrebe kućanstava kod kojih je stanar vlasnik, izravnavajuća stavka računa stvaranja dohotka je poslovni višak (a ne mješoviti dohodak).

Tablica 8.3. — Račun II.1.1.: račun stvaranja dohotka

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva	Transakcije i izravnavajuće stavke	
									B.1g/B.1*g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod
									B.1n/B.1*n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod
1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Naknade zaposlenicima
950			950	6	11	63	29	841	D.11	Nadnice i plaće
200			200	5	0	55	5	145	D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca
181			181	4	0	51	4	132	D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
168			168	4	0	48	4	122	D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
13			13	0	0	3	0	10	D.1212	Stvarni doprinosi poslodavca za nemirovinsko osiguranje
19			19	1	0	4	1	13	D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca
18			18	1	0	4	1	12	D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
1			1	0	0	0	0	1	D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
235		0	235						D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz
141		0	141						D.21	Porezi na proizvode
121		0	121						D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)
17		0	17						D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a
17		0	17						D.2121	Uvozne carine
0		0	0						D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina
3		0	3						D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz
94		0	94	1	0	1	4	88	D.29	Ostali porezi na proizvodnju
- 44		0	- 44						D.3	Subvencije
- 8		0	- 8						D.31	Subvencije na proizvode

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje									
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje									
D.122	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca									
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje									
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje									
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz								0	
D.21	Porezi na proizvode								0	
D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)								0	
D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a								0	
D.2121	Uvozne carine								0	
D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina								0	
D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz								0	
D.29	Ostali porezi na proizvodnju								0	
D.3	Subvencije								0	
D.31	Subvencije na proizvode								0	
D.311	Uvozne subvencije								0	
D.319	Ostale subvencije na proizvode								0	
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju								0	
B.2g	Poslovni višak, bruto									
B.3g	Mješoviti dohodak, bruto									
B.2n	Poslovni višak, neto									
B.3n	Mješoviti dohodak, neto									

Račun raspodjele primarnog dohotka (II.1.2.)

- 8.21. Za razliku od računa stvaranja dohotka, račun raspodjele primarnog dohotka tretira rezidentne jedinice i institucionalne sektore kao primatelje, a ne kao proizvođače primarnog dohotka.
- 8.22. „Primarni dohodak“ je dohodak koji rezidentne jedinice primaju po osnovi njihovog izravnog sudjelovanja u proizvodnom procesu te dohodak koji potražuje vlasnik financijske aktive ili prirodnog resursa koji prima u zamjenu za davanje novčanih sredstava ili stavljanje prirodnog resursa na raspolaganje drugoj institucionalnoj jedinici.
- 8.23. Za sektor kućanstava, naknade zaposlenicima (D.1) kao izvor u računu raspodjele primarnog dohotka nije jednak unosu D.1 kao uporaba u računu stvaranja dohotka. U računu stvaranja dohotka kućanstava, unos uporabe pokazuje koliko se plaća osoblju zaposlenom u sektoru kućanstava. U računu raspodjele primarnog dohotka u sektoru kućanstava, unos na strani izvora pokazuje sve naknade iz zaposlenosti koje je sektor kućanstava zaradio radom u poduzećima, državi itd. Stoga je unos računa alokacije za kućanstva puno veći od unosa u računu stvaranja dohotka u sektoru kućanstava.
- 8.24. Račun raspodjele primarnog dohotka (II.1.2.) može se izračunati samo za institucionalne sektore i podsektore zbog toga što je, u slučaju djelatnosti, nemoguće raščlaniti određene tokove povezane s financiranjem (pozajmljivanjem i uzajmljivanjem kapitala) i aktivom.
- 8.25. Račun raspodjele primarnog dohotka raščlanjen je na račun poduzetničkog dohotka (II.1.2.1.) i na račun alokacije ostalog primarnog dohotka (II.1.2.2.).

Tablica 8.4. — Račun II.1.2.: račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.2g	Poslovni višak, bruto
									B.3g	Mješoviti dohodak, bruto
									B.2n	Poslovni višak, neto
									B.3n	Mješoviti dohodak, neto
6		6							D.1	Naknade zaposlenicima
6		6							D.11	Nadnice i plaće
0		0							D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca
0		0							D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
0		0							D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
0		0							D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
0		0							D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca
0		0							D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
0		0							D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
0									D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz
0									D.21	Porezi na proizvode
0									D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)
0									D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a
0									D.2121	Uvozne carine
0									D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina

Uporabe										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
0									D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz
0									D.29	Ostali porezi na proizvodnju
0									D.3	Subvencije
0									D.31	Subvencije na proizvode
0									D.311	Uvozne subvencije
0									D.319	Ostale subvencije na proizvode
0									D.39	Ostale subvencije za proizvodnju
435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Vlasnički dohodak
230		13	217	6	14	35	106	56	D.41	Kamate
79		17	62	0			15	47	D.42	Raspodijeljeni dohodak društava
67		13	54				15	39	D.421	Dividende
12		4	8				0	8	D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava
14		14	0				0	0	D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja
47		0	47				47		D.44	Ostali dohodak od ulaganja
25		0	25				25		D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja
8		0	8				8		D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava

Uporabe										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	D.443	Transakcije i izravnavajuće stavke
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		
14		0	14				14			Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
6		0	6				6			Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
8		0	8				8			Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
653			65	0	27	7	0	31	D.45	Zakupnine
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Bilanca primarnog dohotka, neto/nacionalni dohodak, neto

Tablica 8.4. — Račun II.1.2.: račun raspodjele primarnog dohotka (nastavak)

Izvori										
Ukupno	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Odgovarajuće stavke		Ukupno
								Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
B.2g	Poslovni višak, bruto	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Mješoviti dohodak, bruto				61		61			61
B.2n	Poslovni višak, neto	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Mješoviti dohodak, neto				53		53			53
D.1	Naknade zaposlenicima				1 154		1 154	2		1 156

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
D.11	Nadnice i plaće				954		954	2		956
D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca				200		200	0		200
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca				181		181	0		181
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje				168		168	0		168
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje				13		13	0		13
D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca				19		19	0		19
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje				18		18	0		18
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje				1		1	0		1
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz			235			235			235
D.21	Porezi na proizvode			141			141			141
D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)			121			121			121
D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a			17			17			17
D.2121	Uvozne carine			17			17			17
D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina			0			0			0
D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz			3			3			3
D.29	Ostali porezi na proizvodnju			94			94			94
D.3	Subvencije			- 44			- 44			- 44
D.31	Subvencije na proizvode			- 8			- 8			- 8
D.311	Uvozne subvencije			0			0			0

Račun poduzetničkog dohotka (II.1.2.1.)

- 8.26. Svrha računa poduzetničkog dohotka je odrediti izravnavajuću stavku koja odgovara pojmu tekuće dobiti prije raspodjele i poreza na dohodak, kako se obično koristi u poslovnom računovodstvu.
- 8.27. U slučaju opće države i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi), ovaj se račun odnosi samo na njihove tržišne aktivnosti.
- 8.28. Poduzetnički dohodak odgovara poslovnom višku ili mješovitom dohotku (na strani izvora):
- plus* vlasnički dohodak od vlasništva koji se potražuje na osnovu financijske i druge aktive koja pripada poduzeću (na strani izvora),
- minus* kamate na dugovanja koje plaća poduzeće, ostale dohotke od ulaganja i zakupnine koji se plaćaju na zemljište i ostale prirodne resurse koje unajmljuje poduzeće (na strani uporaba).
- Vlasnički dohodak koji se plaća u obliku dividendi, povlačenja dohotka iz kvazi-društava ili ponovno uložene zarade od izravnog stranog ulaganja ne odbija se od poduzetničkog dohotka.

Račun alokacije ostalog primarnog dohotka (II.1.2.2.)

- 8.29. Svrha računa alokacije ostalog primarnog dohotka je vratiti ga iz koncepta poduzetničkog dohotka u koncept primarnog dohotka. Stoga on sadrži elemente primarnog dohotka koji nisu uključeni u račun poduzetničkog dohotka:
- (a) u slučaju društava, podijeljene dividende, povlačenja dohotka iz kvazi-društava i ponovno uložene zarade od izravnog stranog ulaganja (na strani uporaba);
- (b) u slučaju kućanstava:
- (1) vlasnički dohodak koji treba platiti, isključujući najamnine i kamate koje treba platiti u vezi s poduzetničkom djelatnošću (na strani uporaba);
- (2) naknade zaposlenicima (na strani izvora);
- (3) vlasnički dohodak koji se potražuje, isključujući onaj dohodak koji se potražuje u vezi s djelatnošću poduzeća (na strani izvora);
- (c) u slučaju opće države:
- (1) vlasnički dohodak koji treba platiti, isključujući onaj koji treba platiti zbog tržišnih aktivnosti (na strani uporaba);
- (2) porezi na proizvodnju i uvoz umanjeni za subvencije (na strani izvora);
- (3) vlasnički dohodak koji se potražuje, isključujući vlasnički dohodak koji se potražuje zbog tržišnih aktivnosti (na strani izvora).

Tablica 8.5. — Račun II.2.1.: poduzetnički dohodak

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva	Transakcije i izravnavajuće stavke	
									B.2g	Poslovni višak, bruto
									B.3g	Mješoviti dohodak, bruto
									B.2n	Poslovni višak, neto
									B.3n	Mješoviti dohodak, neto
240			240				153	87	D.4	Vlasnički dohodak
162			162				106	56	D.41	Kamate
									D.42	Raspodijeljeni dohodak društava
									D.421	Dividende
									D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava
									D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja
47			47				47		D.44	Ostali dohodak od ulaganja
25			25				25		D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja
8			8				8		D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava
14			14				14		D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
31			31				0	31	D.45	Zakupnine
343			343				42	301	B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto
174			174				30	144	B.4n	Poduzetnički dohodak, neto

Tablica 8.5. — Račun II.2.1.: poduzetnički dohodak (nastavak)

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.2g	Poslovni višak, bruto	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Mješoviti dohodak, bruto				61		61			61
B.2n	Poslovni višak, neto	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Mješoviti dohodak, neto				53		53			53
D.4	Vlasnički dohodak	96	149				245			245
D.41	Kamate	33	106				139			139
D.42	Raspodijeljeni dohodak društava	10	25				35			35
D.421	Dividende	10	25				35			35
D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava						0			0
D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja	4	7				11			11
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	8	8				16			16
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	5					5			5
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava						0			0
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	3	8				11			11
D.45	Zakupnine	41	3				44			44
B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto									
B.4n	Poduzetnički dohodak, neto									

Tablica 8.5. — Račun II.1.2.2.: račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11.			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva	Transakcije i izravnavajuće stavke	
									B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto
									B.4n	Poduzetnički dohodak, neto
6		6							D.1	Naknade zaposlenicima
6		6							D.11	Nadnice i plaće
									D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca
									D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
									D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca
									D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz
									D.21	Porezi na proizvode
									D.211	Porez na dodanu vrijednost (PDV)
									D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a
									D.2121	Uvozne carine
									D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina
									D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz
									D.29	Ostali porezi na proizvodnju
									D.3	Subvencije
									D.31	Subvencije na proizvode
									D.311	Uvozne subvencije

Uporabe										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11.		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									D.319	Ostale subvencije na proizvode
									D.39	Ostale subvencije za proizvodnju
214		63	151	6	41	42	15	47	D.4	Vlasnički dohodak
68		13	55	6	14	35			D.41	Kamate
98		36	62				15	47	D.42	Raspodijeljeni dohodak društava
54		0	54				15	39	D.421	Dividende
44		36	8					8	D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava
14		14	0						D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja
									D.44	Ostali dohodak od ulaganja
									D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja
									D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava
									D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
34			34	0	27	7			D.45	Zakupnine
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Bilanca primarnog dohotka, neto/nacionalni dohodak, neto

Tablica 8.5. — Račun II.1.2.2.: račun raspodjele primarnog dohotka (nastavak)

		Izvori						Odgovarajuće stavke		
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1			
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto	301	42				343			343
B.4n	Poduzetnički dohodak, neto	144	30				174			174
D.1	Naknade zaposlenicima				1 154		1 154	2		1 156
D.11	Nadnice i plaće				954		954	2		956
D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca				200		200			200
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca				181		181			181
D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca				19		19			19
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz			235			235			235
D.21	Porezi na proizvode			141			141			141
D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)			121			121			121
D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a			17			17			17
D.2121	Uvozne carine			17			17			17
D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina			0			0			0
D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz			3			3			3
D.29	Ostali porezi na proizvodnju			94			94			94
D.3	Subvencije			- 44			- 44			- 44
D.31	Subvencije na proizvode			- 8			- 8			- 8

Račun sekundarne raspodjele dohotka (II.2.)

- 8.30. Račun sekundarne raspodjele dohotka pokazuje kako se bilanca primarnog dohotka jednog institucionalnog sektora alocira preraspodjelom: tekućih poreza na dohodak, bogatstva itd., socijalnih doprinosa i naknada (isključujući socijalne transfere u naturi) i ostalih tekućih transfera.
- 8.31. Izravnavajuća stavka ovog računa je raspoloživi dohodak koji odražava tekuće transakcije i predstavlja iznos raspoloživ za finalnu potrošnju ili štednju.
- 8.32. Socijalni doprinosi bilježe se na strani uporaba u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava i na strani izvora u računu sekundarne raspodjele dohotka institucionalnih sektora koji upravljaju socijalnim osiguranjem. Kada ih uplaćuju poslodavci za svoje zaposlenike, oni se prvo uključuju u kategoriju naknada zaposlenicima, na strani uporaba u računu stvaranja dohotka poslodavca, budući da oni čine dio troškova plaća; također se bilježe kao naknade zaposlenicima na strani izvora računa raspodjele primarnog dohotka kućanstava, budući da odgovaraju naknadama kućanstvima.

Socijalni doprinosi prikazani na strani uporaba u računu sekundarne raspodjele dohotka kućanstava iskazani su bez troškova usluga mirovinskih fondova i ostalih osiguravajućih društava, čiji se ukupni izvori, ili dio njih, sastoje od stvarnih socijalnih doprinosa.

U tablici je prikazana prilagodbeni stavka za zaračunate usluge programa socijalnog osiguranja. Neto socijalni doprinosi (D.61) bilježe se bez tih davanja, a zato jer ih je teško raspodijeliti po komponentama stavke D.61, ti su doprinosi prikazani u bruto iznosu u tablici s navedenim uslugama. D.61 je zbroj tih komponenti, bez prilagodbene stavke.

Račun preraspodjele dohotka u naturi (II.3.)

- 8.33. Račun preraspodjele dohotka u naturi daje širu sliku dohotka kućanstava uključivanjem tokova koji odgovaraju uporabi pojedinačnih roba i usluga koju ta kućanstva dobivaju besplatno od države i NPUSK-ova, tj. socijalnim transferima u naturi. To olakšava usporedbe tijekom vremena kada postoje razlike ili nastanu promjene ekonomskih i društvenih uvjeta, te upotpunjuje analizu uloge opće države u preraspodjeli dohotka.
- 8.34. Socijalni transferi u naturi bilježe se na strani izvora računa preraspodjele dohotka u naturi za kućanstava, a na strani uporaba u slučaju opće države i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi).
- 8.35. Izravnavajuća stavka računa preraspodjele dohotka u naturi je prilagođeni raspoloživi dohodak i prvi unos na strani izvora u računu uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka (II.4.2.).

Tablica 8.6. — Račun II.2.: račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.5g/B.5*g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto
									B.5n/B.5*n	Bilanca primarnog dohotka, neto/nacionalni dohodak, neto
1 229		17	1 212	7	582	248	277	98		Tekući transferi
213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.
204		1	203	0	176	0	7	20	D.51	Porezi na dohodak
9			9	0	2	0	3	4	D.59	Ostali tekući porezi
333		0	333		333				D.61	Neto socijalni doprinosi
181		0	181		181				D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
168		0	168		168				D.6111	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
13		0	13		13				D.6112	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
19		0	19		19				D.612	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca
18		0	18		18				D.6121	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
1		0	1		1				D.6122	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
129		0	129		129				D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava
115		0	115		115				D.6131	Stvarni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje
14		0	14		14				D.6132	Stvarni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje
10		0	10		10				D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava
8		0	8		8				D.6141	Dodatni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje

Uporabe										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		Transakcije i izravnavajuće stavke
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		
2		0	2		2				D.6142	Dodatni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje
- 6		0	- 6		- 6				D.61SC	Zaračunate usluge programa socijalnog osiguranja
384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi
53		0	53			53			D.621	Socijalne naknade u novcu
45		0	45			45			D.6211	Socijalne naknade za mirovinsko osiguranje u novcu
8		0	8			8			D.6212	Socijalne naknade za nemirovinsko osiguranje u novcu
279		0	279	5	0	7	205	62	D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja
250		0	250	3	0	5	193	49	D.6221	Ostale naknade socijalnog mirovinskog osiguranja
29		0	29	2	0	2	12	13	D.6222	Ostale naknade socijalnog nemirovinskog osiguranja
52			52			52			D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu
299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Ostali tekući transferi
58		2	56	0	31	4	13	8	D.71	Neto premije neživotnog osiguranja
44		1	43	0	31	4	0	8	D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja
14		1	13				13		D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja
60		12	48				48		D.72	Potraživanja od neživotnog osiguranja
45		0	45				45		D.721	Potraživanja od neposrednog neživotnog osiguranja
15		12	3				3		D.722	Potraživanja od neživotnog reosiguranja
96		0	96			96			D.73	Tekući transferi unutar sektora opće države
23		1	22			22			D.74	Tekuća međunarodna suradnja

Uporabe										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
53		1	52	2	40	5	1	4	D.75	Razni tekući transferi
36		0	36	0	29	5	1	1	D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima (NPUSK)
8		1	7		7				D.752	Tekući transferi između kućanstava
9		0	9	2	4	0	0	3	D.759	Ostali razni tekući transferi
9			9			9			D.76	Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a
1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Raspoloživi dohodak, neto

Tablica 8.6. — Račun II.2.: račun sekundarne raspodjele dohotka (nastavak)

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.5g/B.5*g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864
B.5n/B.5*n	Bilanca primarnog dohotka, neto/nacionalni dohodak, neto	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642
	Tekući transferi	72	275	367	420	40	1 174	55		1 229
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.			213			213	0		213
D.51	Porezi na dohodak			204			204	0		204
D.59	Ostali tekući porezi			9			9			9
D.61	Neto socijalni doprinosi	66	212	50	0	5	333	0		333

Izvori										
	Transakcije i izravnavajuće stavke	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		Ukupno
		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	31	109	38	0	3	181	0		181
D.6111	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	27	104	35	0	2	168	0		168
D.6112	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	4	5	3	0	1	13	0		13
D.612	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca	12	2	4	0	1	19	0		19
D.6121	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	12	1	4	0	1	18	0		18
D.6122	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0	1	0	0	0	1	0		1
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	25	94	9	0	1	129	0		129
D.6131	Stvarni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje	19	90	6	0	0	115	0		115
D.6132	Stvarni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje	6	4	3	0	1	14	0		14
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava		10				10	0		10
D.6141	Dodatni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje		8				8	0		8
D.6142	Dodatni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje		2				2	0		2
D.61SC	Zaračunate usluge programa socijalnog osiguranja	2	3		1		6	0		6
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi				384		384	0		384
D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu				53		53	0		53
D.6211	Naknade socijalnog mirovinskog osiguranja u novcu				45		45	0		45
D.6212	Naknade socijalnog nemirovinskog osiguranja u novcu				8		8	0		8
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja				279		279	0		279

Tablica 8.7. — Račun II.3.: račun raspodjele dohotka u naturi

Uporabe										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
									B.6n	Raspoloživi dohodak, neto
215			215	31		184			D.63	Socijalni transferi u naturi
211			211	31		180			D.631	Socijalni transferi u naturi — netržišna proizvodnja
4			4			4			D.632	Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja
1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto
1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Prilagođeni raspoloživi dohodak, neto

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
Transakcije i izravnavajuće stavke		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826
B.6n	Raspoloživi dohodak, neto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604
D.63	Socijalni transferi u naturi				215		215			215
D.631	Socijalni transferi u naturi — netržišna proizvodnja				211		211			211
D.632	Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja				4		4			4
B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto									
B.7n	Prilagođeni raspoloživi dohodak, neto									

Račun uporabe dohotka (II.4.)

- 8.36. Za institucionalne sektore s finalnom potrošnjom, račun uporabe dohotka pokazuje kako se raspoloživi dohodak (ili prilagođeni raspoloživi dohodak) dijeli na izdatke za finalnu potrošnju (ili stvarnu finalnu potrošnju) i štednju.
- 8.37. U sustavu, finalnu potrošnju imaju samo opća država, neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) i kućanstva. Osim toga, račun uporabe dohotka uključuje kod kućanstva i mirovinskih fondova prilagodbenu stavku (D.8 — prilagodba za promjene u mirovinskim pravima), koja se odnosi na način na koji se bilježe transakcije između kućanstava i mirovinskih fondova. To je objašnjeno u poglavlju o distributivnim transakcijama, stavak 4.141.

Račun uporabe raspoloživog dohotka (II.4.1.)

- 8.38. Račun uporabe raspoloživog dohotka uključuje izdatke za finalnu potrošnju koji financiraju različiti sektori: kućanstva, opća država i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima.
- 8.39. Izravnavajuća stavka računa uporabe raspoloživog dohotka je štednja.

Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka (II.4.2.)

- 8.40. Ovaj je račun povezan s računom preraspodjele dohotka u naturi (II.3.). Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka uključuje stvarnu finalnu potrošnju, koja odgovara vrijednosti roba i usluga koje su stvarno na raspolaganju kućanstvima u svrhu finalne potrošnje, čak i ako njihovo stjecanje financiraju opća država ili neprofitne ustanove koje služe kućanstvima.

Dakle, stvarna finalna potrošnja opće države i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) odgovara samo zajedničkoj finalnoj potrošnji.

- 8.41. Na razini ukupnog gospodarstva, izdaci za finalnu potrošnju i stvarna finalna potrošnja su jednaki; razlikuje se jedino raspodjela po institucionalnim sektorima. Isto vrijedi za raspoloživi dohodak i prilagođeni raspoloživi dohodak.
- 8.42. Štednja je izravnavajuća stavka u obje verzije računa uporabe dohotka. Njezina vrijednost istovjetna je za sve sektore, bez obzira na to dobiva li se oduzimanjem izdataka za finalnu potrošnju od raspoloživog dohotka ili oduzimanjem stvarne finalne potrošnje od prilagođenog raspoloživog dohotka.
- 8.43. Štednja je (pozitivan ili negativan) iznos koji proizlazi iz tekućih transakcija, a koji uspostavlja vezu s akumulacijom. Ako je štednja pozitivna, nepotrošeni dohodak koristi se za stjecanje aktive ili za otplaćivanje obveza. Ako je štednja negativna, određena aktiva se likvidira ili se neke obveze povećavaju.

Tablica 8.8. — Račun II.4.1.: račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe											
		Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke	
										B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
										B.6n	Raspoloživi dohodak, neto
1 399			1 399	32	1 015	352				P.3	Izdaci za finalnu potrošnju
1 230			1 230	31	1 015	184				P.31	Izdaci za individualnu potrošnju
169			169	1		168				P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju
11		0	11	0		0	11	0		D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima
427			427	5	215	- 35	14	228		B.8g	Štednja, bruto
205			205	2	192	- 62	2	71		B.8n	Štednja, neto
- 13		- 13								B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva

Izvori										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
Transakcije i izravnavajuće stavke		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826
B.6n	Raspoloživi dohodak, neto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604
P.3.	Izdaci za finalnu potrošnju								1 399	1 399
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju								1 230	1 230
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju								169	169
D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima				11		11	0		11
B.8g	Štednja, bruto									
B.8n	Štednja, neto									
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva									

Tablica 8.9. — Račun II.4.2.: račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka

Uporabe										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto
									B.7n	Prilagođeni raspoloživi dohodak, neto
1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Stvarna finalna potrošnja
1 230			1 230		1 230				P.41	Stvarna individualna potrošnja
169			169	1		168			P.42	Stvarna zajednička potrošnja
11		0	11	0		0	11	0	D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima
427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Štednja, bruto
205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Štednja, neto
- 13		- 13							B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva

Izvori										
	Transakcije i izravnavajuće stavke	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		Ukupno
		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826
B.7n	Prilagođeni raspoloživi dohodak, neto	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604
P.4	Stvarna finalna potrošnja								1 399	1 399
P.41	Stvarna individualna potrošnja								1 230	1 230
P.42	Stvarna zajednička potrošnja								169	169
D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima				11		11	0		11
B.8g	Štednja, bruto									
B.8n	Štednja, neto									
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva									

Računi akumulacije (III.)

- 8.44. Računi akumulacije su računi tokova. Oni bilježe različite uzroke promjena aktive i pasive jedinica te promjene njihovih neto vrijednosti.
- 8.45. Promjene aktive bilježe se na lijevoj strani računa (plus ili minus), promjene pasive i neto vrijednosti na desnoj strani (plus ili minus).

Kapitalni račun (III.1.)

- 8.46. Kapitalni račun bilježi stjecanje umanjeno za otuđenje nefinancijske aktive rezidentnih jedinica i mjeri promjene neto vrijednosti zbog štednje (posljednja izravnavajuća stavka u tekućim računima) i kapitalnih transfera.
- 8.47. Kapitalni račun omogućava utvrđivanje u kojoj je mjeri stjecanje umanjeno za otuđenje nefinancijske aktive financirano iz štednje i kapitalnih transfera. Kapitalni račun prikazuje neto pozajmljivanje koje odgovara iznosu koji je na raspolaganju jednoj jedinici ili sektoru u svrhu financiranja, izravno ili neizravno, drugih jedinica ili sektora, ili neto uzajmljivanje koje odgovara iznosu koji jedna jedinica ili sektor mora uzajmiti od drugih jedinica ili sektora.

Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera (III.1.1.)

- 8.48. Ovaj račun omogućava utvrđivanje promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera, koji odgovara neto štednji uvećanoj za primljene kapitalne transfere i umanjenoj za dane kapitalne transfere.

Račun stjecanja nefinancijske aktive (III.1.2.)

- 8.49. Ovaj račun bilježi stjecanje umanjeno za otuđenje nefinancijske aktive kako bi se iz koncepta promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera vratilo na neto uzajmljivanje ili pozajmljivanje.

Financijski račun (III.2.)

- 8.50. Financijski račun bilježi, po vrsti financijskog instrumenta, promjene financijske aktive i pasive koje čine neto uzajmljivanje ili pozajmljivanje. S obzirom na to da bi one trebale odgovarati financijskom višku ili deficitu izravnavajućih stavki kapitalnog računa, prenesenom na ovaj račun kao prvi unos promjene pasive i neto vrijednosti, na ovom računu nema izravnavajuće stavke.
- 8.51. Klasifikacija aktive i pasive koja se koristi u financijskom računu istovjetna je onoj koja se koristi u bilancama stanja.

Tablica 8.10. — Račun III.1.1.: račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.8n	Štednja, neto
									B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva
									D.9r	Kapitalni transferi, primljeni
									D.91r	Porezi na kapital, primljeni
									D.92r	Investicijske potpore, primljene
									D.99r	Ostali kapitalni transferi, primljeni
									D.9p	Kapitalni transferi, plaćeni
									D.91p	Porezi na kapital, plaćeni
									D.92p	Investicijske potpore, plaćene
									D.99p	Ostali kapitalni transferi, plaćeni
192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene pasive i neto vrijednosti										
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Odgovarajuće stavke		Ukupno
								Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
B.8n	Štednja, neto	71	2	- 62	192	2	205			205
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva							- 13		- 13
D.9r	Kapitalni transferi, primljeni	33	0	6	23	0	62	4		66

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
D.91r	Porezi na kapital, primljeni			2			2			2
D.92r	Investicijske potpore, primljene	23	0	0	0	0	23	4		27
D.99r	Ostali kapitalni transferi, primljeni	10		4	23		37			37
D.9p	Kapitalni transferi, plaćeni	-16	-7	-34	-5	-3	-65	-1		-66
D.91p	Porezi na kapital, plaćeni	0	0	0	-2	0	-2	0		-2
D.92p	Investicijske potpore, plaćene			-27			-27			-27
D.99p	Ostali kapitalni transferi, plaćeni	-16	-7	-7	-3	-3	-36	-1		-37
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	88	-5	-90	210	-1	202	-10		192

Tablica 8.11. — Račun III.1.2.: račun stjecanja nefinancijske aktive

Promjene aktive										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
									B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera
414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Bruto investicije
192			192	2	32	11	-4	151	P.5n	Neto investicije
376			376	5	48	35	8	280	P.51g	Bruto investicije u fiksni kapital
359			359	5	48	35	8	263	P.511	Stjecanje umanjeno za otuđenje fiksne aktive
358			358	5	45	38	8	262	P.5111	Stjecanje nove fiksne i aktive
9			9	1	3	0	0	5	P.5112	Stjecanje postojeće fiksne aktive
-8			-8	-1	0	-3		-4	P.5113	Otuđenje postojeće fiksne aktive
17			17					17	P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive

Promjene aktive										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	P.51c	Transakcije i izravnavajuće stavke
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		
- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157		Potrošnja fiksnog kapitala
28			28	0	2	0	0	26	P.52	Promjene zaliha
10			10	0	5	3	0	2	P.53	Stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti
0			0	1	4	2	0	- 7	NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive
0			0	1	3	2	0	- 6	NP.1	Stjecanje umanjeno za otuđenje prirodnih resursa
0		0	0	0	1	0	0	- 1	NP.2	Stjecanje umanjeno za otuđenje ugovora, najmova i licenci
0		0	0				0	0	NP.3	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)

Tablica 8.11. — Račun III.1.2.: račun stjecanja nefinancijske aktive (nastavak)

Promjene pasive i neto vrijednosti										
B.101	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Odgovarajuće stavke		Ukupno
								Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera		88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192
P.5g	Bruto investicije								414	414
P.5n	Neto investicije								192	192
P.51g	Bruto investicije u fiksni kapital								376	376
P.511	Stjecanje umanjeno za otuđenje fiksne imovine								359	359

Promjene pasive i neto vrijednosti										
	Transakcije i izravnavajuće stavke	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		Ukupno
		Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	
P.5111	Stjecanje nove fiksne aktive								358	358
P.5112	Stjecanje postojeće fiksne aktive								9	9
P.5113	Otuđenje postojeće fiksne aktive								- 8	- 8
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive								17	17
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala								- 222	- 222
P.52	Promjene zaliha								28	28
P.53	Stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti								10	10
NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive								0	0
NP.1	Stjecanje umanjeno za otuđenje prirodnih resursa								0	0
NP.2	Stjecanje umanjeno za otuđenje ugovora, najmova i licenci									
NP.3	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)									

Tablica 8.12. — Račun III.2.: financijski račun

Promjene aktive										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	B.9	Transakcije i izravnavajuće stavke
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		
483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Neto stjecanje financijske imovine

Promjene aktive										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije i izravnavajuće stavke
0		1	- 1				- 1		F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
0		1	- 1				- 1		F.11	Monetarno zlato
0		0	0				0		F.12	Posebna prava vučenja
100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Gotovina i depoziti
36		3	33	1	10	2	15	5	F.21	Gotovina
28		2	26	1	27	- 27	- 5	30	F.22	Prenosivi depoziti
- 5			- 5				- 5		F.221	Međubankovne pozicije
33		2	31	1	27	- 27	0	30	F.229	Ostali prenosivi depoziti
36		6	30	0	27	- 1	0	4	F.29	Ostali depoziti
95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Dužnički vrijednosni papiri
29		2	27	0	3	1	13	10	F.31	Kratkoročni
66		7	59	- 1	7	3	53	- 3	F.32	Dugoročni
82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Zajmovi
25		3	22	0	3	1	4	14	F.41	Kratkoročni
57		1	56	0	0	2	49	5	F.42	Dugoročni
119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
103		12	91	0	53	3	25	10	F.51	Vlasnički udjeli
87		10	77	0	48	1	23	5	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi
9		2	7	0	2	1	1	3	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi
7			7	0	3	1	1	2	F.519	Ostali vlasnički udjeli

Promjene aktive										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		Transakcije i izravnavajuće stavke
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		
16		0	16	0	13	0	3	0	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima
7		0	7	0	5	0	2	0	F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu
9		0	9	0	8	0	1	0	F.522	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima osim novčanih fondova
48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
7		0	7	0	4	0	2	1	F.61	Tehničke rezerve neživotnog osiguranja
22		0	22	0	22	0	0	0	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu
11		0	11		11				F.63	Mirovinska prava
3		0	3				3		F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova
2		0	2		2				F.65	Prava na nemirovinske fondove
3		0	3	0	0	1	2	0	F.66	PričuveRezerve za obveze u okviru standardiziranih jamstava
14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
12		0	12	0	1	0	8	3	F.71	Financijske izvedenice
5		0	5	0	1	0	3	1	F.711	Opcije
7		0	7	0	0	0	5	2	F.712	Terminski ugovori
2			2		2			0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika
25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Ostali računi obveza/potraživanja
15		8	7		3	1		3	F.81	Trgovački krediti i predujmovi
10		2	8	1	1	4	1	1	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove

Tablica 8.12. — Račun III.2.: financijski račun (nastavak)

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0
F	Neto stjecanje financijske pasive	139	173	93	15	6	426	57		483
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja									
F.11	Monetarno zlato									
F.12	Posebna prava vučenja							0		0
F.2	Gotovina i depoziti		65	37			102	- 2		100
F.21	Gotovina			35			35	1		36
F.22	Prenosivi depoziti		26	2			28	0		28
F.221	Međubankovne pozicije		- 5				- 5			- 5
F.229	Ostali prenosivi depoziti		31	2			33			33
F.29	Ostali depoziti		39				39	- 3		36
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	6	30	38	0	0	74	21		95
F.31	Kratkoročni	2	18	4	0	0	24	5		29
F.32	Dugoročni	4	12	34	0	0	50	16		66
F.4	Zajmovi	21	0	9	11	6	47	35		82
F.41	Kratkoročni	4	0	3	2	2	11	14		25
F.42	Dugoročni	17	0	6	9	4	36	21		57
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	83	22				105	14		119
F.51	Vlasnički udjeli	83	11				94	9		103
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	77	7				84	3		87

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	3	4				7	2		9
F.519	Ostali vlasnički udjeli	3					3	4		7
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima		11				11	5		16
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu		5				5	2		7
F.522	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima osim novčanih fondova		6				6	3		9
F.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava		48	0			48	0		48
F.61	Tehničke rezerve neživotnog osiguranja		7				7	0		7
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu		22				22	0		22
F.63	Mirovinska prava		11				11	0		11
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova		3				3	0		3
F.65	Prava na nemirovinske fondove		2				2	0		2
F.66	Pričuve za obveze u okviru standardiziranih jamstava		3	0			3	0		3
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3	8	0	0	0	11	3		14
F.71	Financijske izvedenice	2	7	0	0	0	9	3		12
F.711	Opcije	2	2	0	0	0	4	1		5
F.712	Terminski ugovori	0	5	0	0	0	5	2		7
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	1	1				2			2
F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	26		9	4		39	-14		25
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	6	0	6	4	0	16	-1		15
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove	20	0	3	0	0	23	-13		10

Račun ostalih promjena aktive (III.3.)

- 8.52. Račun ostalih promjena aktive bilježi promjene aktive i pasive jedinica, osim promjena u vezi sa štednjom i dobrovoljnim transferima bogatstva, koji se bilježe u kapitalnim i financijskim računima. Dijeli se na dva računa: račun ostalih promjena obujma aktive (III.3.1.) i račun revalorizacije (III.3.2.).

Račun ostalih promjena obujma aktive (III.3.1.)

- 8.53. Promjene koje se bilježe u računu ostalih promjena obujma aktive utječu na neto vrijednost bilanca stanja dotičnih jedinica, sektora i podsektora. Ova promjena, koja se naziva promjenom neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive, je izravnavajuća stavka u ovom računu.

Račun revalorizacije (III.3.2.)

- 8.54. U računu revalorizacije bilježe se promjene vrijednosti aktive i pasive zbog promjena njihovih cijena.

Za određenu stavku aktive ili pasive, ova se promjena mjeri kao:

- (a) razlika između njezine vrijednosti na kraju računovodstvenog razdoblja i njezine vrijednosti na početku računovodstvenog razdoblja ili na dan kada je prvi put unesena u bilancu stanja; ili
- (b) razlika između njezine vrijednosti na dan kada je otpisana iz bilance stanja i njezine vrijednosti na početku računovodstvenog razdoblja ili od dana kada je prvi put unesena u bilancu stanja.

Ova se razlika naziva „nominalni vlasnički dobitak (ili gubitak)”.

Nominalni vlasnički dobitak odgovara pozitivnoj revalorizaciji aktive ili negativnoj revalorizaciji (financijske) pasive.

Nominalni vlasnički gubitak odgovara negativnoj revalorizaciji aktive ili pozitivnoj revalorizaciji (financijske) pasive.

- 8.55. Tokovi koji se bilježe u računu revalorizacije mijenjaju neto vrijednost bilancama stanja dotičnih jedinica. Ova je promjena, koja se naziva „promjena neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka”, izravnavajuća stavka u ovom računu. Ona se bilježi na strani promjena u pasivi i neto vrijednosti.
- 8.56. Račun revalorizacije dijeli se na dva podračuna: račun neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.1.) i račun stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.2.).

Račun neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.1.)

- 8.57. U računu neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka bilježe se promjene vrijednosti aktive i pasive razmjerno promjenama opće razine cijena. Te promjene odgovaraju revalorizaciji koja je potrebna za održavanje opće kupovne moći aktive i pasive. Opći indeks cijena koji se treba primijeniti za ovaj izračun je indeks cijena za finalnu nacionalnu uporabu, isključujući promjene zaliha.

Račun stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (III.3.2.2.)

- 8.58. Stvarnim vlasničkim dobitcima i gubicima mjeri se razlika između nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka i neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka.
- 8.59. Ako su nominalni vlasnički dobitci umanjeni za nominalne vlasničke gubitke za neku aktivu veći od neutralnih vlasničkih dobitaka umanjenih za neutralne vlasničke gubitke, tada postoji stvarni vlasnički dobitak na aktivu za jedinicu koja ga drži. Ovaj dobitak odražava činjenicu da je stvarna cijena aktive, u prosjeku, rasla brže od opće razine cijena. Obrnuto, pad relativne cijene aktive stvara stvarni vlasnički gubitak za jedinicu koja je drži.

Na isti način, rast relativne cijene pasive proizvodi stvarni vlasnički gubitak pasive, dok pad relativne cijene pasive stvara stvarni vlasnički dobitak pasive.

Tablica 8.13. — Račun III.3.1: račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive								
Ukupno	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		Ostali tokovi
33	33	0	0	7	0	26	K.1	Ekonomsko nastajanje aktive
3	3			3			AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
30	30	0	0	4	0	26	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
26	26			4		22	AN.21	Prirodni resursi
4	4					4	AN.22	Ugovori, najam i licence
0	0						AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
- 11	- 11	0	0	- 2	0	- 9	K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive
- 8	- 8	0	0	- 2	0	- 6	K.21	Iscrpljivanje prirodnih resursa
- 8	- 8			- 2		- 6	AN.21	Prirodni resursi
- 3	- 3	0	0	0	0	- 3	K.22	Ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive
0	0						AN.21	Prirodni resursi
- 1	- 1					- 1	AN.22	Ugovori, najam i licence
- 2	- 2					- 2	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
- 11	- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Gubici zbog nepogoda
- 9	- 9			- 4		- 5	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
- 2	- 2			- 2			AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
0	0						AF	Financijska aktiva/pasiva
0	0	0	0	5	0	- 5	K.4	Nenadoknađene zapljene
0	0			1		- 1	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
0	0			4		- 4	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva

Promjene aktive								
Ukupno	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		Ostali tokovi
0	0				-		AF	Financijska aktiva
2	2	0	0	0	1	1	K.5	Ostale promjene obujma d.n.
1	1					1	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
0	0						AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
1	1				1		AF	Financijska aktiva/pasiva
0	0	0	0	-4	-2	6	K.6	Promjene u klasifikacijama
2	2	0	0	-4	0	6	K.61	Promjene u klasifikaciji i strukturi sektora
0	0			-3		3	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
0	0			-1		1	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
2	2					2	AF	Financijska aktiva/pasiva
-2	-2	0	0	0	-2	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive
-2	-2				-2		AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
0	0			0	0	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
0	0			0	0	0	AF	Financijska aktiva/pasiva
13	13	0	0	0	-1	14		Ukupne ostale promjene obujma
-7	-7	0	0	-3	-2	-2	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
-2	-2			-3		1	AN.11	Fiksna aktiva
-3	-3					-3	AN.12	Zalihe
-2	-2				-2		AN.13	Dragocjenosti
17	17	0	0	3	0	14	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
9	9	0	0	1	-2	10	AN.21	Prirodni resursi
6	6			2		4	AN.22	Ugovori, najam i licence

Promjene aktive								
Ukupno	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		Ostali tokovi
0	0					0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
3	3	0	0	0	1	2	AF	Financijska aktivu
0	0				0	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
0	0				0	0	AF.2	Gotovina i depoziti
0	0				0	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
					0	0	AF.4	Zajmovi
2	2					2	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
1	1				1		AF.6	Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
0	0						AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
0	0						AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja
							B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive

Tablica 8.13. — Račun III.3.1: račun ostalih promjena obujma aktive (nastavak)

Promjene pasive i neto vrijednosti								
	Ostali tokovi	S.11 Nefinancijska društva	S.12 Financijska društva	S.13 Opća država	S.14 Kućanstva	S.15 NPUSK-ovi	S.1 Ukupno gospodarstvo	Ukupno
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive							
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktive							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AN.21	Prirodni resursi							
AN.22	Ugovori, najam i licence							

Promjene pasive i neto vrijednosti								
	Ostali tokovi	S.11 Nefinancijska društva	S.12 Financijska društva	S.13 Opća država	S.14 Kućanstva	S.15 NPUSK-ovi	S.1 Ukupno gospodarstvo	Ukupno
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu							
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive							
K.21	Iscrpljivanje prirodnih resursa							
AN.21	Prirodni resursi							
K.22	Ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive							
AN.21	Prirodni resursi							
AN.22	Ugovori, najam i licence							
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu							
K.3	Gubici zbog nepogoda							
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AF	Financijska aktiva/pasiva							
K.4	Nenadoknadene zapljene							
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AF	Financijska aktiva							
K.5	Ostale promjene obujma d.n.	0	0	0	1	0	1	1
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	0	0	1	0	1	1
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	0	2	0	0	2	2

Promjene pasive i neto vrijednosti								
	Ostali tokovi	S.11 Nefinancijska društva	S.12 Financijska društva	S.13 Opća država	S.14 Kućanstva	S.15 NPUSK-ovi	S.1 Ukupno gospodarstvo	Ukupno
K.61	Promjene u klasifikaciji i strukturi sektora	2	0	2	0	0	2	2
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	0	2	0	0	2	2
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	0	0	0	0	0	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupne ostale promjene obujma	0	0	2	1	0	3	3
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva							
AN.11	Fiksna aktiva							
AN.12	Zalihe							
AN.13	Dragocjenosti							
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva							
AN.21	Prirodni resursi							
AN.22	Ugovori, najam i licence							
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu							
AF	Financijska aktiva	0	0	2	1	0	3	3
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja							
AF.2	Gotovina i depoziti							
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri							
AF.4	Zajmovi						0	0

Promjene pasive i neto vrijednosti								
	Ostali tokovi	S.11 Nefinancijska društva	S.12 Financijska društva	S.13 Opća država	S.14 Kućanstva	S.15 NPUSK-ovi	S.1 Ukupno gospodarstvo	Ukupno
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima			2			2	2
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				1		1	1
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika							
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja							
B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	14	- 1	- 2	- 1	0	10	10

Tablica 8.14. — Račun III.3.2.: račun revalorizacije

Promjene aktive										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Ostali tokovi
									K.7	Nominalni vlasnički dobiti/gubici
280			280	8	80	44	4	144	AN	Nefinancijska aktiva
126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Fiksna aktiva
7			7		2	1		4	AN.12	Zalihe
8			8		5	2		1	AN.13	Dragocjenosti
154			154	3	45	23	2	81	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
152			152	3	45	23	1	80	AN.21	Prirodni resursi
2			2				1	1	AN.22	Ugovori, najam i licence
									AN.23	Kupovine umanjene za goodwill i marketinšku aktivu

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Ostali tokovi	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AN.11	Fiksna aktiva									
AN.12	Zalihe									
AN.13	Dragocjenosti									
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva									
AN.21	Prirodni resursi									
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	18	51	7	0	0	76	15		91
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja							12		12
AF.2	Gotovina i depoziti									
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1	34	7			42	2		44
AF.4	Zajmovi									
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	17	17				34	1		35
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava									
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika									
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja									
B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	134	10	38	96	10	288	4		292

Tablica 8.14. — Račun III.3.2.1.: račun neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka

Promjene aktive										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Ostali tokovi i izravnavajuće stavke
									K.71	Neutralni vlasnički dobitci i gubici
198			198	6	56	32	3	101	AN	Nefinancijska aktiva
121			121	5	34	20	2	60	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Fiksna aktiva
4			4		2	1		1	AN.12	Zalihe
6			6		4	1		1	AN.13	Dragocjenosti
77			77	1	22	12	1	41	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
76			76	1	22	12	1	40	AN.21	Prirodni resursi
1			1					1	AN.22	Ugovori, najam i licence
									AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
148		12	136	3	36	8	71	18	AF	Financijska aktiva/pasiva
16			16			2	14		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
32		2	30	2	17	3		8	AF.2	Gotovina i depoziti
28		3	25	1	4		18	2	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
29		1	28			3	24	1	AF.4	Zajmovi
28		2	26		9		14	3	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
8		1	7		5		1	1	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
0			0						AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika

Promjene aktive										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Ostali tokovi i izravnavajuće stavke
7		3	4		1			3	AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja
									B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Tablica 8.14. — Račun III.3.2.1.: račun neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka (nastavak)

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
Šifra	Ostali tokovi i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
K.71	Neutralni vlasnički dobici i gubici									
AN	Nefinancijska aktiva									
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva									
AN.11	Fiksna aktiva									
AN.12	Zalihe									
AN.13	Dragocjenosti									
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva									
AN.21	Prirodni resursi									
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	37	68	13	5	3	126	22		148
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja							16		16
AF.2	Gotovina i depoziti	1	26	2		1	30	2		32

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
Šifra	Ostali tokovi i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1	21	4			26	2		28
AF.4	Zajmovi	18		7	3	1	29			29
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14	14				28			28
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava		7				7	1		8
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika									
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	3			2	1	6	1		7
B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	82	6	27	87	6	208	6		214

Tablica 8.14. — Račun III.3.2.2.: račun stvarnih vlasničkih dobitaka i gubitaka

Promjene aktive										
	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Ostali tokovi i izravnavajuće stavke
									K.72	Stvarni vlasnički dobitci i gubici
82			82	2	24	12	1	43	AN	Nefinancijska aktiva
5			5	0	1	1	0	3	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
				0	0	0	0	0	AN.11	Fiksna aktiva
3			3	0	0	0	0	3	AN.12	Zalihe
2			2	0	1	1	0	0	AN.13	Dragocjenosti
77			77	2	23	11	1	40	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
76			76	2	23	11	0	40	AN.21	Prirodni resursi

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Ostali tokovi i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva									
AN.11	Fiksna aktiva									
AN.12	Zalihe									
AN.13	Dragocjenosti									
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva									
AN.21	Prirodni resursi									
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	- 19	- 17	- 6	- 5	- 3	- 50	- 7		- 57
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0	0	0	0	0	0	- 4		- 4
AF.2	Gotovina i depoziti	- 1	- 26	- 2	0	- 1	- 30	- 2		- 32
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0	13	3	0	0	16	0		16
AF.4	Zajmovi	- 18	0	- 7	- 3	- 1	- 29	0		- 29
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3	3	0	0	0	6	1		7
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava		- 7				- 7	- 1		- 8
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	0	0	0	0	0	0		0
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	- 3	0	0	- 2	- 1	- 6	- 1		- 7
B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog stvarnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	52	4	11	9	4	80	- 2		78

Bilance stanja (IV.)

8.60. Cilj bilanci stanja je dati sliku aktive, pasive i neto vrijednosti jedinica na početku i na kraju računovodstvenog razdoblja, kao i promjena između bilanci stanja. Redoslijed je sljedeći:

- (a) početna bilanca stanja (IV.1.);
- (b) promjene u bilanci stanja (IV.2.);
- (c) završna bilanca stanja (IV.3.).

Početna bilanca stanja (IV.1.)

8.61. Početna bilanca stanja bilježi vrijednost aktive i pasive jedinica na početku računovodstvenog razdoblja.

Te se stavke kategoriziraju na temelju klasifikacije aktive i pasive.

One se vrednuju po tekućim cijenama na početku računovodstvenog razdoblja. Razlika između aktive i pasive – izravnavajuća stavka u računu – je neto vrijednost na početku računovodstvenog razdoblja.

Promjene u bilanci stanja (IV.2.)

8.62. Račun promjena u bilanci stanja bilježi promjene vrijednosti aktive i pasive u tijeku računovodstvenog razdoblja i kumulira iznose koji se bilježe u različitim računima akumulacije, tj. promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera, promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive i promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka.

Završna bilanca stanja (IV.3.)

8.63. Završna bilanca stanja bilježi vrijednost aktive i pasive koje jedinice imaju na kraju računovodstvenog razdoblja. Te se stavke kategoriziraju na temelju iste klasifikacije koja se koristi u početnoj bilanci stanja, a vrednuju se po tekućim cijenama na kraju obračunskog razdoblja.

Razlika između aktive i pasive je neto vrijednost na kraju računovodstvenog razdoblja.

8.64. Vrijednost aktive ili pasive u završnim bilancama stanja jednaka je zbroju njezine vrijednosti u početnim bilancama stanja i iznosa koji je bilježen za navedenu stavku u računu promjena u bilanci stanja.

Tablica 8.15. — Račun IV.1.: bilance stanja — početna bilanca stanja

Aktiva										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Stanja i promjene aktive
4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Nefinancijska aktiva
2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
2 579			2 579	121	713	467	52	1 226	AN.11	Fiksna aktiva
114			114	1	48	22		43	AN.12	Zalihe
125			125	2	95	8	15	5	AN.13	Dragocjenosti
1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
1 781			1 781	35	573	286	23	864	AN.21	Prirodni resursi
22			22			6	3	13	AN.22	Ugovori, najam i licence
0			0					3	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Financijska aktiva/pasiva
770			770			80	690		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
1 587		105	1 482	110	840	150		382	AF.2	Gotovina i depoziti
1 388		125	1 263	25	198		950	90	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
1 454		70	1 384	8	24	115	1 187	50	AF.4	Zajmovi
2 959		345	2 614	22	1 749	12	551	280	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
496		26	470	4	391	20	30	25	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
21		0	21	0	3	0	13	5	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
361		134	227	3	55	19		150	AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja
									B.90	Neto vrijednost

Tablica 8.15. — Račun IV.1.: bilance stanja — početna bilanca stanja (nastavak)

Pasiva i neto vrijednost										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Stanja i promjene pasive	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AN	Nefinancijska aktiva									
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva									
AN.11	Fiksna aktiva									
AN.12	Zalihe									
AN.13	Dragocjenosti									
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva									
AN.21	Prirodni resursi									
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja						0	770		770
AF.2	Gotovina i depoziti	40	1 281	102	10	38	1 471	116		1 587
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	44	1 053	212	2		1 311	77		1 388
AF.4	Zajmovi	897		328	169	43	1 437	17		1 454
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1 987	765	4			2 756	203		2 959
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	12	435	19		5	471	25		496
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	4	10				14	7		21
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	237		22	8	35	302	59		361
B.90	Neto vrijednost	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621

Tablica 8.15. — Račun IV.2.: bilance stanja — promjene u bilanci stanja

Promjene aktive										
Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ukupno	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Stanja i promjene aktive
482			482	11	115	57	- 4	301	AN	Nefinancijska aktiva
294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
246			246	7	53	23	- 2	165	AN.11	Fiksna aktiva
32			32	0	4	1	0	27	AN.12	Zalihe
16			16	0	10	5	- 2	3	AN.13	Dragocjenosti
186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
178			178	4	48	26	- 1	101	AN.21	Prirodni resursi
8			8	0	0	2	1	5	AN.22	Ugovori, najam i licence
0			0	0	0	0	0	0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Financijska aktiva/pasiva
12		1	11	0	0	1	10	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
100		11	89	2	64	- 26	10	39	AF.2	Gotovina i depoziti
139		13	126	0	16	4	96	10	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
82		4	78	0	3	3	53	19	AF.4	Zajmovi
156		15	141	1	76	3	44	17	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
49		0	49	0	39	1	8	1	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
14		0	14	0	3	0	8	3	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika

Promjene pasive i neto vrijednosti										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Stanja i promjene pasive	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	157	224	102	16	6	505	72		577
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja							12		12
AF.2	Gotovina i depoziti	0	65	37	0	0	102	-2		100
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	7	64	45	0	0	116	23		139
AF.4	Zajmovi	21	0	9	11	6	47	35		82
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	100	39	2	0	0	141	15		156
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0	48	0	1	0	49	0		49
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3	8	0	0	0	11	3		14
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	26	0	9	4	0	39	-14		25
B.10	Promjene neto vrijednosti zbog	237	2	-54	304	9	500	-6		494
B.101	Štednja i kapitalni transfer	88	-5	90	210	-1	202	-10		192
B.102	Ostale promjene obujma aktive	14	-1	-2	-1	0	10			10
B.103	Nominalni vlasnički dobici/gubici	134	10	38	96	10	288	4		292
B.1031	Neutralni vlasnički dobici/gubici	82	6	27	87	6	208	6		214
B.1032	Stvarni vlasnički dobici/gubici	52	4	11	9	4	80	-2		78

Tablica 8.15. — Račun IV.3: bilance stanja — završna bilanca stanja

Aktiva										
Ukupno	Odgovarajuće stavke		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Račun roba i usluga	Račun sektora inozemstva	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Stanja i promjene aktive
5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Nefinancijska aktiva
3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
2 825			2 825	128	766	490	50	1 391	AN.11	Fiksna aktiva
146			146	1	52	23	0	70	AN.12	Zalihe
141			141	2	105	13	13	8	AN.13	Dragocjenosti
1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
1 959			1 959	39	621	312	22	965	AN.21	Prirodni resursi
30			30	0	0	8	4	18	AN.22	Ugovori, najam i licence
3			0	0	0	0	0	0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu
9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Financijska aktiva/pasiva
782		1	781	0	0	81	700	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
1 687		116	1 571	112	904	124	10	421	AF.2	Gotovina i depoziti
1 527		138	1 389	25	214	4	1 046	100	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
1 536		74	1 462	8	27	118	1 240	69	AF.4	Zajmovi
3 115		360	2 755	23	1 825	15	595	297	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
545		26	519	4	430	21	38	26	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
35			35	0	6	0	21	8	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
386		144	242	4	59	24	1	154	AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja
									B.90	Neto vrijednost

Tablica 8.15. — Račun IV.3.: bilance stanja — završna bilanca stanja (nastavak)

Pasiva i neto vrijednost										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odgovarajuće stavke		
	Ostali tokovi i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Račun sektora inozemstva	Račun roba i usluga	Ukupno
AN	Nefinancijska aktiva									
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva									
AN.11	Fiksna aktiva									
AN.12	Zalihe									
AN.13	Dragocjenosti									
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva									
AN.21	Prirodni resursi									
AN.22	Ugovori, najam i licence									
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu									
AF	Financijska aktiva/pasiva	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja							782		782
AF.2	Gotovina i depoziti	40	1 346	139	10	38	1 573	114		1 687
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	51	1 117	257	2	0	1 427	100		1 527
AF.4	Zajmovi	918	0	337	180	49	1 484	52		1 536
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 087	804	6	0	0	2 897	218		3 115
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	12	483	19	1	5	520	25		545
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	7	18	0	0	0	25	10		35
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	263	0	31	12	35	341	45		386
B.90	Neto vrijednost	149	- 28	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115

RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA (V.)

- 8.65. Računi sektora inozemstva bilježe transakcije između rezidentnih i nerezidentnih jedinica. Sektor inozemstva ne predstavlja institucionalni sektor kao takav, ali u strukturi sustava on ima sličnu ulogu.
- 8.66. Redoslijed računa sektora inozemstva prati isti opći obrazac kao i računi institucionalnih sektora, tj.:
- (a) tekući računi;
 - (b) računi akumulacije;
 - (c) bilance stanja.
- 8.67. Računi iz točaka (a) do (c) stavka 8.66. sastavljaju se sa stajališta inozemstva. Naime, ono što je izvor sektora inozemstva, to je uporaba za ukupno gospodarstvo i obrnuto. Na isti je način financijska aktiva koju drži sektor inozemstva pasiva za ukupno gospodarstvo i obrnuto. Iznimka su zlatne poluge kao rezervna sredstva koja se, usprkos tome što nemaju obveza na suprotnoj strani, bilježe u financijskom računu zbog svoje uloge u međunarodnim plaćanjima.

Tekući računi**Inozemni račun roba i usluga (V.I.)**

- 8.68. Uvozi roba i usluga bilježe se na strani izvora u računu, a izvozi roba i usluga na strani uporaba. Razlika između izvora i uporaba je izravnavajuća stavka računa, koja se naziva „Inozemni saldo računa za robe i usluge”. Ako je ona pozitivna, postoji višak za inozemstvo, a manjak za ukupno gospodarstvo, a obrnuto vrijedi ako je razlika negativna.
- 8.69. I uvoz i izvoz se vrednuju na granici zemlje izvoznice. Izvoz se vrednuje po cijenama FOB. Uvoz se vrednuje po cijenama koje uključuju „prijevoz i osiguranje” (CIF) između zemlje podrijetla i zemlje uvoznice, odnosno na temelju CIF-a. Da bi se smanjila FOB vrijednost uvoza koja odražava vrijednost na granici zemlje podrijetla, element CIF mora biti oduzet od vrijednosti robe izračunate na mjestu ulaza u zemlju uvoznicu. Element CIF se zatim dodjeljuje odgovarajućim uslužnim aktivnostima, bilo kao uvoz u slučaju nerezidentnih jedinica, i domaćo proizvodnji u slučaju rezidentnih jedinica koje pružaju te usluge.

Kada rezidentne jedinice pružaju usluge prijevoza i osiguranja, koje su uključene u FOB vrijednost uvoza robe (tj. između tvornice i granice države izvoza), one se moraju uključiti u vrijednost izvoza usluga gospodarstva koje uvozi robu. U obrnutom slučaju, kada nerezidentne jedinice pružaju usluge prijevoza i osiguranja, koje su uključene u FOB vrijednost izvoza robe, one se moraju uključiti u vrijednost uvoza usluga gospodarstva koje izvozi robu.

Inozemni račun primarnih dohodaka i tekućih transfera (V.II.)

- 8.70. Svrha inozemnog računa primarnih dohodaka i tekućih transfera je utvrđivanje salda inozemnog tekućeg računa, koji u strukturi sustava odgovara štednji institucionalnih sektora. Ovaj je račun sažeta verzija slijeda računa za institucionalni sektor, od računa raspodjele primarnog dohotka do računa uporabe dohotka.
- 8.71. Na strani izvora, inozemni račun primarnih dohodaka i tekućih transfera pokazuje saldo inozemnog računa za robe i usluge. Ovaj račun također bilježi, na strani izvora ili uporaba, sve transakcije raspodjele koje uključuju sektor inozemstva, osim kapitalnih transfera.

Inozemni računi akumulacije (V.III.)**Kapitalni račun (V.III.1.)**

- 8.72. Kapitalni račun sektora inozemstva bilježi stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive nerezidentnih jedinica i mjeri promjene neto vrijednosti zbog salda inozemnog tekućeg računa i kapitalnih transfera.
- 8.73. Izravnavajuća stavka kapitalnog računa je neto uzajmljivanje ili pozajmljivanje sektora inozemstva. Ona je jednaka, ali sa suprotnim predznakom, zbroju neto uzajmljivanja ili pozajmljivanja rezidentnih institucionalnih sektora.

Financijski račun (V.III.2.)

8.74. Raspored financijskog računa sektora inozemstva identičan je financijskom računu institucionalnih sektora.

Račun ostalih promjena aktive (V.III.3.)

8.75. Kao i kod institucionalnih sektora, promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive i zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka utvrđuju se sukcesivno, s tim da se vlasnički dobitci i gubici raščlanjuju na neutralne i stvarne vlasničke dobitke i gubitke.

8.76. aktive u računima akumulacije i bilancama stanja sektora inozemstva posljedica je uobičajene prakse, po kojoj se stvara zamišljena institucionalna jedinica i smatra se da je sektor inozemstva stekao financijsku aktivu, a obratno vrijedi za aktivu koju rezidentne jedinice drže u ostalim gospodarstvima.

Bilance stanja (V.IV.)

8.77. Bilance stanja sektora inozemstva sadrže financijsku aktivu i pasivu. Na strani aktive, bilježi se ukupno stjecanje umanjeno za otuđenje monetarnog zlata i posebnih prava vučenja između nerezidentnih i rezidentnih jedinica.

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (vanjski račun transakcija)

V.I.: Inozemni račun roba i usluga

Uporabe			Izvori		
P.6	Izvoz roba i usluga	540	P.7	Uvoz roba i usluga	499
P.61	Izvoz roba	462	P.71	Uvoz roba	392
P.62	Izvoz usluga	78	P.72	Uvoz usluga	107
B.11	Saldo inozemnog računa za robe i usluge	- 41			

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.II.: inozemni račun primarnih dohodaka i tekućih transfera

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	6	B.11	Saldo inozemnog računa za robe i usluge	- 41
D.11	Nadnice i plaće	6			
			D.1	Naknade zaposlenicima	2
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	0	D.11	Nadnice i plaće	2
D.21	Porezi na proizvode	0	D.12	Socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)	0	D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.212	Porezi i carine na uvoz isklj. PDV	0	D.122	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.2121	Uvozne carine	0			
D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina	0	D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	
D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz		D.21	Porezi na proizvode	0
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	0	D.211	Porezi tipa poreza na dodanu vrijednost (PDV)	0

Uporabe			Izvori		
			D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a	0
D.3	Subvencije	0	D.2121	Uvozne carine	0
D.31	Subvencije na proizvode	0	D.2122	Porezi na uvoz bez PDV-a i carina	0
D.311	Uvozne subvencije	0	D.214	Porezi na proizvode osim PDV-a i poreza na uvoz	0
D.319	Ostale subvencije na proizvode	0			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	0	D.29	Ostali porezi na proizvodnju	0
D.4	Vlasnički dohodak	44	D.3	Subvencije	0
D.41	Kamate	13	D.31	Subvencije na proizvode	0
D.42	Raspodijeljeni dohodak društava	17	D.311	Uvozne subvencije	0
D.421	Dividende	13	D.319	Ostale subvencije na proizvode	0
D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava	4	D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	0
D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja	14			
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	0	D.4	Vlasnički dohodak	38
			D.41	Kamate	21
	Tekući transferi	17	D.42	Raspodijeljeni dohodak društava	17
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	1	D.421	Dividende	14
D.51	Porezi na dohodak	1	D.422	Povlačenja dohotka iz kvazi-društava	3
D.59	Ostali tekući porezi	0	D.43	Ponovno uložena zarada od izravnih stranih ulaganja	0
D.61	Neto socijalni doprinosi	0	D.44	Ostali dohodak od ulaganja	0
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	0			
D.6111	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0		Tekući transferi	55
D.6112	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	0
D.612	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca	0	D.51	Porezi na dohodak	0
D.6121	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0	D.59	Ostali tekući porezi	
D.6122	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0	D.61	Neto socijalni doprinosi	0
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	0	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	0

Uporabe			Izvori		
D.6131	Stvarni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje	0	D.6111	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0
D.6132	Stvarni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje	0	D.6112	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	0	D.612	Pripisani socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.6141	Dodatni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje	0	D.6121	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0
D.6142	Dodatni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje	0	D.6122	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0
D.61SC	Zaračunate usluge programa socijalnog osiguranja	0	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	0
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	0	D.6131	Stvarni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje	0
D.621	Socijalne naknade u novcu	0	D.6132	Stvarni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje	0
D.6211	Socijalne naknade u novcu	0	D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	0
D.6212	Nemirovinske socijalne naknade u novcu	0	D.6141	Dodatni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje	0
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	0	D.6142	Dodatni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje	0
D.6221	Ostale naknade socijalnog mirovinskog osiguranja	0	D.61SC	Zaračunate usluge programa socijalnog osiguranja	0
D.6222	Ostale naknade socijalnog nemirovinskog osiguranja	0	D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	0
D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu		D.621	Socijalne naknade u novcu	0
D.7	Ostali tekući transferi	16	D.6211	Socijalne mirovinske naknade u novcu	0
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	2	D.6212	Nemirovinske socijalne naknade u novcu	0
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	1	D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	0
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	1	D.6221	Ostale naknade socijalnog mirovinskog osiguranja	0
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	12	D.6222	Ostale naknade socijalnog nemirovinskog osiguranja	0
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova neposrednog neživotnog osiguranja	0	D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu	0
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	12	D.7	Ostali tekući transferi	55
D.73	Tekući transferi unutar opće države	0	D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	11
D.74	Tekuća međunarodna suradnja	1	D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	0

Uporabe			Izvori		
D.75	Razni tekući transferi	1	D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	11
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima (NPUSK)	0	D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	3
D.752	Tekući transferi između kućanstava	1	D.721	Odštetni zahtjevi s naslova neposrednog neživotnog osiguranja	3
D.759	Ostali razni tekući transferi	0	D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	0
			D.73	Tekući transferi unutar opće države	0
D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima	0	D.74	Tekuća međunarodna suradnja	22
			D.75	Razni tekući transferi	10
			D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima (NPUSK)	0
			D.752	Tekući transferi između kućanstava	7
			D.759	Ostali razni tekući transferi	3
			D.76	Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a	9
			D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima	0
B.12	Saldo vanjskog tekućeg računa	- 13			

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.III.: računi akumulacije

V.III.1.: kapitalni računi

V.III.1.1.: promjene neto vrijednosti zbog salda vanjskog tekućeg računa i kapitalnih transfera

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti		
		B.12	Saldo inozemnog tekućeg računa	- 13
		D.9r	Kapitalni transferi, primljeni	4
		D.91r	Porezi na kapital, primljeni	
		D.92r	Investicijske potpore, primljene	4
		D.99r	Ostali kapitalni transferi, primljeni	
		D.9p	Kapitalni transferi, plaćeni	- 1
		D.91p	Porezi na kapital, plaćeni	
		D.92p	Investicijske potpore, plaćene	
		D.99p	Ostali kapitalni transferi, plaćeni	- 1
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog salda inozemnog tekućeg računa i kapitalnih transfera	- 10		

V.III.1.2.: stjecanje nefinancijske aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive	0	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog salda inozemnog tekućeg računa i kapitalnih transfera	- 10
NP.1	Stjecanje umanjeno za otuđenje prirodnih resursa	0			
NP.2	Stjecanje umanjeno za otuđenje ugovora, najmova i licenci	0			
NP.3	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0			
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 10			

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.III.2.: financijski račun

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F	Neto stjecanje financijske aktive	47	F	Neto stjecanje financijske aktive	57
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	1	F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
F.11	Monetarno zlato	1	F.11	Monetarno zlato	
F.12	Posebna prava vučenja	0	F.12	Posebna prava vučenja	0
F.2	Gotovina i depoziti	11	F.2	Gotovina i depoziti	- 2
F.21	Gotovina	3	F.21	Gotovina	1
F.22	Prenosivi depoziti	2	F.22	Prenosivi depoziti	0
F.221	Međubankovne pozicije		F.221	Međubankovne pozicije	
F.229	Ostali prenosivi depoziti	2	F.229	Ostali prenosivi depoziti	
F.29	Ostali depoziti	6	F.29	Ostali depoziti	- 3
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	9	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	21
F.31	Kratkoročni	2	F.31	Kratkoročni	5
F.32	Dugoročni	7	F.32	Dugoročni	16
F.4	Zajmovi	4	F.4	Zajmovi	35
F.41	Kratkoročni	3	F.41	Kratkoročni	14
F.42	Dugoročni	1	F.42	Dugoročni	21
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	12	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14
F.51	Vlasnički udjeli	12	F.51	Vlasnički udjeli	9
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	10	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	3
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	2	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	2

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.519	Ostali vlasnički udjeli	0	F.519	Ostali vlasnički udjeli	4
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	0	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	5
F.521	Udjeli/jedinice novčanih fondova	0	F.521	Udjeli/jedinice novčanih fondova	2
F.522	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima osim novčanih fondova	0	F.522	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima osim novčanih fondova	3
F.6	Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0	F.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
F.61	Tehničke rezerve neživotnog osiguranja	0	F.61	Tehničke rezerve neživotnog osiguranja	0
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0
F.63	Mirovinska prava	0	F.63	Mirovinska prava	0
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	0	F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	0
F.65	Prava na nemirovinske fondove	0	F.65	Prava na nemirovinske fondove	0
F.66	Rezerve za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0	F.66	Rezerve za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3
F.71	Financijske izvedenice	0	F.71	Financijske izvedenice	3
F.711	Opcije	0	F.711	Opcije	1
F.712	Terminski ugovori	0	F.712	Terminski ugovori	2
F.72	Dioničke opcije zaposlenika		F.72	Dioničke opcije zaposlenika	
F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	10	F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	- 14
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	8	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	- 1
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove	2	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, isključujući trgovačke kredite i predujmove	- 13

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.III.3.: računi ostalih promjena aktive

V.III.3.1.: račun ostalih promjena obujma aktive

Ostali tokovi					
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	0	K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0

AN.21	Prirodni resursi	0	AN.21	Prirodni resursi	0
AN.22	Ugovori, najam i licence	0	AN.22	Ugovori, najam i licence	0
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0	K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0
K.21	Iscrpljivanje prirodnih resursa	0	K.21	Iscrpljivanje prirodnih resursa	0
AN.21	Prirodni resursi	0	AN.21	Prirodni resursi	0
K.22	Ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0	K.22	Ostalo ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0
AN.21	Prirodni resursi	0	AN.21	Prirodni resursi	0
AN.22	Ugovori, najam i licence	0	AN.22	Ugovori, najam i licence	0
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	0	K.3	Gubici zbog nepogoda	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.4	Nenadoknađene zapljene	0	K.4	Nenadoknađene zapljene	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AF	Financijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	0
K.5	Ostale promjene obujma d.n.	0	K.5	Ostale promjene obujma d.n.	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	K.6	Promjene u klasifikacijama	0
K.61	Promjene u klasifikaciji i strukturi sektora	0	K.61	Promjene u klasifikaciji i strukturi sektora	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0

AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
	Ukupne ostale promjene obujma	0		Ukupne ostale promjene obujma	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.11	Fiksna aktiva	0	AN.11	Fiksna aktiva	0
AN.12	Zalihe	0	AN.12	Zalihe	0
AN.13	Dragocjenosti	0	AN.13	Dragocjenosti	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodni resursi	0	AN.21	Prirodni resursi	0
AN.22	Ugovori, najam i licence	0	AN.22	Ugovori, najam i licence	0
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0	AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0
AF	Financijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	0
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AF.2	Gotovina i depoziti	0	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AF.4	Zajmovi	0	AF.4	Zajmovi	0
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AF.6	Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0	AF.6	Prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	0	AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	0
	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	0		Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	0

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.III.3.: računi ostalih promjena aktive

V.III.3.2.: račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobici (+)/gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobici (+)/gubici (-)	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva		AF	Financijska aktiva/pasiva	15
AN.21	Prirodni resursi		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	12
AN.22	Ugovori, najam i licence		AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu		AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva	7	AF.4	Zajmovi	0
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1
AF.2	Gotovina i depoziti		AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	4	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AF.4	Zajmovi	0	AF.8	Računi ostalih obveza	0
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Računi ostalih potraživanja	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	4

V.III.3.2.1.: račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Neutralni vlasnički dobitci (+)/gubici (-)		K.71	Neutralni vlasnički dobitci (+)/gubici (-)	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva		AF	Financijska aktiva	22
AN.21	Prirodni resursi		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	16
AN.22	Ugovori, najam i licence		AF.2	Gotovina i depoziti	2
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu		AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2
AF	Financijska aktiva	12	AF.4	Zajmovi	0
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja		AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AF.2	Gotovina i depoziti	2	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	3	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AF.4	Zajmovi	1	AF.8	Računi ostalih obveza	1
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Računi ostalih potraživanja	3			
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	6

V.III.3.2.2.: račun stvarnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Stvarni vlasnički dobitci (+)/ gubici (-)		K.72	Stvarni vlasnički dobitci (+)/ gubici (-)	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva		AF	Financijska aktiva	- 7
AN.21	Prirodni resursi		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 4
AN.22	Ugovori, najam i licence		AF.2	Gotovina i depoziti	- 2
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu		AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AF	Financijska aktiva	- 5	AF.4	Zajmovi	0
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1
AF.2	Gotovina i depoziti	- 2	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 1
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AF.4	Zajmovi	- 1	AF.8	Računi ostalih obveza	- 1
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika				
AF.8	Računi ostalih potraživanja	- 3			
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog stvarnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	- 2

Tablica 8.16. — Potpuni slijed računa sektora inozemstva (inozemni račun transakcija) (nastavak)

V.IV.: inozemni račun aktive i pasive

V.IV.1.: početna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	1 274
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	770

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.21	Prirodni resursi	0	AF.2	Gotovina i depoziti	116
AN.22	Ugovori, najam i licence	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	77
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu	0	AF.4	Zajmovi	17
			AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	203
AF	Financijska aktiva	805	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	25
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja		AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	7
AF.2	Gotovina i depoziti	105	AF.8	Računi ostalih obveza	59
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	125			
AF.4	Zajmovi	70			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	345			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	26			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Računi ostalih potraživanja	134			
			B.90	Neto vrijednost	- 469

V.IV.2.: promjene u bilanci stanja

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN	Nefinancijska aktiva		AF	Financijska pasiva	72
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	12
AN.21	Prirodni resursi		AF.2	Gotovina i depoziti	- 2
AN.22	Ugovori, najam i licence		AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	23
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu		AF.4	Zajmovi	35
			AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	15
AF	Financijska aktiva	54	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3
AF.2	Gotovina i depoziti	11	AF.8	Računi ostalih obveza	- 14
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	13			
AF.4	Zajmovi	4			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	15			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Računi ostalih potraživanja	10			
			B.10	Promjene neto vrijednosti zbog:	- 6
			B.101	Saldo vanjskog tekućeg računa i kapitalni transferi	- 10
			B.102	Ostale promjene obujma aktive	0
			B.103	Nominalni vlasnički dobici/gubici	4
			B.1031	Neutralni vlasnički dobici/gubici	6
			B.1032	Stvarni vlasnički dobici/gubici	- 2

V.IV.3.: završna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva		AF	Financijska pasiva	1 346
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva		AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	782
AN.21	Prirodni resursi		AF.2	Gotovina i depoziti	114
AN.22	Ugovori, najam i licence		AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	100
AN.23	Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku aktivu		AF.4	Zajmovi	52
			AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	218
AF	Financijska aktiva	859	AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	25
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	10
AF.2	Gotovina i depoziti	116	AF.8	Računi ostalih obveza	45
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	138			
AF.4	Zajmovi	74			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	360			
AF.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	26			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika				
AF.8	Računi ostalih potraživanja	144			
			B.90	Neto vrijednost	- 475

RAČUN ROBA I USLUGA (0)

8.78. Namjena računa roba i usluga je pokazati, po skupinama proizvoda i za ukupno gospodarstvo, ponudu proizvoda i njihove uporabe. Račun nije dio slijeda računa nego potporni identitet između ponude i uporabe proizvoda u gospodarstvu.

Na agregatnoj razini predstavlja usklađivanje ponude i uporabe proizvoda u redcima tablica ponude i uporabe.

8.79. On stoga pokazuje, po skupinama proizvoda i za ukupno gospodarstvo, izvore (*proizvodnja* i uvoz) i uporabe roba i usluga (*intermedijarnu potrošnju*, *finalnu potrošnju*, *bruto ulaganje u fiksni kapital*, *promjene zaliha*, *stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti* i izvoz).

8.80. S obzirom da se proizvodnja vrednuje po bazičnim cijenama, a uporabe po kupovnim cijenama, na strani izvora treba uključiti poreze umanjene za subvencije na proizvode.

8.81. Uporabe se bilježe na desnoj strani računa roba i usluga, a izvori na lijevoj strani, tj. na suprotnoj strani od one koja se koristi u tekućim računima za institucionalne sektore, budući da su tokovi proizvoda protustavke monetarnim tokovima.

8.82. Račun roba i usluga je po definiciji u ravnoteži i stoga nema izravnavajuću stavku.

Tablica 8.17. — Račun 0: račun roba i usluga

Izvori			Uporabe		
P.1	<i>Output</i>	3 604	P.2	Intermedijarna potrošnja	1 883
P.11	Tržišni <i>output</i>	3 077	P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	1 399
P.12	<i>Output</i> za vlastitu krajnju uporabu	147	P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	1 230
P.13	Netržišni <i>output</i>	380	P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju	169
D.21	Porezi na proizvode	141	P.5g	Bruto investicije	414
D.31	Subvencije na proizvode	- 8	P.511	Stjecanje umanjeno za otuđenje fiksne aktive	359
P.7	Uvoz roba i usluga	499	P.5111	Stjecanja nove vrste fiksne aktive	358
P.71	Uvoz roba	392	P.5112	Stjecanje postojeće fiksne aktive	9
P.72	Uvoz usluga	107	P.5113	Prodaja postojeće fiksne aktive	- 8
			P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive	17
			P.52	Promjena zaliha	28
			P.53	Stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti	10
			P.6	Izvoz roba i usluga	540
			P.61	Izvoz roba	462
			P.62	Izvoz usluga	78

INTEGRIRANI EKONOMSKI RAČUNI

8.83. Integrirani ekonomski računi daju točan pregled računa gospodarstva, odnosno tekućih računa, računa akumulacije i bilanci stanja.

Integrirani ekonomski računi objedinjuju u istoj tablici račune svih institucionalnih sektora, ukupnog gospodarstva i sektora inozemstva i uravnotežuju sve tokove i svu aktivu i pasivu. Oni također omogućavaju izravno očitavanje svih agregata.

- 8.84. U tablici integriranih ekonomskih računa, uporabe, aktiva i promjene aktive bilježe se na lijevoj strani, dok se izvori, pasiva, promjene pasive i neto vrijednosti bilježe na desnoj strani.
- 8.85. Da bi tablica bila čitljiva, a da istodobno daje sliku cjelokupnog ekonomskog procesa, koriste se najprikladnije razine agregiranja koje omogućuju razumijevanje strukture sustava.
- 8.86. Stupci u tablici predstavljaju institucionalne sektore: nefinancijska društva, financijska društva, opću državu, neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) i kućanstva. Postoji i stupac za ukupno gospodarstvo, stupac sektora inozemstva te stupac koji uravnotežuje uporabe i izvore roba i usluga.
- 8.87. Redci u tablici predstavljaju različite kategorije transakcija, aktive i pasive, izravnavajuće stavke i određene agregate.

Tablica 8.18. — Integrirani ekonomski računi

Tekući računi

Računi	Uporabe									Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	
	Ukupno	Roba i usluge (izvori)	Inozemstvo	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		
I. Proizvodnja/inozemni račun roba i usluga	499	499								P.7	Uvoz roba i usluga
	540		540							P.6	Izvoz roba i usluga
	3 604	3 604								P.1	Output
	1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Intermedijarna potrošnja
	133	133								D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode
	1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g/B.1*g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod
	222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala
	1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n/B.1*n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod
	- 41		- 41							B.11	Saldo inozemnog računa za robe i usluge
II.1.1. Račun stvaranja dohotka	1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Naknade zaposlenicima
	191		0	191						D.2-D.3	Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju i uvoz
	133		0	133						D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode
	58		0	58	1	- 1	1	4	53	D.29-D.39	Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju
	452			452	3	84	27	46	292	B.2g	Poslovni višak, bruto
	61			61		61				B.3g	Mješoviti dohodak, bruto
	238			238	0	69	0	34	135	B.2n	Poslovni višak, neto
	53			53		53				B.3n	Mješoviti dohodak, neto

Računi	Uporabe									D.4	Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke
	Ukupno	Roba i usluge (izvori)	Inozemstvo	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		
II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka	435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Vlasnički dohodak
	1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto
	1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Bilanca primarnog dohotka, neto/nacionalni dohodak, neto
II.2. Račun sekundarne raspodjele dohotka	213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.
	333		0	333		333				D.61	Neto socijalni doprinosi
	384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi
	299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Ostali tekući transferi
	1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
	1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Raspoloživi dohodak, neto
II.3. Račun preraspodjele dohotka u naturi	215			215	31		184			D.63	Socijalni transferi u naturi
	1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto
	1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Prilagođeni raspoloživi dohodak, neto
II.4. Račun uporabe dohotka										B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
										B.6n	Raspoloživi dohodak, neto preraspodjele
	1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Stvarna finalna potrošnja
	1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Izdaci za finalnu potrošnju
	11		0	11	0		0	11	0	D.8	Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima
	427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Štednja, bruto
	205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Štednja, neto
	- 13		- 13							B.12	Saldo inozemnog tekućeg računa

Izvori											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Inozemstvo	Robe i usluge (uporabe)	Ukupno	Računi
P.7	Uvoz roba i usluga							499		499	I. Proizvodnja/inozemni račun roba i usluga
P.6	Izvoz roba i usluga								540	540	
P.1	Output	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604	
P.2	Intermedijarna potrošnja								1 883	1 883	
D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode						133			133	
B.1g/B.1*g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod	1 331	94	126	155	15	1 854			1 854	II.1.1. Račun stvaranja dohotka
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	157	12	27	23	3	222			222	II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka
B.1n/B.1*n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod	1 174	82	99	132	12	1 632			1 632	
B.11	Saldo inozemnog računa za robe i usluge							- 41		- 41	
D.1	Naknade zaposlenicima				1 154		1 154	2		1 156	
D.2-D.3	Porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju i uvoz			191			191	0		191	
D.21-D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode			133			133	0		133	
D.29-D.39	Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju			58			58	0		58	
B.2g	Poslovni višak, bruto	292	46	27	84	3	452			452	
B.3g	Mješoviti dohodak, bruto				61		61			61	
B.2n	Poslovni višak, neto	135	34	0	69	0	238			238	
B.3n	Mješoviti dohodak, neto				53		53			53	
D.4	Vlasnički dohodak	96	149	22	123	7	397	38		435	

Tablica 8.18. — Integrirani ekonomski računi

Računi akumulacije

Promjene aktive											
Računi	Ukupno	Roba i usluge (izvori)	Inozemstvo	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke
III.1.1. Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera										B.8n	Štednja, neto
										B.12	Saldo vanjskog tekućeg računa
										D.9r	Kapitalni transferi, primljeni
										D.9p	Kapitalni transferi, plaćeni (-)
	192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera
III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive	414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Bruto investicije
	- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala (-)
	28			28	0	2	0	0	26	P.52	Promjene zaliha
	10			10	0	5	3	0	2	P.53	Stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti
	0		0	0	1	4	2	0	- 7	NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive
0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Neto uzajmljivanje (+) neto pozajmljivanje (-)	
III.2. Financijski račun	483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Neto stjecanje financijske aktive
	0		1	- 1			0	- 1		F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
	100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Gotovina i depoziti
	95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Dužnički vrijednosni papiri
	82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Zajmovi
	119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima
	48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
	14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	

Promjene aktive												
Računi	Ukupno	Roba i usluge (izvori)	Inozemstvo	S.1 Ukupno gospodarstvo	S.15 NPUSK-ovi	S.14 Kućanstva	S.13 Opća država	S.12 Financijska društva	S.11 Nefinancijska društva		Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	
III.3.1. Račun ostalih promjena obujma aktive	33			33	0	0	7	0	26	K.1	Ekonomsko pojavljivanje aktive	
	- 11			- 11	0	0	- 2		- 9	K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	
	- 11			- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Gubici zbog nepogoda	
	0			0	0	0	5	0	- 5	K.4	Nenadoknađene zapljene	
	2			2	0	2	0	1	1	K.5	Ostale promjene obujma d.n.	
	0			0	0	0	- 4	- 2	6	K.6	Promjene u klasifikacijama	
	13			13	0	0	0	- 1	14		Ostale promjene obujma, ukupno	
												od kojih je:
	- 7			- 7	0	0	- 3	- 2	- 2	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
	17			17	0	0	3	0	14	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
	3			3	0	0	0	1	2	AF	Financijska aktiva/pasiva	
										B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	
III.3.2. Račun revalorizacije										K.7	Nominalni vlasnički dobici/gubici	
	280			280	8	80	44	4	144	AN	Nefinancijska aktiva	
	126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
	154		0	154	3	45	23	2	81	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
	91		7	84	2	16	1	57	8	AF	Financijska aktiva/pasiva	
											B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka(+)/gubitaka (-)

Promjene pasive i neto vrijednosti											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Inozemstvo	Roba i usluge (uporabe)	Ukupno	Računi
B.8n	Štednja, neto	71	2	- 62	192	2	205			205	III.1.1. Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera
B.12	Saldo inozemnog tekućeg računa							- 13		- 13	
D.9r	Kapitalni transferi, primljeni	33	0	6	23	0	62	4		66	
D.9p	Kapitalni transferi, plaćeni (-)	- 16	- 7	- 34	- 5	- 3	- 65	- 1		- 66	
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	II.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive
P.5g	Bruto investicije								414	414	
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala (-)								- 222		
P.52	Promjene zaliha								28	28	
P.53	Stjecanje umanjeno za otuđenje dragocjenosti								10	10	
NP	Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive								0		
B.9	Neto uzajmljivanje (+) neto pozajmljivanje (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0	III.2. Financijski račun
F	Neto povećanje pasive	139	173	93	15	6	426	57		483	
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja										
F.2	Gotovina i depoziti		65	37			102	- 2		100	
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	6	30	38	0	0	74	21		95	
F.4	Zajmovi	21	0	9	11	6	47	35		82	
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	83	22				105	14		119	
F.6	Sustavi prilagodbe osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava		48	0			48	0		48	
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3	8	0	0	0	11	3		14	
F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	26		9	4		39	- 14		25	

Promjene pasive i neto vrijednosti

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Inozemstvo	Roba i usluge (uporabe)	Ukupno	Računi
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive										II.3.1. Račun ostalih promjena obujma aktive
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive										
K.3	Gubici zbog nepogoda										
K.4	Nenadoknađene zapljene										
K.5	Ostale promjene obujma d.n.	0	0	0	1	0	1			1	
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	0	2	0	0	2			2	
	Ukupne ostale promjene obujma	0	0	2	1	0	3			3	
	od kojih je:										
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva										
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva										
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	0	2	1	0	3			3	
B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	14	-1	-2	-1	0	10			10	
K.7	Nominalni vlasnički dobitci/gubici										II.3.2. Račun revalorizacije
AN	Nefinancijska aktiva										
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva										
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva										
AF	Financijska aktiva/pasiva	18	51	7	0	0	76	15		91	
B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka (+)/gubitaka (-)	134	10	38	96	10	288	4		292	

Tablica 8.18. — Integrirani ekonomski računi

Bilance stanja
Aktiva

				S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Računi	Ukupno	Roba i usluge (izvori)	Inozem- stvo	Ukupno gospodarstvo	NPUSK-ovi	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva		Transakcije, ostali tokovi, zalihe i izravnavajuće stavke
IV.1. Početna bilanca stanja	4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Nefinancijska aktiva
	2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
	1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
	9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Financijska aktiva/pasiva
										B.90	Neto vrijednost
IV.2. Promjene u bilanci stanja											Ukupne promjene aktive
	480			480	11	115	57	- 4	301	AN	Nefinancijska aktiva
	294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
	186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
	577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Financijska aktiva/pasiva
										B.10	Promjene neto vrijednosti, ukupno
										B.101	Štednja i kapitalni transferi
										B.102	Ostale promjene obujma aktive
										B.103	Nominalni vlasnički dobici (+)/gubici (-)
IV.3. Završna bilanca stanja	5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Nefinancijska aktiva
	3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
	1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
	9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Financijska aktiva/pasiva
										B.90	Neto vrijednost

Pasiva i neto vrijednost

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcije, ostali tokovi, stanja i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUSK-ovi	Ukupno gospodarstvo	Inozemstvo	Roba i usluge (uporabe)	Ukupno	Računi
AN	Nefinancijska aktiva										IV.1. Početna bilanca stanja
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva										
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva										
AF	Financijska aktiva/pasiva	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036	
B.90	Neto vrijednost	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621	
	Ukupne promjene aktive										IV.2. Promjene u bilanci stanja
AN	Nefinancijska aktiva										
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva										
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva										
AF	Financijska aktiva/pasiva	157	224	102	16	6	505	72		577	
B.10	Promjene neto vrijednosti, ukupno	237	4	- 54	304	9	500	- 6		494	
B.101	Štednja i kapitalni transferi	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	
B.102	Ostale promjene obujma aktive	14	- 1	- 2	- 1	0	10			10	
B.103	Nominalni vlasnički dobiti (+)/gubici (-)	134	10	38	96	10	288	4		292	
AN	Nefinancijska aktiva										
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva										
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva										
AF	Financijska aktiva/pasiva	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613	
B.90	Neto vrijednost	149	- 26	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115	

AGREGATI

8.88. Agregati su sumarni pokazatelji rezultata aktivnosti ukupnog gospodarstva i najveće važnosti u svrhu makroekonomske analize i usporedbi u vremenu i prostoru.

Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama (BDP)

8.89. Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama je krajnji rezultat proizvodne aktivnosti rezidentnih proizvodnih jedinica. Može se definirati na tri načina:

- (a) proizvodni pristup: BDP je zbroj bruto dodane vrijednosti različitih institucionalnih sektora ili različitih djelatnosti uvećan za poreze i umanjen za subvencije na proizvode (koje se ne dodjeljuju sektorima i djelatnostima). On je također izravnavajuća stavka u računu proizvodnje ukupnog gospodarstva;
- (b) rashodovni pristup: BDP je zbroj krajnjih uporaba roba i usluga koje su proizvele rezidentne institucionalne jedinice (finalna potrošnja i bruto investicije) uvećan za izvoz i umanjen za uvoz roba i usluga;
- (c) dohodovni pristup: BDP je zbroj uporaba u računu stvaranja dohotka ukupnog gospodarstva (naknade zaposlenicima, porezi na proizvodnju i uvoz umanjen za subvencije, bruto poslovni višak i mješoviti dohodak ukupnog gospodarstva).

8.90. Odbitkom potrošnje fiksnog kapitala od BDP-a dobivamo neto domaći proizvod po tržišnim cijenama (NDP).

Poslovni višak ukupnog gospodarstva

8.91. Bruto (ili neto) poslovni višak ukupnoga gospodarstva je zbroj bruto (ili neto) poslovnih viškova različitih djelatnosti gospodarstva ili različitih institucionalnih sektora.

Mješoviti dohodak ukupnog gospodarstva

8.92. Bruto (ili neto) mješoviti dohodak ukupnoga gospodarstva istovjetan je bruto (ili neto) mješovitom dohotku sektora kućanstava.

Poduzetnički dohodak ukupnog gospodarstva

8.93. Bruto (ili neto) poduzetnički dohodak ukupnoga gospodarstva je zbroj bruto (ili neto) poduzetničkih dohodaka različitih sektora.

Nacionalni dohodak (po tržišnim cijenama)

8.94. Bruto (ili neto) nacionalni dohodak (po tržišnim cijenama) predstavlja ukupan primarni dohodak koji primaju rezidentne institucionalne jedinice: naknade zaposlenicima, porezi na proizvodnju i uvoz umanjeni za subvencije, vlasnički dohodak (potraživanja minus dugovanja), (bruto ili neto) poslovni višak i (bruto ili neto) mješoviti dohodak.

Bruto nacionalni dohodak (po tržišnim cijenama) jednak je BDP-u umanjenom za primarni dohodak koji plaćaju rezidentne jedinice nerezidentnim institucionalnim jedinicama uvećan za primarni dohodak koji primaju rezidentne institucionalne jedinice od sektora inozemstva.

Nacionalni dohodak nije proizvodni koncept, nego dohodovni koncept, koji ima više ekonomskog smisla kad se izrazi neto, tj. nakon odbitka potrošnje fiksnog kapitala.

Nacionalni raspoloživi dohodak

8.95. Bruto (ili neto) nacionalni raspoloživi dohodak je zbroj bruto (ili neto) raspoloživog dohotka institucionalnih sektora. Bruto (ili neto) nacionalni raspoloživi dohodak jednak je bruto (ili neto) nacionalnom dohotku (po tržišnim cijenama) umanjenom za tekuće transfere (tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd., socijalni doprinosi, socijalne naknade i ostali tekući transferi) koje treba platiti nerezidentnim jedinicama, uvećanom za tekuće transfere koje rezidentne jedinice potražuju od sektora inozemstva.

Štednja

- 8.96. Ovaj agregat mjeri dio nacionalnog raspoloživog dohotka koji se ne koristi za izdatke za finalnu potrošnju. Bruto (ili neto) nacionalna štednja je zbroj bruto (ili neto) štednji različitih institucionalnih sektora.

Saldo inozemnog tekućeg računa

- 8.97. Izravnavajuća stavka u inozemnom računu primarnog dohotka i tekućih transfera predstavlja višak (ako je negativna) ili manjak (ako je pozitivna) ukupnog gospodarstva od njegovih tekućih transakcija (trgovina robom i uslugama, primarni dohoci, tekući transferi) s inozemstvom.

Neto uzajmljivanje (+) ili pozajmljivanje (-) ukupnog gospodarstva

- 8.98. Neto uzajmljivanje (+) ili pozajmljivanje (-) ukupnoga gospodarstva je zbroj neto uzajmljivanja ili pozajmljivanja institucionalnih sektora. Predstavlja neto izvore koje ukupno gospodarstvo stavlja na raspolaganje sektoru inozemstva (ako je pozitivan) ili prima od sektora inozemstva (ako je negativno). Neto uzajmljivanje (+) ili pozajmljivanje (-) ukupnoga gospodarstva jednako je, ali sa suprotnim predznakom, neto pozajmljivanju (-) ili uzajmljivanju (+) sektora inozemstva.

Neto vrijednost ukupnog gospodarstva

- 8.99. Neto vrijednost ukupnoga gospodarstva je zbroj neto vrijednosti institucionalnih sektora. Ona predstavlja vrijednost nefinancijske aktive ukupnoga gospodarstva umanjena za saldo financijske aktive i pasive sektora inozemstva.

Izdaci i prihodi opće države

Izdaci i prihodi opće države utvrđeni su pozivanjem na popis kategorija ESA-e.

- 8.100. Izdaci države čine sljedeće kategorije ESA-e, koji se prikazuju na uporabnoj strani računa opće države, s iznimkom točke D.3 koja se prikazuje na strani izvora računa opće države:

- P.2 Intermedijarna potrošnja
- P.5 Bruto investicije
- D.1 Naknade zaposlenicima
- D.29 Ostali porezi na proizvodnju, plaćeni
- D.3 Subvencije, plaćene
- D.4 Vlasnički dohodak, plaćen
- D.5 Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.
- D.62 Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi
- D.632 Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja
- D.7 Ostali tekući transferi
- D.8 Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima
- D.9p Kapitalni transferi, plaćeni
- NP Stjecanje umanjeno za otuđenje neproizvedene aktive

Državne prihode čine sljedeće kategorije ESA-e koji se bilježe na strani izvora računa opće države, s iznimkom točke D.39 koja se prikazuje na uporabnoj strani u računima opće države:

- P.11 Tržišna proizvodnja
- P.12 Proizvodnja za vlastitu krajnju uporabu
- P.131 Plaćanja za netržišnu proizvodnju
- D.2 Porezi na proizvodnju i uvoz, primljeni
- D.39 Ostale subvencije za proizvodnju, primljene
- D.4 Vlasnički dohodak, primljeni
- D.5 Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.
- D.61 Neto socijalni doprinosi
- D.7 Ostali tekući transferi
- D.9r Kapitalni transferi, primljeni

Po definiciji, razlika između prihoda države i rashoda opće države je neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) sektora opće države.

Konsolidiraju su transakcije D.41 (kamate), D.73 (tekući transferi u okviru opće države), D.92 (investicijske potpore) i D.99 (ostali kapitalni transferi). Ostale se transakcije ne konsolidiraju.

POGLAVLJE 9.

TABLICE PONUDE I UPORABE I INPUT-OUTPUT OKVIR

UVOD

- 9.01. Cilj ovog poglavlja je osigurati pregled tablica ponude i uporabe i *input-output* okvira.
- 9.02. Jezgra *input-output* okvira su tablice ponude i uporabe u tekućim cijenama i cijenama prethodne godine. Okvir je upotpunjen simetričnim *input-output* tablicama koje se na temelju pretpostavki ili dodatnih podataka izvode iz tablica ponude i uporabe.
- Tablice ponude i uporabe i simetrične *input-output* tablice mogu se proširiti i izmijeniti za posebne svrhe poput računa produktivnosti, računa rada, tromjesečnih računa, regionalnih računa i računa okoliša u monetarnim ili fizičkim jedinicama.
- 9.03. Tablice ponude i uporabe su matrice koje opisuju vrijednosti transakcija nacionalnog gospodarstva s proizvodima po vrsti proizvoda i djelatnosti. Te tablice prikazuju:
- (a) strukturu troškova proizvodnje i dohotka ostvarenog u procesu proizvodnje;
 - (b) tokove roba i usluga proizvedenih u okviru nacionalnog gospodarstva;
 - (c) tokove roba i usluga između domaćeg gospodarstva i inozemstva; za analizu u okviru europskog konteksta potrebno je razlikovati tokove unutar EU-a od tokova sa zemljama izvan EU-a.
- 9.04. Tablica ponude pokazuje ponudu roba i usluga po proizvodu i proizvodnoj djelatnosti te pri tome razlikuje ponudu između domaćih djelatnosti i uvoza. Shematski prikaz tablice ponude prikazan je u tablici 9.1.

Tablica 9.1. — Shematski prikaz tablice ponude

Ponude	Proizvodne djelatnosti	Inozemstvo	Ukupno
Proizvodi	Vrijednosti proizvodnje	Vrijednosti uvoza	Ukupna ponuda po proizvodu
Ukupno	Ukupna proizvodnja po djelatnosti	Ukupan uvoz	Ukupna ponuda

- 9.05. Tablica uporabe prikazuje uporabu roba i usluga po proizvodu i vrsti uporabe. Uporabe prikazane u stupcima su kako slijedi:
- (a) intermedijarna potrošnja po djelatnosti;
 - (b) izdaci za finalnu potrošnju: kućanstva, država i NPUSK;
 - (c) bruto investicije; i
 - (d) izvoz.
- U stupcima ispod koji se odnose na intermedijarnu potrošnju po djelatnosti, tablica prikazuje komponente bruto dodane vrijednosti, kako slijedi:
- (a) naknade zaposlenicima;
 - (b) ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju;
 - (c) neto mješoviti dohodak, neto poslovni višak i potrošnja fiksnog kapitala.

Shematski prikaz tablice uporabe prikazan je u tablici 9.2. u nastavku.

Tablica 9.2. — Shematski prikaz tablice uporabe

Uporabe	Djelatnosti	Finalna potrošnja	Bruto investicije	Inozemstvo	Ukupno
Proizvodi					
Ukupno	Intermedijarna potrošnja	Finalna potrošnja	Bruto investicije	Izvoz	Ukupna uporaba
Komponente dodane vrijednosti	Naknade zaposlenicima Ostali porezi umanjeni za subvencije Neto poslovni višak Potrošnja fiksnog kapitala				

9.06. U tablicama ponude i uporabe primjenjuju se sljedeći identiteti:

- (a) za svaku djelatnost, proizvodnja je jednaka intermedijarnoj potrošnji uvećanoj za bruto dodanu vrijednost;
- (b) za svaki proizvod, ponuda je jednaka ukupnoj uporabi prikazanoj u usklađenim redovima u okviru ponude i uporabe.

Ovaj je identitet važeći samo kad je osnova vrednovanja ponude i uporabe jednaka, odnosno obje su u kupovnim cijenama ili su obje u bazičnim cijenama (vidjeti stavke 9.30. do 9.33.).

Stoga, za svaki proizvod vrijedi:

ponuda po kupovnim cijenama jednaka je

output-u proizvoda po bazičnim cijenama

plus uvećanoj za uvoz po bazičnim cijenama

plus uvećanoj za trgovačke i transportne marže

plus uvećanoj za poreze umanjene za subvencije na proizvode

što je jednako uporabi proizvoda po kupovnim cijenama, što je jednako

intermedijarnoj intermedijarnoj potražnji za proizvodom

plus uvećanoj za izdatke za finalnu potrošnju

plus uvećanoj za bruto investicije

plus uvećanoj za izvoz.

Na razini ukupnog gospodarstva, ukupna intermedijarna potražnja jednaka je ukupnoj intermedijarnoj potrošnji, a zbroj trgovačkih i transportnih marži u cijelom je gospodarstvu jednak nuli jer se iste podudaraju s proizvodnjom djelatnosti koje proizvode marže, pa se ovaj identitet može prikazati kao:

$output\ proizvodnja + uvoz + porezi\ na\ proizvode\ umanjeni\ za\ subvencije\ na\ proizvode = intermedijarna\ potrošnja + finalna\ potrošnja + bruto\ investicije + izvoz$

zato je

$output - intermedijarna\ potrošnja + porezi\ na\ proizvode\ umanjeni\ za\ subvencije\ na\ proizvode$

$= finalna\ potrošnja + bruto\ investicije + izvoz\ minus\ uvoz$

što pokazuje jednakost pristupa proizvodnje i izdataka u smislu mjerenja BDP-a;

(c) bruto dodana vrijednost kao razlika između proizvodnje i intermedijarneintermedijarne potrošnje po djelatnosti. Jednaka je ukupnom proizvedenom dohotku. Tako je bruto dodana vrijednost jednaka zbroju naknada zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala, neto poslovnog viška/mješovitog dohotka i ostalih poreza umanjenih za subvencije na proizvodnju. To omogućuje provjeru usklađenosti pristupa po dohodovnoj metodi za mjerenje BDP-a s pristupom po proizvodnoj metodi.

9.07. Tablice ponude i uporabe su središnji okvir za analize djelatnosti, poput analize proizvodnje, d odane vrijednosti, naknade zaposlenicima, zaposlenosti, poslovnog viška/mješovitog dohotka, poreza (umanjenog za subvencije) na proizvodnju, bruto investicija u fiksni kapital, potrošnje fiksnog kapitala i stanja kapitala.

9.08. Tablice ponude i uporabe sadrže tokove u sljedećim računima:

(a) računu roba i usluga;

(b) računu proizvodnje;

(c) računu stvaranja dohotka.

Ti računi prikazuju stvaranje dohotka i ponudu i uporabu roba i usluga od strane institucionalnog sektora. Tablice ponude i uporabe mogu nadopuniti te podatke prikazom raščlambe po djelatnosti te prikazom promjena obujma i cijena. Podaci institucionalnog sektora u sektorskim računima i podaci po djelatnosti u tablicama ponude i uporabe mogu se povezati u kombiniranoj tablici poput tablice 9.3. u nastavku.

Tablica 9.3. — Tablica koja povezuje tablice ponude i uporabe sa sektorskim računima

	Djelatnosti (NACE)	Ukupno
Sektor		
S.11 Nefinancijska društva		
Intermedijarna potrošnja		
Bruto dodana vrijednost		
Naknade zaposlenicima		
Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju		
Potrošnja fiksnog kapitala		
Neto poslovni višak/mješoviti dohodak		
Output		
Bruto investicije u fiksni kapital		
Stanje fiksnog kapitala		
Zaposlenost		
S.12 Financijska društva		
Intermedijarna potrošnja		
...		
Zaposlenost		
S.13 Opća država		
S.14 Kućanstva		

	Djelatnosti (NACE)	Ukupno
S.14 Samozaposlene osobe		
Usluge stanovanja u stambenim objektima u vlasništvu stanara		
S.15 NPUSK		
Sektori ukupno		
Intermedijarna potrošnja		
...		
Zaposlenost		

9.09. Simetrična *input-output* tablica prikazana je u tablici 9.4., a radi se o matrici koja pomoću kategorizacije „proizvod po proizvodu” ili „djelatnost po djelatnosti” i detaljnih transakcija intermedijarne potrošnje i finalne uporabe prikazuje usklađenost ponude s uporabama. Postoji glavna konceptualna razlika između simetrične *input-output* tablice i tablice uporabe: u tablici uporabe unosi pokazuju kako djelatnosti koriste proizvode u intermedijarnoj potrošnji, dok u simetričnoj *input-output* tablici postoje dva moguća prikaza:

- (a) unosi pokazuju kako se proizvodi koriste kao intermedijarna potrošnja da bi se proizveli proizvodi; ili
- (b) unosi pokazuju kako se izlazi djelatnosti koriste u intermedijarnoj potrošnji drugih djelatnosti za stvaranje proizvodnje po djelatnosti.

Dakle, u simetričnoj *input-output* tablici načinjena je raščlamba i u redcima i u stupcima ili po proizvodu ili po djelatnosti.

Tablica 9.4. — Shematski prikaz simetrične input-output tablice, za proizvode

	Proizvedeni proizvodi	Finalna potrošnja	Bruto investicije	Inozemstvo	Ukupno
Uporabljeni proizvodi	Intermedijarna potrošnja	Finalna potrošnja kućanstava, NPUSK-a i države	Bruto investicije	Izvoz	
Ukupno					
Komponente bruto dodane vrijednosti					
Inozemstvo					
Ukupno					

9.10. Većina statističkih informacija koje se mogu dobiti od proizvođačkih jedinica naznačuje koje vrste proizvoda su jedinice proizvele i prodale i, obično manje detaljno, koje vrste proizvoda su kupile i uporabile. Format tablica ponude i uporabe oblikovan je tako da pruži ovakvu vrstu statističkih informacija (tj. proizvodi uporabljeni po djelatnosti).

9.11. Nasuprot tome, informacije o odnosu tipa „proizvod po proizvodu” ili „djelatnost po djelatnosti”, koja su potrebne za simetričnu *input-output* tablicu, često nisu raspoložive. Na primjer, ankete djelatnosti obično daju informacije o vrsti proizvoda uporabljenih u proizvodnji te o proizvedenim i prodanim proizvodima. Informacije o ulaznim jedinicama uporabljenim za izradu posebnih proizvoda obično nisu raspoložive.

9.12. Informacije prikazane u obliku tablica ponude i uporabe su polazište za izradu daljnjih analitičkih informacija u simetričnim *input-output* tablicama. Informacije tipa „djelatnost po proizvodu” u tablicama ponude i uporabe mogu se konvertirati u simetrične tablice, dodavanjem dodatnih informacija o strukturama jedinica *inputa* ili uz pretpostavku jednakih struktura jedinica *inputa* ili tržišnih udjela po proizvodu ili po djelatnosti.

9.13. Tablice ponude i uporabe i *input-output* okvir kombiniraju tri različite uloge:

- opis,
- statistički alat,
- alat za analizu.

OPIS

9.14. Tablice ponude i uporabe daju sistematički opis stvaranja dohotka te ponude proizvoda i uporabe po djelatnosti. Kretanja *inputa* i *outputa* jedinica proizvodnih procesa individualnih djelatnosti prikazani su u kontekstu nacionalnog gospodarstva, odnosno u vezi s proizvodnim procesima ostalih domaćih djelatnosti i inozemstva i izdataka za finalnu potrošnju.

Glavna uloga tablica ponude i uporabe jest pokazati promjene strukture gospodarstva, npr. promjene važnosti raznih djelatnosti, promjene uporabljenih *inputa* i proizvedenih *outputa* i promjene sastava izdataka za finalnu potrošnju, bruto investicija, uvoza i izvoza. Takve bi promjene mogle odražavati kretanja poput globalizacije, eksteralizacije, inovacija i promjena troškova rada, poreza, cijena nafte i deviznih tečajeva.

Tablice ponude i uporabe u cijenama prethodne godine koriste se za izračun rasta obujma BDP-a, za opis promjena gospodarske strukture u nominalnim jedinicama ili jedinicama obujma. Također čine okvir unutar koje se predstavljaju promjene u nacionalnim cijenama i promjene u troškovima rada.

STATISTIČKI ALAT

9.15. Korištenje informacija o proizvodnji, izdacima i dohotku pri izradi tablica ponude i uporabe i usklađivanje nedosljednih procjena osigurava pouzdane i usklađene nacionalne račune, uključujući procjene ključnih agregata poput BDP-a u tekućim cijenama i cijenama prethodne godine.

9.16. Pri mjerenju BDP-a po tržišnim cijenama dostupna su tri osnovna pristupa: pristup po proizvodnoj metodi, pristup po rashodnoj metodi i pristup po dohodovnoj metodi. Ta tri različita pristup koriste se u sastavljanju tablica ponude i uporabe kako slijedi:

- (a) prema pristupu po proizvodnoj metodi, BDP po tržišnim cijenama jednak je proizvodnji po bazičnim cijenama minus intermedijarna potrošnja po kupovnim cijenama, plus porezi (umanjeni za subvencije) na proizvode;
- (b) prema pristupu po rashodnoj metodi, BDP po tržišnim cijenama jednak je zbroju kategorija finalnih uporaba minus uvoz: izdaci za finalnu potrošnju + bruto investicije + izvoz – uvoz;
- (c) prema pristupu po dohodovnoj metodi, BDP po tržišnim cijenama jednak je zbroju naknada zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala, ostalih poreza umanjenih za subvencije na proizvodnju i neto poslovnog viška/mješovitog dohotka, plus porezi umanjeni za subvencije na proizvode.

Jedna procjena BDP-a po tržišnim cijenama izvodi se kad su tablice ponude i uporabe usklađene.

9.17. Tablice ponude i uporabe su posebno korisne za procjenu BDP-a po tržišnim cijenama u skladu s pristupom po proizvodnoj metodi i pristupom po rashodnoj metodi. Glavni izvori podataka za to su ankete o poslovanju društava i administrativni podaci poput podataka dobivenih iz obračuna PDV-a te trošarine. Tablice ponude i uporabe koriste se za kombiniranje podataka iz pristupa po proizvodnoj metodi i pristupa po rashodnoj metodi izračunom i usklađivanjem ponude i uporabe na razini proizvoda. U toj se metodi ponuda posebnog proizvoda izračunava i dodjeljuje različitim uporabama poput izdataka za finalnu potrošnju kućanstava, intermedijarne potrošnje i izvoza. Dohodovna metoda ne osigurava jednako snažno usklađivanje, jer se poslovni višak i mješoviti dohodak na temelju podataka iz druga dva pristupa obično procjenjuju kao rezidual. Međutim, dohodovna metoda poboljšava usklađivanje u slučaju kad je moguće procijeniti strukturu komponenata faktorskih dohodaka. Dosljednost tablica ponude i uporabe sa sektorskim računima može se provjeriti pomoću tablice povezanosti kako je prikazano u tablici 9.3. Ta usporedba može pomoći u procjeni BDP-a po tržišnim cijenama, usporedbom informacija iz računa dobiti i gubitka trgovačkih društava s jednakim procjenama po djelatnostima.

9.18. Tablice ponude i uporabe koriste se u razne statističke svrhe:

- (a) identificiranje razlika i nedosljednosti u izvorima podataka;

- (b) procjena pomoću reziduala, npr. procjenom finalne potrošnje posebnih proizvoda kao reziduala nakon što su dodijeljene ostale uporabe proizvoda;
- (c) procjena ekstrapolacijom podataka iz baznog razdoblja na kasnija razdoblja za koje su raspoloživi manje pouzdani podaci. Na primjer, godišnji se podaci mogu procijeniti na temelju detaljnih podataka koji se odnose na ponudu i uporabu za referentnu godinu, a kasnije se tromjesečne brojke mogu procijeniti ekstrapolacijom iz referentnog razdoblja;
- (d) provjeravanje i poboljšavanje konzistentnosti, vjerodostojnosti i potpunosti podataka u tablicama ponude i uporabe i izvedenih podataka, poput onih u računima proizvodnje. U tu svrhu, postupak usklađivanja ne bi trebao biti ograničen samo na tablice ponude i uporabe u tekućim cijenama:
- (1) tablice, poput tablice 9.3. koja prikazuje povezanost sa sektorskim računima, omogućuju izravnu usporedbu procjene proizvodnje, izdataka i dohotka iz sustava ponude i uporabe, te onih iz nezavisnih izvora koji se koriste u sektorskim računima. Poravnanje u toj fazi jamči, nakon postupka usklađivanja ponude i uporabe, dobivanje dosljednosti između tablica ponude i uporabe i sektorskih računa;
 - (2) izvođenje simetričnih *input-output* tablica iz tablica ponude i uporabe može otkriti eventualne nedosljednosti i slabosti u tablicama ponude i uporabe;
 - (3) sastavljanjem tablica ponude i uporabe u tekućim cijenama i u jedinicama obujma za dvije i više godina, procjene promjena u obujmu, vrijednosti i cijenama mogu se istodobno uskladiti: u usporedbi sa sastavljanjem i usklađivanjem tablica ponude i uporabe za pojedinu godinu zasebno, samo u tekućim cijenama, ovo je značajno poboljšanje efikasnosti okvira ponude i uporabe;
- (e) ponderiranje i izračun indeksnih brojeva i mjera cijena i obujma, npr. za BDP deflacijom finalnih uporaba po proizvodu ili za BDP primjenom metode dvostruke deflacije po djelatnosti. Deflacija se izvršava na najnižoj mogućoj razini agregacije transakcija, prema pouzdanim procjenama kretanja cijena, zbog sljedećih razloga:
- (1) općenito govoreći, pokazatelji cijene i obujma bit će reprezentativniji na nižoj razini agregacije;
 - (2) promjena kvalitete se može bolje izmjeriti na nižoj razini agregacije, npr. uzimanjem u obzir promjena sadržaja ponude ili uporabe skupine proizvoda;
 - (3) raspoloživi indeksi cijena iz statističkih podataka koji se odnose na cijene često su Laspeyresovog tipa. Primjena tih indeksa umjesto teoretski pouzdanijih Paascheovih indeksa je prihvatljivija ako se koriste na niskoj razini agregacije.

Usklađivanje ponude i uporabe proizvoda je jednostavnije što je broj različitih proizvoda veći i kad su na toj razini detalja raspoloživi izvorni podaci. Kvaliteta usklađenih rezultata bit će bolja, što posebno vrijedi u slučaju nepotpunih podataka.

ALAT ZA ANALIZU

9.19. Glavna analitička prednost *input-output* tablica jest da one omogućuju mjerenje ne samo učinaka prvog reda, npr. promjena cijena energije ili troškova rada, nego i neizravnih učinaka i učinaka drugog reda. Na primjer, značajan porast cijena energije utjecat će ne samo na one djelatnosti koje intenzivno koriste energiju nego i na one djelatnosti koje koriste izlaze energetske intenzivnih proizvođača. Takvi neizravni učinci mogu biti prilično važni, jer su ponekad značajniji od izravnih učinaka.

DETALJNIJE O TABLICAMA PONUDE I UPORABE

Klasifikacije

9.20. U tablicama ponude i uporabe i *input-output* tablicama, za djelatnosti se upotrebljava klasifikacija NACE, a za proizvode klasifikacija CPA; te su klasifikacije međusobno u potpunosti usklađene: na svakoj razini agregacije, CPA prikazuje glavne proizvode djelatnosti prema NACE-u.

- 9.21. U tablicama ponude i uporabe, klasifikacija za proizvode je barem toliko detaljna koliko i klasifikacija za djelatnosti; npr. troznamenkasta razina CPA-a i dvoznamenkasta razina NACE-a.
- 9.22. Klasifikacije djelatnosti i proizvoda mogu se temeljiti na tri različite vrste kriterija: kriteriju ponude, kriteriju potražnje i veličini. Za analizu produktivnosti, proizvodi i njihovi proizvođači su, u načelu, razvrstani prema vrsti proizvodnog procesa. Za analizu potražnje, proizvodi su razvrstani prema sličnosti njihove namjene, na primjer, luksuzna roba je u jednoj skupini, ili prema sličnosti u marketinškom smislu, poput vrste prodajnog mjesta. Za *input-output* analizu, jednaka se klasifikacija proizvoda ili djelatnosti upotrebljava za ponudu i potražnju. Klasifikacija je definirana tako da veličine svakog razreda ne čine ni premali ni preveliki dio nacionalnog gospodarstva. Za međunarodne klasifikacije, to ukazuje na značaj kvantitativne važnosti većine razreda u mnogim zemljama.
- 9.23. Klasifikacije djelatnosti i proizvoda u nacionalnim računima moraju se temeljiti na kombinaciji tih kriterija kao i na povijesnim činjenicama. Uglavnom su definirane sa stajališta proizvođača, i time su manje primjerene za analizu ponude i potražnje. Sastavljači i korisnici podataka nacionalnih računa o djelatnostima i proizvodima trebali bi biti dobro upoznati s time što je stvarno uključeno u svaku skupinu, i isključeno iz nje, kao i koje su posljedice. Na primjer, djelatnost poslovanja nekretninama uključuje usluge stanovanja u stambenim objektima u vlasništvu stanara, a djelatnost osiguranja, pak, isključuje fondove socijalne sigurnosti.
- 9.24. Lokalne PJ unutar jedne djelatnosti mogu imati različite proizvodne procese. To bi moglo odražavati znatne razlike u vertikalnoj integraciji, uz pomoćne aktivnosti poput vanjskih usluga čišćenja, prijevoza, administrativnih i ugostiteljskih usluga, najma strojeva, rada po ugovoru posredovanjem agencija za privremeno zapošljavanje i marketinga. Također može ukazivati na razlike između zakonitih i nezakonitih proizvođača ili među proizvođačima u različitim regijama.
- 9.25. Klasifikacije djelatnosti i proizvoda redovito se ažuriraju zbog promjenjive gospodarske važnosti različitih djelatnosti i proizvoda, promjena proizvodnih procesa i pojavljivanja novih proizvoda. Međutim, treba uspostaviti ravnotežu između praćenja promjena gospodarstva i potrebe za usporedivosti podataka tijekom duljeg vremenskog razdoblja zajedno s povezanim troškovima takvih velikih promjena za proizvođače i korisnike podataka.
- 9.26. Klasifikacija proizvoda u tablicama ponude i uporabe općenito je detaljnija od klasifikacije djelatnosti. Za to postoje četiri glavna razloga:
- (a) raspoloživi podaci o proizvodima često su detaljniji od podataka o djelatnostima;
 - (b) karakteristična proizvodnja jedne djelatnosti može podlijegati znatno drukčijim poreznim režimima i cijenama, na primjer, u slučaju diskriminacije cijena. Za sastavljanje i analizu korisno je razlikovanje među različitim proizvodima;
 - (c) da bi se omogućila visokokvalitetna deflacija i procjena mjera u jedinicama obujma, skupine proizvoda su homogene i dobro povezane s raspoloživim cjenovnim deflatorima;
 - (d) e i netržišne proizvodnje jedinica države, potrebni su odvojeni proizvodi.
- 9.27. Razlikovanje između tržišne proizvodnje, proizvodnje za vlastitu krajnju uporabu i netržišne proizvodnje treba koristiti samo za ukupnu proizvodnju po djelatnosti; razlikovanje nije potrebno za svaku skupinu proizvoda.
- 9.28. Razlikovanje između tržišnih proizvođača, proizvođača za vlastitu krajnju uporabu i netržišnih proizvođača se upotrebljava za djelatnosti kad su prisutne različite vrste proizvođača. Općenito, ovo se razlikovanje stoga koristi samo za podražlanjivanje vrlo ograničenog broja djelatnosti, npr. za zdravstvenu zaštitu i obrazovanje.
- 9.29. Za analizu gospodarstava država članica s europskog stajališta ili za izvođenje tablica ponude i uporabe za cijelu Europsku uniju, uvoz i izvoz se dalje dijele na:
- (a) tokove unutar EU-a, pri čemu treba razlikovati tokove unutar Europske monetarne unije i s ostalim državama članicama;
 - (b) uvoz i izvoz sa zemljama koje nisu članice Europske unije.

Načela vrednovanja

9.30. U tablici ponude, tokovi roba i usluga vrednuju se po bazičnim cijenama. U tablici uporabe, tokovi roba i usluga vrednuju se po kupovnim cijenama. Da bi dobili dosljedno vrednovanje za tablice ponude i uporabe, tablica 9.5. prikazuje prijelaz od ponude po bazičnim cijenama na ponudu po kupovnim cijenama. Kad se ponuda izjednači s uporabom za proizvode, dva su identiteta kako slijedi:

(a) ponuda po kupovnim cijenama jednaka je uporabi po kupovnim cijenama;

(b) ponuda po bazičnim cijenama jednaka je uporabi po bazičnim cijenama.

9.31. Bruto dodana vrijednost je zabilježena po bazičnim cijenama. To je proizvodnja vrednovana po bazičnim cijenama umanjena za intermedijarnu potrošnju vrednovanu po kupovnim cijenama.

9.32. Bruto dodana vrijednost po troškovima faktora ne koristi se kao koncept u ESA-i. Ona se može izračunati iz dodane vrijednosti po bazičnim cijenama oduzimanjem ostalih poreza (umanjenih za subvencije) na proizvodnju.

9.33. Prijelaz s ponude po osnovnim cijenama na kupovne cijene uključuje:

(a) preraspodjelu trgovačkih marži;

(b) preraspodjelu transportnih marži;

(c) dodavanje poreza na proizvode (osim odbitnog PDV-a);

(d) oduzimanje subvencija na proizvode.

Sličan se prijelaz primjenjuje na pretvaranje uporabe po kupovnim cijenama u uporabu po bazičnim cijenama; međutim, to će dovesti do odbijanja poreza na proizvode i dodavanja subvencija na proizvode. Tablice 9.8. i 9.9. detaljnije prikazuju taj prijelaz. Te tablice također mogu poslužiti za analitičke svrhe, npr. za analizu cijena i analizu posljedica promjena stopa poreza na proizvode.

9.34. Stoga iz procesa usklađivanja proizlaze sljedeće tablice:

(a) tablice ponude i uporabe 9.5. i 9.6. koje pokazuju konačne rezultate uravnoteženja ukupne ponude i uporabe po proizvodima po kupovnim cijenama;

(b) tablice trgovačkih i transportnih marži (tablica 9.7.) i poreza (umanjenih za subvencije) na proizvode (tablica 9.8.).

Tablica 9.5. — Tablica ponude u bazičnim cijenama, uključujući transformaciju u kupovne cijene

Ponude	Djelatnosti (NACE)	Inozemstvo	Ukupna ponuda u osnovnim cijenama	Trgovačke i transportne marže	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	Ukupna ponuda u kupovnim cijenama
Proizvodi (CPA)	Proizvodnja po proizvodima i djelatnostima	Uvoz po proizvodima (CIF)	Ukupna ponuda po proizvodu			
1						
2						
3						
4						
Ukupno	Ukupna proizvodnja po djelatnosti			0		
Tržišna proizvodnja				0		
Output Proizvodnja za vlastitu finalnu uporabu		0		0		
Netržišna proizvodnja				0		

Tablica 9.6. — Tablica uporabe po kupovnim cijenama

Uporabe	Djelatnosti (NACE)	Finalna potrošnja	Bruto investicije	Inozemstvo	Ukupno
Proizvodi (CPA)	Intermedijarna potrošnja proizvoda po djelatnosti	Izdaci za finalnu potrošnju po proizvodu i po	Bruto investicije po proizvodu i po	Izvoz po proizvodu (FOB)	Ukupna uporaba po proizvodu
1		(a) kućanstvima	(a) bruto investicijama u fiksni kapital		
2		(b) NPUSK-u	(b) promjenama dragocjenosti		
3		(c) državi	(c) promjenama zaliha		
4					
...					
Ukupno	Ukupna intermedijarna potrošnja po djelatnosti	Ukupna finalna potrošnja	Ukupne bruto investicije	Ukupan izvoz	Ukupna uporaba proizvoda
Naknade zaposlenicima Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju Potrošnja fiksnog kapitala Neto poslovni višak Mješoviti dohodak	Komponente bruto dodane vrijednosti po djelatnosti				
Ukupno	Ukupni inputi po djelatnosti				
Dodatne informacije Bruto investicije Stanje fiksnog kapitala Zaposlenost					

Trgovačke i transportne marže

Tablica 9.7. — Trgovačke i transportne marže — ponuda

	Trgovačke i transportne marže na ponudu proizvoda			Trgovačke i transportne marže
	Trgovina na veliko	Trgovina na malo	Prijevoz	
Proizvodi (CPA)				Trgovačke i transportne marže na ukupnu ponudu po proizvodu
1				
2				
3				
4				
Ukupno	Ukupna trgovina na veliko	Ukupna trgovina na malo	Ukupni prijevoz	Ukupne marže na ponudu po proizvodu

Tablica 9.7. — Trgovačke i transportne marže — ponuda (nastavak)

Trgovačke i transportne marže na uporabu proizvoda						
		Djelatnosti (NACE)	Finalna potrošnja	Bruto investicije	izvoz	Trgovačke i transportne marže
Proizvodi (CPA)		Trgovačke i transportne marže na intermedijarnu potrošnju po proizvodu i djelatnosti	Trgovačke i transportne marže na izdatke za finalnu potrošnju po proizvodu i po	Trgovačke i transportne marže na bruto investicije po proizvodu i po	Trgovačke i transportne marže na izvoz	Trgovačke i transportne marže na ukupnu uporabu po proizvodu
1						
2				(a) bruto investicijama u fiksni kapital		
3			(a) kućanstvima	(b) promjenama dragocjenosti		
4			(b) NPUSK-u	(c) promjenama zaliha		
			(c) državi			
Ukupno		Trgovačke i transportne marže na intermedijarnu potrošnju, ukupno po djelatnosti	Ukupne trgovačke i transportne marže na finalnu potrošnju	Ukupne trgovačke i transportne marže na bruto investicije	Ukupne trgovačke i transportne marže na izvoz	Ukupne marže na uporabu po proizvodu

- 9.35. Dio prijelaza tablica ponude iz bazičnih cijena u kupovne cijene, i prijelaz tablica uporabe po kupovnim cijenama u bazične cijene jest preraspodjela trgovačkih marži. Vrednovanje po bazičnim cijenama podrazumijeva da se trgovačke marže bilježe kao dio trgovine proizvodima, dok vrednovanje po kupovnim cijenama podrazumijeva da su trgovačke marže raspodijeljene na proizvode kojima pripadaju. Isto vrijedi za transportne marže.
- 9.36. Ukupne trgovačke marže po proizvodima jednake su ukupnim trgovačkim maržama djelatnosti trgovine plus trgovačke marže ostalih djelatnosti. Isti identitet vrijedi za transportne marže.
- 9.37. Transportne marže uključuju troškove prijevoza koje kupac plaća posebno, koji su uključeni u uporabu proizvoda po kupovnim cijenama, ali ne u bazičnim cijenama proizvodnje proizvođača ili u trgovačkim maržama trgovaca na veliko ili malo. Takve transportne marže posebno uključuju:
- prijevoz robe iz mjesta proizvodnje do mjesta na kojem ih kupac preuzima, u slučaju da proizvođač za prijevoz plaća trećoj strani pod uvjetom da je taj iznos kupcu fakturiran odvojeno;
 - prijevoz robe koji je dogovorio proizvođač ili trgovac na veliko ili trgovac na malo na takav način da kupac mora posebno platiti troškove prijevoza čak i ako je taj prijevoz obavio sam proizvođač ili trgovac na veliko ili malo.
- 9.38. Svi ostali troškovi prijevoza robe ne bilježe se kao transportne marže, npr.:
- ako proizvođač sam prevozi robu, ti troškovi prijevoza su uključeni u bazične cijene proizvodnje proizvođača; ovaj prijevoz predstavlja pomoćnu aktivnost te se pojedinačni troškovi prijevoza ne identificiraju kao troškovi prijevoza;
 - ako proizvođač organizira prijevoz robe bez posebnog zaračunavanja usluga prijevoza, troškovi prijevoza se uključuju u bazične cijene proizvodnje proizvođača; ti se troškovi prijevoza identificiraju kao takvi i bilježe kao dio proizvođačeve intermedijarne potrošnje;
 - ako trgovci na veliko i malo organiziraju prijevoz robe s mjesta na kojem su ih preuzeli do mjesta gdje ih preuzima drugi kupac, troškovi se uključuju u trgovačku maržu ako prijevoz nije zasebno zaračunat kupcu. Jednako kao kod proizvođača, ti troškovi predstavljaju pomoćnu aktivnost trgovaca na veliko i malo ili kupovinu intermedijarnih usluga, dakle ulaze u trgovačke marže, ali ne u transportne marže;

Tablica 9.8. — Porezi umanjeni za subvencije na proizvode (nastavak)

Porezi umanjeni za subvencije na uporabe

	Ukupni porezi umanjeni za subvencije na proizvode	Porezi umanjeni za subvencije na uporabe proizvoda
		Djelatnosti (NACE)
Proizvodi (CPA)	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode za finalne uporabe:	Porezi umanjeni za subvencije na intermedijarnu potrošnju proizvoda po djelatnosti
1	Finalna potrošnja	
2	(a) kućanstva	
3	(b) NPUSK	
4	(c) država	
	Bruto investicije:	
	(d) bruto investicije u fiksni kapital	
	(e) promjene dragocjenosti	
	(f) promjene zaliha	
	Izvoz	

9.42. Tablica 9.8. o porezima umanjenima za subvencije na proizvode je pojednostavljena na sljedeće načine:

- (a) za uporabu proizvoda, ne razlikuje se između različitih vrsta poreza na proizvode, a subvencije se na prikazuju odvojeno; za ponudu proizvoda, razlikuje se samo između tri vrste poreza na proizvode i dvije vrste subvencija. Općenito je korisno odvojeno prikazati svaku značajniju vrstu poreza ili subvencija na proizvode, i zatim raspodijeliti ukupan zbroj na različite skupine proizvoda;
- (b) različite porezne stope i subvencije mogu se primijeniti na različite kanale distribucije, potonje bi stoga trebalo razlikovati kad postoje odgovarajuće i dostatne informacije.

9.43. Porezi i subvencije na proizvode su iznosi koji su dospjeli za plaćanje tek kad su dobiveni razrezom poreza, poreznim prijavama itd. ili kad su iznosi stvarno plaćeni. Pri sastavljanju tablica ponude i uporabe, porezi i subvencije na proizvode se obično procjenjuju po proizvodu primjenom službenih stopa poreza ili subvencija na različite tokove potražnje. Naknadno bi trebalo analizirati razlike u odnosu na porezne obveze ili stvarno plaćene iznose.

- (a) Neke od ovih razlika pokazuju da početna procjena poreza na proizvode u tablicama ponude i uporabe nije u skladu s definicijama ESA-e:
- (1) u slučaju izuzeća, polazna procjena poreza na proizvode se, stoga, snižava;
- (2) u slučaju skrivenih gospodarskih aktivnosti ili utaje plaćanja poreza na proizvode, npr. kad je plaćanje poreza obvezno, ali nema razreza poreza, procjena poreza na proizvode se, stoga, snižava.
- (b) u nekim slučajevima, razlike mogu pokazivati da je polazna procjena za poreze i subvencije na proizvode podložna ozbiljnoj grešci, npr. jer je proizvodnja nekog proizvoda podcijenjena. Tada se mogu napraviti izmjene procjena tokova robe i usluga.

9.44. PDV može biti odbitan, neodbitan ili se jednostavno ne primjenjuje:

- (a) odbitni PDV primjenjuje se na većinu intermedijarne potrošnje, većinu bruto investicija u fiksni kapital i dio promjena zaliha;
- (b) neodbitni PDV se često primjenjuje na izdatke za finalnu potrošnju po kućanstvima, dio bruto investicija u fiksni kapital, poput stanovanja u novim stambenim objektima u vlasništvu stanara, dio promjena zaliha i dio intermedijarne potrošnje, npr. intermedijarne potrošnje državnih jedinica i financijskih društava;

(c) PDV se općenito ne primjenjuje na:

- (1) izvoz u zemlje izvan Europske unije;
- (2) prodaju sve robe ili usluga na koje se primjenjuje nulta stopa PDV-a bez obzira na njihovu uporabu; međutim, nulta stopa PDV-a ukazuje na to da se PDV plaćen na kupovinu još uvijek može povratiti; intermedijarna potrošnja i bruto investicije tih proizvođača se, stoga, ispravljaju iznosom povratnog PDV-a;
- (3) sve proizvođače izuzete od prijavljivanja PDV-a, poput malih poslovnih subjekata i vjerskih organizacija; u tom se slučaju pravo na povrat PDV-a na kupovine općenito ograničava.

9.45. PDV se bilježi neto: sve ponude su vrednovane po bazičnim cijenama, odnosno bez zaračunatog PDV-a; intermedijarne i finalne uporabe se bilježe po kupovnim cijenama, tj. bez odbitnog PDV-a.

Ostali osnovni koncepti

9.46. U tablicama ponude i uporabe, dvije prilagodbene stavke se koriste za usklađivanje vrednovanja uvoza u tablicama ponude i uporabe i vrednovanja u institucionalnim sektorskim računima.

U tablici ponude, da bi se postiglo usporedivo vrednovanje s domaćom proizvodnjom u jednakoj skupini proizvoda, uvoz robe se vrednuje po CIF vrijednostima. CIF vrijednost uključuje usluge prijevoza i osiguranja koje pružaju rezidenti, poput prijevoza za vlastite potrebe ili prijevoza od strane specijaliziranih prijevoznika rezidenata. Da bi se ostvarilo dosljedno vrednovanje između uvoza i izvoza, izvoz usluga bi trebao uključivati ovu vrijednost.

U institucionalnim sektorskim računima, uvoz robe vrednuje se po FOB vrijednostima, odnosno u skladu s vrednovanjem izvoza robe. Međutim, u slučaju FOB vrednovanja, vrijednost usluga prijevoza i osiguranja koje pružaju rezidenti, koja je uključena u izvoz usluga, bit će manja jer obuhvaća samo one usluge pružene unutar zemlje izvoznice. Rezultat primjene različitih načela vrednovanja je taj da je neto ukupni uvoz isti, ali su i ukupan uvoz i ukupan izvoz veći za CIF vrednovanje.

Dva načela vrednovanja mogu se uskladiti u tablicama ponude i uporabe uvođenjem prilagodbenih stavki kako za uvoz tako i za izvoz. Prilagodbene stavke bi trebale biti jednake vrijednosti usluga prijevoza i osiguranja koje su pružili rezidenti, a uključene su u CIF vrijednost, ali ne i FOB vrijednost, tj. odnose se na prijevoz i osiguranje od granice zemlje izvoznice do granice zemlje uvoznice. Takve prilagodbene stavke, nakon što se uključe u tablice ponude i uporabe, ne zahtijevaju poseban tretman u *input-output* izračunima.

9.47. Transfer postojeće robe zabilježen je u tablici uporabe kao negativan izdatak za prodavatelja, a kao pozitivan izdatak za kupca. Za promatranu skupinu proizvoda, transfer postojeće robe svodi se na ponovnu klasifikaciju između uporaba. Samo se transakcijski troškovi ponovno ne klasificiraju: oni se bilježe kao uporaba poslovnih ili profesionalnih usluga. Za potrebe opisa i analize, za neke skupine robe može biti korisno zasebno pokazati relativnu veličinu transfera postojeće robe, npr. važnost rabljenih automobila na tržištu i za nove i za rabljene automobile ili važnost recikliranog papira u ponudi proizvoda od papira.

9.48. Za dobro razumijevanje tablica ponude i uporabe korisno je podsjetiti se nekih računovodstvenih dogovora koje se koriste u ESA-i:

- (a) djelatnosti su skupina lokalnih poslovnih jedinica (lokalnih PJ) koje se bave istom ili sličnom aktivnosti. Važna odlika tablica ponude i uporabe jest da odvojeno bilježe sporedne aktivnosti. To znači da lokalne PJ ne trebaju biti homogene u svojim proizvodnim aktivnostima. Koncept lokalnih PJ objašnjen je u više detalja u poglavlju 2. Potpuno homogena jedinica proizvodnje koristi se u simetričnoj *input-output* tablici tipa „proizvod po proizvod“;
- (b) ako je poduzeće, koje se bavi samo pomoćnim aktivnostima, statistički mjerljivo, tj. ako su raspoloživi odvojeni računi za njegovu proizvodnju, ili ako se nalazi na geografski različitoj lokaciji od poduzeća za koje radi, prikazuje se kao odvojena jedinica i dodjeljuje industrijskoj klasifikaciji koja odgovara njegovoj glavnoj aktivnosti, u nacionalnim i regionalnim računima. U nedostatku primjerenih osnovnih podataka, proizvodnja pomoćne aktivnosti može se procijeniti zbrajanjem troškova.

Ako nije ispunjen ni jedan od ovih uvjeta, svi se *inputi* koje potroši pomoćna aktivnost, poput materijala, rada i potrošnje fiksnog kapitala, tretiraju kao *inputi* u glavnu ili sporednu aktivnost koju podupiru;

- (c) roba ili usluge proizvedeni i potrošeni u istom obračunskom razdoblju i unutar iste lokalne PJ nisu zasebno identificirani. Oni stoga nisu zabilježeni kao dio proizvodnje ili intermedijarne potrošnje te lokalne PJ;
- (d) manje obrade, održavanje, servisiranje ili popravak za drugu lokalnu PJ bilježe se neto, tj. isključujući vrijednost robe u vezi s tim;
- (e) uvoz i izvoz se odvija kod promjene vlasništva između rezidenata i nerezidenata. Fizički prijenos robe preko nacionalnih granica sam po sebi ne podrazumijeva uvoz ili izvoz te robe. Roba poslana u inozemstvo za obradu ne bilježi se kao izvoz i uvoz. Suprotno tome, kupovina i ponovna prodaja robe s nerezidentima bez ulaska robe u gospodarstvo trgovca bilježi se kao izvoz i uvoz računa proizvođača i krajnjeg kupca, a neto izvoz preprodane robe prikazuje se u računima trgovačkog gospodarstva;
- (f) trajna roba može se iznajmiti ili biti predmet operativnog *leasinga*. U takvim slučajevima, bilježi se kao investicija u fiksni kapital i fond fiksnog kapitala u djelatnosti njezina vlasnika; dok se u djelatnosti korisnika bilježi kao intermedijarna potrošnja jednaka veličini plaćene rente;
- (g) osobe koje rade preko agencija za privremeno zapošljavanje zabilježene su kao da su zaposlene u djelatnosti tih agencija, a ne u djelatnostima u kojima one stvarno rade. Kao posljedica toga, u potonjim djelatnostima, naknade plaćene agenciji za ponudu rada bilježe se kao intermedijarna potrošnja, a ne kao naknade zaposlenicima. Rad po ugovoru tretira se kao pružene usluge;
- (h) zaposlenost i naknade zaposlenicima su široki koncepti:
- (1) zaposlenost iz socijalnih razloga također se računa kao zaposlenost; to se odnosi, na primjer, na zapošljavanje invalidnih osoba, projekte zapošljavanja za ljude koji su dugo vremena nezaposleni i programe zapošljavanja za mlade ljude koji traže posao. Kao posljedica, ljudi uključeni u takve programe su zaposlenici i primaju naknade zaposlenicima, ne socijalne transfere, iako njihova produktivnost može biti niža od produktivnosti ostalih zaposlenika;
 - (2) zaposlenost uključuje neke primjere u kojima se od uključenih osoba uopće ne očekuje da rade, npr. osobe koje su dobile otkaz, ali tijekom nekog razdoblja primaju naknadu od bivšeg poslodavca. Međutim, zaposlenost u smislu odrađenih sati nije iskričljeno ovim dogovorom budući da nikakvi sati rada nisu zapravo odrađeni.

Dodatne informacije

9.49. Tablica uporabe 9.6. također sadrži neke dodatne informacije: bruto investicije u fiksni kapital, fond fiksne aktive i zaposlenost po djelatnosti. Raščlamba na zaposlenike i samozaposlene osobe je vrijedna dodatna informacija. Informacije o bruto investicijama u fiksni kapital i fondu fiksne aktive po djelatnosti su potrebne za izvođenje potrošnje fiksnog kapitala po djelatnosti i za bilježenje neodbitnog PDV-a na bruto investicije u fiksni kapital. Prikaz zaposlenosti po djelatnosti je bitan za svrhu sastavljanja:

- podaci o zaposlenosti često se koriste za uvećanje vrijednosti proizvodnje, naknade zaposlenicima, intermedijarne potrošnje i mješovitog dohotka,
- ključni pokazatelji poput proizvodnje, naknada zaposlenicima i mješovitog dohotka po jedinici rada, poput odrađenih sati, mogu se usporediti u odnosu na vrijeme i po djelatnosti da bi se provjerila vjerodostojnost procjena,
- pomaže osigurati dosljednost između vrijednosti po djelatnosti i podataka o zaposlenosti po djelatnosti. Na primjer, bez izričite veze s podacima o zaposlenosti, proces usklađivanja može uzrokovati promjene vrijednosti po djelatnostima bez odgovarajućih promjena podataka o zaposlenosti.

Dodavanje informacija o zaposlenosti po djelatnosti također je korisno za analizu zaposlenosti i produktivnosti.

IZVORI PODATAKA I USKLAĐIVANJE

9.50. Za sastavljanje proizvodnje po djelatnosti i proizvodu, glavni su izvori podataka obično ekonomske ankete poduzeća, ankete o proizvodnji i godišnja izvješća ili poslovni računi velikih trgovačkih društava. Ankete velikih trgovačkih društava su uglavnom sveobuhvatne, dok se za mala trgovačka društva anketa provodi na uzorku. Za neke bi posebne aktivnosti mogli biti važni drukčiji izvori podataka, na primjer za nadzorna tijela, račune lokalne i središnje države ili fondove socijalne sigurnosti.

9.51. Takvi se podaci koriste za pripremu prvih nepotpunih tablica ponude i uporabe. One se usklađuju u različitim koracima. Ručno usklađivanje na niskoj razini agregacije omogućuje važne provjere grešaka u izvorima podataka i sustavima, a istodobno su moguće izmjene osnovnih podataka, da bi se ispravile razlike u konceptima i jedinice koje nedostaju. Ako se usklađivanje odvija na višoj razini agregacije, pomoću automatskog procesa usklađivanja ili izrazito strogog dosljednog procesa usklađivanja, većina tih provjera se ne izvodi jer se greške poništavaju, bez mogućnosti utvrđivanja uzroka.

ALAT ZA ANALIZU I PROŠIRENJA

9.52. Za analizu se mogu koristiti tri vrste tablica:

- tablice ponude i uporabe,
- simetrična *input-output* tablica tipa „djelatnost po djelatnost”,
- simetrična *input-output* tablica tipa „proizvod po proizvod”.

Simetrične *input-output* tablice mogu se izvesti iz tablica ponude i uporabe, u tekućim cijenama, kao i u cijenama prethodnih godina.

9.53. Tablica uporabe 9.6. ne prikazuje u kojoj su mjeri uporabljena roba i usluge proizvedene u zemlji ili uvezene. Ova je informacija potrebna za sve analize u kojima je važna veza između ponude i uporabe robe i usluga u nacionalnom gospodarstvu. Primjer toga je analiza učinaka promjena izvoza ili izdatka za finalnu potrošnju na uvoz, domaću proizvodnju i s tim povezane varijable poput zaposlenosti. *Input-output* okvir bi, stoga, imao koristi od odvojenih tablica uporabe za uvezene proizvode i robu i usluge proizvedene u zemlji.

9.54. Tablica uporabe za uvezene proizvode se sastavlja korištenjem svih raspoloživih informacija o uporabi uvoza, npr. za neke proizvode se možda znaju najvažnija uvozna poduzeća, a za neke proizvođače možda postoje podaci o količini uvoza. Međutim, općenito, izravni statistički podaci o uporabi uvoza su oskudni. Te se informacije, stoga, obično dopunjavaju pretpostavkama o dodjeli skupine proizvoda uporabi.

9.55. Tablica uporabe za robu i usluge proizvedene u zemlji može se dobiti oduzimanjem tablice uporabe za uvezene proizvode od tablice uporabe za cijelo gospodarstvo.

9.56. U teoriji postoje četiri osnovna modela za pretvaranje tablice ponude i uporabe u simetričnu *input-output* tablicu. Ti se modeli temelje ili na tehnologiji ili na pretpostavkama fiksne prodajne strukture. Najčešće se koristi pretpostavka tehnologije proizvoda: svaki se proizvod proizvodi na poseban način, neovisno o djelatnosti u okviru koje se proizvodi. Ta se pretpostavka često koristi za izvođenje *input-output* tablice tipa „proizvod po proizvod”. Drugi najčešći model koristi pretpostavku fiksne prodajne strukture (pretpostavka tržišnog udjela): svaki proizvod ima specifičnu prodajnu strukturu, neovisno o djelatnosti u okviru koje se proizvodi; taj se pristup često koristi za izvođenje *input-output* tablice tipa „djelatnost po djelatnost”. Mogući su hibridni modeli koji kombiniraju navedene pretpostavke. Modeli temeljeni bilo na pretpostavci tehnologije djelatnosti ili fiksne prodajne strukture djelatnosti u praksi nisu toliko važni zbog male vjerojatnosti pojavljivanja u praksi. Rasprava o alternativnim modelima i procesima pretvorbe nalazi se u poglavlju 11. Eurostatovog Priručnika o tablicama ponude i uporabe i *input-out* tablicama (izdanje 2008.)⁽¹⁾.

9.57. Izbor najbolje pretpostavke za primjenu u svakom slučaju nije jednostavan. On ovisi o strukturi nacionalnih djelatnosti, npr. stupnju specijalizacije i homogenosti nacionalnih tehnologija koji se koriste da bi se proizveli proizvodi unutar iste skupine proizvoda te ne najmanje na razini detalja osnovnih podataka.

Jednostavna primjena pretpostavke tehnologije proizvoda često daje neprihvatljive rezultate utoliko što se ponekad dobivaju *input-output* koeficijenti koji nisu vjerojatni ili su čak nemogući, na primjer, negativni koeficijenti. Koeficijenti koji nisu vjerojatni mogu se javiti zbog grešaka u mjerenju i zbog heterogenosti mješavine proizvoda u djelatnosti u kojoj je preneseni proizvod glavni proizvod. To se može riješiti prilagodbama koje se temelje na dodatnim informacijama ili korištenjem stručnih prosudbi u najvećoj mogućoj mjeri. Drugo je rješenje primjena alternativne pretpostavke fiksne prodajne strukture proizvoda. U praksi je najbolja strategija za sastavljanje simetričnih *input-output* tablica korištenje mješovitih pretpostavki tehnologije u kombinaciji s dodatnim informacijama.

⁽¹⁾ Eurostat, Eurostatov Priručnik o tablicama ponude i uporabe i *input-output* tablicama (izdanje 2008.), 2008. (dostupan na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

9.58. Simetrična *input-output* tablica može se raščlaniti na dvije tablice:

- (a) matricu koja prikazuje uporabu uvoza; format ove tablice jednak je formatu tablice uvoza koja podupire tablice ponude i uporabe, osim što se koristi simetrična struktura jednake klasifikacije na obje osi;
- (b) simetričnu *input-output* tablicu za domaću proizvodnju.

Ova bi potonju tablicu trebalo koristiti za izračunavanje kumulativnih koeficijenata, tj. Leontijeva inverzne matrice. Leontijeva inverzna matrica je inverzna matrica razlike između jedinične matrice I i matrice tehničkih koeficijenata ulaznih jedinica dobivenih iz matrice domaće proizvodnje korištene kao intermedijarna potrošnja. Leontijeva inverzna matrica također se može izvesti iz uvoza. Tada bi se trebalo pretpostaviti da je uvoz proizveden na isti način kao i konkurentni domaći proizvodi.

9.59. Tablice ponude i uporabe i simetrične *input-output* tablice mogu se također koristiti kao alat za ekonomsku analizu. U tom smislu, svaka vrsta tablice ima svoje prednosti. Simetrične *input-output* tablice su odmah raspoložive za izračun ne samo izravnih nego i neizravnih i kumulativnih učinaka. Mogu biti dobre kvalitete ako su za izvođenje tablica iz tablica ponude i uporabe korišteni stručno znanje i razne vrste statističkih podataka.

9.60. Tablice tipa „djelatnost po djelatnosti” su primjerene za analize povezane s djelatnostima, poput porezne reforme, analize učinka, fiskalne politike i monetarne politike; također su bliže različitim izvorima statističkih podataka. Tablice tipa „proizvod po proizvodu” su primjerene za analize povezane s homogenim proizvodnim jedinicama, poput produktivnosti, usporedbe struktura troškova, učinaka zaposlenosti, energetske politike i politike okoliša.

9.61. Međutim, analitička se svojstva tablica tipa „proizvod po proizvodu” i tablica tipa „djelatnost po djelatnosti” znatno ne razlikuju. Razlike između tablica tipa „proizvod po proizvodu” i tablica tipa „djelatnost po djelatnosti” posljedica su općenito ograničene količine sporedne proizvodnje. U praksi, analitičke uporabe *input-output* tablica implicitno pretpostavljaju tehnologiju djelatnosti, bez obzira na to kako su tablice prvotno sastavljene. Nadalje, u praksi, svaka tablica tipa „proizvod po proizvodu” je prilagođena tablica tipa „djelatnost po djelatnosti”, jer i dalje sadržava sve značajke institucionalnih lokalnih PJ i poduzeća tablica ponude i uporabe.

9.62. Općenito govoreći, tablice ponude i uporabe te simetrične *input-output* tablice omogućuju posebne vrste analiza kao na primjer:

- (a) analizu proizvodnje, strukture troškova i produktivnosti;
- (b) analizu cijena;
- (c) analizu zaposlenosti;
- (d) analizu strukture formiranja kapitala, finalne potrošnje, izvoza itd.;
- (e) analizu gospodarskog rasta pomoću kumuliranih dijelova troškova za dodjelu uvoza raznim krajnjim uporabama;
- (f) analizu doprinosa izvoza u druge zemlje (skupine zemalja) u odnosu na gospodarski rast i zaposlenost;
- (g) analizu uvoza potrebne energije;
- (h) analizu učinka novih tehnologija;
- (i) analizu učinaka promjena poreznih stopa (npr. PDV) ili uvođenja nacionalne minimalne plaće;
- (j) analizu odnosa između domaće proizvodnje i okoliša, npr. usredotočenost na uporabu specifičnih proizvoda poput goriva, papira i stakla ili emisiju zagađivača.

Makromodel također može uključivati kumulirane dijelove troškova izračunate na temelju *input-output* tablica. Na taj su način podaci iz *input-output* tablice o izravnim i neizravnim troškovima, npr. važnosti troškova rada ili uvoza energije za privatnu potrošnju ili izvoza, uključeni u makromodel te se mogu koristiti za analizu i predviđanja.

9.63. Za posebne namjene, gore prikazane tablice ponude i uporabe i simetrične *input-output* tablice mogu se modificirati uvođenjem alternativnih i dodatnih klasifikacija. Najvažniji primjeri su sljedeći:

- (a) detaljnije klasifikacije proizvoda i djelatnosti koje se temelje na nacionalnim klasifikacijama ili koje imaju posebnu namjenu, npr. za analizu uloge istraživanja i razvoja u nacionalnom gospodarstvu;
- (b) detaljnija geografska podjela uvoza i izvoza, npr. trgovina unutar Europske unije, dodatno raščlanjena po zemljama i trgovina izvan Europske unije dodatno raščlanjena po gospodarskim regijama i nekim specifičnim zemljama poput Kine, Indije, Japana i Sjedinjenih Država;
- (c) raščlamba uvoza na:
 - (1) uvoz proizvoda koji se proizvode i u zemlji („konkurentni uvoz”);
 - (2) uvoz proizvoda koji se ne proizvode u zemlji („nadopunjavajući uvoz”).

Može se očekivati da će obje vrste uvoza imati drukčiji odnos i važnost za nacionalno gospodarstvo. Konkurentan uvoz može biti predmet analize i ekonomske politike, budući da može biti zamjena za domaću proizvodnju; stoga se može uključiti kao zasebna kategorija potencijalne finalne uporabe u tablicama uporabe. Za nadopunjavajući uvoz, npr. u slučaju iznenadnog povećanja cijena energije, analize se uglavnom usredotočuju na utjecaj promjena njegovih cijena i nacionalno gospodarstvo;

- (d) klasifikacija naknada zaposlenicima prema kriterijima poput razine obrazovanja, skraćenog radnog vremena/punog radnog vremena, dobi i spola. Ova klasifikacija bi se tada također mogla primijeniti na dodatne informacije o zaposlenosti. Na taj se način tablice ponude i uporabe mogu koristiti za analiza tržišta rada;
- (e) raščlanjivanje naknada zaposlenicima na:
 - (1) nadnice i plaće, uključujući socijalne doprinose zaposlenika;
 - (2) socijalne doprinose poslodavaca.

Ta podjela omogućuje analizu uloge socijalnih doprinosa u cijeni ulaza rada i prebacivanju ovog opterećenja na bruto poslovni višak;

- (f) klasifikaciju finalne potrošnje prema namjeni; za kućanstva je Coicop, za NPUSK je COPNI, a za državu je COFOG. Funkcionalna klasifikacija ovih izdataka omogućuje procjenu utjecaja svih izdataka na ostatak gospodarstva. Na primjer, može se procijeniti važnost javnih i privatnih izdataka za zdravstvenu zaštitu, prijevoz i obrazovanje.

—

POGLAVLJE 10.**MJERE CIJENE I OBUJMA**

- 10.01. U sustavu ekonomskih računa svi su tokovi i stanja izraženi u monetarnim jedinicama. Monetarna jedinica je jedini zajednički nazivnik koji se može koristiti za vrednovanje izuzetno različitih transakcija zabilježenih u računima te da bi se dobile smislene izravnavajuće stavke.

Problem pri korištenju monetarne jedinice kao mjerne jedinice je taj da ova jedinica nije ni stabilan ni međunarodni standard. Ekonomska se analiza najviše bavi mjerenjem gospodarskog rasta u jedinicama obujma između različitih razdoblja. Zato je potrebno razlikovati, pri promjenama vrijednosti određenih ekonomskih agregata, promjene nastale isključivo zbog promjena cijena od ostalih promjena koje se nazivaju promjenama „obujma“.

Ekonomska analiza se također bavi usporedbama u prostoru, tj. između različitih nacionalnih gospodarstava. Tu je fokus na međunarodnim usporedbama obujma razina proizvodnje i dohotka, s tim da je vrlo zanimljiva i usporedba razine cijena. Zato je potrebno razdijeliti razlike u vrijednostima ekonomskih agregata između parova ili grupa zemalja na komponente koje odražavaju razlike u obujmu i razlike u cijeni.

- 10.02. Prilikom usporedba tokova i stanja, trebalo bi posvetiti jednaku važnost točnom mjerenju promjena cijena i obujma. Kratkoročno, analiza promjena cijena nije ništa manje važna od mjerenja obujma ponude i potražnje. Dugoročnije, pri proučavanju gospodarskog rasta treba voditi računa o kretanjima relativnih cijena različitih vrsta roba i usluga.

Prvenstveni cilj nije da se omogući jednostavno sveobuhvatno mjerenje promjena cijena i obujma za glavne agregate sustava, već da se prikupi niz međusobno neovisnih mjera koje omogućuju da se izvedu sistematične i temeljite analize inflacije, gospodarskog rasta te gospodarskih fluktuacija.

- 10.03. Opće pravilo za usporedbu u prostoru jest da mjere moraju biti točne kako za komponente obujma tako i za komponente cijena ekonomskih agregata. Kako je razlika između Laspeyresove i Paascheove formule često značajna pri prostornim usporedbama, formula Fischerova indeksa jedina je prihvatljiva za tu svrhu.

- 10.04. Prednost ekonomskih računa je u tome što daju prikladan okvir za izradu sustava indeksa obujma i cijena i što osiguravaju dosljednosti statističkih podataka. Prednosti računovodstvenog pristupa mogu se sažeti kako slijedi:

- (a) na konceptualnoj razini, korištenje računovodstvenog okvira koji obuhvaća cijeli gospodarski sustav zahtijeva da cijene i fizičke jedinice za različite proizvode i tokove u sustavu budu dosljedno određene. U takvom je okviru nužno da su, na primjer, koncepti cijene i obujma za određenu grupu proizvoda definirani na identičan način i u izvorima i u uporabama;
- (b) na statističkoj razini, korištenje okvira ekonomskih računa nameće računovodstvena ograničenja koja se moraju poštovati u smislu tekućih cijena i obujma i zahtijeva određene prilagodbe kako bi se osigurala dosljednost podataka o cijenama i obujmu;
- (c) nadalje, formiranje integriranog sustava indeksa cijena i obujma unutar sustava ekonomskih računa omogućuje provjere u nacionalnim računima. Pod pretpostavkom da postoji uravnotežen sustav tablica ponude i uporabe u tekućim cijenama, izrada tako uravnoteženih tablica u jedinicama obujma znači da se automatski može izvesti sustav implicitnih indeksa cijena. Ispitivanje primjenjivosti tih izvedenih indeksa može dovesti do revizije i korekcije podataka u jedinicama obujma i čak, u nekim slučajevima, vrijednosti u tekućim cijenama;
- (d) računovodstveni pristup dozvoljava mjerenje promjena cijena i obujma za određene izravnavajuće stavke u računima, a one se po definiciji izvode iz ostalih elemenata u računima.

- 10.05. Unatoč prednostima integriranog sustava uravnoteženih transakcija roba i usluga, kako sveukupno tako i po pojedinoj djelatnosti, treba priznati da tako dobiveni indeksi cijena i obujma ne zadovoljavaju sve potrebe, niti odgovaraju na sva moguća pitanja u pogledu promjena cijena ili obujma. Računovodstvena ograničenja i izbor formula za indekse cijena i obujma, iako bitni za izgradnju skladnog sustava, ponekad mogu biti prepreka. Također, postoji potreba za podacima za kraća razdoblja, poput mjeseci ili tromjesečja. U tim se slučajevima mogu pokazati korisnim drugi oblici indeksa cijene i obujma.

PODRUČJE PRIMJENE INDEKSA CIJENA I OBJUJMA U NACIONALNIM RAČUNIMA

10.06. Među tokovima koji se pojavljuju u ekonomskim računima u tekućim cijenama, postoje neki (uglavnom se odnose na proizvode) kod kojih je razlikovanje između promjena cijene i promjena obujma poput onog na mikroekonomskoj razini. Za mnoge druge tokove u sustavu ta je razlika manje očita.

Kad tokovi u računima obuhvaćaju grupu osnovnih transakcija povezanih s robom i uslugama, čija je vrijednost jednaka umnošku brojnih fizičkih jedinica i njihove jedinične cijene, da bi se utvrdile promjene cijena i obujma tijekom vremena dovoljno je znati raščlambu toka o kojem je riječ na njegove komponente.

Kad se tok sastoji od brojnih transakcija povezanih s raspodjelom i financijskim posredovanjem kao i s izravnavajućim stavkama, poput dodane vrijednosti, teško je ili gotovo nemoguće izravno razdvojiti tekuće vrijednosti na komponente cijene i obujma, stoga se moraju primijeniti posebna rješenja.

Postoji također potreba za mjerenjem realne kupovne moći brojnih agregata, poput naknada zaposlenicima, raspoloživog dohotka kućanstava ili nacionalnog dohotka. To je moguće učiniti njihovim deflacioniranjem indeksom cijena roba i usluga koje su njima kupljene.

10.07. Cilj i postupak koji se provode prilikom mjerenja procjene stvarne kupovne moći dohotka bitno se razlikuju od cilja i postupka prilikom deflacioniranja roba i usluga i izravnavajućih stavki. Za tokove robe i usluga može se uspostaviti integrirani sustav indeksa cijena i obujma koji osigurava dosljedan okvir za mjerenje gospodarskog rasta. Vrednovanje tokova dohotka u realnom smislu koristi indekse cijena koji nisu strogo povezani s tokom dohotka. Stoga se odabir cijene za rast dohotka može razlikovati u odnosu na ciljeve analize: u integriranom sustavu indeksa cijena i obujma ne postoji jedinstvena cijena.

Integrirani sustav indeksa cijena i obujma

10.08. Sistematska podjela promjena tekućih vrijednosti na komponente „promjene cijena” i „promjene obujma” ograničena je na tokove koji predstavljaju transakcije, prikazane u računima roba i usluga i u okviru dodatne ponude i uporabe. Izvodi se za podatke koji se odnose na pojedine djelatnosti i proizvode, i one koji se odnose na cijelo gospodarstvo. Tokovi koji predstavljaju izravnavajuće stavke, poput dodane vrijednosti, ne mogu se izravno rastaviti na komponente cijene i obujma; to se može učiniti samo neizravno korištenjem odgovarajućih tokova transakcija.

Korištenje računovodstvenog okvira nameće dvostruko ograničenje pri izračunavanju podataka:

- (a) bilanca računa roba i usluga mora za bilo koje dvije uzastopne godine biti raspoloživa u tekućim cijenama i jedinicama obujma;
- (b) svaki tok na razini cjelokupnog gospodarstva mora odgovarati zbroju odgovarajućih tokova za različite djelatnosti.

Treće ograničenje, koje ne slijedi iz uporabe računovodstvenog okvira nego je posljedica namjernog odabira, jest da svaku promjenu vrijednosti transakcija treba pripisati ili promjeni cijene ili promjeni obujma, ili njihovoj kombinaciji.

Ako su ova tri zahtjeva ispunjena, vrednovanje računa roba i usluga i računa proizvodnje u jedinicama obujma znači da je moguće dobiti integrirani skup indeksa cijena i obujma.

10.09. Stavke o kojima treba voditi računa pri oblikovanju takvog integriranog skupa su sljedeće:

Transakcije proizvodima

Output	P.1
Tržišni output	P.11
Output za vlastitu finalnu potrošnju	P.12
Netržišni output	P.13
Intermedijarna potrošnja	P.2

Izdaci za finalnu potrošnju	P.3
Izdaci za individualnu finalnu potrošnju	P.31
Izdaci za zajedničku finalnu potrošnju	P.32
Stvarna finalna potrošnja	P.4
Stvarna individualna pojedinačna finalna potrošnja	P.41
Stvarna zajednička finalna potrošnja	P.42
Bruto investicije	P.5
Bruto investicije u fiksni kapital	P.51
Promjene zaliha	P.52
Neto povećanje dragocjenosti	P.53
Izvoz roba i usluga	P.6
Izvoz roba	P.61
Izvoz usluga	P.62
Uvoz roba i usluga	P.7
Uvoz roba	P.71
Uvoz usluga	P.72
Porezi i subvencije na proizvode	
Porezi na proizvode, isključujući PDV	D.212 i D.214
Subvencije na proizvode	D.31
PDV na proizvode	D.211
Izravnavajuće stavke	
Dodana vrijednost	B.1
Bruto domaći proizvod	B.1*g

Ostali indeksi cijene i obujma

- 10.10. Pored gore razmatranih mjera cijene i obujma, moguće je također rastaviti sljedeće agregate na vlastite komponente cijene i obujma. Ciljevi tih mjerenja su različiti.

Zalihe na početku i na kraju svakog razdoblja potrebno je izračunati u jedinicama obujma kako bi se dobili agregati bilance stanja. Stanje proizvedene fiksne aktive treba izračunati u jedinicama obujma kako bi se procijenio udio kapitala i *outputa* te kako bi se dobila osnovica za procjenu potrošnje fiksnog kapitala u jedinicama obujma. Naknade zaposlenicima mogu biti izračunate u jedinicama obujma zbog mjerenja produktivnosti i u pojedinim slučajevima također kad je *output* procijenjen na temelju podataka o *inputima* u jedinicama obujma. Pri izračunu troškova u jedinicama obujma potrebno je procijeniti i potrošnju fiksnog kapitala, ostale poreze na proizvodnju i ostale subvencije na proizvodnju u jedinicama obujma.

- 10.11. Naknade zaposlenicima su element dohotka. Zbog mjerenja kupovne moći potrebno ih je izračunati u realnom izrazu deflacioniranjem indeksom cijena koji uzima u obzir cijene proizvoda koje zaposleni kupuju. Ostali elementi dohotka, poput raspoloživog dohotka kućanstava i nacionalnog dohotka, također se mogu mjeriti u realnim jedinicama na isti način.

OPĆA NAČELA MJERENJA INDEKSA CIJENA I OBUJMA

Definicija cijena i obujma tržišnih proizvoda

- 10.12. Indeksi obujma i cijena mogu se izvesti samo za varijable koje sadrže elemente cijene i količine. Pojmovi cijene i količine usko su povezani s pojmom homogenih proizvoda, odnosno proizvoda za koje je moguće utvrditi jedinice koje se smatraju jednakovrijednima i koje je, stoga, moguće zamijeniti za jednaku monetarnu vrijednost. Tako je moguće utvrditi cijenu homogenog proizvoda kao novčani iznos za koji se svaka jedinica proizvoda može zamijeniti.

Stoga je za svaki homogeni tok proizvoda, npr. proizvodnje, moguće utvrditi cijenu (p), količinu (q) koja odgovara broju jedinica i vrijednost (v) pomoću jednadžbe:

$$v = p \times q$$

Kvaliteta, cijena i homogeni proizvodi

10.13. Homogeni se proizvod može definirati i time što se sastoji od jedinica jednake kvalitete.

Homogeni proizvodi imaju važnu ulogu u nacionalnim računima. Proizvodnja se vrednuje po bazičnoj cijeni koju određuje tržište u trenutku proizvodnje, odnosno, jako često prije prodaje. Proizvedene jedinice se zato vrednuju, ne po cijeni po kojoj će stvarno biti prodane nego po cijeni po kojoj se jednakovrijedne jedinice prodaju u vrijeme proizvodnje predmetnih jedinica. To je dosljedno moguće samo za homogene proizvode.

10.14. Međutim, u praksi se dvije jedinice proizvoda s jednakim fizičkim svojstvima mogu prodavati po različitim cijenama zbog dva razloga.

(a) Dvije jedinice s jednakim fizičkim svojstvima mogu se smatrati nejednakima ako se prodaju na različitim mjestima, u različitom razdoblju ili pod različitim uvjetima. U tom je slučaju jedinice potrebno smatrati različitim homogenim proizvodima.

(b) Dvije jedinice s jednakim fizičkim svojstvima mogu se prodavati po različitim cijenama, bilo zbog nedostatka informacija ili zbog ograničenja slobode kupovine, ili zbog postojanja usporednih tržišta. U tom slučaju jedinice treba smatrati dijelom istog homogenog proizvoda.

Homogeni se proizvod, stoga, može definirati kao proizvod čije bi se sve jedinice u uvjetima savršene konkurencije prodale po jednakoj cijeni. U nedostatku savršene konkurencije, cijena homogenog proizvoda definirana je prosječnom cijenom njegovih jedinica. Stoga, u nacionalnim računima, svaki homogeni proizvod ima samo jednu cijenu što omogućuje primjenu općih pravila za vrednovanje proizvoda.

10.15. Nedostatak informacija znači da kupci ne moraju uvijek biti primjereno informirani o postojanju razlika u cijeni i stoga možda nenamjerno kupuju po višim cijenama. To, ili suprotno, može se također dogoditi kad pojedini kupci i prodavatelji pregovaraju ili se pogađaju oko cijene. S druge strane, razliku između prosječne cijene robe kupljene na tržnici ili pazaru, gdje se kupac pogađa oko cijene i cijene iste robe prodane na drugačijem prodajnom mjestu, poput robne kuće, treba normalno tretirati kao odraz razlika u kakvoći zbog različitih uvjeta prodaje.

10.16. Diskriminacija cijena znači da prodavatelji mogu za identičnu robu i usluge, prodane u točno istim okolnostima različitim kategorijama kupaca zaračunati različite cijene. U takvim slučajevima, kupac koji pripada posebnoj kategoriji nema slobodu izbora ili je njegova sloboda izbora ograničena. Usvojeno je načelo da razlike u cijeni treba smatrati diskriminacijom cijena u slučaju kad se zaračunavaju različite cijene za identične jedinice prodane u točno istim uvjetima na jasno odvojjivom tržištu, odnosno kad se različite cijene zaračunavaju za jednaki homogeni proizvod. Razlike u cijenama zbog takve diskriminacije ne predstavljaju razlike u obujmu.

Mogućnost preprodaje roba na nekom tržištu znači da se diskriminacija cijena za ove vrste proizvoda u većini slučajeva može smatrati beznačajnom. Moguće razlike u cijenama robe mogu se obično objasniti kao posljedica pomanjkanja informacija ili kao postojanje usporednih tržišta.

U uslužnim djelatnostima, na primjer u prijevozu, proizvođači mogu zaračunavati niže cijene grupama pojedinca koji obično imaju niži dohodak, poput umirovljenika ili studenata. Ako oni mogu slobodno putovati, u bilo koje vrijeme po vlastitom izboru, to se mora smatrati diskriminacijom cijena. Ako se, međutim, njima zaračunavaju niže cijene karata, pod uvjetom da putuju samo u određene sate, obično izvan vremena najvećeg prometa, njima se nudi manje kvalitetan transport jer se transport s uvjetima i transport bez uvjeta može smatrati različitim homogenim proizvodom.

10.17. Paralelna tržišta mogu postojati zbog nekoliko razloga. Kupci možda ne mogu kupiti onoliko koliko bi željeli po nižim cijenama jer nema dovoljno raspoloživih zaliha po toj cijeni, a može postojati sekundarno, usporedno tržište s višim cijenama. Također postoji mogućnost postojanja usporednog tržišta kada prodavatelji mogu zaračunavati niže cijene jer mogu izbjeći neke poreze.

10.18. Stoga, ako je kvaliteta definirana svim svojstvima zajedničkim svim jedinicama homogenog proizvoda, razlike u kakvoći odražavaju sljedeći čimbenici:

(a) fizička svojstva;

- (b) isporuke na različitim lokacijama;
- (c) isporuke u različito doba dana ili u različitim razdobljima godine;
- (d) razlike u uvjetima prodaje ili okolnostima ili okolišu u kojem se roba i usluge dobavljaju.

Cijene i obujam

- 10.19. Uvođenje pojma obujma u nacionalnim računima temelji se na želji uklanjanja učinka promjene cijena u uzorku vrijednosti izraženih u monetarnim jedinicama, i tako predstavlja raširenu uporabu pojma količine za skupine proizvoda. Jednadžba $v = p \times q$ za dani homogeni proizvod omogućuje raščlambu promjene vrijednosti tijekom vremena na promjenu cijene i promjenu količine. Međutim, u praksi postoji previše homogenih proizvoda da bi se njima pojedinačno bavilo, što znači da nacionalno računovodstvo na tome mora raditi na ukupnoj razini. Međutim, na toj ukupnoj razini, jednadžba $v = p \times q$ više nije korisna jer, iako omogućuje prikupljanje vrijednosti, nema smisla prikupljati količine da bi se izvele cijene.
- 10.20. Međutim, postoji jednostavan način raščlambe promjene vrijednosti skupine homogenih proizvoda između dva razdoblja, od kojih se jedno smatra baznim razdobljem, a drugo tekućim razdobljem. Učinak promjene cijene može se izravnati izračunom kakva bi vrijednost skupine proizvoda bila da nije bilo promjene cijena, odnosno primjenom cijena baznog razdoblja na količine tekućeg razdoblja. Ta vrijednost u cijenama baznog razdoblja definira pojam obujma.

Vrijednost skupine proizvoda u tekućem razdoblju može se bilježiti kao:

$$v^1 = \sum_i p_i^1 \times q_i^1$$

pri čemu se eksponent 1 odnosi na tekuće razdoblje, a indeks i na određeni homogeni proizvod. Obujam skupine proizvoda za tekuće razdoblje se, stoga, definira u odnosu na bazno razdoblje pomoću formule:

$$\text{obujam} = \sum_i p_i^0 \times q_i^1$$

pri čemu se eksponent 0 odnosi na bazno razdoblje. Usporedbom obujma skupine proizvoda za tekuće razdoblje i njihove cjelokupne vrijednosti za bazno razdoblje moguće je izmjeriti promjenu koja nije posljedica ikakve promjene cijene. Indeks obujma se, stoga, može izračunati pomoću formule:

$$IVol^1 = \frac{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^0}$$

Tako definiran indeks obujma je Laspeyresov indeks količina kod kojeg se svaki osnovni indeks ponderira s udjelom osnovnog proizvoda u cjelokupnoj vrijednosti baznog razdoblja.

Nakon definiranja pojma obujma, analogijom je, pomoću jednadžbe $v = p \times q$, moguće definirati indeks cijena (ne cijenu). Indeks cijena se, stoga, definira na temelju omjera vrijednosti za tekuće razdoblje i obujma, odnosno pomoću formule:

$$IP^1 = \frac{\sum_i p_i^1 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}$$

Navedeni je indeks Paascheov indeks cijena kod kojeg se svaki osnovni indeks cijena ponderira s udjelom osnovnog proizvoda u cjelokupnoj vrijednosti za tekuće razdoblje.

Indeksi obujma i cijene definirani na taj način tvore jednadžbu:

Indeks vrijednosti = indeks cijene \times indeks obujma

Ova je jednadžba općenitija verzija jednadžbe $v = p \times q$ i omogućuje da se svaka promjena vrijednosti skupine proizvoda raščlani na promjenu obujma i promjenu cijene.

Pri izračunu obujma, količine se ponderiraju s cijenama baznog razdoblja, tako da rezultat ovisi o strukturi cijene. Promjene strukture cijene vjerojatno će biti manje bitne u kratkim nego u dužim razdobljima. Stoga se obujam izračunava samo za dvije uzastopne godine, odnosno obujam se izračunava u cijenama prethodne godine.

Radi usporedbe tijekom dužih vremenskih razdoblja, najprije se izračunavaju Laspeyresovi indeksi obujma i Paascheovi indeksi cijena u odnosu na prethodnu godinu, a zatim se utvrđuju verižni indeksi.

- 10.21. Glavne prednosti korištenja Paascheovih indeksa cijena i Laspeyresovih indeksa obujma su jednostavnost tumačenja i izračuna te aditivnost u bilancama ponude i uporabe.
- 10.22. Verižni indeksi su manjkavi jer dovode do obujma koji nema aditivnost pa se ne može koristiti u postupcima izravnavanja proizvoda na temelju tablica ponude i uporabe.
- 10.23. Neaditivni podaci o obujmu izračunati s verižnim indeksima objavljuju se bez ikakve korekcije. Ova metoda dovoljno je transparentna i ukazuje korisnicima na težinu problema. To ne isključuje mogućnost nastanka okolnosti u kojima kompilatori podataka mogu odlučiti da je bolje eliminirati razlike kako bi poboljšali ukupnu konzistentnost podataka. Kad se vrijednosti referentne godine ekstrapoliraju verižnim indeksima obujma, korisnicima je potrebno objasniti zašto u tabelama nema aditivnosti.
- 10.24. U praksi, s obzirom na to da je nemoguće izmjeriti cijene i količine za sve homogene proizvode gospodarstva, indeksi obujma ili cijene izračunavaju se korištenjem uzoraka reprezentativnih homogenih proizvoda, pri čemu se pretpostavlja da se obujam ili cijene proizvoda koji nisu uključeni u uzorak mijenjaju jednako kao prosjek uzorka. Stoga je potrebno koristiti što detaljnije klasifikacije proizvoda tako da je svaki identificirani proizvod maksimalno homogen, bez obzira na razinu detalja korištenu za prikazivanje rezultata.
- 10.25. Što se tiče jednadžbe koja povezuje indekse vrijednosti, cijene i obujma, potrebno je izračunati samo dva indeksa. Obično se indeks vrijednosti dobiva izravno jednostavnom usporedbom sveukupnih vrijednosti za tekuće i bazno razdoblje. Zatim je potrebno odabrati između izračuna indeksa cijene i indeksa obujma. U većini slučajeva pretpostavku usporedne promjene, na kojoj se metoda temelji, više potvrđuju cijene nego obujam jer na cijene različitih proizvoda često znatno utječu određeni zajednički čimbenici poput troškova sirovina i plaća. U tom slučaju, indeks cijena se izračunava pomoću uzoraka proizvoda koji u dužem razdoblju imaju stalnu kvalitetu, pri čemu je kvaliteta utvrđena ne samo na temelju fizičkih svojstava proizvoda nego i uvjeta prodaje, kako je prethodno navedeno. Na taj će se način sve razlike u sveukupnoj vrijednosti nastale kao posljedica strukturnih promjena između različitih proizvoda prikazati kao razlike u obujmu, a ne kao razlike u cijeni.

Međutim, u pojedinim će slučajevima biti jednostavnije izračunati indeks obujma i koristiti ga za izvođenje indeksa cijena. Ponekad je čak bolje izračunati indeks vrijednosti na temelju indeksa cijena i indeksa obujma.

Novi proizvodi

- 10.26. Gore navedena metoda izračuna indeksa cijena i obujma temelji se na pretpostavci da su proizvodi raspoloživi obje uzastopne godine. Međutim, činjenica je da se mnogi proizvodi jedne godine pojave, a druge nestanu i indeksi cijena i obujma moraju to odražavati. Ako se obujam utvrđuje pomoću cijena prethodne godine, onda u slučaju proizvoda koji su postojali prethodne godine, a koji ne postoje u tekućoj godini nema posebnih problema, jer su jednostavno povezani s nulom količinom za tekuću godinu. Problem je veći u slučaju novih proizvoda jer nije moguće utvrditi cijenu proizvoda koji nije postojao prethodne godine.

U takvom su slučaju na raspolaganju dva pristupa za procjenu cijene za prethodnu godinu: prvi pretpostavlja da se cijena novog proizvoda mijenja jednako kao cijena sličnih proizvoda, dok drugi pokušava izravno izračunati koja bi bila cijena novog proizvoda da je postojao za vrijeme baznog razdoblja. Prvi pristup se temelji na korištenju indeksa cijena izračunatom na temelju uzroka homogenih proizvoda koji su postojali obje uzastopne godine, i u praksi se ta metoda koristi za većinu novih proizvoda jer je novih proizvoda općenito previše da bi ih se posebno definiralo, posebno kad se strogo primjenjuje definicija homogenog proizvoda. Što se tiče drugog pristupa, najčešće se koriste hedonistička metoda koja se sastoji od utvrđivanja cijene proizvoda na temelju njegovih glavnih svojstava i metoda *inputa* kojom se cijena proizvoda izračunava na temelju njegova troška.

Pitanje novih proizvoda od posebne je važnosti u određenim područjima. Mnoga kapitalna roba proizvodi se samo kao jedna stavka i stoga se pojavljuju kao novi proizvodi. To također vrijedi za brojne usluge koje se nikad ne pružaju na posve isti način, npr. usluge povezane s istraživanjem i razvojem.

- 10.27. Kod transakcija uslugama često je puno teže definirati svojstva koja određuju fizičke jedinice, i često je to popraćeno različitim mišljenjima o kriterijima koje treba koristiti. To se može odnositi na važne djelatnosti poput usluga financijskog posredovanja, veletrgovine i trgovine na malo, usluga poduzećima, obrazovanja, istraživanja i razvoja, zdravstva ili rekreacije. Odabir fizičkih jedinica za takve usluge predstavljen je u Priručniku za mjere cijena i obujma u nacionalnim računima ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Eurostat, Priručnik za mjere cijena i obujma u nacionalnim računima, 2001. (dostupan na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

Načela za netržišne usluge

10.28. Uspostava sveobuhvatnog sustava indeksa cijena i obujma koji obuhvaća svu ponudu i uporabu roba i usluga nailazi na posebne poteškoće prilikom mjerenja *outputa* netržišnih usluga. Te se usluge razlikuju od tržišnih usluga po tome što se one ne prodaju po tržišnim cijenama i njihova se vrijednost u tekućim cijenama izračunava kao zbroj nastalih troškova. Ti troškovi su sljedeći: intermedijarna potrošnja, naknade zaposlenicima, drugi porezi bez subvencija na proizvodnju i potrošnja fiksnog kapitala.

10.29. U nedostatku jedinične tržišne cijene, jedinični trošak netržišne usluge može se smatrati jednakovrijednim cijeni. Cijena tržišnog proizvoda zapravo odgovara izdatku koji kupac mora imati da bi postao njegov vlasnik, dok jedinični trošak netržišne usluge odgovara izdatku koje društvo mora imati da bi ga koristilo. Stoga, kad je moguće definirati jedinice količine za netržišne usluge, također je moguće primijeniti opća načela za izračun prethodno navedenih indeksa obujma i cijena.

Općenito je moguće definirati jedinice količine za netržišne usluge koje se koriste na individualnoj osnovi, poput usluga povezanih s obrazovanjem i zdravljem, što znači da se opća načela moraju redovito primjenjivati u slučaju takvih usluga.

Metoda na temelju koje se obujam izračunava primjenom jediničnih troškova prethodne godine na količine tekuće godine naziva se metoda *outputa*.

10.30. Međutim, teško je definirati jedinice količine za zajedničke netržišne usluge, poput usluga povezanih s državom, pravosuđem ili obranom. U tom je slučaju, stoga, potrebno koristiti ostale metode, prema analogiji s općom metodom. Ova metoda utvrđuje obujam na temelju cijena prethodne godine, odnosno utvrđuje obujam kao izdatak koji bi kupci imali da se cijene nisu promijenile. Potonja definicija može se koristiti kad nije moguće definirati jedinicu količine pod uvjetom da se ne primjenjuje na jedinicu proizvoda nego na izdatak kao cjelinu. S obzirom na to da se vrijednost netržišne usluge utvrđuje na temelju povezanih troškova, moguće je izračunati obujam pomoću vrijednosti troškova po cijenama baznog razdoblja, odnosno pomoću vrijednosti po cijenama baznog razdoblja za intermedijarnu potrošnju, naknade zaposlenicima, druge poreze bez subvencija na proizvodnju i potrošnju fiksnog kapitala. Ova je metoda poznata kao metoda *inputa*. Izračun naknade zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala, poreza i subvencija na proizvodnju u jedinicama obujma opisan je u nastavku.

Čak i u najpovoljnijem slučaju netržišnih usluga potrošenih na individualnoj osnovi, poput obrazovanja i zdravstva, nije uvijek jednostavno razlikovati homogene proizvode. Svojstva takvih usluga rijetko su dovoljno detaljno definirana da bi bilo moguće sa sigurnošću utvrditi mogu li se dvije različite jedinice usluga smatrati jednakim, odnosno odgovaraju li jednom homogenom proizvodu ili dvama odvojenim proizvodima. Nacionalno računovodstvo može zadržati dva kriterija jednakosti.

- (a) Kriterij jediničnog troška: dvije jedinice netržišnih usluga smatraju se jednakima ako imaju jednak jedinični trošak. Navedeni se kriterij temelji na pretpostavci da, zajednički, oni koji imaju koristi od javnih usluga također su oni koji odlučuju o njima i plaćaju za njih. Na primjer, građani o javnim uslugama odlučuju putem svojih zastupnika te ih plaćaju putem poreza. U tim se uvjetima ne može očekivati od građana da plaćaju različite cijene za jedinice usluge koje oni smatraju jednakima. Stoga, na temelju navedenog kriterija, smatra se da dvije jedinice različitih troškova odgovaraju različitim proizvodima, a netržišni homogeni proizvod definiran je jednakim jediničnim troškovima.
- (b) Kriterij rezultata: dvije jedinice netržišnih usluga smatraju se jednakovrijednima ako imaju isti jedinični trošak. Navedeni se kriterij temelji na pretpostavci da dvije jedinice usluge koje građani smatraju jednakima mogu biti proizvedene po različitim troškovima jer građani ne provjeravaju cjelokupni proizvodni proces usluga. Kriterij jediničnog troška tada više nije bitan i mora ga se zamijeniti kriterijem koji odgovara korisnosti netržišnih usluga za društvo.

S obzirom na to da se kriterij rezultata često čini značajnijim, puno je toga napravljeno da bi se razvile metode temeljene na tom kriteriju, a istraživanja s ciljem njihova poboljšanja se nastavljaju. U praksi se takvim metodama često uvode korekcijski koeficijenti izračuna obujma koji se primjenjuju na količine zbog čega se te metode nazivaju metodama s eksplicitnim korekcijama za kvalitetu.

Glavna je poteškoća provođenja takvih metoda povezana s definicijom i mjerenjem rezultata. Mjerenje rezultata pretpostavlja definirane ciljeve što nije tako jednostavno u području netržišnih usluga. Na primjer, koji su ciljevi usluge javnog zdravstva: poboljšanje stanja javnog zdravstva ili produljenje životne dobi? Zasigurno drugo, no

pitanje je kako odmjeriti različite ciljeve ako nisu jednakovrijedni? Na primjer, koji je najbolji način liječenja, onaj koji život produkuje za jednu godinu u dobrom zdravstvenom stanju ili onaj koji život produkuje za dvije godine u lošem zdravstvenom stanju? Osim toga, procjene rezultata često su kontroverzne i zato u brojnim državama dolazi do rasprava vezanih uz napredak ili pogoršanje školskih rezultata učenika.

U Europskoj uniji, s obzirom na konceptualne poteškoće i nedostatak konsenzusa o metodama *outputa* prilagođenima kvaliteti (na temelju rezultata), takve su metode isključene iz središnjeg okvira kako bi se očuvala usporedivost rezultata. Navedene se metode, za vrijeme trajanja istraživanja, koriste samo optimalno za dodatne tablice. Stoga u području netržišnog zdravstva i obrazovanja, procjene proizvodnje i potrošnje u jedinicama obujma potrebno je izračunati na temelju izravnih mjera *outputa*, koje nisu prilagođene kvaliteti, odmjerenjem proizvedenih količina s jediničnim troškovima tih usluga prethodne godine, bez primjene ikakvih korekcija da bi se u obzir uzela kvaliteta. Takve je metode potrebno primijeniti dovoljno detaljno pri čemu najmanja razina mora odgovarati onoj koju propisuje Eurostatov Priručnik za mjere cijena i obujma u nacionalnim računima.

Iako se uporaba metoda temeljenih na *inputu* općenito izbjegava, moguće je, u području zdravstva, primijeniti metodu *inputa* kad je niz usluga takav da je gotovo nemoguće utvrditi homogene proizvode. Osim toga, procjenama nacionalnih računa potrebno je priložiti obrazloženja koja usmjeravaju pažnju korisnika na metode mjerenja.

Načela za dodanu vrijednost i BDP

- 10.31. Dodana vrijednost, izravnavajuća stavka u računu proizvodnje, jedina je izravnavajuća stavka koja je dio integriranog sustava indeksa cijena i obujma. Međutim, potrebno je naglasiti posebna svojstva ove stavke, kao i značaj s njom povezanih indeksa obujma i cijene.

Za razliku od različitih tokova roba i usluga, dodana vrijednost ne predstavlja nijednu kategoriju transakcije. Stoga ona ne može biti izravno razdijeljena na komponentu cijena i komponentu obujma.

- 10.32. Definicija: dodana vrijednost u smislu obujma definira se kao razlika između *outputa* u jedinicama obujma i intermedijarne potrošnje u jedinicama obujma.

$$VA = \sum P(0) Q(1) - \sum p(0) q(1)$$

gdje su P i Q cijene i količine za proizvodnju, a p i q cijene i količine intermedijarne potrošnje. Teoretski ispravna metoda za izračunavanje dodane vrijednosti u jedinicama obujma je metoda dvostruke deflacije, tj. odvojeno deflacioniranjem dvaju tokova računa proizvodnje (output i intermedijarna potrošnja) i izračunavanje bilance ovih dvaju tokova.

- 10.33. U nekim slučajevima, gdje su statistički podaci nepotpuni ili nedovoljno pouzdani, možda će biti potrebno koristiti jedinstveni pokazatelj. Ako postoje dobri podaci o dodanoj vrijednosti u tekućim cijenama, alternativa dvostrukoj deflaciji je deflacioniranje tekuće dodane vrijednosti izravno indeksom cijena za proizvodnju. Ovaj postupak pretpostavlja da se cijene intermedijarne potrošnje mijenjaju po istoj stopi kao i za proizvodnju. Drugi mogući postupak je da se dodana vrijednost ekstrapolira u baznoj godini pomoću indeksa obujma za *output*. Indeks obujma korišten za ekstrapolirane dodane vrijednosti može se izračunati bilo izravno iz količinskih podataka bilo deflacioniranjem tekuće vrijednosti *outputa* pomoću odgovarajućeg indeksa cijena. Ta metoda zapravo pretpostavlja da su promjene obujma iste za *output* i za intermedijarnu potrošnju.

Za neke djelatnosti koje se bave tržišnim i netržišnim uslugama, poput financija, poslovnih usluga ili obrane, možda nije moguće dobiti zadovoljavajuće procjene promjena cijene ili obujma za *output*. U tim se slučajevima kretanja dodane vrijednosti mogu procijeniti pomoću promjena naknada zaposlenicima po stopama nadnica prethodne godine i potrošnje fiksnog kapitala u jedinicama obujma. Sastavljači podataka će možda biti primorani pribjeći takvim sredstvima, čak i kad nema dovoljno razloga za pretpostavku da će produktivnost rada kratkoročno ili dugoročno ostati nepromijenjena.

- 10.34. Po svojoj prirodi, indeksi obujma i cijene dodane vrijednosti različiti su od odgovarajućih indeksa za tokove roba i usluga.

Isto se odnosi i na indekse cijene i obujma agregatnih izravnavajućih stavki poput bruto domaćeg proizvoda. Vrijednost potonjeg jednaka je zbroju svih dodanih vrijednosti svih djelatnosti, tj. zbroju izravnavajućih stavki, uvećanom za poreze bez subvencija na proizvode, a s drugog stajališta može se smatrati izravnavajućom stavkom između ukupnih finalnih uporaba i uvoza.

POSEBNI PROBLEMI PRI PRIMJENI NAČELA

10.35. Iako u suštini ograničen na transakcije robama i uslugama, integrirani sustav indeksa cijena i obujma ne isključuje mogućnost izračunavanja mjera promjena cijene i obujma za određene ostale transakcije.

Porezi i subvencije na proizvode i uvoz

10.36. Ova mogućnost postoji, posebno u slučaju poreza i subvencija izravno povezanih s količinom ili vrijednošću roba i usluga koje su predmet određenih transakcija. U tablicama ponude i uporabe vrijednosti tih poreza i subvencija prikazane su eksplicitno. Primjenom niže opisanih pravila moguće je dobiti mjere cijena i obujma za kategorije poreza i subvencija koje se bilježe u računima roba i usluga, naime za:

(a) poreze na proizvode, osim PDV-a (D.212 i D.214);

(b) subvencije na proizvode (D.31);

(c) PDV na proizvode (D.211).

10.37. Najjednostavniji je slučaj poreza koji predstavljaju fiksni iznos po jedinici količine proizvoda koji je predmet transakcije. Vrijednost prihoda od takvih poreza ovisi o:

(a) količini proizvoda uključenih u transakciju;

(b) iznosu oporezovanom po jedinici, tj. cijeni oporezivanja.

Podjela promjene vrijednosti na dvije komponente ne predstavlja nikakve poteškoće. Promjena obujma je određena promjenom količina oporezovanih proizvoda; promjena cijene odgovara promjeni iznosa poreza po jedinici, tj. promjeni cijene oporezivanja.

10.38. Češći slučaj je onaj u kojem porez predstavlja određeni postotak vrijednosti transakcije. Vrijednost prihoda od takvog poreza tada ovisi o:

(a) količini proizvoda uključenih u transakciju;

(b) cijeni proizvoda uključenih u transakciju;

(c) poreznoj stopi (kao postotku).

Cijena oporezivanja se tada dobiva primjenom porezne stope na cijenu proizvoda. Promjena vrijednosti prihoda od poreza ove vrste također se može podijeliti na promjenu obujma određenu promjenom količina oporezovanih proizvoda i promjenu cijene koja odgovara promjeni cijene oporezivanja ($b \times c$).

10.39. Iznos poreza na proizvode (isključujući PDV) (D.212 i D.214) mjeri se u jedinicama obujma količinom proizvedenih ili uvezenih proizvoda pomnoženom cijenom oporezivanja bazne godine ili vrijednošću *outputa* ili uvoza u cijenama bazne godine, poreznim stopama bazne godine. Trebalo bi pripaziti na činjenicu da se cijene oporezivanja mogu razlikovati obzirom na različite uporabe. Ovo treba uzeti u obzir prilikom izrade tablica ponude i uporabe.

10.40. Slično tome, iznos subvencija na proizvode (D.31) mjeri se u jedinicama obujma količinom proizvedenih ili uvezenih proizvoda pomnoženim cijenama subvencija bazne godine ili vrijednošću *outputa* ili uvoza u cijenama bazne godine pomnoženim stopama subvencije bazne godine, pri tom imajući na umu različitost subvencija za različite uporabe.

10.41. PDV na proizvode (D.211) izračunava se za cijelo gospodarstvo i pojedine djelatnosti i ostale korisnike na neto osnovi i odnosi se samo na neodbitni PDV. Ovo je definirano kao razlika između PDV-a fakturiranog na proizvode i PDV-a koji se odbija korisnicima tih proizvoda. PDV na proizvode se može također definirati kao zbroj svih neodbitnih iznosa koje trebaju platiti korisnici.

Neodbitni PDV u jedinicama obujma može se izračunati primjenom stopa PDV-a važećih za prethodnu godinu na tokove izražene u cijenama prethodne godine. Stoga će se svaka promjena u stopi PDV-a za tekuću godinu odraziti na indeks cijena, a ne na indeks obujma neodbitnog PDV-a.

Dio odbitnog PDV-a u fakturiranom PDV-u, te slijedom toga, neodbitnog PDV-a, moguće je promijeniti:

- (a) bilo radi promjene u pravu na odbitak PDV-a, što proizlazi iz promjene poreznih zakona ili propisa, a stupa na snagu s vremenskom odgodom ili bez nje;
- (b) ili radi promjena u strukturi uporaba proizvoda (npr. povećanja udjela uporaba na koje se PDV može odbiti).

Promjena iznosa odbitnog PDV-a koja proizlazi iz promjene prava na odbitak PDV-a bit će pomoću opisane metode obrađena kao promjena oporezive cijene, kao i promjena u stopi fakturiranog PDV-a.

S druge strane, promjena iznosa odbitnog PDV-a koja proizlazi iz promjene u strukturi uporaba proizvoda predstavlja promjenu obujma odbitnog PDV-a koji će se odraziti na indeks obujma PDV-a na proizvode.

Ostali porezi i subvencije na proizvodnju

- 10.42. Obrada ostalih poreza (D.29) i subvencija (D.39) na proizvodnju posebno je komplicirana jer ih, po definiciji, nije moguće izravno pripisati jedinicama koje su proizvedene. U slučaju netržišnih usluga problem je još veći zbog činjenice da se iste koriste samo kad nije moguće definirati jedinice količine. Međutim, općenito je moguće izbjeći navedeni problem definiranjem ostalih poreza i subvencija na proizvodnju u jedinicama obujma iznosom koji bi dosegli da nije bilo promjene poreznih pravila i cijena kao cjeline u odnosu na prethodnu godinu. Na primjer, porez na nekretnine ili uporabu aktive može se procijeniti u jedinicama obujma primjenom pravila i cijena sredstava iz prethodne godine na tekuće razdoblje.

Potrošnja fiksnog kapitala

- 10.43. Izračunavanje mjera obujma potrošnje fiksnog kapitala ne predstavlja veći problem ako su dostupni kvalitetni podaci o sastavu zaliha fiksnih kapitalnih roba. Metoda stalne inventarizacije koju koristi većina država već podrazumijeva potrebu da se za procjenu potrošnje fiksnog kapitala u tekućim cijenama najprije izračuna stanje fiksnih kapitalnih roba u jedinicama obujma. Da bi se prešlo s vrednovanja po trošku stjecanja na vrednovanje po trošku zamjenske nabavne vrijednosti, najprije je potrebno vrednovati kapitalnu robu stečenu tijekom različitih razdoblja po homogenoj osnovi, tj. cijenama bazne godine. Indeksi cijene i obujma dobiveni u tom procesu mogu se stoga koristiti za izračunavanje vrijednosti potrošnje fiksnog kapitala u jedinicama obujma i odgovarajućeg indeksa cijena.

Tamo gdje ne postoji stalna inventarizacija stanja fiksnih kapitalnih roba, promjena potrošnje fiksnog kapitala u jedinicama obujma može se izračunati deflacioniranjem podataka u tekućim cijenama indeksima cijena izvedenih iz podataka o bruto investicijama u fiksni kapital po proizvodima. Zatim treba uzeti u obzir starosnu strukturu stečenih kapitalnih roba.

Naknade zaposlenicima

- 10.44. U svrhu mjerenja obujma inputa rada zaposlenika, količinskom jedinicom naknade zaposlenicima može se smatrati sat rada određene vrste i razina stručnog znanja. Kao i kod roba i usluga, moraju se prepoznati različite kvalitete rada i izračunati odgovarajuće količine za svaku posebnu vrstu rada. Cijena povezana sa svakom vrstom rada je naknada plaćena po satu koja se, naravno, može razlikovati između različitih vrsta rada. Mjera obujma obavljenog rada može se izračunati kao ponderirani prosjek odgovarajućih količina za različite vrste rada, pri čemu se ponderiranje izvodi po vrijednostima naknada zaposlenicima u prethodnoj godini ili stalnoj baznoj godini. Alternativno, indeks cijene rada se može izračunati kao ponderirani prosjek proporcionalnih promjena u satnicama naknade zaposlenicima za različite vrste rada, korištenjem naknade zaposlenicima kao koeficijentima ponderiranja. Ako se indeks obujma Laspeyresovog tipa računa posredno deflacioniranjem promjena u naknadama zaposlenicima u tekućim vrijednostima pomoću indeksa prosječne promjene naknade za sat, ovaj potonji mora biti indeks Paaschejevog tipa.

Stanje proizvedene fiksne aktive i zaliha

- 10.45. Obujam po cijenama prethodne godine potreban je zbog stanja proizvedene fiksne aktive i zbog zaliha. Za prvo, podaci potrebni za izračunavanje omjera *outputa* i kapitala dostupni su ako se koristi metoda stalne inventarizacije. U drugim se slučajevima informacije o vrijednosti zaliha sredstava mogu dobiti od proizvođača i deflacijom pomoću indeksa cijena korištenih za ulaganje u fiksni kapital, vodeći računa o starosnoj strukturi zaliha.

Promjene zaliha se mjere pomoću vrijednosti unosa u zalihama umanjene za vrijednost podizanja sa zaliha i vrijednost svih ponavljajućih gubitaka roba u zalihama tijekom određenog razdoblja. Obujam po cijenama prethodne godine može se dobiti deflacioniranjem tih komponenti. Međutim, u praksi se rijetko zapravo znaju unosi i podizanja stanja i često je jedina dostupna informacija ona koja se odnosi na vrijednost stanja na početku i na kraju razdoblja. U tim će slučajevima često biti potrebno pretpostaviti redovite unose i podizanja tijekom tekućeg razdoblja tako da se prosječna cijena za razdoblje može smatrati odgovarajućom i za unose i za podizanja. U tim je okolnostima izračun promjena stanja putem razlike između vrijednosti unosa i podizanja jednak izračunu razlike između vrijednosti početnog i finalnog stanja. Promjene stanja u jedinicama obujma mogu se zatim izračunati deflacioniranjem početnih i finalnih stanja da bi ih se uskladilo s prosječnom cijenom baznog razdoblja. Ako su promjene stanja poznate u smislu količine, moguće je, uz pretpostavku redovnih unosa i podizanja, izračunati obujam promjene stanja primjenom prosječne cijene baznog razdoblja na promjenu stanja u smislu količine.

MJERE REALNOG DOHOTKA ZA UKUPNO GOSPODARSTVO

- 10.46. Tokovi dohotka općenito se ne mogu podijeliti na komponentu cijene i količine te se zbog toga mjere cijene i obujma ne mogu definirati na isti način kao za prethodno opisane tokove i stanja proizvoda. Tokovi dohotka se mogu mjeriti u realnom smislu samo ako se odabere neka izabrana košarica roba i usluga za koje se dohodak karakteristično troši i korištenjem indeksa cijena za tu košaricu kao deflatora tekućih dohodaka. Izbor je uvijek proizvoljan, u smislu da se dohodak rijetko troši samo za kupovinu tijekom razdoblja o kojem je riječ. Dio dohotka se može uštedjeti za kupovinu u kasnijim razdobljima, ili alternativno, kupovine tijekom predmetnog razdoblja mogu dijelom biti financirane iz ranijih ušteda.
- 10.47. Bruto domaći proizvod u stalnim cijenama mjeri ukupnu proizvodnju (umanjenu za intermedijarnu potrošnju) u smislu obujma za ukupno gospodarstvo. Na ukupan realni dohodak rezidenata ne utječe samo ovaj obujam proizvodnje, već također stopa po kojoj je izvoz moguće zamijeniti za uvoz iz inozemstva. Ako se uvjeti trgovine poboljšaju, bit će potrebno manje izvoza za plaćanje određenog obujma uvoza, tako da se na određenoj razini domaća proizvodnja robe i usluga može preraspodijeliti s izvoza na potrošnju ili investicije.

Realni bruto domaći dohodak se može izvesti dodavanjem takozvanog vanjskotrgovinskog dobitka podatku o obujmu bruto domaćeg proizvoda. Dobitak ili, već prema slučaju, gubitak iz trgovanja se definira kao:

$$T = \frac{X - M}{P} - \left[\frac{X}{P_x} - \frac{M}{P_m} \right]$$

tj. kao tekuća bilanca izvoza umanjena za uvoz, deflacionirana indeksom cijena P, umanjena za razliku između deflacionirane vrijednosti izvoza i deflacionirane vrijednosti uvoza. Izbor odgovarajućeg deflatora P za tekući račun bilance plaćanja treba prepustiti nadležnim statističkim tijelima u državi, vodeći računa o posebnim okolnostima te države. U slučajevima gdje postoji neizvjesnost oko odabira deflatora, prosjek indeksa cijena uvoza i izvoza vjerojatno će biti odgovarajući deflator.

Razni agregati realnog dohotka se identificiraju i definiraju na način prikazan u nastavku:

bruto domaći proizvod u jedinicama obujma

plus uvećan za trgovinski dobitak/gubitak kao posljedica promjena uvjeta razmjene

jednak je realnom bruto domaćem dohotku

plus uvećan za realni primarni dohodci iz inozemstva

minus umanjen za realni primarni dohodci plaćeni inozemstvu

jednak je realnom bruto nacionalnom dohotku

plus uvećan za realni tekući transferi iz inozemstva

minus umanjen za realni tekući transferi inozemstvu

jednak je realnom bruto nacionalnom raspoloživom dohotku

minus umanjen za potrošnju fiksnog kapitala u jedinicama obujma

jednak je realnom neto nacionalnom raspoloživom dohotku.

Da bi se različiti agregati nacionalnog dohotka mogli iskazati u realnom izrazu, preporučuje se da se potraživanja i dugovanja primarnog dohodaka i transferi iz ili prema inozemstvu deflacioniraju s indeksom bruto domaćih finalnih izdataka. Realni nacionalni raspoloživi dohodak trebao bi biti iskazan na neto osnovi, tako da se od njegove bruto vrijednosti oduzme potrošnja fiksnog kapitala u jedinicama obujma.

MEĐUPROSTORNI INDEKSI CIJENA I OBUJMA

- 10.48. Činjenica da države imaju različite razine cijena i različite valute predstavlja izazov za međuprostornu usporedbu cijena i obujma. Nominalni devizni tečajevi nisu primjereni čimbenici konverzije kod takvih usporedbi zato što ne odražavaju razlike u razinama cijena na odgovarajući način i zato što u dužem vremenskom razdoblju nisu dovoljno stabilni.
- 10.49. Umjesto njih primjenjuju se pariteti kupovne moći (PPP). Paritet kupovne moći (PPP) definira se kao broj jedinica valute zemlje B koje su potrebne u zemlji B za kupovinu iste količine roba i usluga koje je u zemlji A moguće kupiti za jednu jedinicu valute zemlje A. Pariteti kupovne moći se, stoga, mogu tumačiti kao devizni tečaj umjetne valute poznate kao standard kupovne moći (PPS). Ako se izdaci zemalja A i B izraženi u nacionalnim valutama prebace u PPS, dobivene brojeke izražavaju se na jednakoj razini cijena i u jednakoj valuti što omogućuje smislenu usporedbu obujma.
- 10.50. Pariteti kupovne moći (PPP) za tržišnu robu i usluge temelje se na međunarodnim anketama vezanim uz cijene. Takve se ankete u vezi s cijenama provode istodobno u svim zemljama koje sudjeluju, na temelju zajedničkog uzorka proizvoda. Uzorci su jasno definirani u smislu njihovih tehničkih svojstava kao i ostalih varijabli za koje se pretpostavlja da utječu na cijenu, poput troškova postavljanja i uvjeta prodaje. Usporedivost uzoraka je najvažnija, no potrebno je procijeniti i njihovu reprezentativnost na nacionalnim tržištima. Uzorak proizvoda bi, u idealnim okolnostima, trebao biti jednako reprezentativan u svim zemljama koje sudjeluju.
- 10.51. Za netržišne usluge, međuprostorne usporedbe nailaze na isti problem kao i međuvremenske usporedbe s obzirom na to da tržišne cijene ne postoje ni u jednoj dimenziji. Tradicionalno se primjenjivao pristup na temelju *inputa* (ili pristup na temelju troška *inputa*), pod pretpostavkom da je *output* jednak zbroju *inputa*. Navedeni pristup, koji ukazuje na izravne ili neizravne usporedbe obujma *inputa*, ne uzima u obzir razlike u produktivnosti. Zbog toga se, što se tiče međuvremenskih usporedbi, prednost daje metodama usmjerenima ili na izravno mjerenje *outputa* ili na cijene *outputa* koje se naknadno koriste za deflacioniranje izdataka, barem za individualne usluge poput obrazovanja i zdravstva.
- 10.52. Pri izračunu PPP-a koriste se jednake formule indeksnog broja kao pri izračunu vremenskih indeksa. U bilateralnom kontekstu koji uključuje dvije zemlje, A i B, bilo koja od zemalja može se koristiti za koeficijente ponderiranja. Sa stajališta zemlje A, indeks Layspeyresova tipa s koeficijentima ponderiranja iz zemlje A može se izračunati kao i indeks Paascheovog tipa koji koristi koeficijente ponderiranja iz zemlje B. Međutim, ako se dva gospodarstva strukturalno razlikuju, razlika između navedena dva indeksa mogla bi biti poprilično značajna i odabir indeksa snažno bi utjecao na krajnje rezultate. Kod binarnih usporedbi se, stoga, predlaže primjena prosjeka dvaju indeksa, odnosno Fisherov indeks.
- 10.53. Eksplicitni numerički koeficijenti ponderiranja obično nisu dostupni na razini individualnih stavki uzorka. Stoga se primjenjuje implicitno ponderiranje, temeljeno na tome smatraju li zemlje određenu stavku reprezentativnom u smislu domaće potrošnje ili ne. Najniža stopa agregacije za koju su dostupni numerički koeficijenti ponderiranja naziva se stopom osnovne kategorije (BH).
- 10.54. Tranzitivnost znači da je izravan PPP između zemalja A i C jednak neizravnom PPP-u dobivenom množenjem izravnog PPP-a između zemalja A i B (ili bilo koje druge treće zemlje) i izravnog PPP-a između zemalja B i C. Fisherovi PPP-i na razini osnovne kategorije (BH) nisu tranzitivni, no moguće ih je u ovu svrhu izvesti iz skupa tranzitivnih PPP-a koji su slični originalnim Fisherovim indeksima, pomoću kriterija najmanjih kvadrata. Primjena tzv. formule Éltető-Köves-Szulc (EKS) umanjuje devijacije između originalnih Fisherovih indeksa i proizvodi potpuni skup tranzitivnih PPP-ova na razini osnovne kategorije (BH).
- 10.55. Rezultirajući skup tranzitivnih PPP-ova za sve zemlje i sve osnovne kategorije (BH) prikuplja se do razine ukupnog BDP-a pomoću izdataka iz nacionalnih računa kao koeficijena ponderiranja. Agregirani PPP-ovi na razini BDP-a ili bilo koje druge kategorije mogu se primijeniti, na primjer, za izračun realnih izdataka i prostornih indeksa obujma. Rezultat dijeljenja PPP-a s nominalnim deviznim tečajem između dvije zemlje jest indeks razina cijena (PLI) koji se može koristiti u analizama usporednih razina cijena u pojedinim zemljama.
- 10.56. Europska komisija (Eurostat) je odgovorna za izračun PPP-ova za države članice u skladu s Uredbom (EZ) br. 1445/2007 ⁽¹⁾. U praksi su ti izračuni PPP-ova dio šireg programa vezanog uz PPP koji zajedno usklađuju Eurostat i OECD. Detaljne metode korištene u programu opisane su u Metodološkom priručniku Eurostata i OECD-a o paritetima kupovne moći ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Uredba (EZ) br. 1445/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2007. o uspostavi zajedničkih pravila za pružanje osnovnih informacija o paritetima kupovne moći te za njihov izračun i diseminaciju (SL L 336, 20.12.2007., str. 1.).

⁽²⁾ Eurostat-OECD, Metodološki priručnik Eurostata i OECD-a o paritetima kupovne moći, 2006. (dostupan na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

POGLAVLJE 11.

STANOVNIŠTVO I INPUTI RADA

- 11.01. Neke usporedbe između država, djelatnosti ili sektora u okviru istoga gospodarstva postaju smislene tek kad se agregati u nacionalnim računima (na primjer, bruto domaći proizvod, finalna potrošnja kućanstava, dodana vrijednost djelatnosti, naknade zaposlenicima) promatraju u odnosu na broj stanovnika i varijable ulaza rada. U takvim slučajevima definicije stanovništva i ulaza rada moraju biti u skladu s konceptima korištenima u nacionalnim računima, i odražavati proizvodnu granicu nacionalnih računa.
- 11.02. Cilj ovog poglavlja je opisati okvire i mjere statističkih podataka o stanovništvu i zaposlenosti te osigurati podatke o tome u kojoj mjeri ti okviri odgovaraju sustavu nacionalnih računa.
- 11.03. Ulazi rada moraju se klasificirati na temelju istih statističkih jedinica koje se koriste za analizu proizvodnje, odnosno lokalnih jedinica po vrsti aktivnosti i institucionalnih jedinica.
- 11.04. Agregati na koje se odnose podaci o stanovništvu i ulazima rada su često godišnji ukupni iznosi. Stoga bi trebalo koristiti prosjek stanovništva i ulaza rada tijekom godine. Kad se ispitivanja provode nekoliko puta tijekom godine, promatrana veličina je prosjek rezultata dobivenih na te različite datume. Kad se ispitivanje provodi tijekom razdoblja od jedne godine, razdoblje koje se koristi mora biti potpuno reprezentativno; prilikom procjena podataka za godinu kao cjelinu moraju se koristiti posljednje raspoložive informacije o promjenama tijekom godine. Na primjer, kad se procjenjuje prosječna zaposlenost trebalo bi voditi računa o činjenici da neki ljudi ne rade tijekom cijele godine, npr. povremeni i sezonski radnici.

UKUPNO STANOVNIŠTVO

- 11.05. *Definicija:* na neki određeni datum ukupno stanovništvo države čine sve osobe, državljani ili stranci koji trajno borave na ekonomskom državnom području države, čak i ako su privremeno odsutni. Godišnji prosjek popisa stanovništva bit će odgovarajuća osnova za procjenu varijabli nacionalnih računa ili za korištenje u svrhu nazivnika kod usporedbi.
- 11.06. Ukupno stanovništvo se u nacionalnim računima definira u skladu s konceptom boravišta kako je opisano u poglavlju 2. Za osobu koja boravi ili namjerava boraviti na ekonomskom državnom području države tijekom razdoblja od jedne godine ili duže, smatra se da se trajno nastanila u toj državi. Za osobu se smatra da je privremeno odsutna ako je trajno nastanjena u toj državi, ali boravi ili namjerava boraviti u inozemstvu tijekom razdoblja koje je kraće od jedne godine. Svi pojedinci koji pripadaju istom kućanstvu su rezidenti tamo gdje to kućanstvo ima središte ekonomskog interesa: to je ondje gdje kućanstvo raspolaže stambenim objektom, ili nizom stambenih objekata, koje članovi kućanstva smatraju i koriste kao svoje glavno boravište. Član rezidentnog kućanstva i dalje je rezident čak i ako često putuje izvan ekonomskog državnog područja jer njegovo središte ekonomskog interesa i dalje ostaje u gospodarstvu u kojem je kućanstvo rezident.
- 11.07. Ukupno stanovništvo države uključuje:
- (a) državljane nastanjene u zemlji;
 - (b) državljane – civilne osobe koji borave u inozemstvu tijekom razdoblja kraćeg od jedne godine. Na primjer, pogranični radnici, sezonski radnici i turisti;
 - (c) inozemne civilne osobe koje borave u zemlji tijekom razdoblja od jedne godine ili duže, uključujući osoblje i popratne članove njihovih kućanstava, institucija Europske unije i međunarodnih civilnih organizacija smještenih unutar zemljopisnog državnog područja zemlje;
 - (d) inozemne vojne osobe koje rade pri međunarodnim vojnim organizacijama smještenim unutar zemljopisnog područja zemlje;
 - (e) inozemno osoblje koje pruža tehničku pomoć na dugoročnim misijama u zemlji više od jedne godine i smatra se da su ih zaposlile države koje ih primaju, a u ime države ili međunarodne organizacije koja zapravo financira njihov posao.

Ukupno stanovništvo također uključuje sljedeće osobe, bez obzira na dužinu njihovog boravka izvan zemlje:

- (a) studente državljanke, bez obzira na trajanje studija u inozemstvu;

- (b) pripadnike oružanih snaga zemlje, koje su smještene u inozemstvu;
- (c) državljane, uključene u osoblje nacionalnih istraživačkih centara s poslovnim nastanom izvan zemljopisnog područja zemlje;
- (d) državljane uključene u osoblje diplomatskih misija u inozemstvu;
- (e) državljane koji su članovi posada ribarskih brodova, drugih brodova, zrakoplova i plutajućih platformi koji rade djelomično ili u potpunosti izvan ekonomskog područja;
- (f) pacijente koji se liječe u inozemstvu.

11.08. Za razliku od toga, ukupno stanovništvo zemlje ne uključuje:

- (a) inozemne civilne osobe koje borave na državnom području manje od jedne godine, npr. pogranični radnici, sezonski radnici, turisti i pacijenti;
- (b) državljane civilne osobe koje borave u inozemstvu tijekom razdoblja od jedne godine ili dulje;
- (c) državljane vojno osoblje koji rade pri međunarodnim organizacijama smještenim u inozemstvu;
- (d) državljane koji pružaju tehničku pomoć na dugoročnim poslovima, a koji rade u inozemstvu i smatra se da su ih zaposlile njihove države domaćini za državu ili međunarodnu organizaciju koja zapravo financira njihov posao;
- (e) inozemne studente bez obzira na to koliko dugo studiraju u državi;
- (f) pripadnike oružanih snaga stranih zemalja smještene u zemlji;
- (g) inozemno osoblje u inozemnim istraživačkim centrima smještenim na zemljopisnom području zemlje;
- (h) članove inozemnih diplomatskih misija koje su smještene u zemlji.

11.09. Gore navedena definicija stanovništva se razlikuje od prisutnog ili *de facto* stanovništva koje se sastoji od osoba koje su stvarno prisutne na zemljopisnom području zemlje na neki određeni datum. Također se razlikuje od popisanog stanovništva.

EKONOMSKI AKTIVNO STANOVNIŠTVO

11.10. *Definicija:* ekonomski aktivno stanovništvo obuhvaća sve osobe koje osiguravaju, ili su u mogućnosti osiguravati, ponudu rada za proizvodne aktivnosti u okviru proizvodne granice nacionalnih računa. Uključuje sve osobe koje ispunjavaju zahtjeve za uključivanje u kategoriju zaposlenih ili nezaposlenih osoba kako je naknadno definirano.

Odgovarajuće norme povezane sa statističkim podacima o radnoj snazi utvrđuje Međunarodna organizacija rada (ILO). Norme ILO-a sadržane su u „rezolucijama” koje se usvajaju na zasjedanjima Međunarodne konferencije statističara rada (ICLS). Najvažnija u smislu prikupljanja i sastavljanja podataka o radnoj snazi je Rezolucija o statističkim podacima ekonomski aktivnog stanovništva, zaposlenosti, nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti ⁽¹⁾. Navedena je rezolucija usvojena na 13. međunarodnoj konferenciji statističara rada u listopadu 1982., a u prosincu 2008. je izmijenjena rezolucijom usvojenom na 18. međunarodnoj konferenciji statističara rada. U toj je rezoluciji radna snaga definirana u smislu pojedinaca koji obavljaju aktivnost u okviru proizvodne granice nacionalnih računa.

ZAPOSLENOST

11.11. *Definicija:* zaposlenost obuhvaća sve osobe koje obavljaju neku proizvodnu aktivnost u okviru proizvodne granice nacionalnih računa.

Zaposlene osobe su zaposlenici ili samozaposlene osobe. Osobe koje imaju više od jednog zaposlenja klasificirane su kao zaposlene ili samozaposlene osobe u skladu sa svojim glavnim zaposlenjem.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_087481/lang-en/index.htm

Zaposlenici

11.12. *Definicija:* zaposlenici se definiraju kao osobe koje po ugovoru rade za rezidentnu institucionalnu jedinicu i primaju naknadu koja se bilježi kao naknada zaposlenicima.

„Zaposlenici” odgovaraju definiciji ILO-a koja se odnosi na „plaćenu zaposlenost”. Odnos između poslodavca i zaposlenika postoji kad između poduzeća i neke osobe postoji ugovor, koji može biti formalan ili neformalan, koji obično na dobrovoljnoj osnovi zaključuju obje ugovorne strane i na temelju kojeg osoba radi za poduzeće u zamjenu za naknadu u novcu ili u naturi.

Osobe koje su zaposlene i samozaposlene klasificiraju se kao zaposlene ako zaposlenje u okviru kojeg su zaposlene čini njihovu glavnu aktivnost u smislu dohotka. Ako dohodak nije raspoloživ, kao približna vrijednost koriste se odrađeni sati rada.

11.13. Uključene su sljedeće kategorije zaposlenika:

- (a) osobe koje je poslodavac zaposlio na temelju ugovora o radu. Na primjer, radnici koji obavljaju fizičke poslove i radnici koji ne obavljaju fizičke poslove, rukovodno osoblje, domaće osoblje, ljudi koji obavljaju plaćenu proizvodnu aktivnost u okviru programa zapošljavanja;
- (b) državni službenici i drugi državni zaposlenici čiji su uvjeti rada utvrđeni javnim pravom;
- (c) oružane snage koje uključuju osobe dugoročno i kratkoročno angažirane kao i ročnike, uključujući ročnike na civilnom odsluženju vojnog roka;
- (d) svećenici, ako ih izravno plaća država ili neprofitna ustanova;
- (e) vlasnici društava ili kvazi-društava, ako oni rade u tim poduzećima;
- (f) studenti koji su se formalno obvezali da će doprinijeti dijelom svog rada kao ulazom u procesu proizvodnje poduzeća u zamjenu za naknadu u novcu ili u naturi u obliku obrazovnih usluga;
- (g) vanjski radnici ako postoji izričiti dogovor da se vanjski radnik plaća na temelju obavljenog rada: odnosno, količine rada kojim se doprinosi u određene procese proizvodnje u obliku ulaza; vanjski radnik je zaposlenik ako je njegov ugovor s poslodavcem u osnovi pružanje rada;
- (h) osobe koje rade preko agencija za privremeno zapošljavanje, koje treba uključiti u djelatnost agencije koja ih zapošljava, a ne u djelatnost poduzeća za koja oni uistinu rade.

11.14. Osobe koje privremeno ne rade također se smatraju zaposlenim osobama uz uvjet da imaju formalnu povezanost s radnim mjestom. Ova formalna povezanost se određuje prema jednom ili nekoliko sljedećih kriterija:

- (a) neprekinuto primanje nadnice ili plaće;
- (b) jamstvo povratka na posao po završetku izuzetnih okolnosti ili postojanje sporazuma o datumu povratka.

Tu spadaju osobe koje privremeno ne rade zbog bolesti ili povreda, praznika ili godišnjeg odmora, štrajka ili isključenja s rada, dopusta u svrhu obrazovanja ili osposobljavanja, roditeljskog dopusta, smanjenja ekonomske aktivnosti, privremenog raspuštanja ili suspenzije rada uzrokovanog različitim razlozima poput: vremenskih nepogoda, mehaničkih ili električnih kvarova, ili pomanjkanja sirovina ili goriva. Također obuhvaća druge privremene odsutnosti s ili bez uzimanja dopusta.

Samozaposlene osobe

11.15. *Definicija:* samozaposlene osobe se definiraju kao osobe koje su jedini vlasnici ili zajednički vlasnici poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačka društva u kojima rade, što isključuje ona poduzeća koja nisu trgovačka društva i koja su klasificirana kao kvazi-društva. Osobe koje su zaposlene i samozaposlene klasificiraju se kao samozaposlene ako zaposlenje u obliku samozaposlenosti čini njihovu glavnu aktivnost u smislu dohotka.

Ako dohodak nije odmah raspoloživ, kao približna vrijednost koriste se odrađeni sati.

Samozaposlene osobe mogu privremeno ne raditi tijekom referentnog razdoblja. Naknada za samozaposlenost je mješoviti dohodak.

11.16. Među samozaposlene osobe pripadaju također i sljedeće kategorije:

- (a) neplaćeni obiteljski radnici uključujući one koji rade u poduzećima koja nisu osnovana kao trgovačka društva i koja se bave tržišnom proizvodnjom;
- (b) vanjski radnici čiji je dohodak funkcija vrijednosti proizvodnje nekog proizvodnog procesa za koji su odgovorni. Svrha ugovora tih vanjskih radnika je pružanje robe ili usluga naručitelju;
- (c) radnici koji se pojedinačno ili zajednički bave proizvodnjom koja je u potpunosti pokrenuta za njihovu vlastitu finalnu potrošnju ili ulaganje u vlastiti kapital. Da bi se zabilježila, takva proizvodnja mora biti značajan dio njihove finalne uporabe.

Neplaćeni dobrovoljni radnici se uvrstavaju u samozaposlene osobe ako su rezultat njihovih dobrovoljnih aktivnosti dobra, na primjer izgradnja stambenog objekta, crkve ili neke druge zgrade. Međutim, ako su rezultat njihove dobrovoljne djelatnosti usluge, npr. skrb ili čišćenje bez plaćanja, one nisu uvršteni u zaposlenje, jer su te dobrovoljne usluge isključene iz proizvodnje.

Iako su usluge koje vlasnici kućanstava osiguravaju sami sebi kao vlasnici svojih stambenih objekata u okviru proizvodne granice nacionalnih računa, u proizvodnji takvih usluga nema ulaza rada; stanovnici stambenih objekata koji su ujedno njihovi vlasnici ne smatraju se samozaposlenim osobama.

Zaposlenost i rezidentnost

11.17. Rezultate aktivnosti proizvodnih jedinica se može usporediti sa zaposlenošću samo ako ona uključuje rezidente i nerezidente koji rade za rezidentne proizvodne jedinice.

Stoga zaposlenost također uključuje sljedeće kategorije:

- (a) nerezidentne radnike u pograničnoj zoni, tj. osobe koje svaki dan prelaze granicu kako bi radile na ekonomskom državnom području;
- (b) nerezidentne sezonske radnike, tj. osobe koje se sele na ekonomsko državno područje i ostaju tamo manje od jedne godine kako bi radile u djelatnostima koje povremeno traže dodatnu radnu snagu;
- (c) pripadnike oružanih snaga zemlje koje su smještene u inozemstvu;
- (d) državljane uključene u osoblje nacionalnih istraživačkih centara s poslovnim nastanom izvan zemljopisnog državnog područja zemlje;
- (e) državljane uključene u osoblje diplomatskih misija u inozemstvu;
- (f) članove posada ribarskih brodova, drugih brodova, zrakoplova i plutajućih platformi kojima upravljaju rezidentne jedinice;
- (g) domaće zaposlenike državnih tijela koja su smještena izvan ekonomskog državnog područja.

11.18. U zaposlenost ne spadaju sljedeće kategorije:

- (a) rezidenti, koji su radnici u pograničnoj zoni ili sezonski radnici, tj. oni koji rade na drugom ekonomskom državnom području;
- (b) državljani, članovi posada ribarskih brodova, drugih brodova, zrakoplova i plutajućih platformi kojima upravljaju nerezidentne jedinice;
- (c) domaći zaposlenici inozemnih državnih agencija koje se nalaze na zemljopisnom državnom području zemlje;
- (d) osoblje institucija Europske unije i međunarodnih civilnih organizacija koje se nalaze na zemljopisnom državnom području zemlje (uključujući izravno zaposlene domaće zaposlenike);
- (e) pripadnici oružanih snaga koji rade pri međunarodnim vojnim organizacijama koje se nalaze na zemljopisnom državnom području zemlje;
- (f) državljani koji rade u inozemnim istraživačkim centrima s poslovnim nastanom na ekonomskom državnom području.

11.19. Kako bi se omogućio prijelaz na koncepte koji se općenito koriste u statistici radne snage (zaposlenost na nacionalnoj osnovi), ESA predviđa da se sljedeće stavke iskazuju posebno:

- (a) ročni vojnici (nisu uključeni u statistiku radne snage, ali su u ESA-i uključeni među usluge ukupne države);
- (b) rezidenti koji rade za nerezidentne proizvođačke jedinice (uključeni su u statistiku radne snage, ali nisu uključeni u zaposlenost kako to definira ESA);
- (c) nerezidenti koji rade za rezidentne proizvodne jedinice (nisu uključeni u statistiku radne snage, ali su uključeni u zaposlenost kako to definira ESA);
- (d) rezidentni radnici koji trajno žive u institucijama;
- (e) rezidenti radnici mlađi od dobi koja se uzima u obzir za statistiku radne snage.

NEZAPOSLENOST

11.20. *Definicija:* u skladu s pravilima koja je utvrdila Međunarodna organizacija rada⁽¹⁾ međunarodna konferencija statističara rada), dalje definiranim u kontekstu Europske unije u Uredbi Komisije (EZ) br. 1897/2000.), pojam nezaposlenosti obuhvaća sve osobe iznad određenog broja godina koje su tijekom promatranog razdoblja bile:

- (a) „bez posla”, tj. nisu bile ni zaposlene ni samozaposlene;
- (b) „trenutačno na raspolaganju za rad” tj. bili su raspoloživi za plaćeni rad ili samozaposlenje tijekom promatranog razdoblja; i
- (c) „traže posao”, tj. poduzeli su određene mjere u određenom bližem razdoblju kako bi pronašli plaćeno zaposlenje ili se samozaposlili.

11.21. U određene mjere može se uključiti: prijava javnoj ili privatnoj agenciji za zapošljavanje; molbe poslodavcima; provjere potreba za radom na radilištima, poljoprivrednim gospodarstvima, u tvornicama, na tržnicama ili drugim mjestima okupljanja; objavljivanje ili javljanje na novinske oglase; traženje pomoći od prijatelja ili rodbine; traženje zemljišta, zgrade, strojeva ili opreme za osnivanje vlastitog poduzeća; podnošenje zahtjeva za dozvole i licence ili financijska sredstva itd.

ZAPOSLENJA

11.22. *Definicija:* Zaposlenje (radno mjesto) se definira kao eksplicitni ili implicitni ugovor između osobe i rezidentne institucionalne jedinice za pružanje rada u zamjenu za naknadu tijekom određenog ili neodređenog razdoblja.

U toj su definiciji obuhvaćeni sljedeći pojmovi:

- (a) eksplicitni ili implicitni ugovor odnosi se na pružanje *inputa* rada, a ne na isporuku roba ili usluga;
- (b) rad je aktivnost koja doprinosi proizvodnji roba i usluga unutar granice proizvodnje. Zakonitost rada i dob radnika u načelu nisu važni;
- (c) naknada se ovdje mora tumačiti u širem smislu, tako da se uključuje i mješoviti dohodak samozaposlenih osoba.

Ovom definicijom obuhvaćeni su i poslovi zaposlenika i samozaposlenih osoba; odnosno, posao zaposlenika, ako ta osoba pripada različitoj institucionalnoj jedinici od poslodavca, te posao samozaposlenog, ako ta osoba pripada istoj institucionalnoj jedinici kojoj pripada i poslodavac.

11.23. Pojam zaposlenja različit je od pojma zaposlenosti kako je ona ranije definirana:

- (a) zaposlenje uključuje drugo, treće itd. zaposlenje iste osobe. To drugo, treće itd. zaposlenje neke osobe mogu slijediti jedan nakon drugog tijekom promatranog razdoblja (obično jedan tjedan) ili se obavljaju usporedno, kao što je slučaj večernjeg uz dnevno zaposlenje;

⁽¹⁾ Uredba Komisije (EZ) br. 1897/2000 od 7. rujna 2000. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 577/98 o provedbi ankete o radnoj snazi na uzorku u Zajednici u pogledu radne definicije nezaposlenosti (SL L 228, 8.9.2000., str. 18.).

- (b) s druge strane, zaposlenja ne obuhvaćaju osobe koje privremeno nisu na poslu, ali imaju „formalnu povezanost sa svojim zaposlenjem” u obliku, na primjer, „osiguranog povratka na posao ili sporazuma o datumu povratka”. Takav se sporazum između poslodavca i osobe koja je na čekanju ili je odsutna zbog usavršavanje, ne ubraja kao zaposlenje u sustavu.

Zaposlenja i rezidentnost

- 11.24. Zaposlenje na ekonomskom području zemlje je eksplicitni ili implicitni ugovor između osobe (koja može biti rezident na nekom drugom ekonomskom području) i institucionalne jedinice koja je rezident u zemlji.

Kod mjerenja *inputa* rada u domaćoj ekonomskoj aktivnosti, važna je samo rezidentnost proizvođačke institucionalne jedinice, jer samo rezidentni proizvođači doprinose bruto domaćem proizvodu.

- 11.25. Nadalje:

- (a) zaposlenja se uključuju u ukupan broj zaposlenja na ekonomskom području kad zaposlenici rezidentnog proizvođača privremeno rade na drugom ekonomskom području i kad je priroda i trajanje takve aktivnosti takva da ne zahtjeva njezin tretman tretirana kao uvjetne rezidentne jedinice tog drugog državnog područja;
- (b) u ukupan broj zaposlenja ne uključuju se poslovi na ekonomskom području kad se posao obavlja za nerezidentne institucionalne jedinice, tj. za jedinice čije je središte interesa u drugoj zemlji i koje nemaju namjeru postati aktivne na domaćem području tijekom razdoblja od jedne godine ili duže;
- (c) zaposlenja osoblja međunarodnih organizacija i lokalnog osoblja koje zapošljavaju inozemna veleposlanstva ne uključuju se u zbroj, budući da jedinice koje ih zapošljavaju nisu rezidentne.

NEZABILJEŽENE GOSPODARSKE AKTIVNOSTI

- 11.26. Vrijednost proizvodnih aktivnosti koji nisu izravno zabilježene, u nacionalnim računima bilježe se u okviru granice proizvodnje. Sljedeće tri vrste aktivnosti su stoga uključene

- (a) nezakonite aktivnosti u kojima su stranke zainteresirani partneri u ekonomskoj transakciji;
- (b) skrivene i neprijavljene aktivnosti u kojima same transakcije nisu protuzakonite, ali nisu prikazane radi izbjegavanja službenog nadzora;
- (c) aktivnosti opisane kao „neformalne”, uglavnom one o kojima se ne vodi nikakva evidencija.

U načelu je naknada tih radnika uključena u naknade zaposlenicima ili mješoviti dohodak. Ta prilagodba se treba uzeti u obzir kod podataka o zaposlenima i samozaposlenima pri izračunavanju omjera i drugih statistika

Nezakonite aktivnosti u slučaju kojih ni jedna stranka nije zainteresirani partner (npr. krađa) nisu ekonomske transakcije i stoga nisu uključene u granicu proizvodnje

UKUPNI ODRAĐENI SATI

- 11.27. *Definicija:* ukupni odrađeni sati predstavljaju sveukupan broj stvarno odrađenih sati zaposlene ili samozaposlene osobe u računovodstvenom razdoblju, ako je njihov *output* unutar granice proizvodnje.

Zbog toga što je definicija zaposlenika široka i obuhvaća osobe koje privremeno nisu na poslu, ali imaju formalnu povezanost s radnim mjestom, kao i radnike sa skraćenim radnim vremenom, prikladna mjera za izračun produktivnosti rada nije ukupan broj zaposlenih, već ukupno odrađeni sati.

Ukupno odrađeni sati su najprimjerenija mjeru *inputa* rada u nacionalnim računima

Utvrđivanje stvarno odrađenih sati

- 11.28. Ukupni stvarno odrađeni sati predstavljaju one sate rada koji su doprinijeli proizvodnji i mogu se definirati u skladu s granicom proizvodnje nacionalnih računa. U skladu s ILO standardima sadržanim u Rezoluciji

o mjeranju radnog vremena, koja je usvojena u prosincu 2008. ⁽¹⁾ na 18. međunarodnoj konferenciji statističara rada, stvarno odrađeni sati definirani su kao vrijeme koje su osobe provele obavljajući aktivnosti koje doprinose proizvodnji roba i usluga tijekom određenog promatranog razdoblja. Navedena rezolucija definira odrađene sate kako slijedi:

- (1) stvarno odrađeni sati su prisutni u svim vrstama zaposlenja u različitim dogovorima povezanim s poslom i naknadom, plaćenom ili neplaćenom, koja se mogu izvršavati na različitim vrstama lokacija;
- (2) stvarno odrađeni sati nisu povezani s administrativnim ili pravnim konceptima i stoga se primjenjuju na sve osobe koje rade te se mogu pojaviti u okviru redovnih ili ugovorenih sati ili kao prekovremeni rad;
- (3) statistički podaci o stvarno određenim satima uključuju:
 - (a) stvarno odrađene sate u redovnom radnom vremenu koji izravno doprinose proizvodnji;
 - (b) plaćeno vrijeme utrošeno u osposobljavanje;
 - (c) vrijeme rada osim odrađenih sati u redovnom radnom vremenu, poznato kao prekovremeni rad. Napominje se da se sati prekovremenog rada uključuju čak i ako nisu plaćeni;
 - (d) vrijeme potrošeno na radnom mjestu na poslovima poput pripreme radnog mjesta, popravaka i održavanja, pripreme i čišćenja alata i sastavljanja potvrda, evidencije o odrađenom vremenu i izvješća;
 - (e) vrijeme čekanja ili pripravnosti zbog, na primjer, privremenog manjka poslova, kvarova strojeva ili nezgoda, ili vrijeme provedeno na radnom mjestu, a za koje nije obavljen rad, ali koje je plaćeno prema garancijama iz ugovoru o radu;
 - (f) vrijeme koje se odnosi na kraća razdoblja odmora na radnom mjestu, uključujući pauze za odmor;
 - (g) dogovore vezane za dežurstva. Kad se navedeno dogodi izvan radnog mjesta, na primjer, kod kuće, vrijeme se dodaje stvarno odrađenim satima prema stupnju kojim su neradne aktivnosti i kretanja osobe ograničeni;
 - (h) odrađeni sati od strane obrambenih snaga, uključujući ročnike, uključuju se čak i ako se odvijaju izvan područja provedbe istraživanja o radnoj snazi;
- (4) statistički podaci o stvarno određenim satima isključuju:
 - (a) plaćene sate koji nisu odrađeni, poput plaćenih godišnjih odmora, plaćenih državnih praznika, plaćenog bolovanja, plaćenog roditeljskog dopusta, „kratkog dopusta” radi posjeta liječniku itd., zastoja zbog vremenskih nepogoda;
 - (b) pauze za obrok;
 - (c) vrijeme provedeno na putu od kuće do radnog mjesta, iako se sav rad za vrijeme putovanja uključuje;
 - (d) obrazovanje osim osposobljavanja.

Veći obuhvat definicija spomenutih kriterija može se naći u rezoluciji Međunarodne konferencije statističara rada o mjeranju radnog vremena iz prosinca 2008. ⁽²⁾.

11.29. Ukupno odrađeni sati su sveukupno stvarno odrađeni sati tijekom računovodstvenog razdoblja na radnim mjestima zaposlenih i samozaposlenih osoba na ekonomskom teritoriju:

- (a) uključujući rad izvan ekonomskog teritorija institucionalne jedinice rezidentnog poslodavca koji tamo nema središte ekonomskog interesa;
- (b) isključujući rad institucionalne jedinice inozemnog poslodavca koji nema središte ekonomskog interesa na ekonomskom teritoriju.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

⁽²⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

- 11.30. Mnoga istraživanja u poduzećima bilježe plaćene sate, a ne odrađene sate. U tim slučajevima treba za svaku skupinu zaposlenja procijeniti odrađene sate, korištenjem svih raspoloživih podataka o plaćenom odsustvu itd.
- 11.31. Za analize poslovnih ciklusa može biti korisno da se ukupno odrađeni sati usklade upotrebom standardnog broja radnih dana u godini.

EKVIVALENT PUNOG RADNOG VREMENA

- 11.32. *Definicija:* zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena, koja je jednaka broju poslova ekvivalentnih punom radnom vremenu, definira se kao ukupno odrađeni sati rada podijeljeni s prosječnim godišnjim brojem sati odrađenih sati na poslovima s punim radnim vremenom unutar ekonomskog teritorija.
- 11.33. Ova definicija ne opisuje nužno način na koji se taj koncept procjenjuje: budući da se dužina zaposlenja s punim radnim vremenom tijekom vremena mijenja i razlikuje između djelatnosti, treba koristiti metode kojima se izračunava prosječan udio i prosječni sati na radnim mjestima sa skraćenim radnim vremenom za svaku skupinu poslova. Prvo se treba procijeniti uobičajeni radni tjedan s punim radnim vremenom za svaku skupinu zaposlenja. Skupina zaposlenja se može definirati unutar djelatnosti prema spolu i vrsti rada. Za radna mjesta zaposlenika, ugovorni sati rada predstavljaju odgovarajuće kriterije za određivanje tih podataka. Ekvivalent punog radnog vremena se izračunava posebno za svaku skupinu zaposlenja, a zatim se sve zbraja.
- 11.34. Ukupno odrađeni sati su najbolja mjera *inputa* rada, no u onom dijelu gdje ti podaci nisu potpuni, ekvivalent punog radnog vremena mogao bi biti najbolja raspoloživa približna vrijednost; lakše se procjenjuje i omogućuje međunarodne usporedbe sa zemljama koje mogu procijeniti samo ekvivalent zaposlenosti punog radnog vremena.

INPUTI RADA ZAPOSLENIKA PO STALNIM NAKNADAMA

- 11.35. *Definicija:* za *inpute* rada slične vrste i kvalifikacije u baznom razdoblju, *input* rada zaposlenika u stalnim naknadama mjeri tekuće *inpute* rada vrednovane na razinama naknade zaposlenicima koje vrijede tijekom odabranog baznog razdoblja.
- 11.36. Naknada zaposlenicima u tekućim cijenama podijeljena s *inputom* rada zaposlenika u stalnim naknadama daje implicitni indeks cijena naknade usporediv s implicitnim indeksom cijena finalne uporabe.
- 11.37. Namjena koncepta *inputa* rada zaposlenika u stalnim naknadama je iskazivanje promjene u strukturi radne snage, na primjer od niže plaćenih do više plaćenih radnika. Kako bi bila učinkovita, analiza se mora izvesti na razini djelatnosti.

MJERE PRODUKTIVNOSTI

- 11.38. *Definicija:* produktivnost je mjera *outputa* iz proizvodnog procesa, po jedinici *inputa*. Na primjer, produktivnost rada se obično mjeri kao omjer *outputa* i sata rada (*input*). Vrlo je važno stoga da se koncept mjerenja rada, korišteno u istraživanjima čiji se *output* temelji na nacionalnim računima, bude u skladu s konceptom i obuhvatom nacionalnih računa.

POGLAVLJE 12.

TROMJESEČNI NACIONALNI RAČUNI**UVOD**

- 12.01. Ovo poglavlje utvrđuje glavna načela i obilježja tromjesečnih nacionalnih računa.
- 12.02. Tromjesečni nacionalni računi su nacionalni računi čije je referentno (promatrano) razdoblje jedno tromjesečje. Oni su sustav integriranih tromjesečnih pokazatelja. Tromjesečni nacionalni računi pružaju cjelovit računovodstveni okvir unutar kojeg se ekonomski podaci mogu prikupiti i predstaviti u formatu koji je izrađen za potrebe ekonomske analize, donošenja odluka i oblikovanja ekonomske politike na tromjesečnoj osnovi.
- 12.03. Tromjesečni nacionalni računi primjenjuju ista načela, definicije i strukturu kao i godišnji nacionalni računi. Tromjesečni nacionalni računi koriste koncepte godišnjih nacionalnih računa, osim ako je u ovom poglavlju navedeno drukčije.
- 12.04. Tromjesečni nacionalni računi obuhvaćaju cjelokupni slijed računa i bilanci stanja. U praksi, ograničenja raspoloživosti podataka, vremena i resursa znače da su tromjesečni nacionalni računi manji obuhvatni od godišnjih nacionalnih računa.

U usporedbi s godišnjim nacionalnim računima, područje primjene tromjesečnih nacionalnih računa više je ograničeno. Oni su usredotočeni na mjerenje BDP-a, mjerenje ponude i uporabe roba i usluga i na ostvarivanje prihoda. Podaci o industrijskoj aktivnosti i specifičnim transakcijama su ograničeni. Time se odražava ravnoteža između pravovremenosti i obuhvata te detaljnosti i pouzdanosti.

- 12.05. U usporedbi s godišnjim nacionalnim računima, tromjesečni nacionalni računi se češće sastavljaju i objavljuju. Pružaju prijevremeni pregled gospodarskih kretanja te se mogu koristiti za prijevremene procjene godišnjih nacionalnih računa.
- 12.06. Vremenske serije podataka tromjesečnih nacionalnih računa, zbog svog tromjesečnog intervala, predstavljaju sezonska kretanja i na njega utječu kalendarski događaji. Sezonska kretanja izgladuju se postupcima sezonske i kalendarske prilagodbe.
- 12.07. Tromjesečni nacionalni računi, za razliku od godišnjih nacionalnih računa, temelje se na ograničenijim izvorima podataka i njihovo sastavljanje zahtijeva veću uporabu statističkih i ekonometrijskih tehnika. Pri sastavljanju tromjesečnih nacionalnih računa koriste se dva pristupa: direktan i indirektan pristup.
- 12.08. Direktni pristup temelji se na raspoloživosti sličnih izvora podataka kao i pri sastavljanju godišnjih računa, ali u tromjesečnim intervalima, te se na temelju ovog pristupa primjenjuju slični načini sastavljanja. Indirektni pristup koristi statističke i ekonometrijske tehnike procjene koje za interpolaciju i ekstrapolaciju iz godišnjih procjena koriste podatke godišnjih nacionalnih računa i kratkoročnih pokazatelja. Odabir između navedenih pristupa ovisi o podacima korištenima pri sastavljanju godišnjih nacionalnih računa koje su već dostupne u istom obliku na tromjesečnoj razini.
- 12.09. Svrha tromjesečnih nacionalnih računa različita je od svrhe godišnjih nacionalnih računa. Tromjesečni nacionalni računi usredotočuju se na kratkoročna gospodarska kretanja te dosljedno mjere navedena kretanja unutar okvira nacionalnih računa. Naglasak se stavlja na stope rasta i njihova obilježja tijekom vremena poput ubrzavanja, usporavanja ili promjene predznaka. Naglasak godišnjih nacionalnih računa je na razinama i strukturi gospodarstva, kao i na stopama rasta.

Godišnji nacionalni računi manje su prikladni za analizu poslovnog ciklusa u odnosu na tromjesečne nacionalne račune, zbog toga što godišnji podaci ne prikazuju kratkoročna gospodarska kretanja.

- 12.10. Tromjesečni nacionalni računi mogu se koristiti pri sastavljanju godišnjih nacionalnih računa. Njima se poboljšava pouzdanost i pravovremenost godišnjih nacionalnih računa, a u nekim su zemljama godišnji nacionalni računi izravno izvedeni iz sume tromjesečnih nacionalnih računa tijekom godine. Navedene različite uloge odražavaju razlike u dostupnosti podataka i postupcima sastavljanja.
- 12.11. Širok je raspon podataka obuhvaćen pri sastavljanju tromjesečnih nacionalnih računa, poput kratkoročnih statistika proizvodnje, cijena, zaposlenosti i vanjske trgovine, pokazatelja pouzdanosti poslovanja i potrošnje te administrativnih podataka poput prihoda od PDV-a. U usporedbi s navedenim pokazateljima, tromjesečni nacionalni računi nude:

- (a) šire područje primjene;

- (b) obuhvatnost;
 - (c) dosljedan okvir nacionalnih računa;
 - (d) usklađenost s konceptima i podacima nacionalnih računa;
 - (e) međunarodnu usporedivost temeljenu na međunarodnom metodološkom standardu, SNA 2008.
- 12.12. Obuhvat tromjesečnih nacionalnih računa odgovara obuhvatu godišnjih nacionalnih računa, pokrivajući cjelokupni slijed računa i odgovarajuće agregate, kao i okvir ponude i uporabe. Međutim, smanjena dostupnost podataka i tromjesečno sastavljanje obično dovode do smanjenog obuhvata i područja primjene tromjesečnih nacionalnih računa.

Okvir tromjesečnih računa uključuje sljedeće:

- (a) glavne agregate, uključujući zaposlenost i stanovništvo;
- (b) financijske i nefinancijske račune institucionalnih sektora;
- (c) ograničenu detaljnu raspodjelu temeljnih agregata poput bruto dodane vrijednosti, izdataka za finalnu potrošnju, bruto investicija u fiksni kapital, uvoza i izvoza roba i usluga i zaposlenosti; te
- (d) pojednostavljenog slijeda računa.

Navedeni se elementi uspješno nadopunjuju prilikom kompilacija pojednostavljenim okvirom ponude i uporabe.

POSEBNA OBILJEŽJA TROMJESEČNIH NACIONALNIH RAČUNA

12.13. Aspekti sastavljanja koji su posebno važni za tromjesečne nacionalne račune jesu:

- (a) vrijeme bilježenja;
- (b) brze procjene;
- (c) bilanciranje i određivanje mjerila;
- (d) lančano povezane mjere obujma; te
- (e) sezonske i kalendarske prilagodbe.

Vrijeme bilježenja

12.14. Pravila o vremenu bilježenja koja se primjenjuju na tromjesečne nacionalne račune ista su kao i pravila koja se primjenjuju na godišnje nacionalne račune. Međutim, zbog kraćeg vremenskog razdoblja bilježenja dolazi do specifičnog problema izrade bilježenja. To posebno utječe na:

- (a) proizvodnju u tijeku;
- (b) aktivnosti u posebnim razdobljima godine; te
- (c) rijetka plaćanja.

12.15. Za tromjesečne nacionalne račune važno je bilježenje aktivnosti i tokova koncentriranih u posebnim razdobljima godine. Veličina takvih aktivnosti po tromjesečju, poput poljoprivredne proizvodnje, građevinarstva i turizma, ovisi o vanjskim čimbenicima poput vremena i službenih praznika. Isplata plaća, porezi, socijalne naknade i dividende mogu podlijegati privremenim tromjesečnim učincima poput godišnjih bonusa koji se isplaćuju u jednom mjesecu. Pogreške u mjerenju vremena i veličine takvih događaja dovode do pogrešaka u mjerenju tromjesečnog rasta.

Proizvodnja u tijeku

12.16. Proizvodnja u tijeku odnosi se na nepotpunu proizvodnju koja još nije spremna za isporuku. Do toga dolazi kad proizvodnja traje dulje od jednog razdoblja. Dugotrajni ciklusi proizvodnje postoje u djelatnostima poput poljoprivrede, građevinarstva, proizvodnje strojeva, automobila i brodova te uslugama poput razvoja softvera, arhitektonskih usluga, snimanja filma i velikih sportskih događaja. Takve dugotrajne proizvodne postupke često prate etapna plaćanja, što je posebno prisutno u djelatnostima poput brodogradnje, izgradnje zrakoplova, proizvodnje vina i ugovora o oglašavanju.

Mjerenje takve proizvodnje zahtijeva podjelu jednog postupka na zasebna razdoblja. To je teže kod tromjesečnih nacionalnih računa nego kod godišnjih nacionalnih računa. Međutim, ista se načela primjenjuju za mjerenje proizvodnje u tijeku na tromjesečnoj i godišnjoj osnovi.

Aktivnosti koncentrirane u posebnim razdobljima godine

12.17. Alokacija proizvodnje na temelju nastalih troškova tijekom vremena uobičajeno je sredstvo alociranja eventualne proizvodnje u razdoblja prema obračunskom načelu, ali se ne primjenjuje uvijek u potpunosti. Nikakva proizvodnja ne bi se trebala alocirati u razdoblja u kojima proizvodni postupak nije u tijeku, čak i ako tekući troškovi postoje. To se odnosi na trošak korištenja kapitala, primjerice najamnina za korištenje strojeva. Ovakvo se stanje može primijeniti na poljoprivredu kod koje u nekim razdobljima nema proizvodnje. Razdoblja bez proizvodnje isto tako postoje u prehrambenim industrijama koje ovise o proizvodima žetvi.

Rijetka plaćanja

12.18. Kod cjelogodišnjih aktivnosti, rijetka plaćanja su plaćanja do kojih dolazi jednom godišnje ili rijetki obroci tijekom godine. Primjeri su takvih plaćanja dividende, kamata, porezi, subvencije i bonusi zaposlenicima poput bonusa na kraju godine i regresa za godišnji odmor. Sve takve transakcije raspodjele bilježe se prema obračunskom načelu, odnosno kada je potraživanje nastalo, a ne kada je isplaćeno. Pitanje određivanja vremena bilježenja isto se tako pojavljuje u godišnjim nacionalnim računima kada se plaćanja djelomično mogu odnositi na drugu računovodstvenu godinu.

12.19. Kako bi se riješila takva pitanja, razlikuju se dvije kategorije plaćanja.

(a) Plaćanja *ad hoc* karaktera trebaju se knjižiti u razdoblju u kojem su stvarno izvršena. Primjerice, dividende se obično utvrđuju nakon zatvaranja knjiga za određenu fiskalnu godinu i ne mogu se povezati s dobiti trgovačkog društva u toj godini.

(b) Plaćanja koja se odnose na fiksno određeno razdoblje (npr. obračunata u prethodnom razdoblju ili obračunata tijekom nekoliko računovodstvenih razdoblja) trebaju se alocirati u razdoblja u kojima se obračunata. Primjeri su porezi na dohodak i proizvode koji se mogu naplaćivati u sljedećem razdoblju.

12.20. Primjena obračunskih načela na tromjesečne podatke u takvim slučajevima može biti iznimno teška te su potrebne druge metode, poput novčana vremenska prilagodba (*time adjusted cash*) ili alokacije obračunatih plaćanja u razdoblja, kako bi poremećaj obilježja vremenskog slijeda bio minimalan.

Brze procjene

12.21. Tromjesečni nacionalni računi daju pregled stanja gospodarstva uz kratki odmak nakon kraja referentnog tromjesečja. Pravovremena dostupnost takvih podataka pomaže pri prepoznavanju i tumačenju gospodarskih kretanja. Zbog toga se temeljni makroekonomski agregati, uključujući stopu rasta BDP-a i pokazatelje tromjesečnih nacionalnih računa, sastavljaju češće.

12.22. Brza procjena je prijevremena procjena ekonomskih varijabli za posljednje referentno razdoblje. Brza procjena obično se izračunava na temelju nepotpunih podataka, ali uz pomoć istog statističkog ili ekonometrijskog modela kao i kod redovnih procjena. Sastavljanje brzih procjena obuhvaća što je više moguće podataka. Razlike između brzih i tradicionalnih procjena su kako slijedi:

(a) pravovremenost: brze procjene dostupne su prije tradicionalnih procjena;

(b) točnost: pravovremenost smanjuje točnost. Brze procjene u pravilu su podložnije reviziji u usporedbi s tradicionalnima;

(c) obuhvatnost: broj varijabli koje obuhvaćaju brze procjene manji je nego kod tradicionalnih procjena;

(d) informacije: brze procjene temelje se na manje informacija. Često informacije za potrebe tradicionalnih procjena nisu u potpunosti dostupne;

(e) metoda procjene: zbog nedostatka podataka, brze procjene više se oslanjaju na ekonometrijske metode i pretpostavke.

Izravnjanje određivanje mjerila tromjesečnih nacionalnih računa

12.23. Tromjesečni nacionalni računi dosljedan su skup računa sastavljenih na tromjesečnoj razini. Oni su sastavni dio okvira nacionalnih računa te su sukladni s godišnjim računima.

12.24. Unutrašnja dosljednost tromjesečnih računa postiže se usklađivanjem procjena ponude i uporabe za račune na tromjesečnoj razini. Dosljednost godišnjim računima osigurava se određivanjem mjerila (*benchmarka*) tromjesečnih računa u odnosu na godišnje račune ili sastavljanjem godišnjih računa iz tromjesečnih računa.

Izravnjanje

12.25. Postupak bilanciranja ili usklađivanja sastavni je dio postupka sastavljanja nacionalnih računa. Njime se najbolje koriste različiti izvori informacija čime se naglašavaju razne mjere u računima. Općenito govoreći, bilanciranjem se nastoje statistički temeljni podaci u pozadini raznih pristupa izračuna BDP-a i drugih dijelova računa uklopiti u okvir ponude i uporabe i na taj način učinkovito iskoristiti sve dostupne informacije.

12.26. Načela i postupci postupka bilanciranja koji se primjenjuju na godišnje račune primjenjuju se i na tromjesečne, uz dodatne postupke koji odražavaju tromjesečni interval sastavljanja. Takvi dodatni postupci odražavaju sljedeća obilježja tromjesečnih računa:

- (a) održavanje konzistentnosti između sezonski prilagođenih i neprilagođenih podataka;
- (b) osiguranje dosljednosti između tekućih cijena i mjera obujma;
- (c) usklađivanje mjera iz različitih pristupa obračuna BDP-a.

Pojednostavljeni tromjesečni okvir ponude i uporabe pomoći će pri bilanciranju tromjesečnih nacionalnih računa. Kada se godišnje tablice ponude i uporabe redovno sastavljaju, informacije iz tromjesečnih tablica ponude i uporabe mogu se izričito povezati s njima kao dio postupka bilanciranja i određivanja mjerila (*benchmarking*).

Dosljednost između tromjesečnih i godišnjih računa – određivanje mjerila (*benchmarking*)

12.27. Postupku usklađivanja tromjesečnih računa s godišnjima može se pristupiti na dva načina:

- (a) usklađivanje tromjesečnih računa s godišnjim računima, poznato i kao određivanje mjerila (*benchmarking*);
- (b) izrada godišnjih računa iz tromjesečnih računa.

12.28. Razlike između tromjesečnih i godišnjih računa pretežno su posljedica razlika u izvorima te dostupnosti podataka iz zajedničkih izvora.

12.29. Mnoge se različite metode mogu koristiti za usklađivanje tromjesečnih i odgovarajućih godišnjih agregata.

Idealna je metoda utvrđivanje uzroka razlika te sastavljanje novih, usklađenih tromjesečnih i godišnjih agregata uz pomoć svih dostupnih informacija.

Tehnikama određivanja mjerila (*benchmarking*) osigurava se dosljednost između dva skupa agregata pri čemu se jedan skup uzima kao standard, a drugi mu se prilagođava kako bi bili dosljedni primjenom niza metoda od jednostavnih matematičkih prilagodbi do složenih statističkih i ekonometrijskih postupaka. Cilj je tehnika određivanja mjerila (*benchmarking*) osigurati računovodstvenu sukladnost dva skupa agregata u smislu očuvanja kretanja ili drugih dobro definiranih kriterija.

Određivanje mjerila (*benchmarking*) sastavni je dio postupka sastavljanja te bi se u načelu trebalo provoditi na najdetaљnijoj razini sastavljanja. U praksi to može značiti određivanje mjerila različitih slijedova u fazama tijekom vremena pri čemu se podaci o određenim slijedovima za koje su mjerila već određena, koriste za procjenu ostalih slijedova, nakon čega slijedi drugi ili treći krug određivanja mjerila (*benchmarking*).

12.30. Kada se tromjesečni agregati uzimaju kao mjerilo (*benchmark*), godišnji se agregati dobivaju dodavanjem odgovarajućih tromjesečnih iznosa. Na taj se način osigurava dosljednost.

12.31. Vrlo je često usklađivanje tromjesečnih i godišnjih agregata posljedica kombinacije pristupa određivanja mjerila (*benchmarka*). Primjerice, prijevremene godišnje procjene mogu se izračunati zbrajanjem tromjesečnih iznosa te, nakon što godišnje informacije postanu dostupne te dođe do revizije godišnjeg agregata, primjenom godišnjeg mjerila (*benchmarka*) kako bi se revidirali odgovarajući tromjesečni iznosi.

Lančano povezane mjere cijene i promjena obujma

12.32. Kod godišnjih nacionalnih računa mjera cijene i promjena obujma u načelu se provodi putem godišnjeg lančanog indeksa. Za potrebe dosljednosti, tromjesečne mjere cijene i promjena obujma ograničene su na mjere godišnjeg lančanog indeksa.

- 12.33. Dosljednost između mjera cijene i obujma tromjesečnih i godišnjih računa zahtijeva da se godišnje mjere izračunavaju iz tromjesečnih mjera ili da tromjesečni podaci budu ograničeni na godišnje korištenjem tehnika određivanja mjerila (*benchmarka*). To je tako čak i ako je ispunjen osnovni zahtjev da se tromjesečne i godišnje mjere temelje na istim metodama sastavljanja i predstavljanja, primjerice korištenjem iste formule indeksa, osnovne godine i referentnog razdoblja. Potpuna dosljednost nije moguća jer tromjesečni indeksi u pravilu neće odražavati potpuno isti rast kao odgovarajući godišnji indeksi zbog matematičkog oblika indeksa.
- 12.34. Dok se tromjesečne lančano povezane mjere obujma mogu temeljiti na tromjesečnom intervalu lančanog povezivanja, isto se u načelu treba provesti jednom godišnje. Tromjesečne mjere obujma lančano se povezuju jednom godišnje.
- 12.35. Lančano povezane serije tromjesečnih nacionalnih računa u volumnim terminima su tromjesečne promjene obujma izražene godišnjim prosjecima cijena prethodne godine. Za godišnje lančano povezivanje tromjesečnih indeksa volumena mogu se primijeniti tri pristupa:
- (a) godišnje preklapanje;
 - (b) tromjesečno preklapanje;
 - (c) cjelogodišnji pristup.
- Stvaranje vremenskih serija primjenom jedne od tri tehnike lančanog povezivanja u pravilu dovodi do strukturnih prekida u nastaloj lančano povezanoj seriji, čiji je učinak određen odabranim pristupom povezivanja i promjenom strukture cijene tijekom vremena.
- 12.36. U pristupu godišnjeg preklapanja koriste se godišnje prosječne vrijednosti cijena odgovarajuće prethodne godine. To dovodi do godišnjih agregata tromjesečnih mjera obujma koji se istovjetni neovisno izračunatim lančano povezanim serijama godišnjih nacionalnih računa. Nadalje, prekidi ne utječu na tromjesečne stope promjene u istoj kalendarskoj godini između 1. i 4. tromjesečja. Međutim, lomovi do kojih dolazi od četvrtog tromjesečja tekuće godine do prvog tromjesečja sljedeće godine utječu na vremenske serije u volumnim terminima, a mogu se pojaviti u odgovarajućoj tromjesečnoj stopi rasta tekućeg tromjesečja u odnosu na prethodno tromjesečje.
- 12.37. Za razliku od toga, pristup tromjesečnog preklapanja općenito dovodi do nepromijenjenih tromjesečnih stopa rasta za sva tromjesečja u godini jer se lančane veze odnose na količine iz četvrtog tromjesečja odgovarajuće prethodne godine koje se vrednuju po prosječnim cijenama iste. Međutim, za razliku od pristupa godišnjeg preklapanja, pristup tromjesečnog preklapanja dovodi do tromjesečnih lančano povezanih serija koji nisu dosljedne neovisno izvedenim lančanim serijama godišnjih nacionalnih računa.
- 12.38. Cjelogodišnji pristup lančanog povezivanja dovodi do nepromijenjenih godišnjih stopa rasta za sva tromjesečja jer se lančane veze odnose na obujam istog tromjesečja odgovarajuće prethodne godine koji se vrednuje po prosječnim cijenama iste. Međutim, ovaj pristup dovodi do strukturnih lomova u svakom tromjesečju pa je stoga svaka tromjesečna stopa rasta pod utjecajem prekida. Stoga cjelogodišnji pristup najviše utječe na međugodišnji profil serije.
- 12.39. Pod uvjetom da su učinci zamjene (promjene obujma zbog pomaka u strukturi cijene) unutar jedne godine mali, tri pristupa za tromjesečno lančano povezivanje obujma dovode do vrlo sličnih rezultata.

Na temelju praktičnih razmatranja poput konzistentnosti tromjesečnih stopa rasta s godišnjim lančano povezanim rastom te jednostavnosti i transparentnosti izračuna, metoda godišnjeg preklapanja jest preporučena metoda.

Sezonske i kalendarske prilagodbe

- 12.40. Sezonski karakter znači bilo koje kretanje koji se redovno ponavlja u istom razdoblju svake godine.

Primjer je prodaja sladoleda ljeti. Događaji koji se redovno ponavljaju poravnavaju se tijekom godine prilagodbama radi sezonskog karaktera, dok je učinak neredovitih događaja i dalje prisutan. Prilagodba radi sezonskog karaktera uključuje različito trajanje mjeseci i tromjesečja. Sezonski prilagođeni rezultati odražavaju „uobičajene” i ponavljajuće događaje tijekom cijele godine u kojoj se isti odvijaju. Sezonski prilagođene serije u usporedbi s ne sezonski prilagođenim serijama jasnije otkrivaju, primjerice, sljedeća obilježja:

- (a) promjene trenda; i
 - (b) promjene u poslovnom ciklusu.
- 12.41. Kalendarski učinak je utjecaj na vremenske serije sljedećeg:
- (a) broja i sastava radnih dana i dana trgovanja;
 - (b) termina fiksnih praznika i praznika koji mijenjaju datume;
 - (c) prijestupnih godina i ostalih kalendarskih fenomena poput dana spajanja neradnih dana.

- 12.42. Prisutnost sezonskih i kalendarskih utjecaja u vremenskim serijama tromjesečnih nacionalnih računa daje nejasnu sliku trenda kretanje stopa rasta agregata tromjesečnih nacionalnih računa. I zato prilagodbe radi sezonskih utjecaja i kalendarskih utjecaja pomažu prilikom procjene kretanja iz tromjesečnih nacionalnih računa. Nadalje, sezonska prilagodba otkriva utjecaj glavnih neredovitih učinaka ili događaja radi lakšeg razumijevanja gospodarskih kretanja putem statistike tromjesečnih nacionalnih računa.
- 12.43. Sezonske varijacije često su učinak varijacija u korištenju energije, turističkoj aktivnosti, vremenskim uvjetima koji utječu na aktivnosti na otvorenom poput građevinarstva, bonusima na plaću i učincima fiksnih praznika, kao i svih vrsta institucionalnih i upravnih praksi. Sezonske varijacije u tromjesečnim nacionalnim računima isto tako ovise o korištenim izvorima podataka i metodama sastavljanja.
- 12.44. Za pouzdanu procjenu sezonskih čimbenika, potrebno je osigurati vremenske serije. Time se sprečava da ekstremni čimbenici poput impulsnih ekstremnih čimbenika, tranzitornih promjena i pomaka razina, kalendarski učinci i nacionalni praznici ne utječu na kvalitetu sezonskih promjena. Međutim, ekstremni čimbenici trebali bi i dalje biti vidljivi u sezonski prilagođenim podacima, osim ako su posljedica pogrešaka, zato što mogu odražavati posebne događaje poput štrajkova, prirodnih katastrofa itd. Stoga bi ekstremne čimbenike trebalo ponovno uključiti u vremenske serije nakon procjene sezonskih komponenata.

Slijed sastavljanja sezonski prilagođenih lančano povezanih mjera obujma

- 12.45. Sastavljanje sezonski i kalendarski prilagođenih ulančanih mjera tromjesečnih nacionalnih računa posljedica je niza postupaka, uključujući sezonsku i kalendarsku prilagodbu, lančano povezivanje, određivanje mjerila (*benchmarka*) i bilanciranje koji se primjenjuju na dostupnim temeljnim ili agregiranim podacima.
- 12.46. Slijed primjene različitih koraka postupka sastavljanja sezonski prilagođenih lančano povezanih mjera obujma tromjesečnih nacionalnih računa ovisi o posebnostima postupka proizvodnje te o razini agregacije na koju se primjenjuje.
- U idealnom slučaju, sezonski prilagođeni lančano povezani slijedovi obujma dobivaju se sezonskim prilagođavanjem lančano povezanih slijedova, nakon čega slijedi određivanje mjerila (*benchmarka*) prilagođenih lančano povezanih slijedova.
- 12.47. Postoje sustavi sastavljanja tromjesečnih nacionalnih računa kod kojih se sezonski prilagođeni podaci proizvode na vrlo detaljnoj razini te čak i na razini na kojoj se ne primjenjuje lančano povezivanje, primjerice pri sastavljanju tromjesečnih nacionalnih računa iz tromjesečnih tablica ponude i uporabe. U ovom je slučaju redoslijed sezonska prilagodba, nakon koje slijedi izravnje, lančano povezivanje i određivanje mjerila (*benchmarka*). Na dezagregiranoj razini, procjene sezonske komponente možda nisu toliko pouzdane kao na višim razinama tromjesečnih nacionalnih računa. Tada je potrebno obratiti posebnu pažnju pri revizijama sezonske komponente. Nadalje, izravnje i lančano povezivanje sezonski prilagođenih podataka ne smije dovesti do uvođenja sezonskih kretanja u vremenske serije.
- 12.48. Mjere obujma tromjesečnih nacionalnih računa u prosječnim cijenama prethodne godine mogu se lančano povezati uz pomoć tehnike tromjesečnog preklapanja, godišnjeg preklapanja ili cjelogodišnje tehnike. Iz perspektive sezonske prilagodbe mjera obujma tromjesečnih nacionalnih računa, prednost se daje tehnikama tromjesečnog i godišnjeg preklapanja. Cjelogodišnja tehnika ne preporučuje se jer može dovesti do prekida u svakom tromjesečnom kretanju vremenske serije.
- 12.49. Sezonski prilagođene lančano povezane tromjesečne mjere obujma ograničene su na odgovarajuće nesezonski prilagođene lančano povezane godišnje podatke korištenjem tehnika određivanja mjerila (*benchmarka*) ili ograničavanja koje minimiziraju utjecaj na tromjesečne promjene serija. Određivanje kriterija potrebno je isključivo iz praktičnih razloga, primjerice dosljednosti godišnjih prosječnih stopa rasta. Određivanjem mjerila sezonsko kretanje ne uvodi se u serije. Referenca bi trebali biti neovisno izračunate lančano povezane godišnje serije u neprilagođenom obliku isključivo za sezonski prilagođene tromjesečne nacionalne račune. Iznimke od željene dosljednosti tijekom vremena prihvatljive su ako se sezonski karakter brzo mijenja.
- 12.50. Kalendarski utjecaj može se podijeliti na sezonsku i nesezonsku komponentu. Prva se odnosi na prosječan kalendarski slučaj koji se svake godine ponavlja u isto godišnje doba; potonja se odnosi na odstupanje kalendarskih varijabli, poput broja radnih dana/dana trgovanja, praznika koji mijenjaju datume i dana prijestupne godine, od mjesečnog i tromjesečnog prosjeka.
- 12.51. Kalendarskom prilagodbom iz serija uklanjaju se nesezonske kalendarske komponente za koje postoje statistički dokazi i ekonomsko objašnjenje. Kalendarski učinci radi kojih je izvršena prilagodba serija, trebali bi biti prepoznatljiviji i dovoljno stabilni tijekom vremena ili bi alternativno, trebalo biti moguće modelirati njihov mijenjajući utjecaj tijekom vremena.

POGLAVLJE 13.

REGIONALNI RAČUNI

UVOD

- 13.01. U ovom se poglavlju općenito opisuju regionalni računi te pojašnjavaju potrebe i glavna konceptualna načela te pitanja u vezi sa sastavljanjem tipična za regionalne račune.
- 13.02. *Definicija:* regionalni računi su regionalno određene odgovarajućih računa ukupnog gospodarstva. Regionalnim računima omogućuje se regionalna raščlamba većih agregata poput bruto dodane vrijednosti po djelatnostima i dohotku kućanstava.
- 13.03. Koncepti nacionalnih računa koriste se za regionalne račune, osim ako je u ovom poglavlju navedeno drukčije.

Ukupne nacionalne vrijednosti ne pokazuju razlike u regionalnim gospodarskim uvjetima i uspjehu. Stanovništvo i gospodarske aktivnosti općenito su neravnomjerno raspodijeljene među regijama. Urbane regije općenito su specijalizirane za usluge, dok se poljoprivreda, rudarske aktivnosti i proizvodnja češće nalaze u neurbanim regijama. Važna pitanja poput globalizacije, inovacije, starenja, oporezivanja, siromaštva, nezaposlenosti i okoliša često imaju regionalnu gospodarsku dimenziju. Regionalni računi stoga su važna nadopuna nacionalnim računima.

- 13.04. Regionalni računi sastoje se od istog skupa računa kao nacionalni računi u smislu da omogućuju vidljivost regionalnih gospodarskih struktura, razvoja i razlika. Konceptualni problemi i problemi mjerenja regionalnih računa za posljedicu imaju skup računa za regije koji su u odnosu na nacionalne račune ograničeniji i nisu tako detaljni.

Tablice o regionalnim proizvodnim aktivnostima prema djelatnostima pokazuju:

- (a) veličinu i dinamiku proizvodnje i zaposlenosti po regiji;
- (b) doprinos regija nacionalnim agregatima;
- (c) specijalizaciju svake regije;
- (d) ulogu različitih regija za svaku djelatnost.

Regionalni računi dohotka kućanstava prikazuju primarne i raspoložive dohotke kućanstava prema regiji kao i izvorima raspodjeli dohotka među regijama.

- 13.05. U nekoliko država članica, regije na različitim razinama imaju značajnu samostalnost u donošenju odluka. Regionalni računi koji se odnose na takve regije stoga su važni za nacionalnu i regionalnu politiku.
- 13.06. Regionalni računi važni su i za određene administrativne potrebe, npr.:
- (a) za raspodjelu prihoda od nacionalnog poreza regionalnim vlastima;
 - (b) za raspodjelu financijskih sredstava kao dijela europske kohezijske politike.
- 13.07. Regionalni se računi mogu koristiti fleksibilno, na različitim razinama agregiranja. To ne odgovara samo zemljopisnim regijama. Zemljopisne regije mogu se svrstati u skupine prema gospodarskoj strukturi, lokaciji i gospodarskim odnosima s ostalim (susjednim) regijama. To je posebno korisno za analizu nacionalnih i europskih gospodarskih struktura i razvoja.
- 13.08. Regionalni računi izrađuju se na temelju regionalnih podataka koji se prikupljaju izravno i nacionalnih podataka s regionalnim podjelama temeljenima na procjenama. Što se potpuniji podaci izravno prikupe, to je manja uloga procjena. U izradi regionalnih računa zbog nedostatka dovoljno potpunih, pravovremenih i pouzdanih podataka na regionalnoj razini potrebno je služiti se procjenama. To podrazumijeva da se neke razlike među regijama ne odražavaju nužno u regionalnim računima.

REGIONALNO PODRUČJE

- 13.09. Regionalno gospodarstvo zemlje dio je ukupnog gospodarstva te zemlje. Ukupno gospodarstvo definirano je terminima institucionalnih jedinica i sektora. Sastoji se od svih institucionalnih jedinica koje imaju središte ekonomskog interesa na ekonomskom području zemlje (vidjeti stavak 2.04.). Ekonomsko područje ne poklapa se u potpunosti sa zemljopisnim područjem (vidjeti stavak 2.05.). Ekonomsko područje zemlje dijeli se na regionalna područja i na izvanregionalna područja.
- 13.10. Regionalno područje sastoji se od onog dijela ekonomskog područja zemlje koje se izravno pripisuje jednoj regiji, uključujući sve slobodne zone, carinska skladišta i tvornice.
- 13.11. Izvanregionalno područje čine dijelovi ekonomskog područja zemlje koji se ne mogu pripisati samo jednoj regiji. Ono se sastoji od:
- (a) nacionalnog zračnog prostora, teritorijalnih voda i epikontinentalnog pojasa u međunarodnim vodama, u kojem zemlja ima isključiva prava;
 - (b) teritorijalnih eksklava (tj. zemljopisnih područja u inozemstvu koja prema međunarodnim ugovorima ili međudržavnim sporazumima koriste državne agencije zemlje — veleposlanstva, konzulati, vojne baze, istraživačke baze itd.);
 - (c) ležišta nafte, prirodnog plina itd. u međunarodnim vodama izvan epikontinentalnog pojasa zemlje, koja iskorištavaju rezidentne jedinice.
- 13.12. Razvrstavanje prema NUTS-u pruža jedinstvenu i jednoobraznu raščlambu ekonomskog područja Europske unije. Za nacionalne potrebe, regionalni se računi mogu izraditi i na detaljnijoj regionalnoj razini.

JEDINICE I REGIONALNI RAČUNI

- 13.13. Za nacionalno gospodarstvo potrebno je razlikovati dvije vrste jedinica. Prvo, u bilježenju institucionalnih jedinica odražavaju se tokovi koji utječu na dohodak, kapital, financijske transakcije, druge tokove i bilance stanja. Drugo, u bilježenju lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti (lokalni JVD) prikazuju se tokovi koji se događaju u procesu proizvodnje i prilikom korištenja roba i usluga.

Institucionalne jedinice

- 13.14. Za regionalne račune, ovisno o regionalnoj razini, potrebno je razlikovati dvije vrste institucionalnih jedinica:
- (a) Jednoregionalne jedinice, u kojima je središte prevladavajućeg ekonomskog interesa u jednoj regiji. Primjeri jednoregionalnih jedinica su kućanstva, društva čija su sve lokalne jedinice po vrsti djelatnosti smještene u istoj regiji, većina lokalnih i regionalnih vlasti, dio socijalne sigurnosti i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK).
 - (b) Višeregionalne jedinice, čije se središte prevladavajućeg ekonomskog interesa nalazi u više regija. Društva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (NPUSK) primjer su jedinica koje obuhvaćaju regije. Drugi primjeri su institucionalne jedinice čije djelatnosti obuhvaćaju cijelu zemlju, poput središnje države i malog broja poduzeća u monopolističkoj ili kvazi-monopolističkoj situaciji.
- 13.15. Sve transakcije jednoregionalnih institucionalnih jedinica raspoređuju se u regiju u kojoj se nalazi središte njihovog prevladavajućeg ekonomskog interesa. Za kućanstva, središte prevladavajućeg ekonomskog interesa nalazi se u regiji gdje žive, a ne u regiji u kojoj rade. Ostale jednoregionalne jedinice imaju središte prevladavajućeg ekonomskog interesa u regiji u kojoj se nalaze.
- 13.16. Neke transakcije višeregionalnih jedinica ne mogu se rasporediti u regije. To vrijedi za većinu distributivnih i financijskih transakcija. U skladu s tim, izravnavajuće stavke višeregionalnih jedinica poput štednje i neto uzajmljivanja za višeregionalne razine se ne bilježe na regionalnoj razini.

Lokalne jedinice po vrsti djelatnosti i regionalne proizvodne aktivnosti po djelatnosti

- 13.17. Poduzeća mogu obavljati proizvodne aktivnosti na više lokacija, a za regionalne je račune potrebno raspodijeliti djelatnosti prema lokacijama. Ako su poduzeća podijeljena prema lokaciji, podijeljeni se dijelovi zovu lokalne jedinice.
- 13.18. Institucionalne jedinice mogu se razvrstati na temelju gospodarskih aktivnosti kako bi se gospodarske proizvodne aktivnosti opisale po djelatnosti. Posljedica toga su heterogene djelatnosti, jer mnoga poduzeća imaju znatan broj sporednih djelatnosti koje se razlikuju od njihove glavne djelatnosti. Druga je posljedica to što primarni proizvod nekih djelatnosti čini samo malen udio ukupnog *outputa*. Kako bi se dobile skupine proizvođača čije su aktivnosti homogenije u smislu *outputa*, strukture troškova i proizvodne tehnologije, poduzeća se dijele na manje, homogenije jedinice. Takve se jedinice zovu jedinice po vrsti djelatnosti.
- 13.19. Lokalna jedinica po vrsti djelatnosti (lokalni JVD) dio je jedinice po vrsti djelatnosti (JVD) koji odgovara lokalnoj jedinici. Kad je JVD uključen u proizvodne aktivnosti u nekoliko regija, podaci o tom JVD-u dijele se kako bi se dobili regionalni računi. Za to dijeljenje potrebni su podaci o naknadama zaposlenicima ili zaposlenosti, ako ti podaci nisu dostupni, i o bruto investicijama u fiksni kapital. Za poduzeća s poslovnim nastanom na jedinstvenoj lokaciji čija glavna djelatnost predstavlja većinu dodane vrijednosti, lokalni JVD istovjetan je tom poduzeću.
- 13.20. Djelatnost jedne regije sastoji se od skupine lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti uključenih u iste ili slične vrste aktivnosti.
- 13.21. Pri definiranju lokalnog JVD-a postoje tri različita slučaja.
- (a) Proizvodna aktivnost sa značajnim *inputom* rada na stalnoj lokaciji. Značajan *input* rada u ovom je kontekstu najmanje godišnji ekvivalent rada jedne osobe s pola radnog vremena.
 - (b) Proizvodnu aktivnost bez značajnog *inputa* rada na stalnoj lokaciji općenito ne treba smatrati zasebnim lokalnim JVD-om te bi proizvodnju trebalo pripisati lokalnoj jedinici koja je odgovorna za upravljanje tom proizvodnjom. Međutim, postoje izuzeci od ovog pravila, na primjer vjetrenjače, vađenje nafte i plina, internetske mreže i potpuno automatizirane benzinske postaje. Takve proizvodne aktivnosti mogu biti smještene u jednoj regiji, a da se njima u potpunosti upravlja iz druge regije. *Output* takvih aktivnosti ne knjiži se u regiji iz koje se njima upravlja, jer se proizvodnja odvija u drugoj regiji. Bruto investicije u fiksni kapital treba knjižiti u istoj regiji kao i s njima povezan *output* i dodanu vrijednost.
 - (c) Za proizvodnu aktivnost bez stalne lokacije primjenjuje se koncept rezidentnosti na nacionalnoj razini (vidjeti stavak 2.04.). Na primjer, veći građevinski projekti izvođača iz drugih regija registriraju se kao zasebni lokalni JVD-i. Primjer većeg građevinskog projekta je izgradnja mostova, brana i elektrana za čiji je dovršetak potrebno godinu dana ili više, i kojom se upravlja iz lokalnog ureda. Kod građevinskih projekata trajanja ne dužeg od jedne godine, rezidentnost matičnog građevinskog društva služi za raspodjelu proizvodnje po regijama.
- 13.22. Bilježe se proizvodne transakcije između lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti koji pripadaju istim institucionalnim jedinicama i nalaze se u različitim regijama. Međutim, ne knjiži se isporuka *outputa* od pomoćnih aktivnosti između lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti, osim ako je vidljiva (vidjeti stavak 1.31.). To podrazumijeva da se knjiži samo isporuka primarnog ili sekundarnog *outputa* između lokalnih JVD-a, ako se tako postupa i kod nacionalnih računa.
- 13.23. Ako je statistički vidljivo da neki pogon obavlja samo pomoćne aktivnosti prema tome što su već dostupni odvojeni računi za proizvodnju koju obavlja, ili ako se nalazi na zemljopisno različitom mjestu od pogona kojima služi, taj se pogon knjiži kao zasebna jedinica i pripisuje industrijskoj klasifikaciji koja odgovara njegovoj glavnoj djelatnosti, kako za nacionalne, tako i za regionalne račune. Ako odgovarajući osnovni podaci nisu dostupni, *output* pomoćnih aktivnosti procjenjuje se zbrajanjem troškova.

METODE REGIONALIZACIJE

- 13.24. Regionalni se računi temelje na transakcijama jedinica koje su rezidentne na regionalnom području. Općenito, za izradu regionalnih računa koriste se:
- (a) „bottom-up” metode;

- (b) „top-down” metode; ili
- (c) kombinacija tih dviju metoda.
- 13.25. Bottom-up metoda ili uzlazna metoda procjene regionalnog agregata sastoji se od prikupljanja podataka izravno za rezidentnu jedinicu i izradu regionalnih procjena zbrajanjem.
- Pseudo-pristup odozdo prema gore prihvatljiv je kad nisu dostupni podaci za lokalne jedinice po vrsti djelatnosti. Podaci za lokalne jedinice po vrsti djelatnosti mogu se procijeniti iz podataka poduzeća, JVD-a i lokalnih jedinica korištenjem modela raspodjele. Procjene se zbrajaju kako bi se dobile ukupne regionalne vrijednosti kao u pristupu odozdo prema gore.
- U drugoj fazi procesa izrade putem bottom-up metode, procjene se usklađuju s ukupnim vrijednostima iz nacionalnih računa.
- 13.26. Kad su podaci dostupni samo za razinu jedinica koje sadrže nekoliko lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti uključenih u različite aktivnosti u različitim regijama, za izradu regionalnih raspodjela prema djelatnosti koriste se pokazatelji poput naknada zaposlenicima i zaposlenosti po regiji.
- 13.27. „Top-down” metoda je raspodjela ukupne nacionalne vrijednosti po regijama, bez pokušaja razlikovanja između rezidentnih jedinica prema regiji. Nacionalni se podaci raspodjeljuju uz pomoć pokazatelja koji se raspodjeljuje između regija na isti način kao i varijabla koju se procjenjuje.
- Oznaka rezidentne jedinice po regiji potrebna je za postizanje regionalnog obuhvata indikatora korištenog za regionalnu raspodjelu potrebne varijable.
- 13.28. „Bottom-up” metoda rijetko se susreće u svom čistom obliku. Kombinacije metoda također su prihvatljive. Na primjer, regionalne procjene neke varijable ili agregata varijabli moguće je postići samo uz pomoć metode odozdo prema gore na makroregionalnoj razini. Za detaljnije procjene na regionalnoj razini primjenjuje se metoda odozdo prema dolje.
- 13.29. Direktno bilježenje regionalnih vrijednosti ima prednost pred indirektnim bilježenjem. Ako su na razini lokalnih jedinica po vrsti djelatnosti dostupni potpuni i pouzdani mikropodaci, regionalne vrijednosti koje odgovaraju nacionalnim vrijednostima procjenjuju se bottom-up metodom (odozdo prema gore). Kako bi se postigla dosljednost ukupnim vrijednostima nacionalnih računa, te procjene regionalnih računa usklađuju se s agregatima nacionalnih računa.
- 13.30. Neizravno mjerenje na temelju nacionalnih agregata i pokazatelj koji korelira s varijablom koja se mjeri podliježu pogreškama mjerenja. Na primjer, nacionalni podaci o bruto dodanoj vrijednosti po djelatnostima mogu se rasporediti po regijama uz pomoć regionalnih statističkih podataka o zaposlenosti, uz pretpostavku da je, za svaku djelatnost, bruto dodana vrijednost po zaposleniku jednaka za sve regije. Izradom računa na detaljnoj razini raspodjele (agregacije) djelatnosti poboljšavaju se izračuni prema top-down metodi (odozgo prema dolje).
- 13.31. Agregati proizvodnje raspoređuju se u regiju gdje jedinica koja izvršava sve bitne transakcije ima rezidentnost. Rezidentnost lokalnog JVD-a je bitan kriterij za raspoređivanje takvih agregata u određenu regiju. Načelo rezidentnosti ima prednost pred teritorijalnim pristupom kojim se proizvodne aktivnosti raspoređuju na temelju njihove lokacije.
- 13.32. Za određene djelatnosti poput građevinarstva, proizvodnje i distribucije energije, komunikacijskih mreža, prijevoza i financijskog posredovanja te za neke transakcije na računima kućanstava poput vlasničkog dohotka, postoje određeni problemi u vezi s raspoređivanjem po regijama. Radi međunarodne usporedivosti regionalnih računa koriste se iste metode izrade računa ili metode kojima se postižu slični rezultati.
- 13.33. Bruto investicije u fiksni kapital raspodjeljuju se po regijama na temelju vlasništva. Fiksna aktiva u vlasništvu višeregionalne jedinice raspoređuje se lokalnim jedinicama po vrsti djelatnosti koji se njome koriste. Fiksna aktiva koja se koristi u operativnom *leasingu* knjiži se u regiji vlasnika aktive, a ona koja se koristi u financijskom *leasingu* knjiži se u regiji korisnika.

AGREGATI ZA PROIZVODNE AKTIVNOSTI

Bruto dodana vrijednost i bruto domaći proizvod po regiji

- 13.34. Za procjenu regionalnog bruto domaćeg proizvoda mogu se koristiti tri pristupa: pristup po proizvodnoj metodi, pristup po dohodovnoj metodi i pristup po rashodnoj metodi.
- 13.35. Pristupom po proizvodnoj metodi mjeri se regionalni bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama kao zbroj bruto dodane vrijednosti u bazičnim cijenama, uvećan za poreze i umanjen za subvencije na proizvode. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama se mjeri kao razlika između *outputa* u bazičnim cijenama i intermedijarne potrošnje u kupovnim cijenama.
- 13.36. Pristupom po dohodovnoj metodi mjeri se regionalni bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama tako da se izmjere i zbroje različite uporabe računa stvaranja dohotka u regionalnom dijelu ukupnog gospodarstva: naknade zaposlenicima, bruto poslovni višak i porezi umanjeni za subvencije za proizvodnju. Podaci po djelatnostima o naknadi zaposlenicima i zaposlenosti često su dostupni na regionalnoj razini. Ti se podaci koriste, izravno ili u okviru pristupa po proizvodnoj metodi, za procjenu bruto dodane vrijednosti po djelatnosti. Pristup po dohodovnoj metodi za regionalni bruto domaći proizvod preklapa se s pristupom po proizvodnoj metodi.
- 13.37. Podaci o bruto poslovnom višku po djelatnosti i po regiji općenito nisu dostupni. Podaci o bruto poslovnom višku tržišnih proizvođača mogu se izvesti iz poslovnih računa poduzeća. Raspodjela prema institucionalnom sektoru i po regiji često nije dostupna. To otežava korištenje pristupa po dohodovnoj metodi za procjenu regionalnog bruto domaćeg proizvoda.
- 13.38. Porezi (manje subvencije) na proizvodnju sastoje se od poreza (manje subvencije) na proizvode i ostalih poreza (manje subvencije) na proizvodnju. Alokacija poreza (manje subvencije) na proizvode opisuje se u stavku 13.43. Moguće je da su za ostale poreze (manje subvencije) na proizvodnju dostupni podaci po djelatnosti, npr. iz istraživanja o poslovanju ili kao izvodi iz određene vrste poreza ili subvencija u okviru dotične djelatnosti. To može služiti kao pokazatelj za raspoređivanje bruto dodane vrijednosti po regijama.
- 13.39. Pristup po rashodnoj metodi ne provodi se za mjerenje regionalnog bruto domaćeg proizvoda prema rashodnoj metodi zbog nedostatka podataka. Primjeri podataka koji nedostaju su direktni podaci o međuregionalnim prodajama i kupovinama, te raspodjela izvoza i uvoza između regija

Alokacija UFPIM-a korisničkim djelatnostima

- 13.40. Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM) u regionalnim su računima tretirane jednako kao i u nacionalnim računima. Alokacija intermedijarne potrošnje UFPIM-a po regijama prema korisničkim djelatnostima predstavlja problem, jer procjene stanja kredita i depozita po regiji obično nisu dostupne. U tom se slučaju alokacija UFPIM-a po korisničkim djelatnostima radi koristeći drugu najbolju metodu: regionalni bruto *output* ili bruto dodana vrijednost prema djelatnosti služi kao indikator raspodjele.

Zaposlenost

- 13.41. Mjere regionalne proizvodnje u skladu su s procjenama zaposlenosti u regiji gdje zaposlenost uključuje rezidentne i nerezidentne stanovnike regije koji rade za jedinice proizvođača regije. Regionalna zaposlenost definira se u skladu s načelima kojima se uređuje zaposlenost i rezidentnost za nacionalno gospodarstvo (vidjeti stavak 11.17.).

Naknade zaposlenicima

- 13.42. U slučaju proizvođača, naknade zaposlenicima raspoređuju se lokalnim jedinicama po vrsti djelatnosti gdje su oni zaposleni. Ako ti podaci nisu dostupni, naknade zaposlenicima raspodjeljuju se, drugom najboljom metodom, na temelju odrađenih sati. Ako nisu dostupni podaci ni o naknadama zaposlenicima, niti o odrađenim satima, koristi se broj zaposlenika po lokalnom jedinicama po vrsti djelatnosti. Naknade zaposlenicima u računima kućanstava raspoređuju se po regijama prema načelu rezidentnosti.

Prijelaz s regionalnog BDV-a na regionalni BDP

- 13.43. Za potrebe izračuna BDP-a u tržišnim cijenama za regije, porezi i subvencije na proizvode raspodjeljuju se po regijama. Prema dogovoru, ti nadregionalni porezi i subvencije raspoređuju se na temelju relativne veličine bruto dodane vrijednosti svih djelatnosti u toj regiji vrednovane u bazičnim cijenama. Alternativne metode raspodjele mogu se primijeniti od slučaja do slučaja za područja s posebnim fiskalnim sustavima, što rezultira značajno različitim stopama poreza i subvencija na proizvode unutar zemlje.

- 13.44. Za sve regije se može izračunati BDP po stanovniku. Takvi podaci se ne računaju za bilježenje izvanregionalnih jedinica.
- 13.45. Na regionalni bruto domaći proizvod po stanovniku znatno mogu utjecati tokovi dnevnih putnika između regija. Neto priljev dnevnih radnika u regiju povećava proizvodnju na razinu veću od one koju može postići rezidentno aktivno stanovništvo. BDP po stanovniku čini se visok u regijama s neto priljevom dnevnih radnika i relativno nizak u regijama s neto odljevom dnevnih radnika.

Stope rasta obujma regionalnog BDV-a

- 13.46. U mjerenju promjena cijena i obujma, načela koja se primjenjuju na nacionalno gospodarstvo primjenjuju se i na regije. Međutim, postoje problemi s regionalnim podacima zbog kojih je ta načela teško primijeniti na regije. Primjeri takvih poteškoća su sljedeći:
- (a) podaci o promjenama regionalnih cijena često su nedostupni;
 - (b) ako se regionalna dodana vrijednost u tekućim cijenama procjenjuje izravno, a ne oduzimanjem intermedijarne potrošnje od *outputa*, tada nije moguća dvostruka deflacija regionalne dodane vrijednosti;
 - (c) u nedostatku regionalnih tablica ponude i uporabe, promjene cijena i obujma ne mogu se izmjeriti i ocijeniti u takvom okviru.
- 13.47. Pristup koji se često koristi stoga je deflacija regionalne dodane vrijednosti prema djelatnosti na temelju promjena nacionalnih cijena prema djelatnosti. To se provodi na što je moguće detaljnijoj razini ovisno o razini dostupnosti bruto dodane vrijednosti u tekućim cijenama. U obzir se uzimaju razlike između nacionalnih i regionalnih promjena cijena zbog razlika u gospodarskoj strukturi djelatnosti. Međutim, to je rješenje i dalje osjetljivo na veće razlike između nacionalnih i regionalnih promjena cijena. Primjeri takvih razlika su:
- (a) razlike u strukturi troškova i sastavu *outputa* unutar jedne djelatnosti između proizvođača u različitim regijama. Mogu postojati velike razlike u promjenama cijena između regija za istu djelatnost;
 - (b) regionalne razlike u promjenama cijena velikih *inputa*, npr. promjene cijena rada, zemljišta i najma uredskog prostora. Postojanje nacionalnih sporazuma o plaći bez regionalnih razlika upućuje na to da su regionalne razlike u promjenama plaće malene.

- 13.48. Regionalna dodana vrijednost deflacionira se korištenjem:

- (a) regionalnih deflatora kad su dostupni i dovoljno kvalitetni, koristeći promjene cijena za *output* umjesto za *input*. U nekim se slučajevima regionalni deflatori mogu dobiti indirektno kombiniranjem podataka o promjenama vrijednosti i obujma. Kad se koriste regionalne cijene (moguće u kombinaciji s nacionalnim deflatorima po djelatnosti), regionalne stope rasta računaju se kako bi bile u skladu s nacionalnim stopama rasta;
- (b) dvostruke deflacije gdje je to moguće. To je posebno prikladno ako promjena cijene intermedijarne potrošnje odstupa od promjene cijene *outputa* i ako je intermedijarna potrošnja značajna.

REGIONALNI RAČUNI DOHOTKA KUĆANSTAVA

- 13.49 Raspodjela i preraspodjela dohotka rezultiraju izravnavajućim stavkama, odnosno primarnim dohotkom i raspoloživim dohotkom. U regionalnim su računima te mjere dohotka ograničene na kućanstva.
- 13.50 Regionalni računi kućanstava predstavljaju regionalnu specifikaciju odgovarajućih računa na nacionalnoj razini. Zbog praktičnih razloga ti su računi ograničeni na:

- (a) račun raspodjele primarnog dohotka;
- (b) račun sekundarne raspodjele dohotka.

U tim se računima knjiži primarni dohodak i raspoloživi dohodak kućanstava koja su rezidentna u nekoj regiji (vidjeti tablicu 13.1.).

Tablica 13.1. — Regionalni računi dohotka kućanstava

		Regija				Korekcija za regionalne tokove bez nacionalne protustavke	Ukupna nacionalna vrijednost
		a	b		Izvan regija		
Raspodjela primarnog dohotka							
<i>Izvori</i>	B.2/B.3 Neto poslovni višak/mješoviti dohodak						
	D.1 Naknade zaposlenicima						
	D.4 Vlasnički dohodak primljeni					Manje vlasnički dohodak unutar regije povezan s B2/B3	
<i>Uporaba</i>	D.4 Vlasnički dohodak dani					Manje vlasnički dohodak unutar regije povezan s B2/B3	
	B.5 Primarni dohodak (izravnavajuća stavka)						
Račun sekundarne raspodjele dohotka kućanstava							
<i>Izvori</i>	B.5 Primarni dohodak						
	D.62 Socijalne naknade osim socijalnih naknada u naturi						
	D.7 Ostali tekući transferi primljeni						
<i>Uporaba</i>	D.5 Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.						
	D.61 Socijalni doprinosi						
	D.7 Ostali tekući transferi dani						
	B.6 Raspoloživi dohodak (izravnavajuća stavka)						
	Dodatne informacije						
	Stanovništvo (broj stanovnika)						
	Primarni dohodak po stanovniku						
	Raspoloživi dohodak po stanovniku						

- 13.51 Regionalni računi kućanstava se temelje na kućanstvima koja su rezidentna na regionalnom području. Broj osoba koje su članovi rezidentnih kućanstava odgovara ukupnoj rezidentnoj populaciji regije.
- 13.52 Općenito se pravila za određivanje rezidentnosti kućanstava na nacionalnoj razini također primjenjuju na regionalne račune kućanstava. Iznimno, kada je regija domaćin u istoj zemlji kao i rezidentna regija, studenti i pacijenti koji dugo borave u bolnici tretiraju se kao da imaju boravište u regiji domaćinu, ako ondje borave duže od jedne godine.
- 13.53. Računi kućanstava mogu se proširiti upotrebom računa dohodaka. Za to je potrebna raspodjela podataka nacionalnih računa po regijama, o izdacima kućanstava za finalnu potrošnju i prilagodba za promjenu u neto vlasničkim udjelima u kućanstvima u pričuvama mirovinskih fondova. Regionalna štednja po kućanstvima je izravnavajuća stavka.
- 13.54. Za raspodjelu izdataka za finalnu potrošnju kućanstava u regiji potrebni su pouzdani regionalni podaci, poput, na primjer, podataka iz ankete o potrošnji kućanstava. Međutim, takva regionalna raspodjela često izostaje te se za nacionalne račune izdaci kućanstava za finalnu potrošnju često procjenjuju uz pomoć drugih podataka. Pod tim okolnostima, teže je izraditi regionalnu raspodjelu.
- 13.55. Vlade mogu imati važnu ulogu u pružanju usluga obrazovanja, zdravstvene i socijalne skrbi kućanstvima putem socijalnih transfera u naturi. Uloga takvih socijalnih transfera u naturi značajno se razlikuje od zemlje do zemlje i može tijekom vremena pokazivati velike fluktuacije. Raspodjela takvih socijalnih transfera u naturi po regijama podrazumijeva da je moguće dobiti podatke o regionalnoj stvarnoj finalnoj potrošnji po kućanstvu i prilagođenom raspoloživom dohotku po kućanstvu. S obzirom na važnost uloge socijalnih transfera u naturi u nekim državama članicama, usporedba stvarne finalne potrošnje i stvarnog raspoloživog dohotka po kućanstvu između država članica može dati drugačiju sliku nego usporedba na temelju izdataka za finalnu potrošnju i raspoloživog dohotka po kućanstvu.
-

POGLAVLJE 14.

USLUGE FINANCIJSKOG POSREDOVANJA INDIREKTNO MJERENE (UFPIM)

KONCEPT UFPIM-a I UČINAK UPORABNE ALOKACIJE UFPIM-a NA GLAVNE AGREGATE

- 14.01. Financijsko posredovanje jedan je od tradicionalnih načina pružanja financijskih usluga. To je postupak u kojem financijska institucija poput banke prihvaća depozite od jedinica koje žele ostvariti kamatu na sredstva te ih pozajmljuje jedinicama koje nemaju dovoljno sredstava za svoje potrebe. Stoga banka osigurava mehanizam kojim se omogućava da prva jedinica pozajmi drugoj. Jedinica koja pozajmljuje sredstva prihvaća nižu kamatnu stopu od one koju plaća zajmoprimac. „Referentna kamatna stopa” je stopa koja je prihvatljiva i zajmodavcu i zajmoprimcu. Razlika između referentne stope i stvarne plaćene stope deponentima i naplaćene zajmoprimcima je usluga financijskog posredovanja indirektno mjerena (UFPIM). Ukupni UFPIM je zbroj dvije implicitne naknade koje plaćaju zajmoprimac i zajmodavac.
- 14.02. Međutim, u rijetkim slučajevima iznos sredstava koje pozajmljuje financijska institucija točno odgovara iznosu depozita. Određeni iznos novca može se položiti kao depozit i ne još pozajmiti, a banka određene zajmove može financirati iz vlastitih, a ne posuđenih sredstava. Međutim, deponent ostvaruje isti iznos kamata i uslugu posredovanja bez obzira na to jesu li njegova sredstva pozajmljena ili ne, a zajmoprimac plaća istu kamatnu stopu i koristi istu uslugu posredovanja bez obzira na to potječu li njegova sredstva iz posredovanih sredstava ili vlastitih sredstava banke. Zbog toga se UFPIM procjenjuje za sve zajmove i depozite koje nudi financijska institucija bez obzira na izvor sredstava. Iznosi bilježenih kamata računaju se kao referentna stopa puta razina predmetnog zajma ili depozita. Razlika između navedenih iznosa i iznosa koje financijska institucija prima ili joj se isplaćuju bilježe se kao naknade za indirektnu uslugu koje zajmoprimac ili ulagač plaća financijskoj instituciji. Iznosi bilježeni u sustav kao kamate opisuju se kao „kamate ESA-e”, a ukupni iznosi koji se isplaćuju financijskoj instituciji ili koje ista plaća opisuju se kao „bankovna kamata”. Ukupna implicitna naknada za uslugu jest zbroj bankovne kamate na zajmove minus kamate ESA-e na iste zajmove plus kamate ESA-e na depozite minus bankovna kamata na iste depozite.
- 14.03. UFPIM se primjenjuje isključivo na zajmove koje daje i depozite koje prima financijska institucija. Predmetne financijske institucije i njihovi klijenti ne moraju biti rezidenti. Postoji uvoz i izvoz UFPIM-a. Financijska institucija ne mora nuditi usluge primanja depozita i davanja zajmova. Financijska društva-kćeri trgovaca na malo primjer su financijskih institucija koje daju zajmove, a ne primaju depozite. Zajmodavac čiji su financijski izvještaji dovoljno detaljni kako bi ga se tretiralo kao društvo ili kvazi-društvo može koristiti UFPIM.
- 14.04. Uzevši u obzir učinak alokacije UFPIM-a na BDP i nacionalni dohodak u usporedbi sa situacijom kada UFPIM ne bi bio alociran, potrebno je razmotriti pet slučajeva:
- (a) rezidentni financijski posrednici (FP-ovi) daju zajmove i primaju depozite za intermedijarnu potrošnju tržišnih proizvođača (uključujući kućanstva kao vlasnike poduzeća i stambenih objekata):
- output* UFPIM-a FP (financijskih posrednika) uravnotežuje se intermedijarnom potrošnjom tržišnih proizvođača. Stoga nema nikakvog učinka na BDP i nacionalni dohodak;
- (b) rezidentni FP-ovi (financijski posrednici) daju zajmove i primaju depozite za intermedijarnu potrošnju netržišnih proizvođača te za finalnu potrošnju kućanstava:
- kada netržišni proizvođači koriste UFPIM kao intermedijarnu potrošnju, njihova se proizvodnja povećava za isti iznos s obzirom na to da je intermedijarna potrošnja dio zbroja njihovih troškova, dok se na drugoj strani nalazi povećanje izdataka za finalnu potrošnju. Stoga dolazi do povećanja BDP-a i nacionalnog dohotka za iznos alociranog UFPIM-a.
- Isto tako, kada UFPIM koriste kućanstva kao krajnji potrošači, BDP i nacionalni dohodak povećavaju se za iznos alociranog UFPIM-a;
- (c) rezidentni financijski posrednici daju zajmove nerezidentnim neFP-ovima i primaju njihove depozite (izvoz UFPIM-a):
- knjiži se izvoz UFPIM-a povećavajući BDP. Ali u prijelazu od BDP-a do nacionalnog dohotka navedeno se povećanje izravna smanjenjem primljenih kamata manje plaćene kamate prema inozemstvu (s obzirom na to da se UFPIM odbija od aktivne kamate na zajmove i dodaje pasivnoj kamati na depozite). Stoga izvoz UFPIM-a ne utječe na nacionalni dohodak;
- (d) nerezidentni financijski posrednici daju zajmove i primaju depozite za intermedijarnu potrošnju tržišnih proizvođača, uključujući kućanstva kao vlasnike poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo i stambenih objekata (uvoz UFPIM-a):

BDP se smanjuje za iznos ove kategorije uvoza UFPIM-a s obzirom na to da se na drugoj strani nalazi intermedijarna potrošnja. Ali u prijelazu od BDP-a do nacionalnog dohotka navedeno se smanjenje izravna povećanjem primljenih kamata manje plaćena kamata prema inozemstvu (s obzirom na to da se UFPIM dodaje aktivnoj kamati na depozite i odbija od pasivne kamate na zajmove). Stoga ova kategorija uvoza ne utječe na nacionalni dohodak;

- (e) nerezidentni financijski posrednici daju zajmove i primaju depozite za intermedijarnu potrošnju netržišnih proizvođača te za finalnu potrošnju kućanstava:

uvoz UFPIM-a od strane netržišnih proizvođača odgovara intermedijarnoj potrošnji. *Output* takvih proizvođača se povećava za isti iznos s obzirom na to da je intermedijarna potrošnja dio zbroja njihovih troškova, dok se na drugoj strani nalazi povećanje izdataka za finalnu potrošnju. Pri mjerenju BDP-a po pristupu po proizvodnoj metodi, povećanje intermedijarne potrošnje prati porast *outputa*, pri čemu dodana vrijednost ostaje nepromijenjena. Pri mjerenju BDP-a s rashodne strane, povećanje uvoza usluga neutralizira povećanje izdataka za finalnu potrošnju. Ali u prijelazu od BDP-a do nacionalnog dohotka dolazi do povećanja kamata primljenih manje kamate plaćene prema inozemstvu (s obzirom na to da se UFPIM dodaje primljenoj kamati na depozite i odbija od primljene kamate na zajmove). Stoga se nacionalni dohodak povećava za iznos ove kategorije uvoza UFPIM-a.

Isto tako, kad UFPIM uvoze kućanstva kao krajnji potrošači, nema nikakvog učinka na BDP i nacionalni se dohodak povećava jer dolazi do povećanja primljenih kamata manje plaćene kamate prema inozemstvu.

Prema dogovoru, UFPIM se ne računa za međubankarske zajmove i depozite između rezidentnih financijskih posrednika, kao niti između rezidentnih i nerezidentnih financijskih posrednika. No međubankarski zajmovi i depoziti upotrebljavaju se za računanje referentnih stopa.

14.05. Na temelju pet slučajeva predstavljenih u stavku 14.04, učinak alokacije UFPIM-a na BDP i nacionalni dohodak može se sažeti na sljedeći način:

- (a) BDP se povećava za iznos UFPIM-a koji su proizveli rezidentni financijski posrednici i koji je raspoređen na sektore S.13 (sektor opće države), S.14 (sektor kućanstava u ulozi potrošača), S.15 (sektor NPUSK-ova) i S.2 (sektor inozemstva);
- (b) BDP se smanjuje za iznos uvezenog UFPIM-a koji je raspoređen na sektore S.11 (nefinancijska društva), S.12 (financijska društva), isključujući podsektore S.121 (središnja banka), S.122 (depozitarna društva, osim središnje banke) i S.125 (drugi financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova) te sektor S.14 (kućanstva kao vlasnici stambenih objekata i poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo);
- (c) nacionalni se dohodak povećava za iznos UFPIM-a (koji su proizveli rezidentni financijski posrednici ili koji je uvezen) i koji je raspoređen na sektore S.13 (sektor opće države), S.14 (sektor kućanstava u ulozi potrošača) i S.15 (sektor NPUSK-ova).

IZRAČUN PROIZVODNJE UFPIM-a PO SEKTORIMA S.122 I S.125

14.06. UFPIM proizvode financijski posrednici (FS): središnja banka (S.121); depozitarna društva osim središnje banke (S.122) i ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova (S.125).

Izračuni UFPIM-a usmjereni su na podsektore S.122 i S.125; prema dogovoru, UFPIM se ne računa za središnju banku (vidjeti dio VI).

Potrebni statistički podaci

14.07. Za svaki podsektor S.122 i S.125 potrebni su podaci u obliku tablice stanja kredita i depozita kategoriziranih po sektorima korisnika i čiji je prosjek izračunan za četiri tromjesečja, zajedno s odgovarajućim obračunatim kamata. Kamate se računaju nakon preraspodjele subvencije kamatnih stopa primateljima.

Referentne stope

14.08. U bilancama stanja financijskih posrednika podsektora S.122 i S.125, krediti i depoziti rezidentnih jedinica moraju se raščlaniti radi razlikovanja kredita od depozita:

- međubankarskih (odnosno u institucionalnim jedinicama koje pružaju UFPIM iz podsektora S.122 i S.125),
- preuzeti od institucionalnih sektora korisnika (S.11 – ostali podsektori sektora S.12 - S.13 -S.14 - S.15) (osim onih koje su preuzele središnje banke).

Osim toga, krediti i depoziti s inozemstvom (S.2) raščlanjuju se na kredite i depozite kod nerezidentnih financijskih posrednika i kredite i depozite kod ostalih nerezidenata.

Unutarnja referentna stopa

14.09. Za određivanje *outputa* UFPIM-a rezidentnih financijskih posrednika prema rezidentnim institucionalnim sektorima, unutarnja referentna stopa računa se kao omjer primljenih kamata na kredite unutar i između podsektora S.122 i S.125 i prema stanju kredita unutar i između podsektora S.122 i S.125 kako slijedi:

$$\frac{\text{kamate na kredite unutar i između podsektora S.122 i S.125}}{\text{stanje kredita unutar i između podsektora S.122 i S.125}}$$

U teoriji, unutarnja referentna stopa je ista kada se koriste podatci o depozitima a ne podatci o kreditima. Zbog nedosljednosti podataka, procjene na temelju podataka o depozitima razlikuju se od procjena na temelju podataka o kreditima.

Kad su podaci o depozitima pouzdani, unutarnju referentnu stopu trebalo bi računati na temelju međubankarskih depozita kao omjer:

$$\frac{\text{plaćene kamate po depozitima unutar i između podsektora S.122 i S.125}}{\text{stanje kredita unutar i između podsektora S.122 i S.125}}$$

Ako su podaci o kreditima i depozitima jednako pouzdani, unutarnju referentnu stopu treba izračunavati na temelju međubankarskih kredita i depozita kao omjer nastalih aktivnih kamata na kredite uvećanih za plaćene kamate po depozitima koje drže financijski posrednici i stanja kredita uvećanog za stanje depozita koji drže financijski posrednici u ime drugih financijskih posrednika.

U slučajevima u kojima rezidentni financijski posrednici svojim rezidentnim klijentima osiguravaju kredite i primaju depozite izražene u stranim valutama, treba izračunati nekoliko „unutarnjih” referentnih stopa po valutama ili skupinama valuta, ako se time procjene znatno poboljšavaju. To bi zahtijevalo podjelu izračuna „unutarnjih” referentnih stopa i kredita i depozita od rezidentnih financijskih posrednika za sve rezidentne sektore korisnika po valuti ili skupinama valuta.

Vanjska referentna stopa

14.10. Za utvrđivanje uvoza i izvoza UFPIM-a referentna stopa koja se koristi je prosječna međubankarska stopa ponderirana razinom stanja u rubrikama „kreditu između rezidentnih financijskih posrednika, s jedne strane, i nerezidentnih financijskih posrednika, s druge strane” i „depoziti između rezidentnih financijskih posrednika, s jedne strane, i nerezidentnih financijskih posrednika, s druge strane”, koji su sadržani u bilanci stanja financijskih posrednika. Stoga se vanjska referentna stopa računa kao omjer kamata na kredite uvećanih za kamate na depozite između rezidentnih financijskih posrednika i nerezidentnih financijskih posrednika i stanja kredita uvećanog za stanje depozita između rezidentnih financijskih posrednika i nerezidentnih financijskih posrednika.

Treba izračunati nekoliko vanjskih referentnih stopa za različite valute ili skupine valuta, ako su dostupni podaci za sve valute ili skupine valuta za sljedeće kategorije, te ako se time procjene znatno poboljšavaju:

(a) krediti i depoziti od nerezidentnih financijskih posrednika za svaki sektor korisnika;

(a) krediti i depoziti od rezidentnih financijskih posrednika za sektor nerezidentnih korisnika.

Detaljna raspodjela UFPIM-a prema institucionalnim sektorima

14.11. Prema dogovoru, međubankarski UFPIM se ne mora računati između rezidentnih financijskih posrednika, niti između rezidentnih i nerezidentnih financijskih posrednika. UFPIM se računa samo u odnosu na nebankarske institucionalne sektore korisnika.

Za svaki je institucionalni sektor nefinancijskih posrednika potrebno imati podatke u skladu sa sljedećom tablicom kredita i depozita koje su odobrili rezidentni financijski posrednici:

	Stanje	Kamate primljene od rezidentnih FP-ova		Stanje	Kamate plaćene od rezidentnih FP-ova
Kreditu odobreni od rezidentnih FP-ova (S.122 i S.125)			Depoziti kod rezidentnih FP-ova (S.122 i S.125)		

Ukupni UFPIM po institucionalnim sektorima dobiva se zbrojem UFPIM-a na kredite odobrene institucionalnom sektoru i UFPIM-a na depozite institucionalnog sektora.

UFPIM na kredite odobrene institucionalnom sektoru se procjenjuje kao primljene kamate na kredite manje (stanja kredita pomnožena s unutarnjom referentnom stopom).

UFPIM na depozite institucionalnog sektora procjenjuje se kao (stanja depozita pomnožena s unutarnjom referentnom stopom) manje plaćene kamate na depozitima.

Dio se proizvodnje izvozi; na temelju bilance stanja FP-ova zapažamo:

	Stanje	Kamate primljene od rezidentnih FP-ova		Stanje	Plaćene kamate rezidentnih FP-ova
Kreditni nerezidentnim nebankarskim institucijama			Depoziti kod nerezidentnih nebankarskih institucija		

Izvoz UFPIM-a procjenjuje se koristeći vanjsku referentnu međubankarsku stopu, za kredite odobrene nerezidentima (isključujući FP-ove), kao kamate primljene manje kamate plaćene (stanje kredita pomnoženo s vanjskom referentnom stopom).

Izvoz UFPIM-a na depozite nerezidenata (isključujući FP-ove) procjenjuje se kao (stanje depozita pomnoženo s vanjskom referentnom stopom) manje kamate plaćene.

Ako se za različite valute ili skupine valuta koristi nekoliko različitih referentnih stopa, krediti i depoziti dijele se po institucionalnim sektorima korisnika i po valutama (ili skupinama valuta) u kojima su izraženi.

Raščlamba alociranog UFPIM-a kućanstvima na intermedijarnu i finalnu potrošnju

14.12. UFPIM koji se pripisuje kućanstvima raščlanjuje se na sljedeće kategorije:

- (a) intermedijarna potrošnja kućanstava kao vlasnika stambenih objekata;
- (b) intermedijarna potrošnja kućanstava kao vlasnika poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo; i
- (c) finalna potrošnja kućanstava.

Metoda procjene zahtijeva raspodjelu kredita kućanstvima (stanja i kamate) na sljedeće odgovarajuće kategorije:

- i. stambeni krediti;
- ii. krediti kućanstvima kao vlasnika stambenih objekata poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo; i
- iii. ostali krediti kućanstvima.

Krediti kućanstvima kao vlasnicima poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo i stambeni krediti obično se prikazuju odvojeno u različitim raspodjelama kredita u financijskim i monetarnim statistikama. Ostali krediti kućanstvima određuju se kao rezidualna stavka tako da se od ukupnih kredita oduzmu prethodne dvije kategorije kredita. UFPIM bi za kredite kućanstvima trebao biti raspodijeljen na tri kategorije na temelju podataka o stanjima i kamatama za svaku od tri skupine. Stambeni krediti nisu istovjetni hipotekarnim kreditima, s obzirom da hipotekarni krediti mogu imati drugu svrhu.

Depoziti kućanstava raščlanjuju se na:

- (1) depoziti kućanstvima kao vlasnicima stambenih objekata poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo; i
- (2) depoziti kućanstava kao potrošača.

U nedostatku statističkih podataka o depozitima kućanstava kao vlasnika poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo, stanja depozita računaju se jednom od sljedećih metoda:

1. metoda

Stanja depozita računaju se pod pretpostavkom da omjer stanja depozita i dodane vrijednosti zabilježena za najmanja društva vrijedi za društva koja nisu osnovana kao trgovačko društvo.

2. metoda

Stanja depozita računaju se pod pretpostavkom da omjer stanja depozita i prometa zabilježenog za najmanja društva vrijedi za društva koja nisu osnovana kao trgovačko društvo.

UFPIM za depozite kućanstava mora biti raspodijeljen na UFPIM za depozite kućanstava kao vlasnika poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo i UFPIM za depozite kućanstava kao potrošača na temelju prosječnih stanja tih dviju kategorija, za koje se u slučaju nedostatka dodatnih podataka može upotrijebiti ista kamatna stopa.

Druga je mogućnost da se u nedostatku detaljnijih podataka o kreditima i depozitima kućanstava, UFPIM za kućanstva rasporedi na intermedijarnu potrošnju i finalnu potrošnju pod pretpostavkom da se svi krediti mogu pripisati kućanstvima kao proizvođačima ili kao vlasnicima stambenih objekata i da se svi depoziti mogu pripisati kućanstvima kao potrošačima.

IZRAČUN UVOZA UFPIM-a

14.13. Nerezidentni financijski posrednici odobravaju kredite rezidentima i od njih primaju depozite. Za svaki su institucionalni sektor potrebni podaci u skladu sa sljedećom tablicom.

	Stanje	Kamate primljene od nerezidentnih FP-ova i plaćene od rezidentnih korisnika		Stanje	Kamate plaćene od nerezidentnih FP-ova i primljene od rezidentnih korisnika
Kreditni odobreni od nerezidentnih FP-ova			Depoziti kod nerezidentnih PF-ova		

Uvoz UFPIM-a se za svaki s institucionalni sektor računa kako slijedi:

Uvoz UFPIM-a za kredite procjenjuje se kao kamate koje potražuju nerezidentni financijski posrednici manje (stanja kredita pomnožena s vanjskom referentnom stopom).

Uvoz UFPIM-a za depozite procjenjuje se kao (stanja depozita pomnožena s vanjskom referentnom stopom) minus kamate koje plaćaju nerezidentni financijski posrednici.

Preporuča se upotreba nekoliko vanjskih referentnih stopa po valuti ili skupinama valuta (vidjeti stavak 14.10).

OBUJAM UFPIM-a u VOLUMNIM TERMINIMA

14.14. UFPIM u volumnim terminima računa se upotrebom stanja kredita i depozita deflacioniranih na cijene baznog razdoblja pomoću općeg indeksa potrošačkih cijena poput implicitnog deflatora cijena za domaću finalnu potražnju.

Cijena UFPIM-a ima dvije komponente: prva je razlika između bankarske kamatne stope i referentne stope (ili obrnuto za depozite) koja predstavlja maržu koju je zaradio financijski posrednik; druga je indeks potrošačkih cijena koji se upotrebljava za deflaciju stanja kredita i depozita na cijene baznog razdoblja.

Obujam UFPIM-a računa se kako slijedi:

$$\text{Obujam UFPIM u volumnim terminima na kredite odobrene institucionalnom sektoru} = \frac{\text{UFPIM na kredite odobrene institucionalnom sektoru}}{\text{indeks cijena}} \times \frac{\text{marža baznog razdoblja}}{\text{efektivna marža}}$$

$$\text{Obujam UFPIM u volumnim terminima na depozite institucionalnog sektora} = \frac{\text{UFPIM na depozite institucionalnog sektora}}{\text{indeks cijena}} \times \frac{\text{marža baznog razdoblja}}{\text{efektivna marža}}$$

Marža baznog razdoblja na kredite jednaka je efektivnoj kamatnoj stopi na kredite minus referentna stopa.

Marža baznog razdoblja na depozite jednaka je referentnoj stopi minus efektivna kamatna stopa na depozite.

Nominalno je efektivna marža jednaka omjeru UFPIM-a i stanja, tako da se zamjenom efektivne marže tim izrazom u gornjim dvjema formulama dobiva sljedeće:

$$\text{Obujam UFPIM u volumnim terminima na kredite odobrene institucionalnom sektoru} = \frac{\text{stanja kredita odobreni institucionalnom sektoru}}{\text{indeks cijena}} \times \text{marža baznog razdoblja}$$

$$\text{Obujam UFPIM u volumnim terminima na depozite institucionalnog sektora} = \frac{\text{stanja depozita institucionalnog sektora}}{\text{indeks cijena}} \times \text{marža baznog razdoblja}$$

IZRAČUN UFPIM-a PO DJELATNOSTI

14.15. Alokacija UFPIM-a prema djelatnostima koje ga koriste temelji se na stanjima kredita i depozita svake djelatnosti te, ako podaci nisu pouzdani, na proizvodnji svake djelatnosti.

OUTPUT SREDIŠNJE BANKE

14.16. Prema dogovoru, *output* središnje banke mjeri se kao zbroj troškova, odnosno njezine intermedijarne potrošnje, naknade zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza manje subvencije na proizvodnju. UFPIM se ne mora računati za središnju banku.

Provizije i naknade za izravno mjerene usluge koje središnja banka fakturira u odnosu na rezidentne i nerezidentne jedinice treba rasporediti tim jedinicama.

Samo dio ukupnog *outputa* središnje banke (zbroj troškova minus provizije i naknade) koji se ne prodava mora se, prema dogovoru, rasporediti na intermedijarnu potrošnju i na ostale financijske posrednike – na podsektore S.122 (depozitarna društva, osim središnje banke) i S.125 (ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih poduzeća i mirovinskih fondova) – razmjerno odgovarajućim vrijednostima svakog od ovih podsektora.

Kako bi se uravnotežili računi podsektora S.122 i S.125, iznos njihovih intermedijarnih potrošnji usluge koju je pružala središnja banka treba isti iznos uravnotežiti tekućim transferom (razvrstanim pod D.759 „ostali razni tekući računi“) primljenim od središnje banke.

POGLAVLJE 15.

UGOVORI, NAJMOVI I LICENCE

UVOD

- 15.01. Ugovori su sporazumi o uvjetima pod kojima se kupcima pružaju roba, usluge i aktiva. Ugovorima koji predstavljaju jednostavnu prodaju robe, usluga ili aktive utvrđuje se vrijednost i vrijeme bilježenja transakcije, što je, u slučaju robe, promjena vlasništva. Razlika između vremena plaćanja i vremena bilježenja odražava se na ulaze koji su bilježeni kao računi ostalih potraživanja ili ostalih obveza u financijskom računu.
- 15.02. Najmovi, licence i dozvole su ugovori kojima se određuje klasifikacija plaćanja i ekonomskog vlasništva nad sredstvima; neki ugovori čine zasebnu vrstu nefinancijske aktive.
- 15.03. U ovom poglavlju, bilježenje različitih skupina složenih ugovora i njihovih temeljnih tokova i stanja opisuje se u sedam odjeljaka:
- (a) razlika između operativnog *leasinga*, *leasinga* resursa i financijskog *leasinga*;
 - (b) dozvole za korištenje prirodnih resursa;
 - (c) dozvole za obavljanje određenih djelatnosti;
 - (d) javno-privatno partnerstvo;
 - (e) ugovori o koncesiji za usluge;
 - (f) tržišni operativni *leasing*;
 - (g) isključiva prava na buduću robu i usluge.

RAZLIKA IZMEĐU OPERATIVNOG LEASINGA, LEASINGA RESURSA I FINANCIJSKOG LEASINGA

15.04. Razlikuju se tri vrste *leasinga* nefinancijske aktive (vidjeti tablicu 15.1.):

- (a) operativni *leasing*;
- (b) *leasing* resursa;
- (c) financijski *leasing*.

Svaka od tih vrsta *leasinga* vezana je za korištenje nefinancijske aktive:

- u slučaju operativnog *leasinga* i *leasinga* resursa, ne dolazi do promjene ekonomskog vlasništva, već zakonski vlasnik ostaje ekonomski vlasnik. *Leasing* resursa koristi se za prirodne resurse, poput zemlje i radiofrekvencijskog spektra. Operativni *leasing* koristi se za svu ostalu nefinancijsku aktivnu,
- u slučaju financijskog *leasinga*, dolazi do promjene ekonomskog vlasništva nad aktivom, a zakonski vlasnik ne smatra se ekonomskim vlasnikom. Financijski *leasing* može se primijeniti na svu nefinancijsku aktivnu, uključujući i prirodne resurse u nekim slučajevima.

15.05. Svaki subjekt poput roba ili usluga, prirodnog resursa, financijske aktive ili pasive ima zakonskog i ekonomskog vlasnika. Ekonomski vlasnik često je isto kao zakonski vlasnik. Ako to nije slučaj, zakonski vlasnik predaje odgovornost za rizik u vezi s korištenjem subjekta u okviru ekonomske aktivnosti ekonomskom vlasniku, zajedno s povezanim koristima. Zakonski vlasnik zauzvrat od ekonomskog vlasnika prihvaća isplatu za drugi paket rizika i koristi.

Tablica 15.1. — Bilježenje triju vrsta *leasinga*

Vrsta <i>leasinga</i>	Metoda bilježenja za korisnika
Operativni <i>leasing</i> (osim za prirodne resurse)	Korisnik nije ekonomski vlasnik nefinancijske aktive Najamnine se bilježe kao plaćanje usluga, intermedijarna potrošnja ili izdaci za finalnu potrošnju opće države, kućanstava i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima
<i>Leasing</i> resursa (samo za prirodne resurse)	Korisnik nije ekonomski vlasnik prirodnog resursa. Isplate su najamnine (vlasnički dohodak)
Financijski <i>leasing</i>	Korisnik je ekonomski vlasnik nefinancijske imovine kojeg zajmom financira davatelj <i>leasinga</i> . Uplate su većim dijelom povrat glavnice i plaćanje kamata na kredit. Dio plaćanja kamata može se bilježiti kao UFPIM kad je davatelj <i>leasinga</i> financijski posrednik. Ta se uplata klasificira kao intermedijarna potrošnja ili izdatak za finalnu potrošnju opće države, kućanstava i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima

Tablica 15.2. — Bilježenje triju vrsta *leasinga* prema vrsti transakcije

Vrsta transakcije	Vrsta uporabe i uključena aktiva
Intermedijarna potrošnja	Operativni <i>leasing</i> proizvedene aktive, npr. strojeva i prava intelektualnog vlasništva UFPIM na financijskom <i>leasingu</i>
Potrošnja fiksnog kapitala	Samo za proizvedenu aktivu i samo za ekonomskog vlasnika
Izdaci za finalnu potrošnju	Operativni <i>leasing</i> trajnih potrošačkih dobara Kupovina trajnih potrošačkih dobara (uključujući onu koja se financira financijskim <i>leasingom</i> ili kupoprodaju s obročnom otplatom cijene) UFPIM na financijskom <i>leasingu</i> krajnjim potrošačima
Kupovina nefinancijske aktive	
Investicije u fiksni kapital	Kupovina proizvedene aktive (uključujući onu koja se financira financijskim <i>leasingom</i>)
Stjecanje prirodnih resursa	Kupovina prirodnih resursa, uključujući i pravo na korištenje do iscrpljivanja
Stjecanje druge neproizvedene aktive	Kupovina prava na korištenje prirodnog resursa tijekom duljeg razdoblja, npr. ribarske kvote
Uplate vlasničkog dohotka	
Najamnine	<i>Leasing</i> resursa, npr. uplata za korištenje prirodnog resursa
Kamate	Financijski <i>leasing</i> , tj. kupovina nefinancijske aktive koja se istodobno financira kreditom
Financijske transakcije: krediti	Financijski <i>leasing</i> , tj. kupovina nefinancijske aktive koja se istodobno financira kreditom

15.06. *Definicija*: ekonomski vlasnik subjekata poput roba i usluga, prirodnog resursa, financijske aktive ili pasive je institucionalna jedinica ovlaštena koristiti se pogodnostima u vezi s upotrebom tog subjekta u okviru neke gospodarske aktivnosti na temelju prihvaćanja s time povezanih rizika.

15.07. *Definicija*: zakonski vlasnik subjekata poput roba i usluga, prirodnog resursa, financijske aktive ili pasive je institucionalna jedinica koja ima zakonsko pravo i koja se pravno održivo može koristiti pogodnostima u vezi s tim subjektima.

Operativni leasing

- 15.08. *Definicija:* operativni leasing je leasing u kojem je zakonski vlasnik ujedno i ekonomski vlasnik koji prihvaća operativne rizike i uživa gospodarske pogodnosti od aktive tako da naplaćuje njezino korištenje u okviru proizvodne aktivnosti.
- 15.09. Jedan pokazatelj operativnog leasinga je odgovornost zakonskog vlasnika za popravke i održavanju aktive.
- 15.10. Pod operativnim leasingom aktiva ostaje u bilanci stanja davatelja leasinga.
- 15.11. Uplate za proizvedenu aktivu u okviru operativnog leasinga nazivaju se najamnima i bilježe se kao uplate za uslugu (vidjeti tablicu 15.2.). Prirodu operativnog leasinga najjednostavnije je opisati u smislu povezanosti s opremom jer se operativni leasing često daje za vozila, dizalice, bušilice itd. Međutim, operativnom leasingu može podlijegati nefinancijska aktiva bilo koje vrste. Usluga koju pruža davatelj leasinga izlazi iz okvira samog osiguravanja aktive. Ona uključuje i druge elemente kao što su praktičnost i sigurnost. U slučaju opreme, davatelj leasinga ili vlasnik opreme obično održava zalihu opreme u dobrom radnom stanju kako bi se mogla iznajmiti na zahtjev ili u kratkom roku. Davatelj leasinga obično mora biti stručnjak za upravljanje tom opremom. To je važno kad je riječ o opremi vrlo kompliciranoj za korištenje, poput računala, gdje davatelj leasinga nije nužno dovoljno stručan ili opremljen za odgovarajuće servisiranje te opreme. Davatelj leasinga može odlučiti i zamijeniti opremu u slučaju ozbiljnog ili dugotrajnog kvara. Kad je riječ o zgradi, davatelj leasinga odgovoran je za strukturalnu cjelovitost zgrade i zamjenu u slučaju oštećenja od prirodne katastrofe, i obično je odgovoran za osiguravanje odgovarajućeg rada dizala i sustava za grijanje i ventilaciju.
- 15.12. Operativni leasing izvorno je razvijen kao odgovor na potrebe korisnika kojima je određena vrsta opreme potrebna tek u redovnim razmacima. Operativni leasing često se daje na kratka razdoblja, iako primatelj leasinga može obnoviti leasing kad to razdoblje istekne i isti korisnik može koristiti isti komad opreme u više navrata. Međutim, s obzirom na razvoj vrsta kompliciranih vrsta opreme, posebno u području elektronike, servisiranje i pomoćni objekti koje pruža davatelj leasinga važni su čimbenici koji mogu utjecati na korisnika da se odluči za najam umjesto za kupovinu. Drugi čimbenici kojima se može uvjeriti korisnike da se odluče za najam na duža razdoblja umjesto za kupovinu su posljedice za bilancu stanja, novčani tijek ili poreznu obvezu poduzeća.

Financijski leasing

- 15.13. *Definicija:* financijski leasing je leasing za koji vrijedi da je davatelj leasinga zakonski vlasnik aktive, a primatelj leasinga ekonomski vlasnik, te potonji snosi operativne rizike i uživa gospodarske pogodnosti od aktive u okviru proizvodne aktivnosti. Davatelj leasinga zauzvrat prihvaća drugi paket rizika i koristi od primatelja leasinga u obliku otplate u vezi s najmom. Često je slučaj da davatelj leasinga, iako je zakonski vlasnik aktive, uopće ne preuzima fizičku dostavu aktive već pristaje da se ona dostavi izravno primatelju leasinga. Jedan od pokazatelja financijskog leasinga je odgovornost ekonomskog vlasnika za sve potrebne popravke i održavanje aktive.
- 15.14. U slučaju financijskog leasinga, prikazuje se da zakonski vlasnik primatelju leasinga izdaje najam kojim se primatelj leasinga služi za stjecanje aktive. Nakon toga se aktiva prikazuje u bilanci stanja primatelja najma, a ne davatelja najma; odgovarajući se kredit prikazuje kao aktiva davatelja kredita i obveza primatelja kredita. Plaćanja na temelju financijskog najma ne obrađuju se kao najamnine, već kao plaćanja kamate otplate glavnice pripisanog zajma. Ako je davatelj kredita financijski posrednik, dio plaćanja također se obrađuje kao naknada za uslugu (UFPIM)
- 15.15. Priroda aktive koja je predmet financijskog leasinga često je znatno drugačija od one aktive koju u okviru svoje proizvodne aktivnosti koristi davatelj leasinga, npr. putnički avion koji je u zakonskom vlasništvu banke, ali se daje u najam zračnom prijevozniku. Nema gospodarskog smisla ni bilježiti zrakoplov ili njegovu potrošnju fiksnog kapitala u račune banke, niti izostaviti te podatke s računa zračnog prijevoznika. Uz pomoć financijskog leasinga izbjegava se taj nepoželjan oblik bilježenja vlasništva nad zrakoplovom i pada vrijednosti tog zrakoplova, a zadržava se točna neto vrijednost obiju stranaka tijekom trajanja leasinga.
- 15.16. Uobičajeno je da je trajanje financijskog leasinga jednako trajanju gospodarskog vijeka aktive. Kada je to slučaj, vrijednost pripisanog zajma odgovara trenutnoj vrijednosti uplata koje se trebaju uplatiti u okviru ugovora o leasingu. Ta vrijednost pokrit će trošak aktive i obično uključivati i pristojbu koju naplaćuje davatelj leasinga, koja se obračunava tijekom trajanja leasinga. Redovne uplate davatelju leasinga mogu se knjižiti kao četiri komponente: plaćanje kamate, otplate glavnice na imputirani kredit, naknada davatelja leasinga, i UFPIM (ako je davatelj leasinga financijski posrednik). Ako uvjetima ugovora nije određeno kako se utvrđuju prva tri elementa, otplata glavnice mora odgovarati padu vrijednosti imovine (potrošnji fiksnog kapitala), kamata koju treba platiti mora odgovarati povratu kapitala od te aktive, a naknada za usluge razlici između ukupnog iznosa koji treba platiti i tih dvaju elemenata.

15.17. Postoje slučajevi financijskog *leasinga* gdje je trajanje *leasinga* kraće od gospodarskog vijeka imovine. U tom slučaju, vrijednost pripisanog zajma ponovo pokriva trošak imovine i pristojbu koju naplaćuje davatelj *leasinga*, kao i vrijednost naknada za usluge koje se trebaju naplatiti u okviru *leasinga*. Uplate izvršene izravno davatelju *leasinga* bilježe se kao plaćanje kamate i otplate glavnice na imputirani kredit, naknade davatelja *leasinga*, i za UFPIM (ako je davatelj *leasinga* financijski posrednik). One mogu uključivati i pretplate kojima se financira ponovna kupovina aktive na kraju trajanja *leasinga*. Po isteku *leasinga*, aktiva se može prebaciti na bilancu stanja primatelja *leasinga*, ovisno o ugovornim dogovorima. Vrijednost preostalih nenamirenih iznosa u vezi sa kreditom bit će jednaka očekivanoj tržišnoj vrijednosti aktive na kraju trajanja *leasinga* kako je utvrđeno na početku trajanja *leasinga*. U tom trenutku, aktiva se može vratiti davatelju *leasinga*, postoji opcija da primatelj *leasinga* pravno stekne tu imovinu, ili se može sastaviti novi ugovor o *leasingu*.

U okviru financijskog *leasinga* od primatelja *leasinga* zahtijeva se da snosi rizike i koristi povezane s korištenjem aktive. Stoga primatelj *leasinga* snosi sve vlasničke dobitke i gubitke u vezi s očekivanom vrijednosti aktive na kraju trajanja *leasinga*. U tom slučaju, kad na kraju trajanja *leasinga* primatelj *leasinga* zakonski stekne aktivu, tad se novčane uplate bilježe kao otplate kredita, s obzirom na to da je aktiva već na bilanci stanja primatelja *leasinga*.

Ako se aktiva vrati davatelju *leasinga*, tada se transakcija koja predstavlja kupovinu aktive knjiži po trenutačnoj tržišnoj vrijednosti aktive. Stečeni prihodi koriste se kako bi se otplatio nenamireni iznos u vezi sa zajmom, a svaka razlika između tih iznosa knjiži se kao kapitalni transfer. Uplate tijekom trajanja *leasinga* često će uključivati pretplatu stjecanja aktive, pa se transakcija odvija bez novčane naknade jer je zajam u tom trenutku već u potpunosti otplaćen.

Ako se dogovori novo trajanje *leasinga*, tada treba analizirati novi ugovor i vidjeti radi li se o produženju financijskog *leasinga* ili operativnog *leasinga*.

15.18. Iako se financijski *leasing* obično daje na trajanje od nekoliko godina, trajanje *leasinga* ne utječe na to smatra li se *leasing* operativnim ili financijskim. U nekim slučajevima aktiva se daje u *leasing* na kratko razdoblje, npr. na jednu godinu, ali u ugovoru postoji uvjet da primatelj *leasinga* snosi svu odgovornost za aktivu, uključujući i održavanje i pokrivanje za izvanrednu štetu. Iako je trajanje *leasinga* kratko, i iako davatelj *leasinga* ne mora biti financijska institucija, ako primatelj *leasinga* prihvaća većinu rizika i koristi povezanih s korištenjem aktive u proizvodnji, *leasing* se knjiži kao financijski, a ne kao operativni. Međutim, u praksi je teško odstupati od bilježenja u poslovnim knjigama, koje prati međunarodne standarde poslovnog računovodstva, prema kojima je financijski *leasing* ograničen na *leasing* kojim se pokriva veći dio gospodarskog vijeka aktive.

15.19. Bilo koje društvo koje se specijalizira za financijski *leasing*, čak i ako se smatra društvom za poslovanje nekretninama ili društvom za *leasing* zrakoplova, klasificira se kao financijski posrednik koji nudi kredite jedinicama kojima daje aktivu u *leasing*. Ako davatelj *leasinga* nije financijski posrednik, uplate povezane s pripisanim kreditom dijele se na otplate glavnice i kamata; ako je davatelj *leasinga* financijsko društvo, uključuje se dodatna komponenta koja predstavlja naknadu za usluge (UFPIM).

15.20. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene je vrsta financijskog *leasinga*.

Definicija: dogovor o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene postoji kad se trajno dobro prodaje kupcu u zamjenu za dogovorena buduća plaćanja. Kupac tako odmah preuzima posjed nad dobrom, iako po zakonu ono ostaje u vlasništvu davatelja *leasinga* kao zalog/jamstvo dok primatelj *leasinga* ne izvrši sve dogovorene uplate.

15.21. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene je obično ograničena na trajna potrošna dobra, a većina kupaca je iz sektora kućanstava. Kreditore ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene su obično posebne institucionalne jedinice koje blisko surađuju s prodavateljima trajnih dobara.

15.22. U slučaju kupoprodaje s obročnom otplatom cijene, trajno dobro se knjiži kao da ga je kupac stekao na dan kad nad tom aktivom preuzme vlasništvo po tržišnoj cijeni koja bi se bila ostvarila u istovrsnoj transakciji. Kupac prima imputirani zajam iste vrijednosti. Uplate kupaca kreditoru bilježe se kao otplate glavnice i plaćanje kamate, korištenjem iste metode koja se primjenjuje kod financijskog *leasinga*. Proizvodna djelatnost koju obavljaju kreditore ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene je financijsko posredovanje. Kako oni obično ne naplaćuju svoje usluge izravno, njihov cjelokupni *output* je UFPIM, koji se izračunava kao primljeni vlasnički dohodak umanjen za plative kamate. Kao i kod običnog financijskog *leasinga*, iznos plative kamate će možda biti teško primijetiti i stoga će se morati procijeniti.

Leasing resursa

15.23. *Definicija:* *leasing* resursa je *leasing* u kojem vlasnik prirodnog resursa primatelju *leasinga* omogućuje korištenje tim resursom u zamjenu za uplatu koja se bilježi kao najamnina.

- 15.24. Kod *leasinga* resursa, resursna aktiva ostaje na bilanci stanja davatelja *leasinga*, iako se njome koristi primatelj *leasinga*. Svaki pad vrijednosti prirodnog resursa bilježi se kao gospodarsko nestajanje neproizvedene aktive (pod K.21., „iscrpljivanje prirodnih resursa”). On se ne knjiži kao transakcija slična potrošnji fiksnog kapitala jer ne postoji fiksni kapital koji se troši. Obveze dugovane u okviru *leasinga* resursa, i jedino takve obveze, bilježe se kao najamnina.
- 15.25. Uobičajeni primjer aktive koja je predmet *leasinga* resursa je zemlja. Međutim, korištenje drugih prirodnih resursa, npr. drva, ribe, vode, rudnih bogatstava i radiofrekvencijskog spektra bilježi se na sličan način.

Dozvole za korištenje prirodnog resursa

- 15.26. Dozvole za korištenje prirodnog resursa može izdati vlada, ali ih mogu izdavati i privatni vlasnici, poput poljoprivrednika i poduzeća.
- 15.27. Mogu se razlikovati tri načina bilježenja kad je riječ o izdavanju dozvola za korištenje prirodnog resursa (vidjeti tablicu 15.3.):
- vlasnik može produžiti ili uskratiti pravo na korištenje aktive ili između dvaju trajanja *leasinga*;
 - vlasnik može dozvoliti da se resurs koristi na produženo vremensko razdoblje i to tako da tijekom tog razdoblja korisnik upravlja korištenjem resursa uz minimalnu intervenciju vlasnika;
 - vlasnik dopušta da se resurs koristi do iscrpljivanja.

Prvi način knjiži se kao *leasing* resursa; to bi trebalo knjižiti kao najamninu.

Drugi način može dovesti ne samo do bilježenja najamnine, nego i do stvaranja aktive za korisnika, drukčije od samog resursa, ali takve da su vrijednost resursa i vrijednost aktive kojom se omogućuje korištenje tog resursa povezane.

Ova aktiva (kategorija AN.222) priznaje se samo ako se njezina vrijednost, tj. višak koristi za nositelja od vrijednosti izdavanja, može ostvariti prijenosom te aktive. Takve dozvole prvo se primjećuju kroz ekonomsko pojavljivanje aktive (kategorija K.1, vidjeti točku (g) stavka 6.06.). Ako se vrijednost aktive ne ostvari, kretat će se prema nuli prema kraju trajanja *leasinga*.

Treći način dovodi do prodaje (ili moguće izvlaštenje) samog prirodnog resursa.

Tablica 15.3. – Bilježenje triju različitih vrsta dozvola za korištenje prirodnih resursa

Vrsta korištenja	Način bilježenja
Dozvola za privremeno korištenje, moguće i na duže razdoblje	<i>Leasing</i> resursa Najamnina (vlasnički dohodak)
Korisničko upravljanje tijekom produženog razdoblja, rizike i koristi snosi korisnik, dozvola se može prenijeti po ostvarivoj vrijednosti	Najamnina i stvaranje nove aktive za pravo na korištenje prirodnog resursa
Korištenje do iscrpljivanja; trajno korištenje (sve rizike i koristi snosi korisnik)	Prodaja prirodnog resursa

- 15.28. Kako bi se razlikovalo između najamnine, stvaranja nove aktive i prodaje prirodnog resursa, glavni kriterij je prijenos rizika i koristi. Prirodni resurs smatra se prodanim ako su preneseni svi rizici i koristi. Smatra se da je stvorena nova aktiva ako je prijenos rizika i koristi doveo do zasebne prenosive dozvole s ostvarivom vrijednosti. Drugi kriteriji, poput predugovora o uplatama, inicijalnim uplatama, roku dozvole i obrade u poslovnim računima, mogu biti obmanjujući jer se u njima nužno ne odražava prijenos rizika i koristi.
- 15.29. Prirodne resurse, poput zemlje i mineralnih resursa, mogu stjecati nerezidenti. Međutim, prodaju prirodnih resursa ne treba bilježiti kao prodaju nerezidentnim jedinicama. U takvim slučajevima stvara se uvjetno rezidentna jedinica koja nosi pravo na taj prirodni resurs; nerezidentna jedinica tad ima vlasništvo u temeljnom kapitalu uvjetno rezidentne jedinice. Sličan način bilježenja primjenjuje se i u slučajevima kad rezidenti steknu prirodne resurse u ostatku svijeta.

15.30. Vladini prihodi od određene vrste prirodnih resursa (npr. prihodi od nafte i prirodnog plina) mogu se sastojati od niza različitih transakcija. Primjeri su:

- (a) najamnina u slučaju *leasinga* resursa;
- (b) raspolaganje neproizvedenom aktivom, npr. prodaja prirodnih resursa ili prodaja dozvola za crpljenje prirodnih resursa tijekom dužeg roka;
- (c) dividenda javnog društva koje crpi prirodne resurse;
- (d) porez na dohodak koji plaćaju društva koja iskorištavaju prirodne resurse.

Dozvole za obavljanje određenih djelatnosti

15.31 Osim licenci i najмова za upotrebu aktive, može se dodijeliti dozvola za sudjelovanje u određenoj aktivnosti, posve neovisno od bilo kakvih aktiva uključenih u tu aktivnost. Dozvole ne ovise o kvalifikacijskim kriterijima (poput polaganja ispita kako biste dobili vozačku dozvolu) nego su osmišljene tako da ograniče broj pojedinačnih jedinica koje imaju pravo sudjelovanja u aktivnosti. Takve dozvole može izdati vlada ili privatne institucionalne jedinice te se ta dva slučaja obrađuju na drugačiji način.

Tablica 15.4 – Bilježenje uporabe i kupnje nefinancijske aktive po vrsti transakcije i tokova

Vrsta transakcije	Vrsta upotrebe/kupnje i vrsta aktive i vrsta uplate
Intermedijarna potrošnja	Operativni <i>leasing</i> proizvedene aktive, odnosno strojeva i prava intelektualnog vlasništva Redovite uplate društava za dostavu vode UFPIIM povezan s osiguravanjem financijskog <i>leasinga</i> .
Potrošnja fiksnog kapitala	Samo za proizvedenu aktivu i samo za ekonomskog vlasnika
Izdaci za finalnu potrošnju	Operativni <i>leasing</i> trajnih potrošačkih dobara Kupovina trajnih potrošačkih dobara uključujući slučajeve kad se financira financijskim <i>leasingom</i> ili kupoprodajom s obročnom otplatom cijene
Kupovina nefinancijske aktive	
Investicije u fiksni kapital	Kupovina proizvedene aktive (uključujući onu koja se financira financijskim <i>leasingom</i>)
Stjecanje prirodnih resursa	Kupovina prirodnih resursa, uključujući pravo na korištenje do iscrpljivanja Kupovina prava na korištenje prirodnog resursa tijekom duljeg razdoblja, npr. ribarske kvote
Stjecanje druge neproizvedene aktive	Prenosivi dogovori o vremenski ograničenoj uporabi (<i>time-share</i>) Kupovina ugovora koji se mogu prenijeti na treću stranu Ugovori o budućoj proizvodnji, na primjer ugovori s nogometašima i piscima
Uplate kao vlasnički dohodak	<i>Leasing</i> resursa, npr. uplata za kratkoročno korištenje prirodnog resursa
Najamnine	Redovite uplate za pravo crpljenja vode Financijski <i>leasing</i> , tj. kupovina nefinancijske aktive koja se istodobno financira kreditom
Prijenos dohotka	Dozvole koje je vlada izdala za obavljanje određenih djelatnosti ne ovise o kvalifikacijskim kriterijima ili koje se nerazmjerno naplaćuju u usporedbi s troškovima upravljanja programa dozvola Dozvole za emisije koje vlada izdaje za nadzor ukupne emisije
Ostali porezi na proizvodnju	
Financijske transakcije: kredit	Financijski <i>leasing</i> , tj. kupovina nefinancijske aktive koja se istodobno financira kreditom
Ostale promjene obujma aktive	Iskrpljivanje prirodnih izvora od strane vlasnika Nezakonita sječa drva, ribolov ili lov (nenadoknađena zapljena kultiviranih ili prirodnih resursa)
Promjena cijene aktiva	Istek ugovora, licenci i dozvola bilježenih kao aktiva

- 15.32 Kad vlade, na primjer, izdavanjem dozvola ograniče broj automobila koji imaju pravo raditi kao taksiji ili ograniče broj kockarnica, time zapravo stvaraju monopolsku dobit operaterima s dozvolom te dio te dobiti uzimaju kao naknadu. Takve se naknade bilježe kao ostali porezi. To se načelo primjenjuje na sve slučajeve gdje vlada izdaje dozvole kako bi ograničila broj jedinica koje posluju u određenom području u kojem je ograničenje utvrđeno proizvoljno i ne ovisi samo o kvalifikacijskim kriterijima.
- 15.33 Ako dozvola vrijedi nekoliko godina, uplata se u načelu bilježi prema obračunskom principu (*accrual principle*) s ostalim knjiženjem potraživanja ili obveze za iznos naknade za dozvolu za buduće godine.
- 15.34 Nositelj dozvole želi nabaviti takvu dozvolu jer vjeruje da će tako steći pravo ostvarivanja monopolske dobiti jer će njegov budući dohodak biti veći od uplata kojima stječe pravo na tu dobit. Korist za nositelja koja premašuje vrijednost koja nastaje za izdavatelja obrađuje se kao aktiva ako to nositelj dozvole može ostvariti prenošenjem te aktive. Vrsta aktive opisana je kao dozvola za obavljanje određenih djelatnosti (AN.223).
- 15.35 Dozvola za obavljanje određenih djelatnosti kao aktiva se prvo pojavljuje u računu ostalih promjena obujma aktive. Promjene vrijednosti, kako povećanja tako i smanjenja vrijednosti, bilježe se u računu revalorizacije.
- 15.36 Vrijednost dozvole kao aktive utvrđuje se po vrijednosti po kojoj se može prodati ili se, ako takav iznos nije dostupan, procjenjuje kao sadašnja vrijednost budućeg toka monopolske dobiti. Ako je dozvola preprodana, novi vlasnik preuzima pravo primiti povrat novca od vlade, u slučaju poništenja dozvole, kao i pravo ostvariti monopolsku dobit.
- 15.37 Dozvola koju je vlada izdala za obavljanje određenih djelatnosti obrađuje se kao aktiva samo ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:
- (a) predmetna aktivnost ne koristi aktivu koja pripada vladi; ako je koristi, dozvola za korištenje obrađuje se kao operativni *leasing*, financijski *leasing*, *leasing* resursa ili možda kao stjecanje aktive koja predstavlja dozvolu za korištenje aktive prema odluci nositelja dozvole tijekom duljeg razdoblja;
 - (b) dozvola se ne izdaje na temelju kvalifikacijskog kriterija; takve se dozvole obrađuju kao porezi ili kao plaćanje usluga;
 - (c) broj dozvola ograničen je i na taj način omogućava nositelju da ostvari monopolsku dobit kad obavlja predmetnu djelatnost;
 - (d) nositelj dozvole mora moći prodati dozvolu trećoj strani.

Ako bilo koji od uvjeta nije zadovoljen, uplate se obrađuju kao porezi ili kao plaćanje usluga.

- 15.38 Kad se radi o nevladinim jedinicama, puno je rjeđe moguće ograničiti sudjelovanje u određenoj aktivnosti. Jedan je primjer kad je obvezno ili poželjno biti član strukovnog udruženja, pri čemu postoji strogo ograničenje broja članova. Na primjer, vlasnik nekretnine ograniči broj jedinica koje posluju na njegovoj nekretnini, primjerice hotel dopušta da goste vozi samo jedna taksi služba. U takvim se slučajevima dozvole obrađuju kao plaćanje usluga. Uplata se u načelu bilježi prema dospijeću kroz razdoblje u kojem dozvola vrijedi. U načelu ne postoji razlog zašto se takve dozvole ne bi mogle obrađivati kao aktiva ako su bile utržive, iako to nije uobičajeno.
- 15.39 Dozvola za obavljanje određene djelatnosti koju je izdala nevladina jedinica obrađuje se kao aktiva samo ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:
- (a) predmetna djelatnost ne koristi aktivu koja pripada izdavatelju dozvole; ako je koristi, dozvola za korištenje aktive obrađuje se kao operativni *leasing*, financijski *leasing* ili *leasing* resursa;
 - (b) broj dozvola ograničen je i omogućuje nositelju da ostvari monopolsku dobit pri obavljanju predmetne djelatnosti;
 - (c) nositelj dozvole mora zakonski i praktično moći prodati dozvolu trećoj strani.

Ako bilo koji od uvjeta nije ispunjen, uplate se bilježe kao plaćanje za usluge.

- 15.40 Vlade izdaju dozvole za emisije kako bi mogle nadzirati ukupnu emisiju. Takve dozvole ne uključuju korištenje prirodne aktive, s obzirom da vrijednost atmosfere nije utvrđena ona nije ekonomska aktiva, pa se naknade za dozvole razvrstavaju kao porez. Dozvolama se može trgovati i za njih će postojati aktivno tržište. Dozvole stoga predstavljaju aktivu i vrednovat će se po tržišnoj cijeni po kojoj se prodaju.

Javno-privatna partnerstva (JPP)

- 15.41 Javno-privatna partnerstva (JPP-i) dugoročni su ugovori između dvije jedinice, po kojima jedna jedinica nabavlja ili gradi aktivu ili skup aktiva, tijekom određenog razdoblja upravlja njom ili njima i onda tu aktivu ili skup aktiva predaje drugoj jedinici. Takvi se dogovori obično sklapaju između privatnih poduzeća i vlade, no moguće su i druge kombinacije, u kojem je javno društvo bilo koja strana ili u kojem je privatni NPU druga strana.

Vlade se uključuju u PPP-e iz različite razloge, primjerice, zbog nade da će privatno upravljanje dovesti do učinkovitije proizvodnje što može dovesti do boljih izvora financiranja i želje da se smanji državni dug

Tijekom ugovornog razdoblja ugovaratelj JPP-a ima zakonsko vlasništvo. Kada istekne ugovorno razdoblje, država ima i ekonomsko i zakonsko vlasništvo.

U poglavlju 20. (računi države) nalaze se detaljniji detalji o postupanju s PPP-ovima.

Ugovori o koncesiji za usluge

- 15.42 Ugovori o koncesiji za usluge omogućuju društvu isključivo pravo pružanja određenih usluga. Na primjer, u slučaju koncesije za javnu uslugu, privatno društvo sklapa sporazum s državom o isključivom pravu da upravlja, održava i investira u javna poduzeća koja se bave komunalnim uslugama (poput sustava opskrbe vodom ili autoceste s naplatom cestarine) na određeni broj godina. Ugovori o koncesiji za usluge ne bilježe se kao aktive kad se ne mogu prenijeti ili njihovim prijenosom nije ostvarena nikakva vrijednost.

Tržišni operativni leasing (AN.221)

- 15.43 Tržišni operativni leasing pravo je vlasništva treće strane povezano s nefinancijskom aktivom koja nije prirodni resurs. Nositelj bi leasingom trebao uživati gospodarske pogodnosti koje premašuju plative naknade, pri čemu bi nositelj te pogodnosti trebao moći ostvariti njihovim transferiranjem. Vrijednost leasinga pogodnost je za nositelja koja premašuje vrijednost koja nastaje za izdavatelja. Tržišni operativni leasing može uključivati različite vrste ugovora o najmu i o operativnom leasingu. Na primjer, najmoprimac može stan dati u podzakup trećoj strani.

Isključiva prava na buduću robu i usluge (AN.224)

- 15.44 Ugovori o budućoj proizvodnji također mogu dovesti do nastanka aktiva povezanih s pravom vlasništva treće strane. Vrijednost takvih ugovora pogodnost je za nositelja koja premašuje vrijednost koja nastaje za izdavatelja. Na primjer:

- (a) isključivo pravo da neka osoba radi za nekoga (npr. nogometaši) ili da netko objavi književna djela ili glazbena djela. Vrijednost takvih prava dobit je koja se može ostvariti prijenosom prava koja premašuje trošak poništavanja postojećeg ugovora,
- (b) dogovori o vremenski ograničenoj uporabi (*time share*). Samo dio ugovora o vremenski ograničenoj uporabi mora se smatrati stjecanjem aktive:
 - (1) ako vlasnik ima određen prostor koji mu je dostupan na neograničeno vrijeme, ako ispunjava uvjete da bude član upravnog odbora određenog projekta ili može prodati ili dodijeliti licencu po svojoj volji, onda je taj dogovor vjerojatno aktiva iste vrste kao i kuća;
 - (2) ako je vlasnik sklopio trajni ugovor o tome da će u određenom razdoblju na određeno vrijeme imati neki oblik smještaja, vjerojatno se radi o unaprijed plaćenom leasingu, odnosno o unaprijed plaćenom finalnoj potrošnji kućanstava;
 - (3) taj unaprijed plaćeni leasing ponekad može biti dan u podzakup ili prodan za preostalo razdoblje leasinga kao prenosiv operativni leasing;
 - (4) sudionik *points-based* projekta može imati račun koji potražuje samo preko aktive.

POGLAVLJE 16.

OSIGURANJE

UVOD

- 16.01. Osiguranje je djelatnost kojom se institucionalne jedinice ili skupine jedinica štite od negativnih financijskih posljedica posebnih nesigurnih događaja. Može se razlikovati dvije vrste osiguranje: socijalno osiguranje i ostalo osiguranje.
- 16.02. Socijalno osiguranje je sustav koji pokriva socijalne rizike i potrebe. Često je organizirano kolektivno za skupinu; sudjelovanje u programu je općenito obvezno ili ga potiču treće osobe. Socijalno osiguranje obuhvaća: sustave socijalne zaštite koje uvodi, nadzire i financira vlada; i sustave osiguranja preko zaposlenja koje poslodavac omogućuje ili upravlja njima u ime svojih zaposlenika. Socijalno osiguranje je opisano u poglavlju 17.
- 16.03. Osiguranje koje nije socijalno osiguranje pokriva događaje kao što su smrt, preživljenje, požar, prirodne katastrofe, poplava, automobilske nezgode itd. Osiguranje za slučaj smrti i preživljenja znano je kao životno osiguranje, a osiguranje od svih drugog događaja znano je kao neživotno osiguranje.
- 16.04. Ovo se poglavlje odnosi na životno i neživotno osiguranje. Opisuje kako se djelatnosti osiguranja bilježe u računima.
- 16.05. Prava i obveze osiguranja utvrđeni su policom osiguranja. Polica je sporazum između osiguravatelja i druge institucionalne jedinice koja se naziva ugovaratelj osiguranja. U skladu sa sporazumom, ugovaratelj osiguranja osiguravatelju plaća premiju, a kada navedeni događaj nastupi, osiguravatelj ugovaratelju osiguranja ili imenovanoj osobi isplaćuje potraživanje. Na taj se način ugovaratelj osiguranja štiti od određenih oblika rizika; dok je cilj osiguravatelja da objedinjavanjem rizika primi više od dobivenih premija nego što mora isplatiti s naslova štete.
- 16.06. Polica osiguranja utvrđuje uloge uključenih stranaka, koje su sljedeće:
- (a) osiguravatelj pruža pokriće;
 - (b) ugovaratelj osiguranja odgovoran je za plaćanje premija;
 - (c) korisnik prima naknadu štete;
 - (d) osigurana osoba ili predmet koji podliježe riziku.
- U praksi, ugovaratelj osiguranja, korisnik i osiguranik mogu biti ista osoba. U polici su navedene te uloge i za svaku je ulogu određena odgovarajuća osoba.
- 16.07. Najčešći oblik osiguranja naziva se izravno osiguranje, pri čemu se institucionalne jedinice osiguravaju kod osiguravatelja od financijskih posljedica posebnih rizika. Međutim, izravni osiguravatelji mogu isto tako osigurati sebe osiguravajući dio izravno osiguranih rizika kod drugih osiguravatelja. To se naziva reosiguranje, a pružatelji tih usluga zovu se reosiguravatelji.

Izravno osiguranje

- 16.08. Postoje dvije vrste izravnog osiguranja: životno osiguranje i neživotno osiguranje.
- 16.09. *Definicija:* životno osiguranje je aktivnost u kojoj ugovaratelj osiguranja izvršava redovita plaćanja osiguravatelju, a u zamjenu za to mu osiguravatelj jamči da će korisniku osigurati ugovoreni iznos ili rentu, na određeni datum ili ranije, ako osigurana osoba umre prije tog datuma. Policom životnog osiguranja mogu se dodijeliti naknade koje proizlaze iz niza rizika. Na primjer, policom životnog osiguranja za slučaj starosti može dodijeliti naknadu nakon što osiguranik navršši 65 godina, a nakon smrti osiguranika može tu naknadu dodijeliti preživjelom bračnom drugu do njegove smrti.
- 16.10. Životno osiguranje također obuhvaća dodatno osiguranje od tjelesne ozljede, uključujući nesposobnost za rad, osiguranje od smrti koja je posljedica nezgode te osiguranje od invaliditeta koji je posljedica nezgode ili bolesti.
- 16.11. Neke vrste životnog osiguranja pružaju naknadu štete u slučaju nastupa osiguranog slučaja, npr. osiguranje koje je povezano s hipotekarnim kreditom i isplaćuje naknadu za otplatu hipoteke ako primatelj dohotka umre prije dospijea odgovarajućeg kredita. Većina takvih vrsta osiguranja uz element pokriva rizika ima i znatan element štednje. S obzirom na veliki element štednje, životno osiguranje smatra se oblikom štednje, a odgovarajuće transakcije bilježe se u financijskim računima.

- 16.12. *Definicija:* neživotno osiguranje je aktivnost u kojoj ugovaratelj osiguranja izvršava redovita plaćanja osiguravatelju, a u zamjenu za to mu osiguravatelj jamči da će korisniku osigurati ugovoreni iznos ako nastupi događaj koji nije smrt osobe. Primjeri takvih događaja su: nezgode, bolest, požar itd. Osiguranje od nezgode koje pokriva rizike povezane sa životom, u većini je europskih zemalja razvrstano kao neživotno osiguranje.
- 16.13. Polica životnog osiguranja koja pruža naknadu u slučaju smrti u okviru određenog razdoblja, ali ni u kojim drugim okolnostima, koja se obično naziva osiguranje u slučaju smrti, u nacionalnim računima smatra se neživotnim osiguranjem jer se šteta isplaćuje samo ako nastupi određena izvanredna okolnost i nikako drukčije. U praksi, zbog načina na koji osiguravajuće kuće vode svoje račune, možda nije uvijek moguće odvojiti osiguranje u slučaju smrti od životnog osiguranja. U takvim okolnostima, osiguranje u slučaju smrti može se obrađivati isto kao životno osiguranje.
- 16.14. Životno i neživotno osiguranje uključuju raspršivanje rizika. Osiguravatelji obično od ugovaratelja osiguranja primaju male i redovite uplate premija, a kada nastupe slučajevi pokriveni policom isplaćuju veće iznose podnositeljima odštetnih zahtjeva. Kod neživotnog osiguranja, rizici su raspršeni na sve osobe koje su sklopile police osiguranja. Osiguravatelj određuje premije koje se naplaćuju za pružanje usluga osiguranja u određenoj godini prema iznosu šteta koje očekuje da će isplatiti u istoj godini. Obično je broj podnositelja odštetnih zahtjeva puno manji od broja ugovaratelja osiguranja. Za pojedinog ugovaratelja neživotnog osiguranja ne postoji odnos između uplaćenih premija i isplaćenih šteta, čak ni dugoročno, ali osiguravatelj svake godine utvrđuje takav odnos za svaku vrstu neživotnog osiguranja. Za životno osiguranje, odnos između premija i šteta tijekom vremena važan je kako ugovarateljima osiguranja tako i osiguravateljima. Netko tko sklapa policu životnog osiguranja očekuje da će naknade koje će primiti biti najmanje toliko visoke kao premije uplaćene do trenutka dospijea naknade i jedan je od oblika štednje. Osiguravatelj mora prilikom određivanja odnosa između razina premija i naknada združiti taj aspekt police s aktuarskim izračunima osigurane populacije s obzirom na očekivano trajanje života, uključujući rizik od nezgoda sa smrtnim posljedicama. Nadalje, u razdoblju između primitka premija i isplate naknada, osiguravatelj zarađuje vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava vlasnički dohodak dijela primljenih premija. Taj dohodak također utječe na razine premija i naknada koje određuju osiguravatelji.
- 16.15. Postoje značajne razlike između životnog i neživotnog osiguranja koje vode do različitih vrsta stavki u računima. Neživotno osiguranje sastoji se od preraspodjele između svih ugovaratelja osiguranja i nekoliko podnositelja odštetnih zahtjeva u tekućem razdoblju. Životno osiguranje uglavnom preraspodjeljuje premije uplaćene tijekom određenog razdoblja kao naknade koje se kasnije isplaćuju istom ugovaratelju osiguranja.

Reosiguranje

- 16.16. *Definicija:* osiguravatelj se može zaštititi od neočekivano velikog broja šteta, ili iznimno velikih šteta, tako da s reosiguravateljem sklopi policu reosiguranja. Društva za reosiguranje koncentrirana su u ograničenom broju financijskih centara te su zato reosiguravateljni tokovi u mnogo slučajeva transakcije s inozemstvom. Reosiguravatelji često sklapaju police reosiguranja s drugim reosiguravateljima kako bi dodatno raspršili rizik. Takvo se proširenom reosiguranje naziva retrocesija.
- 16.17. Ograničenje rizika također se može postići tako da skupina osiguravatelja, koji se nazivaju preuzimatelji rizika, zajedno prihvate rizike povezane s jednom policom. Svaki pojedinačni osiguravatelj odgovoran je samo za svoj dio police, prima odgovarajući dio premije i plaća isti dio u slučaju isplate štete ili naknade. Policom upravlja ili vodeći upravitelj ili broker osiguranja. Londonski LLOYD primjer je tržišta osiguranja gdje su izravni i neizravni rizici raspršeni na veliki broj preuzimatelja rizika.
- 16.18. Izravni osiguravatelj ima različite mogućnosti za organizaciju neizravnog pokrića za rizike koje je osiguravatelj prihvatio. Razlikuju se sljedeće vrste reosiguranja:
- proporcionalno reosiguranje kod kojega ugovaratelj osiguranja reosiguravatelju ustupa dogovoreni postotak svih rizika, ili svih rizika konkretnog portfelja police izravnog osiguranja. To znači da izravni osiguravatelj prenosi odgovarajući postotak premija na reosiguravatelja koji potom podmiruje isti postotak šteta kada nastanu. U takvim se slučajevima, svaka reosigurateljna provizija koju reosiguravatelj isplati ugovaratelju osiguranja obrađuje kao smanjenje policiranih premija reosiguranja;
 - neproporcionalno reosiguranje poznato kao reosiguranje viška šteta, kod kojega reosiguravatelj snosi rizik samo onog dijela izravne štete koji premašuje ugovoreni prag. Ako izravnih šteta koji premašuju prag nema ili ih je malo, reosiguravatelj može dio svoje dobiti prenijeti na izravnog osiguravatelja. Podjela dobiti se u računima obrađuje kao tekući prijenos od reosiguravatelja izravnom osiguravatelju, slično kao isplata šteta.

Uključene jedinice

- 16.19. Institucionalne jedinice uključene u izravno osiguranje i reosiguranje pretežno su osiguravatelji. Osiguranje kao sporednu djelatnost može obavljati druga vrsta poduzeća, ali obično pravni propisi koji uređuju obavljanje djelatnosti osiguranja propisuju vođenje posebnog niza računa koji obuhvaćaju sve aspekte djelatnosti osiguranja te stoga postoji posebna institucionalna jedinica, razvrstana u podsektore osiguravajućih društava (S.128) ili mirovinskih fondova (S.129). Država može obavljati druge djelatnosti osiguranja, ali je isto tako vjerojatno da postoji posebna jedinica. Uzimajući u obzir da mogu biti uključeni i drugi sektori, u nastavku se pretpostavlja da sve osiguranje obavljaju rezidentni ili nerezidentni osiguravatelji.
- 16.20. Jedinice koje se prvenstveno bave djelatnostima koje su blisko povezane s osiguranjem, ali koje same ne preuzimaju rizik, su jedinice koje obavljaju pomoćne djelatnosti osiguranja. Takve su jedinice razvrstane u podsektor pomoćnih financijskih djelatnosti (S.126) i uključuju, na primjer, sljedeće:
- (a) brokere osiguranja;
 - (b) privatne neprofitne institucije koje služe osiguravajućim poduzećima i mirovinskim fondovima;
 - (c) jedinice čija je glavna djelatnost da rade kao nadzorna tijela osiguravajućih poduzeća i mirovinskih fondova, kao i tržišta osiguranja.

OUTPUT IZRAVNOG OSIGURANJA

- 16.21. Osiguravajuće društvo prihvaća premiju od klijenta i drži ju do podnošenja odštetnog zahtjeva ili isteka razdoblja osiguranja. U međuvremenu, osiguravajuće društvo ulaže premiju, a vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava vlasnički dohodak predstavlja dodatni izvoz financijskih sredstava za podmirivanje bilo kakvih dospjelih potraživanja. Osiguravajuće društvo određuje razinu premija tako da, nakon što se svoti premija pribroji vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava vlasnički dohodak koji je zarađen na njima i oduzme očekivano potraživanje, ostane marža koju osiguravajuće društvo može zadržati; ta marža predstavlja *output* osiguravajućeg društva. *Output* industrije osiguranja mjeri se tako da odražava politike osiguravatelja u vezi s određivanjem polica. U tu svrhu, potrebno je definirati četiri odvojene stavke. To su:
- (a) zarađene premije
 - (b) dodaci na premiju;
 - (c) nastale štete ili dospjele naknade;
 - (d) tehničke pričuve osiguranja.

Te se stavke obrađuju po redu, a zatim slijedi mjerenje *outputa* za izravno neživotno osiguranje, izravno životno osiguranje i reosiguranje.

Zarađene premije

- 16.22. *Definicija:* zarađene premije su udio policiranih premija koje su zarađene tijekom računovodstvenog razdoblja. Policirane premije obuhvaćaju razdoblje za koje je bila ugovorena polica osiguranja. Razlika između policiranih premija i zarađenih premija su iznosi koji se izdvajaju i uključuju u pričuve za prijenosne premije. Takvi se iznosi tretiraju kao aktiva ugovaratelja osiguranja. Koncept zarađene premije u računovodstvu osiguranja u skladu je s načelom bilježenja nastanka poslovnog događaja u nacionalnim računima.
- 16.23. Premija osiguranja je ili redovita premija koja se plaća mjesečno ili godišnje, ili jednokratna premija koja je obično plaća na početku razdoblja osiguranja. Jednokratne premije su uobičajene za osiguranje rizika povezanih s velikim događajima, poput izgradnje velikih zgrada ili opreme te s cestovnim, željezničkim, pomorskim ili zračnim prijevozom roba.
- 16.24. Premije zarađene u predmetnoj godini imaju sljedeći oblik:

policirane premije

uvećano za pričuve za nezarađene premije na početku računovodstvene godine

umanjeno za pričuve za nezarađene premije na kraju računovodstvene godine.

Ili predstavljeno drukčije, imaju sljedeći oblik:

policirane premije

umanjeno za promjenu (minus povećanje ili plus smanjenje) pričuva za nezarađene premije.

- 16.25. Pričuve za nezarađene premije i druge pričuve uključene su u tehničke pričuve neživotnog osiguranja (AF.61) i tehničke pričuve životnog osiguranja (AF.62). Tehničke pričuve osiguranja opisane su u stavcima 16.43. do 16.45.
- 16.26. Ugovaratelji osiguranja često moraju platiti namjenski porez na plaćanje premije osiguranja. Premije životnog osiguranja u mnogim su zemljama isključene iz tog poreza na osiguranje. Budući da osiguravatelji moraju taj porez prenijeti na državu, odgovarajući iznosi se ne bilježe u godišnjim financijskim izvještajima osiguravatelja. U bilancu stanja osiguravatelja može se pod trgovački kredit knjižiti samo relativno mali iznos – preostali iznos za predmetnu godinu koji još treba prenijeti na državu. Plaćanja poreza kao takva se ne bilježe u računima osiguravatelja. Takav porez se u nacionalnim računima tretira kao porez na proizvode. Pretpostavlja se da ugovaratelji osiguranja takve iznose uplaćuju izravno na račune poreznih vlasti.

Dodaci na premiju

- 16.27. *Definicija:* dodaci na premiju su dohodak koji osiguravatelji zarade od ulaganja tehničkih pričuva osiguranja i predstavlja obveze prema ugovarateljima osiguranja.
- 16.28. Posebno za životno osiguranje, ali u manjoj mjeri i za neživotno osiguranje, ukupan iznos dospjelih naknada ili nastalih potraživanja u određenom razdoblju često premašuje zarađene premije. Premije se obično plaćaju redovito, često na početku razdoblja osiguranja, dok štete nastaju kasnije, a u slučaju životnog osiguranja naknade dopijevaju mnogo godina kasnije. U vremenu koje protekne od plaćanja premije i isplate štete, predmetna svota stoji na raspolaganju osiguravatelju za ulaganje ili zaradu dohotka. Takvi se iznosi zovu tehničke pričuve osiguranja. Dohodak koji je zarađen na pričuvama omogućuje osigurateljima da naplaćuju niže premije nego što bi u protivnom bio slučaj. Prilikom mjerenja pružene usluge uzima se u obzir veličina dohotka kao i relativna veličina premija i šteta.
- 16.29. Iako se u slučaju neživotnog osiguranja premija može platiti na početku razdoblja pokrića, premije se zarađuju tek kontinuirano kako razdoblje odmiče. U bilo kojem trenutku prije kraja pokrića osiguravatelj ima iznos koji duguje ugovaratelju osiguranja u vezi s uslugama i mogućim štetama koje treba isplatiti u budućnosti. To je oblik kredita koji ugovaratelj osiguranja daje osiguravatelju, opisan kao nezarađene premije. Slično, iako osiguratelj mora isplatiti štetu kada nastupi izvanredna okolnost određena u polici, ona se ne može isplatiti tek nakon određenog vremena, često zbog pregovora o dospjelim iznosima. To je još jedan oblik kredita, opisan kao pričuve za štete.
- 16.30. Slične pričuve postoje za životno osiguranje, ali kod njih postoje još dva elementa pričuva osiguranja, a to su aktuarske pričuve za životno osiguranje i pričuve za osiguranje sa sudjelovanjem u dobiti. One predstavljaju iznose odvojene za isplate naknada u budućnosti. Pričuve se u načelu ulažu u financijsku aktivu, a dohodak je u obliku dohotka od ulaganja. Mogu se koristiti za financiranje gospodarske djelatnosti poput nekretnina, stvaranje neto viška od poslovanja ili u posebnom poduzeću ili kao sporedna djelatnost.
- 16.31. Sav vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava vlasnički dohodak koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja je u računu primarne distribucije dohotka prikazan kao iznos koji se isplaćuje ugovarateljima osiguranja. U slučaju neživotnog osiguranja, isti se iznos potom vraća osiguravatelju kao dodatak na premiju u računu sekundarne distribucije dohotka. U slučaju životnog osiguranja, premije i dodaci na premije prikazuju se u financijskom računu.

Prilagođene nastale štete ili dospjele naknade

- 16.32. *Definicija:* nastale štete ili dospjele naknade su financijske obveze osiguravatelja prema korisniku u vezi s rizicima koje događaj ostvari u predmetnom razdoblju kako je utvrđeno u polici.
- 16.33. Koncept šteta nastalih s naslova neživotnog osiguranja i dospjelih naknada s naslova životnog osiguranja u skladu je s obračunskim načelom mjerenja u nacionalnim računima.

Prilagođene štete nastale s naslova neživotnog osiguranja

- 16.34. Štete se mogu podijeliti na isplaćene štete i nastale štete. Nastale štete odnose se na iznose koji dopijevaju s naslova osiguranih rizika koji se ostvare u predmetnoj godini. Nije važno je li ugovaratelj police prijavio odgovarajući događaj. Dio šteta isplatit će se sljedeće godine ili kasnije. S druge strane, štete koje su posljedica događaja koji su nastali u prošlim godinama isplaćuju se u tekućoj godini. Neisplaćeni dio nastalih šteta dodaje se u pričuvu za štete.
- 16.35. Štete s naslova neživotnog osiguranja u kalendarskoj godini imaju sljedeći oblik:

isplaćene štete

umanjeno za pričuvu za štete na početku računovodstvene godine

uvećano za pričuvu za štete na kraju računovodstvene godine.

Ili predstavljeno drukčije, imaju sljedeći oblik:

isplaćene štete

uvećano za promjenu (plus povećanje ili minus smanjenje) pričuva za štete.

- 16.36. Svi troškovi u vezi sa štetama koje je preuzeo osiguravatelj, bilo vanjski ili unutarnji, nisu uključeni u nastale štete. Takvi troškovi mogu se sastojati od: troškova stjecanja, upravljanja policom, upravljanja ulaganjem i obrade šteta. Neke troškove možda nije moguće posebno utvrditi u podacima iz računovodstvenog izvora. Vanjski troškovi uključuju izdatke za radove koje je osiguravatelj naručio kod druge jedinice pa su zato u računima bilježeni kao intermedijarna potrošnja. Unutarnji troškovi uključuju izdatke za radove koje su obavili vlastiti zaposlenici osiguravatelja pa su zato u računima bilježeni kao troškovi rada.
- 16.37. U slučaju katastrofa, nastale štete ne utječu na vrijednost šteta. Štete zbog katastrofa bilježe se kao kapitalni transfer od osiguravatelja ugovaratelju osiguranja. Prednost takvog bilježenja je da se raspoloživi dohodak ugovaratelja osiguranja ne povećava neočekivano, što bi bio slučaj da se štete bilježe drukčije (vidjeti stavke 16.92. i 16.93.).
- 16.38. Promjenljivost šteta ne utječe izravno niti na obujam niti na cijenu usluga osiguranja. Osiguravatelji određuju razinu premija na temelju vlastite procjene vjerojatnosti nastanka šteta. Zbog toga formula koja se koristi za izračun *outputa* koristi prilagođene nastale štete, odnosno procjenu koja je ispravljena za promjenljivost šteta.
- 16.39. Procjena prilagođenih nastalih šteta može se dobiti statistički, pristupom očekivanja koji se temelji na prethodnom iskustvu u vezi s razinom šteta. Međutim, prilikom razmatranja povijesti plaćenih šteta, mora se uzeti u obzir udio takvih šteta koji se podmiruju prema uvjetima police reosiguranja izravnog osiguravatelja. Na primjer, kada izravni osiguravatelj ima reosiguranje viška štete, znano kao neproporcionalno reosiguranje, određuje razinu premija na razinu premija koje pokrivaju štete do najveće štete pokrivena njegovom policom reosiguranja uvećano za premiju reosiguranja koju mora platiti. Na temelju police proporcionalnog reosiguranja, određuje svoje premije za pokriće udjela šteta koje treba isplatiti uvećano za premiju reosiguranja.
- 16.40. Drugi način prilagodbe šteta nastalih zbog promjenljivost je korištenje računovodstvenih podataka o promjeni vlastitih financijskih sredstava i drugih tehničkih pričuva. Pričuve za izravnane su iznosi koje osiguravatelji odvajaju u skladu sa zakonskim ili upravnim zahtjevima za pokriće neredovitih ili nepredvidivih velikih šteta u budućnosti. Takvi se iznosi uključuju u tehničke pričuve neživotnog osiguranja (AF.61).

Dospjele naknade s naslova životnog osiguranja

- 16.41. Dospjele naknade s naslova životnog osiguranja su iznosi koji se isplaćuju po polici u predmetnom obračunskom razdoblju. Kod životnog osiguranja nisu potrebne prilagodbe u slučaju neočekivanih promjenljivosti.
- 16.42. Svi troškovi u vezi s naknadama ne uključuju se u dospjele naknade, već se bilježe kao intermedijarna potrošnja i troškovi rada.

Tehničke pričuve osiguranja

- 16.43. *Definicija:* tehničke pričuve osiguranja su iznosi koje je osiguravatelj odvojio. Pričuve predstavljaju aktivu za ugovaratelje osiguranja, a pasivu za osiguravatelje. Tehničke se pričuve dijele na neživotno i životno osiguranje te anuitete.
- 16.44. U skladu s Direktivom Vijeća 91/674/EEZ ⁽¹⁾, postoji sedam vrsta tehničkih pričuva. U svakom slučaju u bilanci stanja se prikazuju iznos bruto reosiguranja, iznos ustupljen reosigurateljima i neto iznos. Sedam kategorija su:
- (a) pričuva za nezarađene premije — razlika između policiranih premija i zarađenih premija. Ta pričuva može, ovisno o nacionalnom zakonodavstvu, uključivati posebni element koji se odnosi na rizike koji nisu istekli;

⁽¹⁾ Direktiva Vijeća 91/674/EEZ od 19. prosinca 1991. o godišnjim financijskim izvještajima i konsolidiranim financijskim izvještajima društava za osiguranje (SL L 374, 31.12.1991., str. 7).

- (b) pričuve za životno osiguranje — takve pričuve odražavaju sadašnju vrijednost očekivanih budućih naknada (uključujući, bez ograničavanja, prijavljene bonuse) umanjeno za vrijednost budućih premija. Nadzorna tijela mogu odrediti gornju granicu eskontne stope koja se koristi u izračunu sadašnje vrijednosti;
- (c) pričuve za štete — razlika između nastalih i plaćenih šteta. Jednaka je ukupnom procijenjenom krajnjem trošku poduzetnika za osiguranje za namiru svih šteta koji proizlaze iz prijavljenih ili neprijavljenih događaja koji su nastali do kraja financijske godine, umanjeno za iznose koji su već plaćeni u vezi s takvim štetama.
- (d) pričuve za bonuse i popuste (osim ako nisu prikazane u kategoriji iz točke (b)) — obuhvaćaju iznose namijenjene ugovarateljima osiguranja ili ugovornim korisnicima u obliku bonusa i popusta, u mjeri u kojoj takvi iznosi već nisu bilježeni u korist ugovaratelja osiguranja ili ugovornih korisnika;
- (e) pričuva za izravnjanje obuhvaća iznose odvojene u skladu sa zakonskim ili upravnim zahtjevima za izravnjanje oscilacija kvota štete u budućim godinama ili za pokriće posebnih rizika. Državna tijela mogu ne dozvoliti tu pričuvu;
- (f) druge tehničke pričuve obuhvaćaju, između ostalog, pričuvu za rizike koji nisu istekli, ako nisu uključene u kategoriju iz točke (a). Ta stavka može također uključivati pričuve za starost koje uzimaju u obzir učinak starenja na iznos šteta, npr. u slučaju zdravstvenog osiguranja;
- (g) tehničke pričuve za police životnog osiguranja kod kojih rizik ulaganja snose ugovaratelji osiguranja. Ta stavka obuhvaća tehničke pričuve uspostavljene za pokriće obveza prema ugovarateljima osiguranja u kontekstu polica životnog osiguranja kod kojih se vrijednost povrata određuje upućivanjem na ulaganja za koja rizik snosi ugovaratelj osiguranja, ili upućivanjem na indeks, kao što je slučaj s indeksiranim životnim osiguranjem. Ta stavka također obuhvaća tehničke pričuve u vezi s osiguranjem zemljišta

16.45. Prilikom promjena tehničkih pričuva osiguranja (F.61 i F.62) koje se koriste u izračunima *outputa*, ostvareni i neostvareni vlasnički dobiti i gubici nisu uključeni.

Definiranje outputa osiguranja

- 16.46. Osiguravatelji svojim klijentima pružaju uslugu osiguranja, ali svoje usluge ne naplaćuju izričito.
- 16.47. Osiguravatelj naplaćuje premije i plaća štete ili naknade kada se dogodi osigurani slučaj. Štete ili naknade naknađuju korisniku financijske posljedice osiguranog događaja.
- 16.48. Tehničke pričuve osiguranja su financijska sredstva koja osiguravatelji koriste za ulaganja i zarađivanje dohotka. Takva financijska sredstva i odgovarajući vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava (dodaci na premiju) su obveze prema korisnicima.
- 16.49. Ovaj odjeljak opisuje informacije koje su potrebne za izračun *outputa* usluga izravnog osiguranja i reosiguranja.

Neživotno osiguranje

- 16.50. *Output* osiguravatelja je usluga koju pruža korisnicima.
- 16.51. Ako se primjenjuje pristup očekivanja, formula za izračun *outputa* je sljedeća:

zarađene premije

uvećano za dodatke na premiju

umanjeno za prilagođene nastale štete

pri čemu se prilagođene nastale štete ispravljene zbog kolebanja šteta korištenjem povijesnih podataka ili računovodstvenih podataka o promjenama pričuve za izravnjanja i vlastitih financijskih sredstava. Dodaci na premije manje su kolebljivi od šteta, stoga nisu potrebne nikakve prilagodbe zbog kolebanja. Prilikom procjenjivanja prilagođenih šteta, informacije se raščlanjuju po proizvodima, na primjer osiguranje cestovnih vozila, osiguranje zgrada itd.

Ako potrebni računovodstveni podaci nisu raspoloživi, a povijesni statistički podaci nisu dostatni za primjerenu prosječnu procjenu *outputa*, *output* neživotnog osiguranja može se procijeniti kao suma troškova (uključujući intermedijarne troškove, troškove rada i kapitala) uvećano za dodatak za „uobičajenu dobit”.

Životno osiguranje

16.52. *Output* izravnog životnog osiguranja izračunava se posebno kao:

zarađene premije

uvećano za dodatke na premiju

umanjeno za dospjele naknade

umanjeno za povećanja (uvećano za smanjenja) tehničkih pričuva i osiguranja sa sudjelovanjem u dobiti.

16.53. Ako nisu raspoloživi odgovarajući podaci za izračun životnog osiguranja prema toj formuli, treba koristiti pristup koji se temelji na sumi troškova, slično pristupu opisanom za neživotno osiguranje. Kao i u slučaju neživotnog osiguranja, uključuje se dodatak za uobičajenu dobit.

16.54. Vlasnički dobiti i gubici ne smiju se uključiti u izračun *outputa*.

Reosiguranje

16.55. Formula za izračun *outputa* reosiguranja analogna je onoj za izravno osiguranje. Međutim, budući da je prvenstveni motiv reosiguranja ograničavanje izloženosti izravnog osiguravatelja riziku, reosiguravatelj se u uobičajenom tijeku poslovanja bavi iznimno velikim štetama. Zbog tog razloga, i zato jer je tržište reosiguranja koncentrirano na nekoliko velikih poduzeća diljem svijeta, manje je vjerojatno da će se reosiguratelj suočiti s neočekivano velikom štetom nego je to slučaj s izravnim osiguravateljem, posebno u slučaju reosiguranja viška šteta.

16.56. *Output* reosiguranja mjeri se na isti način kao i *output* izravnog neživotnog osiguranja. Međutim, neka su plaćanja specifična za reosiguranje. Takva plaćanja su provizije izravnom osiguravatelju na temelju proporcionalnog reosiguranja i podjele dobiti u reosiguranju viška šteta. Nakon što se navedeno uzme u obzir, *output* reosiguranja računa se kao:

zarađene premije umanjeno za provizije koje treba platiti

uvećano za dodatke na premiju

umanjeno za prilagođene nastale štete i podjela dobiti.

TRANSAKCIJE POVEZANE S NEŽIVOTNIM OSIGURANJEM

16.57. Ovaj odjeljak opisuje niz stavaka u kojima se bilježe utjecaji police neživotnog osiguranja. Police mogu sklapati poduzeća, kućanstva kao pojedinci i jedinice u inozemstvu. Međutim, kada policu sklopi član kućanstva ta polica se smatra socijalnim osiguranjem, potrebne stavke su one opisane u poglavlju 17.

Raspodjela outputa osiguranja među korisnicima

16.58. *Output* neživotnih osiguravatelja opisan je u stavku 16.51. Vrijednost *outputa* osiguravatelja knjiži se kao uporaba kako slijedi:

(a) intermedijarna potrošnja poduzeća, uključujući sljedeće sektore: nefinancijska društva (S.11), financijska društva (S.12), opća država (S.13), kućanstva kao poslodavci (S.141) i radnici za vlastiti račun (S.142) ili neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (S.15);

(b) izdaci za finalnu potrošnju kućanstava kao pojedinaca (S.143 i S.144); ili

(c) izvoz nerezidentnim ugovarateljima osiguranja (S.2).

16.59. Vrijednost *outputa* alocira se na korisnike prema vrsti osiguranja.

16.60. Također, vrijednost *outputa* alocira se ugovarateljima osiguranja kao uporaba razmjerno njihovim stvarnim premijama koje treba platiti.

16.61. Alokacija *outputa* na intermedijarnu potrošnju raščlanjuje se prema djelatnosti.

Usluge osiguranja pružene prema sektoru inozemstva te iz sektora inozemstva

16.62. Rezydentni osiguravatelji mogu pružati osigurateljno pokriće kućanstvima i poduzećima u inozemstvu, a rezidentna kućanstva i poduzeća mogu kupovati pokriće od osiguravatelja u inozemstvu. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava koje rezidentni osiguravatelji pripisuju ugovarateljima osiguranja uključuje dodjelu ugovarateljima osiguranja u inozemstvu. Takvi nerezidentni ugovaratelji osiguranja potom također plaćaju dodatke na premiju rezidentnom osiguravatelju.

16.63. Slično se također primjenjuje na rezidentna poduzeća i kućanstva koja sklapaju police s nerezidentnim osiguravateljima. Rezidentni ugovaratelji osiguranja primaju vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava iz inozemstva i plaćaju premije i dodatke u inozemstvo. Procjena veličine tih tokova je teška, posebno ako ne postoji rezidentni osiguravatelj za usporedbu. U procjeni za nacionalno gospodarstvo mogu se koristiti podaci o protustavkama. Razina transakcija rezidenata mora biti poznata, a za procjenu potraživanja s naslova dohotka od ulaganja i obveza s naslova dodataka na premiju može se upotrijebiti omjer između dodataka na premiju i stvarnih premija u gospodarstvu koje pruža usluge.

Bilježenja

16.64. U vezi s neživotnim osiguranjem koje nije dio socijalnog osiguranja bilježi se ukupno šest parova transakcija; dva para koja se odnose na mjerenje proizvodnje i potrošnje usluge osiguranja, tri para koja se odnose na raspodjelu i jedan na financijski račun. U izvanrednim okolnostima, može se bilježiti sedma transakcija koja se odnosi na raspodjelu i može se bilježiti u kapitalnom računu. Vrijednost *outputa* djelatnosti, vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava koji treba pripisati ugovarateljima osiguranja i vrijednost naknade za usluge računaju se posebno za neživotno osiguranje na način opisan u nastavku.

16.65. Transakcije proizvodnje i potrošnje su kako slijedi:

- (a) budući da sve takve djelatnosti rezidentnih institucionalnih jedinica obavljaju osiguravatelji, *output* (P.1) se knjiži na računu proizvodnje osiguravatelja;
- (b) usluge može trošiti bilo koji sektor gospodarstva ili inozemstvo; vrijednost usluge plaća se osiguravateljima. Plaćanja poduzeća su intermedijarna potrošnja (P.2) bilježena na njihovom računu proizvodnje. Osiguranje koje plaćaju kućanstva kao pojedinci su izdaci za finalnu potrošnju (P.3) bilježeni u računu uporabe dohotka. Plaćanja sektora inozemstva bilježe se kao izvoz usluga (P.62) u vanjskom računu roba i usluga.

16.66. Transakcije raspodjele su vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava pripisan ugovarateljima osiguranja u vezi s neživotnim osiguranjem, neto premije neživotnog osiguranja i odštetni zahtjevi:

- (a) vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava tehničkih pričuva neživotnog osiguranja pripisuje se ugovarateljima osiguranja (D.441). Stoga ga osiguravatelji bilježe kao obvezu, a svi sektori i inozemstvo kao potraživanje. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava dijeli se među ugovarateljima osiguranja razmjerno njihovim tehničkim pričuvama neživotnog osiguranja, ili razmjerno stvarnoj policiranoj premiji (obveza). Obveze i potraživanja bilježe se na računu primarne raspodjele dohotka;
- (b) neto premije izravnog neživotnog osiguranja (D.711) su iznosi premija i dohotka od ulaganja koji se koriste za financiranje izdataka osiguravatelja. Takve se premije računaju kao zaradene premije uvećano za dodatke na premiju umanjeno za vrijednost *outputa* osiguravatelja. Te neto premije svi sektori gospodarstva ili inozemstva bilježe kao obvezu, a osiguravatelji kao potraživanje. Raspodjela neto premija među sektorima obavlja se prema raspodjeli *outputa*;
- (c) štete s naslova izravnog neživotnog osiguranja (D.721) su iznosi koje osiguravatelj mora platiti ugovaratelju osiguranja kada nastupi događaj. Štete svi sektori gospodarstva ili inozemstva bilježe kao potraživanje, a osiguravatelji kao obvezu. Neto premije i štete bilježe se u računu sekundarne raspodjele dohotka. Neke štete se pojavljuju zbog štete ili povreda koje ugovaratelj osiguranja uzrokuje imovini ili osobama trećih strana. U takvim slučajevima, valjane štete se bilježe kao da ih izravno plaćaju osiguravatelji oštećenoj stranci, a ne neizravno preko ugovaratelja osiguranja;
- (d) štete koje proizlaze iz gubitaka zbog katastrofe su ostali kapitalni transferi (D.99), a ne tekući transferi, i bilježe se u kapitalnom računu kao obveza osiguravatelja prema ugovarateljima osiguranja;
- (e) financijske bilance stanja bilježe tehničke pričuve neživotnog osiguranja (AF.61). Takve se pričuve bilježe kao pasiva osiguravatelja i aktiva svih sektora i inozemstva. Pričuve se sastoje od pretplata premija i plaćenih šteta. Raščlanjivanje ove kategorije nije potrebno, iako su za izračun zaradenih premija i nastalih šteta potrebne obje sastavnice.

16.67. Primjer računovodstvenog bilježenja za takve tokove prikazan je u tablici 16.1.

TRANSAKCIJE ŽIVOTNOG OSIGURANJA

- 16.68. Ovaj odjeljak opisuje kako se bilježenje životnog osiguranja razlikuju od bilježenja neživotnog osiguranja. U slučaju police životnog osiguranja naknade iz police obrađuju se kao promjene bogatstva bilježene u financijskom računu. Ako se polica smatra socijalnim osiguranjem, naknade u obliku mirovina bilježe se kao dohodak u računu sekundarne raspodjele dohotka. Razlog za različitu obradu je taj da se police koje nisu socijalno osiguranje sklapaju isključivo na inicijativu ugovaratelja osiguranja. Police koje se smatraju socijalnim osiguranjem odražavaju intervenciju treće stranke, obično države ili poslodavca, koja ugovaratelja osiguranja potiče ili obvezuje da se pobrine za dohodak nakon umirovljenja. Socijalno osiguranje je opisano u poglavlju 17.
- 16.69. Ugovaratelj police životnog osiguranja je pojedinac razvrstan u sektor kućanstava (S.143 ili S.144). Ako trgovačko društvo sklopi policu osiguranja za život zaposlenika, radi se o osiguranju za slučaj smrti, a ne životnom osiguranju. Transakcije životnog osiguranja odvijaju se između osiguravatelja (koji su razvrstani u podsektor osiguravajućih društava – S.128) i rezidentnih kućanstava kao pojedinaca (S.143 i S.144), osim ako se ne izvoze nerezidentnim kućanstvima (koji su razvrstani u sektor inozemstva – S.2). Vrijednost *outputa* životnog osiguranja usklađena je s vrijednošću izdataka kućanstava za finalnu potrošnju i izvozom usluga, pri čemu se primjenjuje isti pristup kao i u slučaju neživotnog osiguranja. Dohodak od osiguranja koji se pripisuje ugovarateljima osiguranja obrađuje se kao dodaci na premije. Međutim, u slučaju životnog osiguranja premije i štete ne prikazuju se odvojeno te se ne obrađuju kao tekući transferi. Umjesto toga, oni su dio neto transakcija bilježenih u financijskom računu, pri čemu uključenu financijsku imovinu čine životno osiguranje i rente.
- 16.70. U računima se bilježe četiri para transakcija; dva se para odnose na proizvodnju i potrošnju usluga osiguranja, jedan par prikazuje pripisivanje dohotka od ulaganja ugovarateljima osiguranja, a jedan par prikazuje promjenu životnog osiguranja i anuiteta:
- (a) *output* (P.1) životnog osiguranja bilježi se na račun proizvodnje osiguravatelja;
 - (b) vrijednost potrošenih usluga bilježi se kao izdaci kućanstava za finalnu potrošnju (P.3) u račun uporabe raspoloživog dohotka ili kao obveza inozemstva, koja se tretira kao izvoz usluga (P.62) nerezidentnim kućanstvima. Plaćanja kućanstava nerezidentnim osiguravateljima su uvoz usluga (P.72);
 - (c) vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava zarađen od ulaganja tehničkih pričuva životnog osiguranja pripisan vlasnicima polica osiguranja (D.441) knjiži se na račun primarne raspodjele dohotka. Bonusi prijavljeni u vezi s policama životnog osiguranja obrađuju se kao razdijeljeni među ugovarateljima osiguranja, čak i ako premašuju vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava koji je zaradila institucija koja prijavljuje bonus. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava osiguravatelji bilježe kao obvezu, a rezidentna kućanstva ili nerezidentna kućanstva u inozemstvu kao potraživanje. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava dijeli se među ugovarateljima osiguranja razmjerno njihovim tehničkim pričuvama životnog osiguranja, ili, ako te informacije nisu raspoložive, razmjerno policiranoj premiji;
 - (d) financijska bilanca stanja sadrži stavke za tehničke pričuve životnog osiguranja i rente (AF.62). Takve se pričuve bilježe kao pasiva osiguravatelja i aktiva kućanstava i inozemstva. Ti iznosi odražavaju narav štednje koja je svojstvena za police životnog osiguranja. To uključuje pretplate premija i plaćanje naknada. Raščlanjivanje ove kategorije nije potrebno, iako su za izračun zarađenih premija i dospjelih naknada potrebne obje sastavnice.
- 16.71. Tehničke pričuve životnog osiguranja i rente odražavaju police koje na određeni dan daju jednokratni iznos. Jednokratni iznos može se iskoristiti za kupnju rente koja sama pretvara jednokratni iznos u stalna plaćanja. Uvjetovana prava pojedinačnih ugovaratelja osiguranja — iznos koji se prima na dan dospijeca ili nakon dospijeca kao jednokratno plaćanje ili renta — ne pribrajaju se vrijednosti obveza osiguravatelja. Razlika se dobiva iz uvjetovanosti i izračuna sadašnje vrijednosti. Iznos koji treba izvjestiti u okviru životnog osiguranja i renti definiran je prema računovodstvenim načelima osiguravatelja.
- 16.72. Primjer takvih tokova prikazan je u tablici 16.2.

Tablica 16.2. — Životna osiguranja

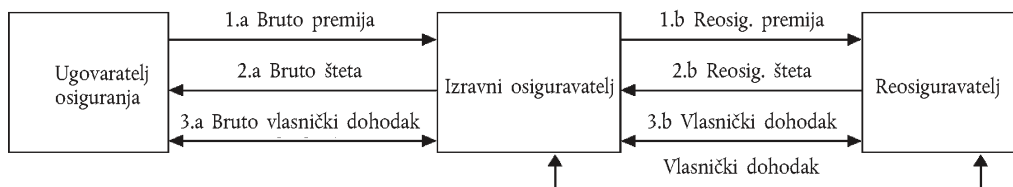
	Uporaba ili aktiva					Izvori ili pasiva					Ukupno		
	S.1 Odgovarajuće stavke	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15		S.1 Odgovarajuće stavke	
	Račun sektora inozemstva	NPUK	Kućanstva	Opća država	Financijska društva	Nefinancijska društva	Transakcije i izravnavajuće stavke	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva	NPUK	Ukupno
	Račun roba i usluga												
	Račun sektora inozemstva												
	Ukupno gospodarstvo												
	Ukupno gospodarstvo												
	Račun sektora inozemstva												
	Račun roba i usluga												
	Ukupno	0	0	0	0	0							0
	Ukupno	0	0	0	0	0							0
	Ukupno	4	4	4	4	4							4
	Ukupno	7	7	7	7	7							7
	Ukupno	4	4	4	4	4							4
	Ukupno	221	0	221	221	221							221
	Ukupno	243	0	243	243	243							243
	Ukupno	22	0	22	22	22							22
	Ukupno	0	0	0	0	0							0

TRANSAKCIJE POVEZANE S REOSIGURANJEM

- 16.73. Računi reosiguravatelja vrlo su slični računima izravnih osiguravatelja. Jedina je razlika da se transakcije izravnog osiguranja s ugovarateljima osiguranja koji sami nisu pružatelji osiguranja zamjenjuju transakcijama osiguranja između reosiguravatelja i izravnih osiguravatelja.
- 16.74. Transakcije osiguranja bilježe se bez odbitka reosiguranja. Premije se prvo plaćaju izravnom osiguravatelju koji tada može platiti dio premije reosiguravatelju (cesija), koji potom može platiti manji iznos drugom reosiguravatelju i tako dalje (retrocesija). Isto se analogno primjenjuje na štete ili naknade. Bruto obrada u skladu je sa stajalištem izvornog ugovaratelja osiguranja. Ugovaratelj osiguranja obično ne zna da je izravni osiguravatelj bilo kakav iznos ustupio reosiguravatelju i, u slučaju da reosiguratelj ode u stečaj, izravni osiguravatelj ostaje odgovoran za plaćanje punog iznosa šteta za ustupljene rizike.
- 16.75. *Output* izravnog osiguranja izračunava se bruto od reosiguranja. Drugi način izračuna neto od reosiguranja prikazao bi dio premija ugovaratelja izravnog osiguranja plaćenih izravnom osiguravatelju, a dio reosiguravatelju, ali taj način bilježenja, koji se naziva „neto bilježenje”, nije dopušten.

Donji dijagram 1. prikazuje taj proces.

Dijagram 1. — Tokovi između ugovaratelja osiguranja, izravnih i neizravnih osiguravatelja

16.76. Dijagram 1. sažima sljedeće tokove:

1. ugovaratelj osiguranja plaća premiju bez odbitka reosiguranja izravnom osiguravatelju (1.a), a reosiguravateljni dio bruto premije ustupa se reosiguravatelju (1.b);
 2. slično se bilježi plaćanje štete, ali u suprotnom smjeru. Štetu plaća reosiguravatelj izravnom osiguravatelju (2.b). Izravni osiguravatelj tom iznosu dodaje vlastitu štetu plaćenu dalje ugovaratelju osiguranja (2.a);
 3. izravni osiguravatelj i reosiguravatelj su ulaganjem svojih tehničkih pričuva zaradili dohodak od imovine. Reosiguratelj prenosi dohodak od imovine izravnom osiguravatelju (3.b) koji potom dodaje taj iznos svom zarađenom dohotku od imovine i dalje ga raspodjeljuje ugovaratelju osiguranja (3.a).
- 16.77. Svi bruto tokovi između ugovaratelja osiguranja i izravnog osiguravatelja uključuju odgovarajuće iznose tokova između izravnog osiguravatelja i reosiguravatelja; zbog toga su te strelice na dijagramu deblje.
- 16.78. Kao u slučaju izravnog osiguranja, na primjer nakon katastrofalne nesreće, dio šteta s naslova reosiguranja bilježe se kao kapitalni transferi, a ne kao tekući transferi.
- 16.79. Cijeli *output* reosiguravatelja je intermedijarna potrošnja izravnog osiguravatelja koji ima policu reosiguranja. Kao što je gore napomenuto, mnogo je policia reosiguranja sklopljeno između osiguravateljima koji su rezidenti različitih gospodarstava. Tako vrijednost *outputa* u takvim slučajevima predstavlja uvoz osiguravatelja koji sklapa policu reosiguranja te izvoz reosiguravatelja.
- 16.80. Bilježenje tokova povezanih s reosiguranjem slično je bilježenju za neživotno osiguranje, osim što je ugovaratelj police reosiguranja uvijek još jedan osiguravatelj.
- 16.81. Transakcije proizvodnje i potrošnje su kako slijedi:

- (a) *output* (P.1) se bilježi na računu proizvodnje reosiguravatelja. Usluge reosiguranja često pružaju nerezidentni reosiguravatelji i u tom se slučaju bilježe kao uvoz usluga (P.72);

- (b) uslugu reosiguravatelja mogu trošiti samo izravni osiguravatelj ili neki drugi osiguravatelj. Ako je ugovaratelj osiguranja rezident, uporaba usluge reosiguranja bilježi se kao intermedijarna potrošnja (P.2) jedinice ugovaratelja osiguranja. Ako ugovaratelj osiguranja nije rezident, uporaba se bilježi kao izvoz usluga (P.62).
- 16.82. Transakcije raspodjele obuhvaćaju vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava vlasnički dohodak pripisan ugovarateljima osiguranja u vezi s reosiguranjem, neto premije reosiguranja i štete s naslova reosiguranja:
- (a) dohodak od reosiguranja (D.441) koji su reosiguravatelji zaradili ulaganjem tehničkih pričuva reosiguranja plaća se ugovarateljima osiguranja koji mogu biti izravni osiguravatelji ili reosiguravatelji. Reosiguravatelji i izravni osiguravatelji mogu biti rezidenti i nerezidenti;
- (b) neto premije neživotnog reosiguranja (D.712) su obveze ugovaratelja osiguranja, a potraživanja reosiguravatelja. Bilo koja jedinica koja mora izvršiti plaćanje ili ga primiti može biti nerezident;
- (c) štete s naslova životnog reosiguranja (D.722) obveze su reosiguravatelja i potraživanja ugovaratelja osiguranja, neovisno jesu li rezidenti ili nerezidenti. Neto premije i štete bilježe se u račun sekundarne raspodjele dohotka;
- (d) financijska bilanca stanja prikazuje stavke koje odražavaju tehničke pričuve reosiguranja (pod AF.61, „tehničke rezerve neživotnog osiguranja“). Takve pričuve reosiguravatelji bilježe kao pasivu, a ugovaratelji osiguranja kao aktivu. Takvi ugovaratelji osiguranja mogu biti izravni osiguravatelji ili reosiguravatelji.
- 16.83. provizije koje reosiguravatelji plaćaju osiguravatelju kao ugovaratelju reosiguranja obrađuju se kao smanjenja premija koje treba platiti reosigurateljima. Podjela dobiti koju reosiguravatelj treba platiti izravnom osiguravatelju knjiži se kao tekući prijenos. Iako se bilježe različito, provizije koje treba platiti i podjela dobiti smanjuju *output* reosiguravatelja.
- 16.84. Ako se štete s naslova izravnog osiguranja obrađuju kao kapitalni transfer, a ne tekući transfer, štete s naslova reosiguranja za isti događaj također se obrađuju kao ostali kapitalni transferi (D.99).

TRANSAKCIJE POVEZANE S POMOĆNIM DJELATNOSTIMA OSIGURANJA

- 16.85. *Output* pomoćnih usluga osiguranja vrednuje se na temelju zaračunatih naknada ili provizija. U slučaju neprofitnih institucija koje posluju kao poslovna udruženja za osiguravajuća društva i mirovinske fondove, njihov se *output* vrednuje prema iznosima članarina koje plaćaju članovi udruženja. Taj se *output* koristi kao intermedijarna potrošnja članova udruženja.

RENTE

- 16.86. Najjednostavniji primjer police životnog osiguranja je kada ugovaratelj osiguranja osiguravatelju tijekom određenog vremena redovito plaća u zamjenu za jednokratnu isplatu koju će u određenom trenutku u budućnosti primiti kao štetu. Kod najjednostavnijeg oblika rente, primatelj rente, koji je jednak ugovaratelju osiguranja, plaća jednokratni iznos osiguravatelju, a zauzvrat prima niz plaćanja bilo tijekom određenog razdoblja ili do kraja svog života, ili do kraja života primatelja rente i imenovane druge osobe.
- 16.87. Rente organiziraju osiguravatelji i predstavljaju sredstvo upravljanja rizikom. Primatelj rente izbjegava rizik tako što pristaje u zamjenu za jednokratno plaćanje primati poznati niz plaćanja, poznat apsolutno ili prema formuli, kao što je indeksiranje. Osiguratelj preuzima rizik da će ulaganjem jednokratnog plaćanja zaraditi više nego što će primatelj rente isplatiti u nizu plaćanja. Prilikom određivanja niza plaćanja uzima se u obzir očekivano trajanje života.
- 16.88. Kada renta počne, dolazi do transfera financijskih sredstava sa kućanstva na osiguravatelja. Međutim, u mnogo slučajeva to može jednostavno biti trenutačna „promjena“ jednokratnog iznosa koji treba platiti taj ili drugi osiguravatelj od dospjeća obične police životnog osiguranja u rentu. U takvom slučaju nema potrebe za bilježenjem plaćanja jednokratnog iznosa i stjecanja rente; jednostavno će doći do promjene pričuva životnog osiguranja u pričuve renti u podsektoru osiguravatelja i mirovinskog fonda. Ako se renta kupi neovisno o dospjeću police životnog osiguranja, to se knjiži kao par financijskih transakcija između kućanstva i osiguravatelja. Kućanstvo izvršava plaćanje osiguravatelju, a zauzvrat prima imovinu koja proizlazi iz uvjeta rente. Osiguratelj prima financijsku imovinu od kućanstva i preuzima obvezu prema kućanstvu.

- 16.89. Rente prestaju smrću i tada se bilo kakve preostale pričuve za tog primatelja rente prenose na osiguravatelja. Međutim, pod pretpostavkom da je osiguravatelj točno previdio očekivano trajanje života za skupinu primatelja rente kao cjelinu, prosječna financijska sredstva preostala nakon smrti bit će nula. Ako se očekivano trajanje života promijeni, moraju se izvršiti revizije pričuva. Za rente koje se isplaćuju, produljenje očekivanog trajanja života smanjit će iznos koji je raspoloživ osiguravatelju kao naknada za uslugu, zbog čega ona može biti negativna. U takvom slučaju, osiguravatelj će morati povući vlastita financijska sredstva i nadati se da će ih u budućnosti nadoknaditi višim naknadama za uslugu za nove rente.

KNJIŽENJE BILJEŽENJE ŠTETA S NASLOVA NEŽIVOTNOG OSIGURANJA

Obrada prilagođenih šteta

- 16.90. Nastale štete u načelu se bilježe kada nastupi povezani događaj. To se načelo primjenjuje čak i ako se, u slučaju spornih šteta, namira može dogoditi godinama poslije predmetnog događaja. Iznimka su slučajevi kada se mogućnost za podnošenje odštetnog zahtjeva prizna tek dugo nakon što se događaj dogodio. Na primjer, ako je važan niz šteta priznat tek nakon što je izloženost azbestu utvrđeno kao uzrok teške bolesti te je ocijenjeno kao temelj za odštetne zahtjeve iz police osiguranja valjane u trenutku izloženosti. U takvim se slučajevima šteta bilježi u trenutku kada osiguravajuće društvo prihvati obvezu. To ne mora biti u isto vrijeme kada se postigne suglasje o veličini štete ili kada se šteta isplati.

- 16.91. S obzirom da formula za *output* koristi prilagođene štete, a ne stvarne štete, neto premije i štete bit će u određenom razdoblju jednake samo kada su stvarne štete iste vrijednosti kao i očekivane štete. Međutim, one bi trebale biti približno jednake tijekom godina, isključujući godinu u kojoj je nesreća bilježena.

Obrada katastrofalnih gubitaka

- 16.92. Štete se bilježe kao tekući transferi koje osiguravatelj plaća ugovaratelju police. Postoji jedan slučaj kada se štete bilježe kao ostali kapitalni transferi (D.99), a ne kao tekući transferi, a to je neposredno nakon velike katastrofe. Kriteriji za takvu obradu učinaka nesreće moraju se odrediti prema okolnostima u državi, a mogu uključivati broj pogođenih ugovaratelja osiguranja i iznos nanesene štete. Objašnjenje za bilježenje šteta kao kapitalnog transfera u ovom slučaju je to da će se mnogo šteta odnositi na uništenje ili veliku štetu imovine kao što su stanovi, zgrade i objekti.
- 16.93. Nakon katastrofe, ukupna vrijednost šteta koje premašuju premije bilježi se kao kapitalni transferni od osiguranja ugovaratelju osiguranja. Informacije o razini šteta koje treba isplatiti prema policama osiguranja dobivaju se od djelatnosti osiguranja. Ako djelatnost osiguranja ne može dostaviti te informacije, razina šteta povezanih s katastrofom može se procijeniti tako da se uzme razlika između prilagođenih šteta i stvarnih šteta u razdoblju katastrofe.

POGLAVLJE 17.

SOCIJALNO OSIGURANJE, UKLJUČUJUĆI MIROVINE

UVOD

- 17.01. *Definicija:* programi socijalnog osiguranja su sustavi u kojima treća osoba obvezuje ili potiče sudionike da zaključe osiguranje od određenih socijalnih rizika ili okolnosti koje bi mogle negativno utjecati na njihovu dobrobit ili dobrobit njihovih uzdržavanika. U takvim programima, zaposlenici, ili drugi pojedinci, ili poslodavci u korist svojih zaposlenika, uplaćuju socijalne doprinose kako bi osigurali, u tekućem ili kasnijim razdobljima, pravo na naknade socijalnog osiguranja za zaposlenike ili druge uplatitelje doprinosa, njihove uzdržavanike ili njihove nasljednike. Doprinosi programima socijalnog osiguranja također mogu uplaćivati samozaposlene ili nezaposlene osobe ili se doprinosi mogu uplaćivati u njihovo ime.
- 17.02. Postoje dvije vrste programa socijalnog osiguranja:
- prvu čine programi socijalne sigurnosti koji pokrivaju cijelu zajednicu ili velike dijelove zajednice, a uvode ih, nadziru i financiraju državne jedinice. Mirovine koje se isplaćuju u okviru takvih programa mogu ili ne moraju biti povezane s visinom plaće korisnika ili povijesti zaposlenja. Nemirovinske naknade rjeđe su povezane s visinom plaće;
 - drugu vrstu čine drugi programi povezani sa zaposlenjem. Takvi programi proizlaze iz odnosa između poslodavca i zaposlenika u osiguravanju mirovine i eventualnih drugih prava koja su dio uvjeta zaposlenja i gdje odgovornost za osiguravanje naknada nije prenesena na opću državu na temelju odredaba o socijalnoj sigurnosti.
- 17.03. Područje primjene programa socijalnog osiguranja razlikuje se od zemlje do zemlje, a i od programa do programa u istoj zemlji. Primjeri takvih programa su sljedeći:
- opća država obvezuje sve zaposlenike da sudjeluju u programu socijalne sigurnosti;
 - poslodavci uvjetuju zaposlenje time da zaposlenici sudjeluju u programu osiguranja koji odredi poslodavac;
 - poslodavac potiče zaposlenike da se pridruže programu tako da plaća doprinose u ime zaposlenika;
 - sindikati dogovaraju povoljno osigurateljno pokriće koje je dostupno samo članovima sindikata; ili
 - programi koji nisu programi socijalne sigurnosti mogu se dogovoriti s osiguravajućim društvom kao grupna polica ili niz polica, ili tim programima može upravljati osiguravajuće društvo za naknadu. Programima također može upravljati izravno poslodavac u svoje ime ili poslodavci u ime svojih zaposlenika i njihovih uzdržavanika ili drugi u ime određene skupine.

Tablica 17.1 — Programi socijalnog osiguranja

Vrsta osiguranja	Značajke	Oblik organizacije	Sektor/Podsektor
Socijalno osiguranje	Opća država obvezuje sudionike da se osiguraju od određenih socijalnih rizika	Organizira ih opća država preko fondova socijalne sigurnosti	Fondovi socijalnog osiguranja (S.1314)
Programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem koji nisu programi socijalnog osiguranja	Poslodavci mogu uvjetovati zaposlenje time da se zaposlenici osiguraju od određenih socijalnih rizika	Organiziraju ih poslodavci u ime svojih zaposlenika i njihovih uzdržavanika ili drugi u ime određene skupine	Sektor ili podsektor poslodavca, osiguravajućih društava i mirovinskih fondova ili neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima

Programi socijalnog osiguranja, socijalna pomoć i individualne police osiguranja

- 17.04. Socijalna pomoć nije dio socijalnog osiguranja. Naknade socijalne pomoći isplaćuju se neovisno o sudjelovanju u programu socijalnog osiguranja, tj. bez plaćanja odgovarajućih doprinosa u program socijalnog osiguranja.

- 17.05. Socijalna pomoć razlikuje se od socijalnog osiguranja po pravu na primanje naknada socijalne pomoći od opće države i ne ovisi o odluci o sudjelovanju koja se dokazuje plaćanjem doprinosa. Obično svi članovi rezidentnih kućanstava imaju pravo podnijeti zahtjev za socijalnu pomoć, ali uvjeti pod kojima se ta pomoć odobrava često su ograničavajući. Često se u vezi s prepoznatim potrebama kućanstva obavlja procjena raspoloživog dohotka, uključujući naknade socijalnog osiguranja. Samo ona kućanstva koja su ispod zadanog praga mogu imati pravo na tu vrstu socijalne pomoći.
- 17.06. Individualne police osiguranja smatraju se programima socijalnog osiguranja ako pokrivaju socijalne rizike i potrebe, kao što su bolest i starost. Kako bi se individualna polica obrađivala kao dio programa socijalnog osiguranja, mogućnosti ili okolnosti od kojih su sudionici osigurani moraju odgovarati rizicima ili potrebama navedenim u stavku 4.84.; osim toga, mora biti ispunjen jedan ili više sljedećih uvjeta:
- (a) sudjelovanje u programu obvezno je bilo prema zakonu ili prema uvjetima zaposlenja zaposlenika ili skupine zaposlenika;
 - (b) program je kolektivan i djeluje u korist određene skupine radnika, neovisno o tome radi li se o zaposlenicima, samozaposlenima ili nezaposlenima, pri čemu je sudjelovanje ograničeno na članove te skupine;
 - (c) poslodavac plaća doprinos (stvarni ili pripisani) u program u ime zaposlenika, neovisno o tome plaća li doprinose i sam zaposlenik.
- 17.07. Odštetni zahtjevi s naslova polica sklopljenih isključivo u svrhu dobivanja popusta, čak i one police koje proizlaze iz kolektivnog ugovora, isključeni su iz socijalnog osiguranja. Takve se individualne police osiguranja bilježe kao životno i neživotno osiguranje. Odštetni zahtjevi s naslova polica sklopljenih isključivo na inicijativu osiguranika, neovisno o njegovom poslodavcu ili državi, također su isključene iz socijalnog osiguranja.

Socijalne naknade

- 17.08. Socijalne naknade postaju plative kada nastupe određeni događaji ili postoje određeni uvjeti koji bi mogli negativno utjecati na dobrobit dotičnih kućanstava, bilo zbog uvođenja dodatnih zahtjeva u vezi s njihovim sredstvima ili smanjenja njihovih dohodaka. Socijalne naknade se osiguravaju u novcu ili u naturi. Postoji niz okolnosti u kojima se plaćaju socijalne naknade:
- (a) korisnici ili njihovi uzdržavanci trebaju zdravstveno, stomatološko ili drugo liječenje, ili bolničku skrb, skrb u lječilištu ili dugotrajnu skrb zbog bolesti, ozljeda, majčinstva, kroničnog invaliditeta, starosti itd. Socijalne naknade mogu se osiguravati u naturi u obliku liječenja ili skrbi bez naknade ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne, ili nadoknađivanjem izdataka kućanstava. Socijalne naknade u novcu mogu se također isplaćivati korisnicima kojima je potrebna zdravstvena skrb;
 - (b) korisnici moraju uzdržavati razne uzdržavanike: bračne drugove, djecu, starije rođake, osobe s invaliditetom itd. Socijalne naknade obično se isplaćuju u novcu u obliku redovitih dodataka za uzdržavanike ili obiteljskih dodataka;
 - (c) korisnici su zbog nemogućnosti rada puno radno vrijeme ili rad uopće suočeni sa smanjenjem dohotka. Socijalne naknade obično se plaćaju redovito, u novcu, i sve dok traje takvo stanje. U nekim se slučajevima može osigurati jednokratni iznos kao dodatak ili umjesto redovitih plaćanja. Primjeri zašto ljudi ne mogu raditi su kako slijedi:
 - (1) dobrovoljno ili obvezno umirovljenje;
 - (2) nedobrovoljna nezaposlenost, uključujući privremeni otkaz i rad sa skraćenim radnim vremenom;
 - (3) bolest, ozljeda, rođenje djeteta itd. sprečavaju osobu da radi ili da radi puno radno vrijeme;
 - (d) korisnici primaju plaćanja kao nadoknadu za smanjenje dohotka zbog smrti glavnog primatelja dohotka;
 - (e) korisnicima je osiguran smještaj bez naknade ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne ili nadoknađivanjem izdataka kućanstava. Takve stavke su socijalne naknade u naturi;

- (f) korisnicima se osiguravaju dodaci za pokriće izdataka za obrazovanje koje imaju oni sami ili njihovi uzdržavanci. Usluge obrazovanja mogu se pružati kao socijalna naknada u naturi.

Socijalne naknade koje osigurava opća država

- 17.09. Opća država osigurava socijalne naknade kao plaćanja na temelju socijalne osiguranja, socijalne pomoći ili socijalnih transfera u naturi.
- 17.10. Socijalno osiguranje odnosi se na programe socijalnog osiguranja kojima upravlja opća država.
- 17.11. U definiciji socijalnih naknada uključeno je pružanje zdravstvenih usluga i usluga obrazovanja. Opća država obično takve usluge stavlja na raspolaganje svim članovima zajednice, pri čemu ne zahtijeva sudjelovanje u programu ili zahtjeve za ispunjavanje uvjeta. Usluge se obrađuju kao socijalni transferi u naturi, a ne kao dio socijalne sigurnosti ili socijalne pomoći. Osim zdravstvenih usluga i usluga obrazovanja koje pruža opća država, takve usluge mogu pojedincima pružati i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima. Takve se usluge također obrađuju kao socijalni transferi u naturi, a ne kao dio programa socijalnog osiguranja.

Socijalne naknade koje osiguravaju druge institucionalne jedinice

- 17.12. Socijalne naknade mogu osiguravati poslodavci svojim zaposlenicima i njihovim uzdržavancima ili ih mogu osiguravati druge jedinice kao što su sindikati. Sve socijalne naknade koje osiguravaju jedinice koje nisu opća država, osiguravaju se na temelju programa socijalnog osiguranja.

Mirovine i drugi oblici naknada

- 17.13. Naknade socijalnog osiguranja i odgovarajući doprinosi dijele se na one koji se odnose na mirovine i one koji se odnose na sve druge oblike naknada. Najvažnija mirovinska naknada koju pokrivaju programi socijalnog osiguranja je dohodak nakon umirovljenja, ali postoje i drugi primjeri. Na primjer, mirovine se mogu isplaćivati udovicama i udovcima ili osobama koje su doživjele povredu na radu i više ne mogu raditi. Glavni primatelj dohotka više ne može, zbog smrti ili nesposobnosti, osiguravati dohodak te se zato plaćanja izvršavaju i bilježe kao mirovine.
- 17.14. Sve druge naknade objedinjene su zajedno kao nemirovinske naknade. Razlika između mirovinskih i nemirovinskih naknada važna je jer se za mirovine pasiva knjiži bez obzira na to jesu li ili nisu stvarno odvojena aktiva za pokriće tih prava, dok se za nemirovinske naknade pričuve bilježe samo kada pričuve stvarno postoje.

NAKNADE SOCIJALNOG OSIGURANJA KOJE NISU MIROVINE

- 17.15. *Definicija:* druge naknade socijalnog osiguranja, ili nemirovinske naknade, naknade su koje korisnici primaju, izravno ili neizravno, ovisno o konkretnim događajima i obično u skladu s unaprijed utvrđenim zakonskim ili ugovornim uvjetima.

Osim dohotka nakon umirovljenja, može biti pokriven niz nepredviđenih slučajeva kao što su zdravstveno osiguranje, osiguranje za slučaj nezaposlenosti i naknade iz osiguranja za dugotrajnu skrb.

- 17.16. Druge naknade socijalnog osiguranja osiguravaju se korisnicima na temelju programa socijalne sigurnosti i na temelju programa povezanih sa zaposlenjem, koji nisu programi socijalne sigurnosti.

Programi socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi

- 17.17. *Definicija:* programi socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi su ugovorni programi osiguranja u kojima korisnike kao sudionike programa socijalnog osiguranja opća država obvezuje da se osiguranju od rizika, osim starosti i drugih rizika povezanih sa starošću. Naknade socijalnog osiguranja koje nisu mirovinske naknade, znane kao nemirovinske naknade, korisnicima osigurava opća država.

- 17.18. Korisnici obično plaćaju obvezne doprinose u program socijalnog osiguranja koji nije mirovinski program socijalnog osiguranja, koji se često financira na osnovi prispjeca. Prispjeli doprinosi u određenom razdoblju koriste se za financiranje naknada u istom razdoblju. Nije uključen nikakav element štednje, bilo za opću državu ili za poslodavca koji upravlja programom ili za korisnike koji u njemu sudjeluju. Stoga u načelu ne dolazi do viškova, a u slučaju manjka sredstava, država može imati ovlasti promijeniti obveze ne samo u vezi s budućim zaposlenjem već i u vezi sa zaposlenjem u prošlosti. Međutim, u nekim zemljama programi socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi mogu akumulirati pričuve poznate kao sigurnosna sredstva.

- 17.19. Prava socijalnog osiguranja koja nisu mirovinska prava, kao nepodmireni iznosi za program socijalnog osiguranja, nisu prepoznata u osnovnim nacionalnim računima ESA-e. Procjene nepodmirenih iznosa prava iz programa socijalnog osiguranja koji nisu mirovine te bilo kojih drugih nemirovinskih programa koji su povezani sa zaposlenjem, koje osigurava opća država, nisu uključeni u središnje račune i nisu prikazane u tablici 17.5.

Drugi programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem

- 17.20. *Definicija:* drugi programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem su ugovorni programi osiguranja, koji su obvezni prema zakonu ili ih potiče treća osoba. U drugim programima socijalnog osiguranja povezanim sa zaposlenjem poslodavci mogu zaposlenje uvjetovati time da zaposlenici, koji su korisnici, sudjeluju u programu socijalnog osiguranja koji odredi poslodavac kako bi se osigurali od rizika koji nije starost i nije povezan sa starošću. Takve programe povezane sa zaposlenjem korisnicima osigurava poslodavac ili druge jedinice u ime poslodavca.
- 17.21. Drugi programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem smatraju se, kao i povezani mirovinski programi, dijelom paketa naknade, a pregovori između zaposlenika i poslodavaca mogu se usredotočiti na trenutačne uvjete zaposlenja i raspon plaća. Privatni poslodavci često osiguravaju naknade socijalnog osiguranja koje nisu mirovine iz programa koje oni kontroliraju ili u vezi s njima sklope ugovor s trećom osobom kao što je osiguravajuće društvo koje pruža socijalne naknade poput privatnog zdravstvenog osiguranja.

Bilježenje stanja i tokova po vrsti nemirovinskog programa socijalnog osiguranja

Programi socijalnog osiguranja

- 17.22. S obzirom na činjenicu da se socijalno osiguranje uobičajeno financira na osnovi prispjeća, prava koja proizlaze iz socijalnog osiguranja kao što su socijalne naknade, uključujući mirovine, ne prikazuju se u osnovnim nacionalnim računima.
- 17.23. Mirovinska prava koja proizlaze iz programa socijalnog osiguranja uključena su u dodatnu tablicu za mirovinska prava do sada akumulirana u okviru socijalnog osiguranja, ali to nije slučaj za prava koja proizlaze iz programa socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi.
- 17.24. Bilježenje tokova za programe socijalnog osiguranja koji nisu mirovine odnosi se na doprinose koje plaćaju poslodavci i zaposlenici te na naknade socijalnog osiguranja.
- 17.25. Svaki doprinos koji plati poslodavac obrađuje se kao dio naknade zaposlenicima. Bilježi se kao transakcija raspodjele koja je obveza poslodavca i potraživanje zaposlenika. Zaposlenik potom u fond socijalnog osiguranja uplaćuje iznos jednak onomu koji primi od poslodavca zajedno s bilo kakvim vlastitim doprinosom. Taj se iznos bilježi kao uporaba za kućanstva i izvor za državu.
- 17.26. Svi doprinosi samozaposlenih ili nezaposlenih osoba također su uključeni u doprinose kućanstava državi.
- 17.27. Naknade socijalnog osiguranja bilježe se kao transakcije raspodjele, od opće države kućanstvima.
- 17.28. U tablici 17.2 prikazane su transakcije povezane s mirovinskim programom socijalnog osiguranja. Iste su kao transakcije povezane s programima socijalnog osiguranja osim mirovina.

Drugi nemirovinski programi socijalnog osiguranja povezani sa zaposlenjem

- 17.29. Za druge nemirovinske programe socijalnog osiguranja povezane sa zaposlenjem, prava sudionika obično se bilježe kako nastaju. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava. Vlasnički dohodak zarađen postojećim pravima bilježi i se kao da je raspodijeljen korisnicima koji ga potom ponovno ulažu u program.
- 17.30. Socijalni doprinos koji poslodavac u ime zaposlenika uplati u program osiguranja tretira se kao dio naknade zaposlenicima.
- 17.31. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava iz akumuliranih prava knjiži se kao da je programom raspodijeljen kućanstvima. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava uključuje kamate i dividende te, ako investicijska jedinica ima dionice u njima, raspodijeljeni dohodak kolektivnih investicijskih programa. Program može imati u vlasništvu imovinu i tako ostvarivati neto poslovni višak, koji se uključuje u vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava raspodijeljen korisnicima. U tom slučaju, pojam vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava tumači se kao da uključuje taj izvor dohotka. Vlasnički dobiti i gubici nastali ulaganjem kumuliranih prava nisu uključeni u vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava, već se bilježe kao druge promjene zbog revalorizacije.

- 17.32. Dio dohotka raspodijeljenog kućanstvima koristi se za podmirenje troškova upravljanja programom. Taj se trošak prikazuje kao *output* programa i izdaci kućanstva za finalnu potrošnju. Preostali dio raspodijeljenog dohotka obrađuje se kao dodaci na doprinose koje kućanstva ponovno uplaćuju u program.
- 17.33. Socijalni doprinosi prikazuju se kao uplate kućanstava u program. Ukupni iznos socijalnih doprinosa sastoji se od stvarnih doprinosa poslodavaca kao dio naknade zaposlenicima, stvarnih doprinosa zaposlenika i pojedinaca koji su nekada sudjelovali u programu, samozaposlenih i nezaposlenih osoba te umirovljenika, te dodataka na doprinose navedenih u stavku 17.32.
- 17.34. Osobe koje doprinose u program socijalnog osiguranja, a koje nisu zaposlenici, mogu biti samozaposlene ili nezaposlene osobe koje sudjeluju na temelju svojeg zanimanja ili bivšeg statusa zaposlenja.
- 17.35. Socijalne naknade koje administrator programa plaća kućanstvima prikazuju se kao transakcije raspodjele na temelju drugih naknada socijalnog osiguranja.
- 17.36. Plaćanje usluge koju pruža administrator programa i koje je jednako vrijednosti *outputa* programa, bilježi se kao izdaci kućanstava za finalnu potrošnju.
- 17.37. Povećanje prava zbog viška doprinosa u usporedbi s naknadama bilježi se kao da ih je platio program socijalnog osiguranja kućanstvima. Razlog za to je da to povećanje prava treba uključiti u štednju sektora kućanstava, budući da izravno utječe na neto vrijednost kućanstava.
- 17.38. Prilagodbe za promjene prava koje program plaća kućanstvima bilježe se kao potraživanja kućanstava od programa.
- 17.39. U tablici 17.3. prikazane su transakcije za mirovinski program povezan sa zaposlenjem. Iste su kao transakcije povezane s programima socijalnog osiguranja koji nisu mirovinski programi.

MIROVINE

- 17.40. *Definicija:* mirovine socijalnog osiguranja su naknade koje korisnici primaju nakon umirovljenja, obično prema prethodno utvrđenim zakonskim ili ugovornim uvjetima te obično u obliku zajamčene rente.

Najvažnija mirovinska naknada programa socijalnog osiguranja je dohodak nakon umirovljenja, ali postoji i niz drugih mogućih primjera. Na primjer, mirovine se mogu isplaćivati udovicama i udovcima ili osobama koje su doživjele povredu na radu i više ne mogu raditi. Svi događaji koji su povod za plaćanja jer glavni primatelj dohotka više ne može, zbog smrti ili nesposobnosti, osiguravati dohodak za sebe ili uzdržavanike tretiraju se kao mirovine.

Vrste mirovinskih programa

- 17.41. Mirovine koje se osiguravaju korisnima mogu biti u sljedećim oblicima:

- (a) mirovinski programi socijalnog osiguranja;
- (b) socijalna pomoć i
- (c) individualne police osiguranja povezane s mirovinama.

Obično ih osiguravaju fondovi socijalnog osiguranja, drugi državni subjekti, osiguravajuća društva i mirovinski fondovi, ili institucionalne jedinice kao poslodavci. Međutim, mogu biti uključene i druge institucije, ovisno o nacionalnim okolnostima. Uporaba pojma fondovi socijalnog osiguranja ne znači da u programu uvijek postoji stvarni fond aktive. Fondovi socijalnog osiguranja i programi socijalne sigurnosti su sinonimi.

- 17.42. Mirovine socijalnog osiguranja osiguravaju se korisnicima kao sudionicima u programima socijalnog osiguranja. Dio koji osigurava opća država naziva se mirovine socijalnog osiguranja, uključujući fondove socijalnog osiguranja, a dio koji osiguravaju druge jedinice naziva se ostale mirovine povezane sa zaposlenjem. Podjela na mirovine koje osigurava socijalno osiguranje i mirovine koje osiguravaju drugi programi povezani sa zaposlenjem znatno se razlikuje od zemlje do zemlje, zbog čega je pokriće, a stoga i nacionalno shvaćanje pojma „socijalno osiguranje” vrlo različito.

Mirovinski programi socijalnog osiguranja

- 17.43. *Definicija:* mirovinski programi socijalnog osiguranja su ugovorni programi osiguranja u kojima korisnike kao sudionike programa socijalnog osiguranja opća država obvezuje da se osiguraju od starosti i drugih rizika povezanih sa starošću, poput invaliditeta, zdravlja itd. Mirovine socijalnog osiguranja korisnicima osigurava opća država.
- 17.44. Kada opća država preuzme obvezu osiguravanja mirovina velikim dijelovima zajednice, funkcija socijalnog osiguranja zapravo ispunjava ulogu programa više poslodavaca.
- 17.45. Korisnici obično uplaćuju obvezne doprinose u mirovinski program socijalnog osiguranja koji se često financira na osnovi prispjeca. Doprinosi u određenom razdoblju koriste se za financiranje naknada u istom razdoblju. Nije uključen nikakav element štednje, bilo za opću državu ili za poslodavca koji upravlja programom ili za korisnike koji u njemu sudjeluju. Stoga nema viškova, a u slučaju manjka sredstava, država može imati ovlasti promijeniti obveze ne samo u vezi s budućim zaposlenjem već i u vezi sa zaposlenjem u prošlosti. Međutim, u nekim zemljama mirovinski programi socijalne sigurnosti mogu akumulirati pričuve poznate kao sredstva sigurnosti
- 17.46. Najuzi oblik mirovine socijalnog osiguranja vrlo je jednostavan. Razina se može utvrditi neovisno o veličini doprinosa, ali ne neovisno o činjenici da su doprinosi plaćani za određeno vremensko razdoblje ili prema drugim posebnim uvjetima. Zaposlenikovo pravo na mirovinu na temelju socijalnog osiguranja često je prenosivo s jednog poslodavca na drugog.
- 17.47. Za usporedbu, u nekim se zemljama većina ili sve mirovine mogu osiguravati preko socijalnog osiguranja. U tom slučaju, država djeluje kao posrednik za poslodavce tako da država, nakon primitka doprinosa koje u program uplaćuju poslodavac i kućanstva, preuzima rizik izvršenja eventualnog plaćanja. Država poslodavca oslobađa rizika eventualnog prevelikog troška mirovina za njegovo poduzeće, a stanovništvu osigurava da će mirovine biti isplaćene, iako to može učiniti s ograničenjem da može promijeniti iznos dospjelih mirovina, čak i naknadno.
- 17.48. Mirovinska prava, kao nepodmireni iznosi za program socijalnog osiguranja, nisu prepoznata u središnjim nacionalnim računima ESA-e. Procjene nepodmirenih iznosa prava iz mirovinskih programa socijalnog osiguranja te bilo kojih drugih mirovinskih programa utvrđenih naknada koji su povezani sa zaposlenjem, koje osigurava opća država, nisu uključeni u središnje račune, već se bilježe u dodatnu tablicu za do sada akumulirana mirovinska prava, a prikazana su u tablici 17.5

Drugi mirovinski programi povezani sa zaposlenjem

- 17.49. *Definicija:* drugi mirovinski programi povezani sa zaposlenjem su ugovorni programi osiguranja, koji su obvezni na temelju zakona ili ih potiče država, ili u kojima poslodavci mogu zaposlenje uvjetovati time da zaposlenici (korisnici) sudjeluju u programu socijalnog osiguranja koji odredi poslodavac kako bi se osigurali od rizika starosti i rizika povezanih sa starošću. Takve mirovine povezane sa zaposlenjem korisnicima osigurava poslodavac ili druge jedinice u ime poslodavca.
- 17.50. Osim ako se poslodavci i korisnici usuglase o promjeni iznosa koje treba isplatiti, mirovinskim programima kojima upravljaju privatni poslodavci obično ne podliježu naknadnim prilagodbama. Međutim, postoji rizik da poslodavac možda ne može platiti jer je prestao poslovati. Zaštita mirovinskih prava pojedinaca postaje sve češća. Mirovina stečena kod jednog poslodavca ne može se prenijeti na novog poslodavca. Programi poslodavca sve više imaju odvojene pričuve. Čak i ako pričuva nema, računovodstvenim konvencijama može se od njih zahtijevati da u svojim računima priznaju mirovinska prava sadašnjih i bivših zaposlenika.
- 17.51. Ostale mirovine smatraju se dijelom paketa naknade, a pregovori između zaposlenika i poslodavaca mogu se usredotočiti na trenutačne uvjete zaposlenja, raspon plaća i mirovinska prava. Privatni poslodavci često osiguravaju mirovine iz programa koje oni kontroliraju ili u vezi s njima sklope ugovore s trećom osobom poput osiguravajućeg društva. Ponekad je moguće da specijalizirana jedinica pristane preuzeti odgovornost za osiguravanje mirovina za određeni broj poslodavaca u zamjenu za preuzimanje rizika osiguravanja raspoloživosti odgovarajućeg financiranja isplate obećanih mirovina. Takav se aranžman naziva mirovinski program više poslodavaca.
- 17.52. Trenutačni i bivši zaposlenici, koji su korisnici, mogu uplaćivati doprinose u program i smatra se da od programa primaju vlasnički dohodak. Taj vlasnički dohodak se potom obrađuje kao dodatak na doprinos koji oni trebaju platiti.

- 17.53. Mirovinski programi razvrstani su prema njihovoj prirodi u programe utvrđenih doprinosa i programe utvrđenih naknada.

Programi utvrđenih doprinosa

- 17.54. *Definicija:* program utvrđenih doprinosa je mirovinski program u kojem su naknade utvrđene isključivo s obzirom na razinu sredstava prikupljenih od doprinosa plaćenih tijekom radnog vijeka zaposlenika i povećanja vrijednosti koje proizlazi iz ulaganja takvih financijskih sredstava od strane upravitelja mirovinskog programa.
- 17.55. Ukupan rizik utvrđenog programa osiguranja, radi osiguravanja određenog dohotka u mirovini snosi zaposlenik.
- 17.56. Pružanje pojedinosti o programima utvrđenih doprinosa relativno je jednostavno jer moraju biti raspoloživi svi računi i nema nikakvih aktuarskih procjena. Većina tih programa je u sektoru društava (stupac A tablice 17.5.), ali je moguće da u nekim slučajevima država djeluje kao upravitelj programa. Mirovinska prava svih programa utvrđenih doprinosa uključena su u središnje nacionalne račune.

Programi s utvrđenim naknadama

- 17.57. *Definicija:* program utvrđenih naknada je mirovinski program u kojem se naknade koje treba isplatiti zaposleniku nakon umirovljenja određuju korištenjem formule, bilo samo pomoću formule ili u kombinaciji sa osiguranim najmanjim iznosom koji treba isplatiti.
- 17.58. Rizik programa s utvrđenim naknadama, radi osiguravanja odgovarajućeg dohotka u mirovini, snosi poslodavac ili jedinica koja djeluje u njegovo ime.

Indikativni programi utvrđenih doprinosa i kombinirani programi

- 17.59. Indikativni programi utvrđenih doprinosa i kombinirani programi objedinjeni su kao programi utvrđenih naknada.
- 17.60. *Definicija:* indikativni program utvrđenih doprinosa sličan je programu utvrđenih doprinosa, ali ima osigurani najmanji iznos koji treba isplatiti.
- 17.61. U slučaju indikativnog programa utvrđenih doprinosa, doprinosi (kako od zaposlenika tako i od poslodavca) bilježe se u korist individualnih računa te se na njima akumuliraju. Ti su individualni računi indikativni u smislu da se doprinosi u programe koriste za isplatu mirovinskih naknada trenutačnim umirovljenicima. Nakon umirovljenja, akumulirano se stanje pretvara u rentu pomoću formule koja se, između ostalih čimbenika, temelji na mjeri očekivanog trajanja života, a revidira se svake godine kako bi se uskladila s mjerilom životnog standarda.
- 17.62. Kombinirani programi su programi koji imaju element utvrđene naknade i utvrđenog doprinosa. Program se razvrstava kao „kombinirani” ako su prisutne pričuve za utvrđene naknade i utvrđene doprinose ili ako uključuje indikativni program utvrđenih doprinosa te istodobno pričuvu za utvrđene naknade ili utvrđene doprinose. Pričuva se može kombinirati za jednog korisnika ili se može razlikovati prema skupinama korisnika po vrsti ugovora, osigurane mirovine itd.
- 17.63. U indikativnom programu s doprinosima i u kombiniranom programu rizik osiguravanja odgovarajućeg dohotka nakon umirovljenja dijele poslodavac i zaposlenik.
- 17.64. U određenim slučajevima, poslodavčev rizik može snositi program više poslodavaca koji u ime poslodavca upravlja mirovinskim programom utvrđenih naknada.

Usporedba programa utvrđenih naknada i programa utvrđenih doprinosa

- 17.65. Temeljna razlika računovodstva za mirovinski program utvrđenih naknada u usporedbi s računovodstvom za mirovinski program utvrđenih doprinosa je ta da se, u slučaju mirovinskog programa utvrđenih naknada, naknada zaposleniku u tekućem razdoblju određuje u smislu obveza koje poslodavac preuzeo u vezi s razinom mirovine, dok se za mirovinski program utvrđenih doprinosa naknada zaposleniku u tekućem razdoblju određuje na temelju doprinosa uplaćenih u program te dohotka od ulaganja i vlasničkih dobitaka i gubitaka zarađenih na tim i prethodnim doprinosima. Tako, iako su u načelu raspoložive sve informacije o naknadama za sudionika u mirovinskom programu utvrđenih doprinosa, naknade za sudionike u mirovinskom programu utvrđenih naknada procjenjuju se aktuarski.

- 17.66. U mirovinskom programu utvrđenih naknada postoje četiri izvora promjene mirovinskih prava. Prvi izvor, povećanje zbog trenutalnog zaposlenja, povećanje je prava povezano s nadnicama i plaćama zaradenima u tekućem razdoblju. Drugi izvor, povećanje zbog prošlog zaposlenja, povećanje je vrijednosti prava zbog činjenice da je za sve sudionike u programu umirovljenje (i smrt) godinu dana bliže. Treća promjena razine prava je smanjenje zbog isplate naknada umirovljenicima programa. Četvrti izvor promjene posljedica je drugih čimbenika, koji se održavaju u računu ostalih promjena obujma aktive.
- 17.67. Kao i kod mirovinskog programa utvrđenih doprinosa, poslodavac i/ili zaposlenik mogu uplaćivati stvarne doprinose u program u tekućem razdoblju. Međutim, takvi doprinosi možda nisu dostatni za povećanje naknada koje nastaju iz zaposlenja u tekućoj godini. Stoga se pripisuje dodatni doprinos poslodavca kako bi se izjednačili doprinosi (stvarni i imputirani) te povećanje prava iz trenutalnog zaposlenja. Takvi su imputirani doprinosi obično pozitivni, ali je moguće da budu negativni, ako iznos primljenih doprinosa premaši povećanje prava iz trenutalnog zaposlenja.
- 17.68. Na kraju računovodstvenog razdoblja, razina mirovinskih prava iz prošlih i sadašnjih zaposlenja može se izračunati procjenom sadašnje vrijednosti iznosa koje treba isplatiti nakon umirovljenja korištenjem aktuarskih izračuna. Jedan element povećanja tog iznosa iz godine u godinu jest činjenica da je sadašnja vrijednost prava koja postoje na početku godine, a na kraju godine još nisu isplaćena, povećana zbog toga što je budućnost godinu dana bliža i stoga se u izračunu sadašnje vrijednosti mora upotrijebiti jedan diskontni faktor manje. Upravo je to izravnanje diskonta razlog za povećanje zbog prava iz prošlih zaposlenja.
- 17.69. Druga temeljna razlika između mirovinskog programa utvrđenih naknada i mirovinskog sustava utvrđenih doprinosa odnosi se na plaćanje troška upravljanja mirovinskim programom. U okviru mirovinskog programa utvrđenih doprinosa sav rizik snose korisnici. Mirovinskim programom upravlja se u njihovo ime i oni plaćaju troškove upravljanja. Budući da programom može upravljati jedinica koja nije poslodavac, prikladno je da se trošak upravljanja tretira kao dio dohotka od ulaganja koji program zadržava za podmirenje svojih troškova i stvaranje dobiti. U skladu s računovodstvom za osiguranje, vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava obrađuje se kao da je u cijelosti pripisan korisnicima, pri čemu se dio koristi za podmirenje troškova, a preostali dio se ponovno ulaže u program.
- 17.70. U slučaju mirovinskog programa utvrđenih naknada, situacija je drukčija. Rizik da fond možda ne bi bio dostatan za isplatu mirovinskih prava dijelom ili u cijelosti snosi poslodavac, ili jedinica koja djeluje u njegovo ime, a ne korisnici sami. Program može izravno kontrolirati poslodavac i biti dio iste institucionalne jedinice ili pak može biti čisto indikativan. Čak i u tom slučaju postoje troškovi povezani s upravljanjem programom. Iako takve troškove u početku snosi poslodavac, prikladno je to smatrati dijelom dohotka u naturi koji se osigurava zaposlenicima, a radi jednostavnosti može ih se uključiti u doprinose poslodavca. To pretpostavlja da sve troškove snose trenutni zaposlenici, a ne umirovljenici. Također pretpostavlja da se pripisivanje koje je potrebno u slučaju indikativnih programa može primjenjivati i u drugim okolnostima.
- 17.71. U slučaju programom utvrđenih naknada, nije vjerojatno da samozaposlene i nezaposlene osobe trenutno doprinose, iako je to moguće, ako su prethodno bile u radnom odnosu koji je bio osnova za mirovinu s utvrđenom naknadom te imaju pravo nastaviti sa sudjelovanjem. Te osobe koje su prethodno bile u radnom odnosu, neovisno o tome primaju li trenutno mirovinu ili ne, primaju vlasnički dohodak i plaćaju dodatke na doprinose

Administrator mirovina, upravitelj mirovinskog fonda, mirovinski fond i mirovinski program više poslodavaca

- 17.72. Programe socijalnog osiguranja mogu organizirati poslodavci ili država, mogu ih organizirati osiguravajuća društva u ime zaposlenika ili se mogu osnovati posebne institucionalne jedinice koje raspolazu i upravljaju aktivom koja će se koristiti za isplatu mirovina te raspodjeljuju mirovine. Podsektor mirovinskih fondova sastoji se samo od onih mirovinskih fondova socijalnog osiguranja koji su institucionalne jedinice odvojene od jedinica koje ih osnivaju.
- 17.73. Poslodavac može s drugom jedinicom sklopiti ugovor o upravljanju mirovinskim programom te dogovoriti isplate korisnicima. To se može urediti na različite načine.
- 17.74. Prvo, upravitelj mirovinskog programa, administrator mirovina, jednostavno djeluje kao zastupnik poslodavca, obavljajući svakodnevno upravljanje mirovinskim programom, dok poslodavac snosi odgovornost za bilo kakav manjak u programu odnosno ima korist od bilo kakvog viška.
- 17.75. Drugo, upravitelj mirovinskog fonda također je odgovoran za određivanje uvjeta drugog mirovinskog programa povezanog sa zaposlenjem te snosi konačnu odgovornost za mirovinska prava. Upravitelj mirovinskog fonda također zadržava značajnu razinu odgovornosti za dugoročnu politiku ulaganja u aktivu, uključujući

odabir mogućnosti za ulaganja i strukturu pružatelja administrativnih usluga. Iako ista jedinica često može obavljati kako funkcije upravitelja mirovinskog fonda tako i funkcije administratora mirovina, u nekim su slučajevima te funkcije odgovornost različitih jedinica.

- 17.76. Treće, nije neuobičajeno da jedna jedinica sklopi ugovor s nekoliko poslodavaca o upravljanju njihovim mirovinskim programima kao mirovinski program više poslodavaca. U tom slučaju mirovinski program više poslodavaca preuzima odgovornost za sve manjkove financijskih sredstava za isplatu prava u zamjenu za pravo na zadržavanje svih viškova financijskih sredstava. Objedinjavanjem rizika nekoliko poslodavaca, program više poslodavaca očekuje izravnane nedostatnog ili prekomjernog financiranja tako da u programima u cjelini nastane višak, slično načinu na koji osiguravajuće društvo objedinjuje rizike za više klijenata. U tom slučaju, mirovinski program više poslodavaca je upravitelj mirovinskog fonda.
- 17.77. Kada država preuzme obvezu osiguravanja naknada velikim dijelovima zajednice, funkcija socijalne sigurnosti zapravo ispunjava ulogu programa više poslodavaca. Država, poput osiguravajućeg društva, tada preuzima odgovornost za sve manjkove financijskih sredstava za isplatu mirovinskih obveza ili može imati pravo zadržati sav ostvareni višak. Međutim, socijalno osiguranje često se financira na osnovi prispjeća, stoga ne dolazi do viškova, a u slučaju manjka sredstava, država može imati ovlasti promijeniti prava ne samo u vezi s budućim zaposlenjem već i u vezi sa zaposlenjem u prošlosti.
- 17.78. Odgovornost upravitelja mirovinskog fonda za bilo kakvo nedostatno financiranje ili korist od bilo kakvog pretjeranog financiranja mirovinskog programa knjiži se kao odnos pasiva/aktiva s administratorom mirovina. Promjena pasive između upravitelja mirovinskog fonda i administratora mirovina knjiži se po razdobljima. Kao pasiva upravitelja mirovinskog fonda ne bilježe se mirovinska prava iz programa, već razlika između mirovinskih prava i aktive koju ima program. Ako je aktiva koju program ima veća od mirovinskih prava, stanje opisano kao prekomjerno financiranje, odnos pasiva/aktiva s upraviteljem mirovinskog fonda knjiži se ako je sigurno da će u slučaju likvidacije programa čitavo prekomjerno financiranje postati imovina upravitelja mirovinskog fonda.
- 17.79. Svi vlasnički dobiti i gubici aktive kojom upravlja administrator mirovina pripisuju se upravitelju mirovinskog fonda tako da je neto vrijednost mirovinskog fonda uvijek točno nula.

Bilježenje stanja i tokova po vrsti mirovinskog programa u socijalnom osiguranju

Transakcije za mirovinske programe socijalne sigurnosti

- 17.80. S obzirom na činjenicu da se socijalno osiguranje uobičajeno financira na osnovi prispjeća, mirovinska prava koja proizlaze iz socijalne sigurnosti ne prikazuju se u središnjim nacionalnim računima. Kada bi sve zemlje imale slične naknade koje se osiguravaju na temelju socijalne sigurnosti i u okviru programa socijalnog osiguranja, međunarodne bi usporedbe bile jednostavne. Međutim, to nije slučaj i nacionalna se shvaćanja što socijalno osiguranje obuhvaća znatno razlikuju.
- 17.81. Mirovinska prava koja proizlaze iz programa socijalne sigurnosti nisu uključena u središnje nacionalne račune. Takvi programi i programi poslodavaca razlikuju se među državama članicama. Mirovinska prava koja proizlaze iz programa socijalne sigurnosti uključena su u dodatnu tablicu za mirovinska prava do sada akumulirana u okviru socijalnog osiguranja (tablica 17.5.), kako bi se omogućila usporedba podataka zemalja.
- 17.82. Bilježenje tokova za mirovinske programe socijalne sigurnosti odnosi se na doprinose koje plaćaju poslodavci i zaposlenici te na naknade socijalne sigurnosti.
- 17.83. Svaki doprinos koji plati poslodavac tretira se kao dio naknade zaposlenicima. Bilježi se kao transakcija raspodjele poslodavca zaposleniku. Zaposlenik potom u fond socijalne sigurnosti uplaćuje iznos jednak onomu koji primi od poslodavca zajedno s bilo kakvim vlastitim doprinosom. Taj se iznos bilježi kao plaćanja kućanstava prema državi.
- 17.84. Svi doprinosi samozaposlenih ili nezaposlenih osoba također su uključeni u doprinose kućanstava prema državi.
- 17.85. Naknade socijalne sigurnosti bilježe se kao transakcije raspodjele, od opće države kućanstvima.
- 17.86. U tablici 17.2 prikazane su transakcije mirovinskog programa socijalne sigurnosti.

Tablica 17.2. — Računi za socijalne doprinose i socijalne naknade plaćene preko socijalne sigurnosti

Uporabe					Vrsta računa i transakcije	Izvori				
Poslodavac	Fond socijalne sigurnosti	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo		Poslodavac	Fond socijalne sigurnosti	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo
Račun stvaranja dohotka										
139,0				139,0	Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1211)					
Račun alokacije primarnog dohotka										
					Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1211)			139,0		139,0
Račun sekundarne raspodjele dohotka										
		226,0		226,0	Doprinosi za socijalnu sigurnost (mirovine)		226,0			226,0
		139,0		139,0	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (D.6111)		139,0			139,0
		87,0		87,0	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.6131)		87,0			87,0
	210,0			210,0	Naknade socijalne sigurnosti u gotovini (D.6211)			210,0		210,0

Transakcije za ostale mirovinske programe povezane sa zaposlenjem

- 17.87. Za druge programe povezane sa zaposlenjem, mirovinska prava sudionika obično se bilježe kako nastaju. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava zarađen postojećim mirovinskim pravima knjiži se kao da je raspodijeljen korisnicima koji ga potom ponovno ulažu u mirovinski program.
- 17.88. Bilježenje transakcija za program utvrđenih doprinosa manje je komplicirano od bilježenja transakcija za program utvrđenih naknada.
- 17.89. Za obje vrste programa pretpostavlja se da postoji mirovinski fond. U slučaju mirovinskog fonda utvrđenih doprinosa stvarni fond mora postojati. U slučaju mirovinskog fonda utvrđenih naknada može postojati stvarni fond ili može postojati indikativni fond. Ako postoji, može biti dio iste institucionalne jedinice kao i poslodavac, može biti odvojena institucionalna jedinica s autonomnim mirovinskim programom ili može biti dio neke druge financijske institucije, bilo osiguravajućeg društva bilo mirovinskog programa više poslodavaca,.

Transakcije za utvrđene mirovinske doprinose

- 17.90. Doprinos koji poslodavac u ime zaposlenika uplaćuje u mirovinski fond utvrđenih doprinosa obrađuje se kao naknada zaposlenicima.
- 17.91. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava akumuliranih mirovinskih prava također se knjiži kao da je raspodijeljen kućanstvima iz mirovinskog fonda. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava uključuje kamate i dividende te, ako mirovinski fond ima dionice u njima, raspodijeljeni dohodak kolektivnih investicijskih programa. Moguće je da mirovinski fond može posjedovati imovinu i ostvarivati neto poslovni višak koji je uključen u vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava raspodijeljen korisnicima mirovina. U tom slučaju, pojam vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava uključuje taj izvor dohotka, ako postoji. Vlasnički dobiti i gubici nastali ulaganjem kumuliranih mirovinskih prava nisu uključeni u vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava, već se bilježe kao ostale promjene zbog revalorizacije.
- 17.92. Dio dohotka raspodijeljenog kućanstvima koristi se za podmirenje troškova upravljanja mirovinskim fondom. Taj se trošak knjiži kao *output* mirovinskog fonda i izdaci kućanstva za finalnu potrošnju. Preostali dio raspodijeljenog dohotka tretira se kao dodatak na socijalne doprinose koje kućanstva ponovno uplaćuju u mirovinski fond.

- 17.93. Socijalni doprinosi bilježe se kao uplate kućanstava u mirovinski fond. Ukupni iznos socijalnih doprinosa sastoji se od stvarnih doprinosa poslodavaca kao dio naknade zaposlenicima, stvarnih doprinosa zaposlenika i moguće drugih pojedinaca, poput pojedinaca koji su nekada sudjelovali u programu, samozaposlenih i nezaposlenih osoba te umirovljenika, te dodataka na doprinose navedenih u stavku 17.92. Radi jasnoće te veće usporedivosti s programima utvrđenih naknada, dodaci se prikazuju u punoj vrijednosti. Ukupni doprinosi kućanstava mirovinskom fondu su neto, jednako kao što su premije osiguranja neto, to jest ukupni iznos svih uplaćenih doprinosa, umanjeni za naknadu za uslugu.
- 17.94. Osobe koje doprinose u mirovinski program utvrđenih doprinosa i koji nisu zaposlenici mogu uključivati samozaposlene osobe koje sudjeluju u mirovinskom programu utvrđenih doprinosa ili mogu biti nezaposlene osobe koje sudjeluju u mirovinskom programu utvrđenih doprinosa na temelju svojeg zanimanja ili bivšeg statusa zaposlenja.
- 17.95. Mirovinske naknade kućanstvima iz mirovinskog fonda bilježe se kao transakcije raspodjele na temelju ostalih naknada socijalnog osiguranja privatno financiranih (D.6221).
- 17.96. Transakcije za usluge koju pruža mirovinski fond (koje je jednako vrijednosti *outputa* programa) bilježe se kao izdaci kućanstava za finalnu potrošnju.
- 17.97. Povećanje mirovinskih prava zbog viška doprinosa u usporedbi s naknadama bilježi se kao da ih je platio mirovinski fond kućanstvima. Slično, smanjenje mirovinskih prava zbog manjka doprinosa u usporedbi s naknadama bilježi se kao plaćanje kućanstava mirovinskom fondu. Promjena mirovinskih prava izravno utječe na neto vrijednost kućanstava i time na štednju sektora kućanstava. S obzirom da većina povećanja mirovinskih prava sudionika u mirovinskom programu utvrđenih doprinosa, a na kraju i financiranje naknada, proizlazi iz vlasničkih dobitaka koji nisu uključeni u dodatke na doprinose sudionika u mirovinskim programima utvrđenih doprinosa, prilagodbe za promjene mirovinskih prava za takve pojedince često će biti negativna.
- 17.98. Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima koje mirovinski fond plaća kućanstvima bilježe se kao potraživanje kućanstava od mirovinskog fonda.
- 17.99. U tablici 17.3. prikazane su stavke potrebne za bilježenje transakcija povezanih s programom utvrđenih doprinosa. Jednostavnija je od odgovarajuće tablice za program utvrđenih naknada jer nema nikakvih pripisanih transakcija.

Tablica 17.3. — Račini za mirovinske naknade koje se isplaćuju u okviru programa utvrđenih doprinosa

Uporabe					Vrsta računa i transakcije	Izvori				
Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo		Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo
Račun proizvodnje										
					Output (P.1)		1,4			1,4
Račun stvaranja dohotka										
11,0				11,0	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca (D.1211)					
Račun raspodjele primarnog dohotka										
					Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1211)			11,0		11,0
			3,0	3,0	Vlasnički dohodak (D.4)		3,0			3,0
	16,2			16,2	Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava (D.442)			16,2		16,2

Uporabe					Vrsta računa i transakcije	Izvori				
Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo		Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo
Račun sekundarne distribucije dohotka										
		37,3		37,3	Ukupni socijalni doprinosi kućanstava		37,3			37,3
		11,0		11,0	Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.6111)		11,0			11,0
		11,5		11,5	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.6131)		11,5			11,5
		16,2		16,2	Dodaci na socijalne doprinose kućanstava (D.6141)		16,2			16,2
		- 1,4		- 1,4	Naknade za usluge a socijalnog osiguranja (D.61SC)		- 1,4			- 1,4
	26,0			26,0	Druge mirovinske naknade socijalnog osiguranja (D.6221)			26,0		26,0
Račun uporabe dohotka										
		1,4		1,4	Izdaci za finalnu potrošnju (P.3)					
	11,3			11,3	Prilagodbe za promjenu vlasničkog udjela kućanstava u pričuvama mirovinskih fondova (d.8)			11,3		11,3
- 11,0	- 11,8	25,8	- 3,0	0	Štednja					
Promjene u aktivi					Financijski račun	Promjene u pasivi				
					Neto pozajmljivanje/uzajmljivanje (B.9)	- 11,0	- 11,8	25,8	- 3,0	0,0
		11,3		11,3	Mirovinska prava (F.63)		11,3			11,3
- 11,0	- 0,5	14,5	- 3,0	0,0	Druga financijska aktiva					

Drugi tokovi povezani s mirovinskim programima utvrđenih doprinosa

17.100. Drugi čimbenici koji utječu na promjenu stavke bilance stanja za promjenu mirovinskih prava prikazani računima ostalih promjena obujma aktive. Posebno, prava korisnika programa prikazuju vlasničke dobitke i gubitke u računu revalorizacije koji točno odgovara dobitcima i gubicima aktive koju mirovinski fond ima za ispunjavanje takvih obveza.

17.101. Ulaganje prava mirovinskih programa utvrđenih doprinosa rezultira vlasničkim dobitcima ili gubicima. Takvi dobitci ili gubici nastaju zbog promjena obujma aktive koju ima mirovinski fond, a iznos koji je jednak vlasničkim dobitcima i gubicima pripisuje se kao povećanje mirovinskih prava korisnika. To se knjiži u računu revalorizacije.

Transakcije u slučaju utvrđenih naknada mirovinskih programa

- 17.102. Za utvrđene naknade mirovinskih fondova, poslodavac zadržava odgovornost za isplatu mirovina. Kod ostalih mogućnosti koje uključuju uporabu programa više poslodavaca ili slučajevi kada država preuzima odgovornost u ime poslodavca postupa se u skladu s definicijama iz stavaka 17.76. i 17.77.
- 17.103. Ukupni doprinos koji poslodavac u ime svog zaposlenika uplati u mirovinski program mora biti dostatan kako bi, zajedno sa svim stvarnim doprinosima zaposlenika i isključujući troškove upravljanja programom, odgovarao povećanju zaposlenikovih mirovinskih prava zbog trenutnog zaposlenja. Doprinos poslodavca dijeli se na stvarni i imputirani dio, pri čemu se potonji dio računa tako da su svi doprinosi u fond, koji se dodaju pravima zaposlenika, i troškovi tih prava zbog trenutnog zaposlenja potpuno usklađeni.
- 17.104. Doprinos poslodavca računa se u odnosu na mirovinsko pravo zarađeno u tom razdoblju, bez obzira na bilo kakav vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava koji je program zaradio u istom razdoblju ili bilo kakvo prekomjerno financiranje programa. Pravo tekućeg razdoblja dio je naknade zaposlenicima, a neuključivanje pune vrijednosti poslodavčevog doprinosa rezultat će podcjenjivanjem naknada zaposlenicima i precjenjivanjem poslodavčevog poslovnog viška. Važno je da se doprinosi nastave bilježiti čak i u slučaju privremenog prestanka plaćanja doprinosa, kada poslodavac stvarno ne uplaćuje doprinose, a naknada poslodavcu smatra se promjenom u pasivi između mirovinskog fonda i poslodavca. Tako je neto vrijednost oba ista kada se doprinosi ne bilježe na temelju privremenog prestanka plaćanja doprinosa, bez umjetnog smanjenja naknada zaposlenicima.
- 17.105. U slučaju programa utvrđenih naknada, moguće je odrediti propisano razdoblje prije nego što dobije pravo primati mirovinu nakon umirovljenja. Unatoč tom propisanom razdoblju, doprinosi i prava bilježe se od početka zaposlenja, a prilagođeni su faktorom koji odražava vjerojatnost da će zaposlenik *de facto* ispuniti to propisano razdoblje.
- 17.106. Iznos poslodavčevih stvarnih i imputiranih socijalnih doprinosa tretira se kao naknada zaposlenicima. Bilježi se kao uporaba poslodavca u računu stvaranja dohotka, a kao izvor zaposlenika u računu alokacije primarnog dohotka.
- 17.107. Povećanje sadašnje vrijednosti prava stalnih zaposlenika i onih koji više ne doprinose, ali i dalje imaju pravo na mirovine u budućnosti, predstavlja vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava koji se raspodjeljuje zaposlenicima. Ne oduzima se nikakav iznos koji se može financirati iz vlasničkih dobitaka ili koji nije stvarno pokriven postojećim financijskim sredstvima. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava raspodijeljen zaposlenicima odgovara iznosu koji nedvojbeno treba isplatiti zaposleniku u skladu s prevladavajućim sporazumima; način na koji poslodavac na kraju ispuni tu obvezu nije važan za bilježenje tog iznosa kao dohotka od ulaganja, isto kao što način na koji se kamata ili dividende stvarno financiraju ne utječu na njihovo bilježenje kao vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava bilježi se kao uporaba za mirovinski fond i kao izvor za kućanstva. Kućanstva ga odmah ponovno ulažu u fond i uključen je u dodatke na socijalne doprinose.
- 17.108. U računu sekundarne raspodjele dohotka, socijalni doprinosi se prikazuju kao uporaba kućanstava i kao izvor za mirovinski fond. Ukupni iznos socijalnih doprinosa koje treba platiti sastoji se od stvarnih i imputiranih doprinosa poslodavaca kao dio naknade zaposlenicima, isključujući iznos troškova upravljanja mirovinskim programom, uvećano za stvarne doprinose zaposlenika i te dodatke na doprinose navedene u stavku 17.107. Kako je objašnjeno u stavcima od 17.54. do 17.56. za programe utvrđenih doprinosa, u računima se prikazuje puna vrijednost doprinosa i dodataka na doprinose sa stavkom za prijeboj koja predstavlja naknadu za uslugu koju treba platiti. Stvarno se plaća neto iznos doprinosa.
- 17.109. Mirovinske naknade kućanstvima iz mirovinskog fonda bilježe se u računu sekundarne raspodjele dohotka. Kada su naknade u obliku rente, tu se prikazuju isplate rente, a ne jednokratni iznosi koje treba platiti prilikom umirovljenja.
- 17.110. U računu uporabe dohotka postoji stavka za plaćanje usluge koju pruža mirovinski fond, jednaka vrijednosti *outputa* mirovinskog fonda uvećanoj za *output* poduzeća koja upravljaju rentama kupljenima mirovinskim pravima. Prikazuje se kao uporaba za kućanstva i kao izvor za mirovinski fond.
- 17.111. U računu uporabe dohotka također postoji stavka u kojoj se prikazuje povećanje mirovinskih prava zbog dodjele dodatnih mirovinskih prava od strane poslodavca, na jednoj strani, umanjeno za smanjenje potraživanja naknada, na drugoj strani. Taj se iznos prikazuje kao izvor za kućanstva i kao uporaba za mirovinski fond. Razlog za to je da to promjenu mirovinskih prava treba uključiti u štednju sektora kućanstava, budući da izravno utječe na neto vrijednost kućanstava.

- 17.112. Iznos u računu uporabe dohotka, koji mirovinski fond plaća kućanstvima, prikazan je u financijskom računu kao promjena aktive kućanstava u odnosu na mirovinski fond.
- 17.113. Druge organizacije, kao što su sindikati, mogu za svoje članove upravljati mirovinskim programom utvrđenih naknada koji je u svakom pogledu jednak poslodavčevom mirovinskom programu utvrđenih naknada. Bilježenje je u potpunosti jednako, osim što upućivanja na poslodavca treba smatrati upućivanjima na upravitelja mirovinskog fonda, a upućivanja na zaposlenika treba smatrati upućivanjima na sudionika u programu.
- 17.114. Za ilustraciju bilježenja transakcija povezanih s utvrđenim naknadama mirovinskih fondova, u tablici 17.4. prikazan je brojčani primjer. Imputirane brojke prikazane su tamnije; transakcije koje su rezultat preusmjerenja prikazane su u kurzivu.

Tablica 17.4. — Računi za mirovinske naknade koje se isplaćuju u okviru s programom utvrđenih naknada

Uporabe					Vrsta računa i transakcije	Izvori				
Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo		Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo
Račun proizvodnje										
					<i>Output (P.1)</i>		0,6			0,6
Račun stvaranja dohotka										
10,0				10,0	Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1211)					
4,1				4,1	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1221)					
Račun alokacije primarnog dohotka										
					Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1211)			10,0		10,0
					Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.1221)			4,1		4,1
			2,2	2,2	Vlasnički dohodak (D.4)		2,2			2,2
	4,0			4,0	Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava (D.442)			4,0		4,0
Račun sekundarne raspodjele dohotka										
		19,0		19,0	Ukupni socijalni doprinosi kućanstava		19,0			19,0
		10,0		10,0	Stvarni doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.6111)		10,0			10,0
		4,1		4,1	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje (D.6121)		4,1			4,1
		1,5		1,5	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (D.6131)		1,5			1,5
		4,0		4,0	Dodaci na mirovinske doprinose kućanstava (D.6141)		4,0			4,0

Uporabe					Vrsta računa i transakcije	Izvori				
Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo		Poslodavac	Mirovinski fond	Kućanstva	Drugi sektori	Ukupno gospodarstvo
		- 0,6		- 0,6	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja (D.61SC)		- 0,6			- 0,6
	16,0			16,0	Druge naknade socijalnog osiguranja (D.6221)			16,0		16,0
Račun uporabe dohotka										
		0,6		0,6	Izdaci za finalnu potrošnju (P.3)					
	3			3	Prilagodbe za promjenu vlasničkog udjela kućanstava u pričuvama mirovinskih fondova (d.8)			3		3
- 14,1	- 1,2	17,5	- 2,2	0	Štednja					
Promjene aktive					Financijski račun	Promjene pasive				
					Neto pozajmljivanje/uzajmljivanje	- 14,1	- 1,2	17,5	- 2,2	0
		3		3	Mirovinska prava (F.63)		3			3
	4,1			4,1	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova (F.64)	4,1				4,1
- 10,0	- 2,3	14,5	- 2,2	0	Druga financijska aktiva					

17.115. Aktuarski izračuni pokazuju da je povećanje mirovinskih prava, koje proizlazi iz trenutnog zaposlenja, 15, što je neto iznos daljnjih mirovinskih prava „zarađenih” u dotičnoj godini. Kućanstva (ugovaratelji osiguranja/zaposlenici) doprinose 1,5. Poslodavac je stoga obavezan osigurati 13,5. Usto, troškovi upravljanja programom procjenjuju se na 0,6. Poslodavac, stoga, mora osigurati ukupno 14,1. On stvarno doprinosi 10, stoga je preostalih 4,1 imputirani doprinos. *Output* od 0,6 prikazan je u računu proizvodnje; potrošnja te usluge prikazana je u „računu uporabe dohotka”. Doprinosi poslodavca prikazani su kao uporaba za poslodavca u računu stvaranja dohotka, a kao izvor za kućanstva u računu alokacije primarnog dohotka.

17.116. U računu alokacije primarnog dohotka prikazan je vlasnički dohodak. Povećanje mirovinskih prava koje proizlazi iz prošlog zaposlenja, zbog izravnjanja diskontnog faktora jer je umirovljenje jednu godinu bliže, je 4. To je prikazano kao imputirani tok vlasničkog dohotka iz mirovinskog fonda u kućanstva. Istodobno, mirovinski fond stvarno zarađuje 2,2 od dohotka od ulaganja financijskih sredstava kojima upravlja. Stoga u tom trenutku sredstva mirovinskog fonda bilježe manjak od 1,8, ali on nije prikazan u tekućim računima.

17.117. U računu sekundarne raspodjele dohotka, prikazana su plaćanja kućanstava mirovinskom fondu. To se može promatrati na dva načina. Iznos doprinosa koje su uplatila kućanstva trebao bi biti jednak povećanju prava koja proizlaze iz trenutnog zaposlenja (15) uvećano za povećanje koje proizlazi iz dohotka iz prošlih prava (4), to jest ukupno 19. Od stvarno plaćenih iznosa 10 je primljeno kao stvarni doprinosi poslodavaca, 4,1 kao imputirani doprinosi, 1,5 kao vlastiti doprinosi kućanstava, 4 kao dodaci na doprinose, umanjeno za 0,6 naknade za uslugu; ponovno ukupno 19.

17.118. Kako je u računu uporabe dohotka plaćanje naknade za uslugu dio izdataka za finalnu potrošnju kućanstava, tako je i promjena mirovinskih prava prikazana kao uporaba u mirovinskom fondu i kao izvor za kućanstva. U tom se primjeru mirovinske naknade u iznosu 16 oduzimaju od iznosa doprinosa kućanstava u iznosu 19. Stoga dolazi do povećanja u mirovinskim pravima za 3 zbog kućanstava.

Povez- nice	Redak- br.	Bilježenje	Središnji nacionalni računi							Nije u središnjim nacionalnim računima	Ukup- ni miro- vinski progr- ami	Protu- stavke: miro- vinska prava nerezid- entnih kućan- stava (⁴)
		Upravitelj mirovinskog fonda	Tijelo koje nije opća država			Opća država						
		Pro- grami utvr- đenih dopri- nosa	Pro- grami utvr- đenih nakna- da i drugi (¹) pro- grami neutvr- đenih dopri- nosa	Uku- pno	Pro- grami utvr- đenih dopri- nosa	Program utvrđenih naknada za zaposlenike opće države (²)			Miro- vinski progr- ami soci- jalne sigur- nosti			
						Razvr- stani u fina- ncijska podu- zeća	Razvr- stani u opću drža- vu (³)	Razvr- stani u opću državu				
Broj stupca	A	B	C	D	E	F	G	H	I.	J		
7	Promjene prava zbog promjena strukture programa dogovorenih u pregovorima											
Promjene u mirovinskim pravima zbog drugih tokova												
8	Promjene prava zbog revalorizaci- ja (⁶)											
9	Promjene prava zbog ostalih promjena obuj- ma (⁶)											
Završna bilanca stanja												
1 + Σ 5 do 9	10 Mirovinska prava											
Povezani pokazatelji												
11	Output											

(¹) Takvi drugi programi neutvrđenih doprinosa, često opisani kao kombinirani programi, imaju element utvrđene naknade i utvrđenog doprinosa.

(²) Programi koje organizira opća država za svoje trenutačne i bivše zaposlenike.

(³) To su neautonomni programi utvrđenih naknada čija se mirovinska prava bilježe u središnje nacionalne račune.

(⁴) Podaci o protustavkama za nerezidentna kućanstva bit će prikazana odvojeno samo kada su mirovinski odnosi s inozemstvom značajni.

(⁵) Ti dodaci predstavljaju povrat na potraživanja članova od mirovinskih programa, preko dohotka od ulaganja aktive programa utvrđenih doprinosa i za mirovinske programe utvrđenih naknada preko izravnjanja primijenjene diskontne stope.

(⁶) Za stupce G i H mora se osigurati detaljnija raščlamba tih stavki na temelju modela izračuna izvršenih za te programe. Čelije označene s ■ nisu primjenjive; čelije u ▨ sadržavat će različite podatke iz središnjih nacionalnih računa.

Stupci tablice

17.125. Stupci tablice odnose se na tri grupiranja mirovinskih programa, kako slijedi:

- (1) prema vrsti bilježenja u mirovinske programe koji su u potpunosti bilježeni u središnjim nacionalnim računima (stupci od A do F) i programe čija se prava bilježe samo u dodatnoj tablici (stupci G i H);
- (2) prema vrsti upravitelja mirovinskog fonda u nedržavne mirovinske programe (stupci od A do C) i mirovinske programe opće države (stupci od D do H); mirovinski programi, uključujući socijalnu sigurnost, razvrstani u opću državu, prikazani su u stupcima D, F, G i H; i

- (3) prema vrsti mirovinskog programa u programe utvrđenih doprinosa (Stupci A i D) i programe utvrđenih naknada (stupci B i E do G).
- 17.126. U većini slučajeva, korisnici mirovinskih programa su rezidentna kućanstva. U nekim zemljama broj nerezidentnih kućanstava koja primaju mirovinske naknade može biti značajan. U tom se slučaju dodaje stupac J u kojem se prikazuje ukupan iznos za nerezidentna kućanstva.
- 17.127. Odluka o bilježenju mirovinskih prava mirovinskih programa utvrđenih naknada povezanih sa zaposlenjem koji su financirani izvan fondova i u kojima je država upravitelj mirovinskog fonda u standardne nacionalne račune ili samo u dodatnu tablicu ovisi o prirodi programa utvrđenih naknada. Vodeće je načelo za uključivanje u nacionalne račune sličnost programa nacionalnom mirovinskom programu socijalne sigurnosti.
- 17.128. U EU-u postoji mnogo različitih programa i uključivanje svih programa bi dovelo do nedosljednosti u bilježenju. Stoga se prava programa utvrđenih naknada povezanih sa zaposlenjem koji su financirani izvan fondova i u kojima je država upravitelj mirovinskog fonda bilježe samo u dodatnu tablicu. To utječe na način izračuna imputiranih socijalnih doprinosa poslodavaca za te programe u središnjim nacionalnim računima.
- 17.129. Mirovinski programi su dodatno razvrstani prema upravitelju mirovinskog fonda u državne i nedržavne upravitelje mirovinskog fonda. Definicija upravitelja mirovinskog fonda navedena je u stavku 17.75.
- 17.130. Neki mirovinski programi poslodavaca imaju miješano članstvo, na primjer uključuju i državne zaposlenike i zaposlenike javnih poduzeća, dok su mnogi mirovinski programi zamrznuili članstvo sudionika koji su prešli drugim poslodavcima. Ako neki program ima mali udio nedržavnih zaposlenika, to ne sprečava da ga se opisuje kao program koji ima državnog upravitelja mirovinskog fonda.
- 17.131. Programi utvrđenih naknada koje financira opća država za svoje zaposlenike prikazani su u stupcima E i F. U stupcu E prikazani su programi kojima upravlja mirovinski fond ili osiguravajuće društvo, a u stupcu F oni programi kojima upravlja sama opća država. Državni programi za vlastite zaposlenike u kojima se mirovinska prava ne pojavljuju u središnjim anacionalnim računima prikazani su u stupcu G. Ukupni iznos stupaca E F i G stoga prikazuje ukupnu odgovornost države za mirovinska prava za njezine vlastite zaposlenike.
- 17.132. Mirovinski programi su razvrstani prema vrsti programa u mirovinske programe utvrđenih doprinosa (stupci A i D) i mirovinske programe utvrđenih naknada (stupci B, E, F i G). Stupac H odnosi se na mirovinske programe socijalne sigurnosti.

Redci tablice

- 17.133. Redci tablice odnose se na stavke bilance stanja, transakcije i druge tokove povezane s mirovinskim pravima programa uključenih u dodatnu tablicu, a prikazani su odvojeno u tablici 17.6. Početno stanje mirovinskih prava takvih programa na početku razdoblja i završno stanje mirovinskih prava na kraju razdoblja usklađeni su, uzimajući u obzir sve transakcije i druge tokove tijekom razdoblja. Za programe bilježene u stupcima G i H, stanja mirovinskih prava ne bilježe se u središnjim nacionalnim računima, ali se brojne transakcije bilježe u središnjim nacionalnim računima.

Tablica 17.6. — Redci dodatne tablice o obračunatim (accrued-to-date) mirovinskim pravima u okviru socijalnog osiguranja

Redak br.	
	Početna bilanca stanja
1	Mirovinska prava
	Promjene u mirovinskim pravima zbog transakcija
2	Povećanje mirovinskih prava zbog socijalnih doprinosa
2.1	Stvarni socijalni doprinosi poslodavca
2.2	Imputirani socijalni doprinosi poslodavca

Redak br.	
2.3	Stvarni socijalni doprinosi kućanstva
2.4	Dodaci na socijalne doprinose kućanstava ⁽¹⁾
2.5	Umanjeno za: naknade za usluge mirovinskih programa
3	Druga (aktuarska) povećanja mirovinskih prava u mirovinskim programima socijalne sigurnosti
4	Smanjenje mirovinskih prava zbog plaćanja mirovinskih naknada
5	Promjene u mirovinskim pravima zbog socijalnih doprinosa i mirovinskih naknada
6	Prijenosi mirovinskih prava između programa
7	Promjene prava zbog promjena strukture programa dogovorenih u pregovorima
	Promjene u mirovinskim pravima zbog drugih gospodarskih tokova
8	Promjene prava zbog revalorizacija ⁽²⁾
9	Promjene prava zbog drugih promjena u obujmu ⁽²⁾
	Završna bilanca stanja
10	Mirovinska prava
	Povezani pokazatelji
11	Output

⁽¹⁾ Takvi dodaci predstavljaju povrat na potraživanja članova od mirovinskih programa, preko dohotka od ulaganja aktive programa utvrđenih doprinosa i za mirovinske programe utvrđenih naknada preko izravnjanja primijenjene diskontnog faktora.

⁽²⁾ Za stupce G i H mora se osigurati detaljnija raščlamba tih stavki na temelju modela izračuna izvršenih za te programe (vidjeti stavke 17.158.-17.160.).

Početne i završne bilance stanja

17.134. U retku 1 prikazuje se početno stanje mirovinskih prava, koje je u potpunosti jednako završnom stanju prethodnog računovodstvenog razdoblja. U retku 10 prikazuje se odgovarajuće završno stanje mirovinskih prava na kraju računovodstvenog razdoblja.

Promjene u mirovinskim pravima zbog transakcija

17.135. Stvarni se socijalni doprinosi poslodavaca i zaposlenika bilježe u retke 2.1. i 2.3. kao u središnjim nacionalnim računima. U slučaju nekih mirovinskih programa, posebno mirovinskih programa socijalne sigurnosti, potrebno je razlikovati stvarne socijalne doprinose koji se odnose na mirovine od socijalnih doprinosa koji se odnose na druge socijalne rizike poput nezaposlenosti.

17.136. Za utvrđene naknade mirovinskih programa, imputirani socijalni doprinosi poslodavaca općenito se mjere kao izravnavajuća stavka — sve promjene prava tijekom godina koje nisu uključene u druge retke tablice, obuhvaćene su u retku 2.2. U tom su retku obuhvaćeni „učinci iskustva” ako se uočeni ishod pretpostavki modeliranja mirovina (stopa rasta plaća, stopa inflacije i diskontna stopa) razlikuje od pretpostavljenih razina. Za programe utvrđenih doprinosa u tom se retku prikazuje nula.

17.137. Redak 2.4. prikazuje vlasnički dohodak zarađen i imputiran u programima, koji se usmjerava preko sektora kućanstava ili sektora inozemstva. Treba napomenuti da je za sve utvrđene mirovinske naknade uključujući socijalnu sigurnost, bilo da su financirane iz fondova ili izvan njih, taj vlasnički dohodak jednak izravnjanju diskontne stope. Drugim riječima, vrijednost je jednaka diskontnoj stopi pomnoženoj s mirovinskim pravima na početku računovodstvenog razdoblja.

17.138. Neki se od unosa u retke stupaca G i H, posebno stvarni doprinosi koje plaćaju poslodavci i zaposlenici, pojavljuju u središnjim nacionalnim računima, čak i ako se prava i promjene prava ne pojavljuju. Drugi ulazi u stupcima G i F koji su prikazani samo u dodatnoj tablici, u tablici su zasjenjeni i objašnjeni u nastavku.

17.139. Imputirani doprinosi poslodavaca za državne programe za koje se prava pojavljuju u stupcu G, ali ne u središnjim nacionalnim računima, zahtijevaju posebno razmatranje. U središnjim nacionalnim računima se imputirane doprinose treba procjenjivati na temelju aktuarskih izračuna. U slučajevima kada se aktuarskim izračunima ne može dobiti dostatna razina pouzdanosti, i samo u takvim slučajevima, moguća su druga dva pristupa za procjenu imputiranih mirovinskih doprinosa poslodavaca, kako slijedi:

(1) na temelju primjerenog postotka nadnica i plaća isplaćenih trenutačnim zaposlenicima ili

(2) doprinosi su jednaki razlici između trenutačnih naknada koje treba platiti i stvarnih doprinosa koje treba platiti (kako zaposlenici tako i država kao poslodavac).

Stavke za dodatke na socijalne doprinose kućanstava i druge promjene prava prikazuju se na istoj osnovi kao za privatne programe.

17.140. Stavka izračunata na istoj aktuarskoj osnovi u pogledu socijalne sigurnosti prikazana je u retku 3 kao „druge (aktuarske) akumulacije mirovinskih prava u fondovima socijalne sigurnosti”. Tako se razlikuje od imputiranih socijalnih doprinosa poslodavaca.

17.141. S obzirom da se u dodatnoj tablici pruža potpuna raščlamba promjena mirovinskih prava tijekom računovodstvenog razdoblja, potrebno je uvesti poseban redak za slučaj kada stvarni socijalni doprinosi u mirovinski program socijalne sigurnosti nisu aktuarski, zbog čega je stoga potreban imputirani doprinos, za koji nije odgovoran ni jedan poslodavac. Takve pripisane transakcije mirovinskih programa socijalne sigurnosti prikazani su u retku 3 kao druga (aktuarska) povećanja mirovinskih prava u mirovinskim programima socijalne sigurnosti. Unosi u ovom retku mogu biti pozitivni ili negativni — negativni primjeri nastaju u mirovinskom programu socijalne sigurnosti ako je diskontna stopa viša od interne stope povrata programa. Interna stopa povrata mirovinskog programa je diskontna stopa kojom se izjednačava sadašnja vrijednost stvarno plaćenih doprinosa i diskontirana vrijednost mirovinskih prava akumuliranih kroz te doprinose. Negativni unosi se, na primjer, pojavljuju kada su doprinosi povećani iznad aktuarske zahtijevane razine kako bi se financirao kratkoročni manjak novca.

17.142. Redak 3 ne predstavlja prijenose gotovine iz poreznih prihoda, a u standardnim se računima bilježi kao tekući transferi između državnih jedinica, ako ne utječe na mirovinska prava. U nekim državama članicama država obavlja transfere mirovinskim programima koji povećavaju mirovinska prava (na primjer, ako se transferi obavljaju za posebne društvene skupine koje ne mogu doprinositi izravno), što ukazuje da iznose treba implicitno uključiti u broj tog retka koji se računa na temelju razlike.

17.143. Razlike u računovodstvenom razdoblju između pretpostavljenog i stvarnog rasta plaća (to je dio „učinaka iskustva” ili „aktuarskih učinaka” u modeliranju koji se odnosi na rast plaća) moraju se odražavati u transakcijama (imputirani socijalni doprinosi poslodavca), zajedno sa svim drugim učincima iskustva.

17.144. U retku 3 obuhvaćeni su svi „učinci iskustva” uočeni za mirovinske programe socijalne sigurnosti, ako se uočeni ishod pretpostavki modeliranja mirovina (stopa rasta plaća, stopa inflacije i diskontna stopa) za bilo koju godinu razlikuje od pretpostavljenih razina.

17.145. U retku 4 se prikazuju mirovinske naknade plaćene tijekom računovodstvenog razdoblja. Plaćanje mirovinskih naknada ima učinak „namire” nekih mirovinskih prava uključenih u početno stanje u retku 1.

17.146. U retku 5 prikazane su promjene u mirovinskim pravima zbog doprinosa i naknada. To je redak 2 plus redak 3 minus redak 4. Ta izravnavajuća stavka, mjerena iz nefinancijskih računa, jednaka je stavci mjerenoj iz financijskih računa.

17.147. Jedna značajka okružja mirovina koje se mijenja je sve veća mogućnost „prijenosnih mirovina” gdje osoba koja mijenja radno mjesto može prenijeti mirovinsko pravo od bivšeg poslodavca novom poslodavcu. Kada se to dogodi, mirovinsko pravo dotičnog kućanstva ostaje nepromijenjeno, ali dolazi do transakcije između dva mirovinska programa jer novi program preuzima obvezu prethodnog programa. Osim toga, u određenoj aktivni zbog usklađivanja tih obveza dolazi do suprotne transakcije.

17.148. Ako država izričitom transakcijom preuzme odgovornost za osiguravanje mirovine za zaposlenike nedržavne jedinice, sva se plaćanja nedržavne jedinice trebaju knjižiti kao unaprijed plaćeni socijalni doprinosi (F.89). O toj se vrsti aranžmana raspravlja u stavcima od 20.272. do 20.275.

- 17.149. Kada jedna jedinica preuzme odgovornost za mirovinska prava od druge jedinice, dvije se transakcije bilježe u retku 6. Prvo se mirovinska prava prenose sa početnog mirovinskog programa na novi mirovinski program. Drugo, može postojati prijenos u novcu ili drugoj financijskoj imovini kao naknada novom mirovinskom programu. Moguće je da vrijednost prijenosa financijske imovine nije u potpunosti jednaka vrijednosti prenesenih mirovinskih prava. U tom je slučaju potreban treći unos u transakcije kapitalnih transfera kako bi se točno odražavale promjene neto vrijednosti obje dotične jedinice.
- 17.150. Poslodavci sve više reformiraju mirovinske programe kojima upravljaju kao odgovor na demografske i druge čimbenike. Reforme mogu biti u obliku promjene formule za izračun naknada, promjene dobi za umirovljenje ili promjene drugih odredaba programa.
- 17.151. Samo se ozakonjenim mirovinskim reformama omogućuje bilježenje u nacionalne račune, u procjene mirovinskih prava u godini u kojoj zakon stupa na snagu i kasnije u uočene tokove. Poslodavčeva obavijest o namjeri provođenja mirovinske reforme nije dostatna za uključivanje učinaka reforme u podatke nacionalnih računa.
- 17.152. U nekim slučajevima reforme, poslodavac odluči da neće mijenjati stečena prava postojećih članova te reformirane aranžmane primijeniti za buduće stjecanje dodatnih prava. Na trenutačne mirovinske naknade nema nikakvog neposrednog utjecaja. Utjecaj će se vidjeti u budućim mjerama mirovinskih naknada, u skladu sa (*accrued-to-date*) pristupom
- 17.153. Međutim, u nekim slučajevima poslodavac odluči provesti reforme koje utječu na (*accrued-to-date*) do sada akumulirana prava postojećih članova; na primjer, opće povećanje dobi za umirovljenje za sve članove. Takvim se vrstama reformi mijenja stanje mirovinskih prava tijekom godine u kojoj su te reforme ozakonjene. Taj se učinak mora obračunati kao tok. Može biti vrlo velik jer utječe na trenutačna i buduća mirovinska prava.
- 17.154. Promjene u mirovinskim pravima zbog transakcija bilježe se kao transakcije, kako slijedi:
- (a) ako su prava mirovinskog programa uključena u središnje nacionalne račune, a poslodavac pristane na promjenu mirovinskih prava u pregovorima sa zaposlenikom koji je tom promjenom pogođen, ta se promjena knjiži kao transakcija u središnje nacionalne račune (u okviru imputiranih socijalnih doprinosa poslodavca);
 - (b) ako prava mirovinskog programa nisu bilježena u središnjim nacionalnim računima, a poslodavac pristane na promjenu mirovinskih prava u pregovorima sa zaposlenicima koji su tom promjenom pogođeni, ta se promjena knjiži kao transakcija u dodatnu tablicu;
 - (c) u slučaju socijalne sigurnosti, ako su s promjenama mirovinskih prava suglasna parlamentarna tijela, to se knjiži u dodatnu tablicu kao da je to dogovoreno pregovorima.
- 17.155. Promjene mirovinskih prava koje su uvedene bez pregovora bilježe se kao druge promjene obujma aktive.
- 17.156. Promjene (*accrued-to-date*) do sada akumuliranih prava koja proizlaze iz prošlog zaposlenja bilježe se kao kapitalni transferi.
- 17.157. U retku 7 je prikazan utjecaj reformi struktura mirovinskog fonda na prava koja se odnose na prošlo zaposlenje.
- Promjene mirovinskih prava zbog drugih gospodarskih tokova*
- 17.158. U redcima 8 i 9 prikazuju ostale tokove kao revalorizacije i druge promjene obujma povezane s mirovinskim programima u socijalnom osiguranju. U tablici 17.7. prikazani su ostali tokovi, podijeljeni na revalorizacije i druge promjene obujma.
- 17.159. Revalorizacije su posljedica promjena ključnih pretpostavki u modelima za aktuarske izračune. Te pretpostavke su diskontna stopa, stopa plaće i stopa inflacije. Učinci iskustva se ovdje ne uključuju ako ih se ne može utvrditi pojedinačno. Više je vjerojatno da se druge promjene aktuarskih procjena bilježe kao druge promjene obujma aktive. Učinci promjena cijena zbog ulaganja prava bilježe se kao revalorizacije koje se pojavljuju u računu revalorizacije.
- 17.160. Kada dođe do promjena demografskih pretpostavki koje se koriste u aktuarskim izračunima, one se bilježe kao druge promjene obujma aktive.

Tablica 17.7. — Ostali tokovi kao revalorizacije i druge promjene obujma aktive

<u>Revalorizacije</u>
Promjene pretpostavljene diskontne stope
Promjene pretpostavljenih kretanja plaća
Promjene pretpostavljenih kretanja cijena
<u>Druge promjene obujma aktive</u>
Promjene demografskih pretpostavki
Ostale promjene

Povezani pokazatelji

17.161. Financijske usluge koje su pružili svi mirovinski programi bilježe se kao da su ih platili članovi programa te se tako troškovi mirovinskih programa ne bilježe kao intermedijarna potrošnja poslodavca koji upravlja programom. U skladu s tim, u dijagramu 17.1. su prikazane financijske usluge odvojenom od socijalnih doprinosa. Predstavljanje financijskih usluga na taj način znači da su brojke prikazane kao doprinosi koje zaposlenici primaju od svojih poslodavaca iste kao taj dio doprinosa koje su zaposlenici uplatili u mirovinski program. Nadalje, nije potrebno prikazivati koji element socijalnih doprinosa pokriva naknadu za usluge. Dodatak na doprinos kućanstva je taj koji pokriva naknadu za usluge za program utvrđenih doprinosa, a doprinos ili poslodavaca ili kućanstva za program utvrđenih naknada.

Budući da se *output* knjiži za sve mirovinske programe poslodavca, a troše ga članovi programa, u retku 11 prikazan je *output* prema vrsti programa.

Dijagram 17.1. — Mirovinska prava i njihove promjene

	Doprinosi (stvarni, imputirani od čega: vlasnički dohodak) (redci 2 i 3)	Mirovinske naknade (redak 4)	
		Financijske usluge	
	Drugi tokovi (revalorizacije, druge promjene obujma) (redci 8 i 9)	Promjene mirovinskih prava (zbog transakcija i drugih gospodarskih tokova)	
Mirovinska prava na početku razdoblja (redak 1)			Mirovinska prava na kraju razdoblja (redak 10)
Stanje u t_0	Transakcije i drugi tokovi između t_0 i t_1		Stanje u t_1

Ovaj je dijagram samo za ilustraciju i ne treba pripisivati nikakvo značenje veličini različitih polja.

Aktuarske pretpostavke

Do sada akumulirana (Accrued-to-date) prava

- 17.162. Mirovinska prava u nacionalnim se računima mjere na bruto osnovi. Aktiva ili akumulirani socijalni doprinosi ne uzimaju se u obzir prilikom izračuna bilo kakve vrste neto prava. Obuhvaćena su samo mirovinska prava zbog stvarnih i budućih mirovinskih naknada.
- 17.163. Koncept (*accrued-to-date*) do sada akumulirane obveze prikladan je za potrebe nacionalnih računa. Uključuje sadašnju vrijednost mirovinskih prava koja proizlaze iz već akumuliranih mirovinskih prava. Na primjer, obuhvaćena su mirovinska prava koja su akumulirani trenutačni zaposlenici, uključujući odgođena mirovinska prava, te preostala mirovinska prava postojećih umirovljenika.
- 17.164. Kao za sve podatke nacionalnih računa, podaci se mjere *ex post*, budući da uključuju samo trenutačne vrijednosti prava koja proizlaze iz akumuliranih mirovinskih prava na datum bilance stanja. Metoda se temelji na prošlim događajima i transakcijama koje se mogu uočiti, kao što su članstvo mirovinskog programa i plaćeni doprinosi. Međutim, takva *ex post* mjerenja također se oslanjaju na niz pretpostavki u procesu modeliranja. Izrađuju se procjene vjerojatnosti za smrt trenutačnih doprinositelja ili da postanu osobe s invaliditetom prije nego dostignu dob za umirovljenje. Mjerenja također odražavaju buduće promjene toka plaćanja zbog bilo kakvog zakonodavstva koje stupi na snagu prije godine za koju se mirovinska prava izračunavaju. Naposljetku, metoda zahtijeva određene važne pretpostavke o budućim kretanjima, posebno u pogledu diskontne stope za buduće isplate mirovina.

Diskontna stopa

- 17.165. Diskontna stopa koja se primjenjuje na procjene budućih mirovinskih naknada u slučaju do sada akumuliranih prava jedna je od najvažnijih pretpostavki u modeliranju mirovinskih programa, budući da njezin akumulirani utjecaj tijekom mnogih desetljeća može biti vrlo velik. Diskontna stopa iz odabranog pristupa može se mijenjati tijekom vremena, što može dovesti do revalorizacija u računima.
- 17.166. Diskontnu stopu se može promatrati kao jednakovrijednu očekivanoj nerizičnoj stopi povrata na aktivu koju ima mirovinski fond. U slučaju mirovinskih prava koje treba isplatiti u budućnosti, diskontnu stopu se također može promatrati kao trošak kapitala u smislu da buduća plaćanja treba financirati država preko uobičajenih izvora:
- (a) neto stjecanjima obveza, poput kredita i dužničkih instrumenata osiguranja (dužnički vrijednosni papiri);
 - (b) neto prodajom imovine; i
 - (c) prihodima države.

Diskontna stopa se može izračunati iz tog troška financiranja.

- 17.167. Diskontna bi stopa trebala biti nerizična stopa. Neki kriteriji za utvrđivanje prikladnih stopa navedeni su u sljedećim rečenicama. Diskontna stopa visokokvalitetnih državnih i korporativnih obveznica, npr. s bonitetnom ocjenom „AAA”, predstavlja prikladnu referencu. Prinosi za visokokvalitetne korporativne obveznice koriste se samo ako su tržišta velika. Obveznice moraju imati preostalo dospijeće istog reda kao mirovinska prava. Preporučuje se korištenje diskontne stope koja se temelji na dugoročnom dospijeću, pri čemu se smatra da je dugoročno dospijeće 10 godina ili dulje. Za izrvanje vremenskog niza diskontne stope može se primijeniti višegodišnji prosjek diskontne stope povezan s duljinom gospodarskog ciklusa. Pretpostavke o diskontnoj stopi i budućim kretanjima plaća trebale bi biti usklađene. Od država članica se zahtijeva da dostave elemente koji dokazuju valjanost diskontne stope upotrijebljene za mirovinska prava s obzirom na gore navedene različite kriterije.
- 17.168. Istu diskontnu stopu treba koristiti za sve mirovinske programe u kojima je država upravitelj mirovinskog fonda (uključujući mirovinske programe socijalne sigurnosti) na bilo kojoj razini države, budući da bi željeni rezultat trebao uskladiti nerizične prinose.

Rast plaća

- 17.169. Utvrđene naknade mirovinskih programa često za određivanje razine mirovine primjenjuju formulu na plaću člana koja može biti posljednja plaća, višegodišnji prosjek ili zarada tijekom cijelog života. Na isplaćene konačne mirovine utječe prosječan rast plaća članova, posebno preko napredovanja.
- 17.170. Stoga je prikladno razmotriti pretpostavke u vezi s budućim kretanjem plaća. Pretpostavljeno dugoročno kretanje plaća trebalo bi odgovarati uočenoj diskontnoj stopi. Dugoročno su obje varijable međuovisne.

- 17.171. Računovodstvena struka koristi dvije aktuarske metode za mjerenje utjecaja povećanja plaća. Obveza akumuliranih naknada (ABO- accrued benefit obligation) bilježi samo do sada stvarno akumulirane naknade (*accrued-to-date*). Predstavlja iznos koji bi zaposlenik trebao odnijeti sa sobom u slučaju da sutra napusti poduzeće te može biti osnova za procjenu neto vrijednosti osobe, na primjer u slučaju razvoda.
- 17.172. Obveza predviđenih naknada (PBO – projected benefit obligation) razboritije je mjerilo konačne razine prava. Za pojedinca obveza predviđenih naknada (PBO) pretpostavlja koliko će puta ta osoba u budućnosti vjerojatno napredovati i u skladu s tim se izračunava njegova konačna plaća. Ako je potom taj pojedinac *de facto* odradio 20 od očekivanih 40 godina, njegova se plaća prepolovljuje, a mirovinsko pravo za pojedinca se izračunava kao da je to njegova trenutna plaća. Ako se obveza akumuliranih naknada (ABO) pojedinca postupno povećava kako napreduje, tijekom vremena se jednakomjerno povećava obveza predviđenih naknada (PBO). Za pojedinca je obveza predviđenih naknada (PBO) uvijek veća od obveze akumuliranih naknada (ABO) do trenutka umirovljenja kada se obveza akumuliranih naknada (ABO) izjednačuje s obvezom predviđenih naknada (PBO).
- 17.173. Utjecaj koji ima rast plaća treba se odraziti u transakcijama budući da je rast plaće svjesna gospodarska odluka poslodavca. Štoviše, koncept koji imaju ABO i PBO pristupi dugoročno vode do bilježenja istih transakcija, čak i ako se vremenski okvir tih transakcija razlikuje ovisno o demografskim značajkama programa.
- 17.174. Promjene pretpostavki o budućim promjenama plaća, koje se u načelu izrađuju svakih nekoliko godina kao odgovor na opću reviziju pretpostavki mirovinskog modeliranja ili zbog velikog restrukturiranja radne snage, bilježe se kao ostali tokovi (revalorizacije).
- 17.175. U praksi je uočen niz mogućih varijanti u primjeni obveze akumuliranih naknada (ABO) i obveze predviđenih naknada (PBO), ovisno o tome kako se obrađuju učinci cijena i plaća.
- 17.176. Važan čimbenik je tretman indeksiranja mirovina, ako će se mirovina, koju treba isplatiti, nakon umirovljenja povećati u skladu s nominalnim rastom plaća.
- 17.177. S obzirom na važnost učinka plaća, preporučuje se da se pristup obveze akumuliranih naknada ili obveze predviđenih naknada odabere na temelju osnovne formule za naknadu. Ako ta formula implicitno ili eksplicitno sadrži faktor za povećanja plaća (prije ili nakon umirovljenja), primjenjuje se pristup obveze predviđenih naknada (PBO). Ako takvog faktora nema, koristi se pristup obveze akumuliranih naknada (ABO).

Demografske pretpostavke

- 17.178. Buduća plaćanja mirovina ovise o demografskim učincima s obzirom na ravnotežu dobi/spola članova i trajanje njihovog života. Demografske tablice se stalno koriste za modeliranje mirovinskih programa i programa životnog osiguranja.
- 17.179. U slučaju mirovinskih programa povezanih sa zaposlenjem, članstvo programa dobro je definirano i stoga bi podaci trebali biti dostupni. U slučaju programa socijalne sigurnosti, ako nisu dostupni konkretni podaci o članstvu socijalne sigurnosti, koriste se opći podaci o stanovništvu.
- 17.180. Prilikom korištenja tablica trajanja života, koje su poznate i kao tablice mortaliteta, prednost se daje tablicama odvojenih po spolu i skupinama zaposlenika. Skupinu članova koji primaju invalidsku mirovinu trebalo bi, ako je moguće, modelirati s različitim pretpostavkama o trajanju života.
- 17.181. Pretpostavke o trajanju života trebale bi uključivati povećanje trajanja života tijekom vremena.
- 17.182. Modeliranje mirovinskog programa može uključivati korištenje demografskih pretpostavki osim trajanja života, na primjer o budućim stopama plodnosti, stopama participacije radne snage ili stopama migracije u slučaju kada se mirovinska naknada ili indeksiranje temelji na „koeficijentu ovisnosti” ili sličnom pristupu.
- 17.183. Ako je prijevremeno umirovljenje u programu aktuarski neutralno, ono ne utječe na modeliranje. Neaktuarski neutralna prijevremena umirovljenja imaju učinak i često nastaju s obzirom na način na koji se različite kamatne stope obično primjenjuju na prijevremeno umirovljenje. Stoga je važno primjereno modeliranje prijevremenog umirovljenja, posebno ako se reformom povećava buduća dob za umirovljenje.

POGLAVLJE 18.

RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA

UVOD

- 18.01. Računi rezidentnih institucionalnih sektora pokazuju gospodarsku djelatnost: proizvodnju; stvaranje, raspodjelu i preraspodjelu dohotka; potrošnju; i akumulaciju imovine i obveza. Tim su računima obuhvaćene transakcije među rezidentnim jedinicama i transakcije između rezidentnih i nerezidentnih jedinica koje čine inozemstvo.
- 18.02. ESA je zatvoreni sustav u kojem se obje strane svake transakcije bilježe u računima kao uporaba i izvor. Rezidentnim jedinicama to omogućuje izradu usklađenog jasnog skupa računa, a sve su gospodarske aktivnosti svake institucionalne jedinici uključene u slijed računa. To ne vrijedi za nerezidentne jedinice. Nerezidentne jedinice mogu se promatrati samo kroz interakciju s rezidentnim jedinicama gospodarstva koje se mjeri tako da se samo njihove transakcije s rezidentnim jedinicama mogu bilježiti. To se postiže stvaranjem sektora pod nazivom sektor „inozemstva” i izradom posebnog skupa računa s ograničenim brojem bilježenja koji za nerezidentne jedinice prikazuju samo transakcije s rezidentnim jedinicama.
- 18.03. Slijed računa sektora inozemstva je sljedeći:
- (a) vanjski račun roba i usluga (V.I.) koji obuhvaća uvoz i izvoz roba i usluga;
 - (b) vanjski račun primarnog i sekundarnog dohotka (V.II.) koji obuhvaća naknade zaposlenicima, vlasnički dohodak i vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava, tekuće transfere kao što su osobni transferi (uključujući doznake radnika) i međunarodnu pomoć;
 - (c) vanjski računi akumulacije (V.III.) koje čine:
 - (1) kapitalni račun (V.III.1.) koji prikazuje kapitalne transfere i neto stjecanje neprvoizvedene nefinancijske aktive;
 - (2) financijski račun (V.III.2.) koji prikazuje transakcije financijske imovine obveza;
 - (3) račun ostalih promjena obujma aktive (V.III.3.1.) koji prikazuje nenadoknađene zapljene itd.;
 - (4) račun revalorizacije (V.III.3.2.) koji prikazuje nominalne vlasničke dobitke i gubitke;
 - (d) račun vanjske aktive i pasive (V.IV.) predstavlja početnu i završnu bilancu stanja te promjene vrijednosti te aktive i pasive između početne i završne bilance stanja.

Potpuni slijed prikazan je u poglavlju 8., a prethodno navedeni brojevi računa u zagradama odnose se na brojeve računa u tom poglavlju.

- 18.04. Budući da se računi izrađuju sa stajališta sektora inozemstva, uvoz u domaće gospodarstvo prikazuje se kao izvor, a izvoz iz domaćeg gospodarstva kao uporaba vanjskog računa roba i usluga. Sličan preokret vrijedi za sve račune sektora inozemstva. Ako je bilanca pozitivna, to znači da postoji višak za inozemstvo, a manjak za ukupno domaće gospodarstvo. Slično tome, negativna bilanca pokazuje manjak za inozemstvo i višak za domaće gospodarstvo. Financijska je aktiva koju drži inozemstvo pasiva za domaće gospodarstvo, a pasiva koju drži inozemstvo aktiva je za domaće gospodarstvo.
- 18.05. Standardni okvir za statistiku o transakcijama i pozicijama između gospodarstva i inozemstva utvrđen je u Priručniku o platnoj bilanci i stanju međunarodnih ulaganja iz 2008. (šesto izdanje) (BPM6) ⁽¹⁾. Taj je priručnik usklađen sa Sustavom nacionalnih računa iz 2008., ali utvrđuje uzajamno djelovanje između domaćeg gospodarstva i inozemstva u skupu računa i bilanci koji predstavljaju informacije na drukčiji način. U ovom se poglavlju utvrđuju računi sektora inozemstva ESA-e 2010. i njihova povezanost s međunarodnim računima BPM6.

⁽¹⁾ Međunarodni Monetarni Fond, Priručnik o bilanci plaćanja i stanju međunarodnih ulaganja, šesto izdanje (BPM6), 2009., ISBN 978-1-58906-812-4 (dostupno na <http://www.imf.org>).

EKONOMSKO PODRUČJE

18.06. Koncept ekonomskog područja najčešće je korišten kao područje pod učinkovitim gospodarskim nadzorom jedne države. Međutim, mogu se koristiti valutne ili ekonomske unije, regije ili cijeli svijet jer i oni mogu biti predmet makroekonomske politike ili analize. Potpuna definicija nalazi se u poglavlju 2. (stavci 2.04 – 2.06).

18.07. Kako bi se utvrdila rezidentnost subjekta na određenom ekonomskom području, potrebno je utvrditi:

- (1) ispunjava li subjekt uvjete za institucionalnu jedinicu; i ako ih ispunjava,
- (2) ispunjava li subjekt i kriterije određene u poglavlju 2. o utvrđivanju rezidentnosti.

Rezidentnost

18.08. Rezidentnost svake institucionalne jedinice je ekonomsko područje s kojim je najjače povezana. Pri tome se povezanost izražava kako središte prevladavajućeg ekonomskog interesa. Koncepti su jednaki u ESA-i, SNA-u iz 2008. i BPM6. Uvođenje izraza „središte prevladavajućeg ekonomskog interesa” ne znači da se subjekti koji obavljaju znatan dio poslovanja na dva ili više područja više ne moraju dijeliti (vidjeti stavak 18.12.) ili da se institucionalne jedinice bez značajne fizičke prisutnosti mogu zanemariti (vidjeti stavke 18.10. i 18.15.). Koncept rezidentnosti općenito te posebno za kućanstva, poduzeća i druge subjekte u potpunosti je opisan u poglavlju 2.

INSTITUCIONALNE JEDINICE

18.09. Koncept „institucionalne jedinice” jednak je u ESA-i, SNA-u iz 2008. i BPM6. Opća definicija nalazi se u poglavlju 2., stavcima 2.12 – 2.16. S obzirom na predmet nacionalnoga gospodarstva, jedinice se u prekograničnim situacijama posebno tretiraju. U nekim slučajevima, pravni subjekti udružuju se u jednu institucionalnu jedinicu ako su rezidenti istoga gospodarstva, ali se ne udružuju ako su rezidenti različitih gospodarstava. Slično tome, jedan pravni subjekt može se podijeliti kada znatan dio poslovanja obavlja u dva ili više gospodarstava. Kao rezultat tih postupanja, rezidentnost predmetnih jedinica postaje jasnija, a jača se koncept ekonomskog područja.

18.10. Društva i javna tijela za prikupljanje financija obično upotrebljavaju subjekte posebne namjene (SPN). Ako je SPN rezident istoga gospodarstva kao i matično društvo, postupanje je jednostavno. SPN obično nema značajke koje bi ga činile zasebnim subjektom u odnosu na matično društvo, te se aktiva i pasiva SPN-a prikazuju u računima matičnog društva. Ako je SPN nerezident, prema kriterijima rezidentnosti za sektor inozemstva mora se priznati zasebni subjekt. U tom slučaju, cjelokupna aktiva i pasiva SPN-a prikazuje se u sektoru inozemstva, a ne u sektoru domaćega gospodarstva. Postupanje s nerezidentnim subjektima posebne namjene koji pripadaju općoj državi definirano je u stavku 2.14.

18.11. Članovi kućanstva moraju biti rezidenti istoga gospodarstva. Ako je osoba rezident drugoga gospodarstva, a ne onoga kojemu pripadaju ostali članovi kućanstva, ta se osoba ne smatra članom tog kućanstva, iako mogu dijeliti dohodak i izdatke, ili imati zajedničku imovinu.

POSLOVNICE KAO IZRAZ U MEĐUNARODNIM RAČUNIMA BILANCE PLAĆANJA

18.12. Poslovnica je poduzeće koje nije osnovano kao trgovačko društvo koje pripada nerezidentnoj jedinici, odnosno matičnom društvu. Smatra se rezidentom i kvazi-društvom na području na kojem se nalazi. Za utvrđivanje poslovnica kao zasebnih institucionalnih jedinica potrebni su pokazatelji o znatnom dijelu poslovanja koji se može odijeliti od ostatka subjekta. Poslovnica se priznaje u sljedećim slučajevima:

- (a) za poslovnicu postoji skup računa, uključujući bilancu; ili
- (b) s ekonomskog i pravnog stajališta moguće je i smisleno sastaviti te račune, ako je potrebno. Dostupnost zasebnih evidencija ukazuje na to da postoji stvarna jedinica i zbog toga je moguće pripremiti statističke podatke.

Osim toga, obično je prisutan jedan ili više sljedećih čimbenika:

- (a) poslovnica obavlja ili namjerava obavljati proizvodnju u velikom opsegu, a proizvodnja se jednu ili više godina obavlja na području koje se razlikuje od područja sjedišta:

- (1) ako proizvodni proces uključuje fizičku prisutnost, tada bi se poslovanje trebalo fizički obavljati u tom području;

(2) ako proizvodnja ne uključuje fizičku prisutnost, kao što je to u slučaju bankarstva, osiguranja, drugih financijskih usluga, vlasništva nad patentima, trgovačkim oznakama ili autorskim pravima, preprodaje i „virtualne proizvodnje”, tada bi djelatnosti trebalo priznati u području na temelju registracije ili pravne rezidentnosti navedenih djelatnosti u tom području;

(b) čak i ako ima status neoporezivog subjekta, smatra se da poslovnica podliježe mogućem sustavu poreza na dohodak gospodarstva u kojem se nalazi.

18.13. Utvrđivanje poslovnica utječe na statističko izvješćivanje i matičnog društva i poslovnice. Poslovanje poslovnice isključeno je iz institucionalne jedinice njezinog sjedišta, a razlikovanje matičnog društva i poslovnice napraviti dosljedno u oba predmetna gospodarstva. Poslovnica se može utvrditi za građevinske projekte ili mobilne djelatnosti kao što su prijevoz, ribarstvo i savjetovanje. Međutim, ako djelatnosti nisu dovoljno značajne za utvrđivanje poslovnice, smatraju se izvozom robe ili usluga iz sjedišta.

18.14. U nekim su slučajevima prethodne djelatnosti koje se odnose na budući projekt izravnih ulaganja prije osnivanja društva dostatni dokaz za utvrđivanje rezidentnosti što dovodi do uspostavljanja kvazi-društva. Na primjer, licence i pravni troškovi za projekt prikazani su kao trošak kvazi-poduzeća te su dio tokova izravnog ulaganja u tu jedinicu, a ne prodaja licenca nerezidentima, odnosno izvoz usluga sjedištu.

UVJETNO REZIDENTNE JEDINICE

18.15. Kada se zemljište u području nalazi u vlasništvu nerezidentne jedinice, uvjetna jedinica koja se smatra rezidentom utvrđuje se za statističke potrebe kao vlasnik zemljišta. Ta je uvjetno rezidentna jedinica kvazi-društvo. Taj način postupanja s uvjetnom jedinicom kao s rezidentom također se primjenjuje na pripadajuće zgrade, objekte i druga poboljšanja tog zemljišta, zakupe zemljišta na dulje vremensko razdoblje i vlasništvo nad prirodnim resursima, osim zemljišta. Kao rezultat tog postupanja, nerezident nije izravni vlasnik zemljišta, nego uvjetno rezidentne jedinice, tako da je postoji odgovoran za obveze koje proizlaze iz vlasničkog kapitala, ali su zemljište i drugi prirodni resursi uvijek aktiva gospodarstva u kojem se nalaze. Uvjetno rezidentna jedinica obično pruža usluge svojem vlasniku, na primjer smještaj u slučaju kuća za odmor.

18.16. Općenito, ako nerezidentna jedinica ima dugoročni zakup na nepokretnoj imovini kao što je zgrada, to je povezano s njezinim obavljanjem proizvodnje u gospodarstvu u kojem se nalazi. Ako, zbog bilo kojeg razloga, nema pripadajuće proizvodne djelatnosti, uvjetno rezidentna jedinica stvara se i za pokrivanje tog zakupa. Stoga se smatra da je nerezidentna jedinica vlasnik uvjetno rezidentne jedinice, a ne zgrade, koja je u vlasništvu gospodarstva u kojem se nalazi.

PODUZEĆA U VIŠE PODRUČJA

18.17. Neka poduzeća izvršavaju jedinstvenu djelatnost na više od jednog gospodarskog područja, što je uobičajeno za prekogranične djelatnosti kao što su zračni prijevoz, pomorski prijevoz, sustavi za dobivanje hidroenergije na graničnim rijekama, cjevovodi, mostovi, tuneli i podmorski kabeli. Potrebno je utvrditi zasebne poslovnice, osim ako se subjektom upravlja kao jednom djelatnosti bez zasebnih računa ili se odluke donose za svako područje u kojem posluje. U takvim slučajevima, zbog posebne usmjerenosti na podatke za svako nacionalno gospodarstvo, potrebno je podijeliti djelatnosti među gospodarstvima. Djelatnosti su razmjerne u skladu s primjerenim pokazateljem udjela djelatnosti na svakom području koji je specifičan za svako poduzeće. Takav postupak može se donijeti i za poduzeća u zonama kojima upravljaju dvije ili više država.

ZEMLJOPISNA PODJELA

18.18. Za potrebe izrade računa Europske unije, sektor inozemstva (S.2) podijeljen je na sljedeće kategorije:

(a) države članice, institucije i tijela Europske unije (S. 21):

(1) države članice Europske unije (S.211);

i. države članice europodručja (S.2111);

ii. države članice izvan europodručja (S.2112);

(2) institucije i tijela Europske unije (S. 212):

i. Europska središnja banka (ESB) (S.2121);

ii. europske institucije i tijela, osim ESB-a (S. 2122):

(b) zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji (S. 22).

18.19. Za potrebe izrade računa europodručja, prethodno navedeni podsektori mogu se razvrstati u sljedeće skupine:

države članice europodručja i Europska središnja banka
(S. 2I = S. 2111 + S. 2121);

zemlje i međunarodne organizacije koje su nerezidenti u europodručju
(S. 2X = S. 2112 + S. 2122 + S. 22).

Opis europskih računa nalazi se u poglavlju 19.

MEĐUNARODNI RAČUNI BILANCE PLAĆANJA

18.20. Nacionalni računi razlikuju se od međunarodnih računa prikazanih u BPM6. Međunarodni računi prikazuju transakcije između domaćega gospodarstva i inozemnih gospodarstava sa stajališta domaćega gospodarstva. U skladu s tim, uvoz se prikazuje kao uporaba (dugovanje), a izvoz kao izvor (potraživanje).

Sažeti prikaz međunarodnih računa prema BPM6 nalazi se u tablici 18.1.

18.21. Druga velika razlika između međunarodnih računa bilance plaćanja i računa sektora inozemstva u ESA-i odnosi se na uporabu funkcionalnih kategorija u međunarodnim računima, umjesto instrumenata u klasifikaciji financijskih transakcija u ESA-i. To je pitanje dodatno objašnjeno u stavcima 18.57. i 18.58.

IZRAVNAVAJUĆE STAVKE U TEKUĆIM RAČUNIMA MEĐUNARODNIH RAČUNA

18.22. Struktura izravnavajućih stavki u bilanci plaćanja nešto se razlikuje od strukture u nacionalnim računima, pri čemu svaki račun u međunarodnim računima ima vlastitu izravnavajuću stavku i dodatnu stavku koja se prenosi na sljedeći račun. Radi ilustracije, račun primarnog dohotka ima vlastitu izravnavajuću stavku (saldo primarnog dohotka) i ukupni saldo (saldo robe, usluga i primarnog dohotka). Vanjska bilanca primarnog dohotka odgovara bilanci primarnog dohotka i to je stavka koja je uključena u BND. Saldo vanjskog tekućeg računa odgovara štednji inozemstva u odnosu na domaće gospodarstvo. Izravnavajuće stavke u strukturi računa BPM6 prikazane su u tablici 18.1.

Tablica 18.1. — Međunarodni računi tokova bilance plaćanja

Bilanca plaćanja			
Tekući računi	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Račun roba i usluga			
Roba	462	392	70
Usluge	78	107	- 29
Robe i usluge	540	499	41
Račun primarnog dohotka			
Naknade zaposlenicima	6	2	
Kamata	13	21	
Raspodijeljena dobit društava	36	17	
Ponovno uložena zarada	14	0	
Primarni dohodak	69	40	29
Roba, usluge i primarni dohodak	609	539	70

Bilanca plaćanja			
Račun sekundarnog dohotka	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Porezi na dohodak, bogatstvo	1	0	
Neto premije neživotnog osiguranja	2	11	
Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	12	3	
Tekući međunarodni transferi	1	31	
Razni tekući transferi	1	10	
Sekundarni dohodak	17	55	- 38
Stanje tekućeg računa			32
Kapitalni račun			
Stjecanje/otuđenje neproizvedene aktive	0		
Kapitalni transferi	1	- 4	
Stanje kapitalnog računa			- 3
Neto uzajmljivanje (+)/pozajmljivanje (-)			29
Financijski račun (prema funkcionalnoj kategoriji)	Promjena aktive	Promjena pasive	Saldo
Izravna ulaganja	- 4	8	
Portfeljna ulaganja	17	7	
Financijske izvedenice itd.	3	0	
Ostala ulaganja	42	22	
Pričuve	8	—	
Ukupna promjena aktive/pasive	66	37	
Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) (financijsko)			29
Neto pogreške i propusti			0

RAČUNI SEKTORA INOZEMSTVA I NJIHOV ODNOS PREMA MEĐUNARODNIM RAČUNIMA BILANCE PLAĆANJA

Vanjski račun roba i usluga

18.23. Račun roba i usluga čine samo uvoz i izvoz roba i usluga jer su to jedine prekogranične s robama i uslugama koje imaju prekograničnu dimenziju. Robe i usluge bilježe se kada dođe do promjene ekonomskog vlasništva s jedinice jednoga gospodarstva na jedinicu u drugoj zemlji. Iako obično postoji fizičko kretanja roba kada dođe do promjene vlasništva, to nije nužno slučaj. U slučaju preprodaje, roba može promijeniti vlasništvo, ali ne i lokaciju, dok se ne proda ponovno trećoj stranci.

Tablice 18.2. i 18.3. prikazuju način bilježenja primarnog i sekundarnog dohotka u ESA-i i BPM6.

Tablica 18.2. — Vanjski račun roba i usluga (ESA V.1)

Uporabe			Izvori		
P.6	Izvoz roba i usluga	540	P.7	Uvoz roba i usluga	499
P.61	Izvoz roba	462	P.71	Uvoz roba	392
P.62	Izvoz usluga	78	P.72	Uvoz usluga	107
B.11	Saldo vanjskog računa za robe i usluge	- 41			

Tablica 18.3 — Račun roba i usluga BPM6

Tekući računi	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Račun roba i usluga			
Roba	462	392	70
Usluge	78	107	- 29
Robe i usluge	540	499	41

- 18.24. Robe koje promjene lokacije iz jednoga gospodarstva u drugo, ali ne promijene ekonomsko vlasništvo ne pojavljuju se u uvozu i izvozu. Stoga se roba poslana u inozemstvo na preradu ili vraćena nakon prerade ne pojavljuje kao uvoz ili izvoz robe; bilježi se samo dogovorena naknada za preradu, kao usluga.
- 18.25. Bilanca plaćanja stavlja naglasak na razliku između roba i usluga. Ta razlika odražava političke interese tako da postoje zasebni međunarodni ugovori koji obuhvaćaju robe i usluge. Također odražava pitanja koja se odnose na podatke tako da se podaci o robi obično dobivaju iz carinskih izvora, dok se podaci o uslugama obično dobivaju iz financijskih izvještaja ili istraživanja.
- 18.26. Statistički podaci o svjetskoj trgovini robom glavni su izvor podataka o robi. Međunarodni standardi nalaze se u publikaciji UN-a *International Merchandise Trade Statistics: Concepts and Definitions* ⁽¹⁾ Rev. 2 (IMTS). BPM6 utvrđuje neke moguće izvore razlika između vrijednosti roba evidentiranih u statistici o trgovini robom i bilanci plaćanja. Također se daju preporuke za standardnu korelacijsku tablicu kako bi se korisnicima pomoglo u razumijevanju takvih razlika. Jedan od značajnih izvora razlike je u činjenici da se kod standarda za IMTS upotrebljava vrednovanje uvoza tipa CIF (trošak, osiguranje i vozarina), dok se za bilancu plaćanja upotrebljava jedinstveno vrednovanje izvoza i uvoza FOB (vrijednost na carinskoj granici izvoznoga gospodarstva, tj. franko brod). Stoga je nužno isključiti troškove vozarine i osiguranja nastale između carinske granice izvoznika i carinske granice uvoznika. S obzirom na razlike između vrednovanja tipa FOB i stvarnih ugovornih aranžmana, neke je troškove vozarine i osiguranja potrebno preusmjeriti.

Načela vrednovanja jednaka su u ESA-i i bilanci plaćanja. Stoga se izvoz i uvoz roba treba vrednovati FOB bilježenje (vidjeti stavak 18.32).

- 18.27. Mjerilo promjene vlasništva koje se koristi za bilancu plaćanja znači da je vrijeme bilježenja robe u skladu s odgovarajućim financijskim tokovima. U BPM6 više nema iznimaka u vezi s načelom promjene vlasništva. Naprotiv, IMTS prati vrijeme carinske obrade. Dok je to vrijeme često bilo približno određeno na prihvatljivi način, prilagodbe mogu biti potrebne u nekim slučajevima, kao što je konsignacijska roba. U slučaju kada se roba šalje u inozemstvo na preradu bez promjene vlasništva, vrijednosti kretanja robe uključene su u IMTS, no promjene vlasništva primarno se prikazuju u bilanci plaćanja te će, stoga, bilanca plaćanja pokazivati samo naknade koje se odnose na „usluge izrade s fizičkim *inputima* u vlasništvu drugih”. Međutim, vrijednosti kretanja robe preporučuju se kao dodatne stavke radi razumijevanja prirode takvih aranžmana prerade. Dodatni detalji o bilježenju aranžmana prerade opisani su kasnije u ovom poglavlju. Druge prilagodbe IMTS-a mogu biti potrebne za usklađivanje procjena s promjenom ekonomskog vlasništva robe, bilo općenito bilo zbog posebnog pokrića svake zemlje. Mogući primjeri uključuju preprodaju, nemonetarno zlato, robu koja nezakonito ulazi u područje ili izlazi iz njega, te robu koju u lukama nabavljaju prijevoznici.

⁽¹⁾ Ujedinjeni narodi, Statistički podaci o međunarodnoj trgovini: koncepti i definicije, 1998., ISBN 92-1-161410-4 (dostupno na <http://unstats.un.org>).

18.28. Ponovni izvoz odnosi se na inozemnu robu (robu proizvedenu u drugim gospodarstvima i prethodno uvezenu s promjenom ekonomskog vlasništva) koja se izvozi bez bitne promjene stanja u kojem je prethodno uvezena. S obzirom na to da se ponovno izvezena roba ne proizvodi u predmetnom gospodarstvu, ona je manje povezana s gospodarstvom od drugog izvoza. Gospodarstva koja su najvažnije točke pretovara i lokacije trgovaca na veliko često imaju velike vrijednosti ponovnog izvoza. Ponovnim izvozom povećavaju se uvoz i izvoz, a kada je ponovni izvoz znatan, povećavaju se i udjeli uvoza i izvoza u ekonomskim agregatima. Stoga je korisno zasebno prikazati ponovni izvoz. Roba koja je uvezena i čeka ponovni izvoz knjiži se u zalihama rezidentnog ekonomskog vlasnika.

Tranzitna trgovina je trgovina u kojoj roba prelazi zemlju na putu do konačnog odredišta, i općenito se izuzima iz statistike vanjske trgovine, bilance plaćanja i nacionalnih računa tranzitne zemlje.

Kvazi-tranzitna trgovina je trgovina u kojoj se roba uvozi u zemlju, carini za slobodan promet u EU-u, a zatim otprema u treću zemlju u EU-u. Subjekt korišten za carinjenje obično nije institucionalna jedinica kako je definirana u poglavlju 2. i ne stječe vlasništvo nad robom. U tom slučaju uvoz je prikazan u nacionalnim računima kao izravan uvoz na konačno odredište, kao u slučaju jednostavne tranzitne trgovine. Primjerena vrijednost je vrijednost bilježena prilikom ulaska robe u zemlju konačnog odredišta.

18.29. Roba je u bilanci plaćanja prikazana na agregatnoj razini. Detaljnije raščlambe robe mogu se dobiti iz podataka IMTS-a.

18.30. U bilanci plaćanja izrađuju se podaci za sljedećih 12 standardnih komponentni usluga:

- (a) proizvodne usluge u vezi s fizičkim *inputima* u vlasništvu drugih;
- (b) usluge održavanja i servisa koje nisu drugdje uključene;
- (c) prijevoz;
- (d) putovanje;
- (e) građevinarstvo;
- (f) usluge osiguranja i mirovinske usluge;
- (g) financijske usluge;
- (h) naknade za uporabu intelektualnog vlasništva koje nisu drugdje uključene;
- (i) telekomunikacijske, računalne i informacijske usluge;
- (j) ostale poslovne usluge;
- (k) osobne, kulturne i rekreacijske usluge; i
- (l) državna roba i usluge koje nisu drugdje uključene

18.31. Tri standardne komponente bilance plaćanja od gore navedenih su stavke koje se temelje na transктору, tj. odnose se na stjecatelja ili dobavljača, a ne na sam proizvod. Stavke su obuhvaćene kategorijama putovanja, građevinarstva i državnih roba i usluga koji nisu drugdje uključene.

- (a) Putovanje obuhvaća svu robu ili usluge koje su nerezidenti stekli tijekom posjeta, bez obzira na to jesu li za vlastitu uporabu ili davanje drugima. Putovanje uključuje robe, lokalni prijevoz, smještaj, hranu i druge usluge.
- (b) Građevinarstvo obuhvaća ukupnu vrijednost proizvoda koji isporuči izvođač, uključujući sve lokalno nabavljene materijale i stoga se ne bilježi u uvozu i izvozu roba.
- (c) Državna roba i usluge koje nisu drugdje uključene obuhvaćaju niz stavki koje se ne mogu uključiti u detaljnije stavke.

Osim te tri transakcijske stavke, preostale se komponente temelje na proizvodu i oblikovane su prema detaljnijim razredima KPD Rev. 2. Dodatni standardi za trgovinu uslugama prikazani su u Priručniku o statistici međunarodne trgovine uslugama ⁽¹⁾ (MSITS) koji je usklađen s međunarodnim računima.

Vrednovanje

18.32. Načela vrednovanja jednaka su kao u ESA-i i međunarodnim računima. U oba se slučaju upotrebljavaju tržišne vrijednosti, dok se nominalne vrijednosti upotrebljavaju za neke stavke u instrumentima kada tržišne cijene nisu dostupne. U međunarodnim je računima vrednovanje izvoza i uvoza roba poseban slučaj kada se upotrebljava jedinstvena točka vrednovanja, odnosno vrijednost na carinskoj granici zemlje izvoznice, tj. vrednovanje tipa FOB (franko brod). Ta obrada omogućuje dosljedno vrednovanje između izvoza i uvoza te daje usklađeni temelj za mjerenje u okolnostima u kojima stranke mogu imati veliki broj različitih ugovornih aranžmana, od „franko tvornica” s jedne strane (kada je uvoznik odgovoran za organizaciju cjelokupnog prijevoza i osiguranja) do „isporučeno ocarinjeno” s druge (kada je izvoznik odgovoran za organiziranje prijevoza, osiguranja i svih uvoznih carina).

Roba za preradu

18.33. Između ESA-e 95 i ESA-e 2010. postoji temeljna promjena u postupanju s robom poslanom na preradu u inozemstvo bez promjene vlasništva. U ESA-i 95 takva se roba prikazivala kao izvoz koji se slao u inozemstvo, a zatim se bilježio kao uvoz na povratku iz inozemstva, po višoj vrijednosti, zbog prerade. To je bilo poznato kao metoda bruto bilježenja i time se učinkovito imputirala promjena vlasništva tako da brojke međunarodne trgovine predstavljaju procjenu vrijednosti roba kojima se trguje. SNA 2008., BPM6 i ESA 2010. ne pripisuju promjenu vlasništva nego prikazuju samo jedno bilježenje – uvoz usluge prerade. To bi bio izvoz usluge za zemlju u kojoj je izvršena prerada. Takvo je bilježenje više u skladu s međunarodnim evidencijama i povezanim financijskim transakcijama. Međutim, dovodi do nedosljednosti u odnosu na međunarodnu statistiku o trgovini robom (IMTS). IMTS i dalje prikazuje bruto bilježenje vrijednosti izvoza za preradu i uvezenu prerađenu robu na povratku.

18.34. Kako bi se izbjegla takva nedosljednost u međunarodnim računima, vrijednost izvezene robe može se bilježiti uz vrijednost uvezene robe kao dopunska stavka, pri čemu su vrijednosti one koje su bilježene u IMTS-u. Ta metoda omogućuje izračun neto usluge prerade kao vrijednosti izvezene prerađene robe umanjene za vrijednost nepređene robe koja se uvozi. Ta se usluga knjiži u nacionalnim računima. Tako se za zemlju s robom prerađenom u inozemstvu izvoz bilježi uz uvezenu prerađenu robu, kao dopunska stavka u vanjskom računu roba i usluga. Tako će se uskladiti bilježenja prema IMTS-a s podacima o neto uslugama uvoza koje odražavaju troškove prerade.

18.35. Primjer vezan uz tretman roba za preradu u tablicama ponude i uporabe, pokazat će promjenu. Zamislimo slučaj u kojem poduzeće za proizvodnju hrane bere i prerađuje povrće, zatim prenosi stvarno konzerviranje povrća na društvo kćer u inozemstvu koje je u potpunosti u njegovom vlasništvu te na kraju ga vraća u konzervama i prodaje.

18.36. U tablici 18.4. za ESA 95 podaci o uvozu i izvozu trebali bi odgovarati ulazima u statistici o međunarodnoj trgovini robom (IMTS). Izvoz robe društvu kćeri za konzerviranje u inozemstvu iznosi 50, a konzervirano povrće vraća se kao u uvoz po 90.

Tablica 18.4. — Tretman robe za preradu u međunarodnoj trgovini u skladu s ESA-om 95

	Kupovina	Konačna potražnja		Ukupno
		Proizvodnja hrane	Izdaci kućanstva	
Prodaja				
Hrana		90	50	140
Uvoz konzervirane hrane	90			90
Dodana vrijednost	50		BDP (I) =	50
Ukupna proizvodnja (output)	140			

⁽¹⁾ Ujedinjeni narodi, Eurostat, OECD, MMF, WTO i dr., Priručnik o statistici međunarodne trgovine uslugama, 2011., (dostupno na: <http://unstats.un.org>).

Tablica 18.5. — Tretman robe za preradu u međunarodnoj trgovini u skladu s ESA-om 2010.

Prodaja	Kupovina	Konačna potražnja		Ukupno
	Proizvodnja hrane	Izdaci kućanstva	Izvoz	
Hrana		90	0	90
Uvoz usluga konzerviranja	40			40
Dodana vrijednost	50		BDP (I) =	50
Ukupna proizvodnja (<i>output</i>)	90			

18.37. Tablica 18.5. prikazuje tretman robe za preradu na neto načelu prema ESA-i 2010.: prikazuje se samo trgovina uslugama i nema usklađenost s kretanjem roba bilježenim prema IMTS-u. Neto stavka izvoza umanjenog za uvoz prikazat će se u međunarodnim računima bilance plaćanje i odgovarajućim računima sektora inozemstva. BPM6 preporuča da se, kada se zna da uvoz i izvoz u IMTS-u odražavaju situaciju bez promjene vlasništva, tada oni prikazuju jedno pored drugog u bilanci plaćanja tako da se element usluga može odmah izračunati. Tako se za industriju proizvodnje hrane, povrće poslano u inozemstvo za konzerviranje prikazuje kao izvoz od 50, a ponovno uvezeno konzervirano povrće kao uvoz od 90. Ti se podaci mogu navesti jedan pored drugog u statistici međunarodnih računa kao dopunske stavke, pri čemu se izvoz knjiži kao negativni uvoz. Tako se može izračunati da je vrijednost neto uvoza usluga konzerviranja 40.

Bilježenje ovog primjera u BPM6 prikazano je u tablici 18.6.

Tablica 18.6. — Bilježenje prerade u BPM6

Tekući računi	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Račun roba i usluga			- 40
Usluge (standardne komponente)			
„Usluge izrade s fizičkim <i>inputima</i> u vlasništvu drugih”		40	- 40
Dopunske stavke			
Roba za preradu u inozemstvu	50	90	- 40

Preprodaja

Roba namijenjena preprodaji

18.38. Preprodaja se definira kao nabava robe od strane rezidenta (gospodarstva za koje se izrađuju računi) od nerezidenta i daljnja prodaja iste robe drugom nerezidentu pri čemu se roba ne nalazi u gospodarstvu za koje se izrađuju računi. Preprodaja uključuje transakcije koje obuhvaćaju robu kada vlasnikovo fizičko posjedovanje robe nije potrebno za izvršenje postupka. Ovo pojašnjenje i sljedeća pojašnjenja koje se odnose na preprodaju slijede odgovarajuće stavke u BPM6 (stavci 10.41. 10.48.).

18.39. Aranžmani u vezi s preprodajom koriste se za trgovinu na veliko i trgovinu na malo. Mogu se koristiti i za upravljanje robom te za upravljanje i financiranje globalnih proizvodnih procesa. Na primjer, poduzeće može ugovoriti sastavljanje

robe među jednim ili više izvođača, tako da to poduzeće dobije robu i ponovno je proda bez prelaska područja vlasnika. Ako se fizički oblik robe promijeni tijekom razdoblja vlasništva, kao rezultat usluga izrade koje izvršavaju drugi subjekti, tada se transakcije robe bilježe kao općenita roba, a ne kao preprodaja. U drugim slučajevima kada se oblik robe ne mijenja, roba se uključuje kao preprodaja, s prodajnom cijenom koja odražava troškove prerade te marže trgovine na veliko. U slučajevima kada trgovac organizira globalni cjelokupni proizvodni proces, prodajna cijena može obuhvatiti i elemente kao što su planiranje, upravljanje, patenti i drugo znanje, stavljanje na tržište i financiranje. Posebno za visokotehnološku robu ti nefizički doprinosi mogu biti veliki u odnosu na vrijednost materijala i sklapanje.

- 18.40. Roba namijenjena preprodaji knjiži se u računima vlasnika jednako kao i druga roba koja je u njegovom vlasništvu. Međutim, roba je detaljno navedena u statistici međunarodnih računa gospodarstva trgovca jer je to zanimljivo samo po sebi i jer nije obuhvaćeno carinskim sustavom toga gospodarstva.

Preprodaja se tretira:

- (a) stjecanje robe od strane trgovaca prikazuje se pod stavkom robe kao negativni izvoz gospodarskog područja trgovca;
 - (b) prodaja robe prikazuje se pod stavkom robe koja se preprodaje kao pozitivni izvoz gospodarskog područja trgovca;
 - (c) razlika između prodaje i kupnje robe namijenjene preprodaji prikazuje se kao stavka „neto izvoz robe namijenjene preprodaji”. Ta stavka uključuje trgovinske marže, vlasničke dobitke i gubitke i promjene zaliha robe namijenjene preprodaji. Kao rezultat smanjenja ili povećanja zaliha, neto izvoz robe namijenjene preprodaji može u nekim primjerima bit negativan; i
 - (d) bilježenje preprodaje vrednuju se po transakcijskim cijenama dogovorenima među strankama, a ne po FOB.
- 18.41. Stavke u vezi s preprodajom prikazuju se samo kao izvoz u računima gospodarstva na području trgovca. Odgovarajuća izvozna i uvozna gospodarstva, izvozna prodaja trgovcima i uvozna nabava od trgovaca uključeni su kao općenita roba.
- 18.42. Prodaja na veliko, prodaja na malo, postupanje s robom i upravljanje proizvodnjom mogu se provesti i u okviru aranžmana, pri čemu je roba prisutna u gospodarskom području vlasnika. U tom se slučaju bilježi kao općenita roba. Ako roba ne prolazi gospodarsko područje vlasnika, ali se fizički oblik robe mijenja jer je prerađena u drugom gospodarskom području, međunarodne se transakcije prikazuju kao općenita roba, a ne kao preprodaja (naknada za preradu knjiži se kao usluga prerade koju plaća vlasnik).
- 18.43. Kada trgovac ponovno prodaje robu rezidentu istoga gospodarstva kao što je trgovčevo, time se ne ispunjava definicija preprodaje. U skladu s tim, kupnja robe prikazuje se kao uvoz općenite robe u gospodarstvu u tom slučaju. Ako subjekt koji je nabavio robu od trgovca u istom gospodarstvu kasnije ponovno proda robu rezidentu drugoga gospodarstva, bez obzira na to je li roba ušla u gospodarstvo trgovca, prodaja robe knjiži se kao izvoz općenite robe iz gospodarstva trgovca. Iako je taj slučaj vrlo sličan preprodaji, ne ispunjava definiciju iz stavka 18.38. Osim toga, prvi trgovac ne može knjižiti kupnju kao preprodaju jer taj trgovac ne može znati hoće li drugi trgovac prenijeti robu u gospodarstvo.

Uvoz i izvoz UFPIM-a

- 18.44 Stvarne kamate na plaćene i primljene kredite uključuju element dohotka i naknadu za uslugu. Kreditne institucije nude kamatne stope svojim deponentima koje su niže od stopa koje naplaćuju svojim zajmoprimcima. Nastale kamatne marže koriste financijska društva za pokrivanje svojih izdataka i ostvarivanje poslovnog viška. Kamatnim maržama osigurava se druga mogućnost umjesto izravnog naplaćivanja financijskih usluga klijentima. ESA propisuje pripis zaračunate usluge za UFPIM. Koncept UFPIM-a i smjernice za procjenu vrijednost UFPIM-a nalaze se u poglavlju 14.
- 18.45 Financijske institucije koje implicitno zaračunavaju UFPIM nisu nužno rezidenti, niti klijenti tih institucija moraju biti rezidenti. Stoga su uvoz i izvoz ove vrste financijske usluge mogući. Smjernice za izračun uvoza i izvoza UFPIM-a nalaze se u stavku 14.10.

Vanjski račun primarnog i sekundarnog dohotka

Tablice 18.7. i 18.8. prikazuju primjer bilježenja primarnog i sekundarnog dohotka u ESA-i i BPM6.

Tablica 18.7. — Vanjski račun primarnog i sekundarnog dohotka (ESA V.II.)

Uporabe			Izvori		
			B.11	Saldo vanjskog računa za robe i usluge	- 41
D.1	Naknade zaposlenicima	6	D.1	Naknade zaposlenicima	2
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	0	D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	0
D.3	Subvencije	0	D.3	Subvencije	0
D.4	Vlasnički dohodak	63	D.4	Vlasnički dohodak	38
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo	1	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo	0
D.6	Socijalni doprinosi i naknade	0	D.6	Socijalni doprinosi i naknade	0
D.7	Ostali tekući transferi	16	D.7	Ostali tekući transferi	55
D.8	Prilagodbe za promjene neto vlasničkog udjela kućanstava u pričuvama mirovinskih fondova	0	D.8	Prilagodbe za promjene neto vlasničkog udjela kućanstava u pričuvama mirovinskih fondova	0
B.12	Saldo vanjskog tekućeg računa	- 32			

Tablica 18.8. — Račun primarnog dohotka i račun sekundarnog dohotka u BPM6

	Oznaka ESA	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Od robe i usluga				41
Račun primarnog dohotka				
Naknade zaposlenicima	D.1	6	2	
Kamata		13	21	
Raspodijeljena dobit društava	D.4	36	17	
Ponovno uložena zarada		14	0	
Porezi na proizvodnju i uvoz	D.2	0	0	
Subvencije	D.3	0	0	
Primarni dohodak		69	40	29
Roba, usluge i primarni dohodak		609	539	70
Račun sekundarnog dohotka				
Porezi na dohodak, bogatstvo	D.5	1	0	
Neto premije neživotnog osiguranja		2	11	
Potraživanja s naslova neživotnog osiguranja	D.6, D.7, D.8	12	3	
Tekući međunarodni transferi		1	31	
Razni tekući transferi		1	10	
Sekundarni dohodak		17	55	- 38
Stanje tekućeg računa				32

Račun primarnog dohotka

- 18.46. U bilanci plaćanja bilježenja računa primarnog dohotka uključuju naknade zaposlenicima i vlasnički dohodak, jednako kao i u računu raspodjele primarnog dohotka u ESA-i. Plaćanja poreza na proizvodnju od strane rezidenata i primitici subvencija od strane rezidenata od domaće države prikazuju se u računu stvaranja dohotka, računu koji nije dio bilance plaćanja. Svako plaćanje poreza na proizvodnju od strane rezidenta drugoj državi te svaka subvencija koju rezident primi od druge države prikazuju se u računu primarnog dohotka bilance plaćanja. Odgovarajuće uknjižbe za domaću državu prikazuju se u računu alokacije primarnog dohotka, a za strane države u stupcu za inozemstvo tog računa te u računu primarnog dohotka bilance plaćanja.
- 18.47. Zakupnina može nastati u prekograničnim situacijama, ali samo rijetko jer se za cjelokupno zemljište smatra da je u vlasništvu rezidenata, uključujući, ako je potrebno, stvaranjem uvjetno rezidentne jedinice. Ako su te uvjetno rezidentne jedinice u vlasništvu nerezidenata, tada se dohodak koji su ostvarile te jedinice razvrstava kao izravan vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava, a ne kao zakupnina. Primjer u kojem se zakupnina prikazuje u međunarodnim računima su kratkoročna prava ribolova u teritorijalnim vodama za strane ribarske flote. U međunarodnim se računima često koristi pojam „dohotka od ulaganja” koji znači „vlasnički dohodak bez zakupnine. Vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava odražava dohodak koji proizlazi iz vlasništva nad financijskom imovinom, pri čemu raščlanjivanje dohotka od ulaganja odgovara raščlanjivanju financijske aktive i pasive tako da se mogu izračunati stope povrata.

Dohodak od izravnih ulaganja

- 18.48. Uloga izravnog ulaganja posebno je važna i odražava se u tokovima i pozicijama u financijskim računima. U slučaju izravnog ulaganja, pretpostavlja se da se udio zadržane dobiti poduzeća raspoređuje izravnom investitoru u obliku dohotka od ulaganja. Udio odgovara djelu izravnog investitora u poduzeću.
- 18.49. Zadržana dobit jednaka je neto poslovnom višku poduzeća uvećanom za cjelokupni ostvareni vlasnički dohodak umanjeno za isplaćen vlasnički dohodak (prije izračuna ponovno uložene zarade) i uvećan za primljene tekuće transfere umanjene za plaćene tekuće transfere i stavku za prilagodbe za promjene neto vlasničkog udjela kućanstava u pričuvama mirovinskih fondova. Ponovno uložena zarada koja proizlazi iz neposrednih društava kćeri uključena je u vlasnički dohodak primljen od poduzeća s izravnim ulaganjem.
- 18.50. Ponovno uložena zarada može biti negativna, na primjer kada poduzeće ostvaruje gubitak ili se dividende raspoređuju iz vlasničkih dobitaka ili u tromjesečju kada se plaća godišnja dividenda. Jednako kao što se pozitivna ponovno uložena zarada smatra unosom vlasničkog kapitala izravnog investitora u poduzeće s izravnim ulaganjem, negativna ponovno uložena zarada smatra se povlačenjem vlasničkog kapitala.

Za poduzeće s izravnim ulaganjima koje je u 100 %-tnom vlasništvu nerezidenta, ponovno uložena zarada jednaka je zadržanoj dobiti, a bilanca primarnog dohotka poduzeća je točno nula.

Račun sekundarnog dohotka (tekući transferi) u BPM6

- 18.51. Račun sekundarnog dohotka prikazuje tekuće transfere između rezidenata i nerezidenata. Opseg unosa tekućih transfera točno odgovara unosima u računu sekundarne raspodjele dohotka. Nekoliko tih upisa posebno je važno u međunarodnim računima, posebno tekuća međunarodna suradnja i doznake koje u svoje matične zemlje šalju pojedinci koji rade u inozemstvu.
- 18.52. Prekogranični osobni transferi su transferi među kućanstvima i korisni su jer su važan izvor međunarodnog financiranja za neke zemlje koje osiguravaju veliki broj radnika na dugoročnom radu u inozemstvu. Osobni transferi uključuju doznake radnika na dugoročnom radu, tj. one koji mijenjaju svoje rezidentno gospodarstvo.
- 18.53. Ostali radnici, kao što su granični i sezonski radnici, ne mijenjaju svoje rezidentno gospodarstvo i ostaju rezidenti domaćega gospodarstva. Umjesto transfera, međunarodne transakcije takvih radnika uključuju naknade zaposlenicima, poreze i troškove putovanja. U bilanci plaćanja, dodatnim prikazom osobnih doznaka spajaju se osobni transferi s njima povezanim stavkama. Osobne doznake uključuju osobne transfere, naknade zaposlenika umanjene za poreze i troškove putovanja te kapitalne transfere između kućanstava.
- 18.54. Tokovi osiguranja, posebno tokovi koji se odnose na reosiguranje, mogu biti važni na međunarodnoj razini. Transakcije između izravnog osiguravatelja i reosiguravatelja prikazuju se kao u potpunosti zaseban skup transakcija te nema konsolidacije između transakcija izravnog osiguravatelja i izdavatelja polica svojim klijentima, s jedne strane, i ugovaratelja osiguranja s reosiguravateljem, s druge.

Vanjski kapitalni račun

18.55. Elementi kapitalnog računa koji su predmet međunarodnih transakcija više su ograničeni od elemenata obuhvaćenih domaćim sektorima. Pozicije u kapitalnom računu obuhvaćaju samo stjecanja i otuđenja neproizvedene nefinancijske imovine i kapitalne transfere. Nijedna transakcija nije prikazana kao investicija u proizvedenu imovinu jer konačna uporaba izvoza i uvoza robe nije poznata u trenutku bilježenja. Nisu uključena ni stjecanja i otuđenja zemljišta.

18.56. Neto uzajmljivanje ili neto pozajmljivanje je izravnavajuća stavka za iznos tekućih i kapitalnih računa i za financijski račun. Obuhvaća sve instrumente upotrijebljene za osiguranje ili stjecanje financiranja, ne samo uzajmljivanja i pozajmljivanja. Načelno, neto uzajmljivanje ili neto pozajmljivanje u BPM6 ima jednaku vrijednost kao odgovarajuća stavka nacionalnih računa za ukupno gospodarstvo te jednaku vrijednost kao i stavka nacionalnih računa za inozemstvo, ali sa suprotnim predznakom. Tablice 18.9., 18.10. i 18.11. prikazuju bilježenje elemenata tekućeg i kapitalnog računa te konačnog salda u ESA-i i BPM6.

Tablica 18.9. — Promjena neto vrijednosti zbog salda vanjskog tekućeg računa i kapitalnih transfera (ESA V.III.1.1) ⁽¹⁾

Promjene u aktivi			Promjene u pasivi i neto vrijednosti		
			B.12	Saldo vanjskog tekućeg računa	- 32
			D.9	Kapitalni transferi, primljeni	4
			D.9	Kapitalni transferi, dani	- 1
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog salda vanjskog tekućeg računa i kapitalnih transfera	- 29			

⁽¹⁾ Za inozemstvo, to se odnosi na promjene neto vrijednosti zbog salda vanjskog tekućeg računa i kapitalnih transfera.

Tablica 18.10. — Račun stjecanja nefinancijske imovine (ESA V.III.1.2.)

Promjene u aktivi			Promjene u pasivi i neto vrijednosti		
			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog salda vanjskog tekućeg računa i kapitalnih transfera	- 29
NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	0			
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 29			

Table 18.11. — Kapitalni račun BPM6

	Potraživanja	Dugovanja	Saldo
Stanje tekućeg računa			32
Kapitalni račun			
Stjecanje/otuđenje neproizvedene aktive	0		
Kapitalni transferi	1	4	
Stanje kapitalnog računa			- 3
Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)			29

Vanjski financijski račun i stanje međunarodnih ulaganja

18.57. Financijski račun bilance plaćanja i stanje međunarodnih ulaganja od posebne su važnosti jer omogućavaju razumijevanje međunarodnog financiranja te međunarodne likvidnosti ranjivosti. U usporedbi s klasifikacijom financijskih instrumenata korištenih u ESA-i, u bilanci plaćanja klasifikacija financijskih instrumenata temelji se na funkcionalnim kategorijama (vidjeti stavak 18.21.) s dodatnim podacima o instrumentima i institucionalnim sektorima. Tablice 18.12. i 18.13. prikazuju financijski račun u ESA-i odnosno BPM6.

Tablica 18.12. — Financijski račun (ESA V.III.2.)

Promjene u aktivi			Promjene u pasivi i neto vrijednosti		
F	Neto povećanje financijske imovine	37	F	Neto povećanje obveza	66
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	1	F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
F.2	Gotovina i depoziti	11	F.2	Gotovina i depoziti	- 2
F.3	Vrijednosnice osim obveza	9	F.3	Vrijednosnice osim obveza	20
F.4	Zajmovi	4	F.4	Zajmovi	45
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14
F.6	Programi osiguranja, mirovina i standardiziranih jamstava	0	F.6	Programi osiguranja, mirovina i standardiziranih jamstava	0
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3
F.8	Ostali računi potraživanja/obveza	10	F.8	Ostali računi potraživanja/obveza	- 14
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 29

Tablica 18.13. — Financijski račun u BPM6

Neto uzajmljivanje (+)/pozajmljivanje (-) (tekući i kapitalni računi)			29
Financijski račun (prema funkcionalnoj kategoriji)	Promjene u aktivi	Promjene u pasivi	Saldo
Izravna ulaganja	- 4	8	
Portfeljna ulaganja	17	7	
Financijske izvedenice itd.	3	0	
Ostala ulaganja	42	22	
Pričuve	8	—	
Ukupna promjena aktive/pasive	66	37	
Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) (financijski račun)			29
Neto pogreške i propusti			0

18.58. Funkcionalne kategorije BPM6 daju informacije o motivaciji i odnosu među strankama koji su od posebnog interesa za međunarodnu ekonomsku analizu. Podaci prema funkcionalnoj kategoriji dodatno su podijeljeni prema instrumentu i institucionalnom sektoru, što omogućuje njihovo povezivanje s odgovarajućim stavkama ESA-e te monetarne i financijske statistike. Klasifikacija institucionalnog sektora u BPM6 jednaka je kao u ESA-i, iako je obično skraćena (na pet sektora u standardnim komponentama). Osim toga, dodatni podsektor upotrebljava se za monetarne vlasti, odnosno funkcionalni podsektor povezan s pričuva. Obuhvaća središnju banku i sve dijelove opće države ili financijskih poduzeća, osim središnje banke, koja drže pričuve i stoga je važna za zemlje u kojima se dio ili cjelokupne pričuve drže izvan središnje banke.

18.59. Glavne poveznice između kategorija financijskih računa nacionalnih računa i funkcionalnih kategorija međunarodnih računa prikazane su u tablici 18.14. Funkcionalne se kategorije upotrebljavaju i na strani aktive i na strani pasive financijskog računa u BPM6. Nisu prikazane poveznice koje su relativno rijetke.

Tablica 18.14. — Poveznice između funkcionalnih kategorija BPM6 i kategorija financijskih instrumenata ESA-e

Instrumenti ESA-e	Funkcionalne kategorije međunarodnog računa				
	Izravna ulaganja	Portfeljna ulaganja	Financijske izvedenice	Ostala ulaganja	Pričuve
Monetarno zlato					X
Posebna Posebnprava vučenja				X	X
Gotovina i depoziti					
Gotovina				X	X
Međubankovne pozicije				X	X
Ostali prenosivi depoziti	X			X	X
Ostali depoziti	X			X	X
Vrijednosnice osim obveza	X	X			X
Zajmovi	X			X	X
Dionice i ostali vlasnički udjeli					
Vlasnički udjeli:					
Dionice koje kotiraju na burzi	X	X			X
Dionice koje ne kotiraju na burzi	X	X			X
Ostali vlasnički udjeli	X			X	
Udjeli u investicijskim fondovima/jedinice:					
Udjeli u novčanom fondu (Money market fund-MMF)/jedinice	X	X			X
Udjeli u ne-novčanim (Non-MMF) investicijskim fondovima/jedinice	X	X		X	X
Tehničke pričuve osiguranja					
Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	X			X	
Životno osiguranje i prava na rentu	X			X	
Mirovinska prava				X	
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	X			X	
Prava na nemirovinske fondove				X	
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	X			X	
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika					
Financijske izvedenice			X		X

Instrumenti ESA-e	Funkcionalne kategorije međunarodnog računa				
	Izravna ulaganja	Portfeljna ulaganja	Financijske izvedenice	Ostala ulaganja	Pričuve
Dioničke opcije zaposlenika			X		
Ostali računi potraživanja/obveza					
Trgovački krediti i predujmovi	X			X	
Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	X			X	

BILANCA STANJA ZA SEKTOR INOZEMSTVA

- 18.60. Stanje međunarodnih ulaganja dio je bilance stanja koji je obuhvaćen međunarodnim računima. Tim se izrazom naglašavaju specifične komponente nacionalne bilance stanje koje su uključene. Stanje međunarodnih ulaganja obuhvaća samo financijsku aktive i pasivu. Kada je nekretnina u nekoj zemlji u neposrednom vlasništvu nerezidentne jedinice, uvjetno rezidentna jedinica smatra se vlasnikom nekretnine, dok je, s druge strane, u vlasništvu nerezidentne jedinice u smislu financijske imovine (vidjeti i stavak 18.16). U slučaju financijskih potraživanja, prekogranični se element javlja kada je jedna stranka rezident, a druga stranka nerezident. Osim toga, dok su zlatne poluge aktiva koja ne povlači odgovarajuću obvezu, uključene su u stanje međunarodnih ulaganja kao pričuve zbog njihove uloge u međunarodnim plaćanjima. Međutim, isključuje se nefinancijska aktiva jer nema odgovarajuće obveze ili drugog međunarodnog aspekta.
- 18.61. Izravnavajuća stavka u stanju međunarodnih ulaganja je neto stanje međunarodnih ulaganja. Neto stanje međunarodnih ulaganja uvećano za nefinancijsku aktivu u nacionalnoj bilanci stanja jednako je nacionalnoj neto vrijednosti jer financijska potraživanja među rezidentima u nacionalnoj bilanci stanja iznos nula. Tablica 18.15 prikazuje primjer bilance stanja za sektor inozemstva, a tablica 18.16. primjer stanja međunarodnih ulaganja.
- 18.62. Iste opće kategorije upotrebljavaju se za vlasnički dohodak pripisan iz mirovinskih prava i stanje međunarodnih ulaganja. Na temelju toga mogu se izračunati prosječne stope povrata. Stope povrata mogu se usporediti tijekom vremena i za različite instrumente i dospjeća. Na primjer, mogu se analizirati kretanja povrata izravnih ulaganja ili se povrat može usporediti s drugim instrumentima.

Tablica 18.15. — Bilanca stanja za sektor inozemstva (ESA)

		Početna bilanca	Promjene zbog transakcija	Ostale promjene obujma	Revalorizacija	Završna bilanca
Aktiva						
Nefinancijska aktiva						
Financijska aktiva		805	37	0	7	849
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0	1	0	0	1
AF.2	Gotovina i depoziti	105	11	0	0	116
AF.3	Vrijednosnice osim obveza	125	9	0	4	138
AF.4	Zajmovi	70	4	0	0	74
AF.5	Dionice i ostali dionički kapital	345	2	0	3	350
AF.6	Programi osiguranja, mirovina i standardiziranih jamstava	26	0	0	0	26
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	0	0	0	0

		Početna bilanca	Promjene zbog transakcija	Ostale promjene obujma	Revalorizacija	Završna bilanca
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	134	10	0	0	144
Pasiva		1 074	66	0	3	1 143
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	770	0	0	0	770
AF.2	Gotovina i depoziti	116	- 2	0	0	114
AF.3	Vrijednosnice osim obveza	77	20	0	2	99
AF.4	Zajmovi	17	45	0	0	62
AF.5	Dionice i ostali dionički kapital	3	14	0	1	18
AF.6	Tehničke pričuve osiguranja	25	0	0	0	25
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	7	3	0	0	10
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	59	- 14	0	0	45
	Neto vrijednost	269				265

Tablica 18.16. — Integrirani prikaz stanja međunarodnih ulaganja BPM6

Stanje međunarodnih ulaganja	Početno stanje	Transakcije	Ostale promjene obujma	Revalorizacija	Završno stanje
Aktiva					
Izravna ulaganja	42	- 4	0	1	39
Portfeljna ulaganja	40	17	0	2	59
Financijske izvedenice	0	3	0	0	3
Ostala ulaganja	152	42	0	0	194
Pričuve	63	8	0	0	71
Ukupno aktive	297	66	0	3	366
Pasiva					
Izravna ulaganja	132	8	0	2	142
Portfeljna ulaganja	180	7	0	5	192
Financijske izvedenice	0	0	0	0	0
Ostala ulaganja	261	22	0	0	283
Ukupne obveze	573	37	0	7	617
Neto stanje međunarodnih ulaganja	- 276	29	0	- 4	- 251

POGLAVLJE 19.

EUROPSKI RAČUNI

UVOD

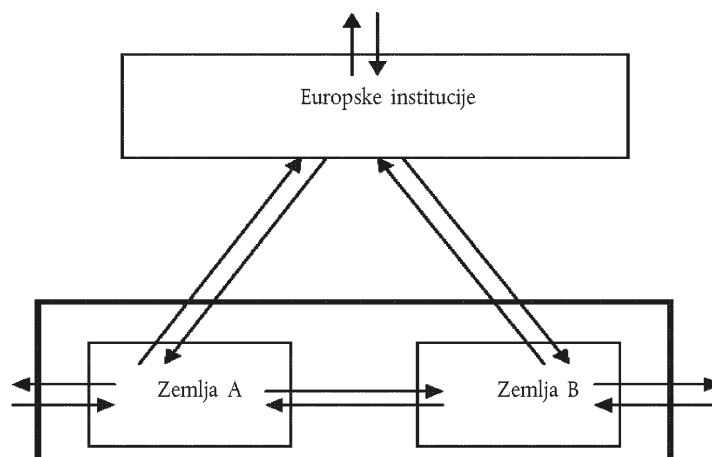
- 19.01. Zbog procesa europske integracije potrebno je pripremiti cijeli niz računa koji odražavaju europsko gospodarstvo u cjelini i omogućuju bolju analizu i izradu politika na europskoj razini. Europski računi obuhvaćaju isti niz računa i temelje se na jednakim konceptima kao nacionalni računi država članica.
- 19.02. U ovom se poglavlju opisuju razlikovne značajke europskih računa, tj. računa Europske unije i europodručja. U europskim računima posebnu pažnju treba posvetiti definiciji rezidentnih jedinica, računima inozemstva i saldiranju unutarnjih europskih ekonomskih računa (tokova) i financijske bilance stanja (stanja).
- 19.03. Gospodarsko područje Europske unije čine:
- (a) gospodarska područja država članica Europske unije; i
 - (b) gospodarska područja europskih institucija.
- 19.04. Gospodarsko područje europodručja čine:
- (a) gospodarska područja država članica europodručja; i
 - (b) gospodarsko područje Europske središnje banke.

OD NACIONALNIH DO EUROPSKIH RAČUNA

- 19.05. Europski računi konceptualno nisu jednakovrijedni iznosu nacionalnih računa država članica nakon konverzije u zajedničku valutu. Potrebno je dodati račune rezidentnih europskih institucija. Područje primjene koncepta rezidentnosti mijenja se pri prelasku s nacionalnih računa država članica na europske račune. Načini upotrebe ponovno uložene zarade poduzeća s izravnim stranim ulaganjima ili subjekata posebne namjene dobri su primjeri u ovom kontekstu. U nacionalnim računima država članica, poduzeća s izravnim stranim ulaganjima mogu imati investitore koji su rezidenti druge države članice Europske unije/europodručja. Odgovarajuća ponovno uložena zarada ne prikazuje se kao takva u europskim računima. Osim toga, subjekte posebne namjene možda će trebati prerasporediti u isti institucionalni sektor kao njihovo matično društvo kada je potonje rezident druge države članice. Konačno, treba prerasporediti prekogranične ekonomske tokove i financijska stanja između europskih zemalja. Te su razlike prikazane u dijagramima 19.1. i 19.2. pretpostavljajući, za potrebe jednostavnosti, da europsko područje čine samo dvije države članice: A i B. Tokovi i stanja koja uključuju rezidente i nerezidente shematski su prikazani strelicama.

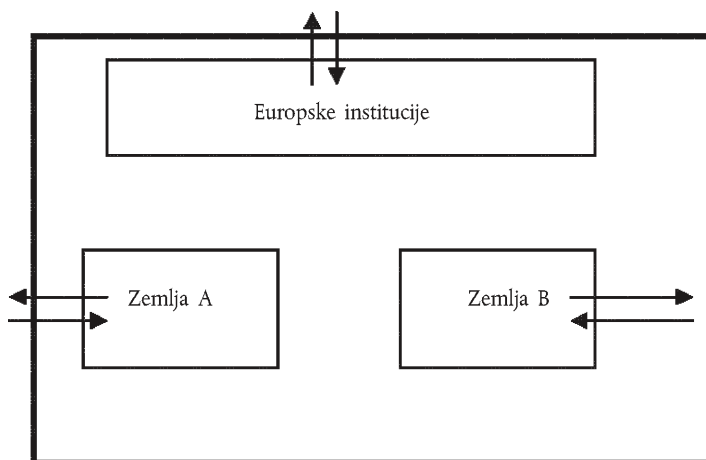
Dijagram 19.1. — Agregacija nacionalnih računa država članica

Nakon agregiranja nacionalnih računa zemalja A i B, agregirani računi sektora inozemstva bilježe unutarnje tokove između zemalja A i B, te s drugim zemljama i europskim institucijama.

Dijagram 19.2. — Europski računi

Europska unija/europodručje smatra se jedinstvenim subjektom: računi europskih institucija/Europske središnje banke uključeni su, a u računima inozemstva prikazuju se samo transakcije rezidentnih jedinica s trećim zemljama.

Pretvorba podataka u različite valute

19.06. U europskim računima ekonomski tokovi i stanja aktive i pasive moraju se izraziti u jednoj standardnoj valuti. U tu se svrhu podaci bilježeni u različitim nacionalnim valutama pretvaraju se u euro:

- (a) ili korištenjem tržišnih deviznih tečajeva (ili njihovog prosjeka) koji prevladavaju tijekom razdoblja za koje se računi izračunavaju;

ili

- (b) korištenjem fiksnih deviznih tečajeva tijekom cijelog razdoblja. Fiksna stopa može biti stopa koja prevladava na kraju razdoblja, na početku ili kao prosjek deviznih tečajeva tijekom cijelog razdoblja. Korišteni devizni tečaj utječe na (fiksni) ponder određene države članice u europskim agregatima;

ili

- (c) izračunom indeksa između uzastopnih razdoblja kao ponderiranog prosjeka indeksâ rasta podataka svake države članice izraženih u nacionalnoj valuti. Ponderi se izračunavaju kao udio svake države članice pretvoren po deviznom tečaju u prvom razdoblju usporedbe. Nakon odabira referentnog razdoblja kao mjerila, za određivanje razina za ostala razmatrana razdoblja na to se mjerilo može primijeniti lančani indeks.

Metodom (a) ponderi država članica u europskim agregatima ažuriraju se prema paritetima njihovih valuta. Stoga su razine europskih agregata ažurirane u svakom trenutku, ali na njihova kretanja mogu utjecati fluktuacije deviznog tečaja. U slučaju omjera, utjecaj fluktuacija deviznog tečaja na brojnih i nazivnik može se u velikom mjeri izravnati.

Metodom (b) ponderi država članica se ne ažuriraju, čime se čuvaju kretanja europskih agregata od fluktuacija deviznog tečaja. Međutim, na razine europskih agregata može utjecati izbor (fiksnih) deviznih tečajeva koji odražavaju paritete valuta država članica u određenom trenutku.

Metodom (c) čuvaju se kretanja europskih agregata od fluktuacija deviznog tečaja dok razine europskih agregata općenito odražavaju važeće paritete u svakom razdoblju. To se odvija na štetu aditivnosti i drugih računovodstvenih ograničenja. Ako je to potrebno, mora ih se ponovno uspostaviti u zadnjem koraku.

19.07. Europski računi mogu se izračunati i pretvaranjem podataka bilježenih u različitim nacionalnim valutama u standarde kupovne moći. Metode (a), (b) ili (c) utvrđene u stavku 19.06. mogu se koristiti u tu svrhu zamjenom deviznih tečajeva odgovarajućim paritetima kupovne moći.

Europske institucije

19.08. U ESA-i europske institucije čine sljedeći subjekti:

- (a) europske nefinancijske institucije: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće, Europska komisija, Sud Europske unije i Europski revizorski sud;

(b) europska nefinancijska tijela, uključujući subjekte obuhvaćene općim proračunom Europske unije (npr. Socijalni i gospodarski odbor, Odbor regija, europske agencije itd.) i Europski razvojni fond; i

(c) europske financijske institucije i tijela, posebno uključujući: Europsku središnju banku, Europsku investicijsku banku i Europski investicijski fond.

Europske agencije u kategoriji (b) ne uključuju regulatorne agencije poljoprivrednog tržišta čija je glavna djelatnost kupnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda radi stabiliziranja cijena. Potonje agencije smatraju se rezidentima države članice u kojoj obavljaju svoju djelatnost.

19.09. Europske nefinancijske institucije i tijela obuhvaćena općim proračunom Europske unije čine jednu institucionalnu jedinicu koja u načelu pruža netržišne državne usluge u koristi Europske unije. Stoga se razvrstava u podsektor „Europske institucije i tijela” (S. 1315) ⁽¹⁾ sektora „opće države” (S. 13).

19.10. Dok god se njegov proračun ne donese kao dio općeg proračuna Europske unije, Europski razvojni fond čini zasebnu institucionalnu jedinicu razvrstanu u sektor „Europske institucije i tijela” (S. 1315) sektora „opće države” (S. 13).

19.11. Europska središnja banka je institucionalna jedinica razvrstana u podsektor „središnja banka” (S. 121) sektora „financijska društva” (S. 12).

19.12. Europska investicijska banka i Europski investicijski fond zasebne su institucionalne jedinice razvrstane u podsektor „ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih poduzeća i mirovinskih fondova” sektora „financijska društva” (S. 12).

19.13. Gospodarsko područje europskih institucija uključuje teritorijalne enklave koje se nalaze u državama članicama Europske unije ili zemljama nečlanicama, kao što su predstavništva, delegacije, uredi itd.

19.14. Glavne transakcije europskih institucije prikazuju se u izvorima i uporabama kako je opisano u Prilogu.

Račun sektora inozemstva

19.15. U europskim računima, računi sektora inozemstva bilježe ekonomske tokove i financijska stanja aktive i pasive između rezidentnih jedinica Europske unije/europodručja i nerezidentnih jedinica. Stoga europski računi inozemstva isključuju transakcije koje je izvršavaju u Europskoj uniji/europodručju. Tokovi koji se provode u EU-u/europodručju nazivaju se „unutarnji tokovi”, a financijska stanja između rezidenata EU-a/europodručja nazivaju se „unutarnja stanja”.

19.16. Uvoz i izvoz robe uključuje kvazi-tranzitnu trgovinu, tj.:

(a) robu koju je iz trećih zemalja u državu članicu Europske unije/europodručja uveo subjekt koji se ne smatra institucionalnom jedinicom, a zatim otpremio u drugu državu članicu Europske unije/europodručja; i

(b) robu koju dolazi iz države članice Europske unije/europodručja i koju zatim u treće zemlje izvozi subjekt koji se ne smatra institucionalnom jedinicom.

Izvoz robe vrednuje se kao FOB na granici Europske unije/europodručja.

Za robu u kvazi-tranzitu koju treba izvesti, troškovi prijevoza i distribucije u Europskoj uniji/europodručju smatraju se *outputom* usluga prijevoza ako je prijevoznik rezident u Europskoj uniji/europodručju, a uvozom usluga prijevoza ako nije.

19.17. U europskim računima, preprodaja uključuje samo robu koju rezident Europske unije/europodručja nabavlja od nerezidenta s naknadnom ponovnom prodajom iste robe nerezidentu, a da se pri tome roba ne nalazi u Europskoj uniji/europodručju. Najprije se prikazuje kao negativan izvoz robe, a zatim kao pozitivan izvoz robe, pri čemu se sve vremenske razlike između kupnje i prodaje bilježe kao promjene zaliha (vidjeti stavke 18.41. i 18.60.).

Kada trgovac koji je rezident Europske unije/europodručja kupuje robu od nerezidenta i onda je prodaje rezidentu druge države članice, nabava se bilježi kao negativan izvoz u nacionalnim računima države članice trgovca, ali kao uvoz u europskim računima.

⁽¹⁾ Ova je oznaka specifična za europske račune. Ne navodi se u poglavlju 23. „Klasifikacije” jer poglavlje 23. sadrži oznake koje treba upotrebljavati u nacionalnim računima država članica, dok se europske institucije bilježe u sektoru inozemstva.

- 19.18. Poduzeće s izravnim stranim ulaganjem rezident je Europske unije/europodručja kada investitor koji nije rezident posjeduje 10 posto ili više redovnih dionica ili prava glasa (za poduzeće koje je osnovano kao trgovačko društvo) ili jednakovrijedni udjel (za poduzeće koje nije osnovano kao trgovačko društvo).

U nacionalnim računima država članica, poduzeće s izravnim stranim ulaganjima može imati investitore koji su rezidenti druge države članice Europske unije/europodručja. Odgovarajuća ponovno uložena zarada ne prikazuje se kao takva u europskim računima.

Izravnanje transakcija

- 19.19. Jedna metoda pripreme europskih računa inozemstva sastoji se od povlačenja unutarnjih europskih tokova na strani izvora i uporaba iz računa sektora inozemstva država članica. Iako bi se ti zrcalni tokovi trebali u teoriji izravnati, u praksi se oni ne izravnavaju zbog asimetričnog bilježenja iste transakcije u nacionalnim računima nasuprotnih stranaka.
- 19.20. Asimetrije dovode do neslaganja u europskim računima između ukupnoga gospodarstva i računa inozemstva. Priprema europskih računa stoga zahtijeva usklađivanje računa. To se postiže metodama usklađivanja kao što su metoda najmanjih kvadrata ili proporcionalne raspodjele. U slučaju robe trgovinska statistika unutar Unije može se upotrebljavati za raspoređivanje asimetrije prema kategoriji izdataka.
- 19.21. Uklanjanje asimetrija i naknadnog izravnanje računa dovodi do daljnjih razlika između europskih agregata i iznosa nacionalnih računa država članica.

Mjere cijena i obujma

- 19.22. Europski nefinancijski računi po cijenama iz prethodne godine mogu se izračunati, za transakcije roba i usluga, korištenjem slične metodologije kao za europske račune u tekućim cijenama. Najprije se agregiraju računi država članica i europskih institucija/Europske središnje banke, pripremljeni u cijenama prethodne godine. Zatim se iz računa inozemstva uklanjaju prekogranične transakcije među državama članicama vrednovane u cijenama prethodne godine. Konačno se nastale razlike između izvora i uporaba uklanjaju korištenjem metode odabrane za usklađivanje europskih transakcija u tekućim cijenama.
- 19.23. Europski računi u cijenama prethodne godine omogućavaju obračun indeksa između tekućeg razdoblja i prethodne godine. Nakon odabira referentnog razdoblja kao mjerila, indeksi obujma lančano se povezuju i zatim primjenjuju na europske račune u tekućim cijenama referentne godine. Tako nastaju europski računi obujma za svako razmatrano razdoblje. Serije dobivene na takav način nisu zbrojive. Ako su aditivnost i druga računovodstvena ograničenja potrebna za mjere obujma za posebne potrebe, oni se moraju ponovno uspostaviti u zadnjoj fazi kako bi se dobile zbrojive prilagođene serije.

Bilance stanja

- 19.24. U europskim se računima financijske bilance stanje mogu izraditi korištenjem sličnog postupka kao za transakcije:
- (a) financijske bilance stanja država članica dopunjavaju se stanjima aktive i pasive europskih institucija koje su rezidenti Europske unije/europodručja;
 - (b) stanja financijske imovine rezidenta Europske unije/europodručja u posjedu drugog rezidenta (unutarnja stanja) povlače se iz nacionalnih računa inozemstva; i
 - (c) neravnoteže nastale neslaganjem unutarnjih stanja financijske aktive i odgovarajuće pasive raspoređuju se bilanciranjem na različite sektore.
- 19.25. U europskim se računima nefinancijske bilance stanja mogu pripremiti kao zbroj nefinancijskih bilanca stanja država članica Europske unije/europodručja.

Matrice „od koga kome”

- 19.26. Matrice „od koga kome” detaljno opisuju ekonomske transakcije (odnosno udjele u financijskoj aktivi) između institucionalnih sektora. U nacionalnim računima država članica, te matrice daju detaljne informacije o transakcijama u financijskoj aktivi između izvornog sektora/vjerovnika i ciljnog sektora/dužnika te između domaćih sektora i inozemstva.
- 19.27. U europskim se računima matrice „od koga kome” mogu izraditi agregiranjem nacionalnih matrica i preraspodjelom unutarnjih europskih tokova i stanja kao rezidentnih tokova i stanja. U tu svrhu tada treba napraviti razliku u tim nacionalnim matricama između transakcija i udjela u financijskoj aktivi u odnosu na rezidentne jedinice Europske unije/europodručja i nerezidenata u računu inozemstva. Nadalje, tokove i stanja u odnosu na rezidentne jedinice Europske unije/europodručja treba dodatno razlikovati prema nasuprotnim sektorima.

PRILOG 19.1.

RAČUNI EUROPSKIH INSTITUCIJA

Izvori

- 19.28. Glavni izvori europskih nefinancijskih institucija i tijela uključuju sljedeće.
- (a) carine i poljoprivredna davanja;
 - (b) proizvodna davanja za proizvođače šećera, izoglukoze i inulin sirupa;
 - (c) izvor na osnovi poreza na dodanu vrijednost; i
 - (d) izvor na osnovi bruto nacionalnog dohotka (BND).
- 19.29. U računima europskih institucija ti se tokovi prikazuju kao izvori podsektora „Europske institucije i tijela” (S. 1315) i kao uporabe inozemstva (S.211).
- 19.30. Carine i poljoprivredna davanja zaračunavaju se na vanjskim granicama Europske unije prema zajedničkoj carinskoj tarifi. Razvrstavaju se kao „porezi i carine na uvoz isključujući PDV” (D.212) i uključuju troškove naplate.
- 19.31. Proizvodna davanja obračunavaju se kao kvote proizvođača za šećer, izoglukoze i inulin sirup. Razvrstavaju se kao „porezi na proizvode, osim PDV-a i uvoznih poreza” (D.214) i uključuju troškove naplate.
- 19.32. Fiksni udjel iznosa naplaćenih na temelju točaka (a) i (b) stavka 19.28 zadržavaju države članice kao troškove naplate. Taj je udjel iznosio 25 % 2009. U računima europskih institucija ti se troškove naplate, na strani uporaba, prikazuju kao „intermedijarna potrošnja” (P.2) podsektora „Europske institucije i tijela” (S. 1315). Na strani uporaba bilježe se kao „uvoz usluga” (P.72) u računima sektora inozemstva (S.211).
- 19.33. Izvor na osnovi poreza na dodanu vrijednost izračunava se primjenom fiksne postotne stope, poznate kao *call* stopa PDV-a, na usklađenu osnovu za procjenu PDV-a svake države članice. Osnovica PDV-a ograničena je u odnosu na bruto nacionalni dohodak. Ograničenje osnovice PDV-a znači da, ako osnovica PDV-a države članice prijeđe dani postotak osnovice za procjenu BND-a te države članice, tada se *call* stopa PDV-a ne primjenjuje na osnovicu PDV-a, nego na potonji postotak osnovice za procjenu BND-a. Izvor na osnovi poreza na dodanu vrijednost uključuje plaćanja za tekuću godinu te bilance prethodnih godina u skladu s revizijama prošlih osnova PDV-a kada dospiju. Izvor na osnovi poreza na dodanu vrijednost razvrstava se kao „vlastiti izvori EU-a na temelju PDV-a i BND-a” (D.76).
- 19.34. Izvor na osnovi bruto nacionalnog dohotka preostali je doprinos proračunu europskih institucija procijenjen na razini bruto nacionalnog dohotka svake države članice. Razvrstava se kao „vlastiti izvori EU-a na temelju PDV-a i BND-a” (D.76) i uključuje povrate i preostala plaćanja za prethodne godine. Ispravak proračunskih neravnoteža koje su druge države članice plaćale predmetnim zemljama također se prikazuje pod D.76 kao izvori i uporabe inozemstva (S.2111).
- 19.35. Doprinosi država članice Europskom razvojnom fondu razvrstavaju se kao „tekuća međunarodna suradnja” (D.74).
- 19.36. Pripisi država članica uplaćenom kapitalu Europske investicijske banke, Europskog investicijskog fonda i Europske središnje banje prikazuju se u financijskim računima kao „ostali vlasnički udjeli” (F.519). Bilježe se kao promjene aktive inozemstva (S.211) i promjene pasive podsektora „ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova” (S.125)/„središnja banka” (S.121).
- 19.37. Kamate koje se plaćaju na zajmove koje je odobrila Europska investicijska banka, nakon odbitka usluga financijskog poslovanja indirektno mjerenih (UFPIM) razvrstavaju se kao „kamate” (D.41). U računima europskih institucija bilježe se kao uporabe inozemstva (S.2) i izvori sektora „ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova” (S.125).
- 19.38. Kamate koje se plaćaju na zajmove koje je odobrila Europska središnja banka razvrstavaju se kao „kamate” (D.41). U računima europskih institucija prikazuju se kao uporabe inozemstva (S.2111) i izvori podsektora „središnja banka” (S.121).

Uporabe

19.39. Plaćanja europskih nefinancijskih institucija i tijela sastoje se od sljedećeg:

- (a) transakcija povezanih s njihovim aktivnostima kao netržišnih proizvođača, i to uglavnom: „intermedijarna potrošnja” (P.2), „bruto investicije u fiksni kapital” (P.51) i „naknade zaposlenicima” (D.1);
- (b) distributivnih transakcija koje su povezane s transferima iz europskih institucija u države članice. Uglavnom su u obliku „subvencija na proizvode” (D.31), „ostalih subvencija na proizvodnju” (D.39), „tekuće međunarodne suradnje” (D.74), „ostalih raznih tekućih transfera” (D.759), „investicijskih potpora” (D.92) i „ostalih kapitalnih transfera” (D.99); i
- (c) plaćanja Europskog razvojnog fonda trećim zemljama koja se klasificiraju kao „tekuća međunarodna suradnja” (D.74).

19.40. Računi europskih institucija prikazuju plaćanja europskih nefinancijskih institucija i tijela kao uporabe podsektora „europskih institucija i tijela” (S.1315) i izvora inozemstva (S.211 ili S.22).

19.41. Plaćanja europskih nefinancijskih institucija i tijela općenito se bilježe na temelju izvještaja država članica o izdacima. Avansna i naknadna plaćanja bilježe se u financijskim računima europskih institucija kao „ostali računi potraživanja/obveza isključujući trgovačke kredite i predujmove” (F.89).

19.42. Plaćanja europskih financijskih institucija i tijela sastoje se od sljedećeg:

- (a) transakcija povezanih s njihovim aktivnostima kao pružateljima financijskih usluga, i to uglavnom: „intermedijarna potrošnja” (P.2), „bruto investicije u fiksni kapital” (P.51) i „naknade zaposlenicima” (D.1);
- (b) plaćanja kamata (D.41).

Budući da se pripisi država članica kapitalu Europske investicijske banke ne smatraju izravnim stranim ulaganjima, nema pripisanog toka ponovno uložene zarade (D.43) koji treba prikazati u njezinom računu.

19.43. U računima europskih institucija plaćanja europskih financijskih institucija i tijela bilježe se kao uporabe podsektora „ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova” (S.125) i izvori inozemstva (S.211 ili S.22).

Konsolidacija

19.44 U europskim računima tokovi između država članica i europskih institucija obično nisu konsolidirani među izvorima i uporabama u okviru sektora „opća država” (S.13). Međutim, u slučaju „tekuće međunarodne suradnje” (D.74), plaćanja država članica europskim institucijama za financiranje, npr. Europskog razvojnog fonda, konsolidiraju se i bilježe u europskim računima kao uporabe nacionalne „središnje države (isključujući socijalnu sigurnost)” (S.1311) i izvore inozemstva (S.22).

POGLAVLJE 20.

DRŽAVNI RAČUNI

UVOD

- 20.01. Aktivnosti države prikazuju se odvojeno od ostatka gospodarstva jer se ovlasti, motivacija i funkcije države razlikuju od onih ostalih sektora. Ovo poglavlje prikazuje račune sektora opće države i statističke podatke o javnim financijama - GFS (GFS-Government finance statistics) što daje integriranu sliku državnih ekonomskih aktivnosti: prihoda, izdataka, manjkova/viškova, financiranja, ostalih ekonomskih tokova i bilance stanja.
- 20.02. Države imaju ovlasti povisiti poreze i ostale obvezne namete i donositi zakone koji utječu na ponašanje ekonomskih jedinica. Primarne ekonomske funkcije države su sljedeće:
- (a) pružati robu i usluge zajednici, bilo za zajedničku potrošnju kao npr. javna uprava, obrana i provedba zakona, ili za individualnu potrošnju poput obrazovanja, zdravstva, usluga rekreacije i kulture, i financirati pružanje te robe i usluga iz poreza ili drugih dohodaka;
 - (b) preraspodijeliti dohodak i bogatstvo putem transfernih plaćanja poput poreza i socijalnih naknada;
 - (c) uključiti se u ostale vrste netržišne proizvodnje.
- 20.03. Statistika javnih financija (GFS) daje uvid u ekonomske aktivnosti opće države uobičajenim slijedom računa na način koji više odgovara državnim financijskim analitičarima i kreatorima politike. Statistika javnih financija (GFS) koristi agregate i izravnavajuće stavke utvrđene u okviru koncepta ESA-e, definicije, klasifikacije i računovodstvena pravila tako da su mjere u skladu s ostalim makroekonomskim varijablama, kao i istim tim mjerama u drugim zemljama. Stavke kao što su štednja i neto uzajmljivanja/neto pozajmljivanja dostupne su već u slijedu računa. Druge stavke, kao što su ukupni prihodi, ukupni izdaci, porezno opterećenje i ukupni dug, nisu izričito prikazane.
- 20.04. Dodatna pravila o nekim težim pitanjima klasifikacije i mjerenja za sektor opće države navedena su u odjeljku „Računovodstveni problemi u vezi s općom državom”.

DEFINICIJA SEKTORA OPĆE DRŽAVE

- 20.05. Sektor opće države (S.13) sastoji se od svih državnih jedinica te svih netržišnih i neprofitnih ustanova (NPU-ovi) koje nadziru državne jedinice. Sastoji se i od ostalih netržišnih proizvođača kako je utvrđeno u stavcima od 20.18. do 20.39.
- 20.06. Državne jedinice su pravni subjekti utvrđeni političkim procesom koji imaju zakonodavnu, sudsku ili izvršnu vlast nad institucionalnim jedinicama na određenom području. Njihova primarna funkcija je pružati robu i usluge zajednici i kućanstvima na netržišnoj osnovi i preraspodijeliti dohodak i bogatstvo.
- 20.07. Državna jedinica obično je nadležna za prikupljanje financijskih sredstava putem obveznih transfera iz drugih institucionalnih jedinica. Kako bi se zadovoljili osnovni zahtjevi institucionalne jedinice, državna jedinica mora imati vlastita financijska sredstva umjesto da ih prikuplja putem dohotka od drugih jedinica ili prima kao transfere iz drugih državnih jedinica, i mora imati nadležnost za isplaćivanje takvih sredstava radi postizanja ciljeva u okviru svoje politike. Mora moći i posuđivati financijska sredstva za vlastiti račun.

Identifikacija jedinica u državi

Državne jedinice

- 20.08. U svim zemljama postoji središnji subjekt, uglavnom unutar središnje izvršne vlasti, koji ima izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast na razini države.

Njegove prihode i izdatke izravno uređuje i nadzire ministarstvo financija ili istovjetno tijelo, putem općeg proračuna koji je odobrilo zakonodavno tijelo.

Unatoč njegovoj veličini i raznolikosti, taj je subjekt najčešće jedna institucionalna jedinica. Odjeli ministarstva, agencije, odbori, komisije, pravosudna tijela i zakonodavna tijela dio su te središnje državne jedinice. Odvojena ministarstva unutar nje ne smatraju se zasebnim institucionalnim jedinicama jer ne mogu imati vlasništvo nad robom i aktivom, preuzimati obveze i sudjelovati u ekonomskim transakcijama s ostalim jedinicama.

- 20.09. Podsektori opće države poput savezne i lokalne države mogu sadržavati takve primarne središnje državne jedinice opisane u stavku 20.08., tako da je svaka povezana s određenom razinom države i zemljopisnim područjem.
- 20.10. Osim te primarne jedinice postoje državni subjekti sa zasebnim pravnim identitetom i značajnim stupnjem autonomije, uključujući i nadležnost za odlučivanje o obujmu i sastavu njihovih izdataka i izravan izvor prihoda, poput sredstava predviđenih za poreze. Takvi subjekti često se uspostavljaju za provedbu određenih funkcija, poput izgradnje cesta ili netržišne proizvodnje usluga zdravstva, obrazovanja ili istraživanja. Ti subjekti smatraju se zasebnim državnim jedinicama gdje vode potpuni skup računa, imaju pravo vlasništva nad robom ili aktivom, uključeni su u netržišne aktivnosti za koje su pravno izravno odgovorni, i sposobni su za preuzimanje obaveza i sklapanje ugovora. Takvi subjekti (zajedno s neprofitnim ustanovama koje nadzire država) zovu se i „izvanproračunske jedinice” jer imaju zasebne proračune, primaju značajne transfere iz glavnog proračuna, i svoje primarne izvore financijskih sredstava nadopunjuju vlastitim izvorima prihoda koji ne spadaju u okvir glavnog proračuna. Te izvanproračunske jedinice klasificiraju se u sektor opće države, osim ako su većinski tržišni proizvođači koje nadzire neka druga državna jedinica.
- 20.11. Opći proračun bilo koje razine države može uključivati poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo koja su tržišni proizvođači i kvazi-društva. Ako se kvalificiraju kao institucionalne jedinice, takva poduzeća ne smatraju se dijelom opće države, već se klasificiraju u sektor nefinancijskih ili financijskih društava.
- 20.12. Fondovi socijalnog osiguranja su državne jedinice koje se bave socijalnom sigurnosti. Programi socijalne sigurnosti su programi socijalnog osiguranja koji obuhvaćaju cijelu zajednicu ili njezin veći dio, a uvodi ih i nadzire država. Fond socijalne sigurnosti je institucionalna jedinica, ako je organiziran odvojeno od aktivnosti državnih jedinica, ako ima zasebnu aktivnu i pasivnu i ako se samostalno uključuje u financijske transakcije.

Neprofitne ustanove klasificirane u sektor opće države

- 20.13. Neprofitne ustanove (NPU) koje su netržišni proizvođači i koje nadziru državne jedinice smatraju se jedinicama sektora opće države.
- 20.14. Države mogu odlučiti da za provedbu državne politike umjesto državnih agencija koriste neke neprofitne ustanove jer se one smatraju samostalnijima, objektivnijima, i manje podložnima političkom pritisku. Na primjer, istraživanja i tehnološki razvoj i postavljanje i održavanje standarda u području poput zdravstva, sigurnosti, okoliša i obrazovanja područja su u kojima bi neprofitne ustanove mogle biti učinkovitije nego državne agencije.
- 20.15. Nadzor nad neprofitnim ustanovama definira se kao sposobnost određivanja opće politike ili programa NPU-a. Javno posredovanje u obliku općih odredbi primjenjivih na sve jedinice u okviru iste aktivnosti nije bitno pri odlučivanju nadzire li država neku zasebnu jedinicu. Kako bi se utvrdilo nadzire li država NPU, treba razmotriti sljedećih pet pokazatelja nadzora:
- (a) imenovanje nadređenih službenika;
 - (b) ostale odredbe instrumenta mogućnosti, kao obveze iz statuta NPU-a;
 - (c) ugovorne sporazume;
 - (d) stupanj financiranja;
 - (e) izloženost riziku.

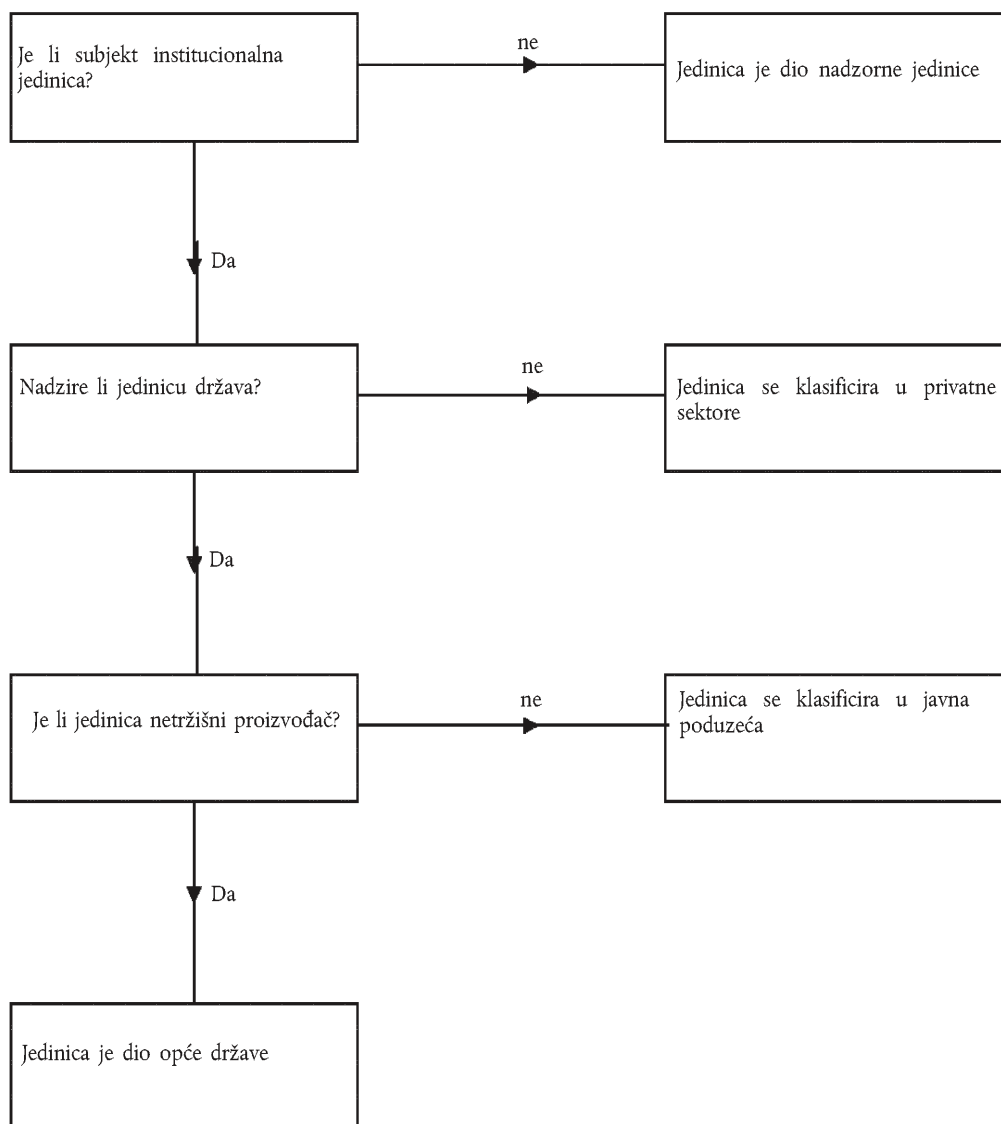
Već samo jedan pokazatelj može biti dovoljan za utvrđivanje nadzora. Međutim, ako NPU koji većinom financira država i dalje može utvrditi svoju politiku ili program u značajnoj mjeri uz okolnosti navedene u drugim pokazateljima, tada se smatra da ga država ne nadzire. U većini slučajeva, više pokazatelja zajedno upućuju na nadzor. Odluka temeljena na tim pokazateljima bit će donesena na temelju prosudbe.

- 20.16. Netržišna značajka NPU-a utvrđuje se na isti način kao i za ostale jedinice opće države.

Ostale jedinice opće države

- 20.17. Donijeti odluku o klasifikaciji proizvođača roba i usluga koji posluju pod utjecajem državnih jedinica može biti teško. Alternative su klasificirati ih u opću državu ili, ako se kvalificiraju kao institucionalne jedinice, u javna poduzeća. Za takve slučajeve koristi se sljedeća shema odlučivanja.

Dijagram 20.1. — Shema odlučivanja

Javni nadzor

- 20.18. Nadzor nad subjektom definira se kao sposobnost određivanja opće politike ili programa tog subjekta. Kako bi se utvrdilo postojanje državnog nadzora, koriste se isti kriteriji kao i za društva koja bi mogla biti javna društva, kako je navedeno u stavku 2.32.

Razlikovanje između tržišnog i netržišnog

Pojam ekonomski značajnih cijena

- 20.19. Netržišni proizvođači nude većinu svojeg *outputa* besplatno ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne. Ekonomski značajne cijene su cijene koje imaju značajan utjecaj na količinu proizvoda koju su proizvođači voljni ponuditi i na količinu proizvoda koju kupci žele kupiti. To je kriterij koji se koristi za klasifikaciju proizvoda i proizvođača u tržišne ili netržišne, čime se odlučuje hoće li institucionalna jedinica koju država želi nadzirati biti označena kao netržišni proizvođač i tako klasificirana u sektor opće države, ili kao tržišni proizvođač i tako biti klasificirana u javna poduzeća.
- 20.20. Ako se procjena ekonomske značajnosti cijene provodi na razini svakog zasebnog *outputa*, kriterij kojim se utvrđuje tržišna ili netržišna priroda jedinice primjenjuje se na razini jedinice.
- 20.21. Kad su proizvođači privatna društva, može se pretpostaviti da su cijene ekonomski značajne. Suprotno tome, kad postoji javni nadzor, cijene jedinice mogu se utvrditi ili izmijeniti za potrebe javne politike, što može prouzročiti teškoće u utvrđivanju ekonomske značajnosti tih cijena. Javna društva često osniva država kako bi nudila robu i usluge koje tržište inače ne bi proizvodilo u količinama ili po cijenama koje zahtijeva državna politika. Takve javne jedinice koje uživaju potporu države mogu prodajom pokriti većinu svojih troškova, ali će na tržišna kretanja odgovarati drukčije nego privatna društva.

- 20.22. Kako bi se analizirala razlika između tržišnih i netržišnih proizvođača u vezi s promjenama tržišnih uvjeta, korisno je odrediti koje su jedinice potrošači dotične robe i usluga i ima li proizvođač stvarnu konkurenciju na tržištu, ili je jedini dobavljač.

Kriteriji kupaca za output javnog proizvođača

Output se primarno prodaje korporacijama i kućanstvima.

- 20.23. Ekonomski značajne cijene obično nastaju kad se ispune dva glavna uvjeta:

- (1) proizvođač ima poticaj prilagoditi opskrbu s ciljem da prodajom dugoročno zaradi, ili da barem pokrije troškove kapitala i ostale troškove proizvodnje, uključujući potrošnju fiksnog kapitala; i
- (2) potrošači mogu slobodno birati na temelju cijena koje se naplaćuju.

Output se prodaje samo državi.

- 20.24. Neke su usluge obično potrebne kao pomoćne usluge. One uključuju djelatnosti kao što su prijevoz, financiranje i ulaganje, kupovina, prodaja, oglašavanje, računalne usluge, komunikacije, čišćenje i održavanje. Jedinica koja pruža tu vrstu usluga isključivo svojoj nadređenoj jedinici ili ostalim jedinicama u istoj skupini jedinica smatra se pomoćnom jedinicom. Ona nije zasebna institucionalna jedinica i klasificira se pod svoju nadređenu jedinicu. Pomoćne jedinice nude sav svoj output svojim vlasnicima na korištenje kao intermedijarnu potrošnju ili bruto investicije u fiksni kapital.

- 20.25. Ako javni proizvođač prodaje isključivo državi i jedini je dobavljač usluga koje nudi, on se smatra netržišnim proizvođačem, osim ako konkurira nekom privatnom proizvođaču. Tipični slučaj je nadmetanje za ugovor s državom pod komercijalnim uvjetima i stoga država plaća samo dostavljene usluge.

- 20.26. Ako je javni proizvođač jedan od nekoliko dobavljača za državu, on se smatra tržišnim proizvođačem ako konkurira s ostalim proizvođačima na tržištu i njegove cijene zadovoljavaju opće kriterije za ekonomsku značajnost, kako je utvrđeno u stavcima od 20.19. do 20.22.

Output se prodaje državi i drugima.

- 20.27. Ako je javni proizvođač jedini dobavljač usluga koje nudi, on se smatra javnim proizvođačem ako njegova prodaja nedržavnim jedinicama premašuje polovinu njegova ukupnog *outputa* ili ako njegova prodaja državi ispunjava uvjet o nadmetanju iz stavka 20.25.

- 20.28. Ako postoji više dobavljača, javni proizvođač smatra se tržišnim proizvođačem ako konkurira ostalim proizvođačima putem nadmetanja za ugovor s državom.

Test za određivanje tržišnih od netržišnih subjekata

- 20.29. Klasifikacija po sektorima središnjih državnih jedinica uključenih u pružanje robe i usluga na netržišnoj osnovi ili preraspodjelu dohotka i bogatstva jednostavna je.

Za ostale proizvođače koji posluju pod državnim nadzorom potrebna je ocjena njihove djelatnosti i resursa. Kako bi se odlučilo jesu li oni tržišne jedinice i naplaćuju li ekonomski značajne cijene, treba se koristiti kriterijima navedenima u stavcima od 20.19. do 20.28. Zaključno, uvjeti su sljedeći:

- (a) proizvođač je institucionalna jedinica (nužan uvjet; vidjeti i shemu odlučivanja u stavku 20.17.);
- (b) proizvođač nije namjenski pružatelj pomoćnih usluga;
- (c) proizvođač nije jedini dobavljač robe i usluga državi ili, ako jest, ima konkurenciju; i
- (d) proizvođač ima poticaj da prilagodi nabavu kako bi ostvario održivu profitabilnu djelatnost, kako bi poslovao po tržišnim uvjetima i ispunio svoje financijske obveze.

Mogućnost za obavljanje tržišne djelatnosti provjerit će se prema uobičajenom kvantitativnom kriteriju (kriteriju od 50 %) korištenjem omjera prodaje prema troškovima proizvodnje (kako je utvrđeno u stavcima 20.30. i 20.31.). Javna jedinica smatra se tržišnim proizvođačem ako pokriva barem 50 % svojih troškova svojom prodajom kroz dugotrajno, višegodišnje razdoblje.

- 20.30. Za test za određivanje tržišnih od netržišnih subjekata, prodaja robe i usluga odgovara prihodima od prodaje, drugim riječima tržišnom *outputu* (P.11) uvećanom za isplate za netržišni *output* (P.131), ako postoje. Proizvodnja za vlastiti račun u ovom se kontekstu ne smatra dijelom prodaje. Prodaja ne uključuje ni sve isplate primljene od države, osim ako su isplaćene i drugim proizvođačima koji se bave istom djelatnosti.
- 20.31. Proizvodni troškovi su zbroj intermedijarne potrošnje, naknada zaposlenicima, potrošnje fiksnog kapitala i ostalih poreza na proizvodnju. Za potrebe testa za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata, proizvodni troškovi uvećavaju se za neto kamate i umanjuju za vrijednost svu pripisanu proizvodnju, tj. proizvodnju za vlastiti račun. Druge subvencije na proizvodnju ne odbijaju se.

Financijsko posredovanje i granica države

- 20.32. Treba posebno razmotriti slučaj jedinica uključenih u financijske aktivnosti. Financijsko posredovanje je djelatnost u kojoj jedinice povećavaju financijsku imovinu i istodobno preuzimaju obveze za vlastiti račun obavljajući financijske transakcije.
- 20.33. Financijski posrednik dovodi se u rizičan položaj preuzimanjem obveza za vlastiti račun. Na primjer, ako javna financijska jedinica upravlja aktivom, ali ne dovodi se u rizičan položaj preuzimanjem obveza za vlastiti račun, ona nije financijski posrednik, nego se klasificira u sektor opće države umjesto u sektor financijskih poduzeća.
- 20.34. Primjena kvantitativnog kriterija testa za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata na javna poduzeća uključena u financijsko posredovanje ili upravljanje aktivom uglavnom nije relevantna, jer zarada tih poduzeća proizlazi iz vlasničkog dohotka i vlasničkog dobitka.

Granični slučajevi

Javna glavna predstavništva (Public Head offices)

- 20.35. Javna glavna predstavništva su subjekti čija je glavna funkcija nadzor i upravljanje skupinom društava kćeri pod nadzorom državne jedinice. Razlikuju se dva slučaja.
- (a) U mjeri u kojoj je javna glavna predstavništva institucionalna jedinica uključena u upravljanje tržišnim proizvođačima, ona se klasificira prema glavnoj djelatnosti skupine, u sektor S.11 ako je glavna djelatnost proizvodnja robe i nefinancijskih usluga, ili u sektor S.12 ako proizvodi uglavnom financijske usluge (vidjeti i stavke 2.23. i 2.59.).
- (b) Ako javno glavno predstavništvo nije institucionalna jedinica, i poznato je i pod nazivom „krovna jedinica”, ili djeluje kao državni agent za potrebe javne politike, poput usmjeravanja financijskih sredstava među društvima kćerima, i organiziranja privatizacije ili kupovine loše imovine, klasificira se u sektor opće države.
- 20.36. Naziv „javno glavno predstavništvo” koji se ovdje koristi obuhvaća jedinice koje su poznate i pod oznakom „javnih holding poduzeća”.
- 20.37. Društva kćeri koja čine dio skupine, koja su uključena u proizvodnji i održavaju potpuni skup računa, smatraju se institucionalnim jedinicama čak i ako su dio svoje samostalnosti za donošenje odluka prepustili središnjem tijelu (vidjeti stavak 2.13.). Test za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata primjenjuje se na zasebne jedinice. Stoga se može dogoditi da se za jedno društvo kćer, ali ne i za ostala, smatra da je netržišno i da se klasificira u sektor opće države.

Mirovinski fondovi

- 20.38. Mirovinski programi poslodavaca su aranžmani osmišljeni kako bi sudionicima osigurali mirovinu, i temelje se na ugovornom odnosu između poslodavca i zaposlenika. Oni uključuju financirane, nefinancirane i djelomično financirane programe.
- 20.39. Financirani program utvrđenih doprinosa koji je utvrdila državna jedinica ne obrađuje se kao program socijalne sigurnosti ako ne postoji jamstvo države za razinu mirovina koje se trebaju isplatiti, i razina mirovina nije sigurna jer ovisi o rezultatima imovine. Kao posljedica toga, jedinica za koji se tvrdi da upravlja programom – kao i sam fond, ako je on zasebna institucionalna jedinica – smatra se financijskim društvom i klasificira u sektor osiguravajućih poduzeća i mirovinskih fondova.

Kvazi-društva

- 20.40. Kvazi-društva su poduzeća koja nisu osnovana kao trgovačko društvo, a koja funkcioniraju kao društva. Kvazi-društva obrađuju se kao društva: tj. kao institucionalne jedinice odvojene od jedinica kojima pripadaju s obzirom na svoja različito ekonomsko i financijsko djelovanje. Stoga se tržišna poduzeća pod nadzorom državnih jedinica koja se smatraju javnim kvazi-društvima svrstavaju u skupinu s poduzećima nefinancijskog ili financijskog sektora.

- 20.41. Državno poduzeće ili skupina poduzeća uključena u istu vrstu proizvodnje pod zajedničkom upravom obrađuju se kao javno kvazi-društvo ako:
- (a) su cijene koje naplaćuje za svoj *output* ekonomski značajne;
 - (b) se procjenjuje da samo stalno donosi odluke; i
 - (c) postoji potpuni skup računa koji omogućuje zasebno utvrđivanje i mjerenje njegovih bilanci poslovanja, štednje, aktive i pasive, ili je moguće izraditi takav potpuni skup računa.
- 20.42. O iznosu dohotka koji se povlači od kvazi-društva tijekom određenog obračunskog razdoblja odlučuje vlasnik. Takvo povlačenje istovjetno je isplati dividende koju društvo isplaćuje svojim dioničarima. Ovisno o iznosu dohotka koji se povlači utvrđuje se iznos zarade koja se zadržava unutar kvazi-društva. Vlasnik može u poduzeće uložiti više kapitala ili iz njega povući kapital rješavajući se dijela aktive poduzeća, a takvi tokovi kapitala moraju se moći utvrditi iz računa kad god se pojave. Tokovi ulaganja i vlasničkog dohotka u kvazi-društvu bilježe se na isti način kao i takvi tokovi u poduzećima. Posebno se investicijske potpore bilježe kao kapitalni transfer.
- 20.43. Proizvodni subjekti koji se ne obrađuju kao kvazi-društva ostaju integrirani unutar državnih jedinica koje su im vlasnice. Iako se državne jedinice sastoje većinom od netržišnih proizvođača, i tržišna poduzeća mogu postojati u okviru državne jedinice. Prodaja tih tržišnih poduzeća dodaje se sporednoj prodaji, što je prodaja sporednog *outputa* koji prodaju netržišna poduzeća po ekonomski značajnim cijenama. Kao posljedica toga, moguće je neultimo neto poslovni višak za državnu jedinicu: neto poslovni višak koji stvaraju tržišna poduzeća.

Agencije za restrukturiranje

- 20.44. Neke javne jedinice uključene su u restrukturiranje poduzeća. Takva društva može, ali i ne mora nadzirati država. Agencije za restrukturiranje mogu biti dugogodišnje javne jedinice ili agencije osnovane za tu posebnu potrebu. Država financira restrukturiranje na različite načine, bilo izravno putem dokapitalizacije kao što su transferi kapitala, zajmovi ili povećanje vlasničkih udjela, ili neizravno, putem odobravanja jamstava. Glavni kriteriji za klasificiranje agencija za restrukturiranje u sektore su jesu li takvi subjekti financijski posrednici, tržišna priroda glavne djelatnosti i stupanj rizika koji preuzima javna agencija. Stupanj rizika koji preuzima agencija za restrukturiranje često je nizak jer takva agencija posluje uz javnu financijsku potporu i u ime države. Agencije za restrukturiranje mogu izaći na kraj s privatizacijom i kupovinom loše imovine.

Agencije za privatizaciju

- 20.45. Prva vrsta agencija za restrukturiranje upravlja privatizacijom jedinica iz javnog sektora. Razlikuju se dva slučaja.
- (a) Jedinica za restrukturiranje, koji god je njezin pravni status, djeluje kao izravni državni agent, ili ima ograničen vijek trajanja. Njezina glavna funkcija je raspodjela nacionalnog dohotka i bogatstva usmjeravanjem fondova od jedne do druge jedinice. Jedinica za restrukturiranje klasificira se u sektor opće države.
 - (b) Jedinica za restrukturiranje je holding društvo koje nadzire i upravlja skupinom društava kćeri, a samo manji dio njezine aktivnosti odnosi se na provođenje privatizacije i usmjeravanje fondova od jednog društva kćeri do drugog u ime države i za potrebe javne politike. Takva jedinica klasificira se kao društvo, a sve transakcije koje izvrši u ime države treba preusmjeriti kroz opću državu.

Strukture za kupovinu loše imovine

- 20.46. Druga vrsta agencija za restrukturiranje bavi se oslabljenom aktivom, i takve agencije mogu se osnovati u bankarskoj ili drugoj financijskoj krizi. Takve agencije poznate su kao strukture za kupovinu loše imovine ili „loše banke“. Agencija za restrukturiranje klasificira se prema stupnju rizika koji preuzima, uzimajući u obzir stupanj financijske potpore države.

Najčešći je slučaj da agencija za restrukturiranje kupuje aktivu po cijenama iznad tržišnih, uz izravnu ili neizravnu financijsku potporu države. Takva djelatnost dovodi do raspodjele nacionalnog dohotka i bogatstva. Ako struktura za kupovinu loše imovine ne preuzima nikakav rizik, klasificira se u sektor opće države.

Subjekti posebne namjene

- 20.47. Subjekti posebne namjene (SPN), koji se nazivaju i sredstvima posebne namjene, mogu se osnovati za financijske potrebe države ili privatnih subjekata. Subjekti posebne namjene mogu biti uključeni u fiskalne aktivnosti, uključujući sekuritizaciju aktive, posuđivanje u ime države itd. Takvi subjekti posebne namjene nisu zasebne institucionalne jedinice ako su rezidentni. Ti subjekti klasificiraju se prema primarnoj djelatnosti vlasnika, a subjekti posebne namjene koji obavljaju fiskalne aktivnosti klasificiraju se u sektor opće države.
- 20.48. Nerezidentni subjekti posebne namjene prepoznaju se kao zasebne institucionalne jedinice. Sve stavke tokova i stanja između opće države i nerezidentnog SPN-a bilježe se u računima opće države i SPN-a. Osim toga, kad takvi nerezidentni subjekti posebne namjene vrše zaduživanje u ime države ili stvaraju državne izdatke u inozemstvu, čak i ako nisu bilježeni nikakvi tokovi između države i SPN-a povezanog s tim fiskalnim aktivnostima, imputiraju se transakcije u računima države i nerezidentnog subjekta koje odražavaju fiskalne aktivnosti države. Ako je nerezidentni SPN uključen u aktivnosti sekuritizacije bez prodaje aktive, te aktivnosti smatraju se transakcijom zaduživanja države. Ekonomski sadržaj te transakcije uzimaju se u obzir pripisivanjem zaduživanja opće države kod nerezidentnog SPN-a za istu vrijednost, i istodobno nastaje obveza SPN-a prema stranom kreditoru.

Zajednički pothvati (Joint ventures)

- 20.49. Mnoge javne jedinice sklapaju aranžmane s privatnim subjektima ili drugim javnim jedinicama za zajedničko poduzimanje niza aktivnosti. Rezultat tih aktivnosti može biti tržišni ili netržišni *output*. Zajedničke aktivnosti mogu se široko strukturirati kao jedna od triju vrsta: jedinice pod zajedničkim nadzorom, u tekstu navedene kao zajednički pothvati (*joint ventures*) aktivnosti pod zajedničkim nadzorom; i aktiva pod zajedničkim nadzorom.
- 20.50. Zajednički pothvat (*joint ventures*) podrazumijeva osnivanje društva, partnerstva ili neke druge institucionalne jedinice u kojoj svaka stranka zajednički nadzire aktivnosti jedinice. Kao institucionalna jedinica, zajednički pothvat (*joint ventures*) može sklapati ugovore u vlastito ime i prikupljati financijska sredstva za vlastite potrebe. Zajednički pothvat (*joint ventures*) održava vlastitu računovodstvenu evidenciju.
- 20.51. Postotak vlasništva obično je dovoljan za utvrđivanje nadzora. Ako svaki vlasnik posjeduje jednak postotak zajedničkog pothvata, moraju se razmotriti ostali pokazatelji nadzora.
- 20.52. Javne jedinice također mogu sklapati aranžman o zajedničkim aktivnostima koje ne vode zasebne institucionalne jedinice. U tom slučaju ne postoje jedinice koje treba klasificirati, ali mora se osigurati da se vlasništvo nad aktivom točno knjiži i da se dogovori u vezi s podjelom prihoda i troškova sklapaju u skladu s odredbama ugovora. Na primjer, dvije jedinice mogu se dogovoriti da su odgovorne za različite faze postupka zajedničke proizvodnje, ili jedna jedinica može biti vlasnik aktive ili skupa povezanih aktiva ali obje jedinice prema dogovoru dijele prihode i troškove.

Agencije za reguliranje tržišta

- 20.53. Javne agencije koje djeluju u području poljoprivrede uključene su u dvije vrste djelatnosti:

- (a) kupovinu, skladištenje i prodaju poljoprivrednih i ostalih prehrambenih proizvoda na tržištu; ili
- (b) isključivu ili primarnu distribuciju subvencija ili ostalih transfera proizvođačima.

U prvom slučaju, s obzirom na to da djeluje kao tržišni proizvođač, ta institucionalna jedinica klasificira se u sektor nefinancijskih društava (S.11). U drugom slučaju, institucionalna jedinica klasificira se u sektor opće države (S.13).

- 20.54. U slučaju kad agencija za reguliranje tržišta obavlja obje djelatnosti opisane u stavku 20.53., ona se dijeli na dvije institucionalne jedinice s obzirom na primarnu djelatnost, te se jedna klasificira u sektor nefinancijskih društava (S.11), a druga u sektor opće države (S.13). U slučaju kad bi bilo komplicirano podijeliti agenciju na taj način, običaj je prilagoditi uobičajeni test za klasifikaciju u sektore tako da se kriterij „primarne djelatnosti” primijeni na temelju troškova. Ako su troškovi jedinice značajno povezani s djelatnosti upravljanja tržištem, jedinica se klasificira u sektor nefinancijskih društava. Preporučuje se prag omjera troškova i prodaje od 80 %. Ako je omjer troškova i prodaje povezan s regulatornom djelatnosti ispod ovog praga, jedinica se klasificira u sektor opće države (S.13).

Nadnacionalna tijela

20.55. Neke zemlje dio su institucionalnog sporazuma u kojem zemlje čine dio nadnacionalnog tijela. Obično takav sporazum podrazumijeva novčane transfere iz država članica u nadnacionalno tijelo i obratno. Nadnacionalno tijelo također će se uključiti u netržišnu proizvodnju. U nacionalnim računima država članica, nadnacionalna tijela su nerezidentne institucionalne jedinice koje su klasificirane u specifični podsektor ostatka svijeta.

Podsektori opće države

20.56. Ovisno o administrativnom i pravnom uređenju, obično unutar neke zemlje postoji više od jedne razine države. U poglavlju 2. navedene su tri razine države: središnja, savezna (ili regionalna) i lokalna, s podsektorom za svaku razinu. Uz te razine države, postojanje i veličina socijalne sigurnosti i njezina uloga u fiskalnoj politici zahtijevaju da se sastave statistički podaci za sve jedinice socijalne sigurnosti kao četvrti zasebni podsektor opće države. Nemaju sve zemlje sve te razine; neke mogu imati samo središnju državu ili središnju državu i jednu nižu razinu. U zemljama koje imaju više od tri razine, različite jedinice trebale bi se klasificirati u jednu od gore navedenih razina.

Središnja država

20.57. Podsektor središnje države (S.1311), (isključujući socijalno osiguranje) sastoji se od svih državnih jedinica koje imaju nacionalnu nadležnost, uz izuzetak jedinica socijalnog osiguranja. Politička nadležnost središnje države neke zemlje obuhvaća čitav teritorij te zemlje. Središnja država može uvesti poreze na sve rezidentne institucionalne jedinice i na nerezidentne jedinice uključene u gospodarske aktivnosti unutar zemlje. Središnja država je obično odgovorna za pružanje zajedničkih usluga za dobrobit čitave zajednice, kao što su nacionalna obrana, odnosi s drugim zemljama, javni red i sigurnost, i za uređenje socijalnog i gospodarskog sustava zemlje. Uz to, ona može snositi izdatke za pružanje usluga kao što su obrazovanje ili zdravstvo, prvenstveno za dobrobit individualnih kućanstava, i može vršiti transfere drugim institucionalnim jedinicama, uključujući druge razine države.

20.58. Sastavljanje statističkih podataka za središnju državu važno je zbog posebne uloge koju oni imaju u analizi ekonomske politike. Fiskalna politika ima utjecaj na inflatorne ili deflatorne pritiske unutar ekonomije uglavnom putem središnje države. Tijelo za donošenje odluka politike usmjerene prema nacionalnim ekonomskim ciljevima u pravilu formulira i provodi na razini središnje države.

20.59. Podsektor središnje države u većini je zemalja velik i složen podsektor. Uglavnom se sastoji od središnje skupine odjela ili ministarstava koja čine jednu institucionalnu jedinicu i raznih tijela koja djeluju pod nadzorom središnje države sa zasebnim pravnim identitetom i dovoljnom razinom samostalnosti da čine dodatne jedinice opće države.

20.60. Glavna središnja skupina ili primarna središnja država nekad se zove proračunska središnja država, čime se naglašava važnost „proračuna” u njezinom najvažnijem izvješću o računima. To znači da proračun omogućuje implicitno razgraničavanje te temeljne institucionalne jedinice središnje države. Ona se ponekad naziva „država” što se ne smije brkati s pojmom savezne države kao što su provincije, pokrajine, kantoni, republike, prefektore ili administrativne regije u saveznom državnom sustavu. Kad se sastavlja potpun slijed računa za proračunsku središnju državu, često je primjereno uključiti aktivnosti izvanproračunskih fondova kad oni nisu institucionalne jedinice, i općenito sve aktivnosti riznice koje nisu zabilježene u proračunu.

20.61. Drugi sastavni dio središnje države sastoji se od ostalih tijela središnje države, poznatih kao izvanproračunske jedinice, koja se dalje sastoje od izvanproračunskih agencija ili subjekata koji se kvalificiraju kao institucionalne jedinice, netržišnih javnih poduzeća s pravnim statusom i netržišnih NPU-a pod javnim nadzorom.

20.62. Središnja država može se podijeliti na dva sastavna dijela: proračunska središnja država i ostala tijela središnje države. Ova podjela pitanje je prosudbe i na nju mogu utjecati praktična razmatranja. Jedan važan kriterij je institucionalna pokrivenost „proračuna”. Međutim, trebalo bi znati točan sastav i oko njega bi se trebali složiti sastavljači na nacionalnoj razini kako bi se povećala dosljednost izvornih podataka. Mogućnost da se izradi potpuni slijed računa za ta dva „podsektora” središnje države važna je u ocjeni kvalitete podataka.

Savezna država

20.63. Podsektor savezne države (S.1312) (isključujući socijalno osiguranje) sastoji se od svih državnih jedinica u saveznom državnom sustavu koje imaju nadležnost na državnoj ili regionalnoj razini, uz moguću izuzetku jedinica socijalne sigurnosti. Savezne države najveća su zemljopisna područja na koja se zemlja kao cjelina dijeli za političke ili administrativne potrebe. Takva područja nazivaju se provincijama, saveznom državama,

kantonima, republikama ili administrativnim regijama. Sva ona imaju dovoljnu razinu vlasti potrebne u saveznom državnom sustavu. Zakonodavna, sudska i izvršna nadležnost savezne države obuhvaća cijelo područje zasebne savezne države, što obično uključuje brojne lokalitete, ali ne prelazi na druge savezne države. Savezne države ne postoje u mnogim zemljama. U saveznim zemljama, saveznim državama može se dodijeliti značajna vlast i odgovornosti, i u takvim je slučajevima primjereno sastaviti podsektor savezne države.

- 20.64. Savezna država obično je nadležna za ubiranje poreza na institucionalne jedinice koje su rezidentne u njezinom području nadležnosti ili su ondje uključene u ekonomske aktivnosti. Kako bi se smatrao državnom jedinicom, subjekt mora biti sposoban posjedovati imovinu, prikupljati financijska sredstva i snositi obveze za vlastiti račun, i mora biti ovlašten za trošenje ili raspoređivanje barem dijela poreza ili drugog dohotka koji ostvaruje u skladu s vlastitom politikom. Međutim, subjekt smije od središnje države primati transfere povezane s određenim svrhama. Savezna država može imenovati službenike neovisno o vanjskom administrativnom nadzoru. Ako je državni subjekt koji posluje u nekoj saveznoj državi potpuno ovisan o financijskim sredstvima središnje države, i ako središnja država upravlja namjenom i trošenjem tih financijskih sredstava, taj je subjekt agencija središnje države.

Lokalna država

- 20.65. Podsektor lokalne države (S.1313) (isključujući socijalno osiguranje) sastoji se od svih državnih jedinica koje imaju lokalnu nadležnost (uz mogući izuzetak jedinica socijalne sigurnosti). Lokalne države obično pružaju širok raspon usluga lokalnim stanovnicima, a neke od tih usluga financiraju se potporama s viših državnih razina. Statistički podaci za lokalnu državu obuhvaćaju širok raspon državnih jedinica, poput županija, općina, gradova, sela, četvrti, školskih okruga i vodnih ili sanitarnih okruga. Jedinice lokalne države s različitim funkcionalnim odgovornostima često imaju nadležnost nad istim zemljopisnim područjima. Na primjer, zasebne državne jedinice koje predstavljaju grad, županiju i školski okrug imaju nadležnost na istom području. Osim toga, dvije ili više pograničnih lokalnih država mogu organizirati državnu jedinicu s regionalnom nadležnosti koja odgovara lokalnim državama. Takve jedinice klasificiraju se u podsektor lokalne države.
- 20.66. Zakonodavna, sudska i izvršna nadležnost jedinica lokalne države ograničena je na najmanja zemljopisna područja koja se razlikuju za administrativne i političke potrebe. Opseg nadležnosti lokalne države općenito je znatno manji od opsega nadležnosti središnje ili savezne države, a takve države mogu, ali i ne moraju biti ovlaštene za naplaćivanje poreza na institucionalne jedinice ili ekonomske aktivnosti koje se provode na njihovom području. One često ovise o potporama s viših državnih razina i u određenoj mjeri djeluju kao agenti središnje ili savezne države. Međutim, da bi ih se obrađivalo kao institucionalne jedinice, oni moraju biti ovlašteni za posjedovanje imovine, prikupljanje financijskih sredstava i preuzimanje obveza zaduživanjem za vlastiti račun. Također, moraju imati slobodu za odlučivanje o trošenju takvih financijskih sredstava, i trebali bi imenovati vlastite službenike neovisno o vanjskom administrativnom nadzoru.

Fondovi socijalnog osiguranja

- 20.67. Podsektor fondova socijalnog osiguranja (S.1314) sastoji se od svih jedinica socijalnog osiguranja, neovisno o državnoj razini koja upravlja programima ili ih provodi. Ako program socijalnog osiguranja ne ispunjava uvjete za institucionalnu jedinicu, klasificiralo bi ga se u okviru nadređene jedinice u neki od ostalih podsektora sektora opće države. Ako javne bolnice pružaju netržišnu uslugu čitavoj zajednici i ako ih nadziru programi socijalnog osiguranja, klasificiraju se u podsektor fondova socijalnog osiguranja.

PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O JAVNIM FINANCIJAMA

Okvir

- 20.68. Iskustvo je pokazalo da je za državu prikladniji alternativni prikaz slijeda računa ESA-i u središnjem okviru radi određenih analitičkih zahtjeva. Ta alternativa poznata je kao prikaz statističkih podataka o javnim financijama („GFS”). Tim se prikazom dobiva drugačija, ali i dalje integrirana slika državnih računa sa sljedećim mjerama ekonomske aktivnosti države: prihodima, izdacima, manjkovima/viškovima, financiranjima, ostalim ekonomskim tokovima i bilancom stanja.
- 20.69. Prikaz GFS-a na temelju ESA-e sastoji se od transakcija bilježenih u raznim tekućim računima ESA-e, kapitalnom računu i financijskom računu, reorganiziranih za nefinancijske transakcije u jedinstven prikaz računa prikladniji za fiskalnu analizu.
- 20.70. U sustavu GFS-a, prihod se definira kao zbroj svih transakcija bilježenih u pozitivne izvore u središnjem okviru ESA-e, i primljenih subvencija u tekućim računima kao i primljenih kapitalnih transfera bilježenih u kapitalnom računu.

Izdaci su zbroj svih transakcija bilježenih u pozitivnu uporabu i u dane subvencije u tekućim računima kao i kapitalni izdaci — bruto investicije u kapital uvećana za dane kapitalne transfere — bilježene u kapitalnom računu. Te mjere prihoda i izdataka specifične su za prikaz GFS-a, ali temeljne transakcije su transakcije ESA-e.

20.71. Razlika između izdataka i prihoda, istovjetna višku/manjku, jest neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9). Financiranje viška/manjka prikazano je u financijskom računu, gdje je bilježeno neto povećanje financijske imovine i neto nastanak obveza. Unosi za izdatke i prihode u financijskom računu imaju ulaze koji su im identični s druge strane. Financijske transakcije također mogu imati dva unosa u financijskom izvještaju. To odražava načelo dvostrukog ulaza, prema kojem svaka transakcija ima odgovarajuću transakciju u financijskom računu. U principu, neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje također se može izvesti iz transakcija u financijskoj imovini i obvezama.

20.72. Prikaz GFS-a prikazan je niže:

Prikaz statističkih podataka o državnim financijama	
	Prihodi
	Porezi
	Socijalni doprinosi
	Prodaja robe i usluga
	Ostali tekući prihodi
	Prihodi od kapitalnih transfera
<i>umanjeno za</i>	Izdaci
	Intermedijarna potrošnja
	Naknade zaposlenicima
	Kamate
	Subvencije
	Socijalne naknade
	Ostali tekući izdaci
	Izdaci od kapitalnih transfera
	Izdaci od ulaganja
<i>jednako je</i>	Neto pozajmljivanje/neto uzajmljivanje
<i>jednako je</i>	Neto financijske transakcije

20.73. Dodatni računi u sustavu GFS-a služe za ostale ekonomske tokove i bilance stanja u skladu sa slijedom računa ESA-e. Takvi računi omogućuju potpuno poravnanje promjena u bilanci stanja i tokova koji se događaju tijekom obračunskog razdoblja. Za svaku aktivnu ili pasivnu vrijedi sljedeći račun:

	početna bilanca stanja
<i>uvećano za</i>	transakcije
<i>uvećano za</i>	revalorizacije
<i>uvećano za</i>	ostale promjene obujma
<i>jednako je</i>	završna bilanca stanja

20.74. Bilanca stanja pokazuje razine ukupne aktive — nefinancijske i financijske — kao i stanje nepodmirene pasive, što omogućuje da se izvede sljedeće: neto vrijednost kao ukupna aktiva umanjena za ukupnu pasivu, i financijska neto vrijednost kao ukupna financijska aktiva umanjena za ukupnu pasivu.

20.75. Statistički podaci o državnim financijama predstavljaju financijsku izvedbu opće države i njezinih podsektora, ili bilo koje skupine državnih jedinica, ali i zasebne institucionalne jedinice poput proračunske središnje države.

Prihodi

20.76. Transakcija prihodovanja je transakcija koja povećava neto vrijednost i ima pozitivan utjecaj na neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-). U državnim prihodima obično prevladavaju obvezni nameti koje je uvela država u obliku poreza i socijalnih doprinosa. Za neke državne razine velik izvor prihoda su transferi iz ostalih državnih jedinica i potpore međunarodnih organizacija. Druge opće kategorije prihoda uključuju vlasnički dohodak, prodaju robe i usluga i razne transfere koji nisu potpore. Ukupan prihod države u nekom obračunskom razdoblju računa se zbrajanjem potraživanih transakcija kako slijedi:

Ukupni prihodi	=	ukupni porezi	D.2 + D.5 + D.91
		+ ukupni socijalni doprinosi	D.61
		+ ukupna prodaja robe i usluga	P.11 + P.12 + P.131
		+ ostali tekući prihodi	D.39 + D.4 + D.7
		+ ostali kapitalni prihodi	D.92 + D.99

Porezi i socijalni doprinosi

20.77. Ukupni porezi sastoje se od poreza na proizvodnju i uvoz (D.2), tekućih poreza na dohodak i bogatstvo itd. (D.5) i poreza na kapital (D.91). Ukupni socijalni doprinosi sastoje se od stvarnih socijalnih doprinosa (D.611) i imputiranih socijalnih doprinosa (D.612).

20.78. Procijeniti poreze i socijalne doprinose može biti teško. Povezani problemi i preporučena rješenja opisani su u odjeljku „Računovodstveni problemi u vezi s općom državom” ovog poglavlja. Dok se porezi bilježe u nekoliko računa središnjeg okvira ESA-e, u prikazu statističkih podataka o javnim financijama svi su porezi prikazani kao jedna kategorija prihoda, uz podklasifikacije prema temelju na kojem se porez naplaćuje. Porezi na kapital prikazani su kao porezi na prihod u prikazu statističkih podataka o javnim financijama.

20.79. Podaci o prihodima od poreza i socijalnih doprinosa ⁽¹⁾ upotrijebljeni su za sastavljanje ukupnih omjera poreza ili fiskalnog opterećenja, kao što je omjer ukupnog poreza prema razini BDP-a koji se koristi u međunarodnim usporedbama. U tom kontekstu, obvezni socijalni doprinosi prikazani su usporedno sa statističkim podacima o porezima i uključeni su u mjere fiskalnog opterećenja ili obvezne namete.

Prodaja

20.80. Ukupna prodaja robe i usluga sastoji se od tržišnog *outputa* (P.11) i isplata za netržišni *output* (P.131). Ona uključuje — osim kad se koristi za test za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata (vidjeti stavak 20.30) — i *output* za vlastitu konačnu uporabu (P.12). Većina *outputa* koji proizvede opća država sastoji se od robe i usluga koji se ne prodaju, ili koji se prodaju po cijenama koje nisu ekonomski značajne. Raspodjela netržišnog *outputa* nije u skladu s pojmom prihoda. Za robu i usluge, u prihod su uključeni samo stvarna prodaja i dio određene pripisane prodaje.

20.81. Državni tržišni *output* (P.11) obuhvaća:

- (a) tržišni *output* tržišnih poduzeća uključenih u državu, poput tvornice oružja koja je dio ministarstva obrane ili kantina koje su otvorile državne jedinice za svoje zaposlenike, a koje naplaćuju ekonomski značajne cijene;
- (b) sporedne tržišne proizvode koji se prodaju netržišnim poduzećima, što se ponekad naziva „sporedna prodaja”, poput onih koji proizlaze iz ugovora o istraživanju i razvoju između javnih sveučilišta i poduzeća, ili publikacija koje po ekonomski značajnim cijenama prodaju državne jedinice.

20.82. Gore navedena „sporedna prodaja” razlikuje se od simbolične ulaznice u muzej koju plaćaju posjetitelji, koje su obično djelomično plaćanje za netržišni *output* (P.131). Druge značajne djelomična plaćanja uključuju plaćanje za bolnice ili škole ako su te ustanove netržišne.

20.83. Vrijednost investicija u kapital za vlastiti račun smatra se prihodom u statističkim podacima o javnim financijama na temelju ESA-e, i uključena je u prodaju. Prodaja uključuje i vrijednost proizvedene robe i usluga koji se nude kao naknada zaposlenicima u naturi ili kao ostale isplate u naturi.

⁽¹⁾ Mjera prihoda od ukupnog poreza i socijalnih doprinosa na temelju ESA-e u skladu je s mjerom statističkih podataka o prihodu OECD-a, osim za bilježenje plativih poreznih kredita i pripisanih socijalnih doprinosa. Bilježenje poreza i socijalnih doprinosa prema ESA-i usklađeno je i s prikazom statističkih podataka o državnim financijama prema MMF-u, uz određene razlike u raščlambama.

20.84. Prihodi od prodaje u statističkim podacima o javnim financijama na temelju ESA-e razmatra se kao *output*: on se ne razlikuje od *outputa*, dok se stvarna prodaja kupcima razlikuje po promjenama zaliha. Međutim, takve promjene zaliha vjerojatno su male za državne jedinice i ostale netržišne proizvođače, koji su uglavnom uključeni u proizvodnju usluga, a ne u proizvodnju robe. Prodaja se vrednuje u bazičnim cijenama.

Tablica 20.1. — Od središnjeg okvira ESA-e do transakcija i agregata GFS-a

Izvori prema ESA-i		Prihodi prema GFS-u ESA-i
P.1	<i>Output</i> , od čega	
	Tržišni <i>output</i> (P.11)	Prodaja roba i usluga
	<i>Output</i> za vlastitu konačnu uporabu (P.12)	Prodaja roba i usluga
	Netržišni <i>output</i> (P.13), od čega:	
	— Plaćanja za netržišni <i>output</i> (P.131)	Prodaja roba i usluga
	— Drugi netržišni <i>output</i> , ostalo (P.132)	Nije uračunato u ukupne prihode
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz (primljeni)	Ukupni porezi
D.3	Subvencije (primljene)	Ostali tekući prihodi
D.4	Vlasnički dohodak	Ostali tekući prihodi
D.5	Tekući porezi na prihode i bogatstvo	Ukupni porezi
D.61	Socijalni doprinosi	Ukupni socijalni doprinosi
D.7	Ostali tekući transferi	Ostali tekući prihodi
D.91r	Porezi na kapital (primljeni)	Ukupni porezi
D.92r	Investicijske potpore (primljene)	Ostali kapitalni prihodi
D.99r	Ostali kapitalni transferi (primljeni)	Ostali kapitalni prihodi
Uporabe i kapitalne transakcije prema ESA-i		Uporabe prema GFS-u ESA-i
P.2	Intermedijarna potrošnja	Intermedijarna potrošnja
D.1	Naknade zaposlenicima	Naknade zaposlenicima
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz (dani)	Ostali tekući izdaci
D.3	Subvencije, dane	Subvencije
D.41	Kamate	Kamate
D.4	Vlasnički dohodak (isključujući D.41)	Ostali tekući izdaci
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo	Ostali tekući izdaci
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi
D.632	Socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača	Socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača
D.7	Ostali tekući transferi	Ostali tekući izdaci
D.8	Prilagodbe za promjenu u mirovinskim pravima	Ostali tekući izdaci
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju na tržišni <i>output</i>	Socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača

Uporabe i kapitalne transakcije prema ESA-i		Uporabe prema GFS-u ESA-i
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju na netržišni <i>output</i>	Nije uračunato u ukupne izdatke
P.32	Izdaci za kolektivnu potrošnju	Nije uračunato u ukupne izdatke
P.5	Bruto investicije u kapital	Kapitalni izdaci
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	Kapitalni izdaci
D.92p	Investicijske potpore (potraživane)	Kapitalni izdaci
D.99p	Ostali kapitalni transferi (potraživani)	Kapitalni izdaci

U središnjem okviru ESA-e, neto uzajmljivanja/neto pozajmljivanja (B.9) su izravnavajuća stavka kapitalnog računa. Izravnavajuća stavka opće države u sustavu GFS-a ESA-e identična je neto uzajmljivanju/neto pozajmljivanju (B.9). Ova tablica objašnjava zašto je tako.

Središnji okvir ESA-e

Prvi račun je račun proizvodnje, i stoga je prvi izvor institucionalnog sektora u ESA-i njegov *output*. S obzirom na to da se većina usluga koju pruža država ne prodaje po ekonomski značajnim cijenama te su stoga netržišne, državni *output* mjeri se po dogovoru kao zbroj troškova proizvodnje.

Slično tomu, konačni izdatak države za kolektivnu potrošnju, koji se sastoji od usluga koje je zajednici pružila država poput općih usluga, obrane, sigurnosti i javnog reda, mjeri se kao zbroj troškova proizvodnje. Također po dogovoru, izdatak države za kolektivnu potrošnju (P.32) jednak je stvarnoj finalnoj potrošnji države (P.4).

Konačni izdatak za individualnu potrošnju kućanstava koji izravno omogućuje država na netržišnoj osnovi također se mjeri s obzirom na troškove proizvodnje.

Kao posljedica toga, u državne račune ESA-e imputiraju se dvije vrste tokova:

- (1) na strani izvora, ostali netržišni *output* (P.132), bilježen u račun proizvodnje;
- (2) na strani uporabe, stvarna finalna potrošnja (P.4) i socijalni transferi u naturi — netržišna proizvodnja (D.631). Oni su bilježeni u račun preraspodjele dohotka u naturi, i u račun uporabe (prilagođenog) raspoloživog dohotka.

Svaki imputirani tok jednak je zbroju stvarnih tokova: troškovima proizvodnje. Te dvije vrste imputiranih tokova, na strani resursa i na strani uporabe, u ravnoteži su u slijedu računa ESA-e.

Prikaz GFS-a ESA-e

GFS-a ESA-e, ali većinom na osnovi stvarnih monetarnih tokova, kako bi se dobili ukupni prihodi i ukupni izdaci države. U obzir se uzimaju samo određeni imputirani tokovi: imputirani socijalni doprinosi i kapitalni transferi u naturi.

Oduzimanje sa strane resursa netržišnog *outputa* (P.132) kako bi se dobili ukupni prihodi, i oduzimanje sa strane uporabe stvarnu konačnu potrošnju ($P.4 = P.32$) i socijalne transfere u naturi — netržišnu proizvodnju (D.361) kako bi se dobili ukupni izdaci za rezultat imaju istu izravnavajuću stavku: neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9).

Jedini socijalni transferi u naturi ubrojani u agregat GFS-a za ukupne izdatke države jesu socijalni transferi u naturi koji se pružaju kućanstvima putem tržišnih proizvođača (D.362), i to zato što podliježu stvarnim plaćanjima državnih jedinica. Te transakcije treba dodati i zbroju troškova proizvodnje (koji su jednaki ostalom netržišnom *outputu* — P.132) kako bi se dobili izdaci za finalnu potrošnju opće države.

$$P.3 = P.132 + D.632$$

Ostali prihodi

- 20.85. Ostali tekući prihodi sastoje se od vlasničkog dohotka (D.4), ostalih subvencija na proizvodnju (D.39) i ostalih tekućih transfera (D.7).
- 20.86. Vlasnički dohodak sastoji se od kamata (D.41), raspodijeljenog dohotka društva (dividendi i povlačenja dohotka iz kvazi-društava) (D.42) i, manje važno, od reinvestirane zarade države od izravnih stranih ulaganja (D.43), vlasničkog dohotka koji se pripisuje vlasnicima polica osiguranja (D.44) i rente (D.45).
- 20.87. Ostali tekući transferi (D.7) uključuju uglavnom transfere unutar države. Oni se konsolidiraju pri sastavljanju računa za sektor kao cjelinu.
- 20.88. Ostali kapitalni prihodi sastoje se od investicijskih potpora (D.92) i ostalih kapitalnih transfera (D.99) primljenih od drugih jedinica, uglavnom drugih državnih jedinica (iako bi se njihova veličina mogla umjetno smanjiti u prikazu statističkih podataka zbog provedene konsolidacije) i institucija EU-a, ali i od raznih drugih jedinica, koje odražavaju transakcije poput povrata koji plaća dužnik nakon aktivacije jamstva.
- 20.89. Potpore, koje se u drugim statističkim sustavima katkad definiraju kao transferi koji nisu subvencije, a koje jedna državna jedinica prima od druge državne jedinice ili međunarodne organizacije, nisu kategorija ESA-e. Njihov iznos trebao bi biti jednak zbroju sljedećih prihoda od transfera: $D.73 + D.74 + D.92$, zajedno s $D.75 + D.99$ u nekim slučajevima.
- 20.90. Subvencije koje primaju državne jedinice sastoje se samo od ostalih subvencija na proizvodnju. Kad ih primaju proizvodni subjekti koji pripadaju općoj državi, subvencije na proizvodnju uključene su u vrednovanje *outputa* i prodaje po bazičnim cijenama.

Izdaci

- 20.91. Transakcija izdataka je transakcija koja ima negativan utjecaj na neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-). Ukupni izdaci sastoje se od tekućih i kapitalnih izdataka. Tekući izdaci uključuju troškove u vezi s proizvodnjom (naknade zaposlenicima i intermedijarnu potrošnju); vlasnički dohodak dani (što su uglavnom kamate); i plaćanja transfera (kao što su socijalne naknade, tekuće potpore drugim državama, i razni drugi tekući transferi).
- 20.92. Ukupni izdaci države u jednom obračunskom razdoblju računaju se uz pomoć sljedeće jednadžbe, zbrajanjem transakcija danih:

Ukupni izdaci	=	intermedijarna potrošnja	P.2
	+	naknade zaposlenicima	D.1
	+	kamate	D.41
	+	socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	D.62
	+	socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača	D.632
	+	subvencije	D.3
	+	ostali tekući izdaci	$D.29 + (D.4 - D.41) + D.5 + D.7 + D.8$
	+	kapitalni izdaci	$P.5 + NP + D.92 + D.99$

Naknade zaposlenicima i intermedijarna potrošnja

- 20.93. Naknade zaposlenicima i intermedijarna potrošnja su troškovi proizvodnje za državne jedinice.
- 20.94. Naknade zaposlenicima (D.1) uključuju isplaćene nadnice i plaće (D.11) kao i doprinose poslodavaca za socijalno osiguranje (D.12), uključujući imputirane socijalne doprinose, koji se u ESA-i smatraju uporabom kućanstava i državnim izvorima, zbog čega ih ne treba konsolidirati. Naknade se bilježe prema dospijeću, u vrijeme kad se obavlja rad, a ne u vrijeme kad treba isplatiti nadnice ili kad se one isplate. Nadnice uključuju plaćene bonuse i druge jednokratne iznose (zbog neplaćenih iznosa i obnavljanja ugovora), ali može biti teško odrediti relevantno vrijeme bilježenja: kad se pokrivaju duža razdoblja zaposlenosti, to je često vrijeme određivanja bonusa, a ne vremensko razdoblje koje bi u načelu trebalo pokriti tim bonusom.

- 20.95. Intermedijarna potrošnja (P.2) sastoji se od robe i usluga potrošenih tijekom obračunskog razdoblja u postupku proizvodnje. Ona se u načelu razlikuje od kupovine i ostalih mogućih vrsta povećanja imovine: svako stjecanje aktive bilježi se u zalihe prije nego što se ukloni nakon potrošnje.

Robu i usluge mogu steći i tržišna i netržišna državna poduzeća.

- 20.96. U načelu, vrijeme bilježenja intermedijarne potrošnje jasno je: to je vrijeme korištenja proizvoda u proizvodnom postupku. Vrijeme bilježenja kupovine i ostalih stjecanja u načelu je vrijeme isporuke, iako može biti slučajeva gdje je to vrijeme teško točno utvrditi.

Izdaci za socijalne naknade

- 20.97. Izdaci za socijalne naknade sastoje se od socijalnih naknada osim socijalnih transfera u naturi (D.62), koje se pak većinom sastoje od novčanih isplata i od socijalnih transfera u naturi koji se pružaju kućanstvima preko tržišnih proizvođača (D.632). Socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača su državni izdaci za financiranje robe i usluga koje tržišni proizvođači pružaju kućanstvima. Tipični su primjeri zdravstvena skrb, i robe i usluge koje pružaju liječnici i ljekarnici, a koje financiraju državne jedinice preko programa socijalnog osiguranja ili programa socijalne pomoći.

- 20.98. Izdaci za socijalne naknade ne uključuju socijalne transfere u naturi koje kućanstvima pružaju netržišni državni proizvođači. Države često proizvode usluge i robu i nude ih besplatno, ili po cijenama koje nisu ekonomski značajne. Kako bi se izbjeglo udvostručenje u prikazu statističkih podataka o državnim financijama, relevantni trošak proizvodnje te robe i usluga knjiži se samo jednom kao izdaci — intermedijarna potrošnja, naknade zaposlenicima, ostali porezi na proizvodnju — i kao prihod — ostale subvencije na proizvode. U slijedu računa ESA-e, ti troškovi su uravnoteženi izvorom pod netržišnim *outputom*, i ponovo bilježeni kao uporaba pod izdacima za finalnu potrošnju (P.3) koji se raspodjeljuju kao socijalni transferi u naturi.

Može biti važno, za potrebe analize, izračunati širi agregat socijalnih transfera kako bi se uključilo sljedeće: socijalne naknade, osim socijalnih transfera u naturi (D.62) u gotovini uvećane za socijalne transfere u naturi (D.63).

- 20.99. U ESA-i, čak i kad se mirovinske naknade plaćene državnim zaposlenicima smatraju likvidacijom državne pasive (vidjeti odjeljak „Računovodstveni problemi u vezi s općom državom“), bilježe se i kao plaćanje tekućih izdataka, a povezani doprinosi uključeni su kao prihodi. Međutim, ako je program financiran, takvi doprinosi i naknade smatraju se financiranjem, pa se izdaci prilagođavaju za promjene dioničkog kapitala kućanstvima u mirovinskim fondovima (D.8): ta je prilagodba jednaka socijalnim doprinosima koji su primljeni kao mirovine ili drugim mirovinskim naknadama umanjenima za socijalne naknade plaćene za mirovinu ili druge mirovinske naknade za one programe iz kojih su proizašle obveze koje se smatraju pasivom.

Kamate

- 20.100. Izdaci za kamate uključuju dugovanja za trošak preuzetih obveza, posebno za zajmove, mjenice, zadužnice i obveznice, ali i za obveze u vezi s depozitima ili druge instrumente koji su obveze države. Kamate se bilježe prema dospjeću (vidjeti odjeljak „Računovodstvena pitanja u vezi s općom državom“).
- 20.101. Izdaci za kamate prilagođavaju se za UFPIM u statističkim podacima o javnim financijama na temelju ESA-e. Kamate plaćene financijskim institucijama na zajmove i depozite dijele se na uslužnu komponentu, koja se knjiži kao intermedijarna potrošnja, i komponentu vlasničkog dohotka koja se knjiži kao plaćena kamata. Ista prilagodba primjenjuje se na državni prihod od kamata koje plaćaju financijske institucije na depozite ili kredite.

Ostali tekući izdaci

- 20.102. Ostali tekući izdaci sastoje se od ostalih poreza na proizvodnju (D.29), vlasnički dohodak, osim kamata (D.4-D.41), tekuće poreze na dohodak i bogatstvo itd. (D.5), ostale tekuće transfere (D.7) i prilagodbu za promjenu dioničkog kapitala kućanstava u mirovinskim fondovima (D.8).
- 20.103. Porezi na proizvode koje plaćaju državne jedinice bilježe se kao državni izdaci, a porezi na proizvode ne prikazuju se zasebno kao državni izdaci. Razlog tome je, s jedne strane, što ti porezi nisu izvor za državne tržišne proizvođače čiji se *output* vrednuje po bazičnim cijenama, pa se ne pojavljuju pod njihovom uporabom, i, s druge strane, što su porezi na proizvode koji ulaze u državnu intermedijarnu potrošnju uključeni u njezino vrednovanje po kupovnim cijenama.

Kapitalni izdaci

- 20.104. Kapitalni izdaci sastoje se od kapitalnih transfera u obliku investicijskih potpora (D.92) i ostalih kapitalnih transfera (D.99), kao i od investicijskih izdataka: bruto investicije u kapital (P.5, koje se sastoje od bruto investicija u fiksni kapital — P.51g, uvećanih za promjene zaliha — P.52, i neto stjecanje dragocjenosti — P.52); i neto povećanja neproizvedene nefinancijske imovine (NP). Smanjenje nefinancijske imovine, poput zgrada, ne knjiži se kao prihod, nego kao negativni kapitalni izdatak, čime neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9) postaje pozitivnije.

Veza s izdacima države za finalnu potrošnju (P.3)

- 20.105. Uspostavljanje veze između izdataka opće države i njihovih komponenata s izdacima države za finalnu potrošnju (P.3) važno je za korisnike fiskalnih i ostalih makroekonomskih statističkih podataka.
- 20.106. Izdaci za finalnu potrošnju opće države jednaki su ukupnom državnom *outputu* (P.1) uvećanom za izdatke za proizvode koji se nabavljaju za kućanstvo putem tržišnih proizvođača (tj. socijalni transferi u naturi — D.632), umanjenom za prodaju robe i usluga (P.11 + P.12 + P.131).
- 20.107. Državni *output* — tržišni *output*, investicije u kapital za vlastiti račun i netržišni *output* — jednak je zbroju državnih troškova proizvodnje (naknada zaposlenicima, intermedijarne potrošnje, potrošnje fiksnog kapitala i plaćenih poreza na proizvode umanjenih za primljene subvencije na proizvodnju), uvećan za neto poslovni višak (B.2n) koji su stvorila državna tržišna poduzeća.
- 20.108. Stoga se sljedećim izračunom dobivaju izdaci za finalnu potrošnju korištenjem odabranih stavki državnih izdataka i prihoda, kao i neto poslovnog viška (B.2n):

	naknade zaposlenicima (D.1)
<i>uvećano za</i>	intermedijarna potrošnja (P.2)
<i>uvećano za</i>	potrošnja fiksnog kapitala (P.51c1)
<i>uvećano za</i>	ostali porezi na proizvode, dani (D.29 U)
<i>umanjeno za</i>	ostale subvencije na proizvodnju, dane (D.39 R)
<i>uvećano za</i>	poslovni višak, neto (B.2n)
<i>jednako je</i>	<i>output</i> (P.1)

i:

	<i>output</i>
<i>umanjeno za</i>	prodaja robe i usluga (P.11 + P.12 + P.131)
<i>uvećano za</i>	socijalni transferi u naturi preko tržišnih proizvođača (D.632)
<i>jednako je</i>	izdaci za finalnu potrošnju (P.3)

Izdaci države prema funkciji (COFOG)

- 20.109. Klasifikacija transakcija izdataka države prema funkcionalnoj klasifikaciji (COFOG) integralni je dio sustava državnih financija: to je važan instrument za analizu izdataka države, a posebno je koristan za međunarodne usporedbe. Ova klasifikacija pokazuje svrhu radi koje se vrše transakcije u vezi s izdacima. Te svrhe razlikuju se od administrativnog uređenja država, npr. administrativna jedinica nadležna za zdravstvene usluge može poduzimati aktivnosti čija je svrha edukativna, kao što je obuka medicinskih stručnjaka. Potreban je unakrsni prikaz državnih transakcija prema njihovoj ekonomskoj prirodi (uobičajena klasifikacija ESA-e) i prema funkcijama.
- 20.110. Klasifikacijom COFOG opisuju se izdaci države prema deset glavnih funkcija koje su navedene niže u tekstu, i prema dvjema dodatnim razinama opsežnije detaljnije raščlambe koje nisu ovdje prikazane. Na primjer, druga razina potrebna je radi podataka o izdacima za istraživanje i razvoj, kao i radi podataka o državnim izdacima u vezi s rizicima i socijalnom potrebom za socijalnom zaštitom.
- 20.111. Klasifikacija COFOG u skladu je s razlikovanjem između zajedničkih netržišnih usluga i individualnih netržišnih usluga koje pruža država: prvih šest funkcija odgovaraju kolektivnim uslugama, kao i određeni dio ostalih. To omogućuje izračun konačnog izdatka države za kolektivnu potrošnju. Agregat ukupnih izdataka i transakcije u vezi s izdacima raščlanjene prema funkcijama u skladu su s onima iz statističkih podataka ESA-e o javnim financijama. Zato ne uključuje socijalne transfere u naturi — netržišnu proizvodnju (D.631), koja je već uračunana u državne troškove proizvodnje.

Tablica 20.1. — COFOG, 10 funkcije države

Oznaka	Funkcija	Vrsta usluge
01	Opće javne usluge	Kolektivna
02	Obrana	Kolektivna
03	Javni red i sigurnost	Kolektivna
04	Ekonomski poslovi	Kolektivna
05	Zaštita okoliša	Kolektivna
06	Unapređenje stanovanja i zajednica	Kolektivna
07	Zdravstvo	Uglavnom individualna
08	Rekreacija, kultura i religija	Uglavnom kolektivna
09	Obrazovanje	Uglavnom individualna
10	Socijalna zaštita	Uglavnom individualna

Izravnavajuće stavke**Neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9)**

- 20.112. Neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje države (B.9) jest razlika između ukupnih prihoda i ukupnih izdataka. Ono je jednako izravnavajućoj stavki kapitalnog računa (B.8N) u računima ESA-e. Predstavlja iznos koji država ima na raspolaganju za uzajmljivanje ili pozajmljivanje kako bi financirala svoje nefinancijske djelatnosti.
- 20.113. Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (–) je i izravnavajuća stavka financijskog računa (B.9F u središnjem okviru). U načelu, ono je jednako izravnavajućoj stavci kapitalnog računa, iako se u praksi može dogoditi statistička diskrepancija.
- 20.114. Naziv „neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje” neka je vrsta terminološkog prečaca. Kad je ta varijabla pozitivna (što znači da pokazuje kapacitete financiranja), trebala bi se zvati neto uzajmljivanje (+); kad je negativna (što znači da pokazuje potrebu za pozajmljivanjem), trebala bi se zvati neto pozajmljivanje (–).

Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera (B.101)

- 20.115. Razlika između svih transakcija koje utječu na neto vrijednost u obračunskom razdoblju jest izravnavajuća stavka: promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera (B.101).
- 20.116. Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera služe kao korisna mjera državnih računa i politika jer predstavljaju stečene ili potrošene resurse u tekućim državnim djelatnostima.
- 20.117. Promjene u neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera jednake su neto uzajmljivanju/neto pozajmljivanju uvećanom za stečenu nefinancijsku imovinu (P.5 + NP) i umanjenom za potrošnju fiksnog kapitala (P.51c1).

	Neto štednja uvećana za kapitalne transfere (B.101)
umanjeno za	neto povećanje nefinancijske imovine (P.5 + NP)
uvećano za	potrošnja fiksnog kapitala (P.51c1)
jednako je	neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje (B.9)
jednako je	transakcije u financijskoj imovini umanjene za pasivu (financiranje)

Financiranje

- 20.118. U financijskom računu države u evidenciji GFS-a bilježe se transakcije u financijskoj aktivni i pasivi kako je opisano u poglavlju 5.

Transakcije u aktivima

- 20.119. Gotovina i depoziti (F.2) odražavaju uglavnom kretanja državnih depozita u bankama, uglavnom u središnjim bankama, koja mogu značajno varirati od razdoblja do razdoblja, a posebno zbog financijskih aktivnosti. Ostale državne jedinice poput lokalne države i fondova socijalnih osiguranja također drže značajne depozite na bankovnim računima.
- 20.120. Vrijednosnicama osim obveznicama (F.3) uglavnom se prikazuje neto kupovina mjenica, zadužnica ili obveznica koje izdaju banke, nefinancijska društva ili nerezidenti uključujući i strane države, kupovina koju većinom provode fondovi socijalnog osiguranja bogati aktivom ili drugi fondovi za rezerve. Državna kupovina obveznica koje su izdale druge rezidentne državne jedinice pod ovim je naslovom prikazana nekonsolidirana, ali ne i konsolidirana, nego je umjesto toga navedena kao otkup duga.
- 20.121. Zajmovi (F.4) uključuju, pored zajmova drugim državnim jedinicama, uzajmljivanje stranim državama, javnim društvima i studentima. Ukidanja zajmova također su prikazana s ulazom koji im je protustavka u izdacima kapitalnih transfera. Zajmovi koje odobrava država, a nije vjerojatno da će biti otplaćeni bilježe se u ESA-i kao kapitalni transferi, pa ovdje nisu navedeni.
- 20.122. Dionice i ostali vlasnički udjeli i udjeli u investicijskim fondovima (F.5) prikazuju neto povećanje vlasničkog udjela državnih jedinica u društvima. Oni mogu odražavati povećanje vlasničkog udjela u javna društva ili ulaganja u portfelje, dohotke od privatizacije ili superdividende. Sastoje se uglavnom od sljedećeg:
- (a) povećanje vlasničkog udjela (obično u obliku gotovine) u određena javna društva gdje država djeluje kao ulagatelj koji očekuje da će vratiti uložena financijska sredstva. Takva ulaganja ne smatraju se državnim izdacima u nacionalnim računima;
 - (b) ulaganja u portfelje, u obliku kupovine dionica koje kotiraju na burzi na tržištu koju vrše državne jedinice kao što su fondovi socijalnog osiguranja bogati aktivom, ili druge aktivnosti ulaganja u portfelje;
 - (c) neto ulaganje u uzajamne fondove, koji su alternativna investicijska društva. Ovdje se posebno navode ulaganja u uzajamne fondove tržišta novca, umjesto pod gotovinom i depozitima, iako su ona zapravo bliske zamjene za bankovne depozite;
 - (d) privatizacije koje provode posebne agencije za privatizaciju, s obzirom na to da su takvi subjekti klasificirani u opću državu;
 - (e) raspodjela viška poslovne dobiti isključujući vlasničke dobitke/gubitke koji javna društva raspodjeljuju svojim vlasnicima, koja se knjiži kao financijska transakcija isplate vlasničkog udjela slična djelomičnoj likvidaciji poduzeća, a ne kao državni prihod.
- 20.123. Transakcije u ostalim računima potraživanja (F.8) obuhvaćaju utjecaj načela dospjeća primjenjivog u bilježenju transakcija ESA-e kad nastane obveza plaćanja, a ne kad se isplata stvarno izvrši, iako se javni računi i proračunska bilježenja u većini zemalja već dugo temelje na gotovini (*cash-princip*). Utjecaj državne potrebe za financiranjem ne proizlazi izravno iz manjka jer se mogu unovčiti državni prihodi, ili namiriti državni rashodi, u obračunskim razdobljima drukčijima od same ekonomske transakcije. Ostala potraživanja uključuju potraživanja poreza i socijalnih naknada kao i iznose u vezi s transakcijama EU-a (iznose koje je država platila u ime EU-a, ali im EU to još nije nadoknadio), trgovačke kredite ili predumove za izdatke, kao što je vojna oprema ili rijetke prilike kad se nadnice ili doprinosi plate mjesec dana unaprijed itd. Iako je, u načelu, takva aktiva privremene prirode, i nužno nestaje nakon određenog vremena, tok prijavljen za neki sektor kao što je opća država obično u prosjeku iznosi više od nule nakon nekog vremena jer stanje potraživanja ima sklonost rasti s ostatkom gospodarstva.
- 20.124. U većini zemalja monetarnim zlatom i posebnim pravima vučenja upravlja središnja banka. Kad njima upravlja država, bilježe se u financijskom računu države.
- 20.125. Financijske transakcije bilježe se u transakcijskim vrijednostima, tj. vrijednostima u nacionalnoj valuti po kojima se financijska aktiva i/ili pasiva u pitanju stvara, likvidira, zamjenjuje ili preuzima između institucionalnih jedinica jedino na temelju komercijalnih kriterija.

- 20.126. Transakcijska vrijednost odnosi se na određenu financijsku transakciju i njezinu protutransakciju. U načelu, transakcijsku vrijednost treba razlikovati od vrijednosti koja se temelji na cijeni koja kotira na tržištu, objektivnoj tržišnoj cijeni ili bilo kojoj cijeni koja je namijenjena izražavanju općenitosti cijena za kategoriju slične ili čak identične financijske aktive i/ili pasive. Vrijednost koju treba naznačiti u financijskim računima za zajam prodan na sekundarnom tržištu jest vrijednost za koju je zajam prodan, a ne nominalna vrijednost, a usklađenost s ravnotežom unosi se u račun ostalih promjena u aktivni.
- 20.127. Međutim, u slučajevima kada je protutransakcija financijskoj transakciji, na primjer, transfer i stoga se financijska transakcija obavlja iz drugih razloga, a ne isključivo tržišnih, transakcijska vrijednost se označava tekućom tržišnom vrijednošću uključene financijske aktive i/ili pasive. Stoga se zajam koji je država kupila po njegovoj nominalnoj vrijednosti, a ne po njegovoj poštenoj ili ispravljenoj vrijednosti, dijeli na unos kao zajam u financijskim računima po poštenoj vrijednosti i kao kapitalni transfer, kako bi se uzeo u obzir transfer bogatstva koji je izvršila država.
- 20.128. Transakcija vrijednost ne uključuje troškove usluge, pristojbe, provizije i slična plaćanja za usluge koje se pružaju pri obavljanju transakcija; takve stavke treba bilježiti kao plaćanja za usluge. Porezi na financijske transakcije također su isključeni i tretiraju se kao porezi na usluge u okviru poreza na proizvode. Kada financijska transakcija podrazumijeva novi nastanak obveza, transakcijska vrijednost jednaka je iznosu nastale obveze bez eventualnog plaćenog predujma kamata. Isto tako, kada se obveza poništi, transakcijska vrijednost i za vjerovnika i za dužnika mora odgovarati umanjeju obveze.

Transakcije s obvezama

- 20.129. Transakcije s obvezama bilježe se u vrijednosti po kojoj su obveze izdane ili isplaćene. Ta vrijednost nije nužno nominalna vrijednost. Transakcija s obvezama uključuje utjecaj obračunatih kamata.
- 20.130. Ako neka jedinica ponovno kupi obvezu, to se bilježi kao otkup obveze, a ne kao stjecanje aktive. Isto tako, na razini podsektora ili sektora, ako državna jedinica kupi obvezu koju je izdala druga jedinica dotičnog podsektora, to će biti prikazano u konsolidiranom sustavu kao otkup obveze za taj podsektor.
- 20.131. Ugovori o financijskom *leasingu* i javno-privatnim partnerstvima (JPP) kad je aktiva na državnoj bilanci stanja podrazumijevaju prepoznavanje duga primatelja ili davatelja *leasinga*. Plaćanje na temelju takvih *leasinga* ili ugovora o javno-privatnim partnerstvima nisu izdaci za potpune iznose, nego servisiranje duga: otkup zajma i kamatni trošak.
- 20.132. Financiranje prikazano kao dugoročni trgovački krediti ili računi potraživanja/obveza treba klasificirati kao zajmove jer ono uključuje pružanje dugoročnog financiranja u korist stranke primatelja koje se razlikuje od blagajničkih sredstava kojima prodavači kupcima obično osiguravaju kratkoročni trgovački kredit. Značajnim odgađanjem dospijeca obveze plaćanja, izvođač preuzima financijsku ulogu koja je različita od njegove uloge proizvođača.
- 20.133. Jednokratni iznosi koji se razmjenjuju na početku izvantržišnih *swapova* klasificiraju se kao zajmovi (AF.4) kad je država primatelj jednokratnog iznosa. Izvantržišni *swapovi* u bilanci stanja dijele se na komponentu zajma i uobičajenu komponentu *swapova* „*at-the-money*”.
- 20.134. Slično kao potraživanja, transakcije na računima ostalih obveza odražavaju vremenski utjecaj načela dospijeca, ali na strani obveza: kad nastane izdatak, ali još nije plaćen, ili kad su isplate izvršene prije bilježenja prihoda. Uz trgovački kredit kad su kratkoročna, dugovanja uključuju i iznose primljene od EU-a koje država još nije isplatila krajnjem korisniku, pretplate poreza ili još neisplaćeni povrti poreza.

Ostali ekonomski tokovi

- 20.135. I račun ostalih promjena obujma aktive i račun revalorizacije GFS-a ESA-e identični su računima opisanima u poglavlju 6. Sve promjene u aktivni i sve promjene u pasivi koje proizlaze iz događaja koji nisu ekonomske transakcije bilježe se u jedan od tih računa.

Račun revalorizacije

- 20.136. Revalorizacije su iste onima opisanima u poglavlju 6. Izgledno je da će dodatne informacije, kao npr. pojašnjavajuće stavke za revalorizacije u vlasničkom udjelu u javnim društvima u vlasništvu državnih jedinica, biti od posebne važnosti, ali i da će ih biti teško izmjeriti jer se ne očekuje postojanje tržišnih cijena.

20.137. Prema ESA-i idealni ulazi u bilancu stanja su u tržišnim cijenama, osim jednog ili dvaju specifičnih instrumenata, a kretanja kamatnih stopa koja se odražavaju na burzovne indekse uzrokuju značajne promjene vrijednosti dionica kao i neto vrijednosti institucionalnih jedinica. Takve promjene u ESA-i nisu dohodak, te stoga nisu državni prihod niti izdatak i ne utječu na manjak/višk opće države. Te promjene bilježe se u račun revalorizacije, što dovodi do promjena u neto vrijednosti nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka (B.103). Revalorizacije značajno utječu na promjene neto financijske vrijednosti države tijekom jednog obračunskog razdoblja. Osim utjecaja aktive i pasive izražene u stranoj valuti, glavni izvori revalorizacija koje utječu na neto financijsku vrijednost su sljedeći:

- (a) državne nekretnine;
- (b) državni vlasnički udjeli;
- (c) obveze s naslova vrijednosnih papira.

20.138. Kad se kapitalna injekcija države prema javnom poduzeću smatra kapitalnim transferom, procjena vrijednosti kapitala (vlasničkog udjela države) u javnom poduzeću općenito će porasti, s ulazima u račun revalorizacije, a ne financijskom računu.

20.139. Kada se postojeći zajam ili trgovački kredit proda drugoj institucionalnoj jedinici, razlika između otkupne cijene i cijene transakcije knjiži se na račun revalorizacije prodavatelja i kupca u trenutku transakcije.

Račun ostalih promjena obujma aktive

20.140. U računu ostalih promjena obujma aktive uključeni su tokovi koji nisu ni ekonomske transakcije ni revalorizacije. Na primjer, bilježi se utjecaj promjene klasifikacije jedinica u sektore.

20.141. Otpisi zajmova koji ne odražavaju otpis duga s eksplicitnim ili implicitnim bilateralnim sporazumom nisu transakcije i bilježe se u račun ostalih promjena u obujmu aktive, i ne utječu na neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje.

Bilance stanja

20.142. U GFS-u računima uopće države koristi se definicija aktive koja je jednaka onoj iz poglavlja 7. Klasifikacija i vrijednost aktive i pasive jednake su u ESA-i i GFS-u temeljenom na ESA-i.

20.143. Zbroj obveza a može se smatrati stanjem duga. Međutim, definicija duga opće države u kontekstu fiskalnog nadzora razlikuje se od ukupnog stanja obveza u ESA-i i GFS-u, kako u smislu opsega uračunatih obveza, tako u smislu valorizacije.

20.144. Neka je aktiva specifičnija za državu od druge: naslijeđena aktiva, kao što su povijesni spomenici; infrastrukturna aktiva, kao što su ceste i uređaji za komunikaciju; i udjeli u kapitalu javnih poduzeća koja nemaju istovjetna privatna društva.

20.145. Na strani obveza, obveze u vezi s dionicama i dioničkim kapitalom (AF.5) obično se neće knjižiti za jedinice opće države. Međutim, na agregiranoj razini državnih podsektora, mogu nastati obveze u vezi s dionicama i dioničkim kapitalom ako su subjekti klasificirani u sektor opće države, kao posljedica testa za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata.

20.146. Neto vrijednost je izravnavajuća stavka (B.90) bilance stanja:

Neto vrijednost	=	Ukupna aktiva
	umanjeno za	Ukupna pasiva

20.147. Vlastita sredstva su zbroj neto vrijednosti (B.90) i izdanih vlasničkih udjela (AF.5). Stoga su u ESA-i vlastita sredstva jedinica definirana kao aktiva umanjena za pasivu isključujući obveze u vezi s vlasničkim udjelom, dok se neto vrijednost definira kao aktiva umanjena za pasivu uključujući obveze u vezi s vlasničkim udjelom. Neto vrijednost ESA-e nije ista kao vlasnički udjeli dioničara poslovnog računovodstva ili neto vrijednost. Pojam neto vrijednosti poslovnog računovodstva bliži je pojmu vlastitih sredstava ESA-e.

- 20.148. Kad se neto vrijednost (B.90) sektora opće države ne može izračunati — zbog nedostatka podataka za mjerenje stanja nefinancijske imovine — prikazuje se financijska neto vrijednost (BF.90), iz koje se vidjeti razlika između ukupne financijske aktive i ukupne pasive.
- 20.149. ESA vrednuje bilancu stanja po tržišnoj vrijednosti, osim triju specifičnih instrumenata: gotovina i depoziti (AF.2), zajmovi (AF.4) i ostali računi potraživanja/dugovanja (AF.8). Za ta tri instrumenta, vrijednosti koje bilježe u bilancama stanja vjerovnika i dužnika su iznosi glavnice koju su dužnici po ugovoru obvezni otplatiti vjerovnicima, čak i u slučajevima kada je zajam odobren uz diskont ili premiju, uključujući obračunatu kamatu.
- 20.150. Obveze u vezi s vrijednosnicama vrednuju se po tržišnoj vrijednosti. Iako dužnik ima obvezu samo za vrijednost glavnice, tržišna vrijednost je značajna jer je dužnik dužan platiti niz budućih novčanih tokova, za koje trenutačna vrijednost varira ovisno o tržišnim prinosima, a tržišna vrijednost odražava cijenu koju bi država trebala platiti kad bi otkupila instrument kupujući ga i vraćajući na tržište.
- 20.151. Dionice i dionički kapital koji kotiraju na burzi vrednuju se koristeći posljednju dostupnu kotiranu cijenu pri sastavljanju bilance stanja. Dionice i dionički kapital bez kotacije mogu se vrednovati usporedbom omjera kao što su vlastita sredstva po knjigovodstvenoj vrijednosti s tržišnom vrijednosti vlasničkog udjela, u sličnim razredima poduzeća koja kotiraju na burzi. Za vrednovanje dionica i dioničkog kapitala bez kotacije mogu se koristiti i drugi pristupi, kao korištenje vlastitih sredstava društva, čime se neto vrijednost postavlja na nulu. Taj pristup može se koristiti za javna društva koja se bave posebnim vrstama djelatnosti, kao npr. kad država ima udjele u kapitalu središnjih banaka. Međutim, ne preporučuje se koristiti vlastita sredstva po knjigovodstvenoj vrijednosti, bez prilagodbi, kao niti koristiti nominalnu vrijednost izdanih vlasničkih udjela.

Konsolidacija

- 20.152. Konsolidacija je metoda prikazivanja računa za skup jedinica kao da one čine jedan jedinstven subjekt (jedinicu, sektor ili podsektor). Uključuje uklanjanje transakcija i recipročnih pozicija stanja i povezanih drugih ekonomskih tokova između jedinica koje se konsolidiraju.
- 20.153. Konsolidacija je važna za sektor opće države i njegove podsektore. Na primjer, ocjena ukupnog utjecaja državnih aktivnosti na ukupno gospodarstvo ili održivost državnih aktivnosti učinkovitija je kad je mjera državnih aktivnosti skup konsolidiranih statističkih podataka. Kako bi se državne agregate povezalno s ukupnim gospodarstvom kao omjer prihoda ili izdataka u BDP-u, bolje je ukloniti unutarnju preraspodjelu sredstava i uključiti samo one transakcije koje prelaze granice drugih domaćih sektora i inozemnih sektora. To je posebno važno za sljedeće transakcije:
- (a) vlasnički dohodak kao što su kamate;
 - (b) tekuće i kapitalne transfere;
 - (c) transakcije u financijskoj aktivi i pasivi.
- 20.154. Konsolidacija ne utječe na izravnavajuće stavke jer se konsolidirane stavke pojavljuju simetrično u svakom računu. Na primjer, potpora središnje države lokalnoj državnoj jedinici konsolidira se uklanjanjem izdatka sa središnje države i prihoda s lokalne države, čime se neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje opće države ne mijenja.
- 20.155. U načelu, priroda konsolidacije je uklanjanje svih tokova između konsolidiranih jedinica, ali na umu treba imati i praktičnost. U načelu, transakcije u računu proizvodnje, poput prodaje ili kupovine robe ili usluga, ne moraju se nužno moći konsolidirati. Odluka o tome koliko će konsolidacija biti detaljna trebala bi se temeljiti na korisnosti konsolidiranih podataka za politiku i relativnoj važnosti različitih vrsta transakcija ili stanja.
- 20.156. Pri sastavljanju konsolidiranih državnih računa, ESA propisuje da se konsolidiraju sljedeće važne transakcije (poredane prema važnosti):
- (a) tekući i kapitalni transferi kao što su potpore središnje države nižim razinama države;
 - (b) kamate nastale na međudržavne udjele u financijskoj aktivi i pasivi;
 - (c) transakcije, ostali ekonomski tokovi i stanja financijske aktive i pasive, kao što su zajmovi drugim državama ili stjecanje državnih vrijednosnica jedinica za socijalno osiguranje.

- 20.157. Kupovina/prodaja robe i usluga između državnih jedinica ne konsolidira se u ESA-i. Razlog tome je što se u računima prodaja prikazuje na temelju *outputa*, a ne na temelju smanjenja aktive, pa je teško odlučiti tko je protutransaktor za taj *output*. Osim toga, intermedijarna potrošnja i *output* vode se prema dvama različitim pravilima vrednovanja, bazičnim cijenama i kupovnim cijenama, što stvara dodatne poteškoće.
- 20.158. Porezi ili subvencije koje jedne drugima isplaćuju državne jedinice ili subjekti ne konsolidiraju se. Međutim, porezi ili subvencije na proizvode ne mogu se konsolidirati u sustavu jer u ESA-i za takve transakcije ne postoji protutransaktor u sektoru; važni iznosi ne prepoznaju se zasebno kao izdaci ili prihodi, nego se umjesto toga uključuju u vrijednost intermedijarne potrošnje ili prodaje, ili se iz te vrijednosti isključuju.
- 20.159. Stjecanja/raspolaganja nefinancijskom aktivom, uključujući međudržavne transakcije u vezi sa zemljom, zgradama i opremom, ne konsolidiraju se jer se već u računu pojavljuju na neto osnovi: neto stjecanje nefinancijske aktive. Za te se stavke u nekonsolidiranim i konsolidiranim računima uvijek prikazuju jednaki iznosi.
- 20.160. Neke vrste transakcija koje izgledaju kao da su izvršene između dviju državnih jedinica nikad se ne konsolidiraju jer se u sustavu preusmjeravaju drugim jedinicama. Na primjer: socijalni doprinosi poslodavca, neovisno o tome plaćaju li se fondovima socijalnog osiguranja ili mirovinskim fondovima, tretiraju se kao da se plaćaju zaposleniku kao dio naknade, a da ih zatim zaposlenik plaća fondu. Porezi koje zadržavaju državne jedinice od naknada njihovim zaposlenicima, kao što su porezi PKZ (plativo kad je zarađeno, *pay-as-you-earn* - PAYE), i plaćaju drugim državnim podsektorima tretiraju se kao da ih izravno plaćaju zaposlenici. Državni poslodavac jednostavno prikuplja sredstva za drugu državnu jedinicu.
- 20.161. Uz konsolidaciju dolaze i praktične poteškoće. Na primjer, kad se transakcija koju se konsolidira utvrdi u evidenciji jedne jedinice, očekuje se da će se odgovarajuća transakcija nalaziti u računima druge strane; ali ona ondje ne mora biti prikazana jer je moguće da je bilježena u nekom drugom razdoblju, da ima različitu vrijednost, ili da je klasificirana kao druga vrsta transakcije zbog razlika u računovodstvenim praksama. Te poteškoće svojstvene su četverostrukom sustavu bilježenja koji se koristi u ESA-i, ali moguće je da su očitije kad je riječ o međudržavnim transakcijama.

RAČUNOVODSTVENA PITANJA U VEZI S OPĆOM DRŽAVOM

- 20.162. Načela nacionalnih računa primjenjuju se na sektor opće države kao i na druge gospodarske sektore. Međutim, zbog gospodarske prirode aktivnosti državnih jedinica ili zbog praktičnih razmatranja, u ovom se odjeljku navode dodatna pravila.
- 20.163. Slično tome, načela nacionalnih računa na isti se način primjenjuju na mjerenje državnih prihoda i državnih izdataka. Međutim, ta načela, posebno uključujući obračunsko načelo (*accrual principle*) primjenjuju se uzimajući u obzir da se kreditna sposobnost i ograničenja države u pogledu likvidnosti temeljno razlikuju od drugih mjera. Ako se izdaci bilježe u državnim računima kad nastanu za svaku državnu jedinicu, neovisno o velikim zastojeima u isplati, prihod bi trebalo bilježiti u račune jedino kad postoje očekivanja i određena sigurnost da će se relevantni novčani tokovi učinkovito provesti.
- 20.164. Pri klasificiranju transakcije, nacionalne računovođe ne ograničava raspoređivanje transakcije u javne državne račune ili u knjigovodstvo nekog društva.

Na primjer, velika isplata državi koja se sastoji od pričuva društva ili od prodaje aktive koja se naziva „dividendom” u javnim računima kategorizira se kao superdividenda i knjiži kao financijska transakcija u nacionalnim računima — to je isplata vlasničkih udjela. Prijavlivanje stvarnog stanja gospodarstva kada se razlikuje od pravne forme temeljno je računovodstveno načelo za postizanje dosljednosti, i za osiguravanje da transakcije slične vrste imaju sličan učinak na makroekonomske račune, neovisno o pravnom uređenju. To je posebno važno za transakcije u vezi s općom državom.

Prihodi od poreza

Priroda prihoda od poreza

- 20.165. Porezi su obvezna nepovratna plaćanja, u gotovini ili u naturi, koja institucionalne jedinice uplaćuju općoj državi ili međunarodnim tijelima koja ostvaruju svoja suverena prava i druge ovlasti. Oni obično čine glavni dio državnih prihoda. Porezi se u sustavu promatraju kao transakcije jer ih se smatra interakcijama između jedinica koje se provode na temelju zajedničkog sporazuma. Porezi se opisuju kao nepovratni jer država zasebnoj jedinici koja plaća u razmjenu zauzvrat ne nudi ništa razmjerno toj uplati.

- 20.166. Međutim, postoje slučajevi kad država zasebnoj jedinici nudi nešto zauzvrat, u obliku izravnog odobrenja dozvole ili ovlaštenja. U tom slučaju, uplata je dio obveznog postupka kojim se osigurava zakonski ispravno prepoznavanje vlasništva i provođenje aktivnosti. Da bi se to plaćanje kategoriziralo kao porez, ili kao državna prodaja usluge ili aktive, potrebna su dodatna pravila. Ta pravila određena su u poglavlju 4.

Porezni krediti

- 20.167. Porezna olakšica može biti u obliku odbitka, izuzeća ili smanjenja — koja se oduzima od porezne osnovice — ili poreznog kredita — koji se oduzima izravno od porezne obveze koju bi inače imalo kućanstvo ili društvo. Porezni krediti mogu biti plativi, u smislu da se bilo koji iznos kredita koji nadmašuje poreznu obvezu plaća korisniku. Suprotno tome, neki su porezni krediti neplativi, i opisuju se kao „propali”. Oni su ograničeni na veličinu porezne obveze.
- 20.168. U nacionalnim računima, oslobođenje od poreza koje je dio poreznog sustava bilježi se kao smanjenje porezne obveze i stoga kao smanjenje državnih prihoda od poreza. To je slučaj s poreznim odbitcima, izuzećima i smanjenjima jer oni izravno ulaze u izračun porezne obveze. To će biti slučaj i s neplativim poreznim kreditima, s obzirom na to da je njihova vrijednost za poreznog obveznika ograničena na veličinu njihove porezne obveze. Suprotno tome, to ne vrijedi za plative porezne kredite, koji prema svojoj definiciji mogu imati učinak i na porezne obveznike, i na osobe koje nisu porezni obveznici. S obzirom na to da su plativi, plativi porezni krediti klasificiraju se kao izdaci i kao takvi se bilježe sa svojim ukupnim iznosom. Stoga će državni prihodi od poreza biti obvezni, bez smanjenja za odobrene plative porezne kredite, a državni izdaci uključivat će sve odobrene plative porezne kredite. To nema utjecaj na neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje opće države, ali ima i na porezno opterećenje i na državne izdatke, kao i na odgovarajuće omjere u BDP-u. Prikaz statističkih podataka dozvoljava derivaciju poreznih kredita na neto osnovi.

Iznosi koji se bilježe

- 20.169. Odgovarajuće bilježenje prihoda od poreza nužno je za mjerenje državnih aktivnosti i rezultata. Iznosi koji se bilježe trebali bi odgovarati iznosima koje bi vjerojatno stvarno naplatila država: to podrazumijeva da prijavljene iznose za koje se smatra da su nenaplativi ne bi trebalo knjižiti kao prihode.

Nenaplativi iznosi

- 20.170. U svakom slučaju trebalo bi knjižiti samo iznose za koje se stvarno očekuje da će ih država naplatiti. Nenaplativi porezi ne bi trebali biti uključeni u neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje opće države, a općenito ne ni u ukupne prihode. Sukladno navedenom, učinak poreza i socijalnih doprinosa registriranih u sustavu na obračunskom načelu (*accrual principle*) na neto uzajmljivanje/pozajmljivanje opće države ekvivalentan je tijekom razumnog roka odgovarajućim iznosima koji su stvarno zaprimljeni. Pravila bilježenja poreza i socijalnih doprinosa objašnjena su u poglavlju 4.

Vrijeme bilježenja

Bilježenje dospijeća

- 20.171. Bilježenje prema obračunskom načelu (*accrual principle*) bilježi tokove u vrijeme kada je ekonomska vrijednost nastala, transformirana, razmijenjena, transferirana ili nestala. Razlikuje se od bilježenja prema načelu gotovine (*cash basis*) i, u načelu, od bilježenja stavki prema dospijeću roka plaćanja (*due-for payment*), definiranog kao bilježenje po isteku zadnjeg roka do kojeg se može izvršiti uplata bez plaćanja dodatnih naknada ili kazni. Bilo koje razdoblje između trenutka dospijeća neke uplate i trenutka kad se ona zaista izvrši uzima se u obzir bilježenjem potraživanja ili obveza u financijskim računima. Bilježenje ESA-e temelji se na obračunskom načelu (*accrual principle*). Za neke transakcije kao što su isplate dividendi ili neki specifični transferi koristi se načelo dospijeća roka za plaćanje (*due-for payment*).

Bilježenje dospijeća poreza

- 20.172. Za državu je posebno teško bilježiti prihode i potraživanja u vrijeme kad se dogode, s obzirom na to da država često bilježi ulaze poput poreza prema načelu gotovine (*cash basis*). Pri izračunu obračunatih poreza (*accrual principle*) na temelju razreza poreza koji se mora platiti postoji rizik od preuveličavanja prihoda od poreza, ključnog agregata javnih financija.
- 20.173. Razdoblje između trenutka bilježenja transakcije kao dospjele u nefinancijskim izvještajima i trenutka kad se stvarno izvrši plaćanje premosti se bilježenjem računa potraživanja u financijskom računu u računima jedne stranke i računa dugovanja u računima druge. U slučaju kad se državi isplati pretplata koja obuhvaća dva obračunska razdoblja ili više, račun dugovanja, odnosno vrsta pozajmljivanja, knjiži se u financijskom računu države za iznose koje treba platiti u budućnosti. Ta obveza poništava se pri bilježenju iznosa dospjelih za plaćanje te transakcije u budućnosti. Međutim, bilježenje takve obveze provodi se jedino kad država ima pravnu ili konstruktivnu obvezu platiti isplatelju povrat za pretplaćene iznose ako se oporezivi događaj ne dogodi.

- 20.174. U skladu s bilježenjem dospjeća, poreze bi trebalo bilježiti kad se dogode aktivnosti, transakcije ili drugi događaji kojima nastaje obveza plaćanja poreza — drugim riječima, kad se dogode oporezivi događaji — a ne u vrijeme dospjeća uplata ili stvarnog izvršenja tih uplata. To je vrijeme obično vrijeme zarade prihoda ili odvijanja transakcije (poput kupovine robe i usluga) kojom nastaje obveza, u mjeri u kojoj se porezna obveza može pouzdano izmjeriti. Različita institucionalna uređenja za oporezivanje (npr. prema tome postoje li ili ne ocjene kao što su porezne liste) u praksi mogu dovesti do različitih načina bilježenja u skladu sa svojstvima poreza. Stoga se vremenski prilagođena metoda (*time-adjusted cash method*) u trenutku plaćanja smatra prihvatljivom zamjenom za obračunsko načelo, a posebno kad ne postoje pouzdane ocjene ili kad se ne mogu pouzdano procijeniti iznosi koji vjerojatno neće biti naplaćeni.
- 20.175. U praksi, kad se porezi temelje na ocjenama, dopuštena je određena fleksibilnost u vezi s vremenom bilježenja kad se prije vremena ocjenjivanja ne može provesti pouzdano mjerenje. Točnije, za poreze na dohodak, poreznim sustavima može se zahtijevati sastavljanje porezne liste ili drugi oblik ocjene poreza prije nego što se pouzdano doznaju iznosi dospjelog poreza, uzimajući u obzir promjene poreznih stopa i konačnih namira. Taj trenutak, koji može biti onaj u kojem porez počinje utjecati na ekonomsko ponašanje kućanstava, prihvatljivo je vrijeme bilježenja. To ne mora nužno biti obračunsko razdoblje u kojem je isplata primljena.

Kamate

- 20.176. Kamate su izdaci koje stvara dužnik za korištenje financijskih sredstava druge jedinice. Pod uvjetima financijskog instrumenta oko kojeg su se sporazumjeli, kamata (D.41) je iznos koji je dužnik obvezan plaćati vjerovniku tijekom određenog vremenskog razdoblja bez smanjivanja iznosa nepodmirene glavnice.
- 20.177. Kamate se klasificiraju u vlasnički dohodak (D.4). Za razliku od dividendi (D.421), kamate (D.41) jamče nositelju/davatelju fiksni, unaprijed određeni dohodak (ili u skladu s dogovorenom referencom u slučaju promjenjive stope kamate). Kamate su obično među većim stavkama potrošnje opće države budući da su države na tržištu često strukturalni zajmoprimci.
- 20.178. U sustavu, kamate se bilježe na obračunskom principu (*accrual principle*), tj. kamate se bilježe kao kamate koje se neprestano akumuliraju tijekom vremena u korist vjerovnika na iznos neplaćene glavnice.
- 20.179. Postoje dva načina za utvrđivanje vrijednosti diskontirane vrijednosnice za vrijeme njezina roka trajanja kad se prevladavajuća kamatna stopa razlikuje od stope koja je prevladavala za vrijeme nastanka vrijednosnice. Pristupom sa strane dužnika zauzima se gledište jedinice koja izdaje vrijednosnicu, a pristupom sa strane vjerovnika gledište jedinice koja je u posjedu vrijednosnice. Prema pristupu sa strane dužnika, kamatna stopa dogovorena na početku koristi se za vrijeme trajanja vrijednosnice. Prema pristupu sa strane vjerovnika, tekuća kamatna stopa koristi se za vrednovanje kamate između bilo koja dva trenutka u vremenu trajanja vrijednosnice.
- 20.180. Obračunate kamate bilježe se prema pristupu sa strane dužnika, to jest: na temelju prevladavajuće stope ili prinosa u trenutku stvaranja financijskog instrumenta. Stoga izdaci za kamate koje treba knjižiti prema dužničkim instrumentima s fiksnom stopom ne variraju s vremenom u skladu s tržišnim fluktuacijama, unatoč fluktuacijama tržišne vrijednosti vrijednosnica i tome što, u skladu s time, variraju i oportunitetni troškovi u vezi s tim dugom. Na taj način izdacima za kamate izbjegava se volatilnost pristupa sa strane vjerovnika. Ponovna kupovina vrijednosnica na tržištu uz premiju ili popust u odnosu na neplaćenu glavnice ne dovodi do unosa prihoda ili izdataka u vrijeme kupovine ili kasnije. Umjesto toga, sve premije ili popusti u vezi s ponovnom kupovinom odražavaju dogovor bilježen u financijskim računima o vlasničkom dobitku ili gubitku koji je prethodno obračunat i u to vrijeme zabilježen u računu revalorizacije.
- 20.181. Opetovano bilježenje kamata kao dospjeća utječe, npr. na vrijednosnicu, tako da se naplata obračunate kamate bilježi od trenutka izdavanja vrijednosnice, a da se ne čeka trenutak prvog kuponskog plaćanja (često tijekom sljedeće godine, kako je obično slučaj s vrijednosnicama s godišnjim kuponskim plaćanjem). To također znači da se obračunata kamata na vrijednosnice počinje pojavljivati kao obveza čim se izdana kamata ponovno uložiti u financijsku imovinu na koju se kamata obračunava. Kao posljedica toga, stanje obračunane glavnice kamate uvijek treba dodati vrijednosti glavnice temeljnog instrumenta, te, nakon toga, svako plaćanje kamate smanjuje obvezu dužnika. To temeljno načelo obuhvaća sve financijske instrumente koji uključuju kamate.
- 20.182. U mnogim zemljama državne obveznice ili novčanice izdaju se u zamjenjivim tranšama, kroz nekoliko godina, pod istim uvjetima koji se odnose na nominalnu kamatnu stopu. S obzirom na variranje tržišnih prinosa zbog prodaje tranši, svaka tranša zapravo se prodaje uz premiju ili diskont. Stoga se kamatna stopa dogovorena u trenutku izdavanja obveznice koristi za izračun kamate, koja će se razlikovati za svaku tranšu i odražavati različite amortizacije dotičnih premija ili diskonta, na način sličan amortizacijama diskonta na obveznice bez kupona.

- 20.183. Cijena pri izdavanju obveznica i zadužnica koji se izdaju u zamjenjivim tranšama i imaju kupone uključuje iznos za kupone obračunate do datuma izdavanja, koji se zapravo „prodaju” nakon izdavanja. Ti prodani kuponi nisu ni državni prihod u trenutku prodaje ni premije. Umjesto toga smatraju se financijskim predujmom.

Diskontirane obveznice i obveznice bez kupona (zero-coupon bonds)

- 20.184. Obveznice bez kupona (*zero-coupon bonds*) su instrumenti kod kojih dužnik nema obvezu vršiti nikakva plaćanja vjerovniku do otkupa obveznice. Iznos pozajmljene glavnice manji je od vrijednosti obveznice koju će dužnik isplatiti. Obveza dužnika otplaćuje se jednom isplatom u trenutku dospjeća, čime se pokriva i iznos glavnice i kamata dospjela tijekom trajanja instrumenta. Razlika između iznosa koji se isplaćuje po isteku ugovora i iznosa posuđenog na početku jest kamata, i ona se raspodjeljuje duž obračunskih razdoblja između sklapanja i isteka ugovora. Kamata koja se obračunava u svakom razdoblju tretira se kao da ju je platio dužnik te je ponovo uložena kao dodatni iznos iste obveze. Izdaci za kamate i povećanja obveze bilježe se istodobno u svakom obračunskom razdoblju.

- 20.185. Postupno povećanje tržišne vrijednosti obveznice koje se može pripisati akumulaciji nastalih i reinvestiranih kamata odražava rast neotplaćene glavnice – to jest, veličine aktive.

- 20.186. Isto se načelo primjenjuje na obveznice izdane uz popust ili premiju.

U tom slučaju, izdatak za kamatu koji treba bilježiti je iznos obračunane kamate s kuponom kako je određeno ugovorom uvećan za iznos koji se obračunava u svakom razdoblju, a može se pripisati razlici između otkupne cijene i cijene pri izdavanju.

Vrijednosnice vezane uz indeks (Index-linked securities)

- 20.187. Vrijednosnice vezane uz indeks (*index-linked securities*) su financijski instrumenti, obično dugoročne obveznice, za koje su iznosi povremenih isplata i/ili glavnice povezani s indeksom cijene ili nekim drugim indeksom. Sve dodatne isplate vjerovnicima nastale zbog promjena indeksa smatraju se kamatom, uključujući i rast glavnice, i treba ih knjižiti kao da se stalno obračunavaju. Ako je vrijednost glavnice povezana s indeksom, razlika između konačne otkupne cijene i cijene pri izdavanju tretira se kao kamata koja se obračunava tijekom vijeka trajanja imovine, uz sve kamate koje dopijevaju u tom razdoblju.

Financijske izvedenice (Financial derivatives)

- 20.188. Poravnanja *swap* transakcija u ESA-i se ne smatraju vlasničkim dohotkom. Poravnanja u vezi s financijskim izvedenicama (*financial derivatives*) su financijske transakcije koje treba knjižiti u vrijeme stvarne razmjene financijskog instrumenta.

Sudske odluke

- 20.189. Kad sud odluči da se mora platiti naknada ili poništiti transakcija, na temelju prethodnih događaja ili u vezi s njima, vrijeme bilježenja izdatka ili prihoda ono je kad su podnositelji zahtjeva dobili automatsko i neosporivo pravo na određeni iznos koji se može zasebno utvrditi, i kad nije vjerojatno da će podnositelji odustati od zahtjeva za isplatu duga. Kad sud samo postavi načelo za naknadu, ili kad se zahtjevi moraju ponovo pregledati radi prihvatljivosti i kako bi administrativne službe utvrdile iznos, izdaci ili prihodi bilježe se čim se vrijednost obveze pouzdano utvrdi.

Izdaci za vojsku (Military expenditure)

- 20.190. Sustavi vojnog naoružanja koji obuhvaćaju vozila i ostalu opremu kao što su bojni brodovi, podmornice, vojni zrakoplovi, tenkovi, nosači raketa i minobacači itd. neprestano se koriste u proizvodnji obrambenih usluga. Smatraju se fiksnom imovinom, kao onom koja se u civilnoj proizvodnji stalno koristi duže od godine dana. Stjecanje te imovine knjiži se kao bruto investicija u fiksni kapital, tj. kao kapitalni izdatak. Oružje za jednokratnu uporabu, kao municija, projektili, rakete i bombe tretiraju se kao vojne zalihe. Međutim, neke vrste balističkih projektila smatraju se trajnom opremom za odvratanje neprijatelja, pri čemu ispunjavaju opće kriterije za klasifikaciju u fiksnu imovinu.

- 20.191. Vrijeme bilježenja stjecanja imovine jest vrijeme transfera vlasništva nad imovinom. U slučaju dugoročnih ugovora koji uključuju složene sustave, vrijeme bilježenja transfera imovine trebalo bi biti nakon stvarne dostave imovine, a ne vrijeme novčane isplate. Ako neki dugoročni ugovori uz to obuhvaćaju pružanje usluga, državni izdaci trebali bi se knjižiti u vrijeme pružanja tih usluga, odvojeno od pružanja imovine.

20.192. Ako se vojna oprema izdaje kao *leasing*, tu se transakciju nužno knjiži kao financijski *leasing*, a ne operativni *leasing*. To znači da bilježenje stjecanja vojne imovine odgovara nastanku pripisanog zajma za državnog primatelja *leasinga*. Posljedica toga je da se državne isplate bilježe kao servisiranje duga, dio kao otplata zajma, a drugi dio kao kamata.

Odnosi države s javnim poduzećima

Ulaganja u dionički kapital u javnim poduzećima i raspodjela zarade

20.193. Državne su jedinice blisko povezane s javnim poduzećima i kvazi-poduzećima koja posjeduju. Unatoč toj bliskoj povezanosti, tokovi između državne jedinice i poduzeća ili kvazi-poduzeća koje ono nadzire koji su povezani s ulaganjima u vlasnički kapital obrađuju se na isti način kao i tokovi između bilo kojeg poduzeća i njegova vlasnika: ulaganja investitora u vlasnički kapital jedinice u koju se ulaže; raspodjela zarade jedinice u koju se uložilo investitoru.

Ulaganja u dionički kapital

20.194. Do ulaganja u dionički kapital dolazi kad gospodarski subjekti u zamjenu za buduće dividende ili druge vrste povrata poduzećima na raspolaganje daju sredstva. Uloženi se iznos naziva vlasničkim kapitalom i dio je vlastitih sredstava poduzeća, pri čemu poduzeće ima veliku slobodu pri odabiru načina na koji će ih upotrijebiti. Vlasnici u zamjenu primaju dionice ili neki drugi oblik vlasničkog kapitala. To predstavlja vlasnička prava u poduzećima ili kvazi-društvima i imateljima daju pravo na:

- (a) udjel u svim dividendama (ili isplate iz dohotka kvazi-društava) koje se isplaćuju prema odluci poduzeća, no ne daju pravo na fiksni ili unaprijed određeni dohodak; i
- (b) udjel u neto aktivima poduzeća u slučaju njegove likvidacije

i stoga su dionice financijska aktiva.

20.195. Važno je razlikovati povlačenje vlasničkih udjela od strane poduzeća njegovu vlasniku i povrat ulaganja u vlasnički kapital, a posebno dohodak u obliku dividendi. Samo se redovne raspodjele poduzetničkog dohotka bilježe kao dividende poduzeća ili isplate iz dohotka kvazi-društava. Velike i neredovite uplate vlasniku bilježe se kao povlačenje vlasničkih udjela.

20.196. Potrebno je utvrditi kada su uplate države u javna poduzeća izdatak države ili stjecanje aktive i time predstavljaju financijsku transakciju, i obrnuto, kad su raspodjele dohotka javnih poduzeća državni državni prihod ili financijska transakcija.

Dokapitalizacija (Capital injections)

Subvencije i dokapitalizacija

20.197. Subvencije su tekući transferi koje proizvođačima obično redovno daje država ili koje ponekad daje inozemstvo, i koje su osmišljene kako bi utjecale na razine proizvodnje, cijene po kojima se njihov *output* prodaje ili naknadu faktora proizvodnje.

20.198. Velike i neredovite uplate javnim poduzećima koje se često nazivaju „dokapitalizacijom” nisu subvencije. To su događaji usmjereni na kapitalizaciju i rekapitalizaciju poduzeća korisnika koji su potonjem dugoročno dani na raspolaganje. U skladu s „testom dokapitalizacije”, takve su dokapitalizacije ili kapitalni transferi ili stjecanje dioničkog kapitala, ili oboje. Postoje dva slučaja kako slijedi.

- (a) Uplata kojom se pokrivaju akumulirani, izvanredni ili budući gubici ili koja je namijenjena svrhama javne politike knjiži se kao kapitalni transfer. Izvanredni su gubici veliki gubici ubilježeni u jednom računovodstvenom razdoblju poslovnih izvještaja poduzeća, koji obično proizlaze iz negativne revalorizacije imovine u bilanci stanja, tako da poduzeću prijete financijski problemi (negativna vlastita sredstva, gubitak solventnosti itd.).
- (b) Uplata u kojoj država djeluje kao dioničar jer opravdano očekuje dostatnu stopu povrata u obliku dividendi ili vlasničkih dobitaka smatra se stjecanjem dioničkog kapitala. Poduzeće mora imati veliku slobodu pri odabiru načina upotrebe osiguranih sredstava. Sudjelovanje privatnih ulagača u ulaganju kapitala, pri čemu su uvjeti za privatne i državne ulagače slični, dokazuje da će uplata vjerojatno biti stjecanje vlasničkog kapitala.

- 20.199. U mnogim je slučajevima svrha uplate državnih jedinica javnim poduzećima nadoknađivanje prošlih ili budućih gubitaka. Državne se uplate obrađuju kao stjecanje vlasničkih udjela samo ako postoje dostatni dokazi buduće profitabilnosti poduzeća i njegove sposobnosti da plaća dividende.
- 20.200. S obzirom na to da dokapitalizacije povećavaju vlastita sredstva jedinice u koju su uloženi, vjerojatno je i da dovode do povećanja udjela investitora u vlasničkom kapitalu jedinice u koju je uložio. To se automatski dogodi u poduzećima koja su u stopostotnom javnom vlasništvu i čiji su vlasnički udjeli jednaki vrijednosti njihovih sredstava. Takvo povećanje vlasničkog kapitala ne upotrebljava se kao kriterij pri prosudbi prirode dokapitalizacije; umjesto toga dovodi do unosa u računu revalorizacije kada se dokapitalizacija knjiži kao kapitalni transfer i do unosa u financijskim računima kad se ulaganje knjiži kao povećanje vlasničkog kapitala.

Pravila koja se upotrebljavaju u posebnim okolnostima

- 20.201. Dokapitalizacije izvršene u kontekstu privatizacije, kada se očekuje da će do privatizacije doći za manje od godinu dana, bilježe se kao transakcija vlasničkog kapitala za iznos koji ne premašuje prihod stečen privatizacijom, pri čemu ostatak podliježe testu dokapitalizacije. Nakon toge se smatra da prihodom stečenim privatizacijom otplaćuje dokapitalizacija.
- 20.202. Dokapitalizacija se može izvršiti otpustom ili preuzimanjem duga. Računovodstvena pravila koja se primjenjuju na te događaje dovode do uplate koja je kapitalni transfer, osim u slučaju privatizacije kada predstavljaju stjecanje kapitala čija je vrijednost u okviru iznosa prihoda stečenog privatizacijom.
- 20.203. Osiguravanjem nefinancijske imovine ulaganje kapitala u naturi ne utječe na neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje. Kad se očekuje da će ulaganje ostvariti dostatnu stopu povrata, obrađuje se kao promjena strukture (K.61), pri čemu se osigurana aktiva u bilancu stanja poduzeća unosi putem računa ostalih promjena obujma aktive. Kada se ne očekuje da će ulaganje ostvariti dostatnu stopu povrata, kapitalni transfer (investicijska potpora, D.92) knjiži se zajedno s usporednim unosom smanjenja nefinancijske imovine.

Fiskalni poslovi

- 20.204. Fiskalne poslove provodi država, a financiraju se iz proračuna u skladu s uobičajenim proračunskim postupcima. Međutim, neki poslovi državnih jedinica mogu uključivati posredovanje subjekata koje ne obuhvaća pravni okvir države, uključujući javna poduzeća. Iako neće biti prijavljeni u proračunu i možda izbjegnju uobičajene postupke nadzora, potrebno ih je uknjižiti u državne prihode i izdatke. ESA prepoznaje da je država glavni sudionik u poslu i da javno poduzeće djeluje kao zastupnik.

Raspodjela dohodaka javnih poduzeća

Dividende nasuprot povlačenju vlasničkih udjela

- 20.205. Zarada od ulaganja u vlasnički kapital javnih poduzeća može se knjižiti kao distributivna transakcija, što su obično dividende, ili kao financijska transakcija. Dividende su vlasnički dohodak. Poduzetnički dohodak poduzeća izvor je koji je na raspolaganju za raspodjelu dividendi. Stoga izvori iz kojih se dividende plaćaju ne uključuju prihode stečene prodajom aktive niti raspodjelu revalorizacijskog dobitka. Dividende koje se financiraju iz tih izvora ili se temelje na njima bilježe se kao povlačenje vlasničkih udjela. Ista se osnovna načela primjenjuju na isplate iz dohotka kvazi-društava.
- 20.206. Velike i neredovite uplate ili uplate koje premašuju godišnji poduzetnički dohodak nazivaju se superdividendama. One se financiraju iz akumuliranih pričuva ili prodaje aktive te se bilježe kao povlačenje vlasničkih udjela koje je jednako razlici između uplate i poduzetničkog dohotka za odgovarajuće računovodstveno razdoblje. U nedostatku mjerila poduzetničkog dohotka u tom se svojstvu upotrebljava poslovna dobit prikazana u poslovnim izvještajima.
- 20.207. Predujam dividendi knjiži se kao vlasnički dohodak (D.42) u mjeri u kojoj ga je moguće povezati s obračunatim dohotkom poduzeća. U praksi moraju biti ispunjena dva uvjeta:
- (a) poduzeće koje izvršava tu uplatu javno objavljuje kratkoročne poslovne izvještaje, a uplata se temelji na barem dva tromjesečja;
 - (b) privremeno bi plaćanje trebalo biti u istom omjeru kao i dividende koje su plaćene prethodnih godina, u skladu s uobičajenom stopom povrata dioničaru te s kretanjem rasta poduzeća.

Ako ti uvjeti nisu ispunjeni, privremeno se plaćanje bilježi kao financijski predujam, koji je do utvrđivanja godišnjeg rezultata razvrstan u ostale račune potraživanja/dugovanja (F.8), s obzirom na to da je potrebno provesti test superdividendi kojim se predujam dividendi uspoređuje s godišnjim poduzetničkim prihodom.

Porezi nasuprot povlačenje vlasničkih udjela

- 20.208. Porezi imaju pravnu osnovu i pod nadzorom su zakonodavnog postupka. Te transakcije, koje se temelje na uzajamnom sporazumu, predstavljaju glavni prihod države.
- 20.209. Međutim, ponekad se može dogoditi da transakcija koja je u pravnim dokumentima opisana kao porez nije tako ubilježena u ESA-u. Primjer toga neizravna je privatizacija. Ako javno holding poduzeće proda svoj vlasnički udjel u drugom javnom poduzeću i dio prihoda doznači državi kao porez, ili podliježe porezu proizašlom iz privatizacije i naknadno ostvarenih dobitaka s naslova poreza na kapitalnu dobit, uplata se knjiži kao financijska transakcija.

Privatizacija i nacionalizacija

Privatizacija

- 20.210. Privatizacija uglavnom obuhvaća prodaju, od strane države, dionica ili drugih vlasničkih udjela u javnom poduzeću. Prihod od privatizacije nije državni prihod već financijska transakcija bilježena u financijskom računu, bez učinka na državni manjak/višak s obzirom na to da taj događaj ne utječe neto vrijednost i predstavlja reklasifikaciju aktive (AF.5 prema AF.2) u državnoj bilanci stanja. Ako se umjesto čitavog društva izravno prodaje nefinancijska aktiva, poput zgrada i zemljišta, ta se prodaja u kapitalnom računu knjiži kao smanjenje fiksne imovine ili neproizvedene nefinancijske imovine, osim ako je obavljena u okviru korporativnog restrukturiranja.
- 20.211. Međutim, svaku kupovinu usluga za ostvarenje tog postupka treba knjižiti kao intermedijarnu državnu potrošnju i njezino saldiranje ne treba izdvajati iz prihoda od privatizacije. Stoga se prihodi od privatizacije u financijskim računima bilježe bruto.

Neizravne privatizacije

- 20.212. Privatizaciju je moguće provesti u složenijem institucionalnom uređenju. Na primjer, javno holding društvo ili neko drugo društvo koje je pod državnim nadzorom može prodati aktivu javnog društva, a sav prihod ili njegov dio prosljeđuje se državi. U svakom slučaju, isplata prihoda državi od takve prodaje aktive knjiži se kao financijska transakcija, bez obzira na to kako je to prikazano u poslovnim knjigama državne jedinice ili njezina društva kćeri, uz istodobno smanjenje dioničkog i drugog vlasničkog udjela koje odgovara djelomičnom smanjenju aktive tog holding društva. Svi prihodi od privatizacije koje holding zadrži su državni prihodi od privatizacije ubrani od ulaganja kapitala, što podliježe testu dokapitalizacije radi utvrđivanja prirode uplate.
- 20.213. Može se također dogoditi da javno holding društvo ili neko drugo javno društvo nastupa kao „agencija za restrukturiranje”. U takvim okolnostima, prihodi od prodaje ne smiju se isplatiti državi nego ih zadržava agencija za restrukturiranje kako bi dokapitalizirala druga poduzeća. Kad jedinica za restrukturiranje, bez obzira na to koji je njezin pravni status, nastupa kao izravni zastupnik države, njezina glavna funkcija je restrukturirati i izmijeniti vlasnički status javnih poduzeća i financijska sredstva usmjeriti iz jedne jedinice u drugu. Jedinica se obično klasificira u sektor opće države. Međutim, ako je jedinica za restrukturiranje holding društvo koje pod nadzorom ima skupinu društava kćeri i samo je manji dio njezinih aktivnosti posvećen usmjeravanju financijskih sredstava na prethodno opisan način u ime države i za potrebe javne politike, tad se javno holding društvo, ovisno o njegovoj glavnoj djelatnosti, klasificira u neki od korporativnih sektora, a transakcije koje su izvršene u ime države preusmjerava država.

Nacionalizacija

- 20.214. Nacionalizacija je državno preuzimanje nadzora nad određenom aktivom ili nad čitavim društvom, obično stjecanjem većinskog ili potpunog udjela u društvu.
- 20.215. Nacionalizacija obično ima oblik kupovine dionica: država kupuje sve ili dio dionica društva po tržišnoj cijeni ili po cijeni koja je dovoljno blizu tržišnoj, uzimajući u obzir tržišnu praksu prema kojoj se vrednuju društva iz iste djelatnosti. Transakcija se temelji na uzajamnoj suglasnosti, iako bivši vlasnik nema puno mogućnosti za odbijanje ponude ili pregovaranje o cijeni. Kupovina dionica je financijska transakcija koja se knjiži u financijskom računu.
- 20.216. Država iznimno može vlasništvo nad društvom steći oduzimanjem ili pljenidbom: promjena vlasništva nad aktivom nije rezultat transakcije koja se temelji na uzajamnoj suglasnosti. Vlasnici uplatu ne dobivaju ili ona nije pravedan odraz vrijednosti imovine. Razlika između tržišne vrijednosti stečene imovine i sve predviđene naknade bilježe se kao nenaknađena zapljena u računu ostalih promjena obujma aktive.

Transakcije sa središnjom bankom

20.217. U praksi se mogu uočiti dvije vrste isplata središnje banke državi:

- (a) redovne isplate, obično u obliku dividendi, koje se temelje na tekućoj aktivnosti središnje banke (kao što je upravljanje pričuvama stranih valuta). Te isplate bilježe se kao dividende sve dok ne premašuju mjeru neto operativnog dohotka, koji se sadrži od neto vlasničkog dohotka, neto troškova i svih transfera. Iznose veće od tog zbroja treba knjižiti kao smanjenje vlasničkog udjela;
- (b) iznimne isplate nakon prodaje ili revalorizacije rezervne aktive. Te isplate bilježe se kao isplate vlasničkog udjela. Logika za to je što vrijednost takve aktive utječe na vrijednost obveze središnje banke u vezi s vlasničkim udjelima i državnog vlasničkog kapitala. Stoga vlasnički dobiti na pričuvnu aktivu središnje banke imaju protustavku u vlasničkom kapitalu države putem obveze središnje banke u vezi s vlasničkim udjelima.

Isplate središnje države središnjoj banci bilježe se na sličan način kao za ostala javna društva. Točnije, velike isplate podliježu „testu dokapitalizacije” kako bi se utvrdila priroda tih isplata.

Restrukturiranje, spajanja i preklasifikacije

20.218. Kad se javno društvo restrukturira, financijska aktiva i pasiva može se pojaviti ili nestati, u čemu se odražavaju novi financijski odnosi. Te promjene bilježe se kao promjene u klasifikaciji u sektore i promjene strukture u računu ostalih promjena obujma aktive. Primjer takvog restrukturiranja je dijeljenje društva na dvije ili više institucionalnih jedinica te nastaju nova financijska aktiva i pasiva.

20.219. Kupovina dionica i ostalih vlasničkih udjela nekog društva u sklopu spajanja poduzeća, s druge strane, knjiži se kao financijska transakcija između društva koje ih je kupilo i prethodnog vlasnika.

20.220. Sve promjene u klasifikaciji aktive i pasive koje nisu povezane s restrukturiranjem ili s promjenama klasifikacije u sektore, kao što su monetizacija ili demonetizacija zlata, bilježe se kao promjena klasifikacije aktive ili pasive u račun ostalih promjena obujma aktive.

Dužnički poslovi

20.221. Dužnički poslovi mogu biti posebno značajne za sektor opće države, s obzirom na to da državi često služe kao sredstvo osiguravanja gospodarske pomoći ostalim jedinicama. Bilježenje tih poslova obuhvaćeno je poglavljem 5. Opće načelo za svaki otpis ili preuzimanje duga koji jedna jedinica uz obostranu suglasnost učini drugoj jedinici je da treba priznati postojanje dobrovoljnog transfera bogatstva između dvije jedinice. To znači da protustavka preuzimanja obaveze ili poništenje potraživanja predstavljaju transfer kapitala. Toka novca obično nema te se ovo može označiti kao transfer kapitala u naturi.

Preuzimanje duga, brisanje duga i otpis duga (Debt assumptions, debt cancellation, and debt write-offs)*Preuzimanje i brisanje duga*

20.222. Do preuzimanja duga dolazi kad neka jedinica preuzima odgovornost za nepodmirenu obavezu druge jedinice prema vjerovniku. To se često događa kad država jamči za dug druge jedinice, a jamstvo je unovčeno ili aktivirano.

20.223. Kad država preuzme neki dug, protustavka preuzimanja nove obveze države je kapitalni transfer u korist dužnika koji ne ispunjava svoje obveze. Slučaj financijske aktive koja se knjiži kao protustavka treba pažljivo ispitati. Dvije su različite situacije.

- (a) postojeća financijska aktiva stječe se od treće stranke, kao u slučaju jamstva za osiguranje izvoza. Država tako kao protustavku preuzimanja svoje nove obveze knjiži preuzimanje financijske aktive koja je jednaka sadašnjoj vrijednosti iznosa očekivanog primitka. Je taj iznos jednak preuzetoj obvezi, dodatni unosi nisu potrebni. Ako iznos čija se naplata očekuje manji od preuzete obveze, država knjiži kapitalni transfer za razliku između nastale obveze i stečene aktive.
- (b) država jednostavno knjiži potraživanje od društva korisnika, što je u većini slučajeva javno društvo u teškoćama. Uglavnom, s obzirom na to da se vrijednost tog potraživanja zasniva na pretpostavci, takvo se potraživanje ne knjiži. Eventualna buduća korisnikova otpлата knjižit će se kao državni prihod.

- 20.224. Plaćanja dugova u ime drugih slična su preuzimanjima dugova, ali jedinica koja izvršava plaćanja, dug ne preuzima u cijelosti. Bilježene transakcije su slične.
- 20.225. Brisanje duga (ili opraštanje duga) je prestanak ili smanjenje potraživanja na temelju sporazuma između vjerovnika i dužnika. Vjerovnik knjiži kapitalni transfer u obliku plaćanja brisanog iznosa, a druga jedinica knjiži transfer kapitala kao primitak. U slučaju kad se država odriče potraživanja, kao što je slučaj sa studentskim zajmovima i posudbama poljoprivrednicima, često se pretpostavlja postojanje uzajamne suglasnosti i kad ona nije službeno postignuta.
- 20.226. Preuzimanja duga i brisanja duga od kojih korist ima nadzirani subjekt dovode do povećanja vrijednosti vlasničkog udjela u jedinici u koju se ulaže, što se odražava u računima revalorizacije. Ako državni dug preuzme druga država, prva država knjiži prihod od transfera kapitala, novi dug državnoj jedinici koja je dug preuzela, ili oboje.
- 20.227. Preuzimanja duga i brisanja duga koja se provode u okviru privatizacije se, za iznos koji ne premašuje prihod od privatizacije, bilježe kao transakcije vlasničkim udjelom, a ostatak predstavlja kapitalni transfer, kako bi se zajamčila računovodstvena neutralnost načina na koji se provodi privatizacija. Privatizacija mora biti provedena u roku od godine dana.
- 20.228. Kad države dužnici ponude unaprijed otplatiti dug u vrijednosti koja je manja od glavne vrijednosti koja uključuje zatezne kamate, taj događaj dovodi do unosa u kapitalni račun koji utječe na državno neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje, s obzirom na to da se pretpostavlja potpora vjerovnika. Kad prijevremeni iskup znači i plaćanje kazne ili naknade zajmodavcu koja je predviđena ugovorom, taj iznos knjiži se kao dohodak zajmodavca. Ako se radi o vrijednosnim papirima, u račun revalorizacije se o otkupu na tržištu unosi napomena, osim ako je nositelju vrijednosnih papira naložen prijevremeni iskup.
- 20.229. Razlika u vrijednosti u slučaju prodaje potraživanja države prema drugim državama trećoj stranci vodi do unosa kapitalnog transfera u kapitalnim računima, i utječe na državni deficit jer narav podrazumijeva izvornu namjeru da se prenese korist, a prodaja je način provedbe restrukturiranja duga.
- 20.230. Kao rezultat toga, državni izdaci za kapitalni transfer su prihod dužnika, uzimajući u obzir da je on pravi korisnik transakcije, a u račune sektora inozemstva unosi se unos koji odgovara državnim vjerovničkim izdacima. Glavnica za prodavatelja je transakcijska vrijednost odloženog zahtjeva. Vrijednost zahtjeva unosi se u račune novog vjerovnika i dužnika, tj. u bilancu stanja banke i račune inozemstva — za stanje međunarodnih ulaganja, po smanjenoj vrijednosti.
- 20.231. Rjeđe, kad popust dogovoren s trećom strankom ili s dužnikom koji nudi otkup svog duga odražava samo promjene u tržišnim kamatnim stopama, a ne i promjenu kreditne sposobnosti, može se pretpostaviti da državni kreditor nastupa kao obični investitor. Razlika se unosi u račune revalorizacije neto, bez svih kazni ili naknada. Jedan mogući test je provjera je li ponovno isplaćeni iznos mogao premašiti glavnica.

Preuzimanje duga koje uključuje transfer nefinancijske aktive

- 20.232. Ako država želi olakšati teret duga nekog javnog društva, ona može, osim duga koji preuzima državna jedinica, preuzeti i nefinancijsku aktivu kao npr. javnu prometnu infrastrukturu. Za to preuzimanje duga koje uključuje transfer nefinancijske aktive državnoj jedinici smatra da se temelji na obostranoj suglasnosti, i ono ima isti utjecaj kao preuzimanje duga na državno neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje: iznos kapitalnog transfera koji treba knjižiti u korist društva jednak je iznosu preuzetog duga. Povećanje nefinancijske aktive ima negativan učinak na neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-).

Otpisi ili smanjenja dugova

- 20.233. Otpisi dugova su smanjenja iznosa koji se duguje bilanci stanja vjerovnika, obično kad vjerovnik zaključi da dužnička obveza ima malu ili nikakvu vrijednost jer dug neće biti otplaćen; kad je dužnik bankrotirao, nestao ili ga se ne može realno goniti za povrate kojima bi se opravdali različiti nastali troškovi. Smanjenja dugova odnose se na smanjenje vrijednosti koju nosi aktiva u bilanci stanja vjerovnika.
- 20.234. Smanjenja i otpisi dugova su unutarnje računovodstvene aktivnosti vjerovnika i često se ne smatraju transakcijama jer se ne provode na temelju obostrane suglasnosti. Međutim, smanjenja i otpisi dugova ne dovode do poništenja zahtjeva protiv dužnika pa bi zbog toga moglo često doći do ukidanja smanjenja dugova, ili, nešto manje često, do ukidanja otpisa.

20.235. Smanjenja dugova ne dovode nužno do unosa u bilancu stanja vjerovnika jer vrijednost koju nosi dug već odražava tržišnu vrijednost instrumenta ili je jednaka nominalnoj vrijednosti u slučaju zajmova, osim ako se tržišna vrijednost ne zamijeni smanjenom knjigovodstvenom vrijednosti (u slučaju kad se smanjenje unosi u račune revalorizacije). Suprotno tome, otpisi dugova vode do uklanjanja aktive iz bilance stanja vjerovnika drukčijom promjenom obujma za postojeći iznos — vrijednosti glavnice za zajam, tržišne vrijednosti za vrijednosnice, osim u slučaju kad otpis odražava brisanje duga. Stoga, za razliku od preuzimanja ili brisanja duga, smanjenje i otpis nemaju učinak na državno neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje.

Ostalo restrukturiranje dugova

20.236. Restrukturiranje duga je sporazum o izmjeni uvjeta za servisiranje postojećeg duga, obično radi povoljnijih uvjeta za dužnika. Smatra se da je dužnički instrument koji se restrukturira poništen i da ga je zamijenio novi dužnički instrument s novim uvjetima. U slučaju razlike u vrijednosti između poništenog i novog dužničkog instrumenta, radi se o vrsti poništenja duga i nužan je kapitalni transfer koji odgovara toj razlici.

20.237. Swap duga (*debt-for-equity*) za vlasničke udjele nastaje kad vjerovnik pristane zamijeniti dug vlasničkim vrijednosnicama. Na primjer, država se može složiti s javnim društvom u njezinom vlasništvu da prihvati povećanje svog vlasničkog udjela u javnim društvima umjesto postojećeg zajma. U tom slučaju taj bi događaj trebao podlijegati testu dokapitalizacije. Sve razlike u vrijednosti dužničkog instrumenta koji se poništava i prepoznatog vlasničkog udjela jest kapitalni transfer sa nje bilježenjem unosa u računima revalorizacije.

20.238. Neisplate duga nastaju kad dužnik propusti otplatu kamate ili glavnice. Dužnički instrument obično se ne mijenja, ali podatak o iznosu neisplaćenih dugova može biti važan.

Otkup duga po vrijednosti iznad tržišne

20.239. Stjecanje duga po vrijednosti iznad tržišne vrijednosti na početku naziva se povlaštenim zajmom, a kasnije otkupom lošeg duga. Oboje služi za prijenos koristi pa je nužno knjižiti taj izdatak kao kapitalni transfer.

20.240. Otkup lošeg duga nastaje kad vjerovnik izjednači dužnički instrument s financijskom aktivom koja ima jednak ili veći priljev servisiranja duga. Čak i nakon transfera otkupljenih loših instrumenata zasebnom subjektu, bruto pozicije ipak treba knjižiti tretirajući novi subjekt kao pomoćnu jedinicu i usklađujući je s jedinicom koja vrši otkup. Ako je pomoćna jedinica nerezidentna, ona se tretira kao subjekt posebne namjene, a državne transakcije s tom jedinicom trebale bi se tretirati kako je opisano u odjeljku „Prikaz statističkih podataka o državnim financijama”.

20.241. Dug koji se izdaje po povlaštenim uvjetima. Ne postoji precizna definicija povlaštenih dugova, ali općenito je prihvaćeno da oni nastaju kad jedinice sektora opće države odobravaju zajam drugim jedinicama tako da je ugovorna kamatna stopa namjerno određena kao manja od tržišne kamatne stope koja bi se primjenjivala u suprotnome. Stupanj povlaštenosti može se povećati razdobljima počeka, učestalosti isplata i razdoblje dospjeća koji odgovaraju dužniku. S obzirom na to da uvjeti povlaštenog zajma odgovaraju dužniku više nego što bi u suprotnom to omogućili tržišni uvjeti, povlašteni zajmovi zapravo uključuju transfer dužniku od vjerovnika.

20.242. Povlašteni zajmovi bilježe se po nominalnoj vrijednosti kao i drugi zajmovi, ali kapitalni transfer knjiži se kao podsjetna stavka u točki izvora zajma koja je jednaka razlici između ugovorne vrijednosti duga i njegove trenutne vrijednosti, uz korištenje odgovarajuće tržišne stope popusta. Ne postoji jedinstvena tržišna kamatna stopa koja bi se trebala koristiti za mjerenje tog kapitalnog transfera. Odgovarajuća komercijalna referentna kamatna stopa koju objavljuje OECD može se primijeniti kad zajam izdaje jedna od država članica OECD-a.

Otkup loše imovine i sanacija

20.243. Sanacija je naziv koji se odnosi na spas od financijske nevolje. Često se koristi kad državna jedinica pruža kratkoročnu financijsku pomoć nekom društvu kako bi mu pomoglo da prebrodi razdoblje financijskih teškoća ili trajnije ulaganje financijskih resursa kako bi potaknula ponovnu kapitalizaciju tog društva. Sanacija financijskih institucija često se naziva otkupom loše imovine. Sanacija često uključuje medijski popraćene jednokratne transakcije s velikim vrijednostima, i zbog toga ga je jednostavno utvrditi.

20.244. Intervencije opće države mogu biti različite. Primjeri intervencija su sljedeći:

- (a) država može jamčiti da će pomoći poduzeću s određenim obvezama;

- (b) država može osigurati financiranje vlasničkim udjelima po iznimno povoljnim uvjetima;
- (c) država može otkupiti aktivu od poduzeća kojem pomaže po cijeni većoj od prave tržišne vrijednosti te aktive;
- (d) država može stvoriti subjekt posebne namjene ili drugu vrstu javnog tijela kako bi financirala ili vodila prodaju aktive i pasive poduzeća kojem se pomaže.

- 20.245. Državna jamstva tijekom sanacije obrađuju se kao jednokratna jamstva subjektima s financijskim poteškoćama. Jedan je primjer situacija gdje subjekt ne može ispuniti svoje obveze ili ih teško ispunjava jer ima ograničene sposobnosti stvaranja novca ili je zbog izvanrednih okolnosti njegova mogućnost trgovanja aktivom vrlo ograničena. To će obično na početku dovesti do bilježenja kapitalnog transfera, kao pri unovčenju jamstva, za čitav iznos odobrenog jamstva ili, u slučaju kad je dostupna pouzdana procjena, za čitav iznos očekivanog unovčenja, što je jednako očekivanom gubitku za državu. Vidjeti i stavak 20.256.
- 20.246. Ako država kupi aktivu od poduzeća kojem pomaže, plaćeni iznos obično će biti veći od prave tržišne cijene te aktive. Kupovina se knjiži po stvarnoj tržišnoj cijeni, a kapitalni transfer knjiži se za razliku između tržišne cijene i ukupnog plaćenog iznosa.
- 20.247. Tijekom sanacije države često kupuju zajmove od financijskih institucija po njihovoj nominalnoj, umjesto po tržišnoj vrijednosti. Iako se zajmovi bilježe po nominalnim cijenama, transakcija se dijeli bilježenjem kapitalnog transfera i unosa u račune za revalorizaciju. Ako postoje pouzdane informacije da su neki zajmovi nenaplativi, u potpunosti ili za gotovo čitav njihov iznos, ili ako ne postoje pouzdane informacije o očekivanom gubitku, ti zajmovi obračunavaju se po nultoj vrijednosti i knjiži se kapitalni transfer za njihovu prijašnju nominalnu vrijednost.
- 20.248. Ako država stvori javnu institucionalnu jedinicu čija je jedina zadaća preuzeti upravljanje spašavanjem, tu bi jedinicu trebalo klasificirati u sektor opće države. Ako je namijenjeno da nova jedinica bude trajna, a spašavanje samo njezina privremena zadaća, ona se klasificira kao državna jedinica ili javno društvo prema općim pravilima opisanim gore u odjeljku o agencijama za restrukturiranje. Jedinice koje kupuju financijsku aktivu od financijskih poduzeća u teškom stanju i namjeravaju je prodati na uredan način ne mogu se smatrati financijskim posrednicima, jer se time ne dovode u rizičnu situaciju. One se klasificiraju u sektor opće države.

Jamstva za dug

- 20.249. Jamstvo za dug je aranžman prema kojem jamac pristaje platiti vjerovniku ako dužnik ne ispuni obvezu. Za opću državu, davanje jamstva je način podrške gospodarskoj djelatnosti bez potrebe za izravnim novčanim izdacima. Jamstva značajno utječu na ponašanje gospodarskih subjekata mijenjanjem uvjeta za pozajmljivanje i uzajamljivanje na financijskim tržištima.
- 20.250. U svakom jamstvu sudjeluju tri stanke: zajmodavac, zajmoprimac i jamac. Obično se stanja i tokovi kreditnog odnosa bilježe između zajmodavca i zajmoprimalca, a nakon unovčenja stanja i tokovi u vezi s jamstvenim odnosom bilježe se između zajmodavca i jamca. Stoga aktivacija jamstava uključuje bilježenje tokova i promjena u bilancama stanja dužnika, vjerovnika i jamca.
- 20.251. Postoje tri glavne vrste jamstava:
- i. jamstva koja zadovoljavaju definiciju financijskih izvedenica (*financial derivatives*);
 - ii. standardizirana jamstva; i
 - iii. jednokratna jamstva (*one-off guarantees*)

Jamstva-izvedenice

- 20.252. Jamstva koja zadovoljavaju definiciju financijskih izvedenica ona su kojima se aktivno trguje na financijskim tržištima, kao što su zadani kreditni *swapovi*. Izvedenica se temelji na riziku od povrede referentnog instrumenta i općenito zapravo nije povezana s pojedinačnim zajmom ili obveznicom.

- 20.253. Pri početku takvog jamstva kupac izvršava uplatu financijskoj ustanovi koja stvara izvedenicu. To se knjiži kao transakcija s financijskom izvedenicom. Promjene vrijednosti izvedenice bilježe se kao revalorizacije. U slučaju povrede referentnog instrumenta jamac plaća kupcu za njegov teoretski gubitak referentne obveznice. To se knjiži i kao transakcija s financijskom izvedenicom.

Standardizirana jamstva

- 20.254. Standardizirana jamstva obuhvaćaju slične vrste kreditnog rizika za velik broj slučajeva. Nije moguće točno procijeniti rizik od povrede bilo kojeg zajma, ali moguće je koliko zajmova od većeg broja neće biti oplaćeno. Kako se tretiraju standardizirana jamstva objašnjeno je u poglavlju 5.

Jednokratna jamstva

- 20.255. Jednokratna jamstva postoje gdje su uvjeti zajma ili vrijednosnice tako specifični da nikako nije moguće točno izračunati stupanj rizika povezan s tim zajmom. Općenito se izdavanje jednokratnog jamstva smatra se izvanrednom situacijom i ne knjiži se kao financijska aktiva/pasiva u bilanci stanja jamca.
- 20.256. U posebnim slučajevima, jednokratna jamstva koja država izdaje društvima u određenim unaprijed definiranim situacijama financijskih teškoća (npr. kad to društvo ima negativna vlastita sredstva), koje upućuju na veliku vjerojatnost za unovčenje, tretiraju se kao da se takva jamstva unovčavaju na početku (vidjeti i stavak 20.245.).
- 20.257. Aktivacija jednokratnog jamstva tretira se jednako kao preuzimanje duga. Izvorni dug se likvidira i stvara se novi dug između jamca i vjerovnika. Preuzimanje duga podrazumijeva bilježenje kapitalnog transfera u korist dužnika koji je izvršio povredu. Kapitalni transfer poravnava se financijskom transakcijom, a financijska obveza prebacuje s dotičnog društva na državu.
- 20.258. Aktivacija jamstva može, ali i ne mora zahtijevati jednokratnu otplatu duga. Načelo dospjeća za vrijeme bilježenja nalaže da bi ukupni iznos preuzetog duga trebalo knjižiti u vrijeme aktivacije jamstva i preuzimanja duga. Jamac je novi dužnik, a otplate glavnice koje je izvršio i dospjeća kamate na preuzeti dug trebali bi se knjižiti kad se ti tokovi dogode. Stoga, kad unovčenje jamstva uključuje isključivo poravnanje servisiranja duga dospelog nakon obračunskog razdoblja, kao što je slučaj s unovčenjem gotovine, kapitalni transfer knjiži se za namirene iznose. Međutim, kad se uspostavi obrazac od tri uzastopna djelomična unovčenja za koji se očekuje da će se ponavljati, knjiži se preuzimanje duga.
- 20.259. Kad izvorni dužnik nadoknadi dug jamcu, a bilježen je izdatak na prošla unovčenja jamstva, jamac knjiži prihod. Međutim, taj prihod treba testirati testom za superdividende kad jamac upravlja dužnikom; svaki višak nadoknade povrh poduzetničkog prihoda knjiži se kao isplata vlasničkog udjela.

Sekuritizacija (Securitisation)

Definicija

- 20.260. Sekuritizacija se sastoji od izdavanja vrijednosnica na temelju novčanih tokova za koje se očekuje da će ih stvoriti aktiva, ili ostalih dotoka prihoda. Vrijednosnice koje ovise o novčanim tokovima od aktive zovu se „vrijednosni papiri pokriveni aktivom”.
- 20.261. Kod sekuritizacije inicijator vlasnička prava nad aktivom ili pravo na primanje određenih budućih tokova prenosi na sekuritizacijsku jedinicu, koja inicijatoru zauzvrat plaća određeni iznos iz vlastitih izvora financiranja. Takva sekuritizacijska jedinica često se naziva subjektom posebne namjene. Sekuritizacijska jedinica svoje financiranje ostvaruje izdavanjem vrijednosnih papira koristeći aktivu ili prava na buduće tokove koje je kao zalog prenio inicijator. Ključno je pitanje kod bilježenja plaćanja koje sekuritizacijska jedinica vrši inicijatoru predstavlja li transfer aktive prodaju postojeće imovine sekuritizacijskoj jedinici ili je to sredstvo za zaduživanje uz korištenje budućih tokova prihoda kao zalog.

Kriteriji za priznavanje prodaje

- 20.262. Da bi sekuritizacija bila priznata kao prodaja, u državnoj bilanci stanja mora postojati utrživa aktiva te mora postojati potpuna promjena vlasništva u korist sekuritizacijske jedinice što se dokazuje transferom rizika i koristi povezanih s aktivom.
- 20.263. Stoga sekuritizacija budućih tokova prihoda koji nisu priznati kao dobit od gospodarske imovine, poput budućih tantijema od nafte, predstavlja posudbu od inicijatora.

- 20.264. Kad sekuritizacija uključuje tokove koji se povezuju s financijskom i nefinancijskom aktivom, da bi prodaja bila priznata, rizici i koristi povezani s vlasništvom nad aktivom moraju biti preneseni.
- 20.265. Zadrži li država pravo sudjelovanja u sekuritizaciji pomoću održavanja odgođene kupovne cijene, što predstavlja pravo na višak tokova iznad izvorne vrijednosti sekuritizacije, ili pomoću prava vlasništva nad zadnjom tranšom koju je izdala sekuritizacijska jedinica, ili pomoću drugih sredstava, prodaje nije bilo, a događaj predstavlja inicijatorovu posudbu.
- 20.266. Ako država kao inicijator jamči otplatu svih dugova koje je stvorila sekuritizacijska jedinica u vezi s aktivom, tad rizici povezani s aktivom nisu preneseni. Do prodaje nije došlo, a događaj se smatra posudbom inicijatora. Jamstva su moguća u raznim oblicima, kao što su ugovori o osiguranju, financijske izvedenice ili klauzule o zamjeni aktive.
- 20.267. Ako se utvrdi da ugovor o sekuritizaciji uključuje pravu prodaju utržive aktive, treba ispitati sektorsku klasifikaciju sekuritizacijske jedinice. Kriteriji za utvrđivanje je li sekuritizacijska jedinica institucionalna jedinica te ima li funkciju financijskog posredovanja, određeni su u odjeljku „Definiranje sektora opće države”. Ako je sekuritizacijska jedinica klasificirana u državni sektor, sekuritizacija predstavlja posudbu države. Ako je sekuritizacijska jedinica klasificirana kao financijski posrednik (S.125), tad se izdavanje vrijednosnica prijavljuje kao prodaja aktive koja nema nikakav utjecaj na državni dug, a koja utječe na državni deficit, ako se tokovi sekuritiziraju na nefinancijsku imovinu.
- 20.268. Ako država osigura naknadu, u obliku novca nakon događaja, ili druga sredstva poput jamstava te time otkloni rizik od transfera, sekuritizacija koja se izvorno smatrala prodajom se od tog trenutka klasificira kao posudba, uz sljedeće transakcije: nastanak pasive i stjecanje aktive izdacima kapitalnog transfera u slučaju da vrijednost pasive premašuje vrijednost aktive.

Bilježenje tokova

- 20.269. Kad se sekuritizacijski čin knjiži kao posudba, tokovi novca koji su prosljeđeni sekuritizacijskoj jedinici prvo se bilježe u računima države, a istodobno i kao otplata duga, kako kamata tako i glavnice.
- 20.270. Kad tokovi novca ugase prethodnu amortizaciju nastalog duga, ostatak obaveze skida se s državne bilance stanja još jednom promjenom opsega.
- 20.271. Nakon potpunog gašenja nastalog duga, svi preostali tokovi novca prosljeđenog sekuritizacijskoj jedinici u skladu s ugovorom o sekuritizaciji bilježe se kao izdaci inicijatora.

Ostala pitanja

Mirovinske obveze

- 20.27. Tretman mirovinskih programa opisan je u poglavlju 17., što uključuje i dopunsku tablicu uz glavne nacionalne račune ESA-e, u koje treba bilježiti sve obveze iz mirovinskih programa, uključujući i mirovinske obveze proizašle iz programa socijalnog osiguranja. Mirovinska prava iz programa utvrđenih naknada povezanih sa zaposlenjem koji se ne financiraju, a sponzorira ih država, treba bilježiti samo u tim dopunskim računima.

Plaćanje paušalnih iznosa

- 20.273. Jedinice mogu povremeno državi platiti jednokratni iznos u zamjenu za preuzimanje nekih njihovih mirovinskih obveza. Takve velike jednokratne transakcije odvijaju se između države i druge jedinice, obično nekog javnog društva i često su povezane s promjenom statusa tog društva ili njegovom privatizacijom. Država uglavnom preuzima obveze u zamjenu za novčanu isplatu koja pokriva očekivani deficit proizašao iz transfera.
- 20.274. Načelno, s obzirom na to da se radi o ravnopravnoj razmjeni novca za nastajanje obveze koja predstavlja dugovanje, ta transakcija ne bi smjela utjecati na mjerenje neto vrijednosti i financijske neto vrijednosti, te ne bi trebala mijenjati državno neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje. Međutim, mirovinska obveza se u bilanci stanja jedinica koje bilo transferiraju ili koje preuzimaju obveze ne može prikazati kao obveza. Na primjer, kad se prenose na državu, mirovinske obveze mogu se udružiti s programom socijalne sigurnosti za koji se ne priznaju nikakve obveze.

20.275. U tom se kontekstu takvu jednokratnu uplatu treba smatrati pretplatom socijalnih doprinosa. S obzirom na razne aranžmane uočene u praksi, te kako bi se izbjeglo remećenje izračunavanja nekih agregata kao što su troškovi rada i obvezni nameti, jednokratni iznos knjiži se kao financijski predujam (F.8.), preduplata raznih tekućih transfera (D.75.) koji će u budućnosti biti bilježeni razmjerno s povezanim mirovinskim plaćanjima. Zbog toga jednokratne uplate nemaju nikakav utjecaj na neto uzajmljivanje/neto pozajmljivanje opće države u godini transfera obveza.

Javno-privatna partnerstva

Opseg JPP-a

20.276. Javno-privatna partnerstva (dalje u tekstu „JPP“) su složeni dugoročni ugovori između dviju jedinica od kojih je jedna obično društvo (ili skupina poduzeća, privatnih ili javnih) nazvano subjekt ili partner, a drugi je obično državna jedinica nazvana davatelj koncesije. Javno-privatna partnerstva uključuju znatnu kapitalnu potrošnju kako bi društvo stvorilo ili obnovilo fiksnu imovinu, te poslovalo i njom upravljalo u svrhu proizvodnje i pružanja usluga bilo državnoj jedinici ili ukupnoj javnosti u ime te javne jedinice.

20.277. Po isteku ugovora davatelj koncesije obično stječe pravno vlasništvo nad fiksnom imovinom. Fiksna imovina je u većini slučajeva svojstvena za neke glavne javne službe poput škola ili sveučilišta, bolnica i zatvora. To također može biti infrastrukturna imovina, jer mnogi veliki projekti koji se poduzimaju putem JPP-a uključuju pružanje usluga prijevoza, komunikacijskih usluga, komunalnih i drugih usluga koje se obično nazivaju infrastrukturnim uslugama.

20.278. Općenit opis koji uključuje najčešće računovodstvene probleme bio bi sljedeći: društvo je suglasno da će preuzeti kompleks fiksne aktive i da će tu aktivu zajedno s drugim proizvodnim čimbenicima koristiti za proizvodnju usluga. Te se usluge državi mogu pružati bilo kao doprinos vlastitoj proizvodnji, kao što su usluge održavanja vozila, ili kao usluge koje se besplatno pružaju javnosti poput obrazovnih, s tim da u tom slučaju država za vrijeme trajanja ugovora periodički izvršava plaćanja, a društvo očekuje da će iz navedenih plaćanja pokriti svoje troškove i ostvariti odgovarajuću dobit od svojih ulaganja.

20.279. Prema ovako definiranim ugovorima o JPP-u, davatelj koncesije subjektu plaća naknade za „dostupnost“ i „potražnju“ te oni kao takvi predstavljaju dogovor o nabavi. Za razliku od drugih dugoročnih ugovora o pružanju usluga, ovako se stvara namjenska aktiva. Stoga ugovor o JPP-u podrazumijeva da država kupuje usluge koje partner proizvodi stvaranjem aktive. Moguće su mnoge inačice ugovora o JPP-u koje se odnose na raspolaganje aktivom po isteku ugovora, na potreban rad i održavanje aktive za vrijeme trajanja ugovora, cijenu, kakvoću i opseg proizvedenih usluga itd.

20.280. Kad društvo usluge prodaje izravno javnosti, na primjer kroz cestarine, takav ugovor se prije smatra koncesijom, nego JPP-om. Cijenu rutinski uređuje država te se ona zadaje ne razini za koju društvo očekuje da će mu omogućiti pokrivanje troškova i odgovarajuću zaradu od ulaganja. Po isteku trajanja ugovora država može steći vlasništvo i radni nadzor nad aktivom, po mogućnosti bez plaćanja.

20.281. U ugovoru o JPP-u društvo preuzima fiksnu aktivu i zakonski je vlasnik aktive za vrijeme trajanja ugovora, u nekim slučajevima uz potporu države. Ugovorom se često zahtijeva da aktiva dizajnom, kvalitetom i kapacitetom odgovara uvjetima koje je odredila država, da se ona za pružanje usluga određenih ugovorom koristi na način koji je odredila država te da bude održavana u skladu sa standardima koje je utvrdila država.

20.282. Nadalje, aktiva obično ima vijek služenja koji je mnogo duži nego vremensko trajanje ugovora, tako da država može imati nadzor nad aktivom, snositi rizike i primati naknade tijekom velikog dijela vijeka služenja aktive. Stoga je često teško odrediti snosi li društvo ili država glavninu rizika i ubire li glavninu naknada.

Ekonomsko vlasništvo i dodjela aktive

20.283. Kao i kod najma, ekonomski vlasnik aktive u JPP-u se utvrđuje tako da se ocijeni koja jedinica snosi većinu rizika i koja jedinica će prema očekivanjima primiti većinu naknada od aktive. Aktiva se dodjeljuje toj jedinici, što je bruto investicija u fiksni kapital. Ocjenjuju se sljedeći glavni elementi rizika i naknada:

- (a) rizik u vezi s gradnjom, koji uključuje premašivanje troškova, mogućnost dodatnih troškova proizašlih iz kašnjenja s dostavom, neispunjavanje specifikacija ili građevinskih propisa, i rizika u vezi s okolišem i ostalih rizika koji zahtijevaju isplate trećim strankama;

- (b) rizik u vezi s raspoloživosti, koji uključuje mogućnost dodatnih troškova poput održavanja i financiranja, i nastajanje sankcija jer obujam ili kvaliteta usluge ne ispunjavaju standarde utvrđene ugovorom;
 - (c) rizik u vezi s potražnjom, koji uključuje mogućnost da je potražnja za uslugama veća ili manja od očekivane;
 - (d) rizik u vezi s preostalom vrijednosti i zastarijevanjem, koji uključuje rizik da će aktiva po isteku ugovora vrijediti manje nego što se očekivalo, i stupanj u kojem država ima opciju steći tu aktivu;
 - (e) postojanje financiranja ili davanja jamstava, ili povoljnih odredbi o prekidu, posebno za događaje prekidanja na inicijativu subjekta.
- 20.284. Rizici i koristi vrijede za subjekt ako je učinkovito prenesen rizik u vezi s gradnjom, i bilo rizik u vezi s potražnjom, bilo rizik u vezi s raspoloživosti. Većinsko financiranje, jamstva koja obuhvaćaju većinu financiranih troškova, ili odredbe o prekidu kojima je u slučaju prekida na inicijativu subjekta propisana većinska refundacija financijeru dovode do neuspjeha u transferu svakog od tih rizika.
- 20.285. Osim toga, zbog posebnosti ugovora o JPP-u, koji uključuju složenu aktivu, i kad ocjena rizika i koristi nije zaključna, bitno je znati koja jedinica ima presudni utjecaj na narav aktive i kako su utvrđeni uvjeti usluga proizvedenih tom aktivom, a posebno:
- (a) stupanj u kojem država utvrđuje dizajn, kvalitetu, veličinu i održavanje aktive;
 - (b) stupanj u kojem država ima mogućnost utvrditi proizvedene usluge, jedinice kojima se te usluge pružaju i cijene proizvedenih usluga.
- 20.286. Odredbe svakog JPP-a ocijenit će se kako bi se odlučilo koja je jedinica ekonomski vlasnik. Zbog složenosti i raznolikosti JPP-ova, treba uzeti u obzir sve činjenice i okolnosti svakog ugovora, i tako odabrati računovodstveni tretman koji najbolje odražava ekonomske odnose u podlozi.

Računovodstvena pitanja

- 20.287. Ako se za društvo ocijeni da je ekonomski vlasnik i ako država dobije pravno i ekonomsko vlasništvo po isteku ugovora bez izričite isplate, što je često slučaj, knjiži se transakcija za državno stjecanje aktive. Jedan je opći pristup da država postupno povećava financijska potraživanja i da društvo postupno obračuna odgovarajuću obvezu takvu da vrijednost tih dviju stavki bude jednaka očekivanoj preostaloj vrijednosti aktive po isteku ugovornog razdoblja. Za provedbu tog pristupa potrebno je prilagoditi postojeće monetarne transakcije ili sastaviti nove transakcije na pretpostavkama o očekivanim vrijednostima aktive i kamatnim stopama. To podrazumijeva podjelu isplata JPP-a, kad aktiva JPP-a nije u državnoj bilanci stanja, na komponentu koja predstavlja stjecanje financijske imovine.
- 20.288. Alternativni pristup je knjižiti promjenu pravnog i ekonomskog vlasništva na kraju kapitalnog transfera u naturi. Pristup s kapitalnim transferom ne odražava ekonomsku stvarnost u podlozi, nego ograničenost podataka, nesigurnost u pogledu očekivane preostale vrijednosti aktive, i ugovorne odredbe kojima se objema strankama omogućuju razne opcije čine odabir ovog pristupa najrazumnijim.
- 20.289. Još jedan važan problem nastaje kad se ocijeni da je država ekonomski vlasnik aktive, ali ona ne izvrši izričitu isplatu na početku ugovora. Mora se izraditi transakcija kako bi se ispunilo stjecanje aktive. Obično se predlaže da se stjecanje izvrši s pripisanim financijskim *leasingom* zbog sličnosti s pravim financijskim *leasingom*. Međutim, hoće li se primijeniti ta opcija ovisi o posebnim ugovornim odredbama, o tome kako se one protumače, i mogućim drugim čimbenicima. Na primjer, može se pripisati zajam, a stvarne isplate države društvu, ako postoje, mogu se reorganizirati tako da dio svake isplate predstavlja otplatu zajma. Ako ne postoje stvarne isplate države društvu, tada se mogu izraditi nemonetarne transakcije za isplate zajma. Ostale državne isplate za aktivu mogle bi biti pretplata operativnog *leasinga* ako je pripisan operativni *leasing* ili nematerijalna imovina za pravo društva na pristup imovini radi proizvodnje usluga.

20.290. Još jedan važan problem tiče se mjerenja proizvodnje. Koje god se odluke donesu o tome koja je jedinica ekonomski vlasnik aktive tijekom ugovornog razdoblja i kako država konačno stječe tu aktivu, treba uzeti u obzir da se proizvodnja ispravno mjeri. Ponovo, postoje različite opcije, i smislenost njihova odabira ovisi o točnoj situaciji i o raspoloživosti podataka. Poteškoće nastaju kad se ocijeni da je država ekonomski vlasnik aktive, ali se društvo njome koristi za proizvodnju usluga. Bilo bi dobro prikazati vrijednost usluga u vezi s kapitalom kao trošak proizvodnje nastao za društvo, ali za to može biti potrebno pripisati operativni *leasing*, što bi pak moglo zahtijevati preraspodjelu stvarnih transakcija ili izradu nemonetarnih transakcija za utvrđivanje otplata *leasinga*. Druga je opcija prikazati trošak usluga u vezi s kapitalom u računu proizvodnje sektora opće države, ali klasificirati državni *output* na isti način kao i *output* društva, tako da se ukupni *output* gospodarstva ispravno klasificira.

Transakcije s međunarodnim i nadnacionalnim organizacijama

20.291. Transakcije koje se izvrše između rezidentnih jedinica i međunarodnih ili nadnacionalnih organizacija klasificiraju se u sektor inozemstva.

20.292. Primjer takvih transakcija je između nedržavnih rezidenata i institucija Europske unije, gdje se oni smatraju glavnim strankama transakcije iako državne jedinice imaju ulogu posredničkih agencija u usmjeravanju sredstava. Bilježenje glavnih transakcija obavlja se izravno između dviju stranaka i ne utječe na sektor države. Uloga države knjiži se kao financijska transakcija (F.89).

20.293. Bilježenje posebnih transakcija između nacionalnih rezidenata i institucija Europske unije opisano je dolje za različite kategorije:

- (a) porezi: neki porezi na proizvode, kao što su uvozne carine i trošarine, plativi su institucijama Europske unije ili drugih nadnacionalnih organizacija. Oni čine tri kategorije:
 - (1) izravno plative poreze koji se bilježe izravno, kao što je u prošlosti bila pristojba Europske zajednice za ugljen i čelik za subjekte koji se bave rudarstvom te proizvodnjom željeza i čelika;
 - (2) poreze koje naplaćuju nacionalne vlade koje djeluju u ime institucija Europske unije ili drugih nadnacionalnih organizacija, ali gdje se smatra da porez izravno plaćaju rezidentni proizvođači. Primjeri su nameti na uvezene poljoprivredne proizvode, iznosi novčane kompenzacije nametnuti na izvoz i uvoz, nameti na proizvodnju šećera i porez na izoglukozu, porezi zajedničke odgovornosti za mlijeko i žitarice i posebne pristojbe koje se naplaćuju na temelju integriranih tarifa Europskih zajednica. Te stavke bilježe se izravno od proizvođača nadnacionalnim organizacijama, a posredovanje države knjiži se kao financijska transakcija.
 - (3) potraživanja poreza na dodanu vrijednost u svakoj državi članici. Ona se bilježe kao potraživanja nacionalnih vlada, a iznosi koje države članice plaćaju Europskoj uniji bilježe se kao tekući transfer (D.76). Vrijeme bilježenja transfera od države je rok isplate;
- (b) subvencije: sve subvencije koje nadnacionalne organizacije izravno plaćaju rezidentnim proizvođačima bilježe se kao izravno plative od strane nadnacionalne organizacije, a ne rezidentne državne jedinice. Subvencije plative rezidentnim proizvođačima koje se usmjeravaju posredovanjem državnih jedinica slično se bilježe između glavnih stranaka, ali se stvaraju i unosi u ostalim računima potraživanja/obveza (F.89) u državnim financijskim računima;
- (c) razni tekući transferi: doprinosi proračunu Europske unije od država članica za treću i četvrtu vrstu isplate čija je namjena dati Europskoj uniji njezine vlastite resurse. Treći izvor računa se primjenom paušalne stope na osnovu poreza na dodanu vrijednost svake države članice. Četvrti izvor temelji se na bruto nacionalnom dohotku svake države članice. Takve isplate klasificiraju se kao obvezni transferi država Europskoj uniji. Klasificiraju se kao razni tekući transferi i bilježe u trenutku dospijeca za plaćanje;
- (d) tekuća međunarodna suradnja: većina ostalih tekućih transfera, u gotovini ili u naturi, između države i nerezidentnih jedinica, uključujući međunarodne organizacije, klasificira se kao tekuća međunarodna suradnja. To uključuje trenutnu pomoć zemljama u razvoju, nadnice plative učiteljima, savjetnicima i ostalim državnim agentima koji djeluju u inozemstvu itd. Jedno svojstvo tekuće međunarodne suradnje jest da se sastoji od dobrovoljnih transfera;

- (e) kapitalni transferi: investicijske potpore, u gotovini ili u naturi, i ostali kapitalni transferi, posebno kao protutransakcije brisanja ili preuzimanja duga, mogu biti plative ili potražive od međunarodne ili nadnacionalne organizacije;
- (f) financijske transakcije: neke financijske transakcije, i to obično zajmovi, mogu se knjižiti kad ih odobre međunarodne organizacije poput Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda. Državna ulaganja u kapital međunarodnih i nadnacionalnih organizacija osim Međunarodnog monetarnog fonda klasificiraju se kao ostali vlasnički udjeli (F.519), osim ako postoji mogućnost otplate, u kojem slučaju se klasificiraju kao tekuća međunarodna suradnja.
- 20.294. Institucije Europske unije izvršavaju značajne tekuće i kapitalne transfere putem strukturnih fondova kao što je Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj i Kohezijski fond. Konačni korisnici tih transfera mogu biti državne ili nedržavne jedinice.
- 20.295. Potpore koje se plaćaju iz strukturnih fondova često uključuju sufinanciranje, gdje Europska unija zajednički financira državno ulaganje. Može postojati mješavina predujmova, privremenih i konačnih isplata, koja se može usmjeriti kroz barem jednu državnu jedinicu. Rezydentne državne jedinice mogu unaprijed vršiti isplate primitaka koji se očekuju od Europske unije.
- 20.296. Kad su korisnici nedržavne jedinice, sve isplate gotovinskih primitaka Europske unije koje država izvrši unaprijed bilježe se kao financijske transakcije u ostalim računima potraživanja/obveza. Druga strana te financijske transakcije je Europska unija ako je dostignuta točka dospijeca, u suprotnom, ona je korisnik. Stanje računa obveza/potraživanja izravna se kad se isplati gotovina.
- 20.297. Vrijeme bilježenja sufinanciranih državnih transfera izdataka vrijeme je izdavanja odobrenja Europske unije.
- 20.298. Postoje okolnosti kad državni predujmovi premašuju dopušten iznos nakon što se on utvrdi u postupku odobrenja. Ako je korisnik u stanju ponovno platiti višak, njegove ostale obveze prema državi prestaju. Ako korisnik ne može izvršiti otplatu, knjiži se kapitalni transfer od države kojim se poništava račun ostalih obveza.
- 20.299. Kad su korisnici državne jedinice, državni prihod pomiče se unaprijed kako bi odgovarao vremenu izdatka, što je otklon od općih pravila o vremenu bilježenja za takve transfere. Postoji li značajan vremenski razmak između državnog izdatka i primitka gotovine, može se knjižiti prihod kad se podnese zahtjev Europskoj uniji; to se primjenjuje jedino u sljedećim slučajevima: kad nisu dostupni pouzdani podaci o vremenu plaćanja izdatka; kad su iznosi veliki; kad je vremenski razmak između izdatka i podnošenja zahtjeva malen.
- 20.300. Sve isplate koje Europska unija unaprijed izvrši državnim jedinicama kao konačnim korisnicama na početku višegodišnjih programa bilježe se kao financijski predujmovi.

Razvojna pomoć

- 20.301. Države pružaju drugim zemljama pomoć pozajmljivanjem financijskih sredstava po kamatnoj stopi koja je namjerno niža od tržišne kamatne stope za zajam usporedivog rizika (koncesijski zajmovi kako su opisani u odjeljcima „Računovodstvena pitanja u vezi s općom državom” i „Dužničke djelatnosti”), ili potpora u gotovini i u naturi.
- 20.302. Bilježenje međunarodne pomoći putem potpora u naturi, kao što je dostava zaliha hrane, često je komplicirano. Cijene robe ili usluga koje se dostavljaju u naturi, kao što su zalihe hrane, u zemlji primateljici mogu se razlikovati od cijena iste robe ili usluga u zemlji darivateljici. Opće je načelo da bi se vrijednost donacije primatelju trebala smatrati jednakom trošku pružanja pomoći primatelju. Iz toga slijedi da bi se cijene u zemlji darivateljici trebale koristiti kao osnova za izračun vrijednosti donacije. Uz samu robu i usluge, trebalo bi uključiti sve dodatne troškove koji se mogu pripisati dostavi robe ili usluga, kao što je prijevoz u stranu zemlju, dostava u toj zemlji, naknada državnim zaposlenicima zemlje donatorice da pripreme pošiljke i nadgledaju njihovu dostavu, osiguranje itd.

JAVNI SEKTOR

20.303. Javni se sektor sastoji od opće države i javnih društava. Elementi koji čine javni sektor već su prisutni u klasifikaciji sektora, pa se preslagivanjem elemenata klasifikacije sektora mogu sastaviti računi javnog sektora. To se čini tako da se sastave podsektori sektora opće države i javni podsektori nefinancijskih i financijskih društava.

Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	NPUSK	Kućanstva
Javni	Javni	Javni	Privatni	Privatni
Privatni	Privatni			

20.304. Javna financijska društva mogu se dalje podijeliti na središnju banku i ostale javne financijske institucije, koje se dalje mogu podijeliti na podsektore financijskih institucija prema potrebi.

Tablica 20.2. — Javni sektor i njegovi podsektori

Opća država				Javna društva		
Središnja država	Savezna država	Lokalna država	Fondovi socijalne sigurnosti	Javna nefinancijska društva	Javna financijska društva	
					Središnja banka	Ostale javne financijske institucije

20.305. Računi javnog sektora mogu se izraditi u skladu s okvirom ESA-e i slijeda računa. I konsolidirana i nekonsolidirana verzija u načelu su korisne u analizi. Alternativni načini prikazivanja, kao što su konsolidirani i nekonsolidirani ekvivalenti prikazu statističkih podataka o državnim financijama opisanom ranije u ovom poglavlju, također su korisni.

20.306. Sve institucionalne jedinice uključene u javni sektor rezidentne su jedinice koje nadzire država, bilo izravno ili neizravno preko jedinica javnog sektora. Nadzor nad nekim subjektom definira se kao sposobnost određivanja opće politike ili programa tog subjekta. To je detaljnije opisano niže u tekstu.

20.307. Razlika između jedinice javnog sektora koja je dio opće države ili javnog društva određuje se testom za raspoznavanje tržišnih od netržišnih subjekata, kako je opisano u poglavlju 3. i gore u tekstu. Netržišne jedinice javnog sektora klasificiraju se u opću državu, a tržišne jedinice javnog sektora klasificiraju se kao javna društva. Jedina iznimka za to općenito pravilo su financijske institucije koje bilo nadziru financijski sektor, bilo mu služe, koje se klasificiraju kao javna financijska društva neovisno o tome jesu li tržišne ili netržišne.

20.308. Pravni oblik tijela nije kriterij za njegovu klasifikaciju u sektore. Na primjer, neka pravno osnovana društva iz javnog sektora mogu biti netržišne jedinice, zbog čega se klasificiraju u opću državu, a ne kao javna društva.

Nadzor javnog sektora

20.309. Nadzor rezidentne jedinice javnog sektora definira se kao sposobnost određivanja opće politike ili programa te jedinice. To se može činiti putem izravnih prava jedne jedinice javnog sektora ili skupnih prava mnogih jedinica. Treba razmotriti sljedeće pokazatelje nadzora:

- (a) prava na imenovanje, ulaganje veta protiv ili uklanjanja većine službenika, upravnog odbora itd. Prava na imenovanje, uklanjanje ili ulaganje veta protiv upravnog odbora subjekta dovoljna su za utvrđivanje nadzora. Ta prava može izravno držati jedna jedinica javnog sektora, ili neizravno agregat jedinica državnog sektora. Ako prvi skup imenovanja nadzire javni sektor, ali naknadne zamjene ne podliježu tom nadzoru, tad subjekt ostaje u javnom sektoru do trenutka kad većina direktora ne budu imenovani pod nadzorom;

- (b) pravo na imenovanje, ulaganje veta protiv ili uklanjanje ključnog osoblja. Ako utjecajni članovi odbora, kao što su glavni izvršni direktor, predsjednik i financijski direktor, učinkovito utvrde nadzor opće politike, onda se ovlastima za imenovanje, ulaganje veta protiv i uklanjanje tih članova daje veća važnost;
- (c) prava na imenovanje, ulaganje veta protiv ili uklanjanje većine imenovanja ključnih odbora tog subjekta. Ako se ključni čimbenici opće politike, kao što su plaća višeg osoblja, platežna i poslovna strategija delegiraju pododborima, tada su prava za imenovanje, uklanjanje ili ulaganje veta protiv direktora u tim pododborima determinante nadzora;
- (d) vlasništvo nad većinom glasačkih prava. Time se obično utvrđuje nadzor kad se odluke donose prema načelu „jedna dionica, jedan glas”. Dionice se mogu držati izravno ili neizravno, ako su udjeli u posjedu združenih jedinica javnog sektora. Ako se odluke ne donose prema načelu „jedna dionica, jedan glas”, situaciju treba analizirati kako bi se utvrdilo ima li javni sektor glasačku većinu;
- (e) prava u okviru posebnih dionica i opcija. Zlatne ili posebne dionice nekoć su bile česta pojava u privatiziranim poduzećima, a pojavljuju se i u nekim subjektima posebne namjene. U nekim slučajevima one jedinicama javnog sektora daju preostala prava na zaštitu interesa; takva prava mogu biti trajna ili vremenski ograničena. Postojanje takvih dionica nije samo po sebi pokazatelj nadzora, ali treba ga pažljivo analizirati, i posebnu pažnju obratiti na okolnosti gdje se poziva na te ovlasti. Ako te ovlasti utječu na trenutačnu opću politiku subjekta, one će biti bitne za donošenje odluke o klasifikaciji. U drugim slučajevima one će biti rezervne ovlasti kojima se mogu dodijeliti prava na nadzor opće politike u kriznim stanjima itd., i smatraju se nevažnima ako ne utječu na postojeću politiku, iako će obično odmah uzrokovati preklasifikaciju ako se ikad iskoriste. Slična je situacija postojanje mogućnosti kupovine dionica za jedinice javnog sektora u nekim okolnostima, i potrebno je ocijeniti utječu li ovlasti za provedbu te opcije na opću politiku subjekta.
- (f) prava na nadzor putem ugovornih sporazuma. Ako neki subjekt svu prodaju vrši jednom subjektu javnog sektora, ili skupini subjekata javnog sektora, postoji mogućnost prevladavajućeg utjecaja koji se može smatrati nadzorom. Prisutnost drugih kupaca, ili mogućnost za to, pokazatelj je da subjektom ne upravljaju jedinice javnog sektora. Ako subjekt može samo ograničeno poslovati s kupcima iz nejavnog sektora zbog utjecaja javnog sektora, to je pokazatelj nadzora koji vrši javni sektor;
- (g) prava na nadzor iz sporazuma/dozvole za posuđivanje. Zajmodavci često uspostavljaju nadzor kao uvjet za izdavanje zajmova. Ako javni sektor uspostavi nadzor putem uzajmljivanja, ili kako bi se zaštitio od izlaganja riziku na temelju jamstva, a taj je nadzor veći nego nadzor banke kojem se jedinice privatnog sektora obično izlažu, to je pokazatelj nadzora. Ako subjekt zatraži od javnog sektora dozvolu za posuđivanje, to je pokazatelj nadzora;
- (h) nadzor putem posebnih regulacija. Kad su regulacije tako rigorozne da zapravo upravljaju općom politikom poslovanja, to je oblik nadzora. Javna tijela mogu u nekim slučajevima biti vrlo uključena putem regulacije, posebno u područjima kao što su monopoli i privatizirane komunalne usluge s elementom javnih službi. Moguće je da uključivanje putem regulacije postoji u važnim područjima, kao što je određivanje cijena, a da subjekt ne preuzme nadzor nad općom politikom. Odabir ulaska u visoko reguliranu okolinu i poslovanja u takvoj okolini može biti pokazatelj da subjekt ne podliježe nadzoru;
- (i) ostalo. Nadzor se može uspostaviti iz zakonskih ovlasti ili prava iz ustava nekog subjekta, npr. na ograničavanje aktivnosti, ciljeva i vidova poslovanja, odobravanje proračuna ili sprečavanje promjena u ustavu subjekta, likvidaciju subjekta, odobravanje dividendi ili prekid odnosa s javnim sektorom. Subjekt koji u potpunosti ili gotovo u potpunosti financira javni sektor smatra se da je pod nadzorom ako je nadzor nad tim tokom finansijskih sredstava dovoljno ograničavajući da upravlja općom politikom u tom području.

20.310. Svaki slučaj klasifikacije treba razmotriti zasebno, i neki od ovih pokazatelja nisu nužno bitni za određene slučajeve. Neki pokazatelji, kao što su točke (a), (c) i (d) u stavku 20.309., sami su po sebi dovoljni za utvrđivanje nadzora. U ostalim slučajevima, nekoliko zasebnih pokazatelja upućivati na nadzor ako su prisutni istodobno.

Središnje banke

20.311. Za središnje banke općenito se pretpostavlja da su javna finansijska društva, čak i u slučaju kad država nije njihov jedini ni većinski zakonski vlasnik. One se smatraju javnim institucijama, jer država ima ekonomsko vlasništvo ili ih nadzire na neki drugi način.

- 20.312. Središnja banka je financijski posrednik čija djelatnost podliježe određenim pravnim odredbama, i koja je pod općim nadzorom države koja predstavlja nacionalni interes, iako središnja banka uživa visoki stupanj autonomije ili nezavisnosti u vezi s obavljanjem svoje glavne djelatnosti (posebno monetarne politike). Ovdje je ključno pitanje utvrđivanje glavne funkcije i djelatnosti središnje banke — upravljanje nacionalnom rezervnom aktivom, izdavanje nacionalne valute i provođenje monetarne politike — a ne njezina pravnog statusa. Država često ima službeno pravo na prihod od likvidacija.
- 20.313. Zbog takvog interesa za korist ili zbog uloge države, vlasništvo države nad vlasničkim udjelima u središnjoj banci — ili barem nad rezervnom aktivom kojom upravlja središnja banka — prepoznaje se u nacionalnim računima kao ekonomsko vlasništvo čak i u slučajevima kad ne postoji pravno vlasništvo.

Javna kvazi-društva

- 20.314. Javna kvazi-društva nemaju pravna svojstva nezavisnih poduzeća, ali se ponašaju dovoljno drukčije nego njihovi vlasnici, a više kao subjekti u sektorima nefinancijskih ili financijskih društava, da bi se smatrala institucionalnim jedinicama.
- 20.315. Djelatnosti kvazi-društva moraju biti prikazane zasebno, uz dovoljno podataka da se omogući sastavljanje potpunog skupa računa (vidjeti točku (f) stavka 2.13.), i kvazi-društva moraju biti tržišne jedinice.

Subjekti posebne namjene i nerezidenti

- 20.316. Subjekti javnog sektora mogu osnovati ili koristiti subjekte posebne namjene (SPN-i) ili društva posebne namjene. Takve jedinice često nemaju zaposlenike niti nefinancijsku aktivu, i fizički su prisutne samo na razini „ploče s natpisom” koja označava mjesto njihove registracije. One mogu biti rezidenti nekog drugog područja.
- 20.317. Jedinice posebne namjene koje osniva javni sektor moraju se istražiti kako bi se utvrdilo imaju li ovlasti za nezavisno djelovanje, je li im djelovanje ograničeno, i snose li rizike i koristi povezane s aktivom i pasivom koja je u njihovom vlasništvu. Ne ispunjavaju li te kriterije, ne smatraju se zasebnim institucionalnim jedinicama i, ako su rezidentne, konsolidiraju se u jedinicu javnog sektora koja ih je stvorila. Ako su nerezidentne, smatraju se dijelom inozemstva i sve transakcije koje izvrše preusmjeravaju se preko jedinice javnog sektora koja ih je stvorila.
- 20.318. Nerezidentni međunarodni zajednički pothvati između država, u slučajevima kad nijedna stranka ne nadzire dotični subjekt, razdjeljuju se državama kao uvjetno rezidentne jedinice.

Zajednički pothvati

- 20.319. Jedinice javnog i privatnog sektora mogu ući u zajednički pothvat čime se osniva institucionalna jedinica. Ta jedinica može sklapati ugovore u vlastito ime i prikupljati financijska sredstva za vlastite potrebe. Jedinica se smješta u javni ili privatni sektor ovisno o tome koja je strana nadzire.
- 20.320. U praksi, nad većinom zajedničkih pothvata postoji zajednički nadzor. Ako se jedinica klasificira kao netržišna, po dogovoru se klasificira u opću državu jer se ponaša kao državna jedinica. Ako se jedinica klasificira kao tržišni proizvođač i nadzor nad njom je ravnomjerno podijeljen, da se jedinica dijeli napola, pa se jedna polovina smješta u javni sektor, a druga u privatni.

POGLAVLJE 21.

POVEZNICE IZMEĐU POSLOVNIH RAČUNA I NACIONALNIH RAČUNA TE MJERENJE POSLOVNE AKTIVNOSTI

21.01 Poslovni izvještaji predstavljaju, uz statistička istraživanja, glavni izvor informacija o poslovnoj aktivnosti u nacionalnim računima. Nacionalno računovodstvo dijeli s poslovnim računovodstvom brojne značajke, od kojih su najzamjetnije sljedeće:

- (a) bilježenje transakcija u računima, tj. u tablicama s dva stupca;
- (b) monetarno vrednovanje;
- (c) uporaba izravnavajućih stavaka;
- (d) bilježenje transakcija kako nastaju; i
- (e) unutarnja usklađenost sustava računa.

Međutim, nacionalno računovodstvo razlikuje se u brojnim točkama jer ima drukčiji cilj. Svrha je nacionalnog računovodstva u okviru usklađenog okvira opisati sve aktivnosti neke zemlje, a ne samo aktivnosti poduzeća ili skupine poduzeća. Taj cilj postizanja usklađene slike svih subjekata u gospodarstvu i njihovog odnosa s inozemstvom dovodi do ograničenja koja ne utječu na poslovno računovodstvo.

21.02 Nacionalno računovodstvo ima međunarodne standarde koji su jednaki u svakoj zemlji u svijetu. Razvoj i primjena poslovnog računovodstva razlikuju se ovisno o pojedinoj zemlji. Međutim, poslovno računovodstvo razvija se u smjeru primjene zajedničkih međunarodnih standarda. Usklađivanje na međunarodnoj razini započelo je 29. lipnja 1973. osnivanjem Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) čija je misija razviti osnovne računovodstvene standarde, odnosno međunarodne računovodstvene standarde (MRS) te kasnije međunarodne standarde financijskog izvještavanja (MSFI) koji bi se mogli primjenjivati u cijelom svijetu. U Europskoj uniji konsolidirana izvješća društava EU-a izrađuju se od 2005. u skladu s referentnim okvirom MSFI-ja.

21.03 Detaljne smjernice o sadržaju poslovnih računa i načinu povezivanja poslovnih računa s nacionalnim računima nalaze se u specijaliziranim priručnicima. U ovom se poglavlju daju odgovori na najčešća pitanja o izradi nacionalnih računa na temelju poslovnih računa te rješavaju posebna pitanja u vezi s mjerenjem poslovne djelatnosti.

NEKA POSEBNA PRAVILA I METODE POSLOVNOG RAČUNOVODSTVA

21.04 Kako bi se prikupile informacije iz poslovnih računa, nacionalni računovođe trebali bi razumjeti međunarodne računovodstvene standarde za privatna društva i državna tijela. Standarde za privatna društva izrađuju i primjenjuje Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB), a za državna tijela Odbor za međunarodne računovodstvene standarde za javni sektor (IPSASB). U sljedećim stavcima utvrđuju se opća načela poslovnog računovodstva.

Vrijeme bilježenja

21.05 U poslovnim se računima prikazuju transakcije kada nastanu te neovisno o plaćanju prouzročuju nastanak potraživanja i obveza. To je bilježenje prema obračunskom načelu, za razliku od bilježenja u trenutku plaćanja (platnom principu). Nacionalni računi također se izrađuju prema obračunskom načelu.

Dvostruko i četverostruko bilježenje

21.06 U poslovnim računima svaka se transakcija poduzeća bilježi najmanje na dva različita računa, jednom na dugovnoj i jednom na potražnoj strani za isti iznos. Taj sustav dvostrukog bilježenja omogućuje provjeru usklađenosti računa.

U nacionalnim se računima za većinu transakcija može upotrebljavati i sustav četverostrukog bilježenja. Svaka uključena institucionalna jedinica prikazuje transakciju dva puta, na primjer, jednom kao nefinancijsku transakciju u računima proizvodnje, dohotka i kapitalnom računu, a jednom kao financijsku transakciju povezanu s promjenama financijske aktive i pasive.

Vrednovanje

21.07 U poslovnim računima i nacionalnim računima transakcije se bilježe po cijeni koju su dogovorili transaktori.

Aktiva i pasiva općenito se vrednuju prema svojoj izvornoj ili nabavnoj vrijednosti u financijskim izvještajima poslovnih subjekata, u mogućoj kombinaciji s drugim cijenama, npr. tržišnim cijenama za zalihe. Financijske instrumente treba vrednovati po tržišnoj vrijednosti kako bi se odražavale cijene zabilježene na tržištima korištenjem posebnih tehnika vrednovanja ako je potrebno.

U nacionalnim računima aktiva i pasiva bilježi se po tekućim vrijednostima u trenutku na koji se bilanca stanja odnosi, a ne pri prvotnom vrednovanju, nabavnoj vrijednosti.

Račun dobiti i gubitka i bilanca stanja

- 21.08 Za poslovne račune izrađuju se dva financijska izvještaja: račun dobiti i gubitka i bilanca stanja. U računu dobiti i gubitka prikazuju se transakcije u vezi s prihodima i troškovima, a u bilanci stanja aktive i pasive. Ti izvještaji prikazuju salda računa i transakcije na agregatnoj razini. Izvještaji su prikazani u obliku računa. Oba izvještaja jako su međusobno povezana. Saldo u računu dobiti i gubitka je dobit ili gubitak poduzeća. Ta dobit ili gubitak uključuje se i u bilanci stanja.
- 21.09 Transakcijski računi čiji je saldo uključen u račun dobiti i gubitka računi su tokova. Njihov je cilj prikazati ukupne prihode i rashode tijekom financijske godine.
- 21.10 Bilance stanja su računi stanja. Prikazuju vrijednost aktive i pasive na kraju financijske godine.

NACIONALNI RAČUNI I POSLOVNI RAČUNI: PRAKTIČNA PITANJA

- 21.11 Kako bi nacionalni računovođe mogli upotrebljavati poslovne račune na višoj razini, a ne samo u izoliranim slučajevima, moraju se ispuniti brojni uvjeti.

Prvi uvjet je pristup poslovnim računima. Obično je objava poslovnih izvještaja obvezna za velika poduzeća. Baze podataka tih izvještaja uspostavljaju privatna ili javna tijela. Važno je da im nacionalni računovođe mogu pristupiti. Za velika je poduzeća načelno moguće dobiti izvještaje izravno od njih.

Drugi je uvjet minimalni stupanj standardizacije računovodstvenih dokumenata koje objavljuju poduzeća jer je to nužni preduvjet za računalnu obradu. Visoki stupanj standardizacije često je povezan s postojanjem tijela koje prikuplja izvještaje poduzeća u standardiziranom obliku. Prikupljanje se može organizirati dobrovoljno, kao u slučaju tijela koje vodi centar za financijske izvještaje koji provodi analize za svoje članove, ili može biti zakonom obvezno, kao u slučaju kada je tijelo koje prikuplja izvještaje porezna uprava. U oba slučaja nacionalni računovođe trebaju zatražiti pristup bazama podataka, poštujući važeće politike povjerljivosti podataka.

- 21.12 Poslovni računi mogu se upotrebljavati kada izvještaji nisu sastavljeni u standardiziranom obliku. U mnogim zemljama u sektorima gospodarstva prevladava mali broj velikih poduzeća pa se izvještaji tih velikih poduzeća mogu upotrebljavati za nacionalne račune. Korisne informacije mogu se naći i u napomenama uz račune, kao što su dodatne informacije ili smjernice za tumačenje bilježenja u tim računima.
- 21.13 Ankete o poslovanju poduzeća drugi su veliki izvor podataka za nacionalne račune o poslovnim djelatnostima. Tim se anketama osiguravaju zadovoljavajući rezultati ako su postavljena pitanja u skladu s bilježenjima i konceptima poslovnih računa. Poduzeće neće dostaviti pouzdane informacije koje se ne temelje na njegovom vlastitom unutarnjem informacijskom sustavu. Statistička istraživanja o poslovanju poduzeća načelno su potrebna, čak i u najboljem slučaju kada nacionalni računovođe mogu pristupiti računovodstvenim bazama podataka jer informacije u tim bazama podataka često nisu dovoljno detaljne kako bi zadovoljile potrebe nacionalnih računovođa.
- 21.14 Zbog globalizacije upotreba poslovnih računa u izradi nacionalnih računa postaje složenija. Poslovni računi moraju se izraditi na nacionalnoj osnovi kako bi bili korisni, a to nije slučaj kada poduzeća imaju društva kćeri u inozemstvu. Kada poduzeće posluje izvan nacionalnog državnog područja, prilagodbe su potrebne za izradu nacionalne slike temeljene na poslovnim računima poduzeća. Poduzeća moraju bazama poslovnih izvještaja dostaviti ili izvještaje na nacionalnoj osnovi ili prilagodbe za prikazivanje izvještaja poduzeća na nacionalnoj osnovi. Kada porezna uprava prikuplja izvještaje poduzeća, obično traži da se podaci dostave na nacionalnoj osnovi kako bi se mogao izračunati porez na dobit i to je najpovoljniji način uporabe u nacionalnim računima.
- 21.15 Drugi praktični uvjet je da financijska godina treba odgovarati referentnom razdoblju nacionalnih računa. Za godišnje izvještaje to je načelno kalendarska godina te je tako poželjno, kako bi se poslovni izvještaji upotrijebili na najbolji način, da većina tih poduzeća započne svoju financijsku godinu 1. siječnja. Poduzeća mogu odabrati druge datume za početak financijske godine. Za aktivnosti koje odgovaraju tokovima u nacionalnim računima, često je prihvatljivo ponovno izraditi račune na temelju kalendarske godine kombiniranjem udjela dviju uzastopnih financijskih godina, ali za bilance stanja ta metoda daje manje zadovoljavajuće rezultate, posebno za stavke koje podlijeću brzim fluktuacijama tijekom godine. Velika poduzeća često izrađuju tromjesečne izvještaje, ali ih se rijetko sustavno prikuplja.

PRIJELAZ S POSLOVNIH IZVJEŠTAJA NA NACIONALNE RAČUNE: PRIMJER NEFINANCIJSKIH PODUZEĆA

21.16 Uporaba podataka iz poslovnih izvještaja nefinancijskih poduzeća za izradu nacionalnih računa zahtijeva nekoliko prilagodbi. Te se prilagodbe mogu razvrstati u tri kategorije: konceptualne prilagodbe, prilagodbe koje omogućuju usklađenost s računima drugih sektora i prilagodbe radi postizanja potpunog obuhvata.

Konceptualne prilagodbe

21.17 Konceptualne su prilagodbe potrebne jer se poslovni izvještaji ne temelje na točno istim konceptima kao nacionalni računi i jer se metode vrednovanja mogu razlikovati kada su ti koncepti međusobno blizu. Primjeri su konceptualnih prilagodba za izračun *outputa* sljedeći:

- (a) prilagodba za prijelaz na bazičnu cijenu. Promet poduzeća načelno ne uključuje PDV, ali često uključuje poreze na proizvode. Nasuprot tome, subvencije na proizvode rijetko su uključene u promet. Stoga je potrebno napraviti prilagodbu podataka iz poslovnih izvještaja odbijanjem tih poreza na proizvode i dodavanjem tih subvencija na proizvode kako bi se dobila procjena *outputa* po bazičnoj cijeni;
- (b) premije osiguranja. Premije osiguranja koje plaćaju poduzeća dio su njihovih rashoda, ali ih je u nacionalnim računima potrebno raščlaniti na tri elementa: neto premije, uslugu osiguranja i dodatke na premiju. Samo je dio koji odgovara usluzi intermedijarna potrošnja, a ispravak se provodi odbijanjem neto premija i dodataka na premiju od bruto plaćanja.

Prilagodbe za postizanje usklađenosti s računima drugih sektora

21.18 Za nacionalne je račune potrebno da izvještaji poduzeća budu u skladu s izvještajima poduzeća i jedinica u drugim institucionalnim sektorima. Tako porezi i subvencije koji se vrednuju na temelju izvještaja poduzeća moraju biti u skladu s onima koje je primila ili platila opća država. U praksi se to ne poštuje i potrebno je pravilo kako bi se postigla usklađenost. Obično su informacije opće države pouzdanije od informacija poduzeća, zato se podaci iz poslovnih izvještaja prilagođavaju.

Primjeri prilagodba radi iscrpnosti

21.19 Izostanak statističkih podataka, izuzeće od poreza i socijalnih davanja te utaja primjeri su prilagodba statističkih podataka poduzeća radi postizanja potpunog obuhvata.

Primjeri su posebnih prilagodba sljedeći:

- (a) utaja u vezi s prodanim *outputom* i prodaja roba za preprodaju. Poduzeća mogu prikazati nižu cijenu prodaje kako bi izbjegla plaćanje poreza; ta se preniska cijena prilagođava na temelju informacija poreznih tijela;
- (b) dohodak u naturi naknada je zaposleniku u obliku roba i usluga nabavljenih bez naknade. Kada se taj *output* i dohodak ne prikazuju u poslovnim izvještajima, prilagodba se provodi na bilježenim vrijednostima radi uporabe u nacionalnim računima. Kada zaposlenici ne plaćaju najamninu za stanovanje, procjena odgovarajuće najamnine za nekretninu uključuje se u *output* i dohodak zaposlenika kada već nisu uključeni u poslovne izvještaje;
- (c) napojnice. Kada zaposlenici prime napojnice od klijenata poduzeća, one se moraju smatrati dijelom prometa te stoga *outputom*. Napojnice koje nisu prikazane kao *output* i dohodak zaposlenika u poslovnim izvještajima procjenjuju se te se *output* i dohodak prilagođavaju za nacionalne račune.

POSEBNA PITANJA**Vlasnički dobitci/gubici**

21.20 Vlasnički dobitci i gubici predstavljaju jednu od glavnih poteškoća u prijelazu s poslovnih izvještaja na nacionalne račune, uglavnom zbog prirode informacija dostupnih u poslovnim izvještajima. Na primjer, intermedijarna potrošnja sirovina ne može biti izravna kupovina, nego povlačenje iz zaliha. U nacionalnim se računima povlačenje iz zaliha vrednuje po tekućoj tržišnoj cijeni, dok se u poslovnim izvještajima povlačenje iz zaliha vrednuje po nabavnim troškovima, tj. po cijeni dobra kada je kupljeno. Razliku između dviju cijena čini vlasnički dobitak/gubitak u nacionalnim računima.

21.21 Uklanjanje vlasničkih dobitaka/gubitaka u zalihama nije jednostavno te zahtijeva prikupljanje brojnih dodatnih računovodstvenih informacija i uporabu mnogih pretpostavki. Prikupljene informacije moraju se odnositi na prirodu proizvoda u zalihama i promjenu cijena tijekom godine. Budući da se raspoložive informacije o prirodi proizvoda obično odnose na prodaju i kupovinu umjesto na sama stanja zaliha, potrebno je temeljiti procjene na modelima čija je relevantnost teško provjeriti. Međutim, unatoč nepreciznosti, taj je postupak cijena koju treba platiti za mogućnost uporabe podataka iz poslovnog računovodstva.

- 21.22 Vrednovanje aktive po tržišnoj vrijednosti omogućuje bolju sliku bilance stanje od vrednovanja po nabavnim troškovima, ali se tako dobiva više podataka o vlasničkim dobicima/gubicima.

Globalizacija

- 21.23 Globalizacija otežava uporabu poslovnih izvještaja kada poduzeća imaju poslovni nastan u inozemstvu. Poslovanje izvan nacionalnih granica mora se isključiti iz izvještaja kako bi se upotrebljavali za nacionalne račune. To je isključivanje teško, osim u najboljem slučaju kada se poreznim propisima od poduzeća zahtijeva objava izvještaja o poslovanju koje se obavlja isključivo nacionalnom državnom području. Postojanje multinacionalnih grupacija predstavlja problem u vezi s vrednovanje jer se razmjene između društava kćeri mogu izvršiti na temelju cijena koje se ne primjenjuju na otvorenom tržištu, nego se određuju radi smanjenja ukupnog poreznog opterećenja. Nacionalni računovođe provode prilagodbe kako bi cijene transakcija unutar grupacije uskladili s tržišnim cijenama. U praksi je to iznimno teško zbog nedostatka informacija i usporedivog slobodnog tržišta za visoko specijalizirane proizvode. Prilagodbe se mogu napraviti samo u posebnim slučajevima na temelju analize koju potvrde stručnjaci iz predmetnog područja.
- 21.24 Globalizacija zahtijeva ponovno uvođenje bilježenog uvoza i izvoza na temelju promjene vlasništva dobra umjesto promjene fizičke lokacije. Tako su poslovni izvještaji primjereniji nacionalnim računima jer se i poslovni izvještaji temelje na promjeni vlasništva dobra umjesto na fizičkoj promjeni lokacije. Kada se poduzeće odluči za preradu u poduzeću izvan nacionalnoga gospodarskog područja, poslovni izvještaji mogu se smatrati izvorom podataka za nacionalne račune. Iako to pomaže, ostaju još mnogi problemi u vezi s mjerenjem prilikom procjene multinacionalnih poduzeća u nacionalnim računima.

Spajanja i pripajanja

- 21.25 Preoblikovanje poduzeća dovodi do nastanka ili nestanka financijske aktiva i pasive. Kada poduzeće prestane postojati kao neovisni pravni subjekt jer ga je preuzelo jedno ili više poduzeća, cjelokupna financijska aktiva/pasiva uključujući dionice i druge vlasničke udjele koji su postojali između tog poduzeća i poduzeća koje ga je preuzelo nestaje iz sustava nacionalnih računa. Taj se nestanak prikazuje kao promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi računa ostalih promjena obujma aktive.
- 21.26 Međutim, kupnja dionica i drugih vlasničkih udjela poduzeća u okviru spajanja prikazuje se kao financijska transakcija između poduzeća koje ih kupuje i prethodnog vlasnika. Zamjena postojećih dionica dionicama poduzeća preuzimatelja ili novog poduzeća prikazuje se kao otkup dionica koje prati izdavanja novih dionica. Financijska aktiva/pasiva koja je postojala između preuzetog poduzeća i trećih stranaka ostaje nepromijenjena i prenosi se na poduzeće/a preuzimatelja.
- 21.27 Kada se društvo pravno razdjeli na dvije ili više institucionalnih jedinica, nova financijska aktiva i pasiva (nastanak financijske aktive) prikazuju se kao promjene sektorske klasifikacije i strukture.

POGLAVLJE 22.
SATELITSKI RAČUNI

UVOD

- 22.01. Ovim je poglavljem obuhvaćen opći uvod u satelitske račune. U njemu se opisuje i razmatra način na koji središnji okvir može služiti kao blok sastavnica kojima se zadovoljavaju mnoge važne specifične potrebe za podacima.
- 22.02. Satelitski računi razrađuju ili izmjenjuju tablice i račune u središnjem okviru radi zadovoljavanja specifičnih potreba za podacima.
- 22.03. Središnji okvir sastoji se od sljedećeg:
- (a) integriranih ekonomskih računa (računa institucionalnog sektora) koji pružaju pregled svih ekonomskih tokova i stanja;
 - (b) *input-output* okvira koji pruža pregled ponude i uporabe roba i usluga u smislu tekućih cijena i obujma;
 - (c) tablica koje povezuju informacije o djelatnosti u *input-output* okviru s računima institucionalnog sektora;
 - (d) tablica izdataka po funkciji države, kućanstava i poduzeća;
 - (e) tablica za stanovništvo i zaposlenost.
- Računi i tablice mogu biti na godišnjoj ili tromjesečnoj osnovi, te na nacionalnoj ili regionalnoj osnovi.
- 22.04. Satelitski računi mogu zadovoljiti specifične potrebe za podacima pružanjem više pojedinosti, preraspodjelom koncepata iz središnjeg okvira ili pružanjem dopunskih informacija, kao što su nemonetarni tokovi i stanja. Mogu odstupati od središnjih koncepata. Mijenjanjem tih koncepata može se poboljšati povezanost s konceptima ekonomske teorije kao što su teorija blagostanja ili troškovi transakcija, s administrativnim konceptima kao što je oporezivi dohodak ili dobiti na poslovnim računima, i političkim konceptima kao što su strateške djelatnosti, gospodarstvo znanja i poslovna ulaganja korištena u nacionalnoj ili europskoj gospodarskoj politici. U tim slučajevima satelitski sustav sadrži tablicu koja pokazuje povezanost svojih glavnih zbrojeva s onima iz središnjeg okvira.
- 22.05. Satelitski računi mogu biti u rasponu od jednostavnih tablica do proširene skupine računa. Satelitski račun mogu se izrađivati i objavljivati na godišnjoj ili tromjesečnoj osnovi. Neke je satelitske račune prikladnije izrađivati s dužim razmacima, na primjer jednom svakih pet godina.
- 22.06. Satelitski računi mogu imati različita obilježja:
- (a) poveznice s funkcijama, kao što je slučaj kod funkcionalnih satelitskih računa;
 - (b) poveznice s djelatnostima ili proizvodima, jedna vrsta posebnih sektorskih računa;
 - (c) poveznice s institucionalnim sektorima, druga vrsta posebnih sektorskih računa;
 - (d) proširenje s fizičkim ili drugim nemonetarnim podacima;
 - (e) dodatne pojedinosti;
 - (f) uporaba dopunskih koncepata;
 - (g) izmjena nekih osnovnih koncepata;
 - (h) uporaba modeliranja ili uključivanje eksperimentalnih rezultata.

Na određeni satelitski račun može se odnositi jedno ili više obilježja iz točaka (a) do (h). To je prikazano u tablici 22.1.

Tablica 22.1. — Pregled satelitskih računa i njihovih osnovnih obilježja

	Osam obilježja satelitskih računa								
	Posebni sektorski računi								
	Funkcionalni računi	Poveznice s djelatnostima ili proizvodima	Poveznice s institucionalnim sektorima	Uključivanje nemonetarnih podataka	Dodatne pojedinosti	Dopunski koncepti	Različiti temeljni koncepti	Eksperimentalni rezultati i više koristi od modeliranja	Dio EU-ovog programa dostave
<i>1. Satelitski računi opisani u ovom poglavlju</i>									
Poljoprivreda		X			X	X			X
Zaštita okoliša	X	X		X	X	X	X	X	X
Zdravstvo	X	X		X	X		X		X
Proizvodnja kućanstava			X	X	X		X	X	
Rad i MDR		X	X	X	X				
Produktivnost i rast		X		X	X	X	X	X	X
Istraživanje i razvoj	X	X		X	X		X	X	
Socijalna zaštita	X			X	X				X
Turizam	X	X		X	X	X			
<i>2. Satelitski računi opisani u drugim poglavljima</i>									
Bilanca plaćanja			X		X				X
Državne financije			X		X	X			X
Monetarna i financijska statistika, te račun novčanog toka			X		X	X			X
Dopunska tablica za mirovinu			X		X	X	X	X	X
<i>3. Primjeri drugih satelitskih računa s međunarodnim smjericama, ili u EU-ovom programu dostave podataka</i>									
Korporativna aktivnost			X		X				
Neformalni sektor					X			X	
Neprofitne ustanove			X		X			X	
Javni sektor			X		X				
Tablice poreznih prihoda			X		X				X

22.07. U ovome se poglavlju razmatraju obilježja satelitskih računa, a sljedećih devet različitih satelitskih računa ukratko se opisuje:

- (a) računi poljoprivrede;
- (b) računi okoliša;
- (c) računi zdravstva;

- (d) računi proizvodnje kućanstava;
- (e) računi radne snage i socioekonomske matrice nacionalnog računovodstva;
- (f) računi produktivnosti i rasta;
- (g) računi istraživanja i razvoja;
- (h) računi socijalne zaštite;
- (i) računi turizma.

U ostalim su poglavljima navedeni opisi drugih satelitskih računa, kao što je bilanca plaćanja, statistika državnih financija, monetarna i financijska statistika i dopunska tablica za mirovinu.

U Sustavu nacionalnih računa (SNA) iz 2008. opširno je opisano nekoliko satelitskih računa koji su ograničeno pokriveni u Europskom sustavu računa (ESA) iz 2010. Primjeri slijede:

- (a) poglavlje 21., SNA 2008., Računi korporativne aktivnosti;
- (b) poglavlje 22., SNA 2008., Računi javnog sektora;
- (c) poglavlje 23., SNA 2008., Računi neprofitnih ustanova; i
- (d) poglavlje 25., SNA 2008., Računi neformalnog sektora.

Za međunarodnu usporedbu razine i sastava poreza, nacionalna statistika poreznih prihoda izvješćuje se OECD-u, IMF-u i Eurostat-u. Koncepti i podaci u potpunosti su povezani s onima u nacionalnim računima. Statistika poreznih prihoda primjer je satelita nacionalnih računa.

Radi se o primjerima dobro uspostavljenih satelitskih računa jer podliježu međunarodnim smjernicama ili su već dio međunarodnog programa dostave podataka. Satelitski računi razvijeni u različitim zemljama pokazuju važnost i korisnost satelitskih računa, a primjeri su:

- (a) računi kulturnih i kreativnih sektora koji pokazuju gospodarsku važnost kulturnih i kreativnih sektora;
- (b) računi obrazovanja koji pokazuju gospodarsku važnost ponude, uporabe i financiranja obrazovanja;
- (c) računi energije koji pokazuju gospodarsku važnost raznih vrsta energije i njihovu povezanost s uvozima, izvozima i porezima i subvencijama države;
- (d) računi ribarstva i šumarstva koji pokazuju njihovu gospodarsku važnost na nacionalnoj i regionalnoj razini;
- (e) računi informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) koji pokazuju ponudu i uporabu glavnih proizvoda IKT-a i njihove proizvođače;
- (f) račun preraspodjele po javnim izdacima koji pokazuje koje dohodovne skupine koriste javne izdatke za obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, kulturu i stanovanje;
- (g) računi stambenog fonda koji pokazuju gospodarsku važnost stambenog fonda na nacionalnoj i regionalnoj razini;
- (h) računi povezani sa sigurnošću koji pokazuju javne i privatne izdatke za sigurnost;
- (i) računi povezani sa sportom koji pokazuju gospodarsku važnost sporta;
- (j) računi povezani s vodom koji pokazuju interakciju između fizičkog vodnog sustava i gospodarstva na nacionalnoj i razini riječnog sliva.

22.08. Glavna skupina satelitskih računa ima funkcionalni pristup. Razne funkcionalne klasifikacije opisane su u ovom poglavlju.

22.09. Širok raspon satelitskih računa pokazuje da nacionalni računi služe kao referentni okvir za različite statistike. Također pokazuju prednosti i ograničenja središnjeg okvira. Primjenom koncepata, klasifikacija i prezentiranja kao što su tablice ponude i uporabe središnjeg okvira na širok raspon tema, pokazuje se fleksibilnost i važnost pristupa satelitskih računa za te teme. Istodobno, dodavanja, preraspodjele i izmjene koncepata pokazuju ograničenja središnjeg okvira u odnosu na proučavanje tih tema. Na primjer, računi okoliša proširuju središnji okvir tako da uzimaju u obzir vanjske utjecaje na okoliš, a računi proizvodnje kućanstava proširuju granicu proizvodnje tako da uključuje neplaćene usluge kućanstava. Na taj način pokazuju da koncepti središnjeg okvira koji se odnose na proizvodnju, dohodak i potrošnju nisu potpune mjere blagostanja.

22.10. Glavne prednosti satelitskih računa uključuju sljedeće:

- (a) temelje se na nizu jasnih definicija;
- (b) primjenjuju sustavni računovodstveni pristup. Primjeri su raščlamba cjeline u razne dimenzije, kao što je ponuda i uporaba roba i usluga po proizvodu i po djelatnosti; tko proizvodi, tko plaća i tko koristi uslugu; sustavno računovodstvo stanja i toka; i dosljedno računovodstvo u monetarnom i nemonetarnom smislu. Za pristup sustavnog računovodstva svojstvena je dosljednost i usklađenost. Svojstvena je i mogućnost računovodstvene analize na temelju razgradnje, gdje se promjena cjeline objašnjava promjenama u dijelovima, promjena vrijednosti objašnjava se promjenama u količini i cijeni, a promjene u stanjima objašnjavaju se pripadajućim tokovima i konstantnim omjerima korištenima u *input-output* analizi. Takve računovodstvene analize mogu se nadopuniti modeliranjem u kojemu se gospodarsko ponašanje uzima u obzir;
- (c) povezanost s osnovnim nacionalnim računovodstvenim konceptima. Primjeri su koncepti specifičnih stanja i tokova kao što je proizvodnja, naknade zaposlenicima, porezi, socijalne naknade i investicije u imovinu, koncepti u klasifikacijama po djelatnosti i institucionalnom sektoru, kao što su poljoprivredna i prerađivačka industrija ili sektor države, te glavne izravnavajuće stavke kao što je dodana vrijednost, domaći proizvod, raspoloživi dohodak i neto vrijednost. Takvi temeljni nacionalni računovodstveni koncepti čvrsto su uspostavljeni diljem svijeta, vremenski su stabilni, a njihovo je mjerenje relativno otporno na politički pritisak;
- (d) povezanost sa statistikom nacionalnih računa; trenutno raspoloživi, vremenski usporedivi, izrađeni u skladu sa zajedničkim međunarodnim standardima, a mjere satelitskih računa stavljaju u kontekst nacionalnog gospodarstva i njegovih glavnih sastavnica, kao što je odnos s gospodarskim rastom i javnim financijama.

Funkcionalne klasifikacije

22.11. Funkcionalne klasifikacije razvrstavaju izdatke po sektoru i prema namjeni. Pokazuju ponašanje potrošača, države, neprofitnih ustanova i proizvođača.

22.12. Četiri različite funkcionalne klasifikacije u ESA-i su sljedeće:

- (a) klasifikacija osobne potrošnje prema namjeni (COICOP);
- (b) klasifikacija funkcija države (COFOG);
- (c) klasifikacija namjena neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (COPNI);
- (d) klasifikacija izdataka proizvođača prema namjeni (COPP).

22.13. U COICOP-u se razlikuje 14 glavnih kategorija:

- (a) hrana i bezalkoholna pića;
- (b) alkoholna pića, duhan i narkotici;
- (c) odjeća i obuća;

- (d) stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva;
- (e) pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstava;
- (f) zdravstvo;
- (g) prijevoz;
- (h) komunikacije;
- (i) rekreacija i kultura;
- (j) obrazovanje;
- (k) restorani i hoteli;
- (l) raznovrsna roba i usluge;
- (m) izdaci za individualnu potrošnju neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK); i
- (n) izdaci opće države za individualnu potrošnju.

U prvih 12 kategorija zbraja se ukupni izdatak za individualnu potrošnju kućanstava. Posljednja dva utvrđuju izdatak za individualnu potrošnju neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK-ovi) i sektora opće države, tj. njihovih socijalnih transfera u naturi. Svih 14 stavki zajedno predstavlja stvarnu konačnu potrošnju kućanstava.

- 22.14. Izdaci za individualnu potrošnju NPUSK-ova i opće države raščlanjuju se u pet zajedničkih potkategorija koje odražavaju glavna pitanja politike: stanovanje, zdravstvo, rekreacija i kultura, obrazovanje i socijalna zaštita. Postoje i COICOP funkcije za izdatke za individualnu potrošnju kućanstava; socijalna zaštita je potkategorija kategorije 12, raznovrsna roba i usluge. Zbog toga COICOP za svaku od navedenih pet zajedničkih potkategorija također prikazuje ulogu privatnih kućanstava, države i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima. Na primjer, može opisati ulogu države u osiguravanju stanovanja, zdravstva i obrazovanja.
- 22.15. COICOP ima i druge važne namjene kao što je uporaba potkategorija za prikazivanje izdataka kućanstava za trajna potrošna dobra. Ankete o potrošnji kućanstava često koriste shemu klasifikacije temeljenu na COICOP-u radi prikupljanja podataka o izdacima kućanstava. Potom se to može prenijeti na proizvode za tablicu ponude i uporabe.
- 22.16. Klasifikacija državnih izdataka po funkcijama (COFOG) važan je alat za opisivanje i analizu državnih financija. Razlikuje se 10 glavnih kategorija:
- (a) opće javne usluge;
 - (b) obrana;
 - (c) javni red i sigurnost;
 - (d) gospodarski poslovi;
 - (e) zaštita okoliša;
 - (f) sadržaji stanovanja i zajednice;
 - (g) zdravstvo;
 - (h) rekreacija, kultura i religija;
 - (i) obrazovanje; i
 - (j) socijalna zaštita.

Klasifikacija se može upotrijebiti za razvrstavanje izdataka za individualnu i kolektivnu potrošnju države. Međutim, služi i za prikazivanje uloge drugih vrsta izdataka kao što su subvencije, investicijske potpore i socijalna pomoć u gotovini radi ostvarivanja političkih svrha.

22.17. Za opisivanje i analizu izdataka privatnih neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima koristi se COPNI. Razlikuje se devet glavnih kategorija:

- (a) stanovanje;
- (b) zdravstvo;
- (c) rekreacija i kultura;
- (d) obrazovanje;
- (e) socijalna zaštita;
- (f) religija;
- (g) političke stranke, sindikalne i strukovne organizacije;
- (h) zaštita okoliša; i
- (i) ostale usluge, d.n.

22.18. Za opisivanje i analizu ponašanja proizvođača može se koristiti COPP. Razlikuje se šest glavnih kategorija:

- (a) izdaci za infrastrukturu;
- (b) izdaci za istraživanje i razvoj;
- (c) izdaci za zaštitu okoliša;
- (d) izdaci za marketing;
- (e) izdaci za razvoj ljudskih potencijala;
- (f) izdaci za tekuće proizvodne programe, upravu i upravljanje.

U kombinaciji s informacijama po transakciji, COPP može pružiti informacije o vanjskom ugovaratelju poslovnih usluga („outsourcing”), tj. zamjeni pomoćnih aktivnosti kupnjom od drugih proizvođača odgovarajućih usluga, kao što su čišćenje, dostava hrane i pića, prijevoz i istraživanje.

22.19. COFOG i COPP prikazuju izdatke države i proizvođača za zaštitu okoliša. Te se informacije koriste za opisivanje i analizu interakcije između gospodarskog rasta i okoliša.

22.20. Neki izdaci, kao što su izdaci za finalnu potrošnju i intermedijarnu potrošnju, mogu se razvrstati po funkciji i skupini proizvoda. Klasifikacija proizvoda pokazuje koji su proizvodi uključeni i pruža opis različitih proizvodnih procesa i njihove povezanosti s ponudom i uporabom proizvoda. To je u suprotnosti s funkcionalnim klasifikacijama kako slijedi:

- (a) izdaci za različite proizvode mogu služiti jednoj funkciji;
- (b) izdaci za jedan proizvod mogu služiti različitim funkcijama;
- (c) neki izdaci nisu transakcije proizvodima, ali mogu biti vrlo važni za funkcionalnu klasifikaciju, npr. subvencije i socijalne naknade u gotovini za razvrstavanje izdataka opće države.

GLAVNA OBILJEŽJA SATELITSKIH RAČUNA

Funkcionalni satelitski računi

- 22.21 Funkcionalni satelitski računi usredotočeni su na opisivanje i analizu gospodarstva u odnosu na funkciju, kao što je okoliš, zdravstvo, te istraživanje i razvoj. Za svaku funkciju pružaju sustavni računovodstveni okvir. Ne pružaju pregled nacionalnog gospodarstva, već se usredotočuju na ono što je važno za funkciju. U tu svrhu prikazuju pojedinosti koje nisu vidljive u zbirci središnjem okviru, preuređuju informacije, dodaju informacije o nemonetarnim tokovima i stanjima, isključuju ono što je nevažno za odabranu funkciju i definiraju funkcionalne zbrojeve kao ključne koncepte.
- 22.22. Središnji je okvir uglavnom institucionalne prirode. Funkcionalni satelitski račun može kombinirati funkcionalni pristup s analizom djelatnosti i proizvoda. Takav kombinirani pristup koristan je za mnoga područja, kao što su kultura, sport, obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, turizam, zaštita okoliša, istraživanje i razvoj (R&D), pomoć za razvoj, prijevoz, sigurnost i stanovanje. Većina područja odnosi se na usluge; općenito pokrivaju niz aktivnosti i u mnogim slučajevima podudaraju se s predmetima koji su povezani s pitanjima gospodarskog rasta ili socijalne skrbi.
- 22.23. Ključni koncept u funkcionalnim satelitskim računima su državni izdaci za funkcije kako je prikazano u tablici 22.2. Taj je ključni koncept koristan i za definiranje pokrivanja funkcionalnog satelitskog računa.
- 22.24. Pri analizi uporaba funkcije nužno dolazi do postavljanja pitanja kao što je „Koliko se sredstava posvećuje obrazovanju, prijevozu, turizmu, zaštiti okoliša i obradi podataka?”. Da bi se moglo odgovoriti na ta pitanja, treba donijeti odluke o sljedećem:
- (a) koji su proizvodi važni za predmetno područje. Državni izdaci uključuju sve tekuće uporabe takvih proizvoda i ulaganja u njih;
 - (b) za koje se djelatnosti bilježi imovina;
 - (c) koji su transferi važni za to područje.

Tablica 22.2. — Državni izdaci za funkciju ili proizvod

	Godišnja serija podataka
Stvarna krajnja potrošnja odabranih proizvoda	
Tržišni proizvodi	
Netržišni proizvodi	
Individualna	
Zajednička	
Intermedijarna potrošnja	
Stvarna	
Interna	
Bruto investicije u imovinu	
U odabranim proizvodima	
Ostalo	
Odabrani tekući transferi	
Odabrani kapitalni transferi	
Uporabe stambenih jedinica koje financira inozemstvo	
Nacionalni izdatak	

Tablica 22.3. — Ponuda karakterističnih i povezanih proizvoda

	Output po djelatnosti				Ostali proizvođači			Ukupno	Uvozi	Ukupna ponuda u bazičnim cijenama	Trgovačke i transportne marže	Porezi na proizvode	Subvencije na proizvode	Ukupna ponuda u nabavnim cijenama
	Karakteristični proizvođači				Osnovni	Sporedni	Pomoćni							
	Osnovni proizvod	Sporedni Proizvod	Pomoćni	Ukupno	Osnovni	Sporedni	Pomoćni							
Karakteristični proizvodi														
1.														
2.														
...														
Povezani proizvodi														
1.														
2.														
...														
Ostali proizvodi														
Ukupno														

Tablica 22.4. — Uporaba karakterističnih i povezanih proizvoda

	Output po djelatnosti				Ostali proizvođači			Ukupno	Izvozi	Finalna potrošnja			Ukupno	Bruto investicije u kapital	Ukupna uporaba u nabavnim cijenama
	Karakteristični proizvođači				Osnovni	Sporadni	Pomoćni			Kućanstva Zajednička	Država Individualna	NPUSK			
	Osnovni proizvod	Sporadni proizvod	Pomoćni	Ukupno											
Karakteristični proizvodi															
1.															
2.															
...															
Povezani proizvodi															
1.															
2.															
...															
Ostali proizvodi															
Ukupno															
Naknade zaposlenicima															
Ostali neto porezi na proizvodnju															
Potrošnja fiksnog kapitala															
Specifični proizvodi (karakteristični ili povezani)															
Ostalo															
Poslovni višak, neto															
Ukupno															
Dodatne informacije															
Inputi rada															
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu															
Specifični proizvodi															
Ostalo															
Stanje dugotrajne imovine, neto															
Specifični proizvodi															
Ostalo															

- 22.25. Ovisno o području, struktura satelitskog računa naglašava sljedeće:
- (a) detaljnu analizu proizvodnje i uporaba specifičnih roba i usluga, kao što je istraživanje i razvoj, IKT ili prijevoz;
 - (b) detaljnu analizu transfera, kao što su oni za socijalnu zaštitu;
 - (c) proizvodnju, uporabu i transfere jednako, na primjer za obrazovanje i zdravstvo;
 - (d) uporabe kao takve, na područjima kao što su turizam i zaštita okoliša;
 - (e) financiranje socijalne zaštite i zdravstva od strane države i neprofitnih ustanova.
- 22.26. Mogu se razlikovati dvije vrste proizvoda: karakteristični proizvodi i povezani proizvodi. Prva kategorija obuhvaća proizvode koji su tipični za područje koje se proučava. Za takve proizvode satelitski račun može pokazati kako se proizvodi proizvode, koje vrste proizvođača su uključene, koje vrste rada i dugotrajne imovine koriste i učinkovitost proizvodnih procesa. Na primjer, za zdravstvo, karakteristični proizvodi su zdravstvene usluge, usluge javne uprave, obrazovanje i usluge istraživanja i razvoja u zdravstvu.
- 22.27. Povezani proizvodi bitni su za funkciju iako nisu tipični, bilo zbog svoje naravi ili toga što su razvrstani u šire kategorije proizvoda. Na primjer, za zdravstvo, prijevoz pacijenata je povezana usluga. Drugi primjeri povezanih proizvoda su farmaceutski proizvodi i ostala medicinska roba, kao što su naočale. Za takve proizvode satelitski račun ne pokazuje obilježja proizvodnje. Jasna granica između karakterističnih i povezanih proizvoda ovisi o gospodarskoj organizaciji u zemlji i namjeni satelitskog računa.
- 22.28. Neke se usluge mogu pojaviti u dva ili više satelitskih računa. Na primjer, istraživanje u zdravstvenim uslugama u ustanovama višeg obrazovanja proizvod je koji je važan za satelitske račune istraživanja i razvoja, kao i one obrazovanja i zdravstva. To također znači da se nacionalni izdatak za razne funkcije može djelomično preklapati; jednostavno zbrajanje takvih izdataka radi dobivanja ukupnog iznosa kao postotka BDP-a može značiti dvostruko brojanje.
- 22.29. Koncepti u satelitskom računu mogu odstupati od onih u središnjem okviru. Na primjer, dobrovoljni rad može biti uključen u satelitske račune obrazovanja i zdravstva. Za satelitski račun prijevoza, pomoćne prijevozne usluge mogu se zasebno prikazati. Za satelitski račun pomoći za razvoj, uzimaju se u obzir zajmovi dani po preferencijalnim uvjetima. Naknade ili troškovi koji proizlaze iz kamatnih stopa nižih od tržišnih bilježi se kao implicitni transferi.
- 22.30. Za satelitske račune socijalne zaštite i pomoći za razvoj, specifični transferi najvažniji su elementi nacionalnog izdatka. Na drugim područjima, kao što je obrazovanje i zdravstvo, velik dio transfera, većina kojih je u naturi, način je na koji korisnici financiraju akvizicije. To znači da su već uključeni u izdatak za finalnu potrošnju, intermedijarnu potrošnju i investicije u imovinu i da ih nije potrebno dvaput bilježiti. Međutim, to se ne odnosi na sve transfere, npr. subvencije studentima mogu poslužiti za financiranje raznih izdataka osim naknada za nastavu ili školske knjige; taj preostali dio stoga treba bilježiti kao transfer u satelitskom računu.
- 22.31. Funkcionalni satelitski račun može pružiti pregled korisnika ili uživatelja prava. Klasifikacija korisnika i uživatelja prava može se temeljiti na klasifikaciji institucionalnih sektora i vrsta proizvođača, npr. tržišnih proizvođača, netržišnih proizvođača, države kao kolektivnog potrošača, kućanstava kao potrošača i inozemstva. Mogu se razlikovati razne potkategorije, npr. po djelatnosti i institucionalnom podsektoru.
- 22.32. Kod mnogih satelitskih računa, kućanstva i pojedinci su najvažnija vrsta korisnika i uživatelja prava. Da bi bili korisni za socijalnu politiku i analizu, potrebna je daljnja raščlamba kućanstava. Mogu se upotrijebiti razni kriteriji ovisno o različitim namjenama, kao što je dohodak, dob, spol, lokacija itd. Za politiku i analizu, potrebno je znati predmetni broj ljudi u svakoj kategoriji radi izračunavanja prosječne potrošnje ili transfera, ili broj ljudi koji ne uživaju pravo.

Posebni sektorski računi

- 22.33. Posebni sektorski računi pružaju pregled usredotočen na jednu djelatnost ili proizvod, regrupiranje raznih djelatnosti ili proizvoda, jedan podsektor ili regrupiranje raznih podsektora. Mogu se razlikovati tri vrste posebnih sektorskih računa:
- (a) oni povezani s djelatnostima ili proizvodima;
 - (b) oni povezani s institucionalnim sektorima;

(c) oni koji kombiniraju oba pristupa.

Primjeri posebnih sektorskih računa povezanih s djelatnostima ili proizvodima su računi poljoprivrede, računi šumarstva i ribarstva, računi turizma, računi IKT-a, računi energije, računi prijevoza, računi stambenih zgrada i računi za kreativni sektor.

Primjeri posebnih sektorskih računa povezanih s institucionalnim sektorima su statistika državnih financija, monetarna i financijska statistika, bilanca plaćanja, računi javnog sektora, računi neprofitnih ustanova, računi nadopunjavaju statistiku državnih financija.

- 22.34. Posebni sektorski računi mogu se također usredotočiti na integriranu analizu gospodarskih aktivnosti unutar jednog ili više institucionalnih sektora. Na primjer, računi za podsektore nefinancijskih društava mogu se uspostaviti grupiranjem prema osnovnoj gospodarskoj aktivnosti. Analiza može pokrivati cjelokupan gospodarski proces, od proizvodnje do akumulacije. Može se izvršiti sustavno na prilično zbirnoj razini standardne klasifikacije po djelatnosti. Također se može izvršiti za odabrane djelatnosti od posebnog interesa za zemlju. Slične analize mogu se izvršiti za aktivnosti proizvodnje kućanstava, barem do točke u kojoj se izračunava poduzetnički dohodak. Može biti korisno i naglasiti aktivnosti koje igraju glavnu ulogu u vanjskim transakcijama gospodarstva. Te ključne aktivnosti mogu uključivati naftni sektor, bankarstvo, rudarske aktivnosti, aktivnosti povezane sa specifičnim kulturama, prehrambenim proizvodima i pićima poput kave, cvijeća, vina i whiskeya, te s turizmom. Mogu igrati vitalnu ulogu u nacionalnom gospodarstvu, uzimajući u obzir važan dio izvoza, zaposlenosti, devizne aktive i državnih resursa. Ključni sektori mogu uključivati i sektore kojima je potrebno posvetiti posebnu pozornost sa stajališta socijalne ekonomske politike. Primjeri toga su poljoprivredne aktivnosti koje primaju subvencije i drugi transferi iz središnje, lokalne ili europske države, ili koje su zaštićene znatnim uvoznim carinama.
- 22.35. Prvi korak pri uspostavi posebnih sektorskih računa je definiranje ključnih aktivnosti i njihovih pripadajućih proizvoda. Za to može biti potrebno povezivanje stavki Međunarodne standardne industrijske klasifikacije (eng. *International Standard Industrial Classification - ISIC*) ili odgovarajuće nacionalne klasifikacije. Proširenje ključnog sektora ovisi o gospodarskim okolnostima i zahtjevima u vezi s politikom i analizom.
- 22.36. Uspostavljen je račun roba i usluga za ključne proizvode koji pokazuje izvore i uporabe tih proizvoda. Izrađeni su račun proizvodnje i račun stvaranja dohotka za ključne djelatnosti. Za ključne djelatnosti i proizvode koriste se detaljne klasifikacije za potpuno razumijevanje gospodarskog procesa i povezanih postupaka vrednovanja na tom području. U načelu postoji kombinacija tržišnih i propisanih, administrativnih cijena, i kompleksan sustav poreza i subvencija.
- 22.37. Ključni proizvodi i ključne djelatnosti mogu se analizirati u kontekstu tablice ponude i uporabe kako je prikazano u tablicama 22.5. i 22.6. Ključne djelatnosti detaljno su prikazane u stupcima, a druge djelatnosti mogu biti i agregirane. U redovima su na sličan način detaljno prikazani ključni proizvodi, a drugi proizvodi agregirani. Na dnu tablice uporabe, redovi pokazuju *inpute* rada, bruto investicije u dugotrajnu imovinu i stanja dugotrajne aktive. Kad ključnu aktivnost obavljaju vrlo heterogene vrste proizvođača, kao što su mali poljoprivrednici i velike plantaže u vlasništvu i pod upravljanjem društava, razlikuju se dvije skupine proizvođača jer imaju različite troškovne strukture i različito se ponašaju.
- 22.38. Za ključni sektor sastavlja se skupina računa. U tu svrhu treba ograničiti ključni sektor. U slučaju naftnih i rudarskih aktivnosti ključni se sektor uglavnom sastoji od ograničenog broja velikih društava. Obuhvaćene su sve transakcije potonjih, čak i kad obavljaju sporedne aktivnosti. Razlikovanje društava koja su javna, onih koja su inozemno kontrolirana i onih koja su privatna također može biti temeljno kad se radi o ključnom sektoru. Same poslovne račune treba pažljivo proučiti za svako veliko obuhvaćeno društvo radi izvršavanja integrirane analize. Dio rudarskih aktivnosti mogu izvršavati mala društva ili neinkorporirana poduzeća. Te jedinice moraju biti uključene u ključni sektor, čak i ako je neophodno pouzdati se na djelomične informacije proizašle iz statističkih istraživanja ili administrativnih podataka.
- 22.39. Država u mnogim slučajevima igra važnu ulogu u vezi s ključnim aktivnostima, bilo putem primitaka poreza i vlasničkih dohoda ili putem regulatorne aktivnosti i subvencija. Sukladno tome, važno je detaljno proučavanje transakcija između ključnog sektora i opće države. Klasifikacija transakcija može se proširiti radi prepoznavanja onih tokova koji su povezani s ključnom aktivnošću, uključujući odgovarajuće poreze na proizvode. Takve tokove primaju, uz sam opći proračun, razne državne agencije, kao što su ministarstva za posebne namjene, sveučilišta, fondovi i posebni računi. Radi analize može biti korisno naznačiti na koji način država koristi takva sredstva. To iziskuje analizu po namjeni ovog dijela državnog izdatka.

Tablica 22.5. — Tablica ponude za ključne djelatnosti i proizvode

	Output po djelatnosti			Ukupno	Uvoz	Ukupna ponuda u bazičnim cijenama	Trgovačke i transportne marže	Porezi na proizvode	Subvencije na proizvode (—)	Ukupna ponuda u nabavnim cijenama
	Ključne djelatnosti									
	1	2 ...	Ukupno							
Ključni proizvodi										
1.										
2.										
...										
Ostali proizvodi										
Ukupno										

Tablica 22.6. — Tablica uporabe za ključne djelatnosti i proizvode

	Troškovi proizvodnje po djelatnosti				Ukupno	Izvozi	Finalna potrošnja	Ukupno			Bruto investicije u imovinu	Ukupna uporaba u nabavnim cijenama	Ključne djelatnosti
	Ostali proizvođači		...	Ukupno				Kućanstva	Država	NPUSK			
	1	2											
Karakteristični proizvodi													
1.													
2.													
...													
Ostali proizvodi													
Ukupno													
Naknade zaposlenicima													
Ostali neto porezi na proizvodnju													
Potrošnja fiksnog kapitala													
Poslovni višak, neto													
Ukupno													
Dodatne informacije													
Inputi rada													
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu													
Stanje dugotrajne aktive, neto													

- 22.40. Kad se ključne aktivnosti temelje na prirodnim neobnovljivim izvorima kao što su ispodpovršinsko bogatstvo, u računima ključnog sektora bilježe se promjene u tim resursima kroz nova otkrića i iscrpljivanje, u računima ostalih promjena aktive, a vlasničke dobitke i gubitke na njih u računu revalorizacije. Ti su podaci ključni za procjenu ekonomskih rezultata gospodarstva. U širem smislu, računi ključnog sektora mogu se proširiti na račune okoliša.
- 22.41. Računi ključnog sektora mogu se predstaviti u okviru integriranih ekonomskih računa. Uvodi se stupac ili skupina stupaca za ključne sektore, a ostali se stupci preimenuju gdje je to potrebno, kao što su „ostala nefinancijska društva” ili „ostala kućanstva”. Na taj način je moguće vidjeti reprezentativne udjele ključnog sektora i drugih sektora u transakcijama i izravnavajućim stavkama. Točan oblik takve tablice ovisi o predviđenim ciljevima. Još jedan korak može se sastojati u pokazivanju u dodatnim tablicama odnosa „od koga kome” između ključnog sektora i ostalih sektora, uključujući inozemstvo.

Obuhvaćanje nemonetarnih podataka

- 22.42. Važno obilježje mnogih satelitskih računa je obuhvaćanje nemonetarnih podataka, kao što su podaci o emisijama CO₂ po djelatnosti u računima okoliša ili broj liječenja po vrsti zdravstvene skrbi u računima zdravstva. Povezanost takvih nemonetarnih podataka s monetarnim podacima može pružiti ključne omjere, kao što su emisije CO₂ po milijardama eura dodane vrijednosti ili troškova po liječenju. U tablici 22.7. naveden je širok raspon primjera.

Dodatne pojedinosti i dopunski koncepti

- 22.43. Druga dva važna obilježja satelitskih računa su dodatne pojedinosti i dopunski koncepti. Širok raspon primjera naveden je u tablicama 22.8. i 22.9.

Tablica 22.7. — Primjeri nemonetarnih podataka u satelitima

Satelit	Primjer nemonetarnih podataka	Omjer monetarnih i nemonetarnih podataka?
Računi obrazovanja	Broj učenika i studenata	Troškovi i naknade po učeniku/studentu
	Broj učitelja	Naknade zaposlenicima po učitelju
Računi okoliša	Tone nafte	Cijena nafte po barelu
	Emisija CO ₂ po djelatnosti	Emisija CO ₂ po djelatnosti po mlrd. eura dodane vrijednosti
Državne financije	Zaposlenost u državnom sektoru	Naknade zaposlenicima po zaposleniku
	Broj socijalnih naknada	Prosječna socijalna naknada
Računi zdravstva	Broj liječenja/pacijenata po vrsti zdravstvene skrbi	Troškovi po liječenju/pacijentu
Računi proizvodnje kućanstava	Utrošak vremena u proizvodnji kućanstava	Oportunitetni trošak utroška vremena
Računi rada	Zaposlenost (odrađeni sati/ekvivalent punog radnog vremena) po djelatnosti	Naknade zaposlenicima po odrađenom satu/ekvivalentu punog radnog vremena
	Broj radnih mjesta	
Računi produktivnosti i rasta	Inputi rada po djelatnosti	Produktivnost rada po djelatnosti
Računi istraživanja i razvoja	Broj odobrenih patenata	
	Zaposlenost u sektoru istraživanja i razvoja	Naknade zaposlenicima po zaposleniku
Računi sigurnosti	Broj zatvorenika	Troškovi po zatvoreniku
Računi socijalne zaštite	Broj socijalnih naknada, npr. korisnika mirovine	Prosječna socijalna naknada po (vrsti) programa
Računi turizma	Broj turista	Izdatak po turistu

Tablica 22.8. — Primjeri dodatnih pojedinosti u raznim satelitima

Satelit	Dodatne pojedinosti
Računi poljoprivrede	Više pojedinosti o proizvodnji raznih poljoprivrednih proizvoda
Računi okoliša	Puno više pojedinosti o vrijednosti stanja i tokova prirodnih resursa Više pojedinosti o izdacima za zaštitu okoliša
Računi zdravstva	Detaljna raščlamba usluga zdravstvene zaštite
Računi proizvodnje kućanstava	Proizvodnja kućanstava raščlanjena po osnovnoj funkciji (npr. stanovanje, prehrana, skrb)
Računi osobnog dohotka i bogatstva	Informacije o raspodjeli osobnog dohotka i bogatstva
Računi rada i MDR	Naknade zaposlenicima i zaposlenost po dobi, spolu i razini obrazovanja
Računi socijalne zaštite	Prihodi i rashodi po pojedinačnom programu socijalne zaštite i skupini programa
Tablice poreznih prihoda	Porezni prihod raščlanjen u puno podrobniju klasifikaciju

Tablica 22.9. — Primjeri dopunskih koncepata u raznim satelitima

Satelit	Dopunski koncepti
Računi poljoprivrede	Tri pokazatelja poljoprivrednog dohotka
Računi okoliša	Porezi za zaštitu okoliša
Državne financije	Državni prihodi i rashodi
Neslužbeni sektorski računi	Neformalni sektor
Računi produktivnosti i rasta	Ukupna produktivnost sektora
Računi socijalne zaštite	Ukupni izdaci za potporu za starije
Tablice poreznih prihoda	Ukupni porezni prihodi prema različitim alternativnim definicijama

Različiti temeljni koncepti

22.44. Uporaba različitih temeljnih koncepata nije uobičajena kod satelitskih računa. Relativno manje odstupanje je to da se za razne satelitske račune neke usluge ne smatraju pomoćnima, npr. za satelitski račun prijevoza, usluga prijevoza ne smatra se pomoćnom. Međutim, za neke satelitske račune mogu se tražiti važne promjene u temeljnim konceptima, npr. u računu okoliša domaći proizvod može se prilagoditi u skladu s iscrpljivanjem prirodnih resursa. Primjeri su navedeni u tablici 22.10.

Uporaba modeliranja i uključivanje eksperimentalnih rezultata.

22.45. Neki satelitski računi mogu uključivati eksperimentalne rezultate ili mogu koristiti modeliranje; iznosi u satelitskom računu manje su pouzdani od onih u glavnim računima. Međutim, sastavljanje glavnih računa također uključuje uporabu ekonometrijskih ili matematičkih modela i uključivanje eksperimentalnih rezultata. To, dakle, nije osnovna razlika između okvira glavnih računa i satelitskih računa. Ta pitanja prikazuju primjeri iz tablice 22.11.

Tablica 22.10. — Primjeri različitih temeljnih koncepata u satelitima

Satelit	Različiti temeljni koncept
Računi okoliša	Prilagodba domaćeg proizvoda u skladu s iscrpljenjem, obrambenim izdatkom države i propadanjem
Računi zdravstva	Zdravstvena zaštita na radu nije pomoćna usluga

Satelit	Različiti temeljni koncept
Računi proizvodnje kućanstava	Neplaćene usluge kućanstava i dobrovoljne usluge unutar su granice proizvodnje
Prošireni računi	Računi koji uključuju znatno šire koncepte proizvodnje i investicije u imovinu (npr. ljudski kapital i trajna potrošna dobra)
Dopunska tablica za mirovinu	Definirana davanja iz mirovinskog sustava financirana izvan fondova smatraju se pasivom i aktivom
Računi prijevoza	Usluge prijevoza nisu pomoćna usluga

Tablica 22.11. — Primjeri uporabe ekonometrijskih ili matematičkih modela u sastavljanju središnjeg okvira i satelita

Središnji okvir	<p>Procjena vrijednosti financijske ili ne-proizvedene aktive kao neto sadašnje vrijednosti očekivanih budućih prihoda i rashoda</p> <p>Ispravljanje anketa o kućanstvima zbog izostanka odgovora korištenjem regresijske analize</p> <p>Procjena neto stanja dugotrajne imovine i potrošnje fiksnog kapitala primjenom metode stalne inventarizacije, očekivanog gospodarskog vijeka i matematičkih funkcija amortizacije</p> <p>Procjena vrijednosti usluge stanovanja vlasnika nekretnine primjenom podataka o stanovima, tržišnim najaminama i regresijske analize</p> <p>Procjena sezonskih korekcija primjenom matematičkog modela</p> <p>Procjena hedoničkih promjena cijena primjenom matematičkog modela</p>
Sateliti	
Računi okoliša	Procjena vrijednosti iscrpljivanja i propadanja
Računi proizvodnje kućanstava	Procjena vrijednosti neplaćenih kućanskih usluga
Računi neformalnog sektora	Eksperimentalne procjene vrijednosti raznih vrsta neformalnih aktivnosti
Računi produktivnosti i rasta	Procjena opsega <i>inputa</i> kapitala primjenom funkcija učinkovitosti kroz vrijeme za svaku vrstu imovine
Dopunska tablica za mirovinu	Procjena prava na mirovinu primjenom raznih vrsta aktuarskih pretpostavki o demografiji, diskontnoj stopi i rastu plaća
Tablica eksperimentalnih rezultata na temelju smatranja izdatka za istraživanje i razvoj ulaganjem u imovinu	

Planiranje i izrada satelitskih računa

22.46. Planiranje i izrada satelitskog računa sastoji se od četiri koraka:

- (a) definiranje namjena, uporaba i zahtjeva;
- (b) odabir bitnog iz nacionalnih računa;
- (c) odabir bitnih dopunskih informacija, npr. iz raznih specifičnih statistika ili administrativnih izvora podataka;
- (d) kombiniranje obiju skupina koncepata i iznosa u jednu skupinu tablica i računa.

22.47. Pri prvoj izradi i sastavljanju satelitskih računa često se otkriju neočekivani rezultati tijekom četiriju koraka. Zbog toga je sastavljanje satelitskih računa tekući posao. Tek je nakon iskustva sa sastavljanjem i korištenjem satelita i nakon uvođenja izmjena tamo gdje su potrebne moguće eksperimentalnu skupinu tablica pretvoriti u zreli statistički proizvod.

22.48. Pri odabiru bitnog iz nacionalnih računa mogu se razlikovati tri aspekta: međunarodni nacionalni računovodstveni koncepti, operativni koncepti korišteni u statistici nacionalnih računa zemlje, i pouzdanost statistike nacionalnih računa.

- 22.49. Pri planiranju i izradi satelitskog računa često se otkriju značajke primjenom koncepata središnjeg okvira za namjenu. Iz točke gledišta namjene, one mogu biti korisne ali i neočekivana ograničenja. Na primjer, pri prvom planiranju i izradi računa istraživanja i razvoja mogu se otkriti poteškoće kao što su preklapanje s istraživanjem i razvojem za softver i zdravstvenu zaštitu ili uloga multinacionalnih poduzeća u uvozu i izvozu istraživanja i razvoja.
- 22.50. Sličan postupak primjenjuje se na operativne koncepte korištene u izradi statistike nacionalnih računa. Može se ispostaviti da nedostaju neizostavne pojedinosti zbog prekomjerno zbirne razine sastavljanja ili objavljivanja, ili zbog činjenice da univerzalni koncepti možda nisu strogo primijenjeni. Na primjer, aktivnosti istraživanja i razvoja nekih velikih multinacionalnih poduzeća mogu biti uključene u djelatnost njihovih glavnih aktivnosti a ne u djelatnost usluga istraživanja i razvoja.
- 22.51. Pouzdanost dijelova statistike nacionalnih računa može predstavljati poteškoću. Statistika nacionalnih računa sastavljena je i objavljena ne uzimajući u obzir namjenu satelitskog računa. Odabirom odgovarajućih iznosa iz statistike službenih nacionalnih računa često se ispostavi da veličina, sastav ili razvoj s vremenom nisu prihvatljivi za namjenu. Zbog toga treba provjeriti tekuće izvore podataka i metode sastavljanja i obogatiti ih dodatnim izvorima podataka ili unaprijeđenim metodama izrade.
- 22.52. U slučaju odabira odgovarajućih informacija iz izvora koji nisu nacionalni računi, već, na primjer, druga službena statistika ili izvori administrativnih podataka doći će do sličnih poteškoća u smislu koncepata i iznosa: koncepti koji se službeno koriste mogu otkriti neočekivane nedostatke u smislu specifične namjene satelita, stvarni koncepti mogu se razlikovati od službenih koncepata, a pouzdanost, pojedinosti, vremensko određenje i učestalost mogu predstavljati poteškoće. Sve te poteškoće treba riješiti, bilo dodatnim procjenama radi nadilaženja razlike u konceptima, razvrstavanjem tokova u nemonetarnom smislu po djelatnosti ili sektoru, ili prilagodbom koncepata korištenih u satelitskom računu.
- 22.53. Za kombiniranje informacija o nacionalnim računima i ostalih informacija u jednu skupinu tablica ili računa potreban je dodatan rad: treba riješiti propuste, preklapanja i numeričke nedosljednosti i procijeniti prihvatljivost rezultata. Rezultat će po mogućnosti biti u potpunosti uravnotežena skupina tablica. Međutim, može biti neophodno pokazati odstupanja između izvora podataka i alternativnih pristupa.
- 22.54. Pretvaranje dosljednog satelitskog računa u proizvod za korisnike podataka može uključivati dodatne korake. Može se uvesti tablica za pregled ključnih pokazatelja za određeni niz godina. Ti ključni pokazatelji mogu se usredotočiti na opisivanje veličine, sastavnica i kretanja predmetnog pitanja, ili mogu prikazivati povezanost s nacionalnim gospodarstvom i njegovim glavnim sastavnicama. Mogu se dodati dodatne pojedinosti ili klasifikacije bitne za političke i analitičke namjene. Mogu se ispustiti pojedinosti s malo dodane vrijednosti ili čije je prikupljanje relativno skupo. Napori se također mogu usredotočiti na smanjenje složenosti tablica, povećanje jednostavnosti i transparentnosti za korisnike podataka i uključivanje standardnih knjigovodstvenih raščlamba u zasebnu tablicu.

DEVET SPECIFIČNIH SATELITSKIH RAČUNA

22.55 U ostatku ovog poglavlja ukratko se razmatraju sljedeći satelitski računi:

- (a) računi poljoprivrede;
- (b) računi okoliša;
- (c) računi zdravstva;
- (d) računi proizvodnje kućanstava;
- (e) računi rada i MDR;
- (f) računi produktivnosti i rasta;
- (g) računi istraživanja i razvoja;
- (h) računi socijalne zaštite;
- (i) satelitski računi turizma.

Računi poljoprivrede

- 22.56. Primjer računa poljoprivrede je ekonomski račun za poljoprivredu (ERP) ⁽¹⁾. Namijenjen je opisivanju poljoprivredne proizvodnje i razvoja poljoprivrednog dohotka. Te se informacije koriste za analiziranje gospodarske situacije poljoprivrede države članice i nadzor i procjenu zajedničke poljoprivredne politike u Europskoj uniji.
- 22.57. ERP se sastoji od računa proizvodnje, računa stvaranja dohotka, računa poduzetničkog dohotka i kapitalnog računa za poljoprivrednu proizvodnju. Račun proizvodnje sadrži detaljnu raščlambu koja pokazuje *output* za niz poljoprivrednih proizvoda, kao i za nepoljoprivredne sporedne djelatnosti; također je predstavljena znatna količina pojedinosti za intermedijarnu potrošnju i investicije u imovinu. Podaci za račun proizvodnje i bruto investicije u dugotrajnu imovinu navedeni su i u tekućim cijenama i po količini. Osim toga, tri pokazatelja poljoprivrednog dohotka prikazana su kako slijedi:
- (a) indeks stvarnog dohotka faktora u poljoprivredi po godišnjoj jedinici rada, koja se smatra ekvivalentom punog radnog vremena;
 - (b) indeks stvarnog neto poljoprivrednog poduzetničkog dohotka po godišnjoj jedinici neplaćenog rada, koja se smatra ekvivalentom punog radnog vremena;
 - (c) neto poljoprivredni poduzetnički dohodak.

Realni indeksi i promjene vrijednosti pokazatelja dohotka dobivaju se deflacijom odgovarajućih nominalnih podataka implicitnim indeksom cijena BDP-a.

- 22.58. Poljoprivredna djelatnost u ERP-u vrlo je slična poljoprivrednoj djelatnosti u središnjem okviru. Međutim, postoje razlike. Na primjer, izostavljene su jedinice koje se bave proizvodnjom sjemena za istraživanje ili certifikaciju ili jedinice kojima poljoprivredna djelatnost predstavlja samo slobodnu aktivnost. No, većina poljoprivrednih djelatnosti jedinica čija osnovna djelatnost nije poljoprivredna obuhvaćena je poljoprivrednom djelatnošću.
- 22.59. ERP se usredotočuje na proizvodni proces i dohodak koji stvara. Međutim, satelitski račun poljoprivrede ne mora se u načelu u potpunosti podudarati s ERP-om. Poljoprivredni računi također bi mogli uključivati tablicu ponude i uporabe koja pruža sustavni pregled ponude i uporabe poljoprivrednih proizvoda. Na taj način bile bi osigurane informacije o ulozi uvoza, uključujući ulogu uvoznih carina, o kretanjima u potražnji za poljoprivrednim proizvodima kao što su izvozi i krajnja potrošnja kućanstava, kao i o ulozi povezanih poreza i subvencija. Poljoprivredni računi bi se također mogli proširiti uključivanjem sporednih nepoljoprivrednih djelatnosti, kao što su one za slobodne aktivnosti. Na taj način se mogu utvrditi trendovi i zamjenski mehanizmi. Interakcija s državom može se eksplicitno pokazati dodavanjem tablice koja pokazuje sav dohodak i kapitalne transfere lokalne, središnje ili europske vlade poljoprivrednoj industriji; to može uključivati i poseban način obrade u poreznom sustavu. Poljoprivredni računi mogu se također izraditi kao poseban sektorski račun i uključivati cijeli niz računa, uključujući bilance i financijska izvješća, za poljoprivrednike i društva koja se bave poljoprivredom.

Računi okoliša

- 22.60. U međunarodnim smjericama o računima okoliša (Sustav okolišno-gospodarskog računovodstva, SEEA, 2003.) ⁽²⁾ prikazan je razrađeni okvir računovodstva za opisivanje i analizu okoliša i njegovih interakcija s gospodarstvom. Računi okoliša satelitski su račun nacionalnih računa. To znači da se koriste iste klasifikacije i koncepti; izmjene se uvode samo gdje je to potrebno radi računa okoliša.
- 22.61. Integrirana skupina računa za informacije o gospodarstvu i okolišu omogućava analizu doprinosa okoliša gospodarstvu i učinka gospodarstva na okoliš. Zadovoljava potrebe kreatora politike osiguravanjem pokazatelja i opisne statistike radi nadzora interakcije između okoliša i gospodarstva. Može služiti i kao instrument za strateško planiranje i analizu politike radi identificiranja planova razvoja veće održivosti. Na primjer, kreatori politike koji određuju razvoj djelatnosti koje opširno iskorištavaju okolišne resurse bilo kao *input* ili odljeve moraju biti svjesni dugoročnih učinaka na okoliš. Kreatori politike koji postavljaju okolišne standarde također moraju biti svjesni vjerojatnih posljedica po gospodarstvo, npr. djelatnosti za koje je vjerojatno da će biti pogođene i koje su posljedice po zaposlenost i kupovnu moć. Alternativne okolišne strategije mogu se usporediti uzimanjem u obzir gospodarskih posljedica.

⁽¹⁾ Uredba (EZ) br. 138/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. prosinca 2003. o ekonomskim računima poljoprivrede na području Zajednice (SL L 33, 5.2.2004., str. 1.).

⁽²⁾ Priručnik se izdaje pod zajedničkom odgovornošću Ujedinjenih naroda, Europske komisije, Međunarodnog monetarnog fonda, OECD-a i Svjetske banke.

- 22.62. U središnjem okviru razmatraju se razni aspekti računovodstva okoliša. Točnije, mnogi troškovi i kapitalne stavke računovodstva u vezi s prirodnim bogatstvom utvrđuju se zasebno u klasifikacijama i računima koji se bave stanjima i drugim količinskim promjenama aktive. Na primjer, klasifikacija neproizvedene aktive pokazuje zasebne stavke za ispodpovršinsku imovinu kao što su podzemne rezerve nafte, mineralni resursi, neograđeno prirodno bogatstvo i vodeno bogatstvo. Takve značajke omogućavaju uporabu središnjeg okvira kao polazne točke za računovodstvo okoliša. Međutim, nekoliko sastavnica središnjeg okvira, posebno one u računu za ostale količinske promjene, dodatno su raščlanjene i ponovno razvrstane u satelitskom računu, a drugi sastavnice su dodane.
- 22.63. Iz točke gledišta okoliša, dva su glavna nedostatka središnjeg okvira i njegovih ključnih agregata kao što je BDP, investicije u imovinu i štednja. Prvo, iscrpljivanje i oskudnost prirodnih resursa ima ograničeno pokrivanje, a ti čimbenici mogu ugroziti održivu produktivnost gospodarstva. Drugo, središnji okvir ne pokriva propadanje kvalitete okoliša i posljedice na ljudsko zdravlje i dobrobit.
- 22.64. U središnjem okviru razmatra se samo proizvedena aktiva u izračunu neto dodane vrijednosti. Cijena njihove uporabe odražava se u intermedijarnoj potrošnji i potrošnji fiksnog kapitala. Neproizvedeno prirodno bogatstvo - kao što su zemljište, rezerve ruda i šuma - uključeni su u granicu aktive do mjere do koje su pod učinkovitom kontrolom institucionalnih jedinica. Međutim, u troškovima proizvodnje ne uzima se u obzir njihova uporaba. To znači ili da cijena proizvoda ne odražava takve troškove ili, u slučaju troškova iscrpljivanja, da su takvi troškovi uključeni s drugim neidentificiranim elementima u preostalom izračunu poslovnog viška. Na temelju računa okoliša moguće je izričito prepoznati i procijeniti takve troškove.
- 22.65. Okvir računovodstva okoliša SEEA 2003. sastoji se od pet kategorija:
- (a) računi fizičkog i hibridnog toka;
 - (b) gospodarski računi za okolišne transakcije;
 - (c) računi prirodnih dobara u fizičkom i monetarnom smislu
 - (d) računi za obrambene izdatke i iscrpljivanje;
 - (e) modificirajući agregati iz središnjeg okvira radi uzimanja iscrpljivanja u obzir.
- 22.66. U računima fizičkog i hibridnog toka bilježe se četiri različite vrste tokova:
- (a) prirodno bogatstvo: rude, energetske resursi, voda, tlo i biološki resursi. Trenutačno se prodaju na tržištima, ulaze u gospodarsku sferu, a mogu se okarakterizirati kao proizvodi;
 - (b) *inputi* ekosustava: kisik nužan za sagorijevanje i voda kroz padaline ili prirodne vodene tokove i ostali prirodni *inputi* poput hranjivih tvari i ugljičnog dioksida koji je potreban biljkama za rast; to isključuje vodu, hranjive tvari ili kisik koje gospodarstvo isporučuje kao produkte.
 - (c) produkti: roba i usluge koji se proizvode i koriste unutar gospodarske sfere, uključujući tokove roba i usluga između nacionalnog gospodarstva i inozemstva. To uključuje obrađena prirodna dobra, prirodne resurse koji se kupuju ili prodaju, poput ulja, drva i vode, te otpadni materijal od gospodarske vrijednosti;
 - (d) ostaci: slučajni ili neželjeni *outputi* iz gospodarstva koji imaju nultu ili negativnu vrijednost za jedinicu u kojoj su nastali. Ostaci obuhvaćaju kruti, tekući ili plinoviti otpad. Mogu se reciklirati ili ponovno upotrijebiti, ili ispustiti u okoliš. Ostaci mogu imati pozitivnu vrijednost za jedinicu osim one u kojoj su nastali. Na primjer, kućni otpad prikupljen za recikliranje nema vrijednost za kućanstvo, ali može imati određenu vrijednost za subjekta koji reciklira otpad. Otpadni materijali koji imaju vrijednost koju jedinica u kojoj nastaje može ostvariti smatraju se produktima, a ne ostacima.
- 22.67. Fizički tokovi mjere se u jedinicama količine koje odražavaju fizička obilježja predmetnog materijala, energije ili ostataka. Fizički tok može se mjeriti u alternativnim jedinicama ovisno o fizičkom obilježju koje se uzima u obzir. Prikladnost određene jedinice ovisi o namjeni i predviđenoj svrsi računa toka. Za izračun fizičkog toka,

masa i količina najčešće su korištena fizička obilježja. U slučaju tokova energije, džuli ili tone ekvivalenta nafte najčešće su korištena jedinica. Jedinice količine u računima fizičkog toka razlikuju se od količina korištenih u središnjem okviru. Na primjer, u središnjem okviru, vrijednost računala nije u njegovoj masi već u ponderiranoj mješavini obilježja koja želi korisnik, kao što je brzina računanja.

- 22.68. Računi fizičkog toka mogu se predstaviti kao tablice ponude i uporabe. To je prikazano u tablicama 22.12. i 22.13.
- 22.69. Računi hibridnog toka prikaz su jednostruke matrice koji sadrži i nacionalne račune u monetarnom smislu i račune fizičkog toka. Važna vrsta hibridnih računa su tablice ponude i uporabe; sadrže kombinaciju informacija iz tablica fizičke ponude i uporabe i onih iz tablica ponude i uporabe u monetarnom smislu.
- 22.70. Informacije iz računa hibridnog toka mogu se povezati s temama vezanima uz okoliš koje se bave određenim problemima okoliša, kao što je efekt „staklenika”, oštećenje ozonskog omotača i acidifikacija. Za to su potrebni pretvorbeni faktori kojima se iznosi za specifične tvari pretvaraju u agregirane pokazatelje za teme vezane uz okoliš. Time se može doći do tablice u kojoj je prikazan pregled doprinosa potrošnje i proizvodnje raznih djelatnosti različitim temama vezanima uz okoliš i BDP-u, kao što je prikazano u tablici 22.14.

Tablica 22.12. — Tablica fizičke ponude i uporabe

Tablica fizičke ponude

		(Milijuni tona)													
		Djelatnosti				Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala
		Pojlopriveda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u imovinu, promjena zalih, skladištenje otpada	Uvozi proizvoda	Prirodni resursi i inputi ekosustava od nerezidenata na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Prekogrančni priljevi iz inoz. od strane medija okoliša		
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
Proizvodi	P1	Životinjski ili biljni proizvodi	66,000	49,000	1,000	116,000					16,000				132,000
	P2	Kamen, šljunak i građevni materijal	112,000	163,000		275,000					13,000				288,000
	P3	Energija	65,000	59,000		124,000					95,000				219,000
	P4	Metali, strojevi itd.		10,000		10,000					10,000				20,000
	P5	Plastika i plastični proizvodi		2,000		2,000					2,000				4,000
	P6	Drvo, papir itd.	7,000	7,000		14,000					1,000				15,000
	P7	Ostala roba		9,000	1,000	10,000					13,000				23,000
		Svi proizvodi	250,000	299,000	2,000	551,000					150,000				701,000

		Djelatnosti					Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u imovinu, promjena zaliha, skladištenje otpada	Uvozi proizvoda	Prirodni resursi i inputi ekostava od nerezidenata na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Prekogrančni priljevi iz inoz. od strane medija okoliša	E		
															I1	
Ostaci	U državnom području															
	R1	CO ₂	19,020	111,398	29,930	160,348	16,908	25,080	41,988	0,990		4,172			207,498	
	R2	N ₂ O	0,007	0,042	0,012	0,061	0,003	0,004	0,007			0,001			0,069	
	R3	CH ₄	0,073	0,452	0,125	0,650	0,004	0,020	0,024	0,477		0,001			1,152	
	R4	NO _x	0,061	0,275	0,151	0,487	0,084	0,026	0,110			0,025	0,117		0,739	
	R5	SO ₂	0,023	0,139	0,030	0,192	0,003	0,001	0,004			0,001	0,087		0,284	
	R6	NH ₃	0,020	0,123	0,038	0,181		0,007	0,007				0,019		0,207	
	R7	Ostalo u zrak	0,010	0,061	0,015	0,086		0,012	0,012				0,002		0,100	
	R8	P	0,070	0,020	0,004	0,094		0,011	0,011	0,003		0,001	0,014		0,123	
	R9	N	0,590	0,210	0,098	0,898		0,117	0,117	0,024		0,006	0,323		1,368	
	R10	Ostalo u vodu	0,030	0,021	0,006	0,057		0,021	0,021	0,001		0,001	0,003		0,083	
	R11	Rudarski otpad	7,233	2,320		9,553									9,553	
	R12	Ostali kruti otpad	8,103	71,619	22,929	102,651	0,100	5,060	5,160	71,100		1,548	7,656		188,115	

	Djelatnosti	Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala					
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge		Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja			Ulaganje u imovinu, promjena zaliha, skladištenje otpada	Uvozi proizvoda	Prirodni resursi i inputi ekosustava od nerezidenata na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Prekogranični priljevi iz inoz. od strane medija okoliša
Ukupno u nacionalni teritorij		35,240	186,680	53,338	275,258	17,102	30,359	47,461	72,595			5,756	8,221		409,291	
U područje inoz.																
U zrak																
R1	CO ₂			4,569	4,569	0,739		0,739							5,308	
R4	NO _x			0,010	0,010	0,004		0,004							0,014	
R5	SO ₂			0,008	0,008	0,002		0,002							0,010	
Ukupno u teritorij inoz.				4,587	4,587	0,745		0,745							5,332	
Ukupno ostaci		35,240	186,680	57,925	279,845	17,847	30,359	48,206	72,595			5,756	8,221		414,623	
Ukupna ponuda materijala		285,240	485,680	59,925	830,845	17,847	30,359	48,206	72,595	150,000		5,756	8,221		1 115,623	
Neto nakupljanje svih materijala (uporaba manje ponuda)						Neto povećanje po potrošnji (trajna potrošna dobra)	Neto povećanje u kapitalu	Neto izvoz proizvoda	Neto ekstrakcija od nerezidenata	Neto ostaci od rezidenata u inoz.	Neto prekogranični odljev ostataka od medija okoliša	Neto nakupljanje ostataka u nacionalnom okruženju	Neto bilanca			
						1,153	15,641	16,794	72,215	- 49,000	3,000	- 0,424	- 4,302	372,717	411,000	

Izvor: SEEAland skup podataka.

Tablica 22.13. — Tablica fizičke ponude i uporabe (nastavak)

Fizička tablica uporabe

(Milijuni tona)

		Djelatnosti				Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala	
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u inovinu, promjena zalih, skladištenje otpada	Izvozi	Resursi i inputi ekosustava koje koriste nerezidenti na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Prekogranični odljevi u inoz. od strane medija okoliša	E		
																I1
Proizvodi	P1	Životinjski ili biljni proizvodi	23,000	60,000	4,000	87,000		16,000	16,000	3,000	26,000					132,000
	P2	Kamen, šljunak i građevni materijal	12,000	148,000	2,000	162,000		2,000	2,000	114,000	10,000					288,000
	P3	Energija	34,000	101,000	20,000	155,000	7,000	10,000	17,000		47,000					219,000
	P4	Metali, strojevi itd.		11,000		11,000	1,000		1,000	1,000	7,000					20,000
	P5	Plastika i plastični proizvodi		2,000		2,000					2,000					4,000
	P6	Drvo, papir itd.		7,000	4,000	11,000		1,000	1,000		3,000					15,000
	P7	Ostala roba	5,000	8,000	1,000	14,000		2,000	2,000	1,000	6,000					23,000
		Svi proizvodi	74,000	337,000	31,000	442,000	8,000	31,000	39,000	119,000	101,000					701,000

		Djelatnosti				Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala	
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u imovinu, promjena zaliha, skladištenje otpada	Izvozi	Resursi i inputi ekosustava koje koriste rezidenti na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Pregogranični odljevi u inoz. od strane medija okoliša	E		
																I1
Nacionalni prirodni resursi	Nacionalni prirodni resursi															
	N1	Nafta	38,000			38,000										38,000
	N2	Plin	27,000			27,000										27,000
	N3	Ostalo	118,000	55,000		173,000										173,000
	N4	Drvo	7,000	1,000		8,000		1,000	1,000							9,000
	N5	Riba	1,000			1,000					1,000					2,000
	N6	Ostalo		2,000		2,000										2,000
	N7	Voda	1,000	6,000		7,000										7,000
		Ukupni nacionalni prirodni resursi		192,000	64,000		256,000		1,000	1,000		1,000				258,000
		Prirodni resursi u inozemstvu														
	N5	Riba	4,000			4,000										4,000
	N7	Voda		1,000		1,000		1,000	1,000							2,000
		Ukupni prirodni resursi u inozemstvu		4,000	1,000		1,000		1,000	1,000						6,000
		Ukupni prirodni resursi		196,000	65,000		261,000		2,000	2,000		1,000				264,000

		Djelatnosti				Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u imovinu, promjena zaliha, skladištenje otpada	Izvozi	Resursi i inputi ekosustava koje koriste nerezidenti na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Prekogrančni odljevi u inoz. od strane medija okoliša	E	
Inputi ekosustava	Inputi nacionalnih ekosustava	15,000	81,000	22,000	118,000	10,000	13,000	23,000			2,000			143,000	
	Inputi ekosustava inozemstva			3,000	3,000	1,000		1,000						4,000	
	Ukupni inputi ekosustava	15,000	81,000	25,000	121,000	11,000	13,000	24,000			2,000			147,000	
Ostaci	Iz nacionalnog teritorija														
	R1	CO ₂											207,498	207,498	
	R2	N ₂ O											0,069	0,069	
	R3	CH ₄											1,152	1,152	
	R4	NO _x										0,669	0,070	0,739	
	R5	SO ₂										0,196	0,088	0,284	
	R6	NH ₃										0,099	0,108	0,207	
	R7	Ostalo iz zraka										0,002	0,098	0,100	
	R8	P			0,020	0,020						0,010	0,093	0,123	
	R9	N			0,115	0,115						0,543	0,710	1,368	
	R10	Ostalo iz vode			0,010	0,010						0,002	0,071	0,083	
	R11	Rudarski otpad											9,553	9,553	
R12	Ostali kruti otpad	0,240	2,680	3,780	6,700				25,810			2,398	153,207	188,115	

		Djelatnosti				Potrošnja			Kapital	Inozemstvo				Nacionalno okruženje	Ukupna ponuda materijala
		Poljoprivreda, ribarstvo i rudarstvo	Proizvodnja, električna energija i građevinarstvo	Usluge	Ukupne djelatnosti	Prijevoz za vlastiti račun	Ostala potrošnja	Ukupna potrošnja	Ulaganje u imovinu, promjena zalih, skladištenje otpada	Izvozi	Resursi i inputi ekosustava koje koriste nerezidenti na nacionalnom teritoriju	Ostaci od nerezidenata u inoz.	Pregogranični odljevi u inoz. od strane medija okoliša	E	
	Ukupno iz nacionalnog teritorija	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810				3,919	372,717	409,291
	Iz teritorija inozemstva														
R1	CO ₂											5,308			5,308
R4	NO _x											0,014			0,014
R5	SO ₂											0,010			0,010
	Ukupno iz teritorija inozemstva											5,332			5,332
	Ukupno	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810			5,332	3,919	372,717	414,623
	Ukupna uporaba materijala	285,240	485,680	59,925	830,845	19,000	46,000	65,000	144,810	101,000	3,000	5,332	3,919	372,717	1 526,623

Tablica 22.14 — Neto doprinos potrošnje i proizvodnje BDP-u i šest tema u vezi s okolišem u Nizozemskoj, 1993.

Postotak

	Gospodarstvo	Okoliš				
		Efekt staklenika	Oštećenje ozonskog omotača	Acidifikacija	Eutrofikacija	Kruti otpad
Ukupno		100	100	100	100	100
Potrošnja		19	2	15	9	31
Djelatnost		79	97	85	91	66
Kapital i ostali izvori		2	1	—	—	3
Potrošnja	100	100	100	100	100	100
Vlastiti prijevoz	8	38	—	88	21	1
Ostala potrošnja	92	62	100	12	79	99
Proizvodnja	100	100	100	100	100	100
Poljoprivreda, lov, šumarstvo, ribarstvo	3	15	2	47	91	7
Rudarstvo i vađenje kamena	3	2	—	1	—	1
Proizvodnja						
Naftna industrija	1	7	—	11	—	
Kemijska industrija	2	14	27	6	2	16
Metalni proizvodi i strojevi	3	2	9	1	—	2
Ostala proizvodnja	12	12	20	7	6	25
Komunalne usluge	2	26	—	9	1	2
Prijevoz i skladištenje	6	8	6	12	1	5
Ostale usluge	68	14	36	6	–1	42

Izvor: de Haan (1997).

Napomena: crtica (—) znači da je vrijednost nula.

- 22.71. Gospodarski računi za okolišne transakcije sastoje se od računa zaštite okoliša i računa za druge transakcije povezane s okolišem, kao što su porezi, subvencije, investicijske potpore, vlasnički dohodak i stjecanje prava na emisiju i vlasničkih prava.
- 22.72. Za opisivanje zaštite okoliša vrlo je koristan funkcionalni pristup u kombinaciji s vrstom aktivnosti i analizom proizvoda. Zaštita okoliša pokriva širok raspon gospodarskih aktivnosti i proizvoda. Primjeri su ulaganja u čiste tehnologije, obnova okoliša nakon onečišćenja, recikliranje, proizvodnja ekoloških dobara i usluga, očuvanje i upravljanje prirodnim dobrima i resursima. Nacionalni agregat izdatka za zaštitu okoliša može se definirati tako da uključuje pomoćne usluge i povezane proizvode.
- 22.73. U računima okoliša razlikuju se tri različite vrste prirodnih dobara: prirodni resursi; zemlja uključujući pridruženu vodenu površinu; i ekosustavi. Neka od tih prirodnih dobara nisu bilježena u središnjem okviru. To se odnosi na prirodna dobra nad kojima nije moguće utvrditi vlasnička prava. Uključuju elemente okoliša kao što je zrak, velika vodna tijela i ekosustave koji su toliko rasprostranjeni ili izvan mogućnosti kontrole da nije moguće realizirati učinkovita vlasnička prava. Slično tome, resursi čije je postojanje jasno utvrđeno istraživanjem i razvojem, kao što su spekulativna ležišta nafte, ili koji su trenutačno nepristupačni, kao što su udaljene šume, ne smatraju se aktivom u središnjem okviru. Isto vrijedi za resurse koji su geološki utvrđeni ili kojima je lako pristupiti no koji ne donose tekuću gospodarsku korist jer ih još nije moguće isplativo iskoristiti.

- 22.74. Računi okoliša u fizičkom i monetarnom smislu opisuju stanja raznih prirodnih dobara i njihovih promjena. Dok se za neka dobra takav račun može sastaviti u monetarnom smislu, za neka druga mogući su samo fizički računi. Za dobra ekosustava, nije vjerojatno da je dostupno dovoljno informacija za sastavljanje stanja ili promjena tijekom godine na potpuno isti način kao za druga prirodna dobra. U slučaju tih dobara, korisnije je usredotočiti se na mjerenje promjena u kakvoći, većina kojih se odnosi na razgradnju, npr. acidifikaciju zemlje i vode i osutost drva.
- 22.75. Zbrojevi u središnjem okviru mogu se izmijeniti tako da bolje uzimaju u obzir probleme okoliša. Najčešće se preporučaju tri osnovne vrste prilagodbi: za iscrpljivanje, za obrambene izdatke države, i za razgradnju.
- 22.76. Iz točke gledišta okoliša, prilagodba radi iscrpljivanja potrebna je jer BDP i njegova stopa rasta ne ostavljaju mogućnost za iscrpljivanje raznih prirodnih dobara, kao što je nafta i nekultivirana riba i šume. Nije jasno kako uzeti u obzir iscrpljivanje, a dostupno je mnogo različitih mogućnosti. Jedna krajnja mogućnost je smatrati cjelokupnu uporabu takvih neproizvedenih prirodnih dobara kao iscrpljivanje a ne kao dohodak od proizvodnje. Druga krajnja mogućnost je smatrati sve prihode od prodaje takvih dobara dohotkom koji doprinosi kućanskom dohotku. Sve druge mogućnosti dijele uporabu dobara na komponentu za iscrpljivanje i komponentu za dohodak. Različita načela i različite pretpostavke za životni vijek i diskontne stope daju različite iznose za prilagodbu za iscrpljivanje.
- 22.77. Troškovi za zaštitu okoliša ne sastoje se samo od izdataka za zaštitu okoliša. Na upravi može biti odgovornost utvrđivanja i nadzora ribolovnih kvota ili izdataka za zdravstvo povezanih s atmosferskim onečišćenjem ili nuklearnom katastrofom. Prilagodba države radi sanacijskih izdataka preporučuje se da bi izbjeglo njihovo povećavanje BDP-a: namijenjeni su smanjenju ili poništavanju negativnih vanjskih učinaka proizvodnje ili potrošnje koja uopće nije bilježena u BDP-u. U smislu neto domaćeg proizvoda, rješenje može biti bilježenje svih sanacijskih izdataka države kao investicije u imovinu i istodobno kao potrošnja kapitala. Međutim, u smislu uobičajeno korištenog BDP-a, to ne čini nikakvu razliku.
- 22.78. Domaći proizvod, štednja i ostali ključni agregati mogu se prilagoditi radi razgradnje, na primjer radi učinka onečišćenja u zraku i vodi. Međutim, obuhvatiti učinke propadanja teže je, manje sigurno i kontroverznije od uvođenja prilagodbi u računima bilo za propadanje ili sanacijske izdatke. Na primjer, kako uzeti u obzir štetu po ljudsko zdravlje ili činjenicu da biljke ili životinje sporije rastu, manje se razmnožavaju i umiru ranije zbog onečišćenja okoliša? Treba li katastrofe bilježiti kao rezultat ljudske gospodarske aktivnosti i stoga ih oduzeti od BDP-a?

Računi zdravstva

- 22.79. Računi zdravstva (vidjeti OECD, Sustav računa zdravstva, 2000.) međunarodni su okvir za zdravstvene podatke namijenjen za potrebe analize i politike, nacionalne ali i europske i međunarodne. Okvir je izrađen za zemlje sa širokim rasponom različitih modela organiziranja nacionalnih zdravstvenih sustava. Okvir je važan alat za nadzor sustava zdravstvene zaštite koji se brzo mijenjaju i postaju sve složeniji. Mjeri i predstavlja strukturalne promjene, kao što su prebacivanja s bolničke na izvanbolničku skrb i pojava multifunkcionalnih pružatelja skrbi.
- 22.80. Računi zdravstva pružaju odgovore na tri osnovna pitanja:
- (a) Koje vrste usluga i robe se kupuju za potrebe zdravstva?
 - (b) Tko pruža te usluge i robu?
 - (c) Koji su izvori financiranja?
- 22.81. Robe i usluge zdravstva podijeljene su po funkcijama. Razlikuju se tri kategorije: usluge i roba za osobnu zdravstvenu zaštitu; usluge za kolektivnu zdravstvenu zaštitu; i funkcije povezane sa zdravstvom.
- 22.82. Najvažnije vrste usluga i roba za osobnu zdravstvenu zaštitu su: usluge kurativne skrbi; usluge rehabilitacijske skrbi; usluge dugoročne sestrinske skrbi; pomoćne usluge uz zdravstvenu skrb; i medicinska roba koja se izdaje izvanbolničkim pacijentima. Kod tih osobnih usluga korisna je potpodjela po načinu proizvodnje: bolnička skrb, dnevna skrb, izvanbolnička skrb i kućna skrb. Važne su i druge dimenzije za razvrstavanje osobnih usluga zdravstvene zaštite, na primjer, dob, spol i razina primanja za najvažnije kategorije zdravstvenih usluga ili po glavnim skupinama bolesti, što je korisno za proučavanje troška bolesti.

	% BDP			% promjene vrijednosti			% promjene količine			% promjene cijene		
	godi- na t	godin- a t + 1	godin- a t + 2	godi- na t	godi- na t + 1	godi- na t + 2	godi- na t	godi- na t + 1	godi- na t + 2	godi- na t	godi- na t + 1	godi- na t + 2
Ukupno												
rast stanovništva												
izdatak po stanovniku												
Izvori financiranja												
Država i socijalna zaštita												
Privatno zdravstveno osiguranje												
Ostalo												
Ukupno												
BDP	100	100	100									
rast stanovništva												
BDP po stanovniku												
				% ukupnog nacionalnog iznosa			% promjene količine			% promjene stope plaća		
Zaposlenost u djelatnosti zdrav- stvene zaštite												

Računi proizvodnje kućanstava

22.89. U središnjem okviru, aktivnosti kućanstava kao što su usluge stanovanja vlasnika nekretnine; proizvodnja poljoprivredne proizvodnje za vlastitu potrošnju; izgradnja nekretnina za vlastiti račun; bilježe se kao proizvodnja. Međutim, dvije najvažnije vrste kućanskih aktivnosti, neplaćene usluge članova kućanstva potrošene unutar istog kućanstva, i dobrovoljne usluge, ne bilježe se kao proizvodnja. Čak i u kontekstu satelitskog računa, pitanja neplaćenih i dobrovoljnih usluga kućanstava izazivaju velike poteškoće u smislu koncepta i mjerenja. To područje se istražuje. Svrha satelitskog računa za proizvodnju kućanstava ⁽¹⁾ je pružiti potpunu sliku proizvodnje kućanstava; prikazati dohodak, potrošnju i štednju različitih vrsta kućanstava; te interakcije s ostatkom gospodarstva.

Glavna pitanja koja se obrađuju se sljedeća:

- Koje se usluge pružaju?
- Tko pruža usluge?
- Koja je vrijednost usluga?
- Koji su *inputi* kapitala i što se događa s produktivnošću?
- Koje su implikacije u odnosu na veličinu i raspodjelu dohotka, potrošnju i štednju po različitim vrstama kućanstava i kroz životni vijek?
- Postoje li pomaci između plaćenih i neplaćenih usluga kućanstava zbog strukturnih gospodarskih i socijalnih kretanja, učinaka poslovnog ciklusa ili državne politike kao što su pitanja oporezivanja ili subvencije za plaćeni dječji doplatok?

⁽¹⁾ Vidjeti npr. Eurostat, Proizvodnja i potrošnja kućanstava — Prijedlog metodologije satelitskih računa kućanstava, 2003.; J. Varjonen i K. Aalto, Proizvodnja i potrošnja kućanstava u Finskoj — Satelitski račun kućanstava, Statistika Finske i Nacionalni potrošački istraživački centar, 2006.; S. Holloway, S. Short, S. Tamplin, Satelitski račun kućanstava, ONS London, 2002.; J.S. Landefeld i S.H. McCulla, Računovodstvo za netržišnu kućansku proizvodnju unutar okvira nacionalnih računa, Pregled dohotka i bogatstva, 2000.

- 22.90. Računi proizvodnje kućanstava mogu biti od posebnog interesa za analizu dugoročnih gospodarskih kretanja i za međunarodnu usporedbu razina proizvodnje, dohotka i potrošnje. Najvažniji izvori podataka korišteni za izradu računa proizvodnje kućanstava su ankete o potrošnji kućanstava i ankete utroška vremena, a godišnje zbrojeve iz tih izvora narušavaju pogreške u uzorkovanju čime je onemogućen izračun točnih godišnjih stopa rasta. Stoga se računi proizvodnje kućanstava izrađuju na redovitoj, no ne na godišnjoj osnovi, na primjer svakih pet godina i povezuju se s opsežnom anketom utroška vremena.
- 22.91. Proizvodnja kućanstva uključuje samo usluge koje se mogu dodijeliti osobi osim one koja ih koristi, a to je poznato kao načelo treće osobe. Zbog toga su osobna briga za sebe, studiranje, spavanje i slobodne aktivnosti isključene.
- 22.92. Za proizvodnju kućanstava, mogu se razlikovati različite osnovne funkcije: stanovanje, prehrana, odjeća, briga za djecu, odrasle i ljubimce, dobrovoljni rad koji je po definiciji utrošen u drugom kućanstvu. Za svaku od tih osnovnih funkcija mogu se definirati glavne ili karakteristične aktivnosti. Na taj je način omogućena dodjela izdataka ili utroška vremena na takve aktivnosti tim osnovnim funkcijama. Međutim, neke aktivnosti, poput odlaska u kupovinu, putovanja i vođenja kućanstva odnose se na različite funkcije. Zbog toga je izdatak ili utrošak vremena za te aktivnosti podijeljen između tih funkcija.
- 22.93. U središnjem okviru izdatak za trajna potrošna dobra dio je konačnog izdatka za potrošnju. Međutim, u računima proizvodnje kućanstava, izdaci kao što su izdaci za vozila, hladnjake i opremu za gradnju i popravak, bilježe se kao investicije u imovinu. Dohodak od imovine takve aktive *inputi* su u proizvodnji kućanstava.
- 22.94. *Output* i dodana vrijednost proizvodnje kućanstava može se vrednovati primjenom metode *inputa* ili metode *outputa*. Metoda *outputa* odnosi se na vrednovanje proizvodnje kućanstava po tržišnim cijenama, tj. po cijeni zabilježenoj za slične usluge koje se prodaju na tržištu. Za metodu *inputa*, vrednovanje *outputa* kao zbroja troškova, ključan je izbor metode vrednovanja za *inpute* rada. Mogućnosti uključuju vrednovanje plaća uključujući ili isključujući doprinose za socijalnu zaštitu, i različite izbore referentne skupine - prosječne plaće svih radnika, plaće specijalističkih radnika ili plaće domaćina.
- 22.95. Važno pitanje za račune proizvodnje kućanstava su količina i sastav proizvodnje kućanstava i povezanost sa središnjim okvirom. To je prikazano u obliku tablice uporabe, kao što je tablica 22.16.

Tablica 22.16. – Tablica uporabe za kućansku proizvodnju

	Troškovi proizvodnje								Ostali proizvođači	Ukupno	Izvozi	Finalna potrošnja		Ukupno	Bruto investicije u imovinu	Ukupna uporaba u nabavnim cijenama
	Proizvodnja kućanstava po funkciji											HH Zajednička	Država Individualna			
	Stanovanje	Prehrana	Odjeća	Skrb, djeca	Skrb, odrasli	Skrb, ostalo	Dobrovoljci	Ukupno								
Proizvodi																
SNA																
Konceptualne razlike																
Ukupno																
Naknade zaposlenicima																
SNA																
Konceptualne razlike																
Ostali neto porezi na proizvodnju																
Potrošnja fiksnog kapitala																
SNA																
Konceptualne razlike																
Poslovni višak, neto																
Ukupno																
SNA																
Konceptualne razlike																
Dodatne informacije																
Inputi rada																
SNA																
Konceptualne razlike																
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu																
SNA																
Konceptualne razlike																
Stanje dugotrajne imovine, neto																
SNA																
Konceptualne razlike																

Računi rada i MDR

22.96. U mnogim se zemljama prikuplja široki raspon podataka o tržištu rada. Popisi stanovništva i ustanova, ankete kućanstava i poduzeća o radnoj snazi, satima rada, zaradi i troškovima rada, kao i registri stanovništva, poreza i socijalne zaštite pružaju podatke za redovito praćenje i analizu kretanja na tržištu rada. Iako je dostupna velika količina takvih statističkih informacija, one ne pružaju potpunu i pouzdanu sliku tržišta rada. Glavne poteškoće sa mjerenjem su sljedeće:

- (a) kontradiktorni rezultati između različitih izvora podataka;
- (b) mnogi različiti koncepti bez jasne povezanosti;
- (c) nepotpuno pokrivanje;
- (d) ograničenja u opisivanju dinamike tržišta rada;
- (e) nedostatak povezanosti između statistike tržišta rada i nacionalnih računa, demografskih podataka i druge socijalne i gospodarske statistike kao što je obrazovanje i socijalna zaštita.

Sustav računa rada može riješiti takve poteškoće kombiniranjem svih informacija na tržištu rada i pokazivanjem poveznica s najvažnijim konceptima i klasifikacijama tržišta rada u nacionalnim računima, kao što su koncepti naknade zaposlenicima i klasifikacija po djelatnosti. Snažna povezanost s nacionalnim računima poboljšava izradu i nacionalnih računa i računa rada i korisna je u opisivanju odnosa između tržišta rada i ostatka gospodarstva.

22.97. Jednostavni sustav računa rada prikazan je u tablici 22.17. Koristi računovodstvene identitete između naknada zaposlenicima, sati rada, broja radnih mjesta, zaposlenih osoba i aktivne i potencijalne radne snage. Sustav je jednostavan jer prikazuje ograničenu raščlambu po socioekonomskim karakteristikama kao što su spol, ali ne i dob ili razina obrazovanja, i jednostavnu raščlambu po samo tri djelatnosti, bez prekograničnih radnika.

22.98. Socioekonomska matrica nacionalnog računovodstva (MDR) je matricni prikaz koji pokazuje poveznice između tablice ponude i uporabe i računa institucionalnog sektora. MDR u pravilu pruža dodatne informacije o razini i strukturi zaposlenosti preko potpodjele naknada zaposlenicima i miješanog dohotka prema vrsti zaposlene osobe. Ova se potpodjela primjenjuje i na korištenje radne snage prema djelatnosti, što pokazuje tablice uporabe i na ponudu radne snage prema socioekonomskim podskupinama, što pokazuje račun alokacije primarnog dohotka za podsektore sektora kućanstva. Na taj se način sustavno prikazuje ponuda i uporaba plaćenog rada. MDR se smatra proširenim sustavom računa rada u obliku matrice. Kao i računi rada i nacionalni računi, MDR pokazuje zbrojeve i omogućava analizu samo u smislu zbrojeva i prosjeka. Zbog toga preferirani modeli za mnoge socioekonomske analize koriste proširenu mikro bazu podataka s informacijama o socioekonomskim karakteristikama po osobi i kućanstvu.

Tablica 22.17. — Jednostavni sustav računa rada

	Odrađeni sati po djelatnostima				Sati po radnom mjestu (5)	Radna mjesta, zaposlene osobe i radna snaga						
	Poljoprivreda (1)	Proizvodnja (2)	Usluge (3)	Ukupno odrađenih sati (4) = 1 + 2 + 3		Broj radnih mjesta (6) = 4/5	Broj drugih poslova (7)	Zaposlene osobe (8) = 6 - 7	Nezaposlene osobe (9)	Aktivna radna snaga (10) = 8 + 9	Neaktivna radna snaga (11)	Potencijalna radna snaga (12) = 10 + 11
Zaposlenici												
Muškarci												
Žene												
Samozaposleni												
Muškarci												
Žene												
Ukupno												
	Zaposlenici											
Muškarci												
Žene												
Naknade zaposlenicima/ mješoviti dohodak												
Samozaposleni												
Muškarci												
Žene												
Ukupno												
	Zaposlenici											
Muškarci												
Žene												
Naknada po odrađenom satu												
Samozaposleni												
Muškarci												
Žene												
Ukupno												

Računi produktivnosti i rasta

- 22.99. Važna namjena nacionalnih računa jest opisati, nadzirati i analizirati rast produktivnosti (za prošireni pregled analize produktivnosti, vidjeti OECD, Priručnik OECD-a - Mjerenje produktivnosti: Mjerenje agregatnog rasta i rasta produktivnosti na razini djelatnosti, 2001.) Mjerenje i analiza rasta produktivnosti koristi se za razumijevanje važnih promjena u strukturi djelatnosti i porasta životnog standarda tijekom prošlog stoljeća u mnogim zemljama. Mjerenje i analiza rasta produktivnosti također se koristi za kreiranje politika koje potiču rast produktivnosti i povećavaju prosperitet, uzimajući pritom u obzir druga politička razmatranja kao što su vlasnički udjeli i pitanja okoliša.
- 22.100. Gospodarski rast u smislu nacionalnih računa je rast volumena BDP-a koji se potom može raščlaniti u sastavnice uključujući promjene u produktivnosti rada, produktivnosti po jedinici rada i promjene u opsegu rada. Ista se raščlamba može primijeniti na promjenu u opsegu dodane vrijednosti po djelatnosti. Taj jednostavni pristup osigurava okvir za nadzor i analizu gospodarskog rasta po djelatnosti. Homogenije brojke o *inputima* rada dobivene primjenom ne samo broja zaposlenih već i ekvivalenata punog radnog vremena ili radnih sati i razlikovanje različitih kvaliteta rada rezultat će potpunijim iznosima produktivnosti rada.
- 22.101. Ovaj jednostavni pristup isključuje ulogu drugih *inputa*, kao što je dohodak od imovine i intermedijarni proizvod. To može dovesti u zabludu. Na primjer, produktivnost rada može se prividno znatno povećati zbog puno većeg intenziteta kapitala no može se povećati i zbog dobitaka od učinkovitosti uz korištenje iste količine kapitala. Ako se uzmu u obzir i drugi *inputi*, može se mjeriti multifaktorska produktivnost a izvori produktivnosti bolje razumjeti. Mjerenje multifaktorske produktivnosti znači raščlanjivanje promjene u obujmu *outputa* na promjene u različitim obujmovima svih *inputa* plus ostatak: rast multifaktorske produktivnosti. Rast multifaktorske produktivnosti odražava sve što nije objašnjeno raznim *inputima*, npr. ulogu drugih *inputa*. Međutim, može odražavati i pogreške u mjerenju u *outputima* ili *inputima*.
- 22.102. Opseg *inputa* dugotrajne imovine iz stanja dugotrajne imovine može se mjeriti na razne načine. Potrebno je donijeti tri ključne odluke:
- (a) oblik funkcije učinkovitosti kroz vrijeme ili učinkovitosti po cijeni za svaku vrstu aktive; uobičajene mogućnosti su pravocrtne, geometrijski ili hiperbolički;
 - (b) priroda pondera korištenih za zbrajanje kroz više vrsta aktive: ponderi korisničkog troška ili tržišne cijene;
 - (c) formula indeksnog broja po kojoj se odvija to zbrajanje. Mogućnosti su bazni ponderirani indeksni broj kao što je Laspeyres ili miješano ponderirani indeksni broj kao što je Fisher ili Törnqvist.
- 22.103. Mjerenje multifaktorske produktivnosti pomaže identificirati izravne doprinose rada, kapitala, intermedijarnih *inputa* i promjene multifaktorske produktivnosti na rast. Koristi se za pregledavanje prošlih uzoraka rasta i za procjenu potencijala za budući gospodarski rast. Međutim, za analizu i politiku, sljedeće treba uzeti u obzir pri tumačenju mjera multifaktorske produktivnosti.
- (a) Ne pretvaraju se sve tehničke promjene u rast multifaktorske produktivnosti. Ugrađeni tehnološki napredak može se objasniti količinom imovine i intermedijarnih *inputa*. Ugrađeni tehnološki napredak predstavlja napretke u dizajnu i kvaliteti novih godišta dugotrajne imovine, a intermedijarni *inputi* i njihovi učinci dodjeljuju se odnosnim faktorima sve dok se faktor plaća sukladno tome. Suprotno tome, neugrađeni tehnološki napredak smatra se „neprocjenjivim”, na primjer, u obliku općeg znanja, nacrt, mrežnih učinaka ili prelijevanja iz drugih faktora proizvodnje uključujući bolje upravljanje i organizacijsku promjenu. Takva tehnička promjena po definiciji završava u ostatku, tj. rastu multifaktorske produktivnosti.
 - (b) Rast multifaktorske produktivnosti ne mora nužno biti prouzročen tehnološkim napretkom: ostatak može pokupiti i druge ne-tehnološke faktore. To uključuje troškove prilagodbe, skalu prinosa, učinke poslovnog ciklusa, čiste promjene u učinkovitosti i pogreške pri mjerenju.
 - (c) Rast multifaktorske produktivnosti je statička mjera koja ne uspijeva izričito izmjeriti učinke povratnih informacija između promjene produktivnosti i kapitala, npr. dodatni *output* po osobi može dovesti do dodatnih ušteda i ulaganja i do većeg omjera kapitala i rada. Zbog toga može razumjeti konačnu važnost promjene produktivnosti na poticanje rasta *outputa*.

- (d) Mjerenje multifaktorske produktivnosti pomaže identificirati relativnu važnost različitih izvora rasta produktivnosti. Međutim, moraju je nadopuniti institucionalne, povijesne i analize slučajeva radi ispitivanja temeljnih uzroka rasta, inovacije i promjene produktivnosti.
- 22.104. Za bolje mjerenje, analizu i nadzor rasta i produktivnosti diljem svijeta razvijeni su Računi rasta i produktivnosti KLEMS-a. Ključni cilj je kretati se ispod zbirne razine gospodarstva i ispitivati rezultate produktivnosti pojedinačnih djelatnosti i njihovih doprinosa gospodarskom rastu. Radi otkrivanja izuzetne heterogenosti u *outputu* i rastu produktivnosti kroz djelatnosti, razlikuju se mnoge različite djelatnosti, a u Europskoj uniji EU-KLEMS razlikuje ih sedamdeset dvije. Računi uključuju količine i cijene *outputa*, kapitala (K), rada (L), energije (E), materijala (M) i *inpute* usluga (S) na razini djelatnosti. Mjere *outputa* i produktivnosti osigurane su u smislu stopa rasta i relativnih razina. U izradi su dodatne mjere za stvaranje znanja kao što su istraživanje i razvoj, patenti, ugrađeni tehnološki napredak, ostale inovacijske aktivnosti i suradnja. Takve se mjere izrađuju za pojedinačne države članice i povezuju s bazama podataka KLEMS-a u inozemstvu.
- 22.105. Računi se sastoje od triju neovisnih modula: analitičkog modula i dva statistička modula.
- 22.106. Analitički modul osigurava istraživačku bazu podataka za uporabu akademskog svijeta i kreatora politike. Koristi tehnike „najbolje prakse“ u izračunu rasta, usredotočuje se na međunarodnu usporedivost, i usmjerava na postizanje potpune pokrivenosti u smislu broja zemalja, djelatnosti i varijabli. Također može usvojiti alternativne ili pionirske pretpostavke u pogledu statističkih konvencija, na primjer, kako se ophoditi prema proizvodima IKT-a, ne-tržišnim uslugama i mjerenjima dohotka od imovine.
- 22.107. Statistički moduli baze podataka razvijaju se usporedno s analitičkim modulom. Uključuju podatke koji su uglavnom u skladu s onima koje objavljuju nacionalni statistički instituti. Njegove metode odgovaraju onima u središnjem okviru nacionalnih računa, npr. tablice ponude i uporabe koriste se kao usklađujući okvir za analizu produktivnosti i primjenjuju se lančani indeksi. Statistički modul uključuje ne samo podatke nacionalnih računa već i dodatne informacije, kao što je statistika zaposlenosti za količinu (osoba i radnih sati) i kvalitetu (raspodjela količina po dobi, spolu i razini obrazovanja) *inputa* rada po djelatnosti.

Računi istraživanja i razvoja

- 22.108. U središnjem okviru, izdaci za istraživanje i razvoj smatraju se intermedijarnom potrošnjom, tj. tekućim izdacima koji koriste proizvodnju samo za tekuće razdoblje. To je suprotno prirodni istraživanja i razvoja čiji je cilj unaprijediti proizvodnju za buduća razdoblja. Radi rješavanja konceptualnih i praktičnih pitanja bilježenja istraživanja i razvoja kao investicije u imovinu, države članice sastavit će satelitske tablice istraživanja i razvoja u kojima se istraživanje i razvoj prepoznaje kao investicije u kapital. Time se državama članicama omogućuje razvijanje čvrstih i usporedivih metoda i procjena. U drugom stadiju, nakon što je postignuta dovoljno visoka razina pouzdanosti i usporedivosti, istraživanje i razvoj kapitalizira se u glavne račune država članica.
- 22.109. Osim ove dodatne eksperimentalne tablice, može se izraditi niz računa istraživanja i razvoja. Svrha takvih računa istraživanja i razvoja jest pokazati ulogu istraživanja i razvoja u nacionalnom gospodarstvu. Odgovorena pitanja uključuju sljedeće:
- (a) Tko proizvodi istraživanje i razvoj?
 - (b) Tko financira istraživanje i razvoj?
 - (c) Tko koristi istraživanje i razvoj?
 - (d) Koja je vrijednost aktive istraživanja i razvoja u usporedbi s raznom drugom imovinom?
 - (e) Koje su posljedice po produktivnost i gospodarski rast?

Tablica ponude i uporabe pruža pregled subjekata koji proizvode i koriste istraživanje i razvoj, a to je prikazano u tablicama 22.18. i 22.19.

Tablica 22.18. — Ponuda istraživanja i razvoja

	Proizvodnja kemijskih proizvoda	Proizvodnja IKT hardvera	Djelatnost istraživanja i razvoja	Sveučilišno obrazovanje	Javna uprava	Ostale djelatnosti	Ukupno	Uvozi	Ukupna ponuda u bazičnim cijenama	Trgovačke i transportne marže	Porezi na proizvode	Subvencije na proizvode (—)	Ukupna ponuda u nabavnim cijenama
Tržišno istraživanje i razvoj													
Istraživanje i razvoj za vlastiti račun													
Netržišno istraživanje i razvoj													
Ostali proizvodi													
Ukupno													

Tablica 22.19. — Uporaba istraživanja i razvoja

	Troškovi proizvodnje po djelatnosti							Izvozi	Ulaganje	Ukupna uporaba u nabavnim cijenama
	Proizvodnja kemijskih proizvoda	Proizvodnja IKT hardvera	Djelatnost istraživanja i razvoja	Sveučilišno obrazovanje	Javna uprava	Ostale djelatnosti	Ukupno			
Tržišno istraživanje i razvoj										
Istraživanje i razvoj za vlastiti račun										
Netržišno istraživanje i razvoj										
Ostali proizvodi										
Ukupno										
Naknade zaposlenicima										
Ostali neto porezi na proizvodnju										
Potrošnja fiksnog kapitala										
Istraživanje i razvoj										
Ostalo										
Poslovni višak, neto										
Ukupno										
Dodatne informacije										
Inputi rada										
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu										
Istraživanje i razvoj										
Ostalo										
Stanje dugotrajne imovine, neto										
Istraživanje i razvoj										
Ostalo										

Računi socijalne zaštite

- 22.110. Socijalna zaštita i njezina interakcija s pitanjima kao što su starenje, zdravstvena zaštita i socijalna isključenost važno je pitanje za nacionalnu i europsku gospodarsku i socijalnu politiku. Za praćenje, prognozu, analizu i raspravljanje o pitanjima socijalne zaštite potrebne su detaljne, usporedive i ažurne informacije o organizaciji, trenutnom stanju i kretanjima u socijalnoj zaštiti u državama članicama i izvan njih.
- 22.111. Naknade za socijalno osiguranje prijenosi su kućanstvima ili pojedincima, u gotovini ili u naturi s ciljem njihovog oslobođenja od niza rizika ili potreba. Rizici ili potrebe socijalne zaštite odnose se na funkcije: invalidnost, bolest/zdravstvena zaštita, starije osobe, nadživjele osobe, obitelj/djeca, nezaposlenost, stanovanje i socijalna isključenost koje nisu drugdje razvrstane. U načelu, obrazovanje nije uključeno kao rizik osim ako je podrška siromašnim obiteljima s djecom.
- 22.112. Naknade za socijalno osiguranje provode se kroz program socijalne zaštite. Njima upravljaju i organiziraju ih javna ili privatna tijela, kao što su fondovi socijalne zaštite, državne agencije, osiguravajuća društva, javni ili privatni poslodavci i privatne ustanove za socijalnu skrb i pomoć. Programi se nužno ne odnose na određene ustanove, propise ili zakone; iako je to često slučaj. Svi programi koji se isključivo temelje na pojedinačnim dogovorima ili kad postoje istovremeni uzajamni dogovori ne smatraju se socijalnom zaštitom.
- 22.113. Ako uzajamni dogovor za zaposlenika nije istovremen, izdatak se razvrstava kao socijalna zaštita. To se odnosi na starosne i mirovine za nadživjele osobe koje plaća poslodavac i besplatno stanovanje koje su pruža umirovljenim zaposlenicima. Nastavak plaćanja plaća i nadnica, tijekom zaposlenikove nemogućnosti rada zbog bolovanja, porodiljnog dopusta, invalidnosti, viška radne snage i slično, smatra se naknadom za socijalnu zaštitu koju plaća poslodavac.
- 22.114. programi koje kontrolira država su oni kod kojih država donosi sve glavne odluke o razini naknada, uvjetima pod kojima se plaćaju i načinima na koji se programi financiraju. Socijalna zaštita koju kontrolira država obično se utvrđuje zakonima ili propisima. Uključuje programe koji pružaju socijalnu zaštitu državnim službenicima po istim linijama kao ona koja se pruža općem stanovništvu na temelju programa koje kontrolira država. Međutim, isključuje programe koje država može uspostaviti na temelju svoje uloge poslodavca bez protustavki koje kontrolira država u privatnom sektoru.
- 22.115. Primjeri programa koje kontrolira država su sljedeći:
- (a) programi bez doprinosa koje je uspostavila država radi ispunjavanja svoje opće socijalne odgovornosti, kao što je program potpore dohotku za siromašne ili program davanja za najamninu;
 - (b) programi kojima upravljaju fondovi socijalne zaštite;
 - (c) programi izvorno uspostavljeni u privatnom sektoru za koje država kasnije preuzima odgovornost.
- 22.116. Primjeri programa koje ne kontrolira država su sljedeći:
- (a) programi koje vode neprofitne ustanove, kao što su društva uzajamne koristi, prijateljska društva i ustanove kojima suupravljaju socijalni partneri;
 - (b) programi kojima upravljaju komercijalna osiguravajuća poduzeća;
 - (c) ne-autonomni programi kojima upravljaju poslodavci; to pokriva i financirane programe kad postoje zasebne pričuve u bilanci kojima se pokriva obveza plaćanja naknada u budućnosti, i programe, financirane izvan fondova, bez takvih zasebnih pričuva.
- 22.117. Koristeći informacije o određenim pojedinačnim programima, računi za socijalnu zaštitu pružaju višedimenzionalni pregled socijalne zaštite, kako je opisano u Europskom sustavu integrirane statistike socijalne zaštite (ESSPROS), (Eurostat, 2008.). Računi opisuju razmjer i sastav naknada za socijalnu zaštitu, njihovo financiranje i uključene administrativne troškove. Naknade za socijalnu zaštitu razvrstane su po funkcijama kao što su bolest i starost, po vrstama kao što su u gotovini ili u naturi, i prema tome je li provjerena podobnost za naknadu. Temeljni programi razvrstani su prema tome kontrolira ih država ili ne, i prema tome jesu li osnovni ili dodatni programi.

- 22.118. Za svaki pojedinačni program socijalne zaštite osigurane su informacije o prihodima i rashodima i cijeli niz kvalitativnih informacija, kao što je opseg, financiranje, povijest i važne promjene kroz vrijeme.
- 22.119. Standardne informacije o raznim pojedinačnim programima socijalne zaštite poznate su kao glavni sustav socijalne zaštite i nadopunjene su raznim modulima. Mogući moduli su sljedeći:
- (a) modul koji pokriva broj korisnika mirovine;
 - (b) modul o neto naknadama za socijalnu zaštitu. To pokriva utjecaj poreza i socijalnih doprinosa koje na naknade plaćaju korisnici i razmjor do kojeg se socijalne naknade osiguravaju u obliku popusta na porez ili smanjenja poreza.
- 22.120. Koncepti i klasifikacije u računima za socijalnu zaštitu usko su povezani s onima u središnjem okviru. Glavna razlika između naknada za socijalnu zaštitu i socijalnih naknada u središnjem okviru je u tome što potonje pokrivaju i izdatke za obrazovanje; druga razlika je u tome što naknade za socijalnu zaštitu mogu uključivati kapitalne transfere sa socijalnom svrhom. Jednostavna pregledna tablica kako je navedeno u tablici 22.20. pokazuje te poveznice i istodobno pruža pregled veličine i sastava naknada za socijalnu zaštitu u zemlji

Tablica 22.20. — Pregled naknada za socijalnu zaštitu odnosno socijalnih naknada po socijalnom riziku/potrebi i transakciji

	Bolest	Invalidnost	Starost	Slijednici	Djeca/obitelj	Zaposlenost/ nezaposlenost	Stanovanje	Socijalna isključenost d.n.	Ukupne naknade za socijalnu zaštitu	Obrazovanje	Nacionalni računi soci- jalnih naknada
Programi koje kontrolira država											
Naknade za socijalnu zaštitu											
u gotovini											
u naturi											
Naknade za socijalnu pomoć											
u gotovini											
u naturi putem tržišnih proiz- vođača											
u naturi kao ostali netržišni output											
Ostale naknade za socijalnu zaštitu (npr. kapitalni transferi države)											Prazno po definiciji
Ukupne naknade za socijalnu zaštitu koje kontrolira država											
programi koje ne kontrolira država											
Davanja iz mirovinskog sustava (financirana)											
Ostale naknade za privatno socijalno osiguranje											
Socijalne naknade zaposlenicima financirane izvan fondova (uključu- jući one od strane države)											
Naknade socijalne pomoći NPUSK-a u naturi											
Ostale naknade za socijalnu zaštitu											Prazno po definiciji
Ukupne ostale naknade za soci- jalnu zaštitu											
Ukupne naknade za socijalnu zaštitu											

- 22.121. Uska povezanost statistike standardnih nacionalnih računa sa statistikom socijalne zaštite pruža mogućnost za obje vrste statistike. Iz točke gledišta statistike socijalne zaštite, mogu se povezati sa službenom statistikom o nacionalnom gospodarstvu kao što je gospodarski rast i javne financije. Statistika nacionalnih računa raščlanjena po programima socijalne zaštite može poslužiti i za provjeru potpunosti i pouzdanosti statistike socijalne zaštite. Postupci izrade obje statistike također se mogu povezati i na taj se način može uštedjeti na troškovima izrade, povećati pouzdanost te se mogu osigurati nove mogućnosti, kao što je jednaka pravodobnost statistike socijalne zaštite i statistike nacionalnih računa⁽¹⁾. Slične se prednosti odnose na nacionalne račune. Račune socijalne zaštite relativno je lako izvesti iz sektorskih računa i tablice državnih izdataka po funkcijama COFOG a koriste se za kreiranje gospodarske i socijalne politike. Osim toga, služe za provjeru pouzdanosti i potpunosti iznosa standardnih nacionalnih računa, kao što su socijalne naknade i doprinosi.
- 22.122. OECD također izdaje podatke o socijalnim izdacima po pojedinačnom programu, u Bazi podataka socijalnih izdataka (SOCX). Prikuplja podatke za zemlje koje nisu članice Europske unije, dok Eurostat OECD-u pruža podatke o izdacima za socijalnu zaštitu za države članice. Specifično svojstvo OECD-ovog rada na socijalnim izdacima je njegova usredotočenost na međunarodnu usporedbu neto socijalnih izdataka; to uključuje prilagodbu radi utjecaja na kućansku potrošnju razlika u porezima na proizvodnju i uvoz.

Satelitski računi turizma

- 22.123. Satelitski račun turizma⁽²⁾ pruža pregled ponude i uporabe roba i usluga za različite vrste turizma i njihove važnosti za domaću zaposlenost, bilancu plaćanja, državne financije i osobni i poslovni dohodak.
- 22.124. „Turizam” obuhvaća aktivnosti osoba koje putuju i borave u mjestima izvan njihovog uobičajenog okruženja na manje od jedne godine i osnovna svrha kojih nije zapošljavanje kod rezidentnog subjekta u mjestu koje se posjećuje. Takve aktivnosti obuhvaćaju sve što posjetitelji rade za putovanje ili tijekom putovanja. „Turizam” nije ograničen na tipične turističke aktivnosti kao što je razgledavanje, sunčanje i posjećivanje mjesta. Putovanje u svrhu vođenja poslovanja i radi obrazovanja i osposobljavanja može isto bio dio turizma.
- 22.125. Potražnja koju stvara turizam pokriva raznu robu i usluge u kojima usluge prijevoza, smještaja i prehrane imaju važnu ulogu. Radi postizanja međunarodne usporedivosti, proizvodi svojstveni za turizam definiraju se kao proizvodi koji, bez posjetitelja, u većini zemalja vjerojatno ne bi postojali u značajnim količinama ili oni za koje bi razina potrošnje vjerojatno bila znatno smanjena, i za koje se čini da je vjerojatno moguće dobiti statističke informacije. Proizvodi povezani s turizmom rezidualna su kategorija, uključujući one koji su identificirani kao specifični za turizam u određenoj zemlji no za koje taj pridjev nije priznat na svjetskoj osnovi.
- 22.126. Neke od usluga za potrebe turizma, kao što je smještaj u drugim domovima ili prijevoz u pojedinačnim motornim vozilima, mogu se proizvesti u značajnim količinama za vlastiti račun. Međutim, u središnjem okviru, za razliku od usluga stanovanja za vlastiti račun, usluge prijevoza proizvedene unutar kućanstava za vlastitu korist ne smatraju se proizvodnjom. Preporučuje se poštovati to pravilo u satelitskom računu turizma. Međutim, zemlje u kojima se ostvaruje značajna količina usluga prijevoza za vlastiti račun mogu ih prikazati zasebno u satelitskom računu turizma.
- 22.127. Ključna mjera za opisivanje potražnje za turizmom je potrošnja posjetitelja po kućanstvima, državi, neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima i poduzećima. Sastoji se od sljedećeg:
- (a) izdatak krajnje potrošnje posjetitelja u gotovini;
 - (b) izdatak krajnje potrošnje posjetitelja u naturi, kao što su usluge stanovanja za vlastiti račun;
 - (c) turistički socijalni transferi u naturi kao što su pojedinačne netržišne usluge koje apsorbiraju posjetitelji, uključujući zdravstvene usluge toplica i netržišne usluge muzeja;
 - (d) turistički poslovni troškovi. To uključuje turističke troškove razvrstane kao intermedijarna potrošnja i ne uključuje druge troškove koji se odnose na zaposlenike na poslovnim putovanjima koje plaćaju poduzeća, kao što su plaćanja za obroke koji se smatraju plaćanjem u naturi. Zbog toga turistički poslovni troškovi ne predstavljaju ukupnu potrošnju posjetitelja na poslovnim putovanjima;

⁽¹⁾ Vremenski raspored diseminacije prema ESSPROS-u definiran je u Uredbi (EZ) br. 458/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. travnja 2007. o Europskom sustavu integrirane statistike socijalne zaštite (ESSPROS) (SL L 113, 30.4.2007., str. 3.).

⁽²⁾ Vidjeti Eurostat, OECD, UNSD, UNWTO, Satelitski račun turizma: Preporučeni metodološki okvir, 2008.

- (e) osim toga, radi naglašavanja gospodarske važnosti radnji koje su poduzela javna tijela radi stvaranja povoljnog okruženja za razvoj turizma, predlaže se specifično mjerenje zbirne vrijednosti kolektivne turističke potrošnje. To se odnosi na aktivnosti kao što su promidžba turizma od strane državne jedinice, održavanje reda i zaštite i održavanje javnog prostora.
- 22.128. Ponuda i uporaba robe i usluga u svrhu turizma, kao i dodana vrijednost i zaposlenost koju stvara turizam mogu se prikazati u tablici ponude i uporabe u kojoj se razlučuju za turizam karakteristični proizvodi i djelatnosti i proizvodi povezani s turizmom.
- 22.129. U svojem satelitskom računu turizma, zemlje mogu odvojiti i tipificirati svoja tržišta na temelju trajanja boravka, svrhe posjeta, i svojstava posjetitelja, na primjer, jesu li međunarodni ili domaći posjetitelji.
-

POGLAVLJE 23.

KLASIFIKACIJE

UVOD

- 23.01. Klasifikacije u sustavu ESA 2010 u potpunosti su u skladu s novim oznakama SNA 2008, NACE Rev. 2, CPA 2008 (na razinama agregacije korištene u programu prijenosa), COFOG, COICOP, COPNI i COPP. Uveden je samo vrlo ograničen broj dodatnih oznaka.
- 23.02. Računi se sastavljaju na temelju malog broja konceptualnih elemenata, posebno sektora, transakcija i klasifikacija stavki na koje se odnose transakcije i drugi tokovi, posebno aktiva i pasiva. Za svaki od tih elemenata postoji hijerarhijska klasifikacija. Računi se mogu sastavljati uz veću ili manju količinu pojedinosti, korištenjem viših ili nižih razina tih hijerarhija.
- 23.03. Stavke u računima dijele se na vrste označene jednim ili s dva slova kako slijedi:
- (a) oznake S za sektore;
 - (b) oznake P za transakcije proizvoda;
 - (c) oznake NP za nefinancijsku neproizvedenu aktivnu;
 - (d) oznake D za transakcije raspodjele;
 - (e) oznake F za transakcije financijske aktive i pasive;
 - (f) oznake K za ostale promjene u aktivni;
 - (g) oznake B za izravnavajuće stavke i stavke neto vrijednosti;
 - (h) oznake L za stavke bilance stanja;
 - (i) oznake AN za nefinancijsku aktivnu (proizvedenu i neproizvedenu);
 - (j) oznake AF za stanja financijske aktivnu i pasive.
- 23.04. U pogledu proizvodnog pristupa za izračun BDP-a, tablica prema djelatnostima i *input-output* okvira, upotrebljavaju se i sljedeće europske klasifikacije: NACE Rev. 2 za gospodarske aktivnosti i CPA 2008 za proizvode prema gospodarskim aktivnostima. NACE Rev. 2 je europska verzija ISIC Rev. 4. Za pristup izračunu BDP-a prema kategorijama izdataka upotrebljavaju se i CPA 2008, COFOG (klasifikacija izdataka prema namjeni: klasifikacija funkcija države) i COICOP (klasifikacija individualne potrošnje prema namjeni); posljednje dvije navedene klasifikacije utvrdio je UN.
- 23.05. Funkcionalne klasifikacije ne obuhvaćaju samo COFOG i COICOP, već i COPNI (klasifikacija neprofitnih ustanova koja služe kućanstvima, prema namjeni) i COPP (klasifikacija izdataka proizvođača, prema namjeni). Te se klasifikacije koriste za funkcionalnu analizu izdataka društava, država, kućanstava i neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima i za funkcionalne satelitske račune.

KLASIFIKACIJA INSTITUCIONALNIH SEKTORA (S)

S.1	Ukupno gospodarstvo ⁽¹⁾
S.11	Nefinancijska društva
S.11001	Javna nefinancijska društva
S.11002	Nacionalna privatna nefinancijska društva
S.11003	Inozemno kontrolirana nefinancijska društva
S.12	Financijska društva
S.121	Središnja banka ⁽²⁾ (javna)

S.122	Društva koja primaju depozite osim središnje banke ⁽²⁾
S.12201	Javna
S.12202	Nacionalna privatna
S.12203	Inozemno kontrolirana
S.123	Novčani fondovi
S.12301	Javni
S.12302	Nacionalni privatni
S.12303	Inozemno kontrolirana
S.124	Ne-novčani investicijski fondovi
S.12401	Javni
S.12402	Nacionalni privatni
S.12403	Inozemno kontrolirana
S.125	Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društava i mirovinskih fondova
S.12501	Javni
S.12502	Nacionalni privatni
S.12503	Inozemno kontrolirana
S.126	Popratne osiguravajuće djelatnosti
S.12601	Javne
S.12602	Nacionalne privatne
S.12603	Inozemno kontrolirana
S.127	Društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci
S.12701	Javna
S.12702	Nacionalna privatna
S.12703	Inozemno kontrolirana
S.128	Osiguravajuća društva ⁽³⁾
S.12801	Javna
S.12802	Nacionalna privatna
S.12803	Inozemno kontrolirana
S.129	Mirovinski fondovi ⁽³⁾
S.12901	Javni
S.12902	Nacionalni privatni
S.12903	Inozemno kontrolirana
S.121 + S.122 + S.123	Monetarne financijske institucije
S.13	Opća država

S.1311	Središnja država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)
S.1312	Savezna država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)
S.1313	Lokalna država (isključujući fondove socijalne sigurnosti)
S.1314	Fondovi socijalne sigurnosti
S.14	Kućanstva
S.141	Poslodavci
S.142	Samozaposlene osobe
S.143	Zaposlenici
S.144	Primatelji vlasničkog dohotka i ostalih transfera
S.1441	Primatelji vlasničkog dohotka
S.1442	Primatelji mirovina
S.1443	Primatelji ostalih transfera
S.15	Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima
S.15002	Nacionalne privatne
S.15003	Inozemno kontrolirana
S.2	Inozemstvo
S.21	Države članice te institucije i tijela Europske unije
S.211	Države članice Europske unije
S.2111	Države članice europodručja
S.2112	Države članice izvan europodručja
S.212	Institucije i tijela Europske unije
S.2121	Europska središnja banka (ESB)
S.2122	Europske institucije i tijela, osim ESB-a
S.22	Zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji

(¹) Za sve oznake u sektorima S.11 i S.12, peta znamenka 1/2/3 odnosi se na javno/nacionalno privatno/pod stranim nadzorom.

(²) Središnja banka (S.121) i društva koja primaju depozite osim središnje banke 2 (S.122) odgovaraju S.12B.

(³) Osiguravajuća društva (S.128) i mirovinski fondovi (S.129) odgovaraju S.121.

KLASIFIKACIJA TRANSAKCIJA I OSTALIH TOKOVA

Transakcije proizvoda (P)

P.1	<i>Output</i>
P.11	Tržišni <i>output</i>
P.119	Usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene (UFPIM)
P.12	<i>Output</i> za vlastitu finalnu potrošnju
P.13	Netržišni <i>output</i>

P.2	Intermedijarna potrošnja
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju
P.4	Stvarna finalna potrošnja
P.41	Stvarna individualna potrošnja
P.42	Stvarna zajednička potrošnja
P.5	Bruto investicije u imovinu/P.5n neto investicije u imovinu
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktive
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive
P.5112	Povećanja nove dugotrajne aktive
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene nefinancijske aktive
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala (-)
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala, poslovni višak (-)
P.51c2	Potrošnja fiksnog kapitala, bruto mješoviti dohodak (-)
P.51n	Neto investicije u dugotrajnu imovinu
P.52	Promjene zaliha
P.53	Neto povećanje dragocjenosti
P.6	Izvoz roba i usluga
P.61	Izvoz roba
P.62	Izvoz usluga
P.7	Uvoz roba i usluga
P.71	Uvozi roba
P.72	Uvoz usluga

Transakcije neproizvedene nefinancijske aktive (oznake NP)

Oznake koje se koriste za transakcije neproizvedene nefinancijske aktive mogu se prema potrebi dodatno razraditi dodavanjem klasifikacije neproizvedene nefinancijske aktive, AN.2.

NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive
NP1	Neto povećanje prirodnih bogatstva
NP2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci
NP3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive

Transakcije raspodjele (D)

D.1	Naknade zaposlenicima
D.11	Nadnice i plaće
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz
D.21	Porezi na proizvode
D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)
D.212	Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a
D.2121	Uvozne pristojbe
D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i carine
D.214	Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza
D.29	Ostali porezi na proizvodnju
D.3	Subvencije
D.31	Subvencije na proizvode
D.311	Subvencije na uvoz
D.319	Ostale subvencije na proizvode
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju
D.4	Vlasnički dohodak
D.41	Kamate
D.42	Raspodijeljena dobit društava
D.421	Dividende
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije
D.44	Ostali dohodak od ulaganja
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova

D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova
D.45	Najamnine

Tekući transferi u novcu i u naturi (D.5-D.8).

D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.
D.51	Porezi na dohodak
D.59	Ostali tekući porezi
D.6	Socijalni doprinosi i naknade
D.61	Neto socijalni doprinosi
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca
D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca
D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca
D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca
D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava
D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava
D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava
D.6141	Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava
D.6142	Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava
D.61SC	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja (-) (!)
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi
D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu
D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu
D.6212	Nemirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu
D.622	Ostale naknade socijalne sigurnosti
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalne sigurnosti
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalne sigurnosti
D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu
D.63	Socijalni transferi u naturi
D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja
D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja

D.7	Ostali tekući transferi
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja
D.73	Tekući transferi unutar sektora opće države
D.74	Tekuća međunarodna suradnja
D.75	Razni tekući transferi
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima
D.752	Tekući transferi između kućanstava
D.759	Ostali razni tekući transferi
D.76	Vlastita sredstva EU-a na temelju PDV-a i BNP-a.
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima
D.9	Kapitalni transferi
D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja
D.91r	Porezi na kapital, potraživanja
D.92r	Investicijske potpore, potraživanja
D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja
D.9p	Kapitalni transferi, obveze
D.91p	Porezi na kapital, potraživanja
D.92p	Investicijske potpore, obveze
D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze

(1) Doprinosi poslodavaca navode se u računu stvaranja dohotka i računu raspodjele primarnog dohotka kao obveze poslodavaca i kao potraživanja zaposlenika. U računu sekundarne raspodjele dohotka ti su iznosi obveze kućanstava i potraživanja onih koja upravljaju programima socijalnog osiguranja. Da bi se u svakom slučaju prikazala potpuno ista vrijednost, odbitak naknade koja predstavlja dio *outputa* programa i finalne potrošnje kućanstava korisnika također je prikazan u računu sekundarne raspodjele dohotka kao zasebni unos. Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja (D.61SC) stoga je samo stavka prilagodbe te nije distribucijska transakcija sama po sebi.

Transakcije financijske aktive i pasiva (F)

(Neto povećanje financijske aktive/neto povećanje pasive)

F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
F.11	Monetarno zlato
F.12	posebna prava vučenja
F.2	Gotovina i depoziti
F.21	Gotovina

F.22	Prenosivi depoziti
F.221	Međubankovne pozicije
F.229	Ostali prenosivi depoziti
F.29	Ostali depoziti
F.3	Dužnički vrijednosni papiri
F.31	Kratkoročni
F.32	Dugoročni
F.4	Zajmovi ⁽¹⁾
F.41	Kratkoročni
F.42	Dugoročni
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice
F.51	Vlasnički udjel
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi
F.519	Ostali vlasnički udjeli
F.52	Udjeli u investicijskim fondovima/jedinice
F.521	Udjeli u novčanom fondu/jedinice
F.522	Udjeli u ne-novčanim investicijskim fondovima/jedinice
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu
F.63	Prava na mirovinu
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova
F.65	Prava na nemirovinske fondove
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
F.71	Financijske izvedenice
F.711	Opcije
F.712	Terminski ugovori
F.72	Dioničke opcije zaposlenika
F.8	Ostali računi potraživanja/obveza
F.81	Trgovački krediti i predujmovi
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova

(1) Pojašnjenje stavke: izravna strana ulaganja (dodati oznaku FDI).

Ostale promjene aktive (K)

K.1-5	Ukupne promjene obujma
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive
K.21	Korištenje prirodnih bogatstava
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive
K.3	Gubici zbog nepogoda
K.4	Zapljena bez naknade
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.
K.6	Promjene u klasifikacijama
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive
K.7	Nominalni vlasnički dobiti i gubici
K.71	Neutralni vlasnički dobiti i gubici
K.72	Realni vlasnički dobiti i gubici

KLASIFIKACIJA IZRAVNAVAJUĆIH STAVKI I NETO VRIJEDNOSTI (B) ⁽¹⁾

B.1g	Dodana vrijednost, bruto/Bruto domaći proizvod
B.2g	Poslovni višak, bruto
B.3g	Mješoviti dohodak, bruto
B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto
B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/Nacionalni dohodak, bruto
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto
B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto
B.8g	Štednja, bruto
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)
B.9N	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) nefinancijskih računa
B.9F	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-) financijskih računa
B.10	Promjene neto vrijednosti
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera ⁽²⁾ ⁽³⁾
B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive
B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka

B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka
B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka
B.11	Saldo računa inozemstva za robu i usluge
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva
B.90	Neto vrijednost
BF.90	Financijska neto vrijednost

(¹) Sve izravnavajuće stavke mogu se mjeriti kao bruto ili neto potrošnja fiksnog kapitala. Oznaka za bruto izravnavajuće stavke sastoji se od oznake za stavku i slova „g”. Isto tako, slovo „n” priloženo uz oznaku označuje neto vrijednost.

(²) Ovo nije izravnavajuća stavka u strukturi računovodstvenog sustava. To je ukupna desna strana kapitalnog računa. Međutim, kao značajna komponenta promjena neto vrijednosti označava se drugim komponentama potonje.

(³) Za inozemstvo se to odnosi na promjene neto vrijednosti zbog salda tekućeg računa inozemstva i kapitalnih transfera.

KLASIFIKACIJE STAVKI BILANCE STANJA (L)

Za jedinstvenu bilancu stanja, kao i za financijski račun, jedine neophodne oznake su one koje navode pojedinosti u pogledu aktive prema tipu, pomoću oznaka AN i AF. Međutim, račun se može sastaviti navodeći razine zaliha na početku (LS) i na kraju (LE) određenog razdoblja, kao i ukupne razlike među njima (LX). Sve tri oznake trebaju biti raščlanjene prema vrstama aktive. Stavke LX su zbroj stavki oznaka P.5, NP, F i K za predmetne aktive u okviru obuhvaćenog razdoblja.

Pomoću stavki početne bilance stanja moguće je izračunati iznos neto vrijednosti (B.90). Razlika između te vrijednosti i iznosa pod B.90 u završnoj bilanci stanja mora biti jednaka bilanci svih oznaka LX, koje također moraju biti jednake vrijednosti pod B.10.

LS	Početna bilanca stanja
LX	Promjene u bilanci stanja
LE	Završna bilanca stanja

KLASIFIKACIJA AKTIVE (A)

Nefinancijska aktiva (AN)

AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva
AN.11	Dugotrajna aktiva po vrsti aktive
AN.111	Stanovi
AN.112	Ostale zgrade i građevinski objekte
AN.1121	Nestambene zgrade
AN.1122	Ostali građevinski objekti
AN.1123	Poboljšanje zemljišta
AN.113	Strojevi i oprema
AN.1131	Oprema za prijevoz
AN.1132	Oprema IKT
AN.1139	Ostali strojevi i oprema
AN.114	Sustavi naoružanja
AN.115	Obrađeno prirodno bogatstvo
AN.1151	Stočni fond, koji daje povratne proizvode

AN.1152	Vinogradi, voćnjaci i ostale plantaže koje daju povratne proizvode
(AN.116)	(Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene nefinancijske aktive) ⁽¹⁾
AN.117	Proizvodi intelektualnog vlasništva
AN.1171	Istraživanje i razvoj
AN.1172	Iskorištavanje minerala
AN.1173	Računalni programi i baze podataka
AN.11731	Računalni programi
AN.11732	Baze podataka
AN.1174	Zabavni, književni ili umjetnički originali
AN.1179	Ostali proizvodi intelektualnog vlasništva
AN.12	Zalihe prema vrsti zalihe
AN.121	Sirovine i materijal
AN.122	Nedovršena proizvodnja
AN.1221	Nedovršena proizvodnja na obrađenom prirodnom bogatstvu
AN.1222	Ostala nedovršena proizvodnja
AN.123	Gotovi proizvodi
AN.124	Vojni inventari
AN.125	Roba za preprodaju
AN.13	Dragocjenosti
AN.131	Plemenite kovine i drago kamenje
AN.132	Antikviteti i ostali umjetnički predmeti
AN.133	Ostale dragocjenosti
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva
AN.21	Prirodno bogatstvo
AN.211	Zemljište
AN.2111	Zemljište na kojem leže zgrade i objekti
AN.2112	Obradivo zemljište
AN.2113	Rekreacijska zemljišta i pripadajuće površinske vode
AN.2119	Ostala zemljišta i pripadajuće površinske vode
AN.212	Zalihe energije i rudače
AN.213	Neobrađeno prirodno bogatstvo
AN.214	Vodno bogatstvo
AN.215	Ostalo prirodno bogatstvo
AN.2151	Radiofrekvencijski spektar

AN.2159	Ostalo
AN.22	Ugovori, najmovi i licence
AN.221	Utrživi operativni <i>leasing</i>
AN.222	Dozvole za korištenje prirodnih bogatstava
AN.223	Dozvole za obavljanje posebnih djelatnosti
AN.224	Pravo na buduću robu i usluge na isključivoj osnovi
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive

(¹) Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive (AN.116) smatraju se dijelom investicije u dugotrajnu imovinu, tj. kao stjecanje dugotrajne aktive. Međutim, kada se stanje zaliha raščlani prema kategorijama, vrijednost tih troškova prijenosa vlasništva uključuje se u neproizvedenu aktivu na koju se odnose te se stoga ne prikazuju odvojeno kao dio AN.11. U slučaju prijenosa zemljišta, trošak prijenosa vlasništva za cjelokupno zemljište uključuje se u poboljšanje zemljišta (AN.1123). Stavka AN.116 uključena je u potpuni popis prikazan niže isključivo za potrebe prikazivanja.

Financijska aktiva (AF)

Postoji potpuna podudarnost između oznaka prikazanih niže za transakcije financijskom aktivom i pasivom (oznake F) i one za stanje zaliha ili rubrike (oznake AF) za tu aktivu i pasivu. U praksi, međutim, podaci u okviru bilance stanja mogu sadržavati manje pojedinosti i biti izostavljeni nakon prve razine raščlambe, kako je prikazano niže. Kada je potrebno, oznake AF mogu se raščlaniti u skladu s pojedinostima navedenima za oznake F, kako slijedi:

AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja
AF.11	Monetarno zlato
AF.12	Posebna prava vučenja
AF.2	Gotovina i depoziti
AF.21	Gotovina
AF.22	Prenosivi depoziti
AF.221	Međubankovne pozicije
AF.229	Ostali prenosivi depoziti
AF.29	Ostali depoziti
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri
AF.31	Kratkoročni
AF.32	Dugoročni
AF.4	Zajmovi (¹)
AF.41	Kratkoročni
AF.42	Dugoročni
AF.5	Vlasnički udjel i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice
AF.51	Vlasnički udjeli
AF.511	Dionice koje kotiraju na burzi

AF.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi
AF.519	Ostali vlasnički udjeli
AF.52	Udjeli u investicijskim fondovima/jedinice
AF.521	Udjeli u novčanom fondu/jedinice
AF.522	Udjeli u ne-novčanim investicijskim fondovima/jedinice
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
AF.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja
AF.62	Životno osiguranje i prava na rentu
AF.63	Prava na mirovinu
AF.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova
AF.65	Prava na nemirovinske fondove
AF.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
AF.71	Financijske izvedenice
F.711	Opcije
F.712	Terminski ugovori
AF.72	Dioničke opcije zaposlenika
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza
AF.81	Trgovački krediti i predujmovi
AF.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova

(¹) Pojašnjenje stavke: izravna strana ulaganja (dodati oznaku FDI).

KLASIFIKACIJA DODATNIH STAVKI

Prema dogovoru, dodatna oznaka započinje s X i povezuje se s oznakom standardizirane stavke nadograđujući se na oznaku te stavke.

Nenaplativi zajmovi

Sljedeće se oznake primjenjuju na stanje i tokove nenaplativih kredita. Budući da zajmovi imaju oznake AF.4 i F.4, dodatne oznake započinju s XAF4 za stanja i XF4 za tokove.

Oznake za stanja su sljedeće:

XAF4_NNP	Zajmovi: nominalna vrijednost, nenaplativi
XAF4_MNP	Zajmovi: tržišna vrijednost, nenaplativi

i vezani tokovi:

XF4_NNP	Zajmovi: nominalna vrijednost, nenaplativi
XF4_MNP	Zajmovi: tržišna vrijednost, nenaplativi

U oba niza oznaka, na mjesto označeno donjom crtom prema potrebi se mogu unijeti oznake s više pojedinosti o zajmovima, na primjer u bilanci stanja:

XAF41NNP	Kratkoročni zajmovi: nominalna vrijednost, nenaplativi
XAF42MNP	Dugoročni zajmovi: tržišna vrijednost, nenaplativi

Usluge u vezi s kapitalom

Sljedeće se oznake primjenjuju na usluge u vezi s kapitalom

XCS	Usluge u vezi s kapitalom
XCS	Usluge u vezi s kapitalom – Društva
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto poslovnom višku
XRC	Povrat na kapital – društva
XOC	Ostali troškovi kapitala – društva
XCSU	Usluge u vezi s kapitalom – neinkorporirana poduzeća
P.51c2	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto mješovitom dohotku
XRU	Povrat na kapital – neinkorporirana poduzeća
XOU	Ostali troškovi kapitala – neinkorporirana poduzeća

Tablica mirovina

Sljedeće se oznake primjenjuju na dodatnu tablicu opisanu u poglavlju o mirovinama. Predlažu se različite oznake za stupce i redove u tablici.

Stupci

U stupcu opis slova „W” odgovara „nedržavnom” i brojevi u tim oznakama odnose se na odgovarajuće institucionalne sektore.

(a) Obveze zabilježene u glavnom slijedu računa

Programi čije osmišljavanje i provedba nisu odgovornost opće države

XPC1W	Programi utvrđenih doprinosa
XPB1W	Programi utvrđenih naknada
XPCB1W	Ukupno

Programi čije su osmišljavanje i provedba odgovornost opće države

XPCG	Programi utvrđenih doprinosa
------	------------------------------

Programi utvrđenih naknada za zaposlenike u sektoru opće države

XPBG12	U sektoru financijskih društava
XPBG13	U sektoru opće države

(b) Obveze koje nisu zabilježene u potpunom slijedu računa

XPBOUT13	U sektoru opće države
XP1314	Mirovinski programi socijalne sigurnosti
XPTOT	Ukupni mirovinski programi
XPTOTNRH	od kojih: nerezidentnih kućanstava

Redovi

(a) Početna bilanca stanja

XAF63LS	Prava na mirovinu
---------	-------------------

(b) Transakcije

XD61p	Posebni doprinosi vezani za mirovinske programe
XD6111	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
XD6121	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca
XD6131	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava
XD6141	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava
XD619	Ostala (aktuarska) akumulacija prava na mirovinu u fondovima socijalne sigurnosti
XD62p	Mirovinske naknade
XD8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima
XD81	Promjena u pravima na mirovinu zbog prijenosa prava
XD82	Promjena u pravima zbog pregovorima dogovorenih promjena u strukturi programa

(c) Ostali gospodarski tokovi

XK7	Revalorizacije
XK5	Ostale promjene u obujmu

(d) Završna bilanca stanja

XAF63LE	Prava na mirovinu
---------	-------------------

(e) Vezani pokazatelji

XP1	Output
XAFN	Aktiva mirovinskih programa na kraju godine

Trajni proizvodi za široku potrošnju

Trajni proizvodi za široku potrošnju označavaju se prefiksom X, oznakom DHHCE (izdaci kućanstava na trajne proizvode za široku potrošnju), jednoznamenkastom oznakom za podskupine i dvije znamenke za stavke. Također su navedene i odgovarajući brojevi COICOP-a.

COICOP	Oznake SNA	
	XDHHCE1	Namještaj i kućanski uređaji
05.1.1	XDHHCE11	Namještaj i oprema
05.1.2	XDHHCE12	Tepisi i druge podne obloge
05.3.1	XDHHCE13	Veći električni ili neelektrični kućanski uređaji
05.5.1	XDHHCE14	Veći alati i oprema za kuću i vrt
	XDHHCE2	Oprema za osobni prijevoz
07.1.1	XDHHCE21	Motorna vozila
07.1.2	XDHHCE22	Motocikli
07.1.3	XDHHCE23	Bicikli
07.1.4	XDHHCE24	Zaprežna vozila
	XDHHCE3	Roba za rekreativne svrhe i zabavu
08.2.0	XDHHCE31	Oprema za telefoniranje i slanje faksimila
09.1.1	XDHHCE32	Oprema za prijem, bilježenje i umnožavanje zvuka i slike
09.1.2	XDHHCE33	Fotografska i kinematografska oprema i optički instrumenti
09.1.3	XDHHCE34	Oprema za obradu podataka
09.2.1	XDHHCE35	Veći trajni proizvodi za vanjsku rekreaciju
09.2.2	XDHHCE36	Glazbeni instrumenti i veći trajni proizvodi za unutarnju rekreaciju
	XDHHCE4	Druga trajna dobra
12.3.1	XDHHCE41	Nakit, satovi i ručni satovi
06.1.3	XDHHCE42	Terapeutske medicinske naprave i oprema

Izravna strana ulaganja

Dodatne stavke za izravna strana ulaganja (FDI) mogu se označiti slovom X kao prefiksom uz oznaku F ili AF i sufiks FDI, na primjer:

XF42FDI	za transakcije izravnih stranih ulaganja kod dugoročnih zajmova
---------	---

Potencijalne stavke

Dodatne oznake za potencijalne stavke označavaju se prefiksom X uz oznaku AF i sufiks CP, na primjer:

XAF11CP	kada zalog monetarnog zlata može imati utjecaj na njegovu iskoristivost u smislu pričuve
---------	--

Gotovina i depoziti

Dodatne stavke za klasifikaciju gotovine i depozita denominiranih u domaćoj ili stranoj valuti označavaju se prefiksom X uz oznake F ili AF i sufiks NC koji ukazuje na gotovinu i depozite u domaćoj valuti ili oznaku FC s međunarodnom oznakom valute koja ukazuje na gotovinu i depozite u stranoj valuti, na primjer:

Za transakcije

XF21NC	novčanice i kovanice u domaćoj valuti
XF22FC	depoziti u stranoj valuti

Za stanja

XAF21NC	novčanice i kovanice u domaćoj valuti
XAF22FC	depoziti u stranoj valuti

Klasifikacija dužničkih vrijednosnih papira u skladu s njihovim dospijecem

Predlaže se klasificirati dužničke vrijednosne papire prema njihovom dospijecu. To se može ostvariti korištenjem prefiksa X i oznake AF uz sufiks koji ukazuje na datum dospijeca, na primjer:

XAF32Y20	za dužničke vrijednosne papire u 2020.
----------	--

Dužnički vrijednosni papiri koji kotiraju na burzi i dužnički vrijednosni papiri koji ne kotiraju na burzi

Dodatne stavke u pogledu dužničkih vrijednosnih papira označavaju se prefiksom X uz oznake F ili AF i znamenkom 1 za one koji kotiraju na burzi i znamenkom 2 za one koji ne kotiraju na burzi, na primjer:

Za transakcije

XF321	za transakcije dugoročnim dužničkim vrijednosnim papirima koji kotiraju na burzi
XF322	za transakcije dugoročnim dužničkim vrijednosnim papirima koji ne kotiraju na burzi

Za stanja

XAF321	za stanja dugoročnih dužničkih vrijednosnih papira koji kotiraju na burzi
XAF322	za stanja dugoročnih dužničkih vrijednosnih papira koji ne kotiraju na burzi

Dugoročni zajmovi s dospijecem kraćim od godine dana i dugoročni zajmovi osigurani hipotekom

Dugoročni zajmovi s dospijecem kraćim od godine dana i dugoročni zajmovi osigurani hipotekom označavaju se prefiksom X i oznakama F ili AF i oznakom L1 koja označava dospijeće kraće od godine dana te sufiksom LM koji označava zajmove osigurane hipotekom, na primjer:

Za transakcije

XF42L1	za dugoročne zajmove s dospijecem kraćim od godine dana
XF42LM	za dugoročne zajmove osigurane hipotekom

Za stanja

XAF42L1	za dugoročne zajmove s dospijecem kraćim od godine dana
XAF42LM	za dugoročne zajmove osigurane hipotekom

Investicijski udjeli koji kotiraju na burzi i investicijski udjeli koji ne kotiraju na burzi

Investicijski udjeli koji kotiraju na burzi i investicijski udjeli koji ne kotiraju na burzi označavaju se prefiksom X i oznakom F ili AF i znamenkom 1 za one koji kotiraju na burzi i znamenkom 2 za one koji ne kotiraju na burzi, na primjer:

Za transakcije

XF5221	za transakcije udjelima u ne-novčanim investicijskim fondovima koji kotiraju na burzi
XF5222	za transakcije udjelima u ne-novčanim investicijskim fondovima koji ne kotiraju na burzi

Za stanja

XAF5221	za stanja udjela ne-novčanih investicijskih fondova koji kotiraju na burzi
XAF5222	za stanja udjela ne-novčanih investicijskih fondova koji ne kotiraju na burzi

Dospjele neplaćene obveze po kamatama i otplatama

Dospjele neplaćene obveze po kamatama i otplatama označavaju se prefiksom X i oznakom AF uz oznaku IA za dospjele neplaćene obveze po kamatama i oznaku PA za dospjele neplaćene obveze po otplatama, na primjer:

XAF42IA	za dospjele neplaćene obveze po kamatama na dugoročne zajmove; i
XAF42PA	za dospjele neplaćene obveze po otplatama na dugoročne zajmove.

Osobne i skupne doznake

Osobne i skupne doznake između rezidentnih i nerezidentnih kućanstava označavaju se prefiksom X i oznakom tekućeg transfera te prefiksom PR za osobne doznake i TR za skupne doznake, kako slijedi:

XD5452PR	za osobne doznake između rezidentnih i nerezidentnih kućanstava
XD5452TR	za skupne doznake između rezidentnih i nerezidentnih kućanstava.

PREGRUPIRANJE I ŠIFRIRANJE DJELATNOSTI (A) I PROIZVODA (P)

Klasifikacije djelatnosti i proizvoda koje se koriste su NACE Rev. 2 i CPA 2008. Odgovarajuće razine agregiranja za Program prijenosa ESA-e su: A*3, A*10, A*21, A*38 i A*64 za gospodarske djelatnosti i P*3, P*10, P*21, P*38 i P*64 za proizvode. Iako se ne koriste u okviru Programa prijenosa ESA-e, razine A*88 (NACE Rev.2) i P*88 (CPA) također su predstavljene u ovom poglavlju.

U sljedećim su tablicama predstavljene nove razine agregiranja.

A*3

Šifra	Odjeljci NACE Rev. 2	Opis
1	A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
2	B, C, D, E i F	Rudarstvo i vađenje kamena; proizvodnja; opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija; opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, građevinarstvo
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T i U	Usluge

A*10

Šifra	Odjeljci NACE Rev. 2	Opis
1	A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
2	B, C, D i E	Rudarstvo i vađenje kamena; proizvodnja; opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija; opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
2a	C	od čega: Prerađivačka industrija
3	F	Građevinarstvo
4	G, H i I	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala; prijevoz i skladištenje; djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
5	J	Informacije i komunikacije
6	K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
7	L	Poslovanje s nekretninama
8	M i N	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
9	O, P i Q	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje; obrazovanje; djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
10	R, S, T i U	Umjetničke, zabavljачke i rekreacijske usluge; ostale uslužne djelatnosti; djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu; djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe; djelatnosti inozemnih organizacija i tijela

A*21

Šifra	Odjeljci NACE Rev. 2	Podjela NACE Rev. 2	Opis
1	A	01-03	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
2	B	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
3	C	10-33	Prerađivačka industrija
4	D	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
5	E	36-39	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
6	F	41-43	Građevinarstvo
7	G	45-47	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
8	H	49-53	Prijevoz i skladištenje
9	I	55-56	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
10	J	58-63	Informacije i komunikacije
11	K	64-66	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
12	L	68	Poslovanje s nekretninama
13	M	69-75	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
14	N	77-82	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
15	O	84	Javna uprava i obrana; obvezna socijalna sigurnost

Šifra	Odjelci NACE Rev. 2	Podjela NACE Rev. 2	Opis
16	P	85	Obrazovanje
17	Q	86-88	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
18	R	90-93	Umjetnost, zabava i rekreacija
19	S	94-96	Ostale uslužne djelatnosti
20	T	97-98	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu; djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
21	U	99	Djelatnosti inozemnih organizacija i tijela

A*38

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
1	01-03	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
2	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
3	10-12	Proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda
4	13-15	Proizvodnja tekstilnih proizvoda, odjeće i kožnih proizvoda
5	16-18	Proizvodnja drva i papirnih proizvoda i tiskanje
6	19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda
7	20	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda
8	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
9	22-23	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda i ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
10	24-25	Proizvodnja kovina i metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
11	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
12	27	Proizvodnja električne opreme
13	28	Proizvodnja strojeva i opreme, koji nisu drugdje klasificirani
14	29-30	Proizvodnja prijevozne opreme
15	31-33	Proizvodnja namještaja; ostala proizvodnja; popravak i instalacija strojeva i opreme
16	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
17	36-39	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
18	41-43	Građevinarstvo
19	45-47	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
20	49-53	Prijevoz i skladištenje
21	55-56	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
22	58-60	Izdavačke, audiovizualne, radijske i televizijske djelatnosti
23	61	Telekomunikacije

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
24	62-63	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima; djelatnosti informiranja
25	64-66	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
26	68	Poslovanje s nekretninama
26a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici
27	69-71	Pravne i računovodstvene djelatnosti; djelatnosti središnjih ureda; djelatnosti savjetovanja u vezi s upravljanjem; arhitektonske i građevinske usluge; tehnička ispitivanja i analize
28	72	Znanstveno istraživanje i razvoj
29	73-75	Oglašavanje i istraživanje tržišta; druge stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; veterinarske djelatnosti
30	77-82	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
31	84	Javna uprava i obrana; obvezna socijalna sigurnost
32	85	Obrazovanje
33	86	Djelatnosti zdravstvene zaštite
34	87-88	Djelatnosti socijalne skrbi
35	90-93	Umjetnost, zabava i rekreacija
36	94-96	Ostale uslužne djelatnosti
37	97-98	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu; djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
38	99	Djelatnosti inozemnih organizacija i tijela

A*64

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
1	01	Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima
2	02	Šumarstvo i sječa drva
3	03	Ribarstvo i akvakultura
4	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
5	10-12	Proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda
6	13-15	Proizvodnja tekstilnih proizvoda, odjeće i kožnih proizvoda
7	16	Proizvodnja drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i materijala za pletenje
8	17	Proizvodnja papira i papirnatih proizvoda
9	18	Izdavaštvo, tiskanje i reproduciranje snimljenih medija
10	19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda
11	20	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda
12	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
13	22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
14	23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
15	24	Proizvodnja kovina
16	25	Proizvodnja metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
17	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
18	27	Proizvodnja električne opreme
19	28	Proizvodnja strojeva i opreme, koji nisu drugdje klasificirani
20	29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica
21	30	Proizvodnja ostale prijevozne opreme
22	31-32	Proizvodnja namještaja; druga proizvodnja
23	33	Popravak i instaliranje strojeva i opreme
24	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
25	36	Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
26	37-39	Uklanjanje otpadnih voda; skupljanje otpada, djelatnosti obrade i zbrinjavanja otpada; uporaba materijala; djelatnosti sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom
27	41-43	Građevinarstvo
28	45	Trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikala
29	46	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima
30	47	Trgovina na malo, osim motornim vozilima i motociklima
31	49	Kopneni prijevoz i cjevovodni prijevoz
32	50	Vodeni prijevoz
33	51	Zračni prijevoz
34	52	Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu
35	53	Poštanske i kurirske djelatnosti
36	55-56	Djelatnosti pružanja smještaja; priprema i posluživanja hrane
37	58	Izdavačke djelatnosti
38	59-60	Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa; emitiranje programa
39	61	Telekomunikacije
40	62-63	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima; djelatnosti informiranja
41	64	Djelatnosti financijskih usluga, osim financiranja osiguranja i mirovina
42	65	Financiranje osiguranja, reosiguranja i mirovinskih fondova, osim obvezne socijalne sigurnosti
43	66	Pomoćne djelatnosti kod financijskih usluga i djelatnosti osiguranja
44	68	Poslovanje s nekretninama
44a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici
45	69-70	Pravne i računovodstvene djelatnosti; djelatnosti središnjih ureda; djelatnosti savjetovanja u vezi s upravljanjem;

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
46	71	Arhitektonske i građevinske djelatnosti; tehnička ispitivanja i analize
47	72	Znanstveno istraživanje i razvoj
48	73	Promidžba i istraživanje tržišta
49	74-75	Druge stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; veterinarske djelatnosti
50	77	Djelatnosti iznajmljivanja i davanja u najam (<i>leasing</i>)
51	78	Djelatnosti zapošljavanja
52	79	Putničke agencije, organizatori putovanja (<i>turoperator</i>) i ostale djelatnosti povezane s njima
53	80-82	Djelatnosti vezane uz sigurnost i istražne djelatnosti; usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika; administrativne uredske djelatnosti, uredska podrška i druga poslovna podrška
54	84	Javna uprava i obrana; obvezna socijalna sigurnost
55	85	Obrazovanje
56	86	Djelatnosti zdravstvene zaštite
57	87-88	Djelatnosti socijalne skrbi
58	90-92	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti; Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti; djelatnosti kockanja i klađenja
59	93	Sportske djelatnosti te zabavne i rekreacijske djelatnosti
60	94	Djelatnosti članskih organizacija
61	95	Popravak računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
62	96	Ostale uslužne djelatnosti
63	97-98	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju posluhu i djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
64	99	Djelatnosti inozemnih organizacija i tijela

A*88

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
1	01	Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima
2	02	Šumarstvo i sječa drva
3	03	Ribarstvo i akvakultura
4	05	Vađenje ugljena i lignita
5	06	Vađenje sirove nafte i prirodnog plina
6	07	Kopanje metalne rudače
7	08	Ostalo vađenje rudače i kopanje
8	09	Pomoćne uslužne djelatnosti u rudarstvu
9	10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda
10	11	Proizvodnja pića

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
11	12	Proizvodnja duhanskih proizvoda
12	13	Proizvodnja tekstilnih proizvoda
13	14	Proizvodnja odjeće
14	15	Proizvodnja kože i kožnih proizvoda
15	16	Proizvodnja drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i materijala za pletenje
16	17	Proizvodnja papira i papirnatih proizvoda
17	18	Izdavaštvo, tiskanje i reproduciranje snimljenih medija
18	19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda
19	20	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda
20	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
21	22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda
22	23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
23	24	Proizvodnja kovina
24	25	Proizvodnja metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
25	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
26	27	Proizvodnja električne opreme
27	28	Proizvodnja strojeva i opreme, koji nisu drugdje klasificirani
28	29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica
29	30	Proizvodnja ostale prijevozne opreme
30	31	Proizvodnja namještaja
31	32	Ostala prerađivačka industrija
32	33	Popravlak i instaliranje strojeva i opreme
33	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
34	36	Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
35	37	Uklanjanje otpadnih voda
36	38	Skupljanje otpada, djelatnosti obrade i zbrinjavanja otpada; uporaba materijala
37	39	Djelatnosti sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom
38	41	Gradnja zgrada
39	42	Gradnja građevina niskogradnje
40	43	Specijalizirane građevinske djelatnosti
41	45	Trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikala
42	46	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima
43	47	Trgovina na malo, osim motornim vozilima i motociklima

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
44	49	Kopneni prijevoz i cjevovodni prijevoz
45	50	Vodeni prijevoz
46	51	Zračni prijevoz
47	52	Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu
48	53	Poštanske i kurirske djelatnosti
49	55	Smještaj
50	56	Djelatnosti pripreme i posluživanja hrane i pića
51	58	Izdavačke djelatnosti
52	59	Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
53	60	Djelatnosti emitiranja programa
54	61	Telekomunikacije
55	62	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima
56	63	Djelatnosti usluga informiranja
57	64	Djelatnosti financijskih usluga, osim financiranja osiguranja i mirovina
58	65	Financiranje osiguranja, reosiguranja i mirovinskih fondova, osim obvezne socijalne sigurnosti
59	66	Pomoćne djelatnosti kod financijskih usluga i djelatnosti osiguranja
60	68	Poslovanje s nekretninama
60a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici
61	69	Pravne i računovodstvene djelatnosti
62	70	Djelatnosti središnjih ureda; djelatnosti savjetovanja u vezi s upravljanjem
63	71	Arhitektonske i građevinske djelatnosti; tehnička ispitivanja i analize
64	72	Znanstveno istraživanje i razvoj
65	73	Promidžba i istraživanje tržišta
66	74	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
67	75	Veterinarske djelatnosti
68	77	Djelatnosti iznajmljivanja i davanja u najam (<i>leasing</i>)
69	78	Djelatnosti zapošljavanja
70	79	Putničke agencije, organizatori putovanja (turoperatori) i ostale djelatnosti povezane s njima
71	80	Djelatnosti vezane uz sigurnost i istražne djelatnosti
72	81	Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika
73	82	Administrativne uredske djelatnosti, uredska podrška i druga poslovna podrška
74	84	Javna uprava i obrana; obvezna socijalna sigurnost
75	85	Obrazovanje
76	86	Djelatnosti zdravstvene zaštite

Šifra	Podjela NACE Rev. 2	Opis
77	87	Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem
78	88	Djelatnosti socijalne skrbi bez smještaja
79	90	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti
80	91	Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti
81	92	Djelatnosti kockanja i klađenja
82	93	Sportske djelatnosti te zabavne i rekreacijske djelatnosti
83	94	Djelatnosti članskih organizacija
84	95	Popravlak računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
85	96	Ostale uslužne djelatnosti
86	97	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu
87	98	Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
88	99	Djelatnosti inozemnih organizacija i tijela

P*3

Šifra	Odjeljci CPA 2008	Opis
1	A	Poljoprivredni, lovni, šumarski i ribarski proizvodi
2	B, C, D, E i F	Rudarstvo i vađenje; izrađeni proizvodi; električna energija, plin, gospodarenje vodom i otpadom; građevinarstvo i građevinski radovi
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T i U	Usluge

P*10

Šifra	Odjeljci CPA 2008	Opis
1	A	Poljoprivredni, lovni, šumarski i ribarski proizvodi
2	B, C, D i E	Rudarstvo i vađenje; izrađeni proizvodi; električna energija, plin, gospodarenje vodom i otpadom; građevinarstvo i građevinski radovi
2a	C	od čega: izrađeni proizvodi
3	F	Građevinarstvo i građevinski radovi
4	G, H i I	Usluge trgovine na veliko i malo; usluge popravka motornih vozila i motocikala; usluge prijevoza i skladištenja; usluge pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
5	J	Usluge informiranja i komunikacije
6	K	Financijske usluge i usluge osiguranja
7	L	Usluge povezane s nekretninama
8	M i N	Stručne, znanstvene i tehničke usluge; administrativne i pomoćne uslužne usluge
9	O, P i Q	Usluge javne uprave i obrane; usluge obvezne socijalne sigurnosti; obrazovanje; zdravstvene usluge i socijalni rad
10	R, S, T i U	Umjetničke, zabavne i rekreativne usluge, popravak kućanskih proizvoda i druge usluge

P*21

Šifra	Odjeljak CPA 2008	Podjela CPA 2008	Opis
1	A	01-03	Poljoprivredni, lovni, šumarski i riblji proizvodi
2	B	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
3	C	10-33	izrađeni proizvodi
4	D	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
5	E	36-39	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
6	F	41-43	Građevinarstvo i građevinski radovi
7	G	45-47	Usluge trgovine na veliko i malo; usluge popravka motornih vozila i motokala
8	H	49-53	Usluge prijevoza i skladištenja
9	I	55-56	Usluge pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
10	J	58-63	Usluge informiranja i komunikacije
11	K	64-66	Financijske usluge i usluge osiguranja
12	L	68	Usluge povezane s nekretninama
13	M	69-75	Stručne, znanstvene i tehničke usluge
14	N	77-82	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
15	O	84	Usluge javne uprave i obrane; usluge obvezne socijalne sigurnosti
16	P	85	Usluge obrazovanja
17	Q	86-88	Zdravstvene usluge i socijalni rad
18	R	90-93	Umjetničke, zabavne i rekreativne usluge
19	S	94-96	Ostale usluge
20	T	97-98	Usluge kućanstava koja zapošljavaju poslugu; ostale uslužno-proizvodne djelatnosti kućanstava za vlastite potrebe
21	U	99	Usluge inozemnih organizacija i tijela

P*38

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
1	01-03	Poljoprivredni, lovni, šumarski i ribarski proizvodi
2	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
3	10-12	Prehrambeni proizvodi, pića i duhanski proizvodi
4	13-15	Tekstilni proizvodi, odjeća i kožni proizvodi
5	16-18	Drveni i papirni proizvodi i usluge tiskanja
6	19	Koks i rafinirani naftni proizvodi
7	20	Kemikalije i kemijski proizvodi

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
8	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
9	22-23	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda i ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
10	24-25	Proizvodnja kovina i metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
11	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
12	27	Električna oprema
13	28	Strojevi i oprema, koji nisu drugdje klasificirani
14	29-30	Prijevozna oprema
15	31-33	Namještaj; ostali proizvodi; usluge popravka i instalacije strojeva i opreme
16	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
17	36-39	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
18	41-43	Građevinarstvo i građevinski radovi
19	45-47	Usluge trgovine na veliko i malo; usluge popravka motornih vozila i motocikala
20	49-53	Usluge prijevoza i skladištenja
21	55-56	Usluge pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
22	58-60	Izdavačke, audiovizualne, radijske i televizijske djelatnosti
23	61	Telekomunikacijske usluge
24	62-63	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima; djelatnosti informiranja
25	64-66	Financijske usluge i usluge osiguranja
26	68	Usluge povezane s nekretninama
26a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici
27	69-71	Pravne i računovodstvene usluge; usluge središnjih ureda; usluge savjetovanja u vezi s upravljanjem; arhitektonske i građevinske usluge; usluge tehničkih ispitivanja i analize
28	72	Usluge istraživanja i razvoja
29	73-75	Usluge oglašavanja i istraživanja tržišta; druge stručne, znanstvene i tehničke usluge; veterinarske usluge
30	77-82	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
31	84	Usluge javne uprave i obrane; usluge obvezne socijalne sigurnosti
32	85	Usluge obrazovanja
33	86	Zdravstvene usluge
34	87-88	Usluge socijalne skrbi
35	90-93	Umjetničke, zabavne i rekreativne usluge
36	94-96	Ostale usluge
37	97-98	Usluge kućanstava koja zapošljavaju poslugu; ostale uslužno-proizvodne djelatnosti kućanstava za vlastite potrebe
38	99	Usluge inozemnih organizacija i tijela

P*64

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
1	01	Poljoprivredni proizvodi, lov i povezane usluge
2	02	Šumarski proizvodi, sječa drveća i povezane usluge
3	03	Riba i ostali ribarski proizvodi, usluge povezane s ribarstvom
4	05-09	Rudarstvo i vađenje kamena
5	10-12	Prehrambeni proizvodi i pića; duhanski proizvodi
6	13-15	Tekstilni proizvodi; odjeća; koža i kožni proizvodi
7	16	Drvo i proizvodi od drva i pluta (osim namještaja), predmeti od slame i materijala za pletenje
8	17	Papir i proizvodi od papira
9	18	Usluge tiskanja materijala i snimanja medija
10	19	Koks i rafinirani naftni proizvodi
11	20	Kemikalije i kemijski proizvodi
12	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
13	22	Proizvodi od gume i plastičnih masa
14	23	Ostali nemetalni mineralni proizvodi
15	24	Kovine
16	25	Metalni proizvodi, osim strojeva i opreme
17	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
18	27	Električna oprema
19	28	Strojevi i oprema, koji nisu drugdje klasificirani
20	29	Motorna vozila, prikolice i poluprikolice
21	30	Proizvodnja ostale prijevozne opreme
22	31-32	Namještaj; ostali proizvodi koji nisu drugdje klasificirani
23	33	Popravak i instaliranje strojeva i opreme
24	35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
25	36	Prirodna voda; usluge pročišćavanja vode i usluge opskrbe vodom
26	37-39	Uklanjanje otpadnih voda; mulj otpadnih voda; skupljanje otpada, djelatnosti obrade i zbrinjavanja otpada; uporaba materijala; djelatnosti sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom
27	41-43	Građevinarstvo i građevinski radovi
28	45	Trgovina na veliko i malo i usluge popravka motornih vozila i motocikala
29	46	Usluge trgovine na veliko, osim motornim vozilima i motociklima
30	47	Usluge trgovine na malo, osim motornim vozilima i motociklima
31	49	Usluge kopnenog prijevoza i cjevovodnog prijevoza

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
32	50	Usluge vodenog prijevoza
33	51	Usluge zračnog prijevoza
34	52	Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu
35	53	Poštanske i kurirske usluge
36	55-56	Usluge pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane
37	58	Usluge izdavaštva
38	59-60	Proizvodnja filmova, usluge produkcije videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa i emitiranje programa
39	61	Telekomunikacijske usluge
40	62-63	Računalno programiranje, usluge savjetovanja i usluge povezane s njima; usluge informiranja
41	64	Financijske usluge, osim osiguranja i mirovinskih fondova
42	65	Usluge osiguranja, reosiguranja i mirovinskih fondova, osim obvezne socijalne sigurnosti
43	66	Pomoćne usluge kod financijskih usluga i usluga osiguranja
44	68	Usluge povezane s nekretninama
44a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici
45	69-70	Pravne i računovodstvene usluge; usluge središnjih ureda; usluge savjetovanja u vezi s upravljanjem
46	71	Arhitektonske i građevinske usluge; usluge tehničkog ispitivanja i analize
47	72	Usluge znanstvenog istraživanja i razvoja
48	73	Usluge promidžbe i istraživanja tržišta
49	74-75	Druge stručne, znanstvene i tehničke usluge; veterinarske usluge
50	77	Usluge iznajmljivanja i davanja u najam (<i>leasing</i>)
51	78	Usluge zapošljavanja
52	79	Putničke agencije, organizatori putovanja (<i>turoperatori</i>) i ostale usluge povezane s njima
53	80-82	Usluge vezane uz sigurnost i istražne djelatnosti; usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika; administrativne uredske djelatnosti, uredska podrška i druga poslovna podrška
54	84	Usluge javne uprave i obrane; usluge obvezne socijalne sigurnosti
55	85	Usluge obrazovanja
56	86	Zdravstvene usluge
57	87-88	Usluge socijalne skrbi sa smještajem; usluge socijalne skrbi bez smještaja
58	90-92	Kreativne, umjetničke i zabavne usluge; knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne usluge; usluge kockanja i klađenja
59	93	Sportske usluge i usluge zabave i rekreacije
60	94	Usluge članskih organizacija
61	95	Usluge popravka računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
62	96	Ostale osobne usluge

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
63	97-98	Usluge kućanstava koja zapošljavaju posluhu i usluge privatnih kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
64	99	Usluge inozemnih organizacija i tijela

P*88

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
1	01	Poljoprivredni proizvodi, lov i povezane usluge
2	02	Šumarski proizvodi, sječa drveća i povezane usluge
3	03	Riba i ostali ribarski proizvodi, usluge povezane s ribarstvom
4	05	Ugljen i lignit
5	06	Vađenje sirove nafte i prirodnog plina
6	07	Metalne rudače
7	08	Ostali proizvodi vađenja i kopanja rudače
8	09	Pomoćne usluge u rudarstvu
9	10	Prehrambeni proizvodi
10	11	Pića
11	12	Duhanski proizvodi
12	13	Tekstilni proizvodi
13	14	Tekstil
14	15	Koža i kožni proizvodi
15	16	Drvo i proizvodi od drva i pluta, osim namještaja; predmeti od slame i materijala za pletenje
16	17	Papir i proizvodi od papira
17	18	Usluge tiskanja materijala i snimanja medija
18	19	Koks i rafinirani naftni proizvodi
19	20	Kemikalije i kemijski proizvodi
20	21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka
21	22	Proizvodi od gume i plastičnih masa
22	23	Ostali nemetalni mineralni proizvodi
23	24	Kovine
24	25	Metalni proizvodi, osim strojeva i opreme
25	26	Računala, elektronički i optički proizvodi
26	27	Električna oprema
27	28	Strojevi i oprema, koji nisu drugdje klasificirani
28	29	Motorna vozila, prikolice i poluprikolice

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
29	30	Ostala prijevozna oprema
30	31	Namještaj
31	32	Ostali proizvodi
32	33	Usluge popravka i instaliranje strojeva i opreme
33	35	Električna energija, plin, para i klimatizacija
34	36	Prirodna voda; usluge pročišćavanja vode i usluge opskrbe vodom
35	37	Usluge uklanjanja otpadnih voda; mulj otpadnih voda
36	38	Skupljanje otpada, usluge obrade i zbrinjavanja otpada; uporaba materijala
37	39	Djelatnosti sanacije okoliša i ostale djelatnosti gospodarenja otpadom
38	41	Građevine i građevinski radovi
39	42	Građevinarstvo i građevinski radovi za gradnju građevina niskogradnje
40	43	Posebni građevinski radovi
41	45	Trgovina na veliko i malo i usluge popravka motornih vozila i motocikala
42	46	Usluge trgovine na veliko, osim motornim vozilima i motociklima
43	47	Usluge trgovine na malo, osim motornim vozilima i motociklima
44	49	Usluge kopnenog prijevoza i cjevovodnog prijevoza
45	50	Usluge vodenog prijevoza
46	51	Usluge zračnog prijevoza
47	52	Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu
48	53	Poštanske i kurirske usluge
49	55	Usluge smještaja
50	56	Usluge pripreme i posluživanja hrane i pića
51	58	Usluge izdavaštva
52	59	Usluge proizvodnje filmova, videofilmova i televizijskog programa, usluge snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
53	60	Usluge emitiranja programa
54	61	Telekomunikacijske usluge
55	62	Računalno programiranje, usluge savjetovanja i usluge povezane s njima
56	63	Usluge informiranja
57	64	Financijske usluge, osim osiguranja i mirovinskih fondova
58	65	Usluge osiguranja, reosiguranja i mirovinskih fondova, osim obvezne socijalne sigurnosti
59	66	Pomoćne usluge kod financijskih usluga i usluga osiguranja
60	68	Usluge povezane s nekretninama
60a		od čega: imputirane najamnine nekretnina u kojima stanuju vlasnici

Šifra	Podjele CPA 2008	Opis
61	69	Pravne i računovodstvene usluge
62	70	Usluge središnjih ureda; usluge savjetovanja u vezi s upravljanjem
63	71	Arhitektonske i građevinske usluge; usluge tehničkog ispitivanja i analize
64	72	Usluge znanstvenog istraživanja i razvoja
65	73	Usluge promidžbe i istraživanja tržišta
66	74	Ostale stručne, znanstvene i tehničke usluge
67	75	Veterinarske usluge
68	77	Usluge iznajmljivanja i davanja u najam (<i>leasing</i>)
69	78	Usluge zapošljavanja
70	79	Putničke agencije, organizatori putovanja (<i>turoperatori</i>) i ostale usluge povezane s njima
71	80	Djelatnosti vezane uz sigurnost i istražne djelatnosti
72	81	Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika
73	82	Administrativne uredske usluge, usluge uredske podrške i druga poslovna podrška
74	84	Usluge javne uprave i obrane; usluge obvezne socijalne sigurnosti
75	85	Usluge obrazovanja
76	86	Zdravstvene usluge
77	87	Usluge socijalne skrbi sa smještajem
78	88	Djelatnosti socijalne skrbi bez smještaja
79	90	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti
80	91	Knjižnice, arhivi, muzeji i druge kulturne usluge
81	92	Usluge kockanja i klađenja
82	93	Sportske usluge i usluge zabave i rekreacije
83	94	Usluge članskih organizacija
84	95	Usluge popravka računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
85	96	Ostale osobne usluge
86	97	Usluge kućanstava koja zapošljavaju posluhu
87	98	Ostale robe i usluge kućanstava za vlastite potrebe
88	99	Usluge inozemnih organizacija i tijela

KLASIFIKACIJA FUNKCIJA DRŽAVE (COFOG)

01	Opće javne usluge
01.1	Izvršni i zakonodavni organi, financijski i fiskalni poslovi, vanjski poslovi
01.2	Ekonomska pomoć iz inozemstva
01.3	Opće usluge

01.4	Temeljna istraživanja
01.5	Opće javne usluge u području istraživanja i razvoja
01.6	Opće javne usluge, d.n.k
01.7	Transakcije vezane uz javni dug
01.8	Transferi opće prirode između različitih razina uprave
02	Obrana
02.1	Vojna obrana
02.2	Civilna obrana
02.3	Vojna pomoć iz inozemstva
02.4	Istraživanje i razvoj u području obrane
02.5	Obrana d.n.k.
03	Javni red i sigurnost
03.1	Policijske službe
03.2	Službe protupožarne zaštite
03.3	Sudovi
03.4	Zatvori
03.5	Istraživanje i razvoj u području javnog reda i sigurnosti
03.6	Javni red i sigurnost d.n.k.
04	Ekonomski poslovi
04.1	Opći gospodarski i komercijalni poslovi, i poslovi vezani uz područje rada
04.2	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i lov
04.3	Gorivo i energija
04.4	Rudarstvo, proizvodnja i građevinarstvo
04.5	Prijevoz
04.6	Komunikacije
04.7	Druge industrije
04.8	Istraživanje i razvoj u području ekonomskih poslova
04.9	Ekonomski poslovi d.n.k.
05	Zaštita okoliša
05.1	Gospodarenje otpadom
05.2	Gospodarenje otpadnim vodama
05.3	Smanjenje onečišćenja
05.4	Zaštita bioraznolikosti i krajolika
05.5	Istraživanje i razvoj u području zaštite okoliša

05.6	Zaštita okoliša d.n.k.
06	Stambeno zbrinjavanje i uređenje krajobraza
06.1	Stambeno zbrinjavanje
06.2	Razvoj zajednice
06.3	Vodoopskrba
06.4	Ulična rasvjeta
06.5	Istraživanje i razvoj u području stanovanja i uređenja krajobraza
06.6	Stanovanje i uređenje krajobraza d.n.k.
07	Zdravlje
07.1	Medicinski proizvodi, oprema i uređaji
07.2	Izvanbolničke usluge
07.3	Bolničke usluge
07.4	Usluge javnog zdravstva
07.5	Istraživanje i razvoj u području zdravlja
07.6	Zdravlje d.n.k.
08	Rekreacija, kultura i vjeroispovijest
08.1	Rekreacijske i sportske usluge
08.2	Kulturne usluge
08.3	Usluge emitiranja
08.4	Vjerske i druge usluge u zajednici
08.5	Istraživanje i razvoj u području rekreacije, kulture i vjeroispovijesti
08.6	Rekreacija, kultura i vjera d.n.k.
09	Obrazovanje
09.1	Predškolski odgoj i osnovnoškolsko obrazovanje
09.2	Srednjoškolsko obrazovanje
09.3	Obrazovanje nakon srednjoškolskog koje nije visoko
09.4	Visoko obrazovanje
09.5	Obrazovanje koje se ne može klasificirati prema stupnju
09.6	Potporne usluge kod obrazovanja
09.7	Istraživanje i razvoj u području obrazovanja
09.8	Obrazovanje d.n.k.
10	Socijalna zaštita
10.1	Bolest i invaliditet
10.2	Starost

10.3	Preživjeli uzdržavani članovi obitelji
10.4	Obitelj i djeca
10.5	Nezaposlenost
10.6	Stanovanje
10.7	Socijalna isključenost d.n.k.
10.8	Istraživanje i razvoj u području socijalne zaštite
10.9	Socijalna zaštita d.n.k.

KLASIFIKACIJA OSOBNE POTROŠNJE PREMA NAMJENI (COICOP)

01-12 Izdaci za individualnu potrošnju kućanstava

01	Hrana i bezalkoholna pića
01.1	Hrana
01.2	Bezalkoholna pića
02	Alkoholna pića, duhan i narkotici
02.1	Alkoholna pića
02.2	Duhan
02.3	Narkotici
03	Odjeća i obuća
03.1	Odjeća
03.2	Obuća
04	Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva
04.1	Stvarne najamnine za stanovanje
04.2	Stvarne najamnine za stanovanje
04.3	Održavanje i popravak vezane uz stanovanje
04.4	Vodoopskrba i razne usluge vezane uz stanovanje
04.5	Električna energija, plin i ostala goriva
05	Unutarnja oprema, kućanske potrepštine i rutinsko održavanje kuće
05.1	Namještaj i unutarnja oprema, tepisi i ostale podne obloge
05.2	Tekstil za kućanstvo
05.3	Kućanski uređaji
05.4	Staklena roba, stolno posuđe i kućanske potrepštine
05.5	Alati i oprema za kuću i vrt
05.6	Robe i usluge za rutinsko održavanje kućanstva
06	Zdravlje

06.1	Medicinski proizvodi, oprema i uređaji
06.2	Izvanbolničke usluge
06.3	Bolničke usluge
07	Prijevoz
07.1	Kupnja vozila
07.2	Rukovanje opremom za osobni prijevoz
07.3	Prijevozne usluge
08	Komunikacije
08.1	Poštanske službe
08.2	Oprema za telefoniranje i slanje faksimila
08.3	Usluge telefoniranja i slanja faksimila
09	Rekreacija i kultura
09.1	Audiovizualna i fotografska oprema i oprema za obradu podataka
09.2	Ostali veći trajni predmeti za rekreaciju i kulturu
09.3	Drugi rekreativni predmeti i oprema, vrtovi i kućni ljubimci
09.4	Rekreacijske i kulturne usluge
09.5	Novine, knjige i pribor za pisanje
09.6	Odmori s paket aranžmanima
10	Obrazovanje
10.1	Predškolski odgoj i osnovnoškolsko obrazovanje
10.2	Srednjoškolsko obrazovanje
10.3	Obrazovanje nakon srednjoškolskog koje nije visoko
10.4	Visoko obrazovanje
10.5	Obrazovanje koje se ne može klasificirati prema stupnju
11	Restorani i hoteli
11.1	Ugostiteljske usluge
11.2	Usluge smještaja
12	Raznovrsne robe i usluge
12.1	Osobna njega
12.2	Prostitucija
12.3	Osobni predmeti koji nisu drugdje klasificirani
12.4	Socijalna zaštita
12.5	Osiguranje
12.6	Financijske usluge koje nisu drugdje klasificirane

12.7	Ostale usluge koje nisu drugdje klasificirane
13	Izdatak za individualnu potrošnju neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima (NPUSK)
13.1	Stanovanje
13.2	Zdravlje
13.3	Rekreacija i kultura
13.4	Obrazovanje
13.5	Socijalna zaštita
13.6	Ostale usluge
14	Izdatak za individualnu potrošnju opće države
14.1	Stanovanje
14.2	Zdravlje
14.3	Rekreacija i kultura
14.4	Obrazovanje
14.5	Socijalna zaštita

KLASIFIKACIJA IZDATAKA NEPROFITNIH USTANOVA KOJE SLUŽE KUĆANSTVIMA (COPNI)

01	Stanovanje
02.	Zdravlje
02.1	Medicinski proizvodi, oprema i uređaji
02.2	Izvanbolničke usluge
02.3	Bolničke usluge
02.4	Usluge javnog zdravstva
02.5	Istraživanje i razvoj u području zdravstva
02.6	Ostale zdravstvene usluge
03	Rekreacija i kultura
03.1	Rekreacijske i sportske usluge
03.2	Kulturne usluge
04	Obrazovanje
04.1	Predškolski odgoj i osnovnoškolsko obrazovanje
04.2	Srednjoškolsko obrazovanje
04.3	Obrazovanje nakon srednjoškolskog koje nije visoko
04.4	Visoko obrazovanje
04.5	Obrazovanje koje se ne može klasificirati prema stupnju
04.6	Istraživanje i razvoj u području obrazovanja

04.7	Ostale usluge obrazovanja
05	Socijalna zaštita
05.1	Usluge socijalne zaštite
05.2	Istraživanje i razvoj u području socijalne zaštite
06	Vjeroispovijest
07	Političke stranke, organizacije u području rada i stručne organizacije
07.1	Usluge političkih stranaka
07.2	Usluge organizacija u području rada
07.3	Usluge stručnih organizacija
08	Zaštita okoliša
08.1	Usluge zaštite okoliša
08.2	Istraživanje i razvoj u području zaštite okoliša
09	Usluge d.n.k.
09.1	Usluge d.n.k. (osim istraživanja i razvoja)
09.2	Ostale usluge istraživanja i razvoja koje nisu drugdje klasificirane

KLASIFIKACIJA IZDATAKA PROIZVOĐAČA PREMA NAMJENI (COPP)

01	Izdaci za infrastrukturu
01.1	Izdaci za izgradnju i poboljšanje cesta i zemljišta
01.2	Izdaci za konstruiranje i vezane tehnološke radove
01.3	Izdaci za upravljanje podacima
02	Izdaci za istraživanje i razvoj
02.1	Izdaci za istraživanje i eksperimentalni razvoj u području prirodnih znanosti i konstruiranja
02.2	Izdaci za istraživanje i eksperimentalni razvoj u području društvenih i humanističkih znanosti
03	Izdaci za zaštitu okoliša
03.1	Izdaci za zaštitu okolnog zraka i klime
03.2	Izdaci za gospodarenje otpadnim vodama
03.3	Izdaci za gospodarenje otpadom
03.4	Izdaci za zaštitu tla i podzemnih voda
03.5	Izdaci za ublažavanje buke i vibracija
03.6	Izdaci za zaštitu bioraznolikosti i krajolika
03.7	Izdaci za zaštitu okoliša d.n.k.
04	Izdaci za plasiranje na tržište
04.1	Izdaci za učinke izravne prodaje

04.2	Izdaci za oglašavanje
04.3	Izdaci za plasiranje na tržište d.n.k.
05	Izdaci za razvoj ljudskih potencijala
05.1	Izdaci za obrazovanje i osposobljavanje
05.2	Izdaci za zdravlje
05.3	Izdaci za socijalne usluge
06	Izdaci za tekuće proizvodne programe, administraciju i upravljanje
06.1	Izdaci za tekuće proizvodne programe
06.2	Izdaci za vanjski prijevoz
06.3	Izdaci za zaštitu i sigurnost
06.4	Izdaci za upravljanje i administraciju

POGLAVLJE 24.

RAČUNI

Tablica 24.1. – Račun 0: Račun roba i usluga

Izvori			Uporabe		
P.1	Output	3 604	P.2	Intermedijarna potrošnja	1 883
P.11	Tržišni output	3 077	P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	1 399
P.12	Output za vlastitu finalnu potrošnju	147	P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	1 230
P.13	Netržišni output	380	P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju	169
D.21	Porezi na proizvode	141	P.5g	Bruto investicije u imovinu	414
D.31	Subvencije na proizvode	- 8	P.511	Neto povećanje dugotrajne imovine	359
P.7	Uvoz roba i usluga	499	P.5111	Povećanja nove dugotrajne imovine	358
P.71	Uvoz roba	392	P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne imovine	9
P.72	Uvoz usluga	107	P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne imovine	- 8
			P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene nefinancijske imovine	17
			P.52	Promjene zaliha	28
			P.53	Neto povećanje dragocjenosti	10
			P.6	Izvoz roba i usluga	540
			P.61	Izvoz roba	462
			P.62	Izvoz usluga	78

Tablica 24.2. – Potpun slijed računa ukupnog gospodarstva

I.: Račun proizvodnje

Uporabe			Izvori		
P.2	Intermedijarna potrošnja	1 883	P.1	Output	3 604
B.1*g	Bruto domaći proizvod	1 854	P.11	Tržišni output	3 077
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	222	P.12	Output za vlastitu finalnu potrošnju	147
B.1*n	Neto domaći proizvod	1 632	P.13	Netržišni output	380
			D.21 – D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	133

II.: Račun raspodjele i uporabe dohotka*II.1: Račun primarne raspodjele dohotka*

II.1.1. Račun stvaranja dohotka

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	1 150	B.1*g	Bruto domaći proizvod	1 854
D.11	Nadnice i plaće	950	B.1*n	Neto domaći proizvod	1 632
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	200			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	168			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	13			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	19			
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	18			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	1			
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	235			
D.21	Porezi na proizvode	141			
D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)	121			
D.212	Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a	17			
D.2121	Uvozne pristojbe	17			
D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i carine	0			
D.214	Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza	3			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	94			
D.3	Subvencije	- 44			
D.31	Subvencije na proizvode	- 8			
D.311	Subvencije na uvoz	0			
D.319	Ostale subvencije na proizvode	- 8			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 36			

Uporabe			Izvori		
B.2g	Bruto poslovni višak	452			
B.3g	Bruto mješoviti dohodak	61			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	214			
P.51c2	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto mješovitom dohotku	8			
B.2n	Neto poslovni višak	238			
B.3n	Neto mješoviti dohodak	53			

II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	391	B.2g	Bruto poslovni višak	452
D.41	Kamate	217	B.3g	Bruto mješoviti dohodak	61
D.42	Raspodijeljena dobit društava	62	B.2n	Neto poslovni višak	238
D.421	Dividende	54	B.3n	Neto mješoviti dohodak	53
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	8			
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0	D.1	Naknade zaposlenicima	1 154
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	47	D.11	Nadnice i plaće	954
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	25	D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	200
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8	D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	14	D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	168
D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	6	D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	13
D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	8	D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	19
			D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	18
			D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	1
			D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	235
			D.21	Porezi na proizvode	141

Uporabe			Izvori		
D.45	Najamnine	65	D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)	121
			D.212	Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a	17
			D.2121	Uvozne pristojbe	17
			D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i carine	0
			D.214	Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza	3
			D.29	Ostali porezi na proizvodnju	94
			D.3	Subvencije	- 44
			D.31	Subvencije na proizvode	- 8
			D.311	Subvencije na uvoz	0
			D.319	Ostale subvencije na proizvode	- 8
			D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 36
			D.4	Vlasnički dohodak	397
			D.41	Kamate	209
			D.42	Raspodijeljena dobit društava	62
			D.421	Dividende	53
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	9
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	14
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	47
			D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	25
			D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8
			D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	14
			D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	6
			D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	8
			D.45	Najamnine	65
B.5*g	Bruto nacionalni dohodak	1 864			
B.5*n	Neto nacionalni dohodak	1 642			

II.1.2.1: Račun poduzetničkog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	240	B.2g	Bruto poslovni višak	452
D.41	Kamate	162	B.3g	Bruto mješoviti dohodak	61
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	47	B.2n	Neto poslovni višak	238
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	25	B.3n	Neto mješoviti dohodak	53
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8			
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	14	D.4	Vlasnički dohodak	245
D.45	Najamnine	31	D.41	Kamate	139
			D.42	Raspodijeljena dobit društava	35
			D.421	Dividende	35
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	0
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	11
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	16
			D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	5
			D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	0
			D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	11
			D.45	Najamnine	44
B.4g	Bruto poduzetnički dohodak	343			
B.4n	Neto poduzetnički dohodak	174			

II. 1.2.2: Račun raspodjele ostalog primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	151	B.4g	Bruto poduzetnički dohodak	343
D.41	Kamate	55	B.4n	Neto poduzetnički dohodak	174
D.42	Raspodijeljena dobit društava	62			
D.421	Dividende	54	D.1	Naknade zaposlenicima	1 154

Uporabe			Izvori		
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	8	D.11	Nadnice i plaće	954
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0	D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	200
D.44	Ostali dohodak od ulaganja		D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati		D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	19
	ugovarateljima osiguranja				
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava		D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	235
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati		D.21	Porezi na proizvode	141
	dioničarima zajedničkih investicijskih fondova		D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)	121
D.45	Najamnine	34	D.212	Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a	17
			D.2121	Uvozne pristojbe	17
			D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i carine	0
			D.214	Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza	3
			D.29	Ostali porezi na proizvodnju	94
			D.3	Subvencije	- 44
			D.31	Subvencije na proizvode	- 8
			D.311	Subvencije na uvoz	0
			D.319	Ostale subvencije na proizvode	- 8
			D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 36
			D.4	Vlasnički dohodak	152
			D.41	Kamate	70
			D.42	Raspodijeljena dobit društava	27
			D.421	Dividende	18
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	9
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	3
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	31

Uporabe		Izvori		
		D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	20
		D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8
		D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	3
		D.45	Najamnine	21
B.5*g	Bruto nacionalni dohodak			1 864
B.5*n	Neto nacionalni dohodak			1 642

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe		Izvori		
	Tekući transferi	B.5*g	Bruto nacionalni dohodak	1 864
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	B.5*n	Neto nacionalni dohodak	1 642
D.51	Porezi na dohodak		Tekući transferi	1 174
D.59	Ostali tekući porezi	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	213
D.61	Neto socijalni doprinosi	D.51	Porezi na dohodak	204
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	D.59	Ostali tekući porezi	9
D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	D.61	Neto socijalni doprinosi	333
D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181
D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	168
D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	13
D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	19
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	18
D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava			

Uporabe			Izvori		
D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	14	D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	1
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	10	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	129
D.6141	Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava	8	D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	115
D.6142	Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava	2	D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	14
D.61SC	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja	- 6	D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	10
			D.6141	Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava	8
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	384	D.6142	Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava	2
D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu	53	D.61SC	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja	6
D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu	45			
D.6212	Nemirovinske naknade socijalnog osiguranja u novcu	8	D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	384
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	279	D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu	53
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	250	D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu	45
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	29	D.6212	Nemirovinske naknade socijalnog osiguranja u novcu	8
D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu	52	D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	279
			D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	250
D.7	Ostali tekući transferi	283	D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	29
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	56	D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu	52
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	43			
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	13	D.7	Ostali tekući transferi	244

Uporabe			Izvori		
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	48	D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	47
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	45	D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	44
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	3	D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	3
D.73	Tekući transferi unutar sektora države	96	D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	57
D.74	Tekuća međunarodna suradnja	22	D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	42
D.75	Razni tekući transferi	52	D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	15
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	36	D.73	Tekući transferi unutar sektora opće države	96
D.752	Tekući transferi između kućanstava	7	D.74	Tekuća međunarodna suradnja	1
D.759	Ostali razni tekući transferi	9	D.75	Razni tekući transferi	43
D.76	Vlastita sredstva EU-a na temelju PDV-a i BNP-a	9	D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	36
			D.752	Tekući transferi između kućanstava	1
			D.759	Ostali razni tekući transferi	6
B.6*g	Bruto raspoloživi nacionalni dohodak	1 826			
B.6*n	Neto raspoloživi nacionalni dohodak	1 604			

II.3: Račun preraspodjele dohotka u naturi

Uporabe			Izvori		
D.63	Socijalni transferi u naturi	215	B.6*g	Bruto raspoloživi nacionalni dohodak	1 826
D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	211	B.6*n	Neto raspoloživi nacionalni dohodak	1 604
D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	4			
			D.63	Socijalni transferi u naturi	215
			D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	211
			D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	4
B.7*g	Bruto prilagođeni raspoloživi nacionalni dohodak	1 826			
B.7*n	Neto prilagođeni raspoloživi nacionalni dohodak	1 604			

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
			B.6*g	Bruto raspoloživi nacionalni dohodak	1 826
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	1 399	B.6*n	Neto raspoloživi nacionalni dohodak	1 604
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	1 230			
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju	169	D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11			
B.8*g	Bruto nacionalna štednja	427			
B.8*n	Neto nacionalna štednja	205			

II.4.2: Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
			B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 826
P.4	Stvarna finalna potrošnja	1 399	B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 604
P.41	Stvarna individualna potrošnja	1 230			
P.42	Stvarna zajednička potrošnja	169	D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11			
B.8*g	Bruto nacionalna štednja	427			
B.8*n	Neto nacionalna štednja	205			

III: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	202	B.8*n	Neto nacionalna štednja	205
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	62
			D.91r	Porezi na kapital, potraživanja	2
			D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	23
			D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	37

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti	
		D.9p	Kapitalni transferi, obveze – 65
		D.91p	Porezi na kapital, potraživanja – 2
		D.92p	Investicijske potpore, obveze – 27
		D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze – 36

III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti	
P.5g	Bruto investicije u imovinu	414	
P.5n	Neto investicije u imovinu	192	
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	376	
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktive	359	
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive	358	
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktive	9	
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive	– 8	
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive	17	
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	– 222	
P.52	Promjene zaliha	28	
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	10	
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	0	
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	0	
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	0	
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju goodwilla i tržišne aktive	0	
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (–)	10	

III.2: Financijski račun

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti		
		B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (–) 10	
F	Neto povećanje financijske aktive	436	F	Neto povećanje pasive 426

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 1	F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
F.11	Monetarno zlato	- 1	F.11	Monetarno zlato	
F.12	Posebna prava vučenja	0	F.12	Posebna prava vučenja	0
F.2	Gotovina i depoziti	89	F.2	Gotovina i depoziti	102
F.21	Gotovina	33	F.21	Gotovina	35
F.22	Prenosivi depoziti	26	F.22	Prenosivi depoziti	28
F.221	Međubankovne pozicije	- 5	F.221	Međubankovne pozicije	- 5
F.229	Ostali prenosivi depoziti	31	F.229	Ostali prenosivi depoziti	33
F.29	Ostali depoziti	30	F.29	Ostali depoziti	39
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	86	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	74
F.31	Kratkoročni	27	F.31	Kratkoročni	24
F.32	Dugoročni	59	F.32	Dugoročni	50
F.4	Zajmovi	78	F.4	Zajmovi	47
F.41	Kratkoročni	22	F.41	Kratkoročni	11
F.42	Dugoročni	56	F.42	Dugoročni	36
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	107	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	105
F.51	Vlasnički udjeli	91	F.51	Vlasnički udjeli	94
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	77	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	84
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	7	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	7
F.519	Ostali vlasnički udjeli	7	F.519	Ostali vlasnički udjeli	3
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	16	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	11
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	7	F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	5
F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	9	F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	6
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	48	F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	48
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	7	F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	7
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	22	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	22
F.63	Prava na mirovinu	11	F.63	Prava na mirovinu	11
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	3	F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	3

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.65	Prava na nemirovinske fondove	2	F.65	Prava na nemirovinske fondove	2
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	3	F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	3
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	14	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	11
F.71	Financijske izvedenice	12	F.71	Financijske izvedenice	9
F.711	Opcije	5	F.711	Opcije	4
F.712	Terminski ugovori	7	F.712	Terminski ugovori	5
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	2	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	2
F.8	Ostali računi potraživanja/obveza	15	F.8	Ostali računi potraživanja/obveza	39
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	7	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	16
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	8	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	23

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	33	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	1
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	3	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	30	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.21	Prirodna bogatstva	26	AF	Financijska aktiva/pasiva	1
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	4	K.6	Promjene u klasifikacijama	2
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	2
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	- 11	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
K.21	Korištenje prirodnih bogatstava	- 8	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.21	Prirodna bogatstva	- 8	AF	Financijska aktiva/pasiva	2
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	- 3	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.21	Prirodna bogatstva i	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	- 1	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	- 2	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	- 11	Ukupne ostale promjene u obujmu		3
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 9	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	- 2	AN.11	Dugotrajna aktiva	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	
K.4	Zapljena bez naknade	0	AN.13	Dragocjenosti	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.21	Prirodna bogatstva	
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	2	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1	AF	Financijska aktiva	3
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AF	Financijska aktiva/pasiva	1	AF.2	Gotovina i depoziti	
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	2	AF.4	Zajmovi	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1
AF	Financijska aktiva/pasiva	2	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	- 2	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 2			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AF	Financijska aktiva/pasiva	0			
Ukupne ostale promjene u obujmu		13			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 7			
AN.11	Dugotrajna aktiva	- 2			
AN.12	Zalihe	- 3			
AN.13	Dragocjenosti	- 2			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	17			
AN.21	Prirodna bogatstva	9			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	6			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktiva	0			
AF	Financijska aktiva	3			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3.	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi				
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	10

III.3.2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/gubici (-):		K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/gubici (-):	
AN	Nefinancijska aktiva	280	AF	Pasiva	76
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	126	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	111	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	7	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	42
AN.13	Dragocjenosti	8	AF.4	Zajmovi	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	154	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	34
AN.21	Prirodna bogatstva i	152	AF.	Programi osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	2	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	0
AF	Financijska aktiva	84			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	12			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3.	Dužnički vrijednosni papiri	40			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	32			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	288

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+):		K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+):	
AN	Nefinancijska aktiva	198	AF	Pasiva	126
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	121	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	111	AF.2	Gotovina i depoziti	30
AN.12	Zalihe	4	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	26
AN.13	Dragocjenosti	6	AF.4	Zajmovi	29
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	77	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	28
AN.21	Prirodna bogatstva	76	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	7

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.2	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	6
AF	Financijska aktiva	136			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	16			
AF.2	Gotovina i depoziti	30			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	25			
AF.4	Zajmovi	28			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	26			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	7			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	4			
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	208

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+):		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+):	
AN	Nefinancijska aktiva	82	AF	Pasiva	- 50
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	5	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	- 30
AN.12	Zalihe	3	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	16
AN.13	Dragocjenosti	2	AF.4	Zajmovi	- 29
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	77	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	6
AN.21	Prirodna bogatstva	76	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 7
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	- 6

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva	- 52			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 4			
AF.2	Gotovina i depoziti	- 30			
AF.3.	Dužnički vrijednosni papiri	15			
AF.4	Zajmovi	- 28			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	6			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 7			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	- 4			
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	80

IV.: Bilance stanja

IV.1: Početna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	4 621	AF	Pasiva	7 762
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	2 818	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	2 579	AF.2	Gotovina i depoziti	1 471
AN.12	Zalihe	114	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 311
AN.13	Dragocjenosti	125	AF.4	Zajmovi	1 437
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	1 803	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 756
AN.21	Prirodna bogatstva	1 781	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	471
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	22	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	14
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	302
AF	Financijska aktiva	8 231			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	770			
AF.2	Gotovina i depoziti	1 482			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 263			

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF.4	Zajmovi	1 384			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 614			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	470			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	21			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	227			
			B.90	Neto vrijednost	5 090

IV.2: Promjene u bilanci stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive		
AN	Nefinancijska aktiva	482	AF	Pasiva	505
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	294	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	246	AF.2	Gotovina i depoziti	102
AN.12	Zalihe	32	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	116
AN.13	Dragocjenosti	16	AF.4	Zajmovi	47
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	186	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	141
AN.21	Prirodna bogatstva	178	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	49
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	8	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	11
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	39
AF	Financijska aktiva	523			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	11			
AF.2	Gotovina i depoziti	89			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	126			
AF.4	Zajmovi	78			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	141			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	49			

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	14			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	15			
			B.10	Promjene neto vrijednosti	500
			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	202
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	10
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	288
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	208
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	80

IV.3: Završna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska imovina	5 101	AF	Pasiva	8 267
AN.1	Proizvedena nefinancijska imovina	3 112	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna imovina	2 825	AF.2	Gotovina i depoziti	1 573
AN.12	Zalihe	146	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 427
AN.13	Dragocjenosti	141	AF.4	Zajmovi	1 484
AN.2	Neproizvedena nefinancijska imovina	1 989	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 897
AN.21	Prirodna bogatstva	1 959	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	520
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	30	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	25
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne imovine	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	341
AF	Financijska imovina	8 754			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	781			
AF.2	Gotovina i depoziti	1 571			

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 389			
AF.4	Zajmovi	1 462			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 755			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	519			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	35			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveza	242			
			B.90	Neto vrijednost	5 590

Tablica 24.3. – Potpuni skup računa za nefinancijska društva

I: Račun proizvodnje

Uporabe			Izvori		
P.2	Intermedijarna potrošnja	1 477	P.1	Output	2 808
			P.11	Tržišni output	2 808
			P.12	Output za vlastitu finalnu potrošnju	0
B.1g	Bruto dodana vrijednost	1 331			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	157			
B.1n	Neto dodana vrijednost	1 174			

II: Račun raspodjele i uporabe dohotka*II.1: Račun primarne raspodjele dohotka*

II.1.1. Račun stvaranja dohotka

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	986	B.1g	Bruto dodana vrijednost	1 331
D.11	Nadnice i plaće	841	B.1n	Neto dodana vrijednost	1 174
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	145			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	132			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	122			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	10			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	13			

Uporabe			Izvori		
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	12			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	1			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	88			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 35			
B.2g	Bruto poslovni višak	292			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	157			
B.2n	Neto poslovni višak	135			

II.1.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	134	B.2g	Bruto poslovni višak	292
D.41	Kamate	56	B.2n	Neto poslovni višak	135
D.42	Raspodijeljena dobit društva	47			
D.421	Dividende	39	D.4	Vlasnički dohodak	96
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društva	8	D.41	Kamate	33
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0	D.42	Raspodijeljena dobit društva	10
D.45	Najamnine	31	D.421	Dividende	10
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	4
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	8
			D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	5
			D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	
			D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	3
			D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	1

Uporabe		Izvori		
		D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	2
		D.45	Najmnine	41
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka			254
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka			97

II.1.2.1: Račun poduzetničkog dohotka

Uporabe		Izvori			
D.4	Vlasnički dohodak	B.2g	Bruto poslovni višak	87	292
D.41	Kamate	B.2n	Neto poslovni višak	56	135
D.45	Najmnine			31	
		D.4	Vlasnički dohodak		96
		D.41	Kamate		33
		D.42	Raspodijeljena dobit društva		10
		D.421	Dividende		10
		D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije		4
		D.44	Ostali dohodak od ulaganja		8
		D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja		5
		D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova		3
		D.45	Najmnine		41
B.4g	Bruto poduzetnički dohodak			301	
B.4n	Neto poduzetnički dohodak			144	

II. 1.2.2: Račun raspodjele ostalog primarnog dohotka

Uporabe		Izvori			
D.4	Vlasnički dohodak	B.4g	Bruto poduzetnički dohodak	47	301
D.42	Raspodijeljena dobit društva	B.4n	Neto poduzetnički dohodak	47	144
D.421	Dividende			39	
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava			8	
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije			0	
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka			254	
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka			97	

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe		Izvori	
Tekući transferi	98	B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka 254
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl. 24	B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka 97
D.51	Porezi na dohodak 20		
D.59	Ostali tekući porezi 4		
			Tekući transferi 72
		D.61	Neto socijalni doprinosi 66
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi 62	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca 31
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja 62	D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca 27
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja 49	D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca 4
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja 13	D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca 12
		D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca 12
D.7	Ostali tekući transferi 12	D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca 0
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja 8	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava 25
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja 8	D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava 19
D.75	Razni tekući transferi 4	D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava 6
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima 1	D.613C	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja 2
D.759	Ostali razni tekući transferi 3		
		D.7	Ostali tekući transferi 6
		D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja 6
		D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja 6
		D.75	Razni tekući transferi 0
B.6g	Bruto raspoloživi dohodak 228		
B.6n	Neto raspoloživi dohodak 71		

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
			B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	228
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	0	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	71
B.8g	Bruto štednja	228			
B.8n	Neto štednja	71			

III: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	88	B.8n	Neto štednja	71
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	33
			D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	23
			D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	10
			D.9p	Kapitalni transferi, obveze	- 16
			D.91p	Porezi na kapital, potraživanja	0
			D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze	- 16

III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
P.5g	Bruto investicije u imovinu	308	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	88
P.5n	Neto investicije u imovinu	151			
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	280			
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktive	263			
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive	262			
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktive	5			
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive	- 4			
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive	17			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	- 157			
P.52	Promjene zaliha	26			
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	2			
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	- 7			
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	- 6			
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	- 1			
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0			
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 56			

III.2: Financijski račun

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	-56
F	Neto povećanje financijske aktive	83	F	Neto povećanje pasive	139
F.2	Gotovina i depoziti	39	F.2	Gotovina i depoziti	
F.21	Gotovina	5	F.21	Gotovina	
F.22	Prenosivi depoziti	30	F.22	Prenosivi depoziti	
F.229	Ostali prenosivi depoziti	30	F.229	Ostali prenosivi depoziti	
F.29	Ostali depoziti	4	F.29	Ostali depoziti	
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	7	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	6
F.31	Kratkoročni	10	F.31	Kratkoročni	2
F.32	Dugoročni	- 3	F.32	Dugoročni	4
F.4	Zajmovi	19	F.4	Zajmovi	21
F.41	Kratkoročni	14	F.41	Kratkoročni	4
F.42	Dugoročni	5	F.42	Dugoročni	17
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	10	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	83
F.51	Vlasnički udjel	10	F.51	Vlasnički udjel	83
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	5	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	77
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	3	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	3
F.519	Ostali vlasnički udjeli	2	F.519	Ostali vlasnički udjeli	3

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	0	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	0	F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	
F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	0	F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1	F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	1	F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0	F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3
F.71	Financijske izvedenice	3	F.71	Financijske izvedenice	2
F.711	Opcije	1	F.711	Opcije	2
F.712	Terminski ugovori	2	F.712	Terminski ugovori	0
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	1
F.8	Ostali računi potraživanja/obveza	4	F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	26
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	3	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	6
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	1	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	20

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	26	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	26	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.21	Prirodna bogatstva	22	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	4	K.6	Promjene u klasifikacijama	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	- 9	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktive	
K.21	Korištenje prirodnih bogatstava	- 6	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.21	Prirodna bogatstva	- 6	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	- 3	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	- 1	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	- 2	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	- 5	Ukupne ostale promjene u obujmu 0		
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 5	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.11	Dugotrajna aktiva	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	
K.4	Zapljena bez naknade	- 5	AN.13	Dragocjenosti	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 1	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	- 4	AN.21	Prirodna bogatstva	
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	1	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1	AF	Financijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	
K.6	Promjene u klasifikacijama	6	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	6	AF.4	Zajmovi	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	3	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva/pasiva	2	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AF	Financijska aktiva/pasiva	0			
	Ukupne ostale promjene u obujmu	14			
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 2			
AN.11	Dugotrajna aktiva	1			
AN.12	Zalihe	- 3			
AN.13	Dragocjenosti	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	14			
AN.21	Prirodna bogatstva	10			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	4			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0			
AF	Financijska aktiva	2			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	14

III.3.2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)	
AN	Nefinancijska aktiva	144	AF	Pasiva	18
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	63	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	58	AF.2	Gotovina i depoziti	
AN.12	Zalihe	4	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1
AN.13	Dragocjenosti	1	AF.4	Zajmovi	
AN.2	Neproizvedena nefi- nancijska aktiva	81	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	17
AN.21	Prirodna bogatstva	80	AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0
AF	Financijska aktiva	8			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	3			
AF.4	Zajmovi				
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	5			
AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gu- bitaka	134

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobiti (-)/ gubici (+)		K.71	Nominalni vlasnički dobiti (-)/ gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	101	AF	Pasiva	37
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	60	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.11	Dugotrajna aktiva	58	AF.2	Gotovina i depoziti	1
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1
AN.13	Dragocjenosti	1	AF.4	Zajmovi	18
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	41	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14
AN.21	Prirodna bogatstva	40	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	3
AF	Financijska imovina	18			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	8			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2			
AF.4	Zajmovi	1			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	3			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	82

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	43	AF	Pasiva	- 19
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	3	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	- 1
AN.12	Zalihe	3	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	- 18
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	40	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.21	Prirodna bogatstva	40	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwilla</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	- 3
AF	Financijska aktiva	- 10			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	- 8			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1			
AF.4	Zajmovi	- 1			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	- 3			
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	52

IV.: Bilance stanja

IV.1: Početna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	2 151	AF	Pasiva	3 221
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1 274	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	1 226	AF.2	Gotovina i depoziti	40
AN.12	Zalihe	43	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	44
AN.13	Dragocjenosti	5	AF.4	Zajmovi	897
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	877	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1 987
AN.21	Prirodna bogatstva	864	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	12
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	13	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	4
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwilla</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	237
AF	Financijska aktiva	982			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF.2	Gotovina i depoziti	382			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	90			
AF.4	Zajmovi	50			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	280			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	25			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	5			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	150			
			B.90	Neto vrijednost	- 88

IV.2: Promjene u bilanci stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive		
AN	Nefinancijska aktiva	301	AF	Pasiva	157
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	195	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	165	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	27	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	7
AN.13	Dragocjenosti	3	AF.4	Zajmovi	21
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	106	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	100
AN.21	Prirodna bogatstva	101	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	5	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	26
AF	Financijska aktiva	93			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	39			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	10			
AF.4	Zajmovi	19			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	17			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4			

Aktiva		Pasiva i neto vrijednost		
		B.10	Promjene neto vrijednosti	237
		B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	88
		B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	14
		B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	134
		B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	82
		B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	52

IV.: Bilance stanja

IV.3: Završna bilanca stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	2 452	AF	Pasiva	3 378
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1 469	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	1 391	AF.2	Gotovina i depoziti	40
AN.12	Zalihe	70	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	51
AN.13	Dragocjenosti	8	AF.4	Zajmovi	918
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	983	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2 087
AN.21	Prirodna bogatstva	965	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	12
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	18	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	7
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	263
AF	Financijska aktiva	1 075			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	421			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	100			
AF.4	Zajmovi	69			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	297			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	26			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	8			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	154			
			B.90	Neto vrijednost	149

Tablica 24.4. – Potpuni slijed računa za financijska društva

I.: Račun proizvodnje

Uporabe			Izvori		
P.2	Intermedijarna potrošnja	52	P.1	Output	146
			P.11	Tržišni output	146
			P.12	Output za vlastitu finalnu potrošnju	0
B.1g	Bruto dodana vrijednost	94			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	12			
B.1n	Neto dodana vrijednost	82			

II.: Račun raspodjele i uporabe dohotka*II.1: Račun primarne raspodjele dohotka**II.1.1. Račun stvaranja dohotka*

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	44	B.1g	Bruto dodana vrijednost	94
D.11	Nadnice i plaće	29	B.1n	Neto dodana vrijednost	82
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	5			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	4			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	4			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	1			
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	1			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	4			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	0			
B.2g	Bruto poslovni višak	46			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	12			
B.2n	Neto poslovni višak	34			

II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	168	B.2g	Bruto poslovni višak	46
D.41	Kamate	106	B.2n	Neto poslovni višak	34
D.42	Raspodijeljena dobit poduzeća	15			
D.421	Dividende	15	D.4	Vlasnički dohodak	149
D.422	Povlačenje dohotka kvazipoduzeća	0	D.41	Kamate	106
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0	D.42	Raspodijeljena dobit društva	25
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	47	D.421	Dividende	25
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	25	D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	0
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8	D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	7
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	14	D.44	Ostali dohodak od ulaganja	8
D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	6	D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	0
D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	8	D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	8
D.45	Najamnine	0	D.4431	Dividende koje se mogu pripisati	
			D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	3
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	27	D.45	Najamnine	3
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	15			

II.1.2.1: Račun poduzetničkog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	153	B.2g	Bruto poslovni višak	46
D.41	Kamate	106	B.2n	Neto poslovni višak	34
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	47			
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	25	D.4	Vlasnički dohodak	149
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8	D.41	Kamate	106
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	14	D.42	Raspodijeljena dobit društva	25
D.45	Najamnine	0	D.421	Dividende	25
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	0
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	7
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	8
			D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	0
			D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	
			D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	8
			D.45	Najamnine	3
B.4g	Bruto poduzetnički dohodak	42			
B.4n	Neto poduzetnički dohodak	30			

II. 1.2.2: Račun raspodjele ostalog primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	15	B.4g	Bruto poduzetnički dohodak	42
D.42	Raspodijeljena dobit društva	15	B.4n	Neto poduzetnički dohodak	30
D.421	Dividende	15			
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	0			
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0			
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	27			
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	15			

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe		Izvori		
	Tekući transferi	277	B.5g Bruto bilanca primarnog dohotka	27
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	10	B.5n Neto bilanca primarnog dohotka	15
D.51	Porezi na dohodak	7		
D.59	Ostali tekući porezi	3		
			Tekući transferi	275
			D.61 Neto socijalni doprinosi	212
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	205	D.611 Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	109
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	205	D.6111 Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	104
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	193	D.6112 Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	5
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	12	D.612 Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	2
			D.6121 Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	1
D.7	Ostali tekući transferi	62	D.6122 Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	1
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	13	D.613 Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	94
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	0	D.6131 Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	90
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	13	D.6132 Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	4
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	48	D.614 Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	10
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	45	D.6141 Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava	8
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	3	D.6142 Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava	2
D.75	Razni tekući transferi	1	D.615C Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja	3

Uporabe			Izvori		
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	1			
D.759	Ostali razni tekući transferi	0	D.7	Ostali tekući transferi	62
			D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	47
			D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	44
			D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	3
			D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	15
			D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	15
			D.75	Razni tekući transferi	0
B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	25			
B.6n	Neto raspoloživi dohodak	13			

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11	B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	25
			B.6n	Neto raspoloživi dohodak	13
B.8g	Bruto štednja	14			
B.8n	Neto štednja	2			

III: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 5	B.8n	Neto štednja	2
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	0
			D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	0
			D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	
			D.9p	Kapitalni transferi, obveze	- 7
			D.91p	Porezi na kapital, potraživanja	0
			D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze	- 7

III.1.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
P.5g	Bruto investicije u imovinu	8	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 5
P.5n	Neto investicije u imovinu	- 4			
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	8			
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktive	8			
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive	8			
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktive	0			
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive	0			
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive	0			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	- 12			
P.52	Promjene zaliha	0			
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	0			
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	0			
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	0			
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	0			
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0			
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 1			

III.2: Financijski račun

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	-1
F	Neto povećanje financijske aktive	172	F	Neto povećanje pasive	173
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 1	F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
F.11	Monetarno zlato	- 1	F.11	Monetarno zlato	0
F.12	Posebna prava vučenja	0	F.12	posebna prava vučenja	0
F.2	Gotovina i depoziti	10	F.2	Gotovina i depoziti	65

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.21	Gotovina	15	F.21	Gotovina	
F.22	Prenosivi depoziti	- 5	F.22	Prenosivi depoziti	26
F.221	Međubankovne pozicije	- 5	F.221	Međubankovne pozicije	- 5
F.229	Ostali prenosivi depoziti	0	F.229	Ostali prenosivi depoziti	31
F.29	Ostali depoziti	0	F.29	Ostali depoziti	39
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	66	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	30
F.31	Kratkoročni	13	F.31	Kratkoročni	18
F.32	Dugoročni	53	F.32	Dugoročni	12
F.4	Zajmovi	53	F.4	Zajmovi	0
F.41	Kratkoročni	4	F.41	Kratkoročni	0
F.42	Dugoročni	49	F.42	Dugoročni	0
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	28	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	22
F.51	Vlasnički udjeli	25	F.51	Vlasnički udjeli	11
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	23	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	7
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	1	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	4
F.519	Ostali vlasnički udjeli	1	F.519	Ostali vlasnički udjeli	0
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	3	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	11
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	2	F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	5
F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	1	F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	6
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	7	F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	48
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	2	F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	7
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	22
F.63	Prava na mirovinu		F.63	Prava na mirovinu	11
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	3	F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	3
F.65	Prava na nemirovinske fondove		F.65	Prava na nemirovinske fondove	2
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	2	F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	3

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	8	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	8
F.71	Financijske izvedenice	8	F.71	Financijske izvedenice	7
F.711	Opcije	3	F.711	Opcije	2
F.712	Terminski ugovori	5	F.712	Terminski ugovori	5
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	1
F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1	F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
F.81	Trgovački krediti i predujmovi		F.81	Trgovački krediti i predujmovi	0
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	1	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	0

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	0	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	K.6	Promjene u klasifikacijama	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
K.21	Korištenje prirodnih resursa	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktive	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktive	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.3	Gubici zbog nepogoda	0	Ukupne ostale promjene u obujmu		0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.11	Dugotrajna aktiva	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	
K.4	Zapljena bez naknade	0	AN.13	Dragocjenosti	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.21	Prirodna bogatstva	
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	1	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AF	Financijska aktiva/pasiva	1	AF.2	Gotovina i depoziti	
K.6	Promjene u klasifikacijama	- 2	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0	AF.4	Zajmovi	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	- 2	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 2			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AF	Financijska imovina/pasiva	0			
	Ukupne ostale promjene u obujmu	- 1			
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 2			
AN.11	Dugotrajna aktiva	0			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.12	Zalihe	0			
AN.13	Dragocjenosti	- 2			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.21	Prirodna bogatstva	- 2			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0			
AF	Financijska aktiva	1			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 1

III. 3. 2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)	
AN	Nefinancijska aktiva	4	AF	Pasiva	51
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	2	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	2	AF.2	Gotovina i depoziti	
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	34
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	2	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	17
AN.21	Prirodna bogatstva	1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	57			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	11			
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	30			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	16			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	10

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)		K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	3	AF	Pasiva	68
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	2	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	2	AF.2	Gotovina i depoziti	26
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	21
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14
AN.21	Prirodna bogatstva	1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	7
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva	71			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	14			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	18			
AF.4	Zajmovi	24			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	14			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	6

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	1	AF	Pasiva	- 17
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	- 26
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	13
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 7
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	- 14			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 3			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	12			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF.4	Zajmovi	- 24			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 1			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	4

IV.: **Bilance stanja**IV.1: *Početna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	93	AF	Pasiva	3 544
AN.1	Proizvedena nefinancijska imovina	67	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	52	AF.2	Gotovina i depoziti	1 281
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 053
AN.13	Dragocjenosti	15	AF.4	Zajmovi	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	26	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	765
AN.21	Prirodna bogatstva	23	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	435
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	3	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	10
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwilla</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	3 421			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	690			
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	950			
AF.4	Zajmovi	1 187			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	551			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	30			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	13			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.90	<i>Neto vrijednost</i>	- 30

IV.2: *Promjene u bilanci stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
	Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive	
AN	Nefinancijska aktiva	- 4	AF	Pasiva	224
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 4	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	- 2	AF.2	Gotovina i depoziti	65

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	64
AN.13	Dragocjenosti	- 2	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	39
AN.21	Prirodna bogatstva	- 1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	48
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	1	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	8
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	230			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	10			
AF.2	Gotovina i depoziti	10			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	96			
AF.4	Zajmovi	53			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	44			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	8			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	8			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1			
			B.10	<i>Promjene neto vrijednosti</i>	2
			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 5
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 1
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	10
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	6
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	4

IV.: **Bilance stanja**IV.3: *Završna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	89	AF	Pasiva	3 768
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	63	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	50	AF.2	Gotovina i depoziti	1 346
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 117
AN.13	Dragocjenosti	13	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	26	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	804
AN.21	Prirodna bogatstva	22	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	483
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	4	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	18
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	3 651			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	700			
AF.2	Gotovina i depoziti	10			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1 046			
AF.4	Zajmovi	1 240			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	595			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	38			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	21			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1			
			B.90	<i>Neto vrijednost</i>	- 28

Tablica 24.5 — Potpuni skup računa za opću državu

I.: **Račun proizvodnje**

Uporabe		Izvori			
P.2	Intermedijarna potrošnja	222	P.1	Output	348
			P.11	Tržišni <i>output</i>	0
			P.12	<i>Output</i> za vlastitu finalnu potrošnju	0

Uporabe			Izvori		
			P.13	Netržišni output	348
B.1g	Bruto dodana vrijednost	126			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	27			
B.1n	Neto dodana vrijednost	99			

II.: Račun raspodjele i uporabe dohotka

II.1: Račun primarne raspodjele dohotka

II.1.1. Račun stvaranja dohotka

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	98	B.1g	Bruto dodana vrijednost	126
D.11	Nadnice i plaće	63	B.1n	Neto dodana vrijednost	99
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	55			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	51			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	48			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	3			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	4			
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	4			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	1			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	0			
B.2g	Bruto poslovni višak	27			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	27			
B.2n	Neto poslovni višak	0			

II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	42	B.2g	Bruto poslovni višak	27
D.41	Kamate	35	B.2n	Neto poslovni višak	0
D.45	Najamnine	7			
			D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	235
			D.21	Porezi na proizvode	141
			D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)	121
			D.212	Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a	17
			D.2121	Uvozne pristojbe	17
			D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i carine	0
			D.214	Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza	3
			D.29	Ostali porezi na proizvodnju	94
			D.3	Subvencije	- 44
			D.31	Subvencije na proizvode	- 8
			D.311	Subvencije na uvoz	0
			D.319	Ostale subvencije na proizvode	- 8
			D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 36
			D.4	Vlasnički dohodak	22
			D.41	Kamate	14
			D.42	Raspodijeljena dobit društva	7
			D.421	Dividende	5
			D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društva	2
			D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	0
			D.44	Ostali dohodak od ulaganja	1
			D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	0
			D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	

Uporabe			Izvori		
			D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	1
			D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	0
			D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	1
			D.45	Najamnine	0
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	198			
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	171			

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe			Izvori		
	Tekući transferi	248	B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	198
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	0	B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	171
D.51	Porezi na dohodak	0			
D.59	Ostali tekući porezi	0		Tekući transferi	367
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	112	D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	213
D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu	53	D.51	Porezi na dohodak	204
D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu	45	D.59	Ostali tekući porezi	9
D.6212	Nemirovinske naknade socijalnog osiguranja u novcu	8	D.61	Neto socijalni doprinosi	50
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	7	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	38
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	5	D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	35
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	2	D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	3

Uporabe			Izvori		
D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu	52	D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	4
			D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	4
D.7	Ostali tekući transferi	136	D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	4	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	9
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	4	D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	6
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja		D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	3
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja				
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja		D.7	Ostali tekući transferi	104
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja		D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	
D.73	Tekući transferi unutar sektora države	96	D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	
D.74	Tekuća međunarodna suradnja	22	D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja	
D.75	Razni tekući transferi	5	D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	1
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	5	D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	1
D.752	Tekući transferi između kućanstava		D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	
D.759	Ostali razni tekući transferi	0	D.73	Tekući transferi unutar sektora države	96
D.76	Vlastita sredstva EU-a na temelju PDV-a i BNP-a.	9	D.74	Tekuća međunarodna suradnja	1
			D.75	Razni tekući transferi	6
			D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	
			D.752	Tekući transferi između kućanstava	
			D.759	Ostali razni tekući transferi	6
B.6g	<i>Bruto raspoloživi dohodak</i>	317			
B.6n	<i>Neto raspoloživi dohodak</i>	290			

II.3: Račun preraspodjele dohotka u naturi

Uporabe			Izvori		
D.63	Socijalni transferi u naturi	184	B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	317
D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	180	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	290
D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	4			
<hr/>			<hr/>		
B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	133			
B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	106			

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	352	B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	317
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	184	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	290
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju	168			
<hr/>			<hr/>		
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	0			
<hr/>			<hr/>		
B.8g	Bruto štednja	- 35			
B.8n	Neto štednja	- 62			

II.4.2: Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
P.4	Stvarna finalna potrošnja	168	B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	133
P.41	Stvarna individualna potrošnja		B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	106
P.42	Stvarna zajednička potrošnja	168			
<hr/>			<hr/>		
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	0			
<hr/>			<hr/>		
B.8g	Bruto štednja	- 35			
B.8n	Neto štednja	- 62			

III.: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 90	B.8n	Neto štednja	- 62
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	6
			D.91r	Porezi na kapital, potraživanja	2
			D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	0
			D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	4
			D.9p	Kapitalni transferi, obveze	- 34
			D.91p	Porezi na kapital, potraživanja	0
			D.92p	Investicijske potpore, obveze	- 27
			D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze	- 7

III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktiva

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
P.5g	Bruto investicije u imovinu	38	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 90
P.5n	Neto investicije u imovinu	11			
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	35			
P.511	Neto povećanje dugotrajne imovine	35			
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive	38			
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktive	0			
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive	- 3			
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive				
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	- 27			
P.52	Promjene zaliha	0			
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	3			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	2			
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	2			
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	0			
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive				
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 103			

III.2: Financijski račun

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 103
F	Neto povećanje financijske aktive	- 10	F	Neto povećanje pasive	93
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja		F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
F.11	Monetarno zlato		F.11	Monetarno zlato	
F.12	Posebna prava vučenja		F.12	Posebna prava vučenja	
F.2	Gotovina i depoziti	- 26	F.2	Gotovina i depoziti	37
F.21	Gotovina	2	F.21	Gotovina	35
F.22	Prenosivi depoziti	- 27	F.22	Prenosivi depoziti	2
F.221	Međubankovne pozicije		F.221	Međubankovne pozicije	
F.229	Ostali prenosivi depoziti	- 27	F.229	Ostali prenosivi depoziti	2
F.29	Ostali depoziti	- 1	F.29	Ostali depoziti	0
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	4	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	38
F.31	Kratkoročni	1	F.31	Kratkoročni	4
F.32	Dugoročni	3	F.32	Dugoročni	34
F.4	Zajmovi	3	F.4	Zajmovi	9
F.41	Kratkoročni	1	F.41	Kratkoročni	3
F.42	Dugoročni	2	F.42	Dugoročni	6
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	3	F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
F.51	Vlasnički udjel	3	F.51	Vlasnički udjel	
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	1	F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	1	F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.519	Ostali vlasnički udjeli	1	F.519	Ostali vlasnički udjeli	
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	0	F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	0	F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	
F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	0	F.522	Udjeli/jedinice u ne-novčanim investicijskim fondovima	
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1	F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	0	F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0	F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	
F.63	Prava na mirovinu		F.63	Prava na mirovinu	
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova		F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova	
F.65	Prava na nemirovinske fondove		F.65	Prava na nemirovinske fondove	
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	1	F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
F.71	Financijske izvedenice	0	F.71	Financijske izvedenice	0
F.711	Opcije	0	F.711	Opcije	0
F.712	Terminski ugovori	0	F.712	Terminski ugovori	0
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0
F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	5	F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	9
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	1	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	6
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	4	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	3

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	7	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	3	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	4	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.21	Prirodna bogatstva	4	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	K.6	Promjene u klasifikacijama	2
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	2
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktiva	- 2	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
K.21	Korištenje prirodnih resursa	- 2	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	- 2	AF	Financijska aktiva/pasiva	2
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive		AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	- 6		Ukupne ostale promjene u obujmu	2
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 4	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	- 2	AN.11	Dugotrajna aktiva	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	
K.4	Zapljena bez naknade	5	AN.13	Dragocjenosti	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	4	AN.21	Prirodna bogatstva	
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	2
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	
K.6	Promjene u klasifikacijama	- 4	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	- 4	AF.4	Zajmovi	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 3	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	- 1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AF	Financijska aktiva/pasiva	0			
	Ukupne ostale promjene u obujmu	0			
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	- 3			
AN.11	Dugotrajna a aktiva	- 3			
AN.12	Zalihe	0			
AN.13	Dragocjenosti	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	3			
AN.21	Prirodna bogatstva	1			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	2			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktiva				
AF	Financijska aktiva	0			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri				
AF.4	Zajmovi				
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima				

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 2

III.3.2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobici (+)/gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobici (+)/gubici (-)	
AN	Nefinancijska aktiva	44	AF	Pasiva	7
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	21	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	18	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	7
AN.13	Dragocjenosti	2	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	23	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	23	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	1			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	1			
AF.2	Gotovina i depoziti	0			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	38

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/ gubici (+)		K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/ gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	32	AF	Pasiva	13
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	20	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	18	AF.2	Gotovina i depoziti	2
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	4
AN.13	Dragocjenosti	1	AF.4	Zajmovi	7
AN.2	Neproizvedena nefi- nancijska aktiva	12	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	12	AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive		AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0
AF	Financijska aktiva	8			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	2			
AF.2	Gotovina i depoziti	3			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	3			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0			
			B.1031	<i>Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	27

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/ gubici (+)		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/ gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	12	AF	Pasiva	- 6
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.11	Dugotrajna aktiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	- 2
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	3
AN.13	Dragocjenosti	1	AF.4	Zajmovi	- 7
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	11	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	11	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive		AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	- 7			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	- 1			
AF.2	Gotovina i depoziti	- 3			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	- 3			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.1032	<i>Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	11

IV.: **Bilance stanja**IV.1: *Početna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	789	AF	Pasiva	687
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	497	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	467	AF.2	Gotovina i depoziti	102
AN.12	Zalihe	22	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	212
AN.13	Dragocjenosti	8	AF.4	Zajmovi	328
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	292	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	4

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.21	Prirodna bogatstva	286	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	19
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	6	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive		AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	22
AF	Financijska aktiva	396			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	80			
AF.2	Gotovina i depoziti	150			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	115			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	12			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	20			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	19			
			B.90	Neto vrijednost	498

IV.2: Promjene u bilanci stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive		
AN	Nefinancijska aktiva	57	AF	Pasiva	102
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	29	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna a aktiva	23	AF.2	Gotovina i depoziti	37
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	45
AN.13	Dragocjenosti	5	AF.4	Zajmovi	9
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	28	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	2
AN.21	Prirodna bogatstva	26	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	2	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0

Aktiva		Pasiva i neto vrijednost		
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	9
AF	Financijska aktiva			- 9
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja			1
AF.2	Gotovina i depoziti			- 26
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri			4
AF.4	Zajmovi			3
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima			3
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava			1
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika			0
AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze			5
		B.10	<i>Promjene neto vrijednosti</i>	- 54
		B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	90
		B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 2
		B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	38
		B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	27
		B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	11

IV.: **Bilance stanja**IV.3: *Završna bilanca stanja*

Aktiva		Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	AF	Pasiva	789
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AN.11	Dugotrajna aktiva	AF.2	Gotovina i depoziti	139

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.12	Zalihe	23	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	257
AN.13	Dragocjenosti	13	AF.4	Zajmovi	337
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	320	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	6
AN.21	Prirodna bogatstva	312	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	19
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	8	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	31
AF	Financijska aktiva	387			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	81			
AF.2	Gotovina i depoziti	124			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	4			
AF.4	Zajmovi	118			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	15			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	21			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	24			
			B.90	<i>Neto vrijednost</i>	444

Tablica 24.6. — Potpuni slijed računa kućanstava

I.: Račun proizvodnje

Uporabe			Izvori		
P.2	Intermedijarna potrošnja	115	P.1	<i>Output</i>	270
			P.11	Tržišni <i>output</i>	123
			P.12	<i>Output</i> za vlastitu finalnu potrošnju	147
B.1g	<i>Bruto dodana vrijednost</i>	155			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	23			
B.1n	<i>Neto dodana vrijednost</i>	132			

II.: Račun raspodjele i uporabe dohotka

II.1: Račun primarne raspodjele dohotka

II.1.1. Račun stvaranja dohotka

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	11	B.1g	Bruto dodana vrijednost	155
D.11	Nadnice i plaće	11	B.1n	Neto dodana vrijednost	132
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	0			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	0			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	0			
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	0			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	0			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	- 1			
B.2g	Bruto poslovni višak	84			
B.3g	Bruto mješoviti dohodak	61			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	15			
P.51c2	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto miješanom prihodu	8			
B.2n	Neto poslovni višak	69			
B.3n	Neto mješoviti dohodak	53			

II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	41	B.2g	Bruto poslovni višak	84
D.41	Kamate	14	B.3g	Bruto mješoviti dohodak	61

Uporabe		Izvori	
D.45	Najamnine	27	
B.2n	Neto poslovni višak	69	
B.3n	Neto mješoviti dohodak	53	
D.1	Naknade zaposlenicima	1 154	
D.11	Nadnice i plaće	954	
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	200	
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181	
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	168	
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	13	
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	19	
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	18	
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	1	
D.4	Vlasnički dohodak	123	
D.41	Kamate	49	
D.42	Raspodijeljena dobit društva	20	
D.421	Dividende	13	
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava	7	
D.43	Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	3	
D.44	Ostali dohodak od ulaganja	30	
D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	20	
D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	8	
D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	2	

Uporabe			Izvori		
			D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	2
			D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	0
			D.45	Najamnine	21
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	1 381			
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	1 358			

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe			Izvori		
	Tekući transferi	582	B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	1 381
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	178	B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	1 358
D.51	Porezi na dohodak	176			
D.59	Ostali tekući porezi	2		Tekući transferi	420
D.61	Neto socijalni doprinosi	333	D.61	Neto socijalni doprinosi	0
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	181	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	168	D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	13	D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	19	D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	0
D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	18	D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	1	D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	129	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	0
D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	115	D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	0
D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	14	D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	0
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	10	D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava	0
D.6141	Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava	8	D.6141	Dodatni mirovinski doprinosi kućanstava	0

Uporabe			Izvori		
D.6142	Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava	2	D.6142	Dodatni nemirovinski doprinosi kućanstava	0
D.61SC	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja	- 6	D.61SC	Naknade za usluge programa socijalnog osiguranja	1
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	0	D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	384
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	0	D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu	53
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	0	D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu	45
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	0	D.6212	Nemirovinske naknade socijalnog osiguranja u novcu	8
			D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	279
D.7	Ostali tekući transferi	71	D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	250
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	31	D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	29
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	31	D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu	52
D.75	Razni tekući transferi	40	D.7	Ostali tekući transferi	36
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	29	D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	35
D.752	Tekući transferi između kućanstava	7	D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	35
D.759	Ostali razni tekući transferi	4	D.75	Razni tekući transferi	1
			D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	0
B.6g	<i>Bruto raspoloživi dohodak</i>	1 219	D.752	Tekući transferi između kućanstava	1
B.6n	<i>Neto raspoloživi dohodak</i>	1 196	D.759	Ostali razni tekući transferi	0

II.3: Račun preraspodjele dohotka u naturi

Uporabe			Izvori		
B.6g	<i>Bruto raspoloživi dohodak</i>	1 219	B.6g	<i>Bruto raspoloživi dohodak</i>	1 219
B.6n	<i>Neto raspoloživi dohodak</i>	1 196	B.6n	<i>Neto raspoloživi dohodak</i>	1 196
			D.63	Socijalni transferi u naturi	215

Uporabe			Izvori		
			D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	211
			D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	4
B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 434			
B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 411			

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
			B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	1 219
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	1 015	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	1 196
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	1 015			
			D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11
B.8g	Bruto štednja	215			
B.8n	Neto štednja	192			

II.4.2: Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
			B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 434
P.4	Stvarna finalna potrošnja	1 230	B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	1 411
P.41	Stvarna individualna potrošnja	1 230			
			D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	11
B.8g	Bruto štednja	215			
B.8n	Neto štednja	192			

III.: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	210	B.8n	Neto štednja	192
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	23

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti		
		D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	0
		D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	23
		D.9p	Kapitalni transferi, obveze	- 5
		D.91p	Porezi na kapital, potraživanja	- 2
		D.92p	Investicijske potpore, obveze	
		D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze	- 3

III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktiva

Promjene aktive		Promjene pasive i neto vrijednosti	
P.5g	Bruto investicije u imovinu	55	
P.5n	Neto investicije u imovinu	32	
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	48	
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktiva	48	
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktiva	45	
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktiva	3	
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktiva	0	
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktiva	0	
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	- 23	
P.52	Promjene zaliha	2	
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	5	
NP	Neto povećanje neproizvedene aktiva	4	
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	3	
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	1	
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive		
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	174	

B.101 *Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera* 210

III.2: *Financijski račun*

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	174
F	Neto povećanje financijske aktive	189	F	Neto povećanje pasive	15
F.2	Gotovina i depoziti	64	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
F.21	Gotovina	10	F.31	Kratkoročni	0
F.22	Prenosivi depoziti	27	F.32	Dugoročni	0
F.229	Ostali prenosivi depoziti	27			
F.29	Ostali depoziti	27	F.4	Zajmovi	11
			F.41	Kratkoročni	2
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	10	F.42	Dugoročni	9
F.31	Kratkoročni	3			
F.32	Dugoročni	7	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
			F.71	Financijske izvedenice	0
F.4	Zajmovi	3	F.711	Opcije	0
F.41	Kratkoročni	3	F.712	Terminski ugovori	0
F.42	Dugoročni	0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	66	F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4
F.51	Vlasnički udjel	53	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	4
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	48	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	0
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	2			
F.519	Ostali vlasnički udjeli	3			
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	13			
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	5			
F.522	Udjeli/jedinice u nenovčanim investicijskim fondovima	8			
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	39			
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	4			
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	22			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.63	Prava na mirovinu	11			
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova				
F.65	Prava na nemirovinske fondove	2			
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0			
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3			
F.71	Financijske izvedenice	1			
F.711	Opcije	1			
F.712	Terminski ugovori	0			
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	2			
F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4			
F.81	Trgovački krediti i predujmovi	3			
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	1			

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	0	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	1
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	1
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	K.6	Promjene u klasifikacijama	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
K.21	Korištenje prirodnih resursa	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	0	Ukupne ostale promjene u obujmu		
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.11	Dugotrajna aktiva	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	0
K.4	Zapljena bez naknade	0	AN.13	Dragocjenosti	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.21	Prirodna bogatstva	0
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	1
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0	AF.4	Zajmovi	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska imovina	0			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AF	Financijska aktiva/pasiva	0			
	Ukupne ostale promjene u obujmu	0			
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.11	Dugotrajna aktiva	0			
AN.12	Zalihe	0			
AN.13	Dragocjenosti	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.21	Prirodna bogatstva	0			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0			
AF	Financijska aktiva	0			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri				
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 1

III.3.2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/gubici (-)	
AN	Nefinancijska aktiva	80	AF	Pasiva	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	35	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajnaa aktiva	28	AF.2	Gotovina i depoziti	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.12	Zalihe	2	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	5	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	45	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	45	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AF	Financijska aktiva	16			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	6			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	10			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.103	<i>Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	96

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobitci (+)/gubici (-)		K.71	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	56	AF	Pasiva	5
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	34	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	28	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	2	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	4	AF.4	Zajmovi	3
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	22	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.21	Prirodna bogatstva	22	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	2
AF	Financijska aktiva	36			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	17			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	4			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	9			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	5			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1			
			B.1031	<i>Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	87

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (+)/gubici (-)		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	24	AF	Pasiva	- 5
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna imovina	0	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	1	AF.4	Zajmovi	- 3
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	23	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	23	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	- 2
AF	Financijska imovina	- 20			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	- 17			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	- 5			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	- 1			
			B.1032	<i>Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	9

IV.: **Bilance stanja**IV.1: *Početna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	1 429	AF	Pasiva	189
AN.1	Proizvedena nefinancijska imovina	856	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	713	AF.2	Gotovina i depoziti	10
AN.12	Zalihe	48	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2
AN.13	Dragocjenosti	95	AF.4	Zajmovi	169
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	573	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
AN.21	Prirodna bogatstva	573	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	8

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF	Financijska aktiva	3 260			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	840			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	198			
AF.4	Zajmovi	24			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1 749			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	391			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	55			
			B.90	Neto vrijednost	4 500

IV.2: Promjene u bilanci stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive		
AN	Nefinancijska aktiva	115	AF	Pasiva	16
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	67	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	53	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	4	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	10	AF.4	Zajmovi	11
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	48	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	48	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4
AF	Financijska aktiva	205			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	64			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	16			

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF.4	Zajmovi	3			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	76			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	39			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	3			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4			
			B.10	<i>Promjene neto vrijednosti</i>	304
			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	210
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 1
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	96
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	87
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	9

IV.: **Bilance stanja**IV.3: *Završna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	1 544	AF	Pasiva	205
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	923	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna imovina	766	AF.2	Gotovina i depoziti	10
AN.12	Zalihe	52	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	2
AN.13	Dragocjenosti	105	AF.4	Zajmovi	180
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	621	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	621	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	1
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	12
AF	Financijska aktiva	3 465			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	904			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	214			
AF.4	Zajmovi	27			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1 825			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	430			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	6			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	59			
			B.90	Neto vrijednost	4 804

Tablica 24.7. — Potpuni slijed računa neprofitnih ustanova koje služe kućanstvima

I.: Račun proizvodnje

Uporabe			Izvori		
P.2	Intermedijarna potrošnja	17	P.1	Output	32
			P.11	Tržišni output	0
			P.12	Output za vlastitu finalnu potrošnju	0
			P.13	Netržišni output	32
B.1g	Bruto dodana vrijednost	15			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	3			
B.1n	Neto dodana vrijednost	12			

II.: Račun raspodjele i uporabe dohotka

II.1: Račun primarne raspodjele dohotka

II.1.1. Račun stvaranja dohotka

Uporabe			Izvori		
D.1	Naknade zaposlenicima	11	B.1g	Bruto dodana vrijednost	15
D.11	Nadnice i plaće	6	B.1n	Neto dodana vrijednost	12

Uporabe			Izvori		
D.12	Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	5			
D.121	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	4			
D.1211	Stvarni doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	4			
D.1212	Stvarni doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.122	Imputirani doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	1			
D.1221	Imputirani doprinosi poslodavaca za mirovinsko osiguranje	1			
D.1222	Imputirani doprinosi poslodavaca za nemirovinsko osiguranje	0			
D.29	Ostali porezi na proizvodnju	1			
D.39	Ostale subvencije za proizvodnju	0			
B.2g	<i>Bruto poslovni višak</i>	3			
P.51c1	Potrošnja fiksnog kapitala u bruto operativnom višku	3			
B.2n	<i>Neto poslovni višak</i>	0			

II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka

Uporabe			Izvori		
D.4	Vlasnički dohodak	6	B.2g	<i>Bruto poslovni višak</i>	3
D.41	Kamate	6	B.3g	<i>Bruto mješoviti dohodak</i>	
D.45	Najamnine	0	B.2n	<i>Neto poslovni višak</i>	0
			B.3n	<i>Neto mješoviti dohodak</i>	
D.4	Vlasnički dohodak	7			
D.41	Kamate	7			
D.42	Raspodijeljena dobit društva	0			
D.421	Dividende	0			
D.422	Povlačenje dohotka kvazi-društava				

Uporabe		Izvori		
		D.43	Reinvestirana zarada na direktnu stranu investicije	0
		D.44	Ostali dohodak od ulaganja	0
		D.441	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	0
		D.442	Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava	
		D.443	Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	0
		D.4431	Dividende koje se mogu pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	0
		D.4432	Zadržana dobit koja se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova	0
		D.45	Najamnine	0
B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka			4
B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka			1

II.2: Račun sekundarne raspodjele dohotka

Uporabe		Izvori		
	Tekući transferi			
		B.5g	Bruto bilanca primarnog dohotka	4
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	B.5n	Neto bilanca primarnog dohotka	1
D.51	Porezi na dohodak			
D.59	Ostali tekući porezi		Tekući transferi	40
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	D.61	Neto socijalni doprinosi	5
D.621	Naknade socijalne sigurnosti u novcu	D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	3
D.6211	Mirovinske naknade socijalne sigurnosti u novcu	D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca	2
		D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca	1

Uporabe			Izvori		
D.6212	Nemirovinske naknade socijalnog osiguranja u novcu		D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca	1
D.622	Ostale naknade socijalnog osiguranja	5	D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca	1
D.6221	Ostale mirovinske naknade socijalnog osiguranja	3	D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca	0
D.6222	Ostale nemirovinske naknade socijalnog osiguranja	2	D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava	1
D.623	Naknade socijalne pomoći u novcu		D.6131	Stvarni mirovinski doprinosi kućanstava	0
D.7	Ostali tekući transferi	2	D.6132	Stvarni nemirovinski doprinosi kućanstava	1
D.71	Neto premije neživotnog osiguranja	0	D.7	Ostali tekući transferi	36
D.711	Neto premije neposrednog neživotnog osiguranja	0	D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja	0
D.712	Neto premije neživotnog reosiguranja		D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja	0
D.72	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog osiguranja		D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja	
D.721	Odštetni zahtjevi s naslova izravnog neživotnog osiguranja		D.73	Tekući transferi unutar sektora države	
D.722	Odštetni zahtjevi s naslova neživotnog reosiguranja		D.74	Tekuća međunarodna suradnja	
D.73	Tekući transferi unutar sektora države		D.75	Razni tekući transferi	36
D.74	Tekuća međunarodna suradnja		D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	36
D.75	Razni tekući transferi	2	D.752	Tekući transferi između kućanstava	
D.751	Tekući transferi neprofitnim ustanovama koje služe kućanstvima	0	D.759	Ostali razni tekući transferi	0
D.752	Tekući transferi između kućanstava				
D.759	Ostali razni tekući transferi	2			
B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	37			
B.6n	Neto raspoloživi dohodak	34			

II.3: Račun preraspodjele dohotka u naturi

Uporabe			Izvori		
D.63	Socijalni transferi u naturi	31	B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	37
D.631	Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	31	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	34
D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	0			
B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	6			
B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	3			

II.4: Račun uporabe dohotka

II.4.1: Račun uporabe raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	32	B.6g	Bruto raspoloživi dohodak	37
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju	31	B.6n	Neto raspoloživi dohodak	34
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju	1			
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	0			
B.8g	Bruto štednja	5			
B.8n	Neto štednja	2			

II.4.2: Račun uporabe prilagođenog raspoloživog dohotka

Uporabe			Izvori		
P.4	Stvarna finalna potrošnja	1	B.7g	Bruto prilagođeni raspoloživi dohodak	6
P.41	Stvarna individualna potrošnja		B.7n	Neto prilagođeni raspoloživi dohodak	3
P.42	Stvarna zajednička potrošnja	1			
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	0			
B.8g	Bruto štednja	5			
B.8n	Neto štednja	2			

III.: Računi akumulacije

III.1: Kapitalni račun

III.1.1: Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 1	B.8n	Neto štednja	2
			D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	0
			D.92r	Investicijske potpore, potraživanja	0
			D.99r	Ostali kapitalni transferi, potraživanja	0
			D.9p	Kapitalni transferi, obveze	- 3
			D.91p	Porezi na kapital, potraživanja	0
			D.92p	Investicijske potpore, obveze	
			D.99p	Ostali kapitalni transferi, obveze	- 3

III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
P.5g	Bruto investicije u imovinu	5	B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 1
P.5n	Neto investicije u imovinu	2			
P.51g	Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	5			
P.511	Neto povećanje dugotrajne aktive	5			
P.5111	Povećanja nove dugotrajne aktive	5			
P.5112	Povećanja postojeće dugotrajne aktive	1			
P.5113	Smanjenja postojeće dugotrajne aktive	- 1			
P.512	Troškovi prijenosa vlasništva neproizvedene aktive	0			
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	- 3			
P.52	Promjene zaliha	0			
P.53	Neto povećanje dragocjenosti	0			
NP	Neto povećanje neproizvedene aktive	1			

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
NP.1	Neto povećanje prirodnih bogatstava	1			
NP.2	Neto povećanje ugovora, najмова i licenci	0			
NP.3	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive				
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 4			

III.2: Financijski račun

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
			B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (-)	- 4
F	Neto povećanje financijske aktive	2	F	Neto povećanje pasive	6
F.2	Gotovina i depoziti	2	F.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
F.21	Gotovina	1	F.31	Kratkoročni	0
F.22	Prenosivi depoziti	1	F.32	Dugoročni	0
F.229	Ostali prenosivi depoziti	1			
F.29	Ostali depoziti	0	F.4	Zajmovi	6
			F.41	Kratkoročni	2
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	- 1	F.42	Dugoročne	4
F.31	Kratkoročni	0			
F.32	Dugoročni	- 1	F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
			F.71	Financijske izvedenice	0
F.4	Zajmovi	0	F.711	Opcije	0
F.41	Kratkoročne	0	F.712	Terminski ugovori	0
F.42	Dugoročni	0	F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0	F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
F.51	Vlasnički udjel	0	F.81	Trgovački krediti i predujmovi	0
F.511	Dionice koje kotiraju na burzi	0	F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
F.512	Dionice koje ne kotiraju na burzi	0			
F.519	Ostali vlasnički udjeli	0			
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	0			
F.521	Udjeli/jedinice u novčanom fondu	0			
F.522	Udjeli/jedinice u nenovčanim investicijskim fondovima	0			
F.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	0			
F.62	Životno osiguranje i prava na rentu	0			
F.63	Prava na mirovinu				
F.64	Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova				
F.65	Prava na nemirovinske fondove				
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	0			
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
F.71	Financijske izvedenice	0			
F.711	Opcije	0			
F.712	Terminski ugovori	0			
F.72	Dioničke opcije zaposlenika	0			
F.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1			
F.81	Trgovački krediti i predujmovi				
F.89	Ostali računi potraživanja/obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	1			

III.3: Račun ostalih promjena aktive

III.3.1: Račun ostalih promjena obujma aktive

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.1	Ekonomsko nastajanje aktive	0	K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	K.6	Promjene u klasifikacijama	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0
K.2	Ekonomsko nestajanje neproizvedene aktive	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
K.21	Korištenje prirodnih resursa	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.22	Ostali ekonomski nestanak neproizvedene aktive	0	K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0
AN.21	Prirodna bogatstva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska imovina	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF	Financijska aktiva/pasiva	0
K.3	Gubici zbog nepogoda	0	Ukupne ostale promjene u obujmu		
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.11	Dugotrajna aktiva	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AN.12	Zalihe	0
K.4	Zapljena bez naknade	0	AN.13	Dragocjenosti	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AN.21	Prirodna bogatstva	0
AF	Financijska aktiva	0	AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0
K.5	Ostale promjene u obujmu d.n.k.	0	AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF	Financijska aktiva	0
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	0
K.6	Promjene u klasifikacijama	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
K.61	Promjene u sektorskoj klasifikaciji i strukturi	0	AF.4	Zajmovi	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AF	Financijska aktiva/pasiva	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
K.62	Promjene u klasifikaciji aktive i pasive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AF	Financijska aktiva/pasiva	0			
	Ukupne ostale promjene u obujmu	0			
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.11	Dugotrajna imovina	0			
AN.12	Zalihe	0			
AN.13	Dragocjenosti	0			
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	0			
AN.21	Prirodna bogatstva	0			
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0			
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0			
AF	Financijska aktiva	0			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri				
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	- 1

III.3.2: Račun revalorizacije

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)		K.7	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)	
AN	Nefinancijska aktiva	8	AF	Pasiva	0
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	5	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	5	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	0
AN.2	Neproizvedena nefi- nancijska aktiva	3	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	3	AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0
AF	Financijska imovina	2			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti				
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1			
AF.4	Zajmovi				
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1			
AF.6	Pričuve osiguranja, miro- vinskog osiguranja i stan- dardiziranih jamstava				
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/ obveze	0			
			B.103	<i>Promjene neto vrijednosti zbog nomi- nalnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	10

III.3.2.1: Račun neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.71	Nominalni vlasnički dobiti (+)/ gubici (-)		K.71	Nominalni vlasnički dobiti (-)/ gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	6	AF	Pasiva	3

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	5	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	5	AF.2	Gotovina i depoziti	1
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	1
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	1	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	1	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1
AF	Financijska aktiva	3			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	2			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	1			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.1031	<i>Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka/gubitaka</i>	6

III.3.2.2: Račun realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
K.72	Nominalni vlasnički dobitci (+)/gubici (-)		K.72	Nominalni vlasnički dobitci (-)/gubici (+)	
AN	Nefinancijska aktiva	2	AF	Pasiva	- 3
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	0	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	0	AF.2	Gotovina i depoziti	- 1
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0

Promjene aktive			Promjene pasive i neto vrijednosti		
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	- 1
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	2	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	2	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	- 1
AF	Financijska aktiva	- 1			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	- 2			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0			
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka/gubitaka	4

IV.: **Bilance stanja**IV.1: *Početna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	159	AF	Pasiva	121
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	124	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	121	AF.2	Gotovina i depoziti	38
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	2	AF.4	Zajmovi	43
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	35	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	
AN.21	Prirodna bogatstva	35	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	5

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	35
AF	Financijska aktiva	172			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	110			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	25			
AF.4	Zajmovi	8			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	22			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	4			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	3			
			B.90	Neto vrijednost	210

IV.2: Promjene u bilanci stanja

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
Ukupne promjene aktive			Ukupne promjene pasive		
AN	Nefinancijska aktiva	11	AF	Pasiva	6
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	7	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	7	AF.2	Gotovina i depoziti	0
AN.12	Zalihe	0	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	0	AF.4	Zajmovi	6
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	4	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	4	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	0

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AF	Financijska aktiva	4			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	2			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0			
AF.4	Zajmovi	0			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	1			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	0			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	1			
			B.10	Promjene neto vrijednosti	9
			B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	- 1
			B.102	Promjene neto vrijednosti zbog ostalih promjena obujma aktive	0
			B.103	Promjene neto vrijednosti zbog nominalnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	10
			B.1031	Promjene neto vrijednosti zbog neutralnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	6
			B.1032	Promjene neto vrijednosti zbog realnih vlasničkih dobitaka i gubitaka	4

IV.: **Bilance stanja**IV.3: *Završna bilanca stanja*

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN	Nefinancijska aktiva	170	AF	Pasiva	127
AN.1	Proizvedena nefinancijska aktiva	131	AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja	
AN.11	Dugotrajna aktiva	128	AF.2	Gotovina i depoziti	38
AN.12	Zalihe	1	AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	0
AN.13	Dragocjenosti	2	AF.4	Zajmovi	49

Aktiva			Pasiva i neto vrijednost		
AN.2	Neproizvedena nefinancijska aktiva	39	AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	0
AN.21	Prirodna bogatstva	39	AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	5
AN.22	Ugovori, najmovi i licence	0	AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0
AN.23	Kupnja umanjena za prodaju <i>goodwill</i> a i tržišne aktive	0	AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	35
AF	Financijska aktiva	176			
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja				
AF.2	Gotovina i depoziti	112			
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	25			
AF.4	Zajmovi	8			
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	23			
AF.6	Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	4			
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	0			
AF.8	Ostali računi potraživanja/obveze	4			
			B.90	<i>Neto vrijednost</i>	219

PRILOG B

Pregled tablica

Broj tablice	Predmet tablice	Rok t + mjeseci (dani ako je određeno) (1)	Obuhvaćeno razdoblje (2)
1	Glavni agregati – tromjesečno	2	Od 1995Q1
1	Glavni agregati – godišnje	2/9	Od 1995.
2	Glavni agregati opće države – godišnje	3/9	Od 1995.
3	Tablice po djelatnosti – godišnje	9/21	Od 1995.
5	Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju prema namjeni – godišnje	9	Od 1995.
6	Financijski računi po sektorima (transakcije) – godišnje	9	Od 1995.
7	Bilance stanja za financijsku aktivu i pasivu – godišnje	9	Od 1995.
8	Nefinancijski računi po sektorima – godišnje	9	Od 1995.
801	Nefinancijski računi po sektorima – tromjesečno	85 dana (4) (5) (6)	Od 1999Q1
9	Detaljni porezni prihodi i prihodi od socijalnih doprinosa po vrsti poreza i socijalnog doprinosa te podsektoru primatelju uključujući popis poreza i socijalnih doprinosa u skladu s nacionalnom klasifikacijom — godišnje	9	Od 1995.
10	Tablice po djelatnostima i po regijama, 2. razina NUTS-a – godišnje	12 (3)/24	Od 2000.
11	Izdaci opće države po funkcijama – godišnje	12	Od 1995.
12	Tablice po djelatnostima i po regijama, 3. razina NUTS-a – godišnje	24	Od 2000.
13	Računi kućanstava po regijama, 2. razina NUTS-a – godišnje	24	Od 2000.
15	Tablica ponude po bazičnim cijenama, uključujući pretvaranje u nabavne cijene – godišnje	36	Od 2010.
16	Tablica uporabe po kupovnim cijenama – godišnje	36	Od 2010.
17	Simetrična <i>input-output</i> tablica po bazičnim cijenama – svakih pet godina	36	Od 2010.
20	Unakrsna klasifikacija dugotrajne aktive po djelatnostima i po aktivni – godišnje	24	Od 2000.
22	Unakrsna klasifikacija bruto investicija u dugotrajnu imovinu po djelatnostima i po aktivni – godišnje	24	Od 1995.
26	Bilance stanja za nefinancijsku aktivu – godišnje	24	Od 1995.
27	Financijski računi opće države – tromjesečno	85 dana (4) (5)	Od 1999Q1

Broj tablice	Predmet tablice	Rok t + mjeseci (dani ako je određeno) ⁽¹⁾	Obuhvaćeno razdoblje ⁽²⁾
28	Državni dug (maastriški dug) za opću državu – tromjesečno	3	Od 2000Q1
29	Mirovinska prava stečena do određenog datuma u socijalnom osiguranju – svake tri godine	24	Od 2012.

t = referentno razdoblje (godina ili tromjesečje).

⁽¹⁾ U svakom slučaju varijable se dostavljaju Komisiji (Eurostat-u) najkasnije na dan kada ih objavi nacionalno tijelo. Kada se podaci koji su već dostavljeni Komisiji (Eurostat-u) revidiraju, revidirani podaci šalju se Komisiji (Eurostat-u) najkasnije na dan kada ih objavi nacionalno tijelo.

⁽²⁾ Primjenjuje se na cijelu tablicu izuzev odabranih stavki (vidjeti podatke u tablici).

⁽³⁾ Primjenjuje se na odabrane stavke (vidjeti podatke u tablici).

⁽⁴⁾ Rok od 85 dana primjenjuje se na države članice čija je valuta euro. Za svaku državu članicu čija valuta nije euro rok dostave podataka iznosi 3 mjeseca.

Ako postoji oznaka „nije objavljeno” na nacionalnoj razini, privremene podatke koje su pojedine države članice dostavile prije isteka roka od 85 dana ne bi trebalo objavljivati na europskoj razini. Odgovarajuće finalizirane podatke predmetne države članice dostavljaju prije isteka roka od 3 mjeseca. Desezonirani i ulančani podaci dostavljaju se dobrovoljno u roku od 85 dana.

Za države članice koje pristupe ekonomskoj i monetarnoj uniji nakon stupanja na snagu ove Uredbe, rok dostave podataka iznosi 85 dana od dana pristupanja te države članice.

⁽⁵⁾ Ako država članica dostavi potpune podatke u roku od 85 dana, podatke ne treba slati unutar 3 mjeseca.

⁽⁶⁾ Za države članice čiji je bruto domaći proizvod po tekućim cijenama manji od 1 % odgovarajućeg ukupnog BDP-a Unije, obvezni su podaci samo za odabrane stavke (vidjeti podatke u tablici 801).

Tablica 1. — Glavni agregati – tromjesečno ⁽¹⁾ i godišnje

Oznaka	Lista varijabli	Podjela ⁽²⁾	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ⁽¹⁰⁾
Bruto dodana vrijednost i bruto domaći proizvod				
B.1g	1. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama	A*10	x	x
D.21	2. (a) Porezi na proizvode ⁽³⁾		x	x
D.31	(b) Subvencije na proizvode ⁽³⁾		x	x
B.1*g	3. Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama		x	x
Izdaci bruto domaćeg proizvoda				
P.3	4. Ukupni izdaci za finalnu potrošnju		x	x
P.3	5. (a) Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju (domaći koncept)	Trajnost ⁽⁴⁾	x	x
P.3	(b) Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju (nacionalni koncept)		x	x
P.3	6. Izdaci NPUSK-ova za finalnu potrošnju		x	x
P.3	7. Izdaci države za finalnu potrošnju		x	x
P.31	(a) Izdaci za individualnu potrošnju		x	x
P.32	(b) Izdaci za zajedničku potrošnju		x	x
P.4	8. Stvarna finalna potrošnja		x	x
P.41	(a) Stvarna individualna potrošnja		x	x

Oznaka	Lista varijabli	Podjela ⁽²⁾	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ⁽¹⁰⁾
P.5	9. Bruto investicije		x	x
P.51g	(a) Bruto investicijama u dugotrajnu imovinu	AN_F6 ⁽⁵⁾	x	x
P.52	(b) Promjene zaliha		x	x ⁽⁶⁾
P.53	(c) Neto povećanje dragocjenosti		x	x ⁽⁶⁾
P.6	10. Izvoz roba (fob.) i usluga		x	x
P.61	(a) Robe		x	x
P.62	(b) Usluge		x	x
	Izvoz roba (fob) i usluga u S.2I: države članice čija je valuta euro, Europsku središnju banku te ostale institucije i tijela europodručja ⁽⁷⁾		x	x
	S.xx (S.21- S.2I) država članica čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucije i tijela europodručja) ⁽⁷⁾		x	x
	Izvoz roba (fob) i usluga u S.22: zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidente u Europskoj uniji ⁽⁷⁾		x	x
P.7	11. Uvoz roba (fob) i usluga		x	x
P.71	(a) Robe		x	x
P.72	(b) Usluge		x	x
	Uvoz roba (fob) i usluga iz S.2I: država članica čija je valuta euro, Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja ⁽⁷⁾		x	x
	Uvoz roba (fob) i usluga iz S.xx (S.21- S.2I) država članica čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke i ostalih institucije i tijela europodručja) ⁽⁷⁾		x	x
	Uvoz roba (fob) i usluga iz S.22: zemalja nečlanica i međunarodnih organizacija nerezidenata u Europskoj uniji ⁽⁷⁾		x	x
B.11	12. Saldo računa inozemstva za robe i usluge		x	x ⁽⁶⁾
Bruto poslovni višak i bruto mješoviti dohodak, porezi na proizvodnju i uvoz, subvencije				
B.2g B.3g	+ 13. Bruto poslovni višak i bruto mješoviti		x	
D.2	14. Porezi na proizvodnju i uvoz		x	
D.3	15. Subvencije		x	

Oznaka	Lista varijabli	Podjela ⁽²⁾	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ⁽¹⁰⁾
Stanovništvo, zaposlenost, naknade zaposlenicima				
	16. Podaci o stanovništvu i zaposlenosti			
POP	(a) Ukupno stanovništvo (u tisućama osoba)			
EMP	(b) Zaposlenost u rezidentnim proizvodnim jedinicama (u tisućama zaposlenih osoba, tisućama odrađenih sati i tisućama radnih mjesta ⁽⁸⁾) i zaposlenost rezidenata (u tisućama osoba)	A*10 ⁽⁹⁾		
ESE	(c) Samozaposleni	A*10 ⁽⁹⁾		
EEM	(d) Zaposlenici	A*10 ⁽⁹⁾		
D.1	17. Naknade zaposlenicima koji rade u rezidentnim proizvodnim jedinicama i naknade rezidentnim zaposlenicima	A*10	x	
D.11	(a) Nadnice i plaće	A*10	x	
D.12	(b) Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	A*10	x	

⁽¹⁾ Tromjesečne podatke treba dostaviti u sezonski prilagođenom i neprilagođenom obliku (uključujući kalendarske prilagodbe, prema potrebi). Sezonski prilagođeni tromjesečni podaci u cijenama prethodne godine ne šalju se. Tromjesečni podaci koji uključuju samo kalendarske prilagodbe dostavljaju se dobrovoljno.

⁽²⁾ Ako nije naznačena podjela, to znači ukupno gospodarstvo.

⁽³⁾ Podjela između poreza i subvencija za tromjesečne račune dobrovoljna je.

⁽⁴⁾ Podjela po trajnosti za godišnje račune: trajna dobra, polutrajna dobra, potrošna dobra, usluge.

Podjela po trajnosti za tromjesečne račune: trajna dobra i drugo.

⁽⁵⁾ AN_F6: podjela dugotrajne imovine:

AN. 111 stanovi

AN. 112 ostale zgrade i građevinski objekti

AN. 113 + AN. 114 strojevi i oprema + sustavi naoružanja

— AN. 1131 oprema za prijevoz

— AN. 1132 IKT oprema ^(*)

— AN. 1139 + AN. 114 ostali strojevi i oprema + sustavi naoružanja ^(*)

AN. 115 obrađeno prirodno bogatstvo

AN. 117 proizvodi intelektualnog vlasništva

^(*) Dobrovoljno.

⁽⁶⁾ Samo u cijenama prethodne godine.

⁽⁷⁾ Uvoz i izvoz raščlanjuju se na sljedeće:

(a) S. 2l države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja;

(b) S. xx (S. 21 - S. 2l) države članice čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja);

(c) S. 22 Zemlje nečlanice i međunarodne institucije nerezidenti u Europskoj uniji uzimajući u obzir sljedeće:

— podjele EMU-a i EU-a trebaju prikazivati stvarni sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”);

— podatke za referentna razdoblja od 2012. nadalje treba obvezno dostaviti kao tekuće cijene, cijene prethodne godine i ulančane;

— podatke za referentna razdoblja 2008.-2011. treba obvezno dostaviti kao tekuće cijene, a kao cijene prethodne godine i ulančane dobrovoljno;

— podatke za referentna razdoblja 1999.-2007. treba dostaviti kao tekuće cijene dobrovoljno.,

⁽⁸⁾ Dobrovoljno.

⁽⁹⁾ A*10 samo za ukupnu zaposlenost, samozaposlene i zaposlenike u rezidentnim proizvodnim jedinicama.

⁽¹⁰⁾ Godišnje i tromjesečne podatke u cijenama prethodne godine ne treba dostaviti za referentnu godinu 1995.

Tablica 2. — Glavni agregati opće države

Oznaka	Transakcija	Sektori i podsektori ^(*) ⁽¹⁾ ⁽²⁾
P.1	Output	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11 + P.12	— Tržišni output i output za vlastitu krajnju uporabu	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Oznaka	Transakcija	Sektori i podsektori (*) ⁽¹⁾ ⁽²⁾
P.13	— Netržišni output	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.131	Plaćanja za netržišni output	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.132	Netržišni output, ostali	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11 + P.12 + P.131	Tržišni output, output za vlastitu krajnju uporabu i plaćanja za netržišni output	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Intermedijarna potrošnja	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1g	Dodana vrijednost, bruto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1n	Dodana vrijednost, neto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1p	Naknade zaposlenicima, platve	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29p	Ostali porezi na proizvodnju, plativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.39r	Ostale subvencije na proizvodnju, naplative	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.2n	Poslovni višak, neto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.2r	Porezi na proizvodnju i uvoz, naplativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.21r	Porezi na proizvode, naplativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.211r	PDV, naplativ	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29r	Ostali porezi na proizvodnju, naplativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4r	Vlasnički dohodak, naplativ ⁽¹⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.41r	Kamate, naplative ⁽¹⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42r + D.43r + D.44r + D.45r	Ostali vlasnički dohodak, naplativ ⁽¹⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3p	Subvencije, platve	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.31p	Subvencije na proizvode, platve	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Oznaka	Transakcija	Sektori i podsektori (*) (1) (2)
D.39p	Ostale subvencije na proizvodnju, plative	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p	Vlasnički dohodak, plativ (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S. 1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S. 1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S. 1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.4p_S. 1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D. 41 p	— Kamate, plative (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42p + D.43p + D.44p + D.45p	— Ostali vlasnički dohodak, plativ (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.5n	Bilanca primarnih dohodaka, neto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5r	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd., naplativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.61r	Neto socijalni doprinosi, naplativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.611r	— od čega stvarni socijalni doprinosi poslodavaca	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.613r	— od čega stvarni socijalni doprinosi kućanstava	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7r	Ostali tekući transferi, naplativi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5p	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd., plativi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi, plative	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632p	Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja, plativa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p + D.632p	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi i socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja, plativa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p	Ostali tekući transferi, plativi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S. 1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S. 1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314

Oznaka	Transakcija	Sektori i podsektori (*) (1) (2)
D.7p_S. 1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S. 1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
B.6n	Raspoloživi dohodak, neto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	— Izdaci za individualnu potrošnju	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	— Izdaci za zajedničku potrošnju	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8g	Štednja, bruto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8n	Štednja, neto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9r	Kapitalni transferi, naplativi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.91r	— Porezi na kapital, primljeni (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92r + D. 99r	— Ostali kapitalni transferi i investicijske potpore, primljeni (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p	Kapitalni transferi, obveze (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S. 1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) (1) (2) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S. 1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) (1) (2) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S. 1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.9p_S. 1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D.92p	— Investicijske potpore, dane	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Bruto investicije	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	— Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.52 + P. 53	— Promjene zaliha i neto povećanje dragocjenosti	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Oznaka	Transakcija	Sektori i podsektori (*) (1) (2)
OP5ANP	Bruto investicije i neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (—)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TE	Ukupni rashodi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TR	Ukupni prihodi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.995	Kapitalni transferi iz ukupne države relevantnim sektorima na osnovi procijenjenih poreza i socijalnih doprinosa, koji se vjerojatno neće naplatiti (1) (2) (3)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
PTC	Ukupni plativi porezni krediti (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TC	— od čega plativi porezni krediti koji prelaze pasivu poreznog obveznika (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

(*) Sektori i podsektori:

S.13 Podjela podsektora opće države:

- S.13 Opća država
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti

(1) Podaci o podsektoru konsolidiraju se u okviru svakog podsektora, ali ne između podsektora. Podaci za sektor S.13 jednaki su zbroju podataka za podsektor, osim za stavke D.4, D.7 i D.9 (i njihove podstavke) koje treba konsolidirati između podsektora (s podacima o protustavkama).

(2) D.995 treba oduzeti od D.99r. Nikakvi iznosi za D. 995 ne uključuju se u D. 9p.

(3) Podjela po sektorima primateljima dobrovoljna je.

(4) Kad god se izvrše znatna plaćanja za stavke osim D.4, D.7 ili D.9 i podstavke između sektora, molimo navesti ta plaćanja u bilješkama pošiljatelja.

(5) Porezni kredit je porezna olakšica koja se izravno oduzima od porezne obveze koju kućanstvo ili društvo korisnik mora platiti. Plativi porezni krediti su porezni krediti kod kojih se svaki iznos koji prelazi iznos porezne obveze (koja je inače dospjela) isplaćuje korisniku. Cijeli iznos plativog poreznog kredita treba bilježiti kao izdatak države („Ukupni plativi porezni krediti”) uz navođenje iznosa „komponente transfera” koji su plativi porezni krediti koji prelaze obvezu poreznog obveznika i koji se isplaćuju poreznom obvezniku.

(6) Podaci koji se dostavljaju dobrovoljno za podsektore.

(7) Podaci za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine nakon 2012.

Tablica 3. — Tablice po djelatnostima

Oznaka	Lista varijabli	Podjela (1) (2)	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane (2)
Output				
P.1	1. Output u bazičnim cijenama po djelatnostima	A*21/A*64	x	
P.2	2. Intermedijarna potrošnja po kupovnim cijenama prema djelatnostima	A*21/A*64	x	
B.1g	3. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama prema djelatnostima	A*21/A*64	x	x
P.51c	4. Potrošnja fiksnog kapitala po djelatnostima	A*21/A*64	x	x
B.2n + B. 3n	5. Neto poslovni višak i mješoviti dohodak	A*21/A*64	x	
D.29 – D.39	6. Ostali plaćeni porezi na proizvodnju umanjeni za ostale subvencije na proizvodnju	A*21/A*64	x	

Oznaka	Lista varijabli	Podjela ⁽¹⁾ ⁽²⁾	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ⁽²⁾
Ulaganje				
P.5	7. Bruto investicije		x	x
P.51g	a) Bruto investicije u dugotrajnu imovinu po djelatnostima	A*10 (A*21 ⁽³⁾)/A*10 (A*64 ⁽³⁾)	x	x
	Podjela prema dugotrajnoj aktivi AN_F6	A*10 (A*21 ⁽³⁾)/A*10 (A*64 ⁽³⁾)	x	x
P.52	b) Promjene zaliha po djelatnostima	A*10 (A*21 ⁽³⁾)/A*10 (A*64 ⁽³⁾)	x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) Neto povećanje dragocjenosti		x	x ⁽⁶⁾
Zaposlenost i naknade za zaposlene				
EMP	8. Zaposlenost po djelatnosti (u tisućama osoba, tisućama odrađenih sati ⁽⁴⁾ i tisućama radnih mjesta ⁽⁵⁾)	A*21/A*64		
ESE	a) samozaposleni po djelatnosti (u tisućama osoba, tisućama odrađenih sati ⁽⁴⁾ i tisućama radnih mjesta ⁽⁵⁾)	A*21/A*64		
EEM	a) zaposlenici po djelatnosti (u tisućama osoba, tisućama odrađenih sati ⁽⁴⁾ i tisućama radnih mjesta ⁽⁵⁾)	A*21/A*64		
D.1	9. Naknade zaposlenicima po djelatnostima	A*21/A*64	x	
D.11	a) Nadnice i plaće po djelatnostima	A*21/A*64	x	

AN_F6: Podjela dugotrajne aktive:

AN. 111 stanovi

AN. 112 ostale zgrade i građevinski objekti

AN. 113 + AN. 114 strojevi i oprema + sustavi naoružanja

— AN. 1131 oprema za prijevoz

— AN. 1132 IKT oprema (*), (**)

— AN. 1139 + AN. 114 ostali strojevi i oprema + sustavi naoružanja (*), (**)

AN. 115 obrađeno prirodno bogatstvo

AN. 117 proizvodi intelektualnog vlasništva (**)

(*) Dobrovoljno.

(**) Samo ukupno gospodarstvo.

(1) Podjela po djelatnosti u skladu s klasifikacijom NACE. Prva navedena razina podjele primjenjuje se na dostavu u t + 9 mjeseci. Druga navedena razina podjele primjenjuje se na dostavu u t + 21 mjesec. Ako nije naznačena podjela, misli se na ukupno gospodarstvo.

(2) Podaci u cijenama prethodne godine ne dostavljaju se za referentnu godinu 1995.

(3) Za razinu podjela A*64, dostava podataka za stavku „imputirane najamnine za stanove u kojima stanuje vlasnik“ (stavka 44. — „Poslovanje nekretninama“) obvezna je samo za varijable P.1, P.2, B.1g.

(4) Podaci za odrađene sate na razini NACE A*64 dostavljaju se dobrovoljno.

(5) Dobrovoljno.

(6) Samo u cijenama prethodne godine.

Tablica 5. — Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju

Oznaka	Lista varijabli	Podjela	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ^(?)
P.3	1. Izdaci za finalnu potrošnju prema namjeni (kućanstvo)	Skupine COICOP ⁽¹⁾	x	x
P.3	2. Izdaci za finalnu potrošnju rezidentnih i nerezidentnih kućanstava na gospodarskom području		x	x
P.33	3. Izdaci za finalnu potrošnju rezidentnih kućanstava u inozemstvu		x	x
P.34	4. Izdaci za finalnu potrošnju nerezidentnih kućanstava na gospodarskom području		x	x
P.3	5. Izdaci za finalnu potrošnju rezidentnih kućanstava na gospodarskom području i u inozemstvu		x	x

⁽¹⁾ Skupine COICOP 12.2 „Prostitucija” i 12.7 „Ostale usluge koje nisu drugdje klasificirane” treba dostaviti kao agregat.

⁽²⁾ Podaci u cijenama prethodne godine ne dostavljaju se za referentnu godinu 1995.

Tablica 6. — Financijski računi po sektorima

(Transakcije, ostale promjene obujma i računi revalorizacije – konsolidirani i nekonsolidirani — i podaci o protustavkama ^(*))

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska poduzeća uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska poduzeća uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Transakcije/ostale promjene obujma ^(**) / revalorizacija financijskih instrumenata ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Financijska aktiva	F.A	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	F.1	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato	F.11	x	x	x	x	x	x
Posebna prava vučenja	F.12	x	x	x	x	x	x
Gotovina i depoziti	F.2	x	x	x	x	x	x
Gotovina	F.21	x	x	x	x	x	x
Prenosivi depoziti	F.22	x	x	x	x	x	x
Ostali depoziti	F.29	x	x	x	x	x	x
Dužnički vrijednosni papiri	F.3	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	F.31	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	F.32	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska poduzeća uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska poduzeća uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Transakcije/ostale promjene obujma ^(**) /revalorizacija financijskih instrumenata ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Zajmovi	F.4	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	F.41	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	F.42	x	x	x	x	x	x
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice	F.5	x	x	x	x	x	x
Vlasnički udjeli	F.51	x	x	x	x	x	x
Dionice koje kotiraju na burzi	F.511	x	x	x	x	x	x
Dionice koje ne kotiraju na burzi	F.512	x	x	x	x	x	x
Ostali vlasnički udjeli	F.519	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	F.52	x	x	x	x	x	x
Udjeli ili jedinice novčanog fonda (NF-ovi) ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanog fonda ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	F.6	x	x	x	x	x	x
Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	F.61	x	x	x	x	x	x
Životno osiguranje i prava na rentu	F.62	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	F.63 + F.64 + F.65	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Prava na nemirovinske fondove ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	F.66	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	F.7	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska poduzeća uključujući podsektore (1)	Financijska poduzeća uključujući podsektore (2)	Opća država uključujući podsektore (3)	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (4)	Inozemstvo uključujući podsektore (5)
Transakcije/ostale promjene obujma (**)/revalorizacija financijskih instrumenata (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Financijske izvedenice (6)	F.71	x	x	x	x	x	x
Dioničke opcije zaposlenika (6)	F.72	x	x	x	x	x	x
Računi ostalih potraživanja	F.8	x	x	x	x	x	x
Trgovački krediti i predujmovi	F.81	x	x	x	x	x	x
Ostali računi potraživanja, osim trgovačkih kredita i predujmova	F.89	x	x	x	x	x	x
Pasiva	F.L	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	F.1	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato	F.11	x	x	x	x	x	x
Posebna prava vučenja	F.12	x	x	x	x	x	x
Gotovina i depoziti	F.2	x	x	x	x	x	x
Gotovina	F.21	x	x	x	x	x	x
Prenosivi depoziti	F.22	x	x	x	x	x	x
Ostali depoziti	F.29	x	x	x	x	x	x
Dužnički vrijednosni papiri	F.3	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	F.31	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	F.32	x	x	x	x	x	x
Zajmovi	F.4	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	F.41	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	F.42	x	x	x	x	x	x
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice	F.5	x	x	x	x	x	x
Vlasnički udjeli	F.51	x	x	x	x	x	x
Dionice koje kotiraju na burzi	F.511	x	x	x	x	x	x
Dionice koje ne kotiraju na burzi	F.512	x	x	x	x	x	x
Ostali vlasnički udjeli	F.519	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	F.52	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska poduzeća uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska poduzeća uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Transakcije/ostale promjene obujma ^(**)/ revalorizacija financijskih instrumenata ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Udjeli ili jedinice novčanog fonda (NF-ovi) ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanog fonda ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	F.6	x	x	x	x	x	x
Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	F.61	x	x	x	x	x	x
Životno osiguranje i prava na rentu	F.62	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	F.63 + F.64 + F.65	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Prava na nemirovinske fondove ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	F.66	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	F.7	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Dioničke opcije zaposlenika ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Računi ostalih obveza	F.8	x	x	x	x	x	x
Trgovački krediti i predujmovi	F.81	x	x	x	x	x	x
Ostali računi obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	F.89	x	x	x	x	x	x
Neto povećanje financijske aktive ⁽⁷⁾	F.A	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska poduzeća uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska poduzeća uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Transakcije/ostale promjene obujma (**)/revalorizacija financijskih instrumenata (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Neto povećanje pasive ⁽⁷⁾	F.L.	x	x	x	x	x	x
Neto financijske transakcije ⁽⁷⁾		x	x	x	x	x	x

(*) Podaci o nekonsolidiranim protustavkama dostavljaju se dobrovoljno i ograničeni su na sljedeće nasuprotne sektore:

- S.11 Nefinancijska društva
- S.12 Financijska društva
- S.13 Opća država
- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima
- S.2 Inozemstvo.

(**) Nekonsolidirane ostale promjene u obujmu i računima revalorizacije dostavljaju se obvezno za referentne godine od 2012. nadalje i ograničene su na sljedeću podjelu sektora i instrumenata:

- S.11 Nefinancijska društva
- S.12 Financijska društva
- S.13 Opća država
- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima
- S.2 Inozemstvo
- F.1 Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)
- F.2 Gotovina i depoziti
- F.3 Dužnički instrumenti
- F.4 Zajmovi
- F.5 Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli/jedinice u investicijskim fondovima
- F.6 Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava
- F.7 Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika
- F.8 Ostali računi potraživanja/obveza

Konsolidirane ostale promjene obujma i računi revalorizacije dostavljaju se dobrovoljno.

⁽¹⁾ Nefinancijska društva:

- S.11 Nefinancijska društva— ukupno
- S.11001 Sva javna nefinancijska društva (dostavljaju se dobrovoljno).

⁽²⁾ Financijska društva:

- S.12 Nefinancijska društva— ukupno
- S.121 + S.122 + S.123 Monetarne financijske institucije
- S.121 Središnja banka
- S.122 + S.123 Društva koja primaju depozite osim središnje banke, i novčani fondovi (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.124 Ne-novčani investicijski fondovi
- S.125 + S.126 + S.127 Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društva i mirovinskih fondova, pomoćne financijske institucije i društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci (podjela se dostavlja dobrovoljno).
- S.128 + S.129 Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.12001 Sva javna financijska društva (dostavljaju se dobrovoljno).

⁽³⁾ Podjela podsektora opće države:

- S.13 Opća država — ukupno
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.

⁽⁴⁾ Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (podjela se dostavlja dobrovoljno za referentne godine prije 2012):

- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima - ukupno
- S.14 Kućanstva
- S.15 Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima

⁽⁵⁾ Inozemstvo:

- S.2 Inozemstvo — ukupno (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.21 Države članice te institucije i tijela Europske unije
- S.2I Države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja
- S.22 Zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji, uzimajući u obzir sljedeće:
 - podjele EMU-a i EU-a trebaju predstavljati stvarni sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”);
 - dobrovoljni podaci ne dostavljaju se za referentna razdoblja prije 1999.

⁽⁶⁾ Dostavlja se dobrovoljno.

⁽⁷⁾ Samo za „transakcije financijskim instrumentima”, ali ne vrijedi za „promjene obujma”, „revaloriziranje financijskih instrumenata” i podatke o nasuprotnom sektoru.

Tablica 7. — Bilance stanja za financijsku aktivnu i pasivu (stanja financijskih instrumenata — konsolidirana i nekonsolidirana — i podaci o protustavkama (*))

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska društva uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Stanja financijske aktive i pasive	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Financijska aktiva	AF.A	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato	AF.11	x	x	x	x	x	x
Posebna prava vučenja	AF.12	x	x	x	x	x	x
Gotovina i depoziti	AF.2	x	x	x	x	x	x
Gotovina	AF.21	x	x	x	x	x	x
Prenosivi depoziti	AF.22	x	x	x	x	x	x
Ostali depoziti	AF.29	x	x	x	x	x	x
Dužnički vrijednosni papiri	AF.3	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	AF.31	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	AF.32	x	x	x	x	x	x
Zajmovi	AF.4	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	AF.41	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	AF.42	x	x	x	x	x	x
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice	AF.5	x	x	x	x	x	x
Vlasnički udjeli	AF.51	x	x	x	x	x	x
Dionice koje kotiraju na burzi	AF.511	x	x	x	x	x	x
Dionice koje ne kotiraju na burzi	AF.512	x	x	x	x	x	x
Ostali vlasnički udjeli	AF.519	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	AF.52	x	x	x	x	x	x
Udjeli ili jedinice novčanog fonda (NF-ovi) ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanog fonda ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	AF.6	x	x	x	x	x	x
Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	AF.61	x	x	x	x	x	x
Životno osiguranje i prava na rentu	AF.62	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska društva uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Stanja financijske aktive i pasive	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	AF.63 + AF.64 + AF.65	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Prava na nemirovinske fondove ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	AF.66	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	AF.7	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Dioničke opcije zaposlenika ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Računi ostalih potraživanja	AF.8	x	x	x	x	x	x
Trgovački krediti i predujmovi	AF.81	x	x	x	x	x	x
Ostali računi potraživanja, osim trgovačkih kredita i predujmova	AF.89	x	x	x	x	x	x
Pasiva	AF.L	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Monetarno zlato	AF.11	x	x	x	x	x	x
Posebna prava vučenja	AF.12	x	x	x	x	x	x
Gotovina i depoziti	AF.2	x	x	x	x	x	x
Gotovina	AF.21	x	x	x	x	x	x
Prenosivi depoziti	AF.22	x	x	x	x	x	x
Ostali depoziti	AF.29	x	x	x	x	x	x
Dužnički vrijednosni papiri	AF.3	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	AF.31	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska društva uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Stanja financijske aktive i pasive	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Dugoročni	AF.32	x	x	x	x	x	x
Zajmovi	AF.4	x	x	x	x	x	x
Kratkoročni	AF.41	x	x	x	x	x	x
Dugoročni	AF.42	x	x	x	x	x	x
Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima/jedinice	AF.5	x	x	x	x	x	x
Vlasnički udjeli	AF.51	x	x	x	x	x	x
Dionice koje kotiraju na burzi	AF.511	x	x	x	x	x	x
Dionice koje ne kotiraju na burzi	AF.512	x	x	x	x	x	x
Ostali vlasnički udjeli	AF.519	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	AF.52	x	x	x	x	x	x
Udjeli ili jedinice novčanog fonda (NF-ovi) ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Udjeli/jedinice koji nisu dijelom novčanog fonda ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Pričuve osiguranja, mirovinskog osiguranja i standardiziranih jamstava	AF.6	x	x	x	x	x	x
Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	AF.61	x	x	x	x	x	x
Životno osiguranje i prava na rentu	AF.62	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	AF.63 + AF.64 + AF.65	x	x	x	x	x	x
Mirovinska prava ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Prava na nemirovinske fondove ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	AF.66	x	x	x	x	x	x
Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	AF.7	x	x	x	x	x	x

		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva uključujući podsektore ⁽¹⁾	Financijska društva uključujući podsektore ⁽²⁾	Opća država uključujući podsektore ⁽³⁾	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvi- ma ⁽⁴⁾	Inozemstvo uključujući podsektore ⁽⁵⁾
Stanja financijske aktive i pasive	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14 + S.15	S.2
Financijske izvedenice ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Dioničke opcije zaposlenika ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Računi ostalih obveza	AF.8	x	x	x	x	x	x
Trgovački krediti i predujmovi	AF.81	x	x	x	x	x	x
Ostali računi obveza, osim trgovačkih kredita i predujmova	AF.89	x	x	x	x	x	x
Financijska aktiva ⁽⁷⁾	AF.A	x	x	x	x	x	x
Pasiva ⁽⁷⁾	AF.L	x	x	x	x	x	x
Financijska neto vrijednost ⁽⁷⁾	BF.90	x	x	x	x	x	x

(*) Podaci o nekonsolidiranim protustavkama dostavljaju se dobrovoljno i ograničeni su na sljedeće nasuprotne sektore:

- S.11 Nefinancijska društva
- S.12 Financijska društva
- S.13 opća država
- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima
- S.2 Inozemstvo.

(1) Nefinancijska društva:

- S.11 Nefinancijska društva- ukupno
- S.11001 Sva javna nefinancijska društva (dostavljaju se dobrovoljno).

(2) Financijska društva:

- S.12 Nefinancijska društva — ukupno
- S.121 + S.122 + S.123 Monetarne financijske institucije
- S.121 Središnja banka
- S.122 + S.123 Društva koja primaju depozite osim središnje banke, i novčani fondovi (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.124 Ne-novčani investicijski fondovi
- S.125 + S.126 + S.127 Ostali financijski posrednici, osim osiguravajućih društva i mirovinskih fondova, pomoćne financijske institucije i društva koja se bave prijenosom financijskih sredstava i zajmodavci (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.128 + S.129 Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.12001 Sva javna financijska društva (dostavljaju se dobrovoljno).

(3) Podjela podsektorâ opće države:

- S.13 Opća država — ukupno
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.

(4) Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima (podjela se dostavlja dobrovoljno za referentne godine prije 2012):

- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima - ukupno
- S.14 Kućanstva
- S.15 Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima

(5) Inozemstvo:

- S.2 Inozemstvo — ukupno (podjela se dostavlja dobrovoljno)
- S.21 Države članice te institucije i tijela Europske unije
- S.2I Države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja
- S.22 Zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji, uzimajući u obzir sljedeće:
 - podjele EMU-a i EU-a trebaju predstavljati stvarni sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”);
 - dobrovoljni podaci ne dostavljaju se za referentna razdoblja prije referentne godine 1999.

(6) Dostavlja se dobrovoljno.

(7) Podaci o nasuprotnom sektoru nisu relevantni za ovu stavku.

Tablica 8. — Nefinancijski računi po sektorima — godišnje

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektor												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
P.1	Output	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(P.11 + P.12 + P.131)	Tržišni output, output za vlastitu krajnju uporabu i plaćanja za netržišni output								x					
P.11	— Tržišni output	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.12	— Output za vlastitu finalnu potrošnju	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.13	— Netržišni output	x							x	x		x		
P.7	Uvoz roba i usluga													x
P.71	— Uvoz roba													x
P.72	— Uvoz usluga													x
P.72F	— Uvoz UFPIM-a													o
(D.21 — D.31)	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	x											x	
Uporabe		2												
P.2	Intermedijarna potrošnja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.6	— Izvoz roba i usluga													x
P.61	— Izvoz roba													x
P.62	— Izvoz usluga													x
P.62F	— — Izvoz UFPIM-a													o
B.1g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
B.11	Saldo računa inozemstva za robu i usluge													x
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.1n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
II.1.1 Račun stvaranja dohotka		Sektori												
Izvori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.1g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.3	Subvencije	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.31	— Subvencije na proizvode	x											x	
D.39	— Ostale subvencije za proizvodnju	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
Uporabe														
D.1	Naknade zaposlenicima	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.11	— Nadnice i plaće	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.12	— Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.21	— Porezi na proizvode	x											x	
D.29	— Ostali porezi na proizvodnju	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(B.2g + B.3g)	Poslovni višak, bruto mješoviti dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
B.2g	— Poslovni višak, bruto	x								x	x			
B.3g	— Mješoviti dohodak, bruto	x								x	x			
II.1.2. Račun raspodjele primarnog dohotka		Izvori												
Sektori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
(B.2g + B.3g)	Poslovni višak, bruto mješoviti dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.2g	— Poslovni višak, bruto	x								x	x			
B.3g	— Mješoviti dohodak, bruto	x								x	x			
D.1	Naknade zaposlenicima	x								x	x			x
D.11	— Nadnice i plaće	x								x	x			x
D.12	— Doprinosi poslodavaca za socijalno osiguranje	x								x	x			x
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	x							x					x
D.21	— Porezi na proizvode	x							x					x
D.211	— — Porezi na dodanu vrijednost (PDV)	x							x					x
D.212	— — Porezi i pristojbe na uvoz bez PDV-a	x							x					x
D.214	— — Porezi na proizvode bez PDV-a i uvoznih poreza	x							x					x
D.29	— Ostali porezi na proizvodnju	x							x					x
D.4	Vlasnički dohodak	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Kamate ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Raspodijeljena dobit društva	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.421	— — Dividende	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.422	— — Povlačenje dohotka iz kvazi-društva	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.43	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.43S2I	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u europodručju ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan europodručja ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u Europskoj uniji ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan Europske unije ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.44	— Ostali dohodak od ulaganja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.441	— — Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Najamnine	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto	o	x	o		x	o		o	o	o	o		

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.41g	Ukupne kamate prije alokacije UFPIM-a ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Uporabe														
D.3	Subvencije	x							x					x
D.31	— Subvencije na proizvode	x							x					x
D.39	— Ostale subvencije za proizvodnju	x							x					x
D.4	Vlasnički dohodak	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Kamate ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Raspodijeljena dobit društva	x	x	o		x	o							x
D.421	— — Dividende	o	o	o		o	o							o
D.422	— — Povlačenje dohotka iz kvazi-društava	o	o	o		o	o							o
D.43	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	x	x	o		x	o			x	x	x		x
D.43S2I	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u europodručju ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan europodručja ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u Europskoj uniji ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan Europske unije ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.44	— Ostali dohodak od ulaganja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 (!)	S.15 (!)	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.441	— — Dohodak od ulaganja koji se može pripisati ugovarateljima osiguranja ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Dohodak od ulaganja koji se plaća iz mirovinskih prava ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Dohodak od ulaganja koji se može pripisati dioničarima zajedničkih investicijskih fondova ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Najamnine	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.41g	Ukupne kamate prije alokacije UFPI-M-a ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
II.2. Račun sekundarne raspodjele dohotka		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 (!)	S.15 (!)	S.1N	S.2
Izvori														
B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.	x							x					x
D.51	— Porezi na dohodak	x							x					x
D.59	— Ostali tekući porezi	x							x					x
D.6	Socijalni doprinosi i naknade	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Neto socijalni doprinosi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.75	— Razni tekući transferi (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a													x
Uporabe														
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.51	— Porezi na dohodak	x	x	o		x	o		x	x	x			x
D.59	— Ostali tekući porezi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.6	Socijalni doprinosi i naknade	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Neto socijalni doprinosi	x								x	x			x
D.611	— — Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca (3)	x								x	x			x
D.612	— — Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca (3)	x								x	x			x
D.613	— — Stvarni socijalni doprinosi kućanstava (3)	x								x	x			x
D.614	— — Dodatni socijalni doprinosi kućanstava (3)	x								x	x			x
D.61SC	— — Zaračunate usluge sustava socijalnog osiguranja (3)	x								x	x			x
D.62	— Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.63	— Socijalni transferi u naturi	x							x	x		x		
D.631	— Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	o							x	o		o		
D.632	— Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja	o							x	o		o		

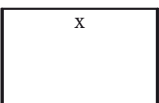
Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.7	Ostali tekući transferi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Neto premije neživotnog osiguranja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.72	— Štete s naslova neživotnog osiguranja	x				x	o		x					x
D.74	— Tekuća međunarodna suradnja	x							x					x
D.74A	— — od čega: plativo/primljeno od europskih institucija (npr. EDF-a)	x							x					
D.75	— Razni tekući transferi ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a	x							x					
B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto	x							x	x	x	x		
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
II.4.1 račun uporabe raspoloživog dohotka		Sektori												
Izvori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	x								x	x			x
Uporabe														
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	x							x	x	x	x		

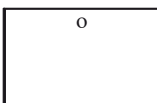
Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
P.31	— Izdaci za individualnu potrošnju	x							x	x	x	x		
P.32	— Izdaci za zajedničku potrošnju	x							x					
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
B.8g	Štednja, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva													x
III.1.1. Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera														
Promjene pasive i neto vrijednosti														
B.8g	Štednja, bruto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva													x
D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91r	— Porezi na kapital, primljeni	x							x					x
D.92r	— Investicijske potpore, primljene ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.99r	— Ostali kapitalni transferi, primljeni ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Promjene aktive														
D.9p	Kapitalni transferi, obveze	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91p	— Porezi na kapital, dani	x	x	o		x	o			x	x	x		x

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
D.92p	— Investicijske potpore, dane (2)	x							x					x
D.99p	— Ostali kapitalni transferi, dani (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.10.1	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
III.1.2. Račun stjecanja nefinancijske imovine		Sektori												
Promjene pasive i neto vrijednosti		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
B.10. 1	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Promjene aktive														
P.5g	Bruto investicije	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.51g	— Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.52	— Promjene zaliha	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.53	— Neto povećanje dragocjenosti	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (—)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcije i izravnavajuće stavke		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 + S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Javna nefinancijska društva		Financijska društva	Javna financijska društva		Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Neprofitne ustanove koje služe	Kućanstvima Nepodijeljeno na	sektore	Inozemstvo
Izvori														
DB.9	Razlika u neto uzajmljivanju (+)/neto pozajmljivanju financijskih računa	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Dodatne informacije														
EMP	Zaposlenost (u broju osoba i broju odrađenih sati)	o	o	o		o	o		x	o	o	o		
OTE	Ukupni izdaci opće države								x					
OTR	Ukupni prihodi opće države								x					

 = nerelevantne ćelije

 = potrebno

 = dobrovoljno

⁽¹⁾ Podaci za S.14 i S.15 za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine od 2012. nadalje.

⁽²⁾ Općenito, podaci o državi konsolidiraju se u okviru svakog podsektora, ali ne između podsektora. Međutim, za ovu transakciju konsolidaciju treba napraviti i između podsektora opće države (S.13): središnje države, savezne države, lokalne države i fondova socijalne sigurnosti.

⁽³⁾ Podaci za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine od 2012. nadalje.

⁽⁴⁾ Dostavljaju samo države članice čija je valuta euro.

Tablica 801. — Nefinancijski računi po sektorima – tromjesečno

Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 (1)	S.12 (1)	S.13	S.14 + S.15 (1)	S.1N (1)	S.2
	I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga							
	Izvori	Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
P.1	Output	o	o	o	o	o		
(P.11 + P.12 + P.131)	Od čega: tržišni output, output za vlastitu krajnju uporabu i plaćanja za netržišni output				x			
P.7	Uvoz roba i usluga							x
P.71	— Uvoz roba							x
P.72	— Uvoz usluga							x
P.72F	— Uvoz UFPIM-a							o
D.21 — D.31	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	x					x	
Uporabe								
P.2	Intermedijarna potrošnja	o	o	o	o	o		
P.6	Izvoz roba i usluga							x
P.61	— Izvoz roba							x
P.62	— Izvoz usluga							x
P.62F	— Izvoz UFPIM-a							o
B.1g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod	x	x	x	x	x	x	
B.11	Saldo računa inozemstva za robe i usluge							x
P51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	x	x	x		
B.1n	Dodana vrijednost, neto/neto domaći proizvod	x	x	x	x	x		
	II.1.1 Račun stvaranja dohotka							
	Izvori	S.1	S.11 (1)	S.12 (1)	S.13	S.14 + S.15 (1)	S.1N (1)	S.2
B.1g	Dodana vrijednost, bruto/bruto domaći proizvod	x	x	x	x	x	x	
D.3	Subvencije	x	x	x	x	x	x	
D.31	— Subvencije na proizvode	x					x	
D.39	— Ostale subvencije za proizvodnju	x	x	x	x	x		
Uporabe								
D.1	Naknade zaposlenicima	x	x	x	x	x		x
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	x	x	x	x	x	x	
D.21	— Porezi na proizvode	x					x	
D.29	— Ostali porezi na proizvodnju	x	x	x	x	x		
B.2g + B.3g	Poslovni višak, bruto mješoviti dohodak, bruto	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Mješoviti dohodak, bruto	x				x		

Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga								
Izvori		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
II. 1.2 Račun raspodjele primarnog dohotka		Sektori						
Izvori		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.2g + B.3g	Poslovni višak, bruto mješoviti dohodak, bruto	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Mješoviti dohodak, bruto	x				x		
D.1	Naknade zaposlenicima	x				x		x
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz	x			x			x
D.21	— Porezi na proizvode	x			x			x
D.211	— Porezi na dodanu vrijednost (PDV)				x			
D.29	— Ostali porezi na proizvodnju	x			x			x
D.4	Vlasnički dohodak	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Kamate ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42 + D.43 + D.44 + D.45)	— Ostali nespomenuti vlasnički dohodak	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Raspodijeljena dobit društva	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43S2I	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u europodručju		o	o				
D.43S2X	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan europodručja		o	o				
D.43S21	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u Europskoj uniji		o	o				
D.43S22	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan Europske unije		o	o				
D.44	— Ostali dohodak od ulaganja	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.45	— Najamnine	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.4g	Poduzetnički dohodak, bruto	o	x	x	o	o		
D.41g	Ukupne kamate prije alokacije UFPIM-a ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
Uporabe								
D.3	Subvencije	x			x		x	x
D.31	— Subvencije na proizvode	x			x		x	x
D.39	— Ostale subvencije za proizvodnju	x			x			x

Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	Izvori	Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
D.4	Vlasnički dohodak	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Kamate ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42 + D.43 + D.44 + D.45)	— Ostali nespomenuti vlasnički dohodak	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Raspodijeljena dobit društva	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43S2I	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u europodručju		o	o				
D.43S2X	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan europodručja		o	o				
D.43S21	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije u Europskoj uniji		o	o				
D.43S22	— Reinvestirana zarada na direktne strane investicije izvan Europske unije		o	o				
D.44	— Ostali dohodak od ulaganja	x ⁽¹⁾	x	x	x			x
D.45	— Najamnine	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto	x	x	x	x	x		
D.41g	Ukupne kamate prije alokacije UFPIM-a ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	II.2. Račun sekundarne raspodjele dohotka	Sektori						
	Izvori	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.5g	Bilanca primarnog dohotka, bruto/nacionalni dohodak, bruto	x	x	x	x	x		
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.	x			x			x
D.6	Socijalni doprinosi i naknade	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Neto socijalni doprinosi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.62	— Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	x ⁽¹⁾				x		x
D.63	— Socijalni transferi u naturi	x ⁽¹⁾				x		
D.7	Ostali tekući transferi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Neto premije neživotnog osiguranja	x ⁽¹⁾		x	x			x
D.72	— Štete s naslova neživotnog osiguranja	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.74 + D.75 + D.76)	— Ostali nespomenuti tekući transferi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x

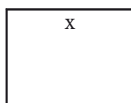
Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga		Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
Izvori								
D.74	— Tekuća međunarodna suradnja	o			o			o
D.74A	— od čega: plativo/primljeno od europskih institucija (npr. EDF)							x
D.75	— Razni tekući transferi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a							o
Uporabe								
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.6	Socijalni doprinosi i naknade	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Neto socijalni doprinosi	x ⁽¹⁾				x		x
D.62	— Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.63	— Socijalni transferi u naturi	x ⁽¹⁾			x	x		
D.631	— Socijalni transferi u naturi – netržišna proizvodnja	x			x			
D.632	— Socijalni transferi u naturi — kupljena tržišna proizvodnja	x			x			
D.7	Ostali tekući transferi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Neto premije neživotnog osiguranja	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.72	— Štete s naslova neživotnog osiguranja	x ⁽¹⁾		x	x			x
(D.74 + D.75 + D.76)	— Ostali nespomenuti tekući transferi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.74	— Tekuća međunarodna suradnja	o			o			o
D.74A	— od čega: plativo/primljeno od europskih institucija (npr. EDF-a)	x			x			
D.75	— Razni tekući transferi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Vlastita sredstva EU-a iz PDV-a i BND-a	o			o			
B.7g	Prilagođeni raspoloživi dohodak, bruto				x	x		
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	x	x	x	x	x		

Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga							
	Izvori	Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
	II.4.1 Račun uporabe raspoloživog dohotka							
	Izvori	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.6g	Raspoloživi dohodak, bruto	x	x	x	x	x		
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	x				x		x
	Uporabe							
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	x			x	x		
P.31	— Izdaci za individualnu potrošnju	x			x	x		
P.32	— Izdaci za zajedničku potrošnju	x			x			
D.8	Prilagodbe za promjene u mirovinskim pravima	x	x	x	x	x		x
B.8g	Štednja, bruto	x	x	x	x	x		
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva							x
	III.1.1. Račun promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera							
	Promjene pasive i neto vrijednosti							
B.8g	Bruto štednja	x	x	x	x	x		
B.12	Saldo tekućeg računa inozemstva							x
D.9r	Kapitalni transferi, potraživanja	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91r	— Porezi na kapital, primljeni	x			x			x
D.92r + D.99r	— Investicijske potpore i ostali kapitalni transferi ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92r	— Investicijske potpore, primljene ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.99r	— Ostali kapitalni transferi, primljeni ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
	Promjene aktive							
D.9p	Kapitalni transferi, obveze	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91p	— Porezi na kapital, dani	x ⁽¹⁾	x	x		x		x
D.92p + D.99p	— Investicijske potpore i ostali kapitalni transferi ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92p	— Investicijske potpore, dane ⁽²⁾	o			o			o
D.99p	— Ostali kapitalni transferi, dani ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	x	x	x		

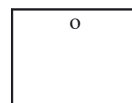
Oznaka	Transakcije i izravnavajuće stavke	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Račun proizvodnje/Račun inozemnih transakcija roba i usluga							
	Izvori	Ukupno gospodarstvo	Nefinancijska društva	Financijska društva	Opća država	Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima	Nepodijeljeno na sektore	Inozemstvo
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	x	x	x	x	x		x
	III.1.2 Račun stjecanja nefinancijske imovine	Sektori						
	Promjene pasive i neto vrijednosti	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.101	Promjene neto vrijednosti zbog štednje i kapitalnih transfera	x	x	x	x	x		x
	Promjene aktive							
P.5g	Bruto investicije	x	x	x	x	x		
P.51g	— Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	x	x	x	x	x		
P.51c	Potrošnja fiksnog kapitala	x	x	x	x	x		
P.52 + P.53	— Promjene zaliha i neto stjecanje dragocjenosti	x	x	x	x	x		
NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	x	x	x	x	x		x
B.9	Neto uzajmljivanje (+)/neto pozajmljivanje (—)	x	x	x	x	x		x
DB.9	Razlika u neto uzajmljivanju (+)/neto pozajmljivanju finansijskih računa	o	o	o	o	o		o
	Dodatne informacije							
EMP	Zaposlenost (u broju osoba i broju odrađenih sati)	o	o	o	o	o		o
OTE	Ukupni izdaci opće države				x			
OTR	Ukupni prihodi opće države				x			
AN.111	Stanovi					o		
AN.211	Zemljište					o		

= nerelevantne ćelije

= potrebno

= dobrovoljno

⁽¹⁾ Dobrovoljno za zemlje čiji BDP po tekućim cijenama predstavlja manje od 1 % odgovarajućeg ukupnog BDP-a Unije. Prag od 1 % izračunava se kao promjenjivi prosjek na temelju tri zadnje dostupne godine.

⁽²⁾ Općenito, podaci o državi konsolidiraju se u okviru svakog podsektora, ali ne između podsektora. Međutim, za ovu transakciju konsolidaciju treba napraviti i između podsektora opće države (S.13): središnje države, savezne države, lokalne države i fondova socijalne sigurnosti.

DESEZONIRANJE

— Desezoniranje (uključujući kalendarske prilagodbe prema potrebi) počevši od referentne godine 2014. obvezno je za:

Uporabe: S.2/P. 6, S. 2/D. 1 + D. 2 + D. 3 + D. 4, S. 2/D. 5 + D. 6 + D. 7, S. 2/D. 8, S. 2/D. 9

Izvore: S.2/P.7, S.2/D.1 + D.2 + D.3 + D.4, S.2/D.5 + D.6 + D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Izravnavajuće stavke: S.1/B.1g, S.1/B.2g + B.3g, S.1/B.5g, S.1/B.6g, S.1/B.8g, S.1/B.9

Rok dostave: tri radna dana nakon roka za sezonski neprilagođene podatke.

— Desezoniranje (uključujući kalendarske prilagodbe prema potrebi) počevši od referentne godine 2017. obvezno je za:

Uporabe: S.11/D.1^(a), S.11/P.51g^(a), S.13/P.3, S.13/P.51g, S.13/OTE, S.14 + S.15/D.4^(a), S.14 + S.15/D.5^(a), S.14 + S.15/D.61^(a), S.14 + S.15/D.7^(a), S.14 + S.15/D.8^(a), S.14 + S.15/P.31, S.14 + S.15/P.51g^(a)

Izvore: S.13/OTR, S.14 + S.15/D.1^(a), S.14 + S.15/D.4^(a), S.14 + S.15/D.62^(a), S.14 + S.15/D.7^(a), S.14 + S.15/D.8^(a)

Izravnavajuće stavke: S.11/B.1g^(a), S.11/B.2g + B.3g^(a), S.13/B.9, S.14 + S.15/B.2g + B.3g^(a), S.14 + S.15/B.6g^(a), S.14 + S.15/B.8g^(a)

Rok dostave: tri radna dana nakon roka za sezonski neprilagođene podatke.

— Desezoniranje (uključujući kalendarske prilagodbe prema potrebi) dobrovoljno je za:

Uporabe: S.11/(P.52 + P.53), S.11/D.5, S.14 + S.15/D.62, S.14 + S.15/D.63, S.2/P.61, S.2/P.62

Izvore: S.14 + S.15/D.61, S.14 + S.15/D.63, S.2/P.71, S.2/P.72

Izravnavajuće stavke: S.11/B.4g, S.11/B.9, S.14 + S.15/B.3g, S.14 + S.15/B.9

Rok dostave: tri radna dana nakon roka za sezonski neprilagođene podatke.

^(a) Dobrovoljno za zemlje čiji BDP po tekućim cijenama predstavlja manje od 1 % odgovarajućeg ukupnog BDP-a Unije. Prag od 1 % izračunava se kao promjenjivi prosjek na temelju tri zadnje dostupne godine.

PODACI O OBUJMU

Ulančani podaci, nakon desezoniranja (uključujući kalendarske prilagodbe prema potrebi) dobrovoljni su za:

S.11/B1g, S.11/P. 51g, S. 14 + S. 15/P. 31, S. 14 + S. 15/P. 51g.

Rok dostave: tri radna dana nakon roka za sezonski neprilagođene podatke.

IZVORI I METODE

Države članice obavješćuju Komisiju o najvažnijim metodološkim ili drugim promjenama koje mogu utjecati na dostavljene podatke najkasnije tri mjeseca nakon stupanja na snagu te promjene.

Tablica 9. — Detaljni porezni prihodi i prihodi od socijalnih doprinosa po vrsti poreza i socijalnog doprinosa te podsektoru primatelju uključujući popis poreza i socijalnih doprinosa u skladu s nacionalnom klasifikacijom (*)

Oznaka (**)	Transakcija
D.2	Porezi na proizvodnju i uvoz
D.21	Porezi na proizvode
D.211	Porezi na dodanu vrijednost (PDV)
D.212	Porezi i carine na uvoz bez PDV-a
D.2121	Uvozne pristojbe
D.2122	Porezi na uvoz isključujući PDV i uvozne carine
D.2122a	Nameti na uvozne poljoprivredne proizvode;
D.2122b	Novčani kompenzacijski iznosi koji se plaćaju na uvoz

Oznaka (**)	Transakcija
D.2122c	Trošarine
D.2122d	Opći porezi na prodaju
D.2122e	Porezi na posebne usluge
D.2122f	Dobici uvoznih monopola
D.214	Porezi na proizvode, isključujući PDV i uvozne poreze
D.214a	Trošarine i porezi na potrošnju
D.214b	Biljegovine
D.214c	Porezi na financijske i kapitalne transakcije
D.214d	Porezi na registraciju osobnih vozila
D.214e	Porezi na zabavu
D.214f	Porezi na lutrije, igre na sreću i klađenje
D.214g	Porezi na premije osiguranja
D.214h	Ostali porezi na posebne usluge
D.214i	Porezi na promet
D.214j	Dobici fiskalnih monopola
D.214k	Izvozne carine i novčani kompenzacijski iznosi koji se naplaćuju na izvoz
D.214l	Ostali porezi na proizvode d.n.k.
D.29	Ostali porezi na proizvodnju
D.29a	Porezi na zemljište, zgrade i druge građevine
D.29b	Porezi na uporabu dugotrajne imovine
D.29c	Porezi na ukupan iznos nadnice i porezi na plaće
D.29d	Porezi na međunarodne transakcije
D.29e	Poslovne i profesionalne dozvole
D.29f	Porezi na onečišćenje okoliša
D.29g	Nedovoljno plaćanje PDV (paušalni sustav)
D.29h	Ostali porezi na proizvodnju d.n.k.
D.5	Tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd.
D.51	Porezi na dohodak
D.51a + D.51c1	Porez na dohodak pojedinaca ili kućanstava uključujući vlasničke dobitke
D.51a	Porez na dohodak pojedinaca ili kućanstava isključujući vlasničke dobitke ⁽¹⁾
D.51c1	Porezi na vlasničke dobitke pojedinaca ili kućanstava ⁽¹⁾

Oznaka (**)	Transakcija
D.51b + D.51c2	Porezi na dohodak ili dobit društava uključujući vlasničke dobitke
D.51b	Porezi na dohodak ili dobit društava isključujući vlasničke dobitke ⁽¹⁾
D.51c2	Porezi na vlasničke dobitke društava ⁽¹⁾
D.51c3	Ostali porezi na vlasničke dobitke ⁽¹⁾
D.51c	Porezi na vlasničke dobitke
D.51d	Porez na dobitke od lutrije ili igara na sreću
D.51e	Ostali porezi na dohodak d.n.k.
D.59	Ostali tekući porezi
D.59a	Tekući porezi na kapital
D.59b	Glavarine
D.59c	Porez na izdatak
D.59d	Plaćanja kućanstava za dozvole
D.59e	Porezi na međunarodne transakcije
D.59f	Ostali tekući porezi d.n.k.
D.91	Porezi na kapital
D.91a	Porezi na kapitalne transfere
D.91b	Porezi na takse
D.91c	Ostali porezi na kapital d.n.k.
ODA	Ukupno primljeni porezi
D.61	Neto socijalni doprinosi
D.611	Stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
D.611C	Obvezni stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
D.611V	Dobrovoljni stvarni socijalni doprinosi poslodavaca
D.61SC	Zaračunate usluge sustava socijalnog osiguranja ⁽³⁾
D.6111	Stvarni mirovinski doprinosi poslodavaca ⁽¹⁾
D.6112	Stvarni nemirovinski doprinosi poslodavaca ⁽¹⁾
D.6121	Imputirani mirovinski doprinosi poslodavaca ⁽¹⁾
D.6122	Imputirani nemirovinski doprinosi poslodavaca ⁽¹⁾
D.6131	Stvarni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje ⁽¹⁾
D.6132	Stvarni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje ⁽¹⁾
D.6141	Dodatni doprinosi kućanstava za mirovinsko osiguranje ⁽¹⁾

Oznaka (**)	Transakcija
D.6142	Dodatni doprinosi kućanstava za nemirovinsko osiguranje ⁽¹⁾
D.612	Imputirani socijalni doprinosi poslodavaca
D.613	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava
D.613c	Obvezni stvarni socijalni doprinosi kućanstava
D.613ce	Obvezni stvarni socijalni doprinosi zaposlenika
D.613cs	Obvezni stvarni socijalni doprinosi samozaposlenih ⁽¹⁾
D.613cn	Obvezni stvarni socijalni doprinosi nezaposlenih ⁽¹⁾
D.613v	Dobrovoljni stvarni socijalni doprinosi kućanstava
D.614	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava ⁽²⁾
D.995	Kapitalni transferi iz opće države relevantnim sektorima na osnovi procijenjenih poreza i socijalnih doprinosa, koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995a	Procijenjeni porezi na proizvode koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995b	Procijenjeni ostali porezi na proizvodnju koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995c	Procijenjeni porezi na dohodak koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995d	Procijenjeni tekući porezi koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995e	Procijenjeni stvarni socijalni doprinosi poslodavaca koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995f	Procijenjeni stvarni socijalni doprinosi kućanstava koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995fe	Procijenjeni stvarni socijalni doprinosi zaposlenika koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
D.995fs	Procijenjeni stvarni socijalni doprinosi samozaposlenih osoba koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽¹⁾
D.995fn	Procijenjeni stvarni socijalni doprinosi nezaposlenih osoba koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽¹⁾
D.995g	Procijenjeni porezi na kapital koji se vjerojatno neće naplatiti ⁽²⁾
ODB	Ukupni primici od poreza i socijalnih doprinosa nakon odbijanja procijenjenih iznosa koji se vjerojatno neće naplatiti
ODC	Ukupni primici od poreza i socijalnih doprinosa (uključujući imputirane socijalne doprinose) nakon odbijanja procijenjenih iznosa koji se vjerojatno neće naplatiti
ODD	Porezno opterećenje = ukupni primici od poreza i obveznih socijalnih doprinosa nakon odbijanja procijenjenih iznosa koji se vjerojatno neće naplatiti

(*) Sektor i podsektori:
 S.13 Opća država. Podjela podsektora:
 — S.13 Opća država
 — S.1311 Središnja država
 — S.1312 Savezna država
 — S.1313 Lokalna država
 — S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.
 S.212 Institucije i tijela Europske unije

(**) Osim toga, potpuni podaci o nacionalnoj klasifikaciji poreza i socijalnih doprinosa („Nacionalni popis poreza”) s odgovarajućim iznosima za svaku povezanu oznaku ESA-e dostavit će se u tablici 9. Nacionalni popis poreza obavezan je za opću državu uključujući institucije i tijela Europske unije.

⁽¹⁾ Dobrovoljno.

⁽²⁾ Podjela po sektorima primateljima dobrovoljna je.

⁽³⁾ Podaci za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obavezna za referentne godine od 2012. nadalje.

Tablica 10. — Tablica po djelatnosti i regiji (2. razina NUTS-a)

Oznaka	Lista varijabli	Podjela
B.1g	1. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama (stopa rasta obujma na temelju cijena prethodne godine) ⁽¹⁾	
B.1g	2. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama (tekuće cijene) ⁽²⁾	A*10
D.1	3. Naknade zaposlenicima (tekuće cijene)	A*10
P.51g	4. Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (tekuće cijene)	A*10
	5. Zaposlenost ⁽²⁾ ⁽³⁾ u tisućama osoba i tisućama odrađenih sati	
ETO	— Ukupno ⁽²⁾ ⁽³⁾	A*10
EEM	— Zaposlenici ⁽³⁾	A*10
POP	6. Stanovništvo u tisućama osoba ⁽⁴⁾	

⁽¹⁾ Dostava je dobrovoljna do 2016. Od 2017. dalje u tekstu obvezna dostava u t + 24 mjeseca i dobrovoljna dostava u t + 12 mjeseci.

⁽²⁾ Ukupna bruto dodana vrijednost i ukupna zaposlenost u tisućama osoba: dostava u t + 12 mjeseci.

Ukupna zaposlenost u odrađenim satima, A*10 podjele zaposlenosti u broju osoba i odrađenih sati, A*10 podjela bruto dodane vrijednosti: dostava u t + 24 mjeseca.

⁽³⁾ Zaposlenosti i zaposlenici: rezidenti i nerezidenti zaposleni u rezidentnim proizvodnim jedinicama (domaći koncept).

⁽⁴⁾ Dostava u t + 12 mjeseci obvezna je.

Tablica 11. — Izdaci opće države po funkciji

Oznaka	Lista varijabli	Funkcija	Podjela podsektora ⁽¹⁾
OP5ANP	Bruto investicije + neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Bruto investicije	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	Od čega bruto investicije u dugotrajnu aktivu	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.13
NP	Neto povećanje neproizvedene nefinancijske aktive	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1	Naknade zaposlenicima	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3	Subvencije	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4	Vlasnički dohodak ⁽²⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Oznaka	Lista varijabli	Funkcija	Podjela podsektora (1)
D.4p_S.1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1313
D.62 + D.632	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi i socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62	Socijalne naknade osim socijalnih transfera u naturi (8)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632	Socijalni transferi u naturi – kupljena tržišna proizvodnja (8)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2 + D.29 + D.5 + D.8	Intermedijarna potrošnja + ostali porezi na proizvodnju + tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd. + Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Intermedijarna potrošnja	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29 + D.5 + D.8	Ostali porezi na proizvodnju + tekući porezi na dohodak, bogatstvo itd. + Prilagodba za promjene u mirovinskim pravima	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7	Ostali tekući transferi (2)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1313, S.1314
D.7p_S.1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1313
D.9	Kapitalni transferi (2) (3)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92p	Od čega investicijske potpore (2) (3)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.13
D.9p_S.1311	Od čega plativo podsektoru središnje države (S. 1311) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	Od čega plativo podsektoru savezne države (S. 1312) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	Od čega plativo podsektoru lokalne države (S. 1313) (2) (6)	Odjeljci COFOG skupine COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1314

Oznaka	Lista varijabli	Funkcija	Podjela podsektora ⁽¹⁾
D.9p_S.1314	Od čega plativo podsektoru fondova socijalne sigurnosti (S. 1314) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
TE	Ukupni rashodi	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Izdaci za finalnu potrošnju	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	Izdaci za individualnu potrošnju ⁽⁴⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	Izdaci za zajedničku potrošnju ⁽⁴⁾	Odjeljci COFOG skupine COFOG ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Podjela podsektora opće države:

- S.13 Opća država
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.

⁽²⁾ Podatke o podsektorima treba konsolidirati u okviru svakog podsektora, ali ne između podsektora. Podaci za sektor S.13 jednaki su zbroju podataka za podsektore, osim za stavke D.4, D.7 i D.9 (i njihove podstavke) koje treba konsolidirati između podsektora (s podacima o protustavkama).

⁽³⁾ Dobrovoljno za podsektore.

⁽⁴⁾ Obvezno za sve skupine COFOG.

⁽⁵⁾ Iznosi za D.995 uključeni su D.9p. D. 995 odbijaju se od D. 99r.

⁽⁶⁾ Dobrovoljno.

⁽⁷⁾ Dostavlja se za referentnu godinu 2001. i nadalje.

⁽⁸⁾ Podaci za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine od 2012. nadalje.

Tablica 12. — Tablica po djelatnosti i regiji (3. razina NUTS-a)

Oznaka	Lista varijabli	Podjela ⁽¹⁾
B1.g	1. Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama (tekuće cijene)	A*10
	2. Zaposlenost ⁽²⁾ (u tisućama osoba)	
ETO	— Ukupno	A*10
EEM	— Zaposlenici	A*10
POP	3. Stanovništvo (u tisućama osoba)	

⁽¹⁾ Mogu se upotrebljavati sljedeće agregirane stavke podjele A*10 prema NACE Rev 2:

- (G, H, I i J) umjesto (G, H i I) i (J);
- (K, L, M i N) umjesto (K), (L) i (M i N)
- (O, P, Q, R, S, T i U) umjesto (O, P i Q) i (R, S, T i U).

⁽²⁾ Zaposlenosti i zaposlenici: rezidenti i nerezidenti zaposleni u rezidentnim proizvodnim jedinicama (domaći koncept).

Tablica 13. — Računi kućanstava po regijama (2. razina NUTS-a)

Račun raspodjele primarnog dohotka kućanstava (S.14)			
Oznaka	Uporabe	Oznaka	Izvori
D.4	1. Vlasnički dohodak	B.2n/B. 3n	3. Poslovni višak/mješoviti dohodak, neto
B.5n	2. Bilanca primarnih dohodaka, neto	D.1	4. Naknade zaposlenicima
		D.4	5. Vlasnički dohodak

Račun raspodjele primarnog dohotka kućanstava (S.14)			
Oznaka	Uporabe	Oznaka	Izvori
Račun sekundarne raspodjele dohotka kućanstava (S.14)			
Oznaka	Uporabe	Oznaka	Izvori
D.5	6. Tekući porezi na dohodak, bogatstvo i sl.	B.5	10. Bilanca primarnih dohodaka, neto
D.61	7. Neto socijalni doprinosi	D.62	11. Socijalne naknade osim socijalnih naknada u naturi
D.7	8. Ostali tekući transferi	D.7	12. Ostali tekući transferi
B.6n	9. Raspoloživi dohodak, neto		
Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju (S.14)			
P.3	13. Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju ⁽¹⁾		

⁽¹⁾ Dobrovoljno.

Tablica 15. — Tablica ponude po bazičnim cijenama, uključujući pretvaranje u nabavne cijene (tekuće cijene i cijene prethodne godine ⁽¹⁾)

n = 64, m = 64

	Djelatnosti (NACE A*64) 1 2 3 4 n	Σ (1)	Uvoz CIF ⁽²⁾	Ukupna ponuda u bazičnim cijenama	Trgovačke i transportne marže	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	Ukupna ponuda u kupovnim cijenama		
								(1)	(2)
1	(1)		a) Unutar EU-a CIF ⁽²⁾ a1) iz S.2I država članica čija je valuta euro, Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja (CIF) ⁽²⁾ a2) iz S.xx (S.21 – S.2I) država članica čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucije i tijela europodručja) (CIF) ⁽²⁾ b) Izvan EU-a CIF ⁽²⁾ c) Ukupno						
2									
3									
4									
.									
.									
.									
Proizvodi (CPA)									
.									
m									
Σ (1)									
Stavke prilagodbe:	(2)								
— prilagodbe uvoza CIF/fob								—	—
— izravna kupovina rezidenata u inozemstvu								—	—
(1) + (2)									
Ukupno, od čega:	(3)								
— tržišni output									
— output za vlastitu finalnu potrošnju									
— netržišni output									

⁽¹⁾ Dobrovoljna dostava podataka o cijenama prethodne godine za referentne godine 2010.-2014. Obvezna dostava za referentne godine od 2015. nadalje.

⁽²⁾ Uvoz treba podijeliti na sljedeći način:

a) S. 21 države članice te institucije i tijela Europske unije,

a1) S. 2I države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja,

a2) S. xx (S. 21-S. 2I) države članice čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja), i

b) S. 22 zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji,

uzimajući u obzir sljedeće:

— podjele EMU-a i EU-a trebaju predstavljati stvaran sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”),

— države članice čija je valuta euro trebaju dostaviti sve podjele pod a), a1), a2) i b); države članice čija valuta nije europa trebaju dostaviti podjele navedene pod a) i b), ali je dostava podjela navedenih pod a1) i a2) dobrovoljna;

— podatke treba dostaviti u tekućim cijenama i cijenama prethodne godine.

⁽³⁾ Koncept koji treba primijeniti na podatke po proizvodima u tablicama ponude i uporabe te *input-output* tablicama domaći je koncept. Prilagodbe nacionalnog koncepta (izravne kupovine rezidenata u inozemstvu) uključene su u zbroj redova u dijelu (2) tablice. Uvoz (CIF) po proizvodima ne uključuje izravne kupovine rezidenata u inozemstvu.

Tablica 16. — Tablica uporabe po kupovnim cijenama (*) (tekuće cijene i cijene prethodne godine (1))

n = 64, m = 64

		Djelatnosti (NACE A*64) 1 2 3 4 n	Σ (1)	Finalne uporabe a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Proizvodi (CPA)	1 2 3 m	(1) Intermedijarna potrošnja po kupovnim cijenama prema proizvodima i djelatnostima		Finalne uporabe u kupovnim cijenama (5): Izdaci za finalnu potrošnju: a) po kućanstvima b) po NPUSK-u c) po općoj državi d) ukupan bruto investicije u imovinu e) bruto investicije u dugotrajnu imovinu f) promjene zaliha (2) g) promjene dragocjenosti (2) h) promjene zaliha i dragocjenosti i) ukupno Izvoz fob (3): j) unutar EU-a j1) — S.2I državama članicama čija je valuta euro, Europskoj središnjoj banci te ostalim institucijama i tijelima europskog društva (3) j2) — S.xx (S.21- S.2I) državama članicama čija valuta nije euro te institucijama i tijelima Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucije i tijela europskog društva) (3) k) izvan EU-a (3) l) ukupno		
	Σ (1)					
Stavke prilagodbe:						
	— prilagodbe izvoza CIF/fob	—		samo izvoz	samo izvoz	
	— izravna kupovina rezidenata u inozemstvu	—		samo izdaci kućanstava za finalnu potrošnju	samo izdaci kućanstava za finalnu potrošnju	
	— kupovina nerezidenata na domaćem području	—		samo izdaci kućanstava za finalnu potrošnju i izvoz	samo izdaci kućanstava za finalnu potrošnju i izvoz	

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Σ (2) + Σ (3)	(4)					
— Naknade zaposlenicima ⁽⁴⁾ Nadnice i plaće ⁽⁴⁾				—	—	—
— Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju ⁽⁴⁾				—	—	—
— Potrošnja fiksnog kapitala ⁽⁴⁾	(5)		—		—	—
— poslovni višak, neto ⁽⁴⁾				—	—	—
— poslovni višak, bruto ⁽⁴⁾				—	—	—
— mješoviti dohodak, bruto ⁽⁴⁾				—	—	—
Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama	(6)			—	—	—
Ukupnu <i>output</i> po bazičnim cijenama	(7)			—	—	—
Dodatni dobrovoljni podaci:						
— Bruto investicije u dugotrajnu imovinu	(8)(2)			—		
— Stanje dugotrajne imovine, bruto				—		
— odrađeni sati (u tisućama)				—		

(*) Pet dodatnih niže navedenih tablica potrebno je dostaviti svakih pet godina (za referentne godine koje završavaju na 0 ili 5). Dostava tih pet dodatnih tablica obvezna je po tekućim cijenama i dobrovoljna po cijenama prethodne godine. Tih pet tablica su sljedeće:

- tablica uporabe po bazičnim cijenama (u razdijeljenim redovima (1) - (7));
- tablica uporabe za domaći *output* po bazičnim cijenama (u razdijeljenim redovima (1) i (2));
- tablica uporabe za uvoz po bazičnim cijenama (u razdijeljenim redovima (1) i (2));
- tablica trgovačkih i transportnih marža (u razdijeljenim redovima (1) i (2));
- tablica poreza umanjenih za subvencije na proizvode (u razdijeljenim redovima (1) i (2)).

(1) Dobrovoljna dostava podataka o cijenama prethodne godine za referentne godine 2010.-2014. Obvezna dostava za referentne godine od 2015. nadalje.

(2) Dobrovoljno.

(3) Izvoz treba podijeliti na sljedeći način:

- j) S. 21 države članice te institucije i tijela Europske unije,
- j1) S. 21 države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja,
- j2) S. xx (S. 21-S. 21) države članice čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja), i
- k) S. 22 zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji, uzimajući u obzir sljedeće:
 - podjele EMU-a i EU-a trebaju predstavljati stvaran sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”),
 - države članice čija je valuta euro trebaju dostaviti sve podjele pod j), j1), j2) i k); države članice čija valuta nije euro trebaju dostaviti podjele navedene pod j) i k), ali je dostava podjela navedenih pod j1) i j2) dobrovoljna;
 - podatke treba dostaviti u tekućim cijenama i cijenama prethodne godine.

(4) Podaci su u tekućim cijenama obvezni, a u cijenama prethodne godine dobrovoljni.

(5) Koncept koji treba primijeniti na podatke po proizvodima u tablicama ponude i uporabe te *input-output* tablicama domaći je koncept. Prilagodbe nacionalnog koncepta (izravne kupovine rezidenata u inozemstvu i kupovine nerezidenata na domaćem području) uključene su u zbroj redova u dijelu (3) tablice. Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju po proizvodima ne uključuju izravnu kupovinu rezidenata u inozemstvu. Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju po proizvodima uključuju kupovinu nerezidenata na domaćem području. Izvoz (fob) po proizvodima ne uključuje kupovinu nerezidenata na domaćem području.

Tablica 17. — Simetrična *input-output* tablica u bazičnim cijenama (**) (proizvod – proizvod (*))

(tekuće cijene ⁽⁴⁾)

n = 64

		Proizvodi 1 2 3 n	Σ (1)	Finalne uporabe a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1 2 3 · n	(1)	Intermedijarna potrošnja po bazičnim cijenama (proizvod - proizvod)		Finalne uporabe po bazičnim cijenama ⁽³⁾ : Izdaci za finalnu potrošnju: a) po kućanstvima b) po NPUSK-u c) po općoj državi d) ukupne bruto investicije u imovinu: e) bruto investicije u dugotrajnu imovinu f) promjene zaliha ⁽¹⁾ g) promjene dragocjenosti ⁽¹⁾ h) promjene zaliha i dragocjenosti i) ukupan izvoz ⁽²⁾ : j) unutar EU-a j1) — S.2I državama članicama čija je valuta euro, Europskoj središnjoj banci te ostalim institucijama i tijelima europodručja ⁽²⁾ j2) — S.xx (S.21- S.21) državama članicama čija valuta nije euro te institucijama i tijelima Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucije i tijela europodručja) k) izvan EU-a ⁽²⁾ l) ukupno		
Σ (1)	(2)	Ukupna intermedijarna potrošnja po bazičnim cijenama po proizvodima		Finalne uporabe po bazičnim cijenama		Ukupna uporaba po bazičnim cijenama
Uporaba uvezenih proizvoda (***)		Ukupna intermedijarna potrošnja uvezenih proizvoda po proizvodima, c.i.f.		Finalna uporaba uvezenih proizvoda, c.i.f.		Ukupan uvoz
Porezi umanjeni za subvencije na proizvode	(3)	Porezi umanjeni za subvencije na proizvode po proizvodu		Porezi umanjeni za subvencije na proizvode po vrsti za finalnu uporabu		Ukupni porezi umanjeni za subvencije na proizvode
Σ (1) + (3)	(4)	Ukupna intermedijarna potrošnja u kupovnim cijenama po proizvodima		Ukupna finalne uporaba po vrstama u kupovnim cijenama		Ukupna uporaba u nabavnim cijenama

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Naknade zaposlenicima Nadnice i plaće						
— Ostali porezi umanjeni za subvencije na proizvodnju				—	—	—
— Potrošnja fiksnog kapitala	(5)			—	—	—
— Poslovni višak, neto				—	—	—
— Poslovni višak, bruto				—	—	—
— Mješoviti dohodak, bruto ⁽¹⁾				—	—	—
Bruto dodana vrijednost po bazičnim cijenama	(6)			—	—	—
Ukupni <i>output</i> po bazičnim cijenama	(7)			—	—	—
Uvoz unutar EU-a CIF ⁽²⁾						
— Uvoz iz S.21 država članica čija je valuta euro, Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja (CIF) ⁽²⁾				—	—	—
— Uvoz iz S.xx (S.21- S.21) država članica čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucije i tijela europo- dručja) (CIF) ⁽²⁾	(8)			—	—	—
Uvoz izvan EU-a CIF ⁽²⁾				—	—	—
Σ (8)	(9)	Uvoz CIF po proizvodima				
Ukupna ponuda u bazičnim cijenama	(10)	Ponuda po bazičnim cijenama po proizvodima				

(*) Industrija-industrija pod uvjetom da je industrija-industrija dobra približna vrijednost za proizvod-proizvod.

(**) Dostava dvije dodatne niže navedene tablice obvezna je u tekućim cijenama:

- simetrična *input-output* tablica za domaći *output* po bazičnim cijenama (u razdijeljenim redovima (1) i (2), redu „uporaba uvezenih proizvoda”, redovima (3) i (4))
- simetrična *input-output* tablica za uvoz po bazičnim cijenama (u razdijeljenim redovima (1) i (2)).

(***) Samo za podtablicu za domaći *output*.

(1) Dobrovoljno.

(2) Uvoz i izvoz treba podijeliti na sljedeći način:

j) S. 21 države članice te institucije i tijela Europske unije,

j1) S. 21 države članice čija je valuta euro, Europska središnja banka te ostale institucije i tijela europodručja,

j2) S. xx (S. 21-S. 21) države članice čija valuta nije euro te institucije i tijela Europske unije (osim Europske središnje banke te ostalih institucija i tijela europodručja), i

k) S. 22 zemlje nečlanice i međunarodne organizacije nerezidenti u Europskoj uniji,

uzimajući u obzir sljedeće:

— podjele EMU-a i EU-a trebaju predstavljati stvarana sastav na kraju svakog referentnog razdoblja („promjenjivi sastav”);

— države članice čija je valuta euro trebaju dostaviti sve podjele pod j), j1), j2) i k); države članice čija valuta nije euro trebaju dostaviti podjele navedene pod j) i k), ali je dostava podjela navedenih pod j1) i j2) dobrovoljna;

— podatke treba dostaviti u tekućim cijenama.

(3) Koncept koji treba primijeniti na podatke po proizvodima u tablicama ponude i uporabe te *input-output* tablicama domaći je koncept. Prilagodbe nacionalnog koncepta (izravne kupovine rezidenata u inozemstvu i kupovine nerezidenata na domaćem području) uključene su u zbroj redova. Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju po proizvodima ne uključuju izravnu kupovinu rezidenata u inozemstvu. Izdaci kućanstava za finalnu potrošnju po proizvodima uključuju kupovinu nerezidenata na domaćem području. Izvoz (fob) po proizvodima ne uključuje kupovinu nerezidenata na domaćem području.

(4) Dostava svih simetričnih *input-output* tablica u cijenama prethodne godine dobrovoljna je.

Tablica 20. — Unakrsna klasifikacija dugotrajne aktive po djelatnostima i imovini (stanje)

Oznaka	Lista varijabli	Podjela industrija (1)	Tekući troškovi zamjene	Troškovi zamjene prethodne godine
AN.11g	1. Dugotrajna aktiva, bruto		x	x
AN.111g	2. Stanovi, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112g	3. Ostale zgrade i građevinski objekti, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113g + AN.114g	4. Strojevi i oprema, bruto + sustavi naoružanja, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131g	5. Oprema za prijevoz, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132g	6. IKT oprema, bruto		x	x
AN.11321g	7. Računalni hardver, bruto		x	x
AN.11322g	8. Telekomunikacijska oprema, bruto		x	x
AN.1139g + AN.114g	9. Ostali strojevi i oprema, bruto + sustavi oružanja, bruto		x	x
AN.115g	10. Obradeno prirodno bogatstvo, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117g	11. Proizvodi intelektualnog vlasništva, bruto		x	x
AN.1173g	12. Računalni programi i baze podataka, bruto		x	x
AN.11n	13. Dugotrajna imovina, neto		x	x
AN.111n	14. Stanovi, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112n	15. Ostale zgrade i građevinski objekti, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113n + AN.114n	16. Strojevi i oprema, neto + sustavi oružanja, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131n	17. Oprema za prijevoz, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132n	18. IKT oprema, neto		x	x
AN.11321n	19. Računalni hardver, neto		x	x
AN.11322n	20. Telekomunikacijska oprema, neto		x	x
AN.1139n + AN.114n	21. Ostali strojevi i oprema, neto + sustavi oružanja, neto		x	x
AN.115n	22. Obradeno prirodno bogatstvo, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117n	23. Proizvodi intelektualnog vlasništva, neto		x	x
AN.1173n	24. Računalni programi i baze podataka, neto		x	x

(1) A*21 obvezno
A*38/A*64: dobrovoljno.
Ako nije naznačena podjela, to znači ukupno gospodarstvo.

Tablica 22. — Unakrsna klasifikacija bruto investicija u dugotrajnu imovinu po djelatnostima i po vrsti imovine (transakcije)

Oznaka	Lista varijabli	Podjela industrija ⁽¹⁾	Tekuće cijene	Cijene prethodne godine i ulančane ⁽²⁾
P.51g_AN.11	1. Bruto investicije u dugotrajnu aktivu		x	x
P.51g_AN.111	2. Bruto investicije u stanove	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.112	3. Bruto investicije u u ostale zgrade i građevinske objekte	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.113 + AN.114	4. Bruto investicije u strojeve i opremu + sustave naoružanja	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1131	5. Bruto investicije u opremu za prijevoz	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1132	6. Bruto investicije u IKT opremu ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11321	7. Bruto investicije u računala i (hardver) ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11322	8. Bruto investicije u telekomunikacijsku opremu ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.1139 + AN.114	9. Bruto investicije u u ostale strojeve i opremu, + sustave naoružanja ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.115	10. Bruto investicije u obrađeno prirodno bogatstvo	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.117	11. Bruto investicije u proizvode intelektualnog vlasništva		x	x
P.51g_AN.1173	12. Bruto investicije u računalne programe i baze podataka ⁽²⁾		x	x

⁽¹⁾ A*21 obvezno
A*38/A*64: dobrovoljno.

Ako nije naznačena podjela, odnosi se na ukupno gospodarstvo.

⁽²⁾ Podaci za referentne godine prije 2000. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine od 2000. nadalje.

⁽³⁾ Podaci u cijenama prethodne godine ne dostavljaju se za referentnu godinu 1995.

Tablica 26. — Bilance stanja za nefinancijsku aktivu

Oznaka	Lista varijabli	Podjela sektora
AN.1	1. Proizvedena nefinancijska aktiva ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.11 + AN.12	2. Dugotrajna aktiva+ zalihe ⁽¹⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.11	3. Dugotrajna aktiva ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.111	4. Stanovi	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.112	5. Ostale zgrade i građevinski objekti ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1121	6. Nestambene zgrade ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1122	7. Ostali građevinski objekti ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.113 + AN.114	8. Strojevi i oprema + sustavi oružanja ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.115	9. Obrađeno prirodno bogatstvo ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.117	10. Proizvodi intelektualnog vlasništva ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.1171	11. Istraživanje i razvoj ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Oznaka	Lista varijabli	Podjela sektora
AN.1172	12. Istraživanje i ispitivanje ruda ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1173	13. Računalni programi i baze podataka ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1174	14. Zabavni, književni ili umjetnički originali ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1179	15. Ostali proizvodi intelektualnog vlasništva ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.12	16. Zalihe ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.13	17. Dragocjenosti ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.2	18. Neproizvedena nefinancijska aktiva ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.21	19. Prirodno bogatstvo ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.211	20. Zemljište	S.1 ⁽³⁾ , S.11 ⁽³⁾ , S.12 ⁽³⁾ , S.13 ⁽³⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.212	21. Mineralne i energetske rezerve ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.213 + AN.214	22. Neobrađeno prirodno bogatstvo i vodeno bogatstvo ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.215	23. Ostalo prirodno bogatstvo ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.22	24. Ugovori, najam i licence ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.23	25. Kupovine umanjene za <i>goodwill</i> i marketinšku imovinu ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Jedinica: tekuće cijene

⁽¹⁾ Podaci za referentne godine prije 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava je obvezna za referentne godine od 2012. nadalje.

⁽²⁾ Podaci za referentne godine prije 2000. dostavljaju se dobrovoljno. Podaci za referentne godine 2000. – 2011. dostavljaju se obvezno samo za ukupno gospodarstvo. Dostava je obvezna za ukupno gospodarstvo i za institucionalne sektore za referentne godine od 2012. nadalje.

⁽³⁾ Dobrovoljno.

⁽⁴⁾ Prva dostava 2017.

Tablica 27. ⁽¹⁾ — Tromjesečni financijski računu opće države

Oznaka	Transakcija/bilanca	Aktiva/ pasiva	Sektori i podsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
F	Financijske transakcije	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.2	Gotovina i depoziti	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.21	Gotovina	Pasiva	S.1311
F.3	Dužnički vrijednosni papiri	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.31	Kratkoročne vrijednosnice	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.32	Dugoročne vrijednosnice	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.4	Zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.41	Kratkoročni zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Oznaka	Transakcija/bilanca	Aktiva/ pasiva	Sektor i podsektori ⁽²⁾ (3)
F.42	Dugoročni zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.51	Vlasnički udjeli	Aktiva	S.13
F.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	Aktiva	S.13
F.6	Osiguranje, mirovine i standardizirana jamstva	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.63 + F.64 + F.65	Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.8	Ostali računi obveza/potraživanja	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
LE	Saldo	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.1	Monetarno zlato i posebna prava vučenja (SDR-ovi)	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Gotovina i depoziti	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Gotovina	Pasiva	S.1311
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Kratkoročne vrijednosnice	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Dugoročne vrijednosnice	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Kratkoročni zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Dugoročni zajmovi	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.51	Vlasnički udjeli	Aktiva	S.13
AF.52	Udjeli/jedinice u investicijskim fondovima	Aktiva	S.13

Oznaka	Transakcija/bilanca	Aktiva/ pasiva	Sektori i podsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.6	Osiguranje, mirovinsko osiguranje i standardizirana jamstva	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.61	Tehničke pričuve neživotnog osiguranja	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.63 + AF.64 + AF.65	Mirovinska prava, potraživanja mirovinskih fondova od upravitelja mirovinskih fondova te prava na nemirovinske fondove	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.66	Rezervacije za obveze u okviru standardiziranih jamstava	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.7	Financijske izvedenice i dioničke opcije zaposlenika	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.8	Ostali računi obveza/potraživanja	Aktiva/ pasiva	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
	Podaci o protustavkama ⁽⁴⁾ /transakcije		
F.31	Kratkoročne vrijednosnice	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2
F.32	Dugoročne vrijednosnice	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2
F.41	Kratkoročni zajmovi	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.14 + S.15, S.2 ⁽⁵⁾
F.41	Kratkoročni zajmovi	Pasiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.42	Dugoročni zajmovi	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12 ⁽⁴⁾ , S.128 + S.129, S.14 + S.15, S.2 ⁽⁴⁾
F.42	Dugoročni zajmovi	Pasiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2
	Podaci o protustavkama ⁽⁴⁾ /saldo		
AF.31	Kratkoročne vrijednosnice	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2
AF.32	Dugoročne vrijednosnice	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2
AF.41	Kratkoročni zajmovi	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.14 + S.15, S.2 ⁽⁵⁾
AF.41	Kratkoročni zajmovi	Pasiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.42	Dugoročni zajmovi	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.14 + S.15, S.2 ⁽⁵⁾

Oznaka	Transakcija/bilanca	Aktiva/ pasiva	Sektori i podsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.42	Dugoročni zajmovi	Pasiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 + S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.5	Vlasnički vrijednosni papiri i udjeli u investicijskim fondovima	Aktiva	S.1311 i S.1314 u odnosu na: S.11, S.12, S.128 + S.129, S.2

⁽¹⁾ Države članice dostavljaju Komisiji (Eurostat-u) opis izvora i metoda korištenih za sastavljanje podataka kada prvi put počnu dostavljati tablicu 27. Države članice obavješćuju Komisiju (Eurostat) o svim promjenama tog početnog opisa kada dostavljaju revidirane podatke.

⁽²⁾ Podjela podsektora opće države:

- S.13 Opća država
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.

⁽³⁾ Konsolidacija:

- S.13 Konsolidirano i nekonsolidirano
- ostali sektori: konsolidirani.

⁽⁴⁾ Podaci o protustavkama — nasuprotni sektori i podsektori:

- S.11 Nefinancijska društva
- S.12 Financijska društva
- S.128 + S.129 Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi
- S.14 + S.15 Kućanstva i neprofitne ustanove koje služe kućanstvima
- S.2 Inozemstvo.

⁽⁵⁾ Dobrovoljno.

Tablica 28. — Tromjesečni državni dug (maastriški dug) za opću državu

Oznaka	Pasiva ⁽¹⁾	Sektori i podsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
GD	Ukupno	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Gotovina i depoziti	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Gotovina	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.22 + AF.29	Depoziti	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.3	Dužnički vrijednosni papiri	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Kratkoročni	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Dugoročni	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Zajmovi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Kratkoročni	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Dugoročni	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Razina na nominalnoj vrijednosti na kraju tromjesečja.

⁽²⁾ Podjela podsektora opće države:

- S.13 Opća država
- S.1311 Središnja država
- S.1312 Savezna država
- S.1313 Lokalna država
- S.1314 Fondovi socijalne sigurnosti.

⁽³⁾ Podatke o podsektorima treba konsolidirati u okviru svakog podsektora, ali ne između podsektora.

Tablica 29. — Mirovinska prava stečena do određenog datuma u socijalnom osiguranju (7) (8)

Odnosi	Oznaka	Red br.	Bilježenje	Temeljni nacionalni računi					Izvan temeljnih nacionalnih računa		Ukupno mirovinsko osiguranje	Protustavke: mirovinska prava nerezidentnih kućanstava (4)
			Upravitelj mirovinskog fonda	Nedržavni sektor			Opća država					
			Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada i ostali (1) programi neutvrđenih doprinosa	Ukupno	Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada za zaposlenike ukupne države (2)		Sustavi mirovinskog osiguranja			
							Klasificirano u financijska poduzeća	Klasificirano u opću državu (3)		Klasificirano u opću državu		
			Oznaka	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13		
Broj stupca	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J		
Početna bilanca stanja												
	XAF63LS	1	Mirovinska prava									
Promjene mirovinskih prava zbog transakcija												
Σ 2.1 do 2.4 – 2.5	XD61p	2	Povećanje mirovinskih prava zbog socijalnih doprinosa									
	XD6111	2.1	Stvarni socijalni doprinosi poslodavca									
	XD6121	2.2	Imputirani socijalni doprinosi poslodavca									
	XD6131	2.3	Stvarni socijalni doprinosi kućanstava									
	XD6141	2.4	Dodatni socijalni doprinosi kućanstava (5)									

Odnosi	Oznaka	Red br.	Bilježenje	Temeljni nacionalni računi					Izvan temeljnih nacionalnih računa		Ukupno mirovinsko osiguranje	Protustavke: mirovinska prava nerezidentnih kućanstava (4)			
			Upravitelj mirovinskog fonda	Nedržavni sektor			Opća država								
				Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada i ostali (1) programi neutvrđenih doprinosa	Ukupno	Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada za zaposlenike ukupne države (2)		Sustavi mirovinskog osiguranja					
								Klasificirano u financijska poduzeća	Klasificirano u opću državu (3)				Klasificirano u opću državu		
			Oznaka	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13			XP1314	XPTOT	XPTOTNRH
			Broj stupca	A	B	C	D	E	F	G			H	I	J
	XD61SC	2.5	Minus: naknade za usluge mirovinskog sustava												
	XD619	3	Ostale (aktuarske) promjene mirovinskih prava u sustavima mirovinskog osiguranja												
	XD62p	4	Smanjenje mirovinskih prava zbog plaćanja mirovinskih naknada												
2 + 3 — 4	XD8	5	Promjene mirovinskih prava zbog socijalnih doprinosa i mirovinskih naknada												
	XD81	6	Transferi mirovinskih prava između sustava												
	XD82	7	Promjena prava zbog pregovorima dogovorenih promjena strukture sustava												

Odnosi	Oznaka	Red br.	Bilježenje	Temeljni nacionalni računi						Izvan temeljnih nacionalnih računa		Ukupno mirovinsko osiguranje	Protustavke: mirovinska prava nerezidentnih kućanstava ⁽⁴⁾	
			Upravitelj mirovinskog fonda	Nedržavni sektor			Opća država							
				Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada i ostali ⁽¹⁾ programi neutvrđenih doprinosa	Ukupno	Programi utvrđenih doprinosa	Programi utvrđenih naknada za zaposlenike ukupne države ⁽²⁾						Sustavi mirovinskog osiguranja
								Klasificirano u financijska poduzeća	Klasificirano u opću državu ⁽³⁾	Klasificirano u opću državu				
			Oznaka	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314			XPTOT
Broj stupca	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J				
Promjene mirovinskih prava zbog ostalih tokova														
	XK7	8	Promjene prava zbog revalorizacije ⁽⁶⁾											
	XK5	9	Promjene prava zbog ostalih promjena obujma ⁽⁶⁾											
Završna bilanca stanja														
1 + Σ 5 to 9	XAF63LE	10	Mirovinska prava											
Povezani pokazatelji														
	XP1	11	Output											

⁽¹⁾ Ti ostali programi neutvrđenih doprinosa, često opisani kao hibridni sustavi, imaju element utvrđene naknade i utvrđenog doprinosa.

⁽²⁾ Sustavi koje organizira opća država za svoje tekuće i bivše zaposlenike.

⁽³⁾ To su nesamostalni programi utvrđenih naknada čija se mirovinska prava bilježe u temeljnim nacionalnim računima.

⁽⁴⁾ Podaci o protustavkama za nerezidentna kućanstva prikazuju se samo zasebno kada su mirovinski odnosi s inozemstvom znatni.

⁽⁵⁾ Ti dodaci predstavljaju povrat potraživanja članova od mirovinskih programa, i kroz dohodak od ulaganja za imovinu iz programa utvrđenih doprinosa i za plan utvrđenih naknada kroz izravnane primijenjene diskontne stope.

⁽⁶⁾ Detaljniju podjelu tih stavki treba dostaviti za stupce G i H na temelju izračuna modela izvršenih za te sustave. Čelije prikazane kao ■ ne primjenjuju se; čelije označene kao ▒ sadržavaju podatke koji se ne nalaze u temeljnim nacionalnim računima.

⁽⁷⁾ Podaci za stupce G i H trebaju sadržavati tri skupine podataka na temelju aktuarskih izračuna izvršenih za te mirovinske sustave. Skupine podataka odražavaju ishode analize osjetljivosti u odnosu na najvažnije parametre izračuna, kako je dogovoreno sa statističarima, s jedne strane, i stručnjacima za starenje stanovništva koji rade pod pokroviteljstvom Odbora za ekonomsku politiku, s druge. Parametri koje treba upotrijebiti objašnjavaju se u skladu s člankom 2. stavkom 3. ove Uredbe.

⁽⁸⁾ Podaci za referentnu godinu 2012. dostavljaju se dobrovoljno. Dostava podataka obvezna je za referentne godine od 2015. nadalje.